

INDEX RERVM ET VERBORVM.

Inhame radices.	93	Nhanduguacu araneus.	44	contra Luem Veneream, 35. contra
Inimboja herba.	95	Niqui piscis venenatus.	45	Gonorrhæam. ibid.
Ipecacuanha, ejusque facultates.	101	O.		S.
Iupicay planta.	119	O		
Iupicanga China species.	99	Bstruclio viscerum naturalium.		S
Inqueri Planta.	117	23		Acar Arabicum. 49
Iurepeba utraque.	84	Oculorum vitia in Brasilia.	18	Salsa de Praya Lusitanis. 103
Iuricuara herbae facultates.	102	Oppilatio Hepatis & Lienis.	24	Sanguinis eductiones in Brasilia. 16
K.		P.		Sape gramen junceum. 96
K		P		Sarcasto Hispanis. 3
Lem Belgis spasmi species.	19	Acivira planta.	117	Sassafras Brasil. 98
L.		Paco caatinga.	98	Scantamento Lusitanis. 35
L		Pagimirioba herba.	86	Scarificationes varia. 16
Amia piscis-jecur.	19	Palmarum differentia.	61	Scolopendra venenata. 44
Loco arbor.	82	Pao d'Alho Lusitanis.	115	Scorbuti curatio. 24
Lumbrici ventris.	27	Pao molle Lusitanis.	80	Seren Lusitanis aura vespertina. 9
M.		Pao podre Lusitanis.	35	Silva de praya Lusitanis. 95
M		Papule in Brasilia.	37	Spasmus in Brasilia. 19
Achina Mandihoca Icon.	51	Paranambuco etymon.	49	Stupor morbus Brasilia. 20
Machine Sacchari Icon.	50	Paratura herba.	115	Subsolanus Brasilia familiaris. 1
Malua d'Isco herba Lusitanis.	104	Pe de Galinha herba Lusitanis.	102	T.
Mamanga frutex.	84	Pimenta da terra Lusitanis.	107	T
Mandihoca historia.	52	Pindaiba arbor.	71	Ajaoba species. 95
Mandihoca silvestris.	55	Pindova arbor.	61, 62	Tangaraca species omnes lethales, 47. earum descriptio & qualitates. 92
Mangues arboris varia species.	113	Pinhones do Brasil.	83	Tangedor Hispanis serpens. 41
Manaca frutex.	183	Piper longum Brasil.	96	Tapia arbor. 68
Mangaiba arbor.	76	Pisces venenati.	44	Tapyracoa arbor. 80
Mangara peuna herba.	95	Pluvialis temporis in Brasilia initium.	2	Tapyrapecu herba. 112
Mangara brava herba.	ibid.	Pluviarum gutta magna in Brasilia.	3	Tareyboia serpens. 43
Manipuera saccus Mandioca.	48	Fotincoba planta.	101	Tenesmus morbus. 28
Maribunda Lusitanis insectum.	38	Prolapsus cartilaginis mucronata.	22	Timbo herba. 115
Marigue insectum.	ibid.	Pucho tenesmus Lusitanis.	28	Tipi frutex. ibid.
Masfarandiba arbor.	120	Pulgera herba Lusitanis.	101	Tempus Gracis. 19
Mechuacan radix.	93	Purgandi methodus in Brasilia.	17	Tunga insectum. 38
Meeru herba.	116	Q.		Tupaipi bulbosa planta. 117
Mellis silvestris consideratio.	55	Q		Tupiecana herba. 110
Morbi contagiosi in Brasilia.	34	Q		Tupuraiba arboris flos. 56
Morborum origo in Brasilia.	8	Q		V.
Moscites Lusitanis.	38	Q		V
Moucicu excrementum maris.	44	Q		Mbu arbor. 77
Mucuna guacu faba.	48	Q		Venena à Barbaris excogitata. 40
Muliebres morbi in Brasilia.	32	Q		Venenata animantia Brasilia. ibid.
Munbucap apes flava.	56	Q		Visqueira herba Lusitanis. 105
Mureci arbor.	79	Q		Vitis arbutina qualitates. 113
Munduyguacu pinhones do Brasil.	83	Q		Vlcerum curatio. 36
Murucuja varia species.	106	Q		Vrape guacu arbor. 79
Murucuja-miri.	107	Q		Vrucatu planta. 117
Myrtus silvestris.	82	Q		Vrucu arbor. 65
N.		Q		Vrurumbaba arbor. 100
N		Q		Vulnerum curatio. 36
Arinari piscis.	44	Q		Z.
Nhambi herba qualitates.	89	Q		Z
Nhambu-guacu herba.	91	Q		Abucayo arbor. 65
Nhandi piper longum.	96	Q		Zamouna arbor. 81

F I N I S.

G E O R-

GEORGI MARCGRAVI DE LIEBSTAD,
MISNICI GERMANI,
HISTORIÆ
RERVM NATVRALIVM
BRASILIAE,
LIBRI OCTO:

Quorum

TRES PRIORES AGVNT *DE PLANTIS.*

QUARTUS *DE PISCIBVS.*

QUINTUS *DE AVIBVS.*

SEXTUS *DE QUADRVPEDIBVS, ET SERPENTIBVS.*

SEPTIMUS *DE INSECTIS.*

OCTAVUS *DE IPSA REGIONE, ET ILLIVS INCOLIS.*

C V M

APPENDICE *DE TAPUYIS, ET CHILENSIBVS.*

IOANNES DE LAET, ANTVERPIANVS,

In ordinem digessit & Annotationes addidit multas, & varia ab Auçtore
Omiffa supplevit & illustravit.

IOANNI MAVRITIO,
NASSAVIÆ COMITI,
TERRÆ ET OCEANI BRASILIENSIS
SUMMO PRÆFECTO,

Q^vÆ

SUIS PER BRASILIAM PEREGRINATIONIBVS INDE-
FESSO STUDIO INQVISIVIT, ACCVRATE DESCRIPSIT,
ET QVORVM ICONES AD VIVUM IPSE FECIT, NO-
MINA APVD INCOLAS INVESTIGAVIT ET QVÆDAM
CONVENIENTIA IMPOSVIT, FACVLTATES, QVANTVM
FIERI POTVIT, INDAGAVIT, ET IN HANC HISTORIAM,
IN OMNIVM NATVRALIS SCIENTIÆ STVDIOSORVM
ET ADMIRATORVM USVM DIGESSIT,

IN DEBITAM BENEFICIORVM MAXIMORVM AB IPSO
ACCEPTORVM AGNITIONEM ET GRATIARVM
ACTIONEM

DEVOTE OFFERT ET DEDICAT

GEORGIUS MARCGRAVIUS, DE LIEBSTAD,
Misicus Germanus.

IOANNES DE LAET,
ANTVVERPIANVS,

AD

BENEVOLOS LECTORES.

GEORGIUS MARCGRAVIUS, Auctor hujus Historiæ, doctissimus & diligentissimus Rerum Naturalium investigator Mathematicarumque scientiarum imprimis gnarus, cum hoc ageret, ut accuratam daret Descriptionem omnium Rerum Naturalium BRASILIÆ, ad quam eo animo erat profectus, (cum quibus reliquæ Americæ maximam partem congruunt, quanquam ibi, ut & in aliis orbis partibus, quædam peculiariter reperiuntur) non ex aliorum relatione, sed propria & diligentissima inquisitione atque accurata observatione, multis itineribus propterea susceptis, non sine periculo, primo confuse illas descripserat & delineaverat, prout variis locis & temporibus sese offerebant, aut ad ipsum ab incolis afferebantur: deinde illas ordine suo disponere & ad suas classes referre cœperat: sed quia, præsertim in plantis, non uno tempore omnia sese exhibent, quæ ad plenam & perfectam earum descriptionem requiruntur, hinc factum est ut in aliquibus plantis, aut flores aut fructus & semina observare atque describere non potuerit, aut omiſſa postea supplere. Nam cum singulari studio de publico bene merendi (quod in admodum paucis reperias, siquidem plerique suas potius res curant quam publicas) è Brasilia se in Africam contulisset, ut ibidem simili diligentia res naturales indagaret & describeret, morte præventus fuit, neque potuit aut suo, aut aliorum desiderio satisfacere. Quum itaque illius commentarii ita indigesti atque imperfecti ab Illustri Comite JO. MAURITIO (cujus beneficio, favore, atque impensis hæc egerat) mihi fuissent traditi, obtulit se statim haud levis difficultas: siquidem Auctor metuens, ne quis ipsius labores sibi vendicaret, si forte quid humanitus ipsi accidisset ante quam ipse illos posset publici juris facere, bonam partem illorum, & quæ erant maximi momenti, characteribus quibusdam ab ipso commentis, exaraverat, quæ secundum alphabetum secreto relictum, primum enodanda & transcribenda erant, majori molestia, quam quis facile in alieno opere vellet sumere. Superavi tamen hoc fastidium, & laborem, quanquam alias satis occupatus, & simul dedi operam, ut singula ad suas classes venirent, & quam decentissimo ordine inter se componerentur, nam Auctor nullo servato ordine & herbas & frutices atque arbores inter se miscuerat, prout venerant ad manus: verum ab ipso omiſſa in Plantarum descriptionibus, quanquam multum operæ adhibuerim, supplere non potui, præter admodum pauca, quæ diverso characterè expressa invenientur, & quarundam plantarum icones, quæ decerant, quas ex herbis siccis ab ipso conservatis, delineandas curavi. Librum autem octavum quem Auctor tantum affectum reliquit, & pene nudos tantum titulos, concinnavi è variis schedis tum ipsius, tum aliorum, quas Illustr. Comes benignè cum variis Iconibus subministravit; & ob vicinitatem argumenti adjeci etiam brevem rerum Chilensium historiam, qualem nostrates dederunt, cum nuper illam provinciam lustrassent, & compendiosorem navigationem ad mare Pacificum invenissent. Denique addidi Annotationes perquam multas, præsertim ad illas Plantas, quas certo deprehendi etiam in Nova Hispania nasci, quarum descriptionem sumsi à Fr. Ximene: cujus historiam (quam idiomate Hispanico in Mexico edidit anno c 1510cxv, & inscripsit; *Quatro libros DE LA NATURALEZA, Y VIRTUDES DE LAS PLANTAS, Y animales que estan recevidos en el uso de Medicina en la Nueva Esppanna, y la Methodo, y correccion, y praparacion, que para administrallas se requiere, con lo que el Doct̃or Francisco Hernand̃z escrivió en lengua Latina*) jam dudum in Sermonem Latinum transtuli, integrum

AD LECTORES.

opus editurus, si Icones Plantarum, quas ille nullas, uti nec animalium, addidit, vel ex parte nancisci potuisssem. In quem finem & multas herbas siccatas & in charta bibula compositas ex America Insulis ab Amicis mihi mitti curaveram, & caeperam ad Auctorem hunc nostrum mittere descriptiones Ximenis, ut comparatione facta despiceret num eadem in Brasilia nascerentur, quod in aliquibus bene processit, uti è sequenti Historia apparebit. Non dubito autem quin alii, quibus plus otii & scientiæ suppetit quam mihi, observaturi sint in Plantis & Animalibus multa convenientia cum iis quæ in aliis Orbis partibus reperiuntur, mihi per alias graviores occupationes non licuit operosius ista inquirere. Destinaverat autem Auctor noster operi suo præmittere, *PROGYMNASTICA MATHEMATICA AMERICANA, tribus sectionibus comprehensa. Prima sectio est ASTRONOMICA & OPTICA, omnium siderum Australium intra Tropicum Cancris & Polum Antarcticum exstantium instaurationem: observationes varias & multas omnium Planetarum & deliquiorum Solis & Luna, indeque exstructa singularia: novas & veras Theorias inferiorum Planetarum Veneris & Mercurii, observationibus propriis superstructas: Refractionum & Parallaxium doctrinam, obliquitatem maximam Eclipticæ definitam, nec non aliqua de maculis Solis & varias raritates Vranicas alias continens. Altera sectio est GEOGRAPHICA & GEODÆTICA, longitudinum terrestrium doctrinam eorumque initium numerandi constituens, Terræ totius veram dimensionem ex observationibus propriis demonstrans, ac Antiquorum & modernorum Geographorum errores detegens. Tertia ex duabus antecedentibus exstructa, TABULÆ MAVRITII ASTRONOMICÆ. Etenim hunc titulum inter schedas illius inveni, sed tantum titulum, utrum opus absolverit, & quid illo factum sit, ignoro. Titulo autem huic subscriptum est; *opus desideratum à nemine adhuc tentatum, accedente munificentia Illustr. & Excellentiss. Herois J. MAVRITII NASSOVIAE COMITIS, &c. Terræ & oceani Brasiliensis præfecti, Summi, Inchoatum Feliciter & itidem cum bono Deo post multos labores absolutum, in nova civitate MAVRICIA, sita in Brasilia Americæ Australis regione, Auctore GEORGIO MARCGRAVIO de Liebstad Germano.* Cæterum benevolos Lectores rogo ut hanc nostram qualemcunque operam boni consulant, Auctorisque manibus omnia bona precentur: & si quid aut corrigendum aut addendum noverint, candide imperiant; non enim despero, si Deus mihi vitam ad paucos annos proroget, & bello in Brasilia finis imponatur, Historiam hanc magis perfectam fore, & iis qui bene de illa merebuntur, condignam gratiam redditam iri. Interea fruimini his quæ jam damus.*

S V M M A R I A
LIBRORVM SEQVENTIVM.

IBRO PRIMO *describuntur Herbae, in quo sunt Icones sex supra octuaginta, Annotationes octodecim.*

LIBRO SECUNDO *describuntur Plantae Fruticescentes, & Frutices; in quo sunt Icones novem supra triginta, & Annotationes undecim.*

LIBRO TERTIO *describuntur Arbores; in quo sunt Icones quinque supra septuaginta, Annotationes septendecim.*

LIBRO QUARTO *describuntur Pisces tam Marini quam Fluviales, atque item testacei: in quo sunt Icones sex supra centum, & Annotationes novemdecim.*

LIBRO QUINTO *describuntur Volucres; in quo sunt Icones quatuor supra quinquaginta, & Annotationes octo.*

LIBRO SEXTO *describuntur Animantes Quadrupedes, & Serpentes; in quo sunt Icones tres supra triginta, & Annotationes octodecim.*

LIBRO SEPTIMO *describuntur Insecta; in quo sunt Icones novem supra viginti, Annotationes octo.*

LIBRO OCTAVO *agitur de ipsa Regione, & de illius Indigenis & Incolis; in quo sunt Icones quinque & varia Annotationes.*

APPENDIX *de Chilensibus, in qua sunt Icones duae. Quae partim è nostrorum Belgarum Commentariis, partim ex Auctore Italo est contexta.*

Denique in octo hisce Libris sunt Icones quadringentæ & viginti novem, maximam partem ab Auctore ipso accuratè delineatæ.

Errata quedam emendanda.

Quanquam diligens admodum cura adhibita fuerit, vitari tamen non potuit quin aliquot errata irreperent, quæ sic corrigenda sunt.

Pag. 8. l. 21. hepatici. p. 13. l. 34. *Haubquiliul*. p. 16. l. 5. pannonici. p. 25. l. 23. corymbacei. pag. 57. l. 24. corniculati. p. 73. l. 34. aculeatos. p. 75. l. 1. tamen. p. 83. l. 33. *Peo de galinha*. lin. 49. *Engenho*. p. 104. l. 20. Jocara. p. 107. l. 18. *azeda*. p. 150. l. 42. *Bonito*. p. 180. l. 34. *pegador*. p. 271. l. 5. *pro* cum is *lege* omnis. l. 52. Vulgo alios è petra faciunt eosque, &c. p. 272. l. 4. cochlearium. l. 18. quemque corda. p. 278. l. 35. *pro* pene, *lege* pone. l. 46. ullum *pro* illud. p. 279. l. 17. Medicis. p. 280. l. 1. promoturi sint. p. 281. l. 33. matri. l. 51. inajoris. p. 282. l. 38. continentem. l. 46. Subsidio veniret. p. 285. l. 57. ipse vivit. p. 287. l. 36. Nentoques.

GEORGI MARCGRAVI HISTORIÆ PLANTARVM

LIBER PRIMVS,

Qui agit de Herbis.

CAPVT PRIMVM.

De variis Graminis speciebus.

RAMINIS, ut alibi, ita & in Brasilia varia reperiuntur species, quarum has ab Auctore nostro observatas & descriptas inveni.

Prima species. Caulis teres, tenuis, cavus, gramineus, in octodecim aut viginti digit. altitudinem assurgit, in medio habens nodum & inferius tres: superius autem supra nodum, unum folium acutum gramineum: in summitate caulis quinque aut sex spicas tenues, duos circiter digitos longas, crasso filo haud crassiores, coloris argentei, à quibus parvuli è cinereo ad purpureo-cæruleum colorem vergentes flocculi dependent, tremuli & qui vento abiguntur.

Secunda species. Vocari potest Gramen triangulare; caulem enim habet triangularem, quindecim, sedecim aut viginti quoque interdum digit. longum, supra terram longis angustis & venosis gramineis foliis præditum. In summitate caulis capitulum est quadrangulare, quasi è quinque glandibus compositum, magnitudine passulæ majoris, ad cuius latera quatuor foliola graminea extenduntur: ipsum capitulum odorem habet quasi chamæmeli.

Tertia species. Iridem caulem habet triangularem, circiter pedalem, atque juxta humum duobus aut tribus foliis oblongis gramineis vestitum. In summitate autem in brevibus petiolis, proveniunt sex, septem aut octo capitula alba, juxta se posita: quarum quodlibet circumstant sex foliola viridia acuta.

Quarta species. Ex radícula capillata multi prodeunt caules, teretes, tenues, Spithamam alti, ad terram unico foliolo gramineo acuto vestiti, è quo tanquam vagina prodit caulis. Summitatem autem caulis in orbem circumstant septem foliola, angusta, acuta, duos circiter digit. longa, viridia quidem, sed ad partem ab exortu interius albissima. In horum foliorum medio aliquot granula instar avenæ sibi invicem sunt apposita, in quibus semen latet. Caulis & folia pilis albis & mollibus vestiuntur.

Quinta species. Inferius triangulatum habet caulem, qui ad quatuor circiter pedum altitudinem assurgit: folia autem quatuor aut quinque, sesquidigitum fere longa, arundinacea: superius umbellas, multis acutis granulis, quasi Echinorum aculeis, onustas.

Sexta species. Gramen elegans plicatum atque miliaccum; in tritum quatuor aut etiam quinque pedum altitudinem assurgit, ex radiculis filamentosis, arundinis modo: folia circiter unum pedem longa, eleganter plicata, viridia, figura pene ut palmæ nuciferæ junioris. Caulis superius fert spicam, circiter sesquipedem longam, milii spicæ similem.

Septima species. Gramen florens. E pilosa radícula caules protrudit perquam multos, pedem aut sesquipedem longos, qui inferiori parte gramineis foliis vestiuntur. Quilibet autem caulis superius habet capitulum squamosum, splendens, coloris sublutefcentis è pallido, huic flosculus insidebat unicus, tribus foliolis luteis constans.

Octava species. Exiles radiculæ seu rectius filamenta emittunt quatuor aut quinque caules gramineos, angustos, circiter tres aut quatuor pedes altos. Quilibet autem caulis superius dividitur in umbellam, ut gramen cyperoides capitula squamata continentem.

Nona species. Gramen striatum simpliciter dici potest. Ex una enim radice quatuor aut quinque folia nascuntur & assurgunt in sex pedum altitudinem, similia gramine Hispanico striato, præterquam quod in medio folii tantum unica stria sit alba.

Decima species. Capûpuba Brasilianis: gramen plumbeum: ad duorum aut trium pedum altitudinem assurgit, caule tereti, geniculato; foliis ad genicula plus sesquiped. longis; qui in summitate in viginti, viginti quatuor & interdum triginta tenuiores caules dividitur: quorum quilibet versus summitatem ad duorum, trium, quatuorve digitorum longitudinem, argentea vestitur panicula, quæ in medio semen gramineum continet. Caules egregie rufescunt.

Undecima species. Bicubitalem vel tricubitalem fortitur altitudinem; caule & foliis gramineis; panicula superius in duodecim, quindecim aut plures divisa; quarum quælibet octo aut novem digitos longa, coloris obscure rufescentis.

Duodecima species. Foliis & caule quidem ut antecedens, sed panicula longiore & pene pedali, subtiliusque composita, atque coloris viridis.

Decima tertia species. Iacape Brasilianis, Lusitanis autem corrupte *Sape*: Gramen junceum & tenue. Ex radícula geniculata, juncea, alba, assurgit ad trium pedum altitudinem; caule primum simplice instar culmi filiginis, tereti, qui postea finditur in aliquot folia graminea, angusta, in medio nervum album secundum longitudinem habentia: nullum habet saporem manifestum; nec florem fert nec semen. Valet contra serpentum morsus, hoc modo: si manus fuerit morsa, fiat post manum ligatura ex hoc gramine, venenum ultra non serpet.

C A P. I I.

Filicis species, Trifolii species, Polipodium, Ononis.

FILIX *Brasiliana*: in duorum, trium aut etiam quatuor pedum altitudinem assurgit, caulis quadratus, ex ruffo nigricans, splendens, lanugine ruffa obductus. Folia ejus alata sibi invicem alternatim opponuntur, quinque aut sex digitos longa. Foliola autem alæ sunt tenera, viridia, itidem alternatim opposita, in ambitu subtiliter serrata; in uno autem latere cujusque folioli, pulvis secundum oram folioli in longum adpendet ruffus. Nascitur ubique in Mediterraneis.

Filicis an species? Planta caule lento, sarmentoso, rufescente, serpit atque fruticibus aliisque plantis se circumvolvitur: folia ad caulem alternatim sunt posita elegantissime dissecta, referentia dentatas illas texturas quas foeminae solent conficere. Nec florem fert nec semen. Copiose nascitur prope fluvium Capibaribi. Nascitur & alia species haud multum dissimilis in Insula Tamaraca.

Felix an Polipodium? Herba unico caule assurgens in trium circiter pedum altitudinem recto, continente folia indirecte sibi invicem opposita, seu potius alternatim posita, circiter quatuor digitos longa, angusta, acuminata, & in ambitu subtilissime serrata; atque postica parte secundum nervum in longitudinem ubique brunna aspergine variegata.

TRIFOLIUM species videtur Herba quæ copiose nascitur in *Sinu omnium Sanctorum*. Ex radice recta, paucis filamentis prædita, arbusculæ pene figura ad unius aut duorum pedum altitudinem assurgit, in multos ramulos expansa: suntque caulis ramuli lignosi, atque hinc inde acutis spinis muniti. In pediculis propriis, in quolibet ramulo tria foliola sibi sunt apposita more Trifolii. Hinc inde prodeunt in pediculis digitorum longis floruli ex viridi albi, magnitudine florum Anagallidis, subtilia staminula in medio habentes. Flosculos sequuntur siliquulæ teretes, circiter duos digitos longæ, in quibus semen rotundum, referens limacis concham, coloris epatici. Quando semen est maturum, siliquulæ sponte diffiliunt & effundunt semen. Herba odorem habet instar Foenugræci.

HERBA quæ passim in Brasilia nascitur, an Trifolium Americanum spicatum dici potest? Ex radice lignosa, lenta, gracili, aliquot assurgunt caules sesquidigitum circiter alti, qui unum atque alterum ramulum nasciscuntur. Caulis rotundus, pilosus & quasi geniculatus. Ad genicula autem in brevi petiolo, nascuntur juxta se tria folia, superius viridia, inferius pilosa & canescentia. Flosculos fert in spicam congestos purpurei coloris. Post quos proveniunt siliquulæ compressæ, hirtæ, incurvatæ seu lunatæ, ut in herba quam vocant Ferro-cavallo, & quasi deciduæ; nam maturæ in tot concedunt partes, quot grana continent seminis. Semen est magnitudine Sinapi, sed figura phaseoli ex albo flavescentis & punctum fuscum parvulum loco hili habens, sapore quasi pisi. Inter eundem hæ siliquulæ facillime vestibibus adhærescunt: ideoque Lusitani vocant hanc herbam *Amorpes*.

POLYPODIUM Brasilianum & radice VIII. aut IX. digit. longa, nodosa, digitum crassâ subruffo musco obducta, interius ex albo flavescente, saporis subdulcis cum quadam austeritate,

tate, succulenta, ascendit caulis tres aut quatuor pedes altus, striatus, contortus niger aut ruber, qui in summitate multa habet folia, trina sibi directe vel alternatim opposita, quatuor circiter digit. longa, plus digit. lata, læte viridia, mollia, nervo obscure ruffo secundum longitudinem: juxta quem in utroque latere inferiori quadruplex series punctorum pulveris lutescentis è ruffo conspicitur; & inter punctula à nervo per latera transversim multæ tenues venulæ virides.

ONONIS non spinosa & floribus luteis. Multi caules teretes, lenti, pilosi, ex una radice enascuntur longi, partim humi procumbentes, partim surrecti, ad tactum quasi pinguiusculi seu glutinosi; è quibus hinc inde alternatim & quasi se amplecterentur in exortu prodeunt ramuli, quos eodem modo, hinc inde petioli breves complectuntur, atque quilibet tria foliola, quidam etiam tantum unicum continentes: suntque foliola oblonga, angusta, nervo secundum longitudinem & venulis obliquis inferne prædita, & leviter pilosa. Flosculos ex sinu prodeuntes fert luteolos Ononidis modo.

CAP. III.

Arundines & Cannæ.

IATABOCA Brasilianis dicta Silvestris Arundinis est species, in viginti aut plurium pedum altitudinem excrescit, & anterioris brachii acquirit crassitudinem, medullosa, & exterius

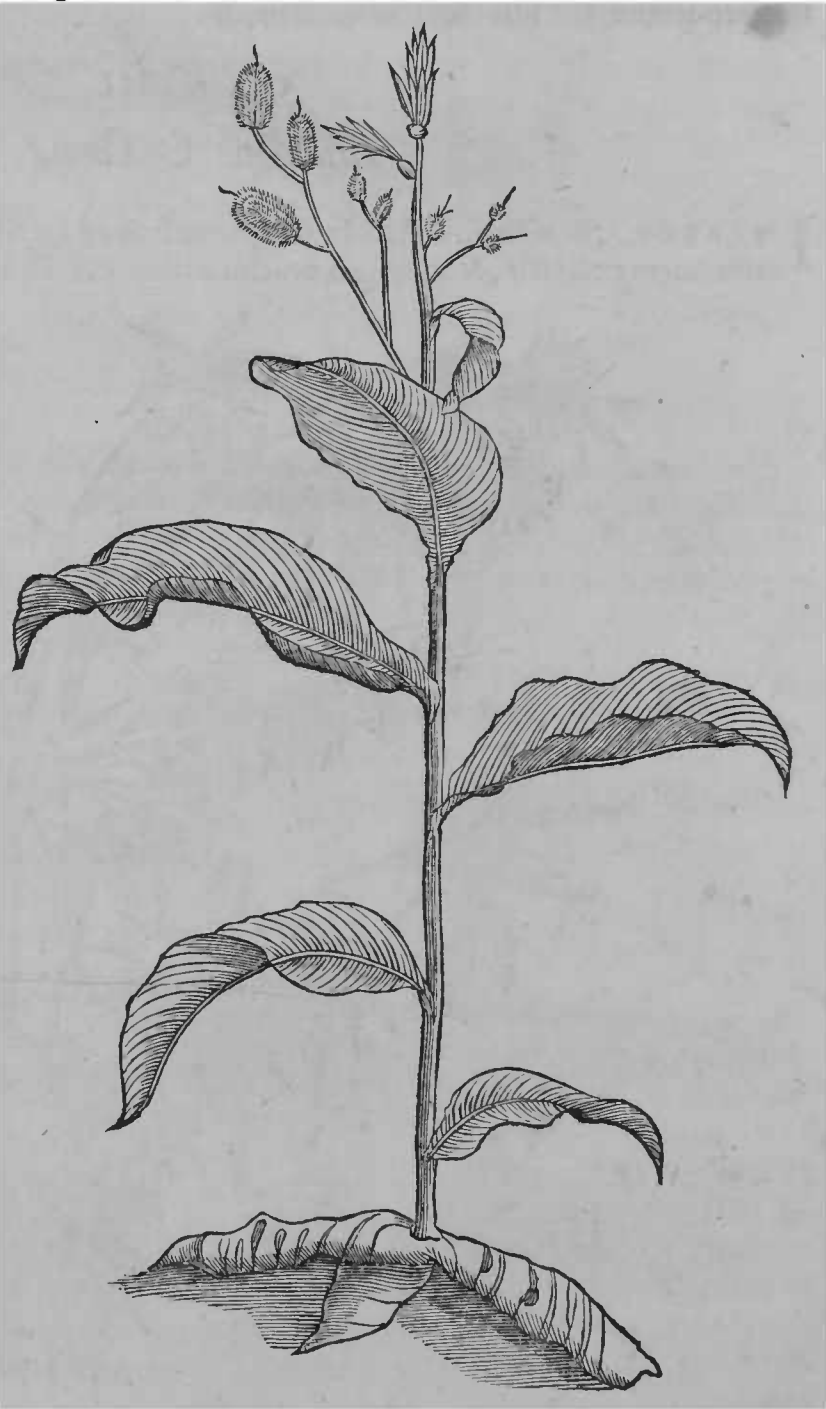
coloris è viridi subflavescentis: ramos autem habet alternatim oppositos & in iis ramulos ad eundem modum, dimidium pedem plus minusve longos, solitarios vel plures, & usque ad octo, juxta se proxime positos: ramuli autem circa exortum spina muniuntur: in ramulis folia sunt alternatim posita, in quolibet septem, octo, vel novem, graminea angusta, acuminata, atque læte viridia, quatuor aut sex pedes longa. Nec florem fert nec fructum. Magnum autem impedimentum objicit hæc planta viatoribus, siquidem paucis mensibus vias obturat,

celeriter crescens & recrefcens abfciffa. Cæterum ufurpatur ab Indigenis pro lignis ad parietes ædium: excavatur etiam atque impletur aqua à viatoribus ad itinera agenda per loca deferta & inaquofa.

V V B A Brafilianis dicta, Naſthos Græcis, *Arundo Sagittaria*: itidem in viginti aut plurius pedum affurgit altitudinem. Caudex illius rectus, inferius ad trium aut quatuor pedum altitudinem quaſi lignoſus & durus, reliqua parte ſpongioſus & lævis: inferius albicantis flavi coloris, ſuperius plane viridis. Craſſities ejus inferius quatuor aut quinque digitorum; ſuperius digitum auricularem æquat. Verſus inferiorem partem habet folia quaſi convoluta, ſuperius recta & plane lævis, atque ex hac fiunt ſagittæ. Caulis habet interdum unum atque alterum ramum. Tredecim aut quatuordecim pedum altitudine à terra, per trium circiter pedum longitudinem, veſtitur foliis arundinaciis, anguſtis, & pene ſex pedes longis. Supra horum foliorum finem circiter duos pedes, ruſus lævis eſt & ſine foliis.

M E E R V Brafilianiſ dicta, *Canna Indica* Car. Cluſ. Rar. pl. Hiſtor. lib. iv. cap. 54. in octo aut decem pedum affurgit altitudinem, caule arundinoſo, ſucculento, viridi, digit. craſſo; quem per intervalla ambiunt folia ſolitarie poſita quatuor aut quinque digit. etiam ſeſquipodem longa, decem aut undecim digitos lata, ſimilia foliis Paco. Superius habet caulis tres aut quatuor ramos, qui multos ferunt flores, tribus foliis linguiformibus conſtantes, circiter duos digit. longis, erectis, quæ circumdantur ab aliis foliis acuminatis & convolutis; in medio autem ſunt duo anguſta, paululum contorta, atque in horum medio adhuc unum folium inſtar ligulæ, habens ad latus ſtamen fuſcum in quadam prominentia. Flos eſt inodorus, coloris ignei. Poſt flores ſequitur fructus, nimirum corpus oblongum, teres, in tres exedras extuberans, echinatum, inſtar fructus Ricini, coloris viridis, at ex parte rubeſcentis: quum vero ſemen intus maturum eſt; tunc nigricat: dividitur interius in tres cellulas, habens in qualibet, ut plurimum, duodecim grana ſeminis, magnitudine piſorum, rotunda, lævia, nigra, & duriffima: malleo contuſa continent intus duriffimam ſubſtantiam albam, quæ cavitatem intra ſe habet inſtar vitri vinarii & in cavitate illa corpusculum inſtar vermiculi caſei, ex quo progerminatio fit, ex hoc ſemine vulgo corollæ precariæ fiunt. Radix humanam craſſitiem acquirit, longa, ſplendide ex albo flaveſcens, inſtar cepæ ſquamas habens ruſſas, atque ſucculenta: per intervalla autem hinc inde habet tubera ſeu prominentias ſtagiatas, unde novos profundit caules, nam perennat hæc planta.

Annotatio. Hæc Planta ut bene obſervat Car. Cluſius loco ab Auctore citato hyemem noſtram ægerrime admodum patitur, diligentia tamen haud difficulter etiam in noſtra Batavia conſervari interdum poteſt, & vidimus utramque ſpeciem nonnunquam florentem, atque radice ſe propagantem, ſed ante primum frigus in hypocaustum transferenda eſt, nam
frigoris

frigoris impatientior est. Observat autem doctissimus & diligentissimus auctor : è vetustis stolonibus cum marcescentes in vaporario præscinduntur, lacrymam exstillare albam, Tragacanthæ æmulam, subdulcem & lentam; atque in ipsis foliis etiam senescentibus existit tenue

quoddam excrementum nitri sapore. Quo nomine, inquit, veteribus dicta sit hæc planta, me ignorare fateor ingenue.

Reperitur & alia species prioris speciei Meeru similis figura, colore foliorum & venis sed flos variat: folia quoque sunt angustiora, magis acuminata, ac ut plurimum circa imum caulis erumpunt ex vaginis: in medio assurgit caulis ferens aliquot flores paulo majores quam prioris: constat autem flos tribus cochleari-formibus (puta Lusitani) foliis, tres digit. longis, incurvatis, in quorum medio adhuc angustum foliolum, sesquidigit. longum, instar cuspidis directe extensum. In postica parte floris, post tria illa majora folia, itidem talia foliola duo mucronata extant, ita ut totus flos octo constet foliis, & adhuc in medio, more Gladioli, staminulum flavum, extremitate sua fuscum obtinet. Flos inodorus & flavus. Semen & radix ut prioris. Nigritæ comedunt radicem.

Annotatio. Audio Plantam

hanc jam & semen suum maturasse in Horto diligentissimi Botanici Henrici Munting M. D. Groningæ, unde spes est illam magis familiarem cœlo nostrati sensim futuram.

C A P. I V

De Camaris variis.

C A M A R A Brasilianis; diversæ ejus reperiuntur species: *Camara tinga* & *Camara flore albo*: utraque autem fruticescit.

Camara flore rubro: caulis hujus hirsutus in multos expanditur ramos: folia habet serrata, menthæ crispæ similia, sed magis splendentia, leni hirsutie prædita, & ad tactum mollia, bina sibi invicem ubique opposita, quodlibet brevi pediculo insidens. In extremitate ramorum, uti & ad exortum foliorum ad caulem proveniunt oblongi pediculi aliquot juxta se positi, multos flosculos habentes rubros. Post flores sequitur uvula, baccis plena viridibus, magnitudine baccarum Sambuci: & uvula cum baccis similis est fructui Chamæpericlymeni Car. Clusii Rar. Histor. lib. 1. cap. 38. Flos insignis odoris: & ipsa herba superat odore Mentham.

Huic plane similem speciem inveni ad ripam Fluvii S^{ti} Francisci, excepto colore floris, qui plane flavus erat.

Camara flore albo: caule lignoso, duro, quadrato, hispido, in duorum aut trium pedum adsurgit altitudinem, atque in multos expanditur ramos; partim etiam caules longi in terram procumbunt, serpentes cum suis ramis. Folia autem habet rugosa, hirta & ad tactum dura, in ambitu serrata, splendentia, saturate viridia, bina semper sibi invicem opposita, & ad exortum ramorum sparsim. In extremitate autem ramorum & summitate caulis umbellatim proveniunt flosculi parvi, instar florum Lychnidis chalcædonicæ, coloris candidi seu lactei, suavis odoris. Tota planta odorem habet fere instar Menthastris.

CAMARA VVBA Brasilianis, in eximiam altitudinem adfurgit, caule hirsuto, nodoso. Folia quoque hirsuta & ad tactum aspera, in ambitu serrata, urticæ foliis similia, inæqualis magnitudinis, bina semper directe sibi opposita.

In extremitatibus ramorum enascuntur flores, magnitudine florum Bupthalmi, egregie lutei, novem foliis constantes, & in medio umbilico magno, luteo, cui admixta staminula nigra, odoris quasi medii inter urticam & mentham.

Planta ad tactum plane glutinosa sentitur.

Post flores sequitur semen oblongum, nigricans, ut in cichorejo.

ANNOTATIO.

Icon quam hîc damus, quamquam illam acceperimus cum adscripto nomine Camara uuba, potius videtur alterius Camaræ de qua ante Author; nam manifeste baccas pro fructibus representat; cum huic tribuantur semina oblonga instar cichorei; quod hîc monendum duximus, ne quis erret.

Cæterum hæc videtur illa planta quam Fr. Ximenes scribit à Mexicanis vocari *Tomatxitxicaztli* quæ species, inquit, est urticæ, atque in molem humanam adolefcit; folia habet succida, grandia & plena spinis & villis, caules læves & blancos, flores luteos. Nascitur locis calidis & frigidis Provinciæ Mechuanæ & alibi: saporis est amari, cum quadam acrimonia, temperie calida & sicca. Decoctum spissatum curat ulcera vetera, & lenit dolores capitis, si illa abluatur.

C A P. V.

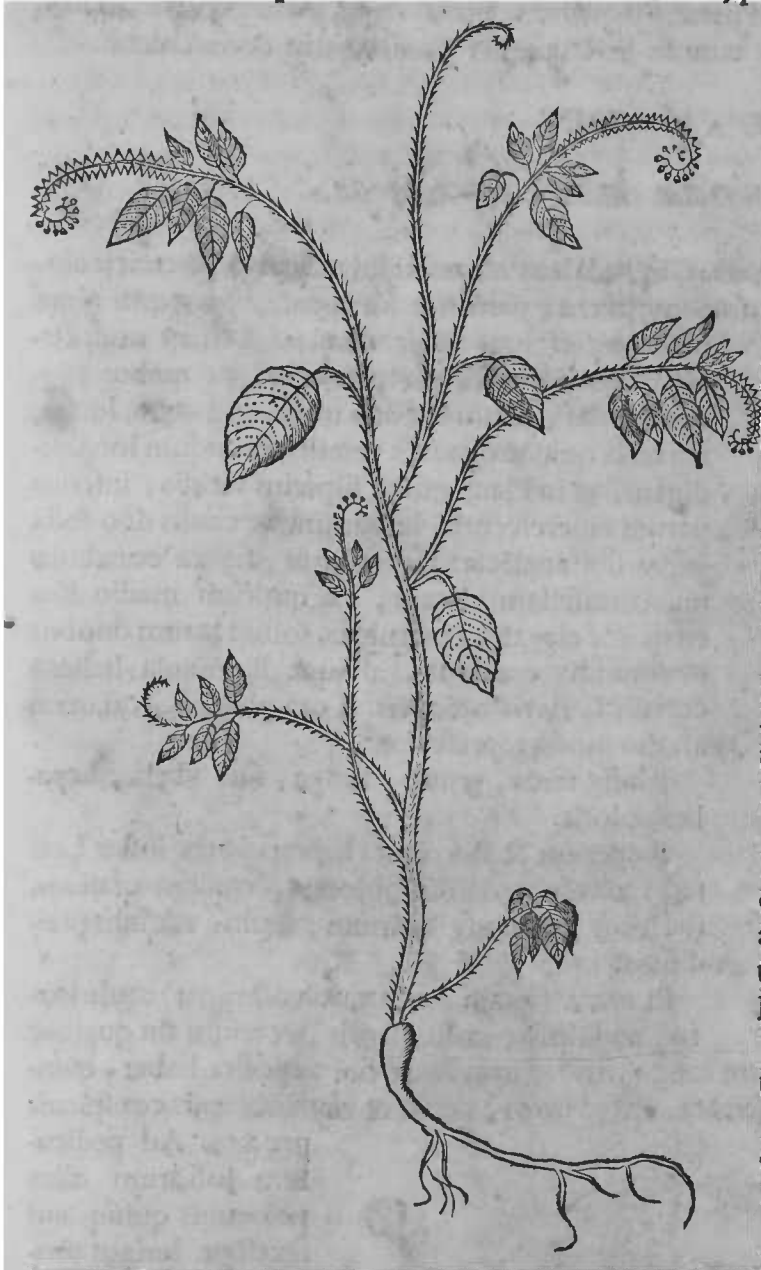
Aguara ponda. Iacua acanga. Caacica. Innominatæ duæ.

AGVARA PONDA Brasilianis, Myouros five Myurus, Belgis Rattensteert: in sesquipedalem aut majorem quoque altitudinem affurgit, caule geniculato, tereti, viridi: ad singula autem internodia folia habet quatuor, quinque aut plura, angusta, serrata, & fastigiata, viridia, inæqualis magnitudinis. In summitate caulis spicam unum pedem longam, teretem, undique flosculis eleganter cœruleo-violaceis plenam, coloris ut violæ martiæ nostratis: quilibet flosculus constat quinque foliolis subrotundis, ac integer flosculus non male refert violam martiam, ac paululum quoque ejus odorem. Radix illius recta, mediocriter crassa, & multas parvulas radículas adjunctas habens adhæc filamentosa.

Reperitur & alia præcedenti plane similis, nisi quod spica florum lata est, cubicis foveis insignita loricam representans, viridis: ex foveis autem illis prodeunt flosculi cœrulei ut in altera specie, quam descripsimus.

IACVA ACANGA Brasilianis, *Fedagozo* Lusitanis, species est Scorpiceidis. Affurgit in duorum

duorum aut trium pedum altitudinem, caule hirsuto, piloso, multis ramis prædito: folia bina

sibi opposita cum aliis parvulis habet, vel etiam quandoque solitarie posita, suntque corrugata, similia foliis Scarleæ, raris pilis vestita, oblonga.

In extremitatibus superiorum ramorum nascitur spica decem aut duodecim digit. longa, in qua unicus ordo flosculorum, coloris è luteo & cœruleo mixti: quilibet flosculus autem figuram habet parvi calicis: extremitas spicæ curvata solet esse instar floris vulgaris Scorpioidis.

Post flores sequitur semen milii nostratis similitudine, flavum, triangulare, & circa extremitatem acuminatum, figura pene fagopyri, sed fusci coloris.

Radix pedem aut sesquipedem longa est fere recta; pauca aut nulla filamenta habens, cortice fusco, intus alba, lignosa ac lenta, sapore subdulci sed parum manifesto.

Reperitur & alia species plane priori similis, nisi quod paulo maior sit quo ad caules. Radix eadem est, folia autem paulo molliora, spica quoque ut in priori incurvata, flosculi albi seu lactei, quinque foliolis constantes.

Semen denique rotundum, non triangulare ut in priori.

Annotatio, Non invenio has species Scorpioidis hæcenus à Botanicis esse descriptas.

CAACICA Brasiliensis, *Erva de Cobra* Lusitanis; ex radice parvula fi-

lamentosa multi proveniunt caules juxta se, semipedem aut etiam pedem longi, ex viridi rufescentes, paululum hirsuti, & unius digiti intervallo habentes nodos; & ad singulos no-

dos duo folia subtiliter serrata, apposita, magnitudine & figura æmula foliis Veronicæ: aliquantum hirsuta, superne viridia, inferne albicantia. Inter folia ad nodos multi prodeunt flosculi viridis coloris cum aliquantillo rubore mixti, in umbellam compositi. Tota planta fundit lacteum succum. Præsentissimum est remedium contra serpentum morsus herba hæc contusa & imposita. Valet etiam ad alia vulnera.

Planta (quam Auctor non nominat) ex radícula alba, multis filamentis prædita, protrudit unum aut duos cauliculos, teretes, virides, ramosos, hinc inde foliolis vestitos instar sinapi. In summitate cauliculi nascitur longa spica flosculorum albissimorum, tantæ magnitudinis, quantæ Acetosæ minimæ. Post flosculos sequitur semen ex fulco cinereum, rotundum, mediæ magnitudinis inter semen sinapis & papaveris, hirsutum, ad tactum ut capitellum herinacci. Tota planta septem aut octo digitorum altitudinem acquirit.

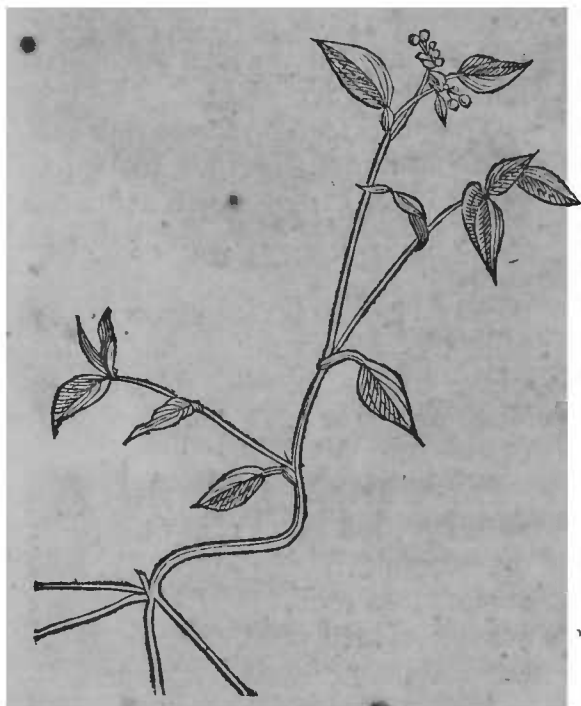
Planta (cui Auctor nomen non apposuit) ex radice brevi, multis filamentis prædita, emittit novem aut decem caules, teretes, rufos, unum vel duos pedes altos, qui folia opposita sibi habent, figura foliorum salicis. In summitate caulium & ramorum

rum prodeunt flores albi, longis pediculis innitentes, quatuor circiter digit. longis, similes plane floribus Tanaceti, sed vix sextam partem æquantes. Bini flosculi juxta se positi, in proprio singuli pediculo in caule quovis & ramulo inveniuntur. Caulis lentus & succulentus.

C A P. VI.

Plantæ innominatæ duæ. Caapotiragoa.

PLANTA hæc (*quam auctor non nominat*) in pedalem atque etiam majorem excrefcit altitudinem, caule nodoso partim incumbente terræ, partim se surrigente. pars quæ terræ

incumbit crebras agit radículas. Distant nodi circiter trium digitorum intervallo, ex quibus prodeunt folia, unum aut duo minimum digit. longa, nervo & quinque aut sex venulis secundum longitudinem, ut in Plantagine, superius viridia, inferius parum cinerescens. In summitate caulis duo folia parva sibi applicata inveniuntur, figura conchulæ quam misellam vocant, ex quorum medio flos enascitur eleganter cœruleus, foliis tantum duobus obrotundis constans, aliquot staminula habens cœrulea, flavis apicibus. Tota planta Gentianam aliquo modo representat.

Radix teres, tenuis, longa, sine fibris, hepatici coloris.

Reperitur & alia planta habens flores instar Loti tetragonolobi, folia oblonga, caulem crassum, striatum, paulum hirsutum, multis ramulis præditum.

PLANTA (*quam Auctor non nominat*) caule lento, anguloso, ruffo, serpit & trium aut quatuor digitor. intervallo, in pediculo digitum longo, tria semper folia sibi apposita habet, quinque aut sex digitos longa, in ambitu serrata, læte viridia, nervo & venis obliquis conspicuis

prædita. Ad pediculum foliorum alius pediculus quinque aut sex digit. longus provenit ruffus, qui umbellam habet instar Sambuci, flosculis minimis, qui nullis foliis constant: in totum sanguinei elegantissimi coloris; quilibet eorum figuram habet rhopali quo leprosi mendicantes circumcursant.

CAAPOTIRAGOA Brasilianis: ex radice longa contorta, lenta, exterius fusca, intus candida, multi enascuntur caules quadrati, duorum aut trium digitorum intervallo geniculati, octodecim, viginti, & interdum plures digit longi qui partim terræ

incumbunt, partim se surrigunt. Ad singulos autem nodos annascuntur duo, tria vel quatuor folia,

folia, figura & magnitudine hyssopi, inæqualis tamen magnitudinis. Quidam etiam caules hinc inde ramulos protrudunt ad nodos, eodem modo foliis vestitos. Caulis autem, ramuli, & folia sunt pilosa, viridia, incana.

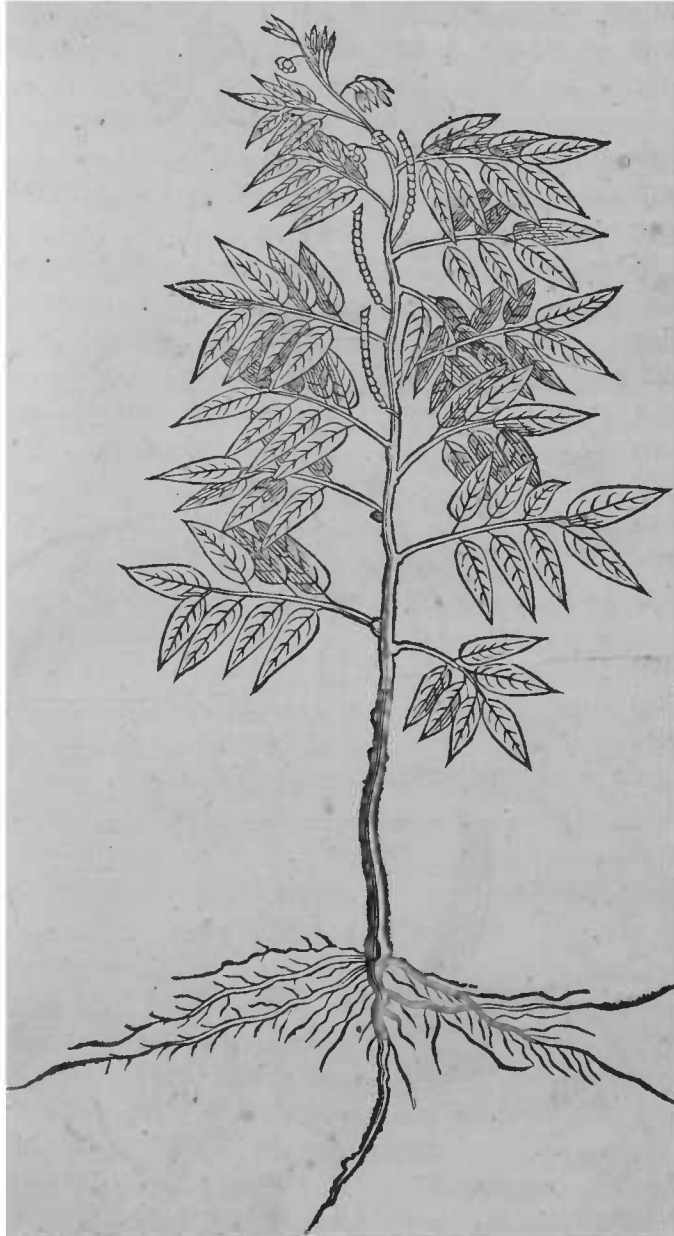
In summitate caulis & sesquidigitum sub ipsa, & tali intervallo rursus versus inferiora, verticillatim enascuntur flosculi, globuli lusorii magnitudine, plurimi, albi, quatuor foliolis constantes: & prope quemlibet verticellum flosculorum bina foliola hyssopi æmula. Post flosculos capsulæ rotundæ striatæ sequuntur, magnitudine myrtillorum, in quibus semen continetur: *cujus formam Auctor describere omisit*. Planta hæc falsi est saporis & proinde Kali geniculatum seu vitriaria potest appellari. Frequens est in locis arenosis maritimis, in mediterraneis autem nequaquam reperitur.

Reperitur & alia ejusdem species, cujus caulis lignosus, etiam partim terræ incumbens, partim surrectus. Folia autem Rosmarini æmula ad genicula caulis consistunt: atque ibidem flosculos habet multos, congestos, candidos, in capirelli figuram circa caulem.

CAP. VII.

*Paioirioba. Innominata. Micambe. Tareroqui. Ivapecanga
seu Sarcaparilla.*

PAIOIRIOBA, orobus Brasiliensis mihi flore Loti luteo. Ex unica radice multi prodeunt caules, circiter tres pedes longi, lignosi, virides, nodosi, in multos ramos divaricati, qui è nodis prodeunt: in quolibet ramulo octo vel novem folia, nimirum quatuor vel quinque paria sibi invicem opposita, plane similia orobi pannonici Car. Clusii Rar. Histor. Lib. vi. cap. 44. in extremitate ramorum enascuntur flosculi, quinque foliolis constantes, plane similes illius orobi pannonici, sed omnino lutei.

Flores sequuntur filiquæ, quatuor, quinque, sex aut septem digitos longæ, teretes, paulum compressæ, haud crassæ, incurvatæ ut ensis polonicus: quæ per maturitatem fiunt fuscæ, & sponte rumpuntur atque effundunt semen rotundum, latiusculum, compressum, fuscum, paulo majus lentibus. In qualibet filiqua quinquaginta & interdum paulo plura semina continentur. Toto anno floret & fert semen.

Aqua distillatur ex hac planta, quæ usurpata, comminuit & expellit calculos vesicæ.

Radix longa, recta, multa superius habens filamenta, flavi coloris.

Radix contra venena: folia contra *Bichos de Cu*: semen cum aceto contra impetiginem valet: stranguriæ quoque radix medetur.

Planta quoque contusa & calide applicata laterum doloribus auxiliatur.

ANNO TATIO. Natæ nobis aliquoties plantæ hæc è semine ex Brasilia missa, sed nunquam floruerunt.

PLANTA (cui neque nomen dat neque Iconem, ita ab ipso describitur) è radice proveniunt aliquot folia, viginti aut paulo plures digitos longa, læte viridia, splendentia, ad tactum mollia, figura foliorum majoris Lapathi, nervo crasso in medio secundum longitudinem, multangulari, venis vero transversum eminentibus. Inter hæc folia assurgit caulis teres, digiti minoris crassitie, & duarum spithamarum longitudine, in quo julus spithamam longus, co-

loris ut julus juglandis, verum quinque aut sex digitos crassus: videturque quasi compositus ex quadratis gemmis, quarum quælibet in medio punctum habet brunnum; subsequente tempore hæ gemmæ prodeunt (etiam planta evulsa & in cubiculo appensa) & cum prodierunt ad tertiam digiti partem, sunt elegantis brunni coloris; dehinc amplius se produnt & reliqua sui parte sunt coloris exinie incarnati, cum paululo brunno superius. Fructus ita integer cum prodiit, tribus subtilissimis filis quasi pilis appendet: interius autem habet pulpam candidam & nucleum in medio.

M I C A M B E Angolensibus, (*& ut videtur ex Africa in Brasiliam translata*) in pedalem circiter altitudinem assurgit caule tereti, contorto, quem circumdant foliola parvula, & hinc inde ramuli circiter duos digitos longi, quorum singuli sustinent flosculos ex albo subluteos: sequuntur dein siliquæ incurvatæ, obrotundæ, teneræ, in quibus multum seminis nigri, rotundi, majoris quam papaveris. usurpatur à Nigritis in cibis.

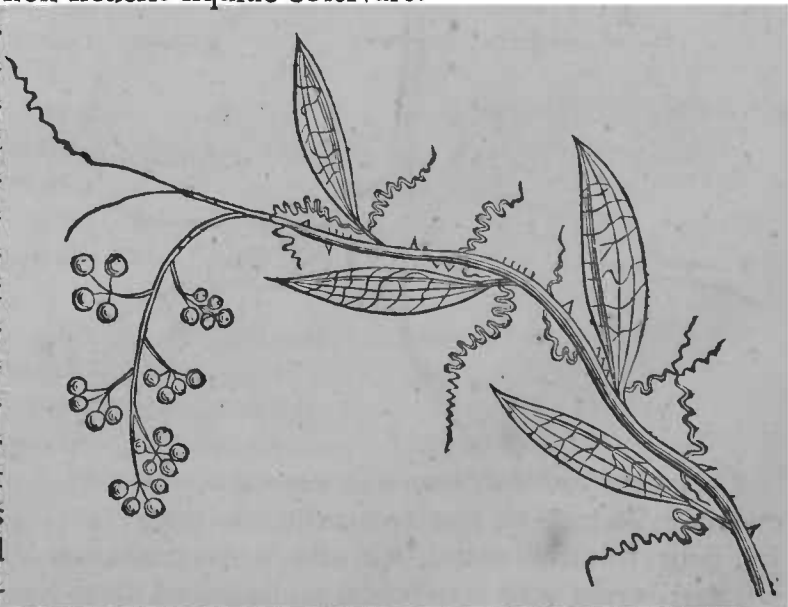
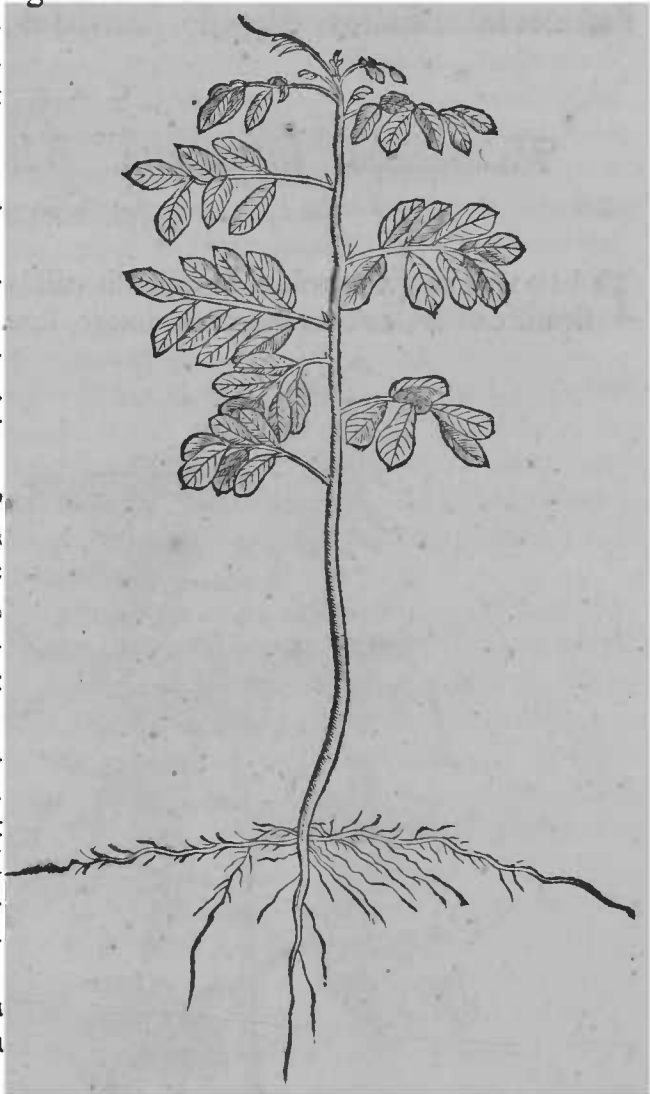
A N N O T A T I O. Missum nobis hujus Plantæ semē è Brasilia aliquoties, nomine *Mosambes d' Angola*, quod & feliciter pullulavit, & præsertim æstate hujus anni c10 10 c XLVI. non modo folia & caulem produxit, sed & floruit liberaliter & semen tulit, quod tamen à levissimo frigore, initio Octobris, cum ipsa planta corruptum fuit. Est autem elegantissima planta; foliis similibus pentaphyllo, flosculis singularis conformationis sed minutis admodum: siliquis contortis; sed cum in eo essem ut iconem fieri curarem, præter expectationem periit.

T A R E R O Q V I Brasiliensibus, *Matapasto* Lusitanis, species est Payomiriobæ ejusdem figuræ & eadem radice, caule, ramis: flore quoque eodem sed paulum minori, eadem dispositione foliorum & ejusdem coloris. differt tamen foliorum figura: nam hujus sunt digitum aut paulo plus longæ, figuræ ovalis, ad exortum suum angustiora, superius viridia inferius nonnihil incana; nervo secundum longitudinem & venis obliquis prædita. Post foliis occasum folia sua componit & quasi marcessit, mane iterum explicat. Semen rotundum, nigrum, minutum & multum diversum à semine Payomiriobæ.

A N N O T A T I O. Et hujus plantæ semen sæpius è Brasilia ad nos delatum, sed non tam feliciter pullulavit quam payomiriobæ, ut differentias harum plantarum non licuerit liquido observare.

I V A P E C A N G A Brasiliensibus, *Sarcaparilla* Hispanis. Caulis sarmentoso, lignoso, lento, viridi serpit, aculeos seu spinas hinc inde habente acutas. Folia solitaria, quinque, sex, vel etiam duodecim digitos longa, exterius acuminata, & tres, quatuor aut quinque digitos lata, ubi latissima; in quibus tres nervi insigniter conspicui secundum longitudinem tendunt, transversim autem multas minutas venulas habet vario flexu discurrentes; exterius dilute, interius virent saturate. Ad quemlibet cujuslibet folii pediculum (qui brevior) duæ claviculæ prodeunt lentæ, longæ, quibus aliis plantis se firmiter annectit,

Flo-

Flores fert racematim: sequuntur dein baccae, primo virides, mox cinnabriae, ubi autem maturuere, nigrae, rotundae magnitudine mediocrium cerasorum: quaelibet in umbella consistit seu proprio breviori pediculo, quorum pediculorum decem aut duodecim uni longiori insident. Baccæ autem rugosæ ut cerasa siccata. Intus continent unum aut duos lapides albo-flavos, duros, in quibus durus albicans nucleus. Datur & alia species hac validior. Vide Monard. cap. xxii.

ANNOTATIO. Fr. Ximenes. Mexicani vocant *Mecapatli* nobilissimam illam plantam quæ Hispanis dicitur *Sarcaparilla*, cujus in Nova Hispania plures reperiuntur species, quas hic ordine recensimus. Prima est quæ passim nascitur in Hispania & præcipue in agro Hispanensi, in campis & vallibus, quam quidam Botanici referunt ad Smilacem asperam, quæ à Dioscoride describitur: hæc reperitur haud longe à Mexico in pago S. Fidei, juxta fontem cujus aquæ suavissimæ & saluberrimæ per aquæductus in civitatem deducuntur; itemque in *Tzompango* & Provincia Hondura, unde potissimum infertur Europæ; de cujus figura nihil attinet dicere, quia Dioscorides exacte illam describit, neque illius facultatibus, quas obtinet easdem cum cæteris speciebus; licet Dioscorides nihil dicat de illius temperamento, neque virtute qua provocat sudores & tollit dolores juncturarum atque aliarum partium, multasque alias sanat infirmitates graves ac pene incurabiles; sed solum explicet illius vim qua resistit venenis & inter alexipharmaca numeratur. Est itaque hæc planta species Sarcaparillæ; licet Hispani, qui nunquam adierunt Americam, non patiantur id sibi persuaderi, neutiquam tamen negabunt qui illam comparaverint cum cæteris speciebus novi orbis, quanquam Americana non producat semen: verum haud insolens homines fastidire nota & peregrina atque longius petita admirari & magnificare. Est frigida & sicca, licet non omnino careat partibus calidis & subtilibus, quibus movet sudores & corroborat calorem ventriculi (& licet alii hoc negent) mundat renes & ureteres: Sanat morbos chronicos. Variæ & multæ sunt opiniones de exhibendi modo, quas omnes hic referre nimis longum foret; solum monebo quomodo simplex decoctum fiat ad ordinarium potum, credo enim vix ullam domum sine illo reperiri: Sume unciam unam Sarcaparillæ recentissimæ, siquidem facile potest haberi, & divide illam & conscinde minute & cum quatuor azumbris (id est, octo sextariis) aquæ tantisper ebulli donec quarta pars consumatur; reliquum bibitur ordinario. De liquore, quem solent præparare non pauciores sunt opiniones, verum essem author iis qui in America Sarcaparillam sunt usurpaturi, ut utantur succo è recentibus radicibus expresso, (siquidem ubique sunt obviæ) quatuor unciarum quantitate singulis vicibus; observavi enim mirabiles effectus, tam in lue venerea, quam in aliis morbis, & credo nullum magis salubre medicamentum posse reperiri. Ex Clus. edit. cap. xxi. Doctor Monardes in prioris operis describit syrupum è Sarcaparilla compositum cum aliis simplicibus, quem longe utilissimum esse sæpe deprehendi, fit autem ad hunc modum: Sarcaparillæ uncia duæ minutim concisæ: Guajaci triti quatuor unc. Zizipha sex & triginta, pruna passa xxiv. utraque officulis repurgata: florum Boraginis semuncia violarum tantundem: pugnus hordei mundati & fracti: in sex aquæ sextariis lento igne coquuntur ad quatuor sextariorum consumptionem, exprimuntur valide & colantur: & decem hujus decocti unciis, admiscetur una syrupi violati. Calidus mane & vesperi sorbendus datur, eodem servato ordine, qui solet in ejuscemodi potionibus observari, sudorem si quis subordietur detergendo. Conceditur ab initio esus pulli gallinacei exigui, & servatur idem ordo qui in usu Guajacan, & bibunt aquam aut decoctum simplex quod modo descripsimus. Ea ratione curatur omne genus morbi gallici atque aliæ etiam infirmitates, quæ usu Guajaci aut Chinæ curari solent. Fit & alius syrupus, hoc modo: Sarcaparillæ octo uncia concisæ & confractæ in octo aquæ sextariis ad sex consumptionem coquuntur; in binis qui supererunt sextariis, sacchari libræ iv. injiciuntur, fitque syrupus ut moris est. Hujus uncia tres mane & totidem vesperi sumuntur; prandium esto è cibis boni succi, cœna sobria, potus ex aqua Sarcaparillæ simplici. Eo utantur donec absumentur sit, quo tempore ad sua negotia peragenda egredi non verabitur. Curat hic syrupus plerosque è morbis supra dictis sine molestia.

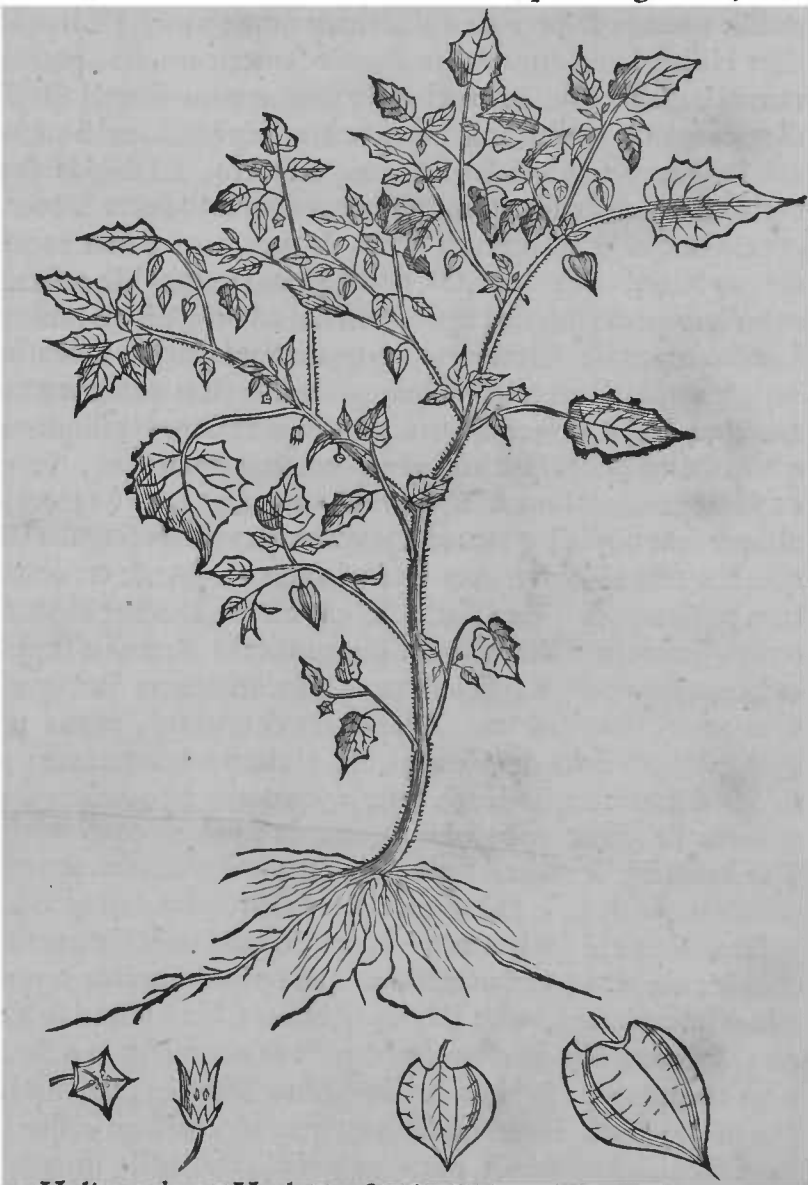
Idem Ximenes; de specie Sarcaparillæ quam vocant *Quauhmeatl*. Incolæ *Tanguitlan* vocant hanc herbam *Cocozcapatli* sive *Cocoztic palancapatli*, Mechoacani *Tzhuatzoz* quæ est species Sarcaparillæ peregrina, habens radices furculosas, è quibus saliunt caules volubiles, cum horridis spinis & multis capreolis, folia ejus sunt similia ocymo acuminata & curtata cum certis lævitatibus & nervulis qui discurrunt per longitudinem; nullum fert semen; pollet eisdem facultatibus quibus cæteræ. Reperitur ad radices Vulcani haud longe à pago Atlatlaluca omnino similis planta, verum radices sunt tenues & fibræ graciles. Sunt qui omnes has plantas referendas putent ad species Chinæ, verum quia radices plurimum differunt, magis credendum est sui generis esse plantas, licet figura foliorum, caulium volubilitate & ca-

preolis convenient. Sunt frigida & sicca omnes, & licet non omnes adstringant, sunt tamen utiles contra dolores juncturarum & alios quosvis natos è lue venerca: & ad sudores ciendos: inveterata ulcera sananda, & morbos pertinaces & chronicos; adversus vitia quæ nervis accidunt; pluresque infirmitates, ut vulgo jam notissimum est. Idem Ximenes. Quau-timecapatli illa species, cujus radices in Hispaniam transferuntur, fert folia grandia figura cordis, caules volubiles & spinosos, radicem furculosam, fructum producit nullum: obtinet multos capreolos, qui illi ex omnibus partibus enascuntur. Nascitur in campis Totoppec & Miztitlan, verum optima creditur quæ provenit in Hondura, & potissimum infertur Europæ.

C A P. VIII.

Camaru. Inimboy. Altheæ species. Cararu. Sempervivum marinum bacciferum. Icipu. Perexxil.

CAMARU planta dicta Brasiliensibus; Solani vesicarii est species. Ex radice parva, alba, multis filamentis circumdata, enascitur caulis satis crassus, quadrangularis, nodosus, viridis pilis albis vestitus, qui in multos se expandit ramos itidem nodosos, qui & ramulos profundunt, ut plurimum binos sibi appositos: ad nodos folia nascuntur duo vel tria, dilute viridia, ad tactum mollia, longis pediculis innitentia; figura cordis, crasso modo in ambitu dentata, similia foliis nostratis solani vesicarii. Ad exortum foliorum in proprio pediculo, ex thecula rotunda prodeunt flosculi parvi pallide flavi, unica quidem parte constantes, sed in quinque angulos expansi; intra florem sunt quinque maculae obscure purpureæ quasi unguis, & quinque staminula itidem purpurea. Quidam flores tantum quatuor angulos habent, & totidem maculas. Flosculi se claudentes stellam quadrangularem vel quinquangularem exacte referunt. Post quos sequitur fructus pallide flavescent, cerasi magnitudine, folliculo inclusus modo nostratis Halicacabi fructus; nimirum pentagono, turbinato, cujus anguli lineis purpureis intexti. Pediculus fructus haud ita longus & itidem purpureus. Fructus comeditur & est sapore fere ut nostras Halicacabus. Herba cocta servit lavandis cruribus.

INIMBOY Brasiliensibus; spina illa quæ fert lobos illos echinoides Car. Clusio memoratos: in cynosbathi magnitudinem excrescit; caudex & ramuli pleni spinulis hepatici coloris, lignum autem intus medullosum instar sambuci. Habet in quolibet ramo multos ramulos directe oppositos; in ramulis porro folia itidem opposita à quatuordecim ad viginti in uno ramulo, qui inter quodlibet par foliorum duobus munitur aculeis. Sunt autem folia læte viridia, splendentia, fere cylindracea, & unum circiter digitum longa. Flores fert in spicam congestos luteolos. Hos sequuntur lobi spinosi, hirsuti, coloris, cum maturuerunt, hepatici, in quibus singulis continentur duo globuli durissimi, cinerei coloris, glabri & splendentes, qui quassato lobo strepitum edunt: nucleus interior ex albo flavus, amari saporis, instar Lupinorum. Lobus autem per maturitatem dissilit & effundit globulos.

ALTHEÆ

ALTHEÆ species. Caulis rectus, teres, uno latere rufescens, ad duorum aut trium pedum assurgit altitudinem, ramis multis hinc inde explicatis; folia singulatim posita in pediculo tres aut quatuor digitos longo, in tres vel quinque lacinias secta, crasse in ambitu serrata, nervis & venis rufescentibus, superne saturate viridia inferne incana, hirsuta & ad tactum mollia. Ad caulem prope exortum foliorum & in summitate caulis & extremitatibus ramorum provenit flos egregie incarnatus, constans quinque foliis, stamineque in medio incurvato. Florem sequitur semen, nimirum tot triangulares, hispidæ, adhaerentes capsulæ grysei coloris, juxta se in orbem positæ, quot folia flos habuit: in quibus semen triangulare, subrotundum, & figura lunæ gibbæ, coloris grysei, magnitudine farris.

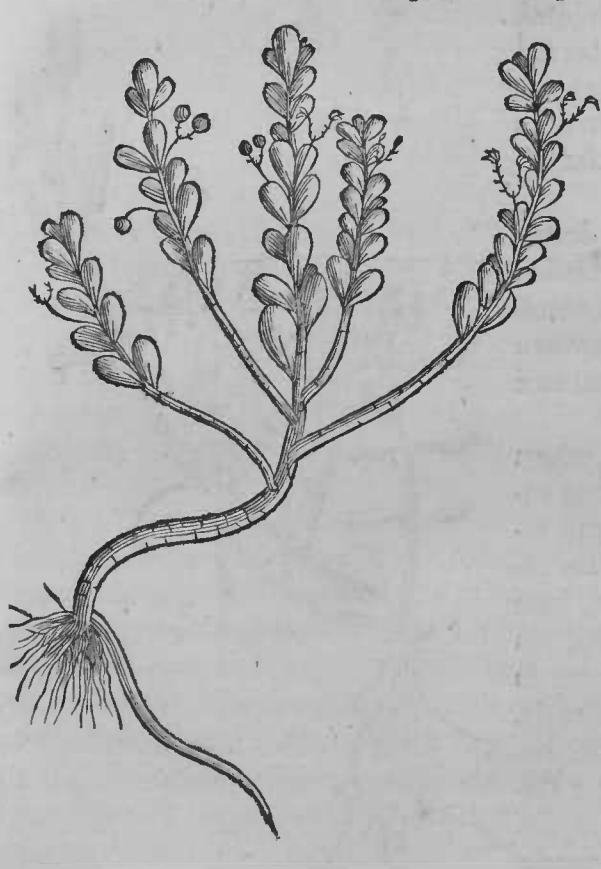

CARARV Herba dicta Brasiliensibus, Lusitanis *Bredos*, est species Bliti. Ex radice alba, satis crassa, multi prodeunt caules, ab uno ad quatuor pedes alti, cum foliis similibus Blito, quæ interdum quasi farina videntur aspersa. In summitate fert flosculos, virides spicatum congestos ut in Blito. dehinc semen provenit minimum instar seminis papaveris minoris, rotundum, paulum compressum nigerrimum splendens, pelliculæ gryseo fuscae inclusum.

Herba oleris loco coquitur ut Beta aut Atriplex, estque boni saporis & cito mollescit cum coquitur.

Annotatio. Fr. Ximenes scribit in Nova Hispania reperiri multas species Atriplicis, tam silvestres quam hortenses, quas Mexicani generatim vocant *Hautiquilitl* & Hispani corrupto nomine *Quilites*; & studiose ad-

modum colunt in suis hortis, præsertim quam vocant *Tlapalhuahquilitl*, quæ radicem habet

grossam, brevem, fibrosam; caules rossos, folia oblonga & per interna serrata, ejusdem coloris, quæ cocta manducantur & sunt grati saporis, addito oleo & aceto.

An sempervivum marinum bacciferum? In sesquipedalem aut majorem altitudinem assurgunt multi caules, digitum crassi, lignosi, fragiles, teretes, foliis circumcincti, eo modo quo Brassica solet aut potius Portulaca: quæ sunt egregie viridia, crassa, succulenta, figura foliis Portulacæ similia, verum longe majora & magnam Acetosam æquantia. Inter folia in singularibus pediculis prodeunt flosculi, quinque foliis constantes, uno latere in ambitu serratis, albi coloris, figura caryophyllorum. Flores sequuntur baccæ, magnitudine olivæ, nigrae splendentes, succulentæ, carnem habentes instar nigrorum cerasorum, multam; & nucleum in medio instar pruni, nullius apud incolas usus.

Radix longa, recta, uno latere multa filamenta coacervata habens, lignosa, albicans, sed intus subflava.

ICIRO Brasiliensibus, cujus multæ sunt species: circumvolvit se arboribus. Lignum ejus lentum, vimineum cortice cinereo: folia dilute virentia, hinc inde in ramulis posita, cõspicuis venis transversim prædita, quatuor circiter digitos longa, acuminata. In ramulorum extremitatibus multi prodeunt flosculi, constantes quinque foliolis albis, deorsum incurvatis; in medio autem habent multa staminula coloris lutei, odoris sunt suavis. Post flores sequitur fructus, quem tamen ab Authore nostro descriptum non inveni.

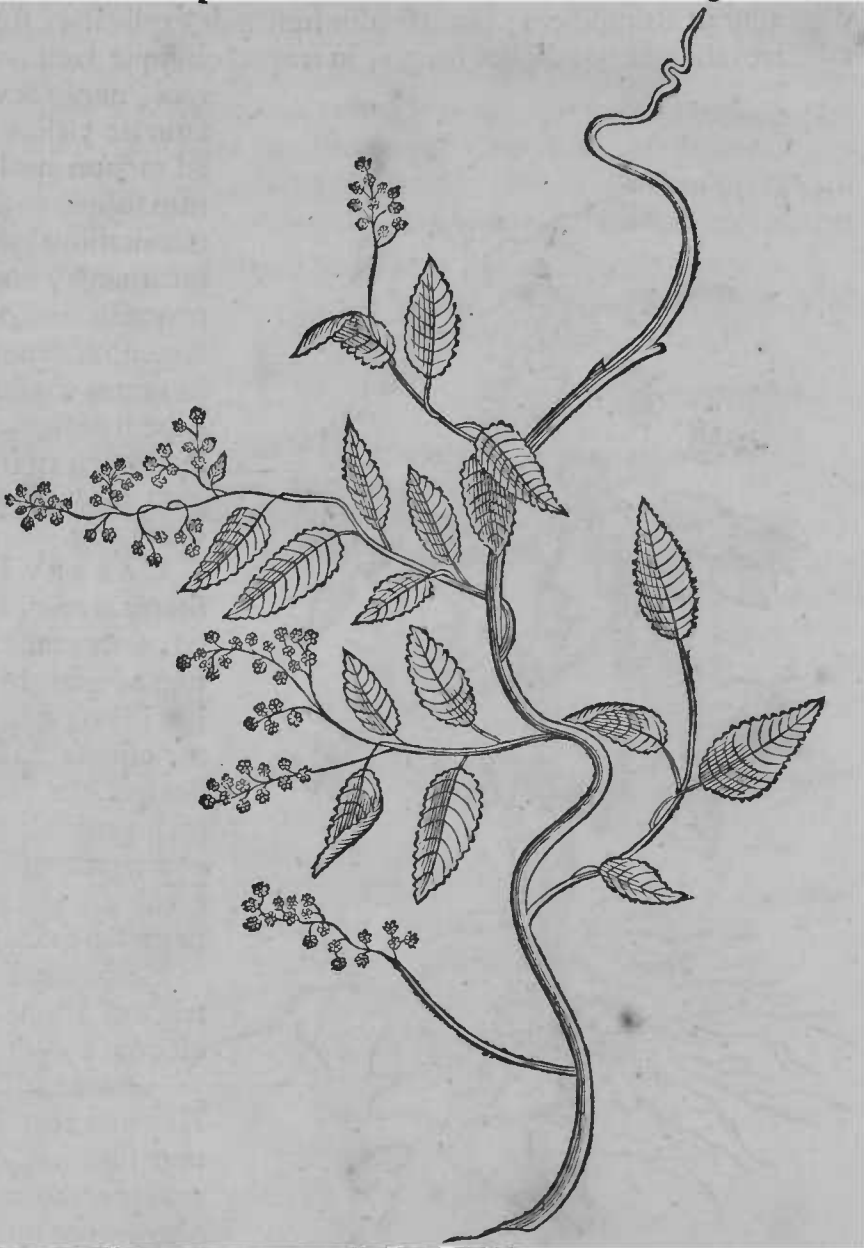
Annotatio. Dubito an hæc planta sit eadem cum *Aparagua* quam Fr. Ximen. ita describit. Radices agit longas & per intervalla tuberosas; è quibus salient multi caules, qui subeunt arbores & eisdem se applicant: fert folia instar aurantiæ mali, flores albos & minutos, fructum nullum. Decoctum radicum haustum mitigat dolores è lue venerea natos; & est utile contra impeditam movendi facultatem.

PEREXXIL Lusitanis; Cithmum marinum non spinosum posses vocare: semipe-

dales aut paulo longiores caules adipiscitur, teretes, nodosos, rufescentes, partim humo incumbentes, partim nonnihil se erigentes. Ad singulos nodos duo aut quatuor folia habet, histopi æmula, sed crassiora ac nonnihil carinata, opposita. Superius autem capitulum oblongum sive ovale est, album ut in Trifolio fere, pro flore, habens in se aliquot staminula parvula crocei coloris.

Planta est succulenta. Folia & breves ramuli decerpti ac parum cocti superfuso aceto tanquam muria, condiri & servari possunt, & quando libet, cum carnibus aut piscibus edi. Bene sapiunt ac magni æstimantur à Lusitanis: excitant enim appetitum, movent urinam & aperiunt viscerum oppilationes.

PLANTA (cui Auctor nomen non adscripsit) trium pedum altitudinem acquirit, multos caules ex una radice protrudens: qui crassi, intus medullosi, uno latere fusci, altero Virides, alternatim proveniunt ramuli & folia, sex, septem & octo digitos longa, læte viridia acuminata, splendentia, paulum rugata, in ambitu minimis dentibus ferrata. Flores enascuntur in pediculis duos digitos longis, figura cornu venatoris, plus duorum digitorum longitudine, eximii rubri coloris, intus cavi: ex concavitate autem prominet stamen ex albo incarnatum, habens apicem magnum, fuscum, pilis albis. Post flores sequuntur poma rotunda,

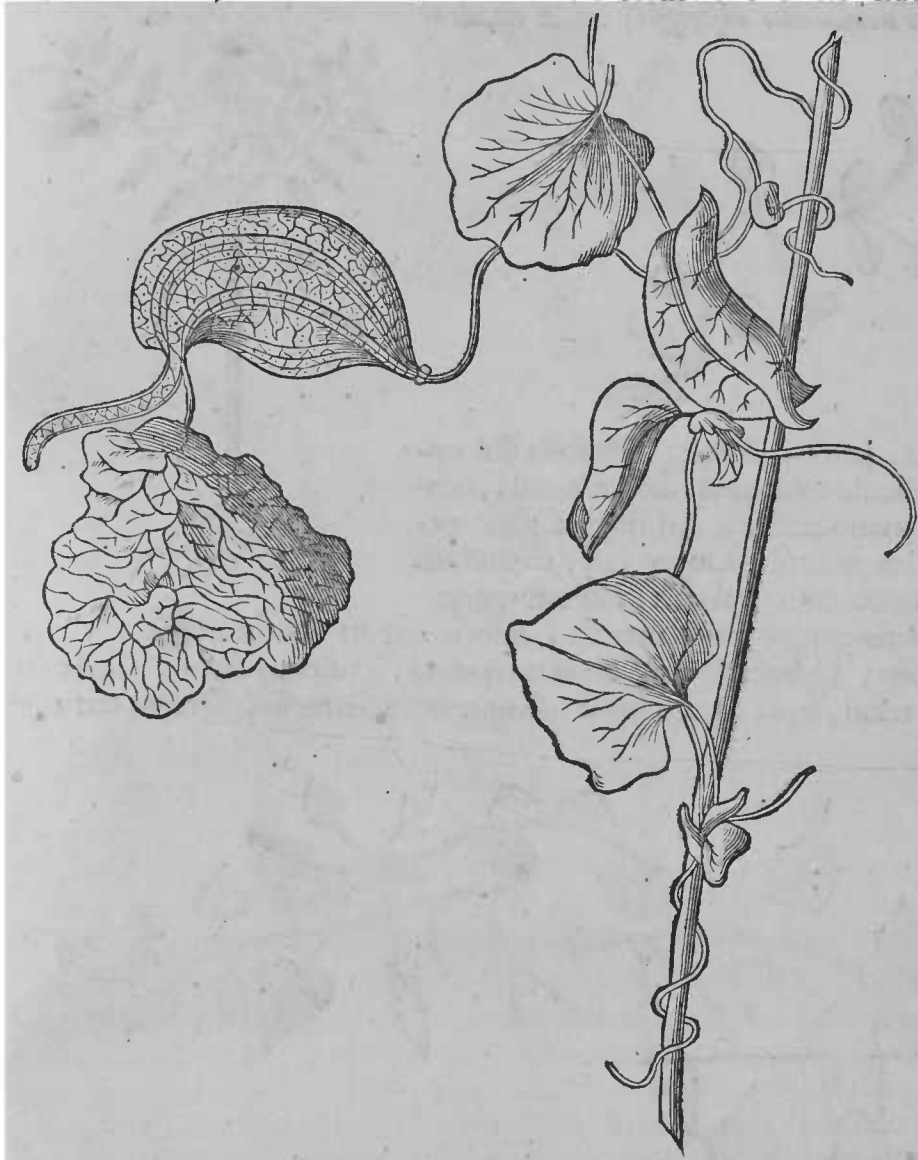
striata

striata ut poma Amoris, intus distincta ut capita papaveris, semen quoque minimum & fuscum continentia.

CAP. IX.

*Ambuyaembo. Caacica seu Pheps major. Marrubrum. Innominata.
Fetica. Ipecacoantia.*

AMBUYAEMBO Brasiliensibus; Herba scandens, quæ aliis plantis & fruticibus se circumvolvitur, caule suo sarmentoso instar Clematidis. Hinc inde ad caulem enascuntur

folia unum atque alterum, in quorū medio pediculus longus continens folium solitarie positum, sunt autē folia figura cordis, lata, nervo crasso in medio & venis obliquis decorata, dilute seu fere pallide viridia (quasi paulum albedinis viriditati esset admixtum.) Hinc inde quoque fert florem egregiæ & pene mirabilis structuræ; habet enim figuram ventriculi humani, & est magnus, quippe lōgus absque processu & caule sex digitos fere. pediculus floris curvatus est, spithamā longus, viridis & striosus, repræsentans dextrum seu interius orificium ventriculi humani, pylorum dictū; ab alia extremitate processū habet quatuor digitos longum, figura colli cygni ele-

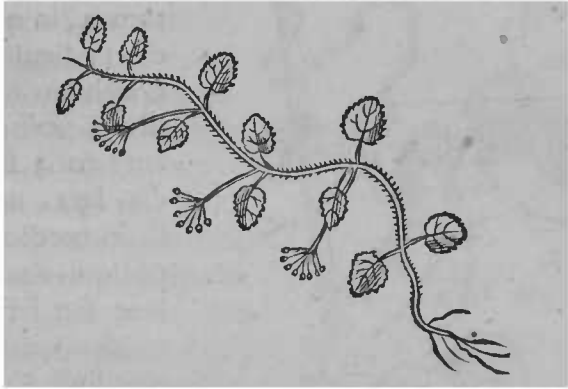
vati, sed in extremitate retrorsum inclinatum, repræsentans orificium sinistrum ventriculi seu superius cardia dictum. Secundum longitudinem autem processus ille superius apertus seu fissus est. Ventriculo huic adnectitur seu desuper incumbit tenuis membrana obrotunda, duplæ latitudinis quam Imperialis, innumeris venulis rubris varie intertexta haud male referens hepar humanum ventriculo incumbens. Totus flos coloris ex albo flavescentis, venis rubro-purpureis, majoribus secundum longitudinem, minoribus secundum latitudinem, intertextus, & inter venas quasi rubro purpureo punctulatus: nullius tamen est odoris manifesti.

CAACICA (alia tamen ab illa quam Auctor ante descripsit) Brasiliensibus, Peplis major flosculis albis. Ex radice alba, lignosa, lactescente, paulo majori semipede, multi prodeunt caules, teretes, nodosi, virides, uno latere rufescentes multis ramis donati, qui partim humi jacent, partim stant erecti: ad nodos caulium, & in ramulis bina folia opposita reperiuntur, in ambitu subtiliter serrata; ramulorum paulo minora illis quæ ad caules. In extremitate caulium & ramorum multi nascuntur flosculi subtilissimi, albi, quatuor foliolis constantes: quos excipit triangularis capsula, in qua semen (quod Auctor non describit.) Tota planta copiose lactescit, quod lac commendatur à Lusitanis ad oculorum rubedinem & dolorem auferendum. Vide Carolum Clusium Rar. Historiar. libro. VI. capite XI. & Dodon. libro XII. capite XVI II.

MARRUBIUM; (quomodo hæc planta à Brasiliensibus appelletur ab Auctore notatum non inveni.) Planta hæc in duorum aut trium pedum altitudinem assurgit, caule striato, nodoso, leniter hirsuto: ad singulos nodos ramuli tres aut quatuor proveniunt; ut & folia; quorum antiquiora similia sunt Marrubii pannionici Car. Clusii foliis, in ramulis autem junioribus Marrubii vulgaris.

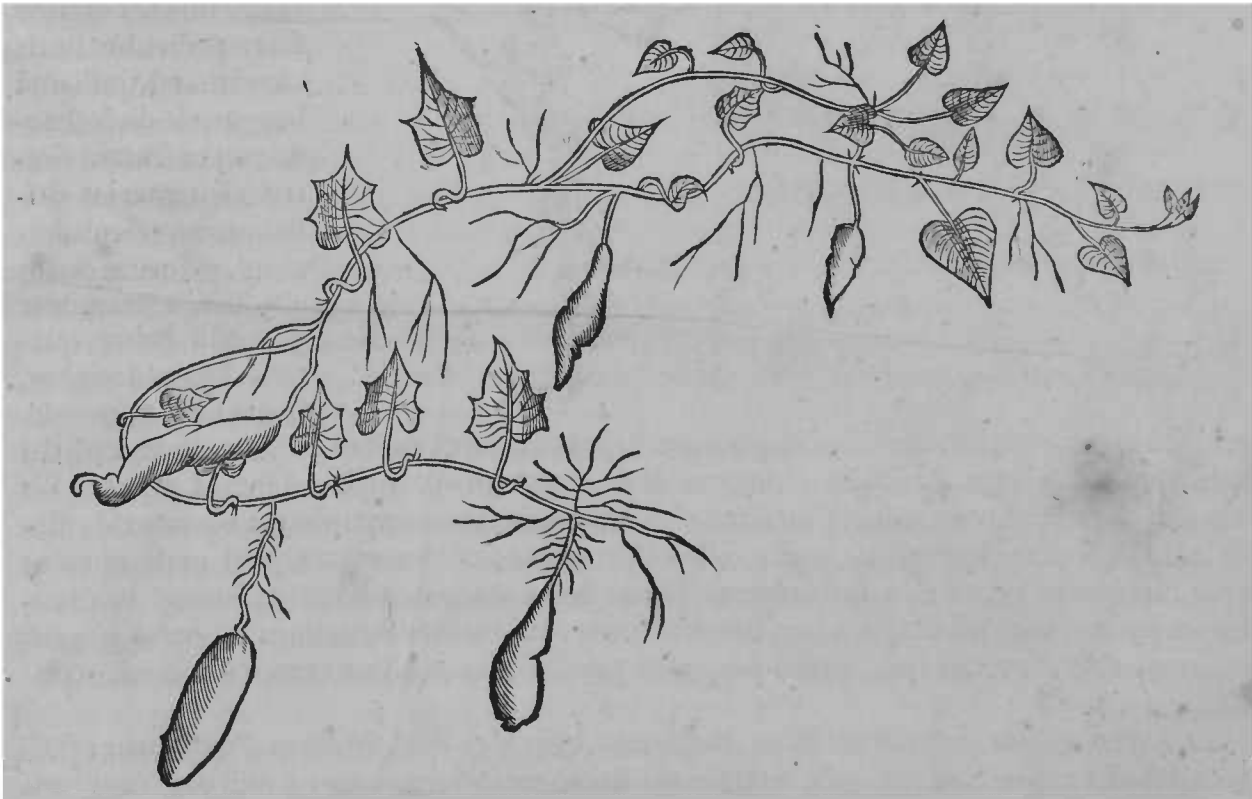
Fert flosculos verticillatim positos, cœruleos, tribus foliolis constantes. Quodnam semen subsequatur ab Auctore proditum non inveni. Tota planta suavissimum odorem Marrubii spirat, & ad tactum est glutinosa.

Planta hæc (cui Author nomen non adscripsit) caule quadra-

to, piloso, partim serpit, partim assurgit, bina folia sibi opposita habens, longo pediculo innitentia, urticæ æmula, dentata, sed obtusiora in extremo ambitu. Ad singula paria pediculorum foliorum, alius pediculus longus exit, capitulum habens onustum flosculis oblongis galeatis, saturate purpureo-brunnis: saturatioribus quippe violis martiis odoris fere ut Camaratinga.

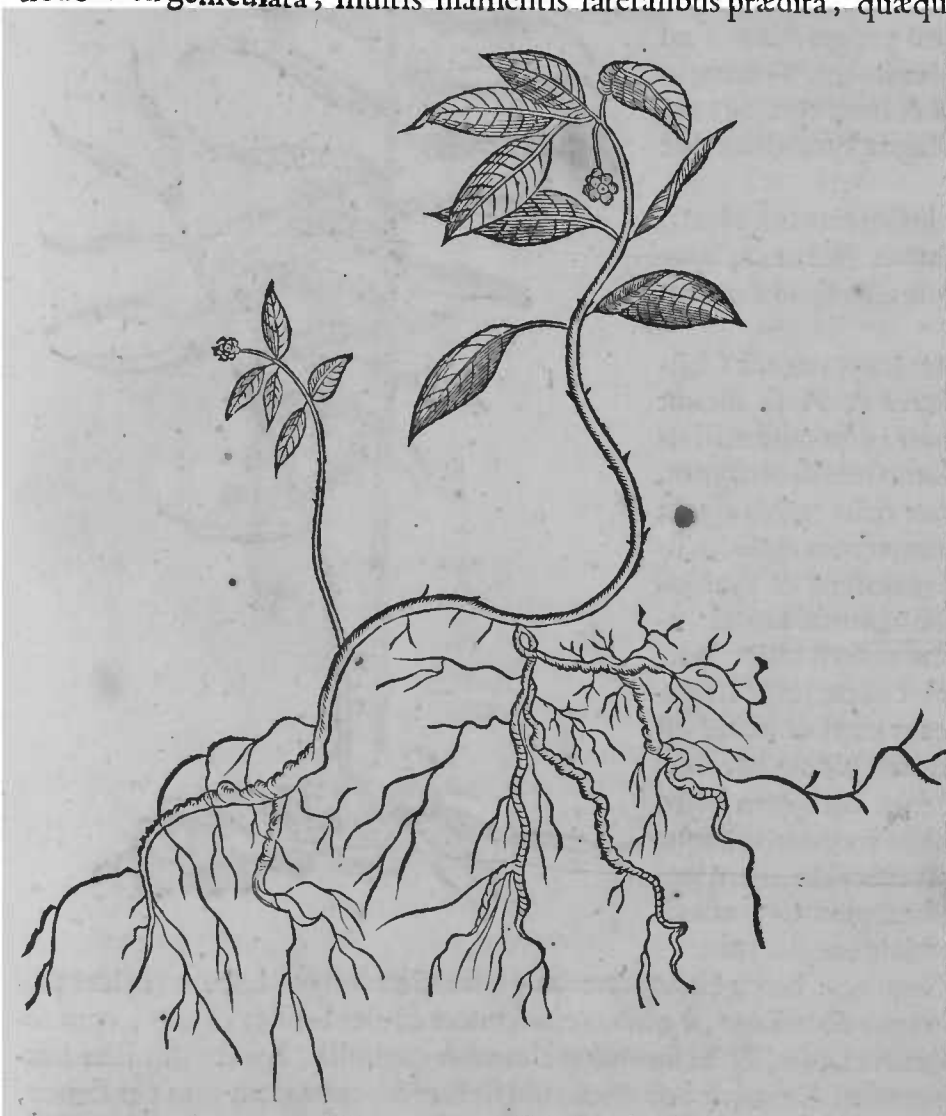
IETICA Brasiliensibus; Congensibus Quiquoaquianputu, Lusitanis Batata. Caule farmentoso, lento, viridi, tenui, super terram serpit, semper nova filamenta ingerens terræ, ex

quibus novæ radices generantur. Vnius aut duorum digitorum intervallo distant pediculi in caule ab invicem, quorum quilibet duos, tres, quatuorve digitos longus, in exortu incurvatus, folium sustinens figura cordis, ut vulgo pingitur, vel etiam ad latera auriculas habens ut Ieticucu. Folia sunt dilute viridia superius & inferne quasi canescentia. Nec florem fert nec fructum, sed transplantatur scindendo in talcolas radicem & imponendo terræ, ita enim copiosissime augetur. Radices multas agit unus caulis, variæ figuræ; quædam enim quatuor, quinque, sex digitos longæ, instar rapi crassæ, quædam rotundæ, aliæ alterius figuræ: colore sunt

sunt exterius albo flavescente, interius albiſſimo: præbent de ſe ſuccum lacteum. Coquuntur aut ſub cineribus aſſantur ſuntque optimi ſaporis & præferendæ noſtris rapis. Batata recens contuſa & affuſa paucula aqua atque macerata ſeipſam fermentando, fit potus, quo Braſilienſes utuntur. Quædam ſunt rubri coloris per totam ſubſtantiam, ac coctæ tingunt manus cæruleo: Cuticula eſt obſcure rubra; cultro conciſa nigreſcit inſtar atramenti ſcriptorii.

IPECACUANHA Braſilienſibus, ex radice ſpithamæ longitudine & ampliori, flexuoſa, nodoſa ſeu geniculata, multis filamentis lateralibus prædita, quæque corticem habet ſub-

ruffum inſtar Tormentillæ, interius autem alba eſt, ac in medio habens medullam, à qua reliqua ſubſtantia viridis radicis detrahi poteſt, medullaque removeri; progeneratur unus aut alter caulis ſemipedalis aut paulo longior, teres, lignoſus, lentus, coloris cinereſcentis; partim terræ incumbens, aliasq; radices agens, partim ſurrectus. In uniuſcujuſque huius ſumitate ſex, ſeptem aut octo, ut plurimum, folia inſident, modo Herbæ Paris, ſuperius ſaturate viridia, inferius dilutiora, nervo uno ſecundum lōgitudinem & multis venis tranſverſis prædita inſtar foliorum Lupini, ad tactum ut folia Aſari, ſed molliora. E medio foliorum in proprio pe-

diculo enaſcuntur decem, duodecim aut quindecim floſculi in capitulum congeſti, parvuli, albi, quinque foliolis conſtantes & totidem ſtaminulis albis. Poſt flores ſequuntur totidem baccæ brunneæ ſeu ſaturate laccæ coloris, magnitudine ceraſi ſylveſtris: bacca continet intus pulſam albam, ſucculentam cū duobus granis ſeminis duris, flavescentibus, lenticularis figuræ.

Radix effoſſa in umbra non Sole ſiccari debet, recens ut & ſiccaſa ſuperamari ſaporis pungit linguam ſua acrimonia, proinde calidam in ſecundo gradu & ſiccam iudico. Facultatem habet abſtergendi, meatus expurgandi ac inſarctus exſolvendi.

Amat planta humidam ſylvas & in hortos tranſlata nullum ſumet incrementum, quia amat ſylveſtria. Uſus radicis, dragma una aut altera contunduntur, ac in poculo vini aqua mixti per noctem macerantur; mane leniter ebulliantur ac percolentur bibit æger per vomitum & ſeceſſum purgat, & non ſolum in dyſenteria, ſed etiam in affectibus ventriculi datur optimo ſuccèſſu. Quo autem recentior eſt radix eo fortior. In quibuſdam plus ſuperne quam inferne purgat.

C A P. X.

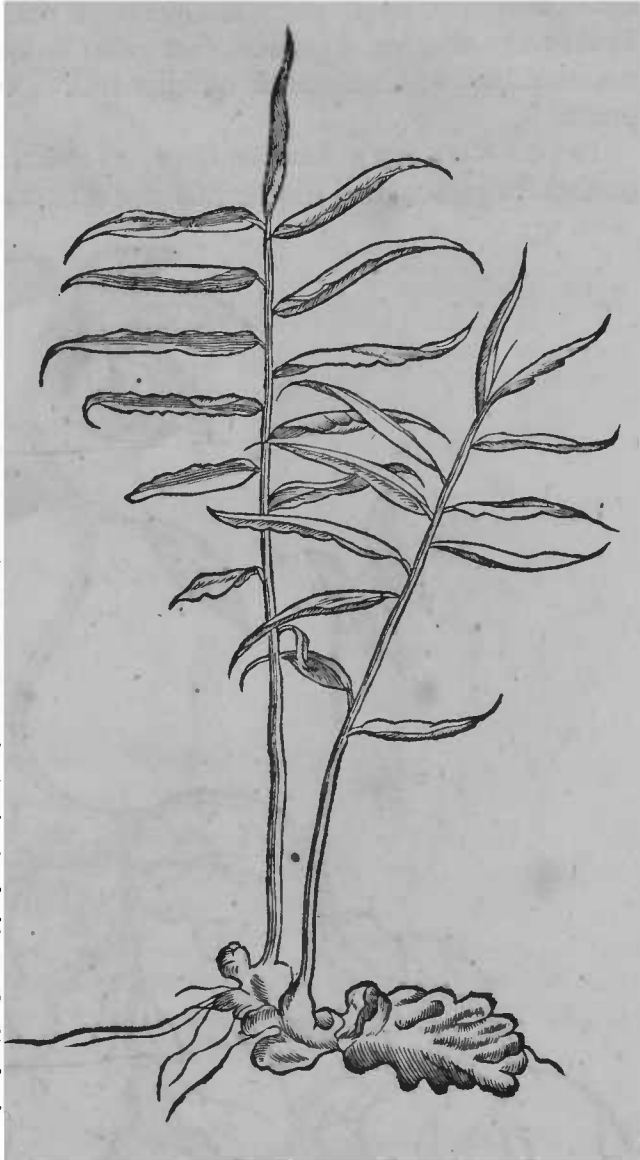
Zinziber. Mucuna. Innominatæ. Ibat.

ZINZIBER. (*quæ planta non videtur Braſilia naturalis ſed ex India huc tradueta*) caule haud craſſo aſſurgit in pedalem aut etiam ſeſquipedalem altitudinem; folia habet xiphiæ ſeu gladioli, minora tamen, qualis & caulis. Radix non eſt ſimilis Iridi neque creſcit tali modo; ſed ad quindecim, ſedecim, plures paucioresve digitos continuæ creſcunt, quæ deinde fra-

de fractura distinguuntur, alioquin constituentes radicem planam latam. Recens est exterius coloris instar lythargyri auri: intus vero flavescit; viridis saporis est fortioris quam siccata quæ ex India affertur, quæ ætate corrupta; nostra hæc optima est. Quando cum caule & folio transplantatur, folia decidunt & post trimestre demum spacium nova generantur; ideo sine caule sola radix plantanda, nam facile crescit. Habui interdum integram radicem parieti appensam, quæ ibi progerminavit ad duorum digitorum longitudinem. Februario & Martio terræ commisi & item egregie caulem & folia protulit. Magna quantitate hic saccharo conditur.

ANNO TATIO. Vide Garziam ab Horto lib. I. cap. xli. Aromaticum Histor. & quæ Car. Clusius & Vir doctissimus apud eundem de hac planta annotavit.

Fr. Ximenes. Quod Mexicani vocant Chiliti, Orientis Arabes, Turcæ & Persæ dicunt *Ginzibit* officinæ *Ginziber*: duæ autem illius reperiuntur species; quarum una dicitur mas, altera foemina. Mas habet folia magis aspera quam *Gingiber* & crassiora, verum ejusdem figuræ: radicem quoque majorem & crassiorem, saporis acris & aliquantum amari: usurpatur adversus affectus ventriculi & intestinorum è causâ frigida; contusam & irrigatam oleo è Coco applicant parti dolenti, est singulare remedium: prodest itidem adversus potiones venenatas, & cum oleo jam dicto mixta imponitur vulneribus venenatis, eaque sanat; dicitur majoris esse efficacis quam foemininum. Indigenæ Philippinarum faciunt ex illò vinum quoddam medicatum.

Foemina est vulgare *Gingiber*: herba est duas tertias partes ulnæ longa, habens radices plenas nodis & tuberibus, atque decussatas, è quibus enascuntur caules similes cannis, cum foliis longis & angustis, similes Lilio, & in summitate eorum capitella, haud dissimilia *Stachadi*. Nascitur pene in omnibus Americæ provinciis ubi seritur & propagatur tam per semen, quam per vivam radicem: nam quod sponte nascitur vile est. Colitur autem in solo pingui & bene stercoreato atque culto, sub umbra arborum: in terris calidis mense Martio, dividuntur radices in partes pollicis magnitudine, quæ distantia quinque aut sex digitorum, in scrobes altas singulæ disponuntur & terra operatæ statim rigantur, & postea bis singulis septimanis, ubi autem prodierint diligenter mundandæ sunt & solum sarriendum, ne detrimentum capiant: radices quotannis colliguntur ubi folia aruerint, quod fere fit initio Ianuarii: demitur autem exterior cortex & coniecitur in muriam, & hora aut sesquihorio maceratam exponunt Soli tantumdem temporis; tum sub tecto super stercas collocatur donec omnis humiditas fuerit consumpta, nisi forte opus fuerit iterum aut tertio exponere Soli.

HERBA (cui Auctor nullum nomen adscripsit) in duorum aut trium pedum altitudinem affurgit, caule lignoso, tereti: radice lenta, alba, filamentosa. Caulis autem in ramos se pandit, qui alternatim opposita habent folia alata, unum, duos aut paulo plus digitos longa: nimirum quælibet ala continet duodecim aut plura paria foliorum viridum, similium foliis *Herbæ Vivæ*. Ad quemlibet exortum alarum prodit flos brevi pediculo innixus, luteus, quinque foliis constans, quorum duo reliquis minora, sine odore. Post florem sequitur siliqua compressa, duos aut tres digitos longa, semen continens ut in *Herba Viva*.

HERBA (cujus nomen Auctor noster non prodit) in novem aut decem digitorum altitudinem affurgit, instar arbusculæ in multos ramos expansa. Folia fert alternatim sibi invicem opposita & *Rorismarini* foliis similia, sed inodora: flosculos superius in ramulis albos, parvulos, *Polygonatæ æmulos* & eodem modo dispositos, radix tenuis, albicans.

MVCVNA Brasiliensibus: caule sarmentoso, satis crasso, lento, altas ascendit arbores & implicat se ramis: in quolibet pediculo duos, tres aut quatuor digitos longo, tria ubique folia

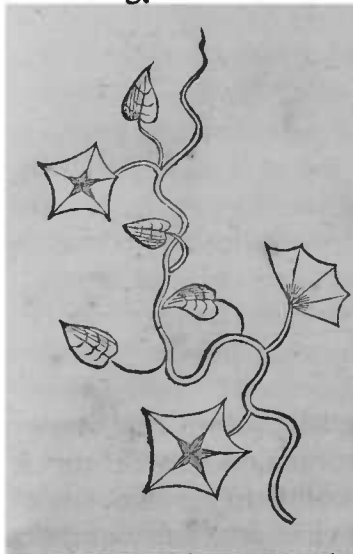
folia sibi invicem apponuntur, phaseolorum more, oblonga nimirum tres aut quatuor di-

git. nervo & venis obliquis prædita, superius saturate viridia, inferius albicantia & subtilissima lanugine ad tactum sericum æquantia. In pediculo tres quatuorve digit. longo, qui superius in plures breviores dividitur, proveniunt flores quatuordecim aut sedecim juxta se calicibus insistentes instar siliquarum pisi: figura floris est quasi duæ siliquæ pisi apertæ, una alteri inserta essent: nam quinque foliis constat flos quilibet quorum quatuor duos digit. singula longa quintum unum digit. sine odore, coloris flavi; in medio stamen fistulosum pallidum, superius multipliciter divisum in fila, quorum quodlibet apicem habet fuscum.

Flores sequuntur siliquæ, spithamam longæ aut etiam longiores, tres digitos circiter latæ, exterius rugosæ, utpote setis pungentibus, ruffis, præditæ; quæ non solum adhærent & pungunt, sed etiam pustulas ardentes excitant, quæ vix octiduo sanantur & insignem excitant pruritum: siliquæ maturæ exterius nigrescunt & aperiunt se atque diffiliunt: interior earum superficies est instar matris perlarum, alba, splendida & quasi polita: in qualibet continentur ut plurimum tres phaseoli orbiculares, compressi, coloris luridi, cum semilunari macula nigra in uno latere,

maiores verticello. Floret plerumque mensē Junio & Julio. Fructus cum siliquis convenit cum anagyride Car. Clusii Rar. Plantar. Histor. pag. 93.

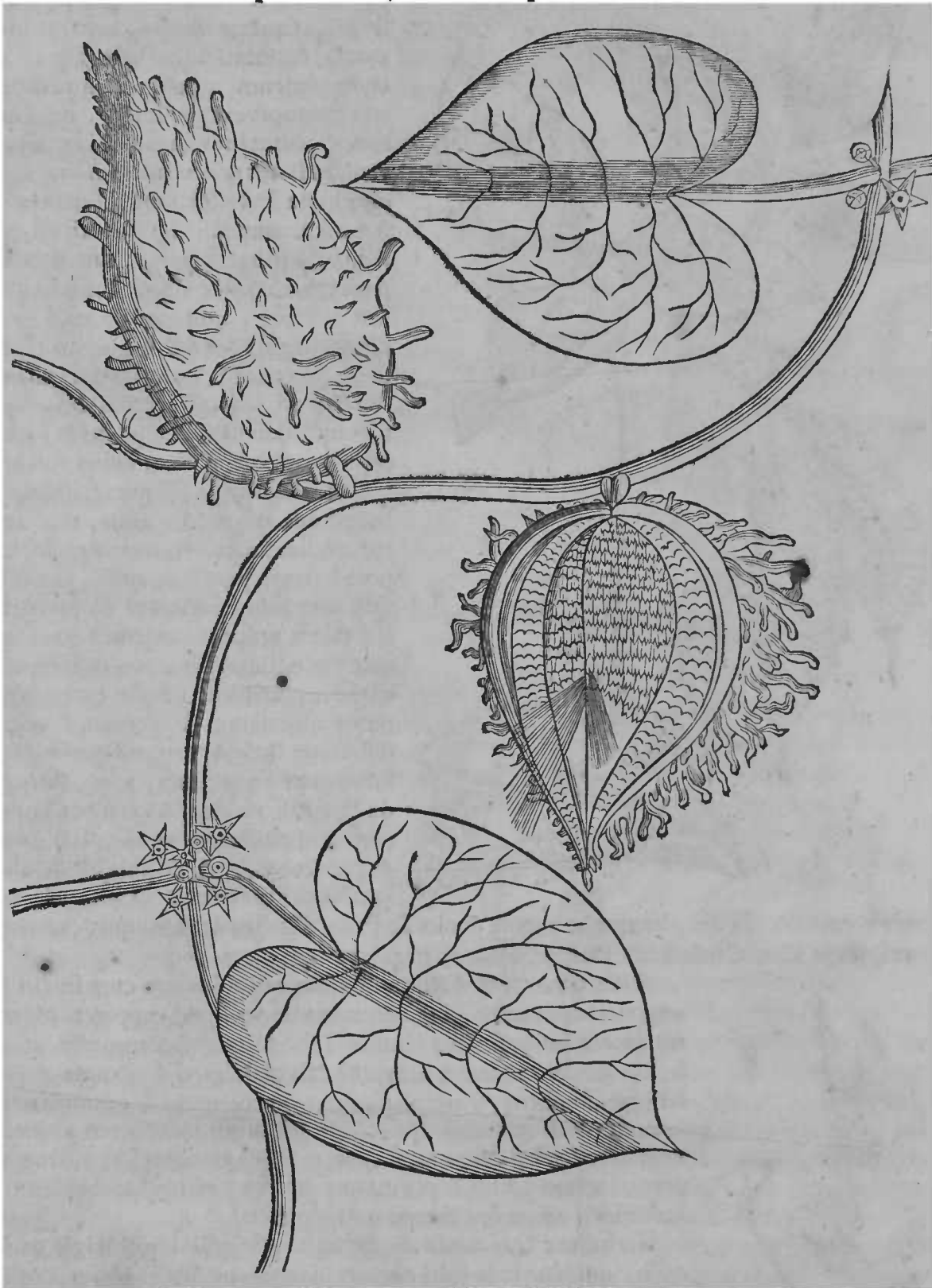
ANNOTATIO. Fallitur Auctor quod judicet cum fructu Anagyridis convenire, ut ex comparatione liquido apparet. Meminit autem hujus fructus Clusius Lib. 11. Exoticorum cap. xi. & scribit se lobos recentes accepisse è Pernambuco Macouna appellatione insignitos; seque phaseolos terræ commisisse quorum unus tantummodo germinaverit, & in binorum cubitorum altitudinem excreverit: sed, inquit, quum serius germinasset, ad frugem pervenire non potuit & præmatura hyems corrumpit antequam ullum Floris etiam rudimentum dare posset.

Herba hæc (cui nomen Auctor non adscripsit) humi serpit caule cavo, qui hinc inde folia obtinet in longis pediculis posita, cordis figura atque Smilacis æmula. Flos albus, magnus, instar orbis mensarii minoris, uno tenui folio constans, in quinque angulos expanso, substrata pallida stella quinquangulari. Sine odore est, nec lactescit hæc planta.

HERBA (quam Auctor non nominat) longe serpit caule suo sarmentoso, cinereo, paulum piloso; qui duorum circiter digitorum intervallo folium habet brevi pediculo insidens, quatuor plus minusve digitos longum, figuræ cylindræ, nervo secundum longitudinem & venis aliquot obliquis conspicuum, pallide viridis coloris. Prope quodlibet autem folium exoritur brevior pediculus, sustinens tria foliola figura cordis, quibus insidet flos campanulæ figura, albus, & in medio sex stamina alba habens, apicibus umbræ coloris. Nigræ Angolenses hic vescuntur foliis & floribus.

IBATI Brasiliensibus, planta caule sarmentoso, exterius cinereo, interius viridi, spongioso, longe humi serpit, aut aliis plantis se implicat. Folia semper fert bina in suis pediculis sibi opposita, figura cordis quando vetustiora, oblonga cum juniora, mollia subhirsuta, exterius paulum

- paulum incana. in caule quoque multos ramulos surrectos solitarios, cum similibus foliis appositis. Flosculos fert copiosos ad cujuslibet folii pediculum, vario numero, sine propriis

pediculis: quilibet autem constat quinque foliolis & stellam quinquangularem apte repræsentat: in medio habet obtusum stamen, haud elevatum, cum coronula quadam: totus est pallide luteus, interius umbratus; inodorus. Hinc provenit fructus oblongus, ovalis, in extremitate acuminatus, magnitudine ovi gallinacei aut anatini, ex viridi subflavus, quando maturus, habens corticem crassiorem aurantiis, exterius multis prominentiis instar aculeorum præditum: fundit de se succum lacteum, glutinosum, ita ut glutinis loco fungi possit: maturior aperit se, ac interius semina oblonga, nigra, insigni ordine disposita habet: quodlibet autem granum seminis habet floccum quasi è pluma, coloris argentei splendidissimi. Hi flocci in extremitate fructus interius etiam junguntur, & superior pars cavitatis fructus monstrat semina, inferior floccos illos argenteos, jucundo spectaculo. Tota planta olet graviter, & copiosum lac habet albißimum.

CAP. XI.

Sesamum. Innominata. Curuba. Iae. Cururu ape.

SESAMVM, Congensibus *Gangila* Lusitanis *Girgilim*: caret nomine apud Brasilienses, quia non est huic provinciae naturalis, sed ex Africa huc à Lusitanis translata. Ex radice tenera,

recta, multis filamentis praedita, exterius ruffa, interius alba, exsurgit caulis rectus, quadratus, viridis; cum foliis oblongis, haud latis, teneris, colore Atriplicis albæ, quæque quasi farina inferius sunt aspersa, atque hinc inde posita, plerumque tamen bina velut sibi opposita, vel etiam alternatim posita. Flores fert albos, cito decedentes, figura campanulæ: quos sequuntur siliquæ erecte stantes ad caulem (non in ramis) virides, quadrangulæ, continentes semen copiosum, parvum, album, figura cordis: maturæ autem fiunt fuscæ, & sponte diffiliunt, ita ut semen excidat.

ANNO TATIO. Fr. Ioannes de Santos Histor. Æthiopiæ Orientalis lib. I. cap. 4. In omnibus, inquit, his provinciis plurimum *Girgilim* reperitur, candidissimum & optimum, ex quo fit oleum, quod vulgo usurpatur & comeditur ut in Portugallia olivaceum. Contunduntur semina in vase ligneo facto ad modum mortarii, grandi. Cafres (ita vocantur Nigritæ illius tractus) vocant *Chuni*, & Portugalli *Pilaon*. Postquam bene contusum fuerit, & coactum in massam, exprimitur rite iisdem lignis quibus contusum fuit; effluitque oleum valde clarum: & amurca, quæ reliqua fit, comeditur à Nigritis, cum milio cocto loco butyri. Vide & Prosperum Alpinum de Plantis Ægypti. cap. 32.

HERBA (quam Auctor non nominat, sed cuius hanc dat iconem) caule tereti, inferius nodoso seu tuberoso, pilosoque, assurgit in pedalem altitudinem, & in aliquot se pandit ramulos: folia ejus sunt alternatim posita, oblonga, & crasso modo serrata, pallide viridia & parum pilosa. In summitate caulis & extremitate ramulorum enas-

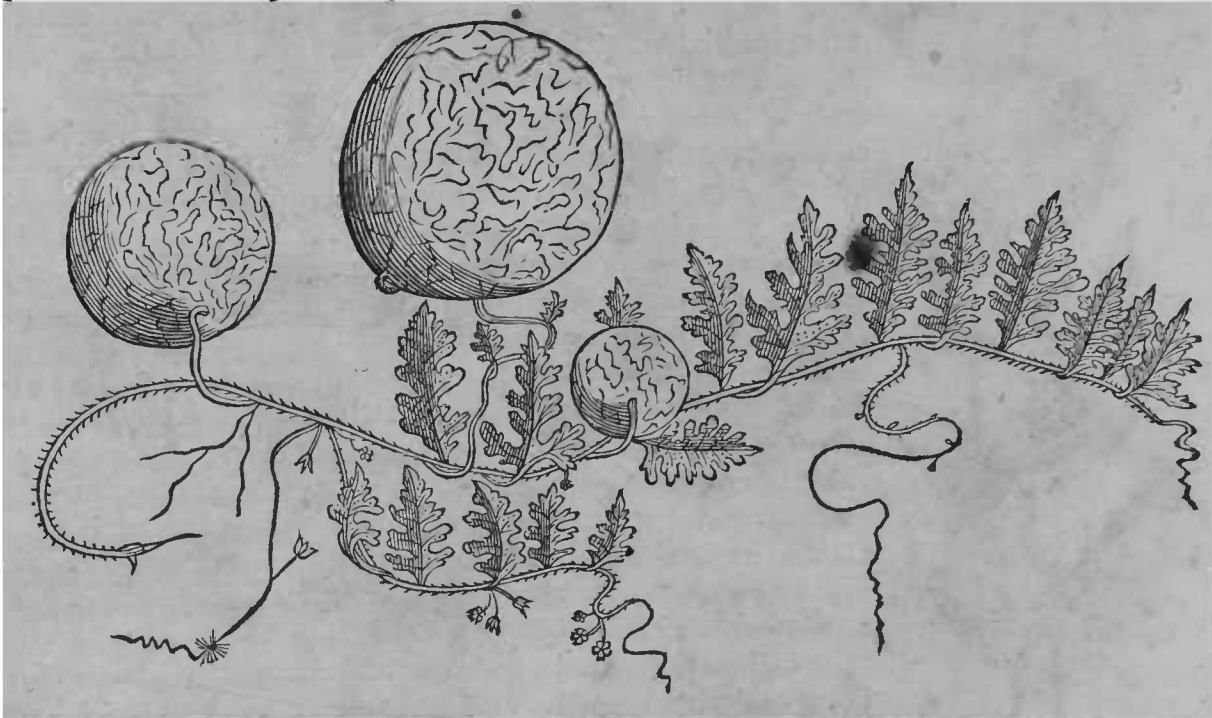
citur flos flavus, ducati amplitudine, constans quinque foliis atque in medio habens staminula lutea. Radix parvula & tota planta sine odore.

CURUBA Brasiliensibus, Cucurbitæ est species: primo protrudit duo folia cucumeris modo, sibi opposita, digitum longa, figura linguæ, è quorum medio postea prodit caulis sarmentosus, humi repens aut scandens cucurbitarum modo, ac capreolis suis

se annectens. Folia hinc inde cucumerum modo apposita habet, singula suis pediculis longis insistentia, in lacinias divisa, inferius hirsuta, uti & caulis & pediculus, albicantia, superius viridia & glabra: successu temporis caulis glaber, striatus ac viridis longissime serpit & interstitio semipedis, ubique pediculum protrudit tres aut quatuor digitos longum, paulum incurvatum, cui folium insidet ad tactum glabrum, viride, splendens, circinatum, septem aut octangulum exterius, sex aut septem digitos longum & totidem latum aut paulo latius. Prope pediculum cujuslibet folii clavicula prodit longa, contorta, arcte se implicans vicinis arboribus aut pedamentis appositis. Inter folia hinc inde in propriis pediculis nascuntur flores: rudimentum autem floris est corpusculum conicum ex viridi subflavum, in quinque foliola ex viridi flavescentia deorsimque incurvata desinens; ex hoc corpusculo prodit flos magnus, crassis foliis, exterius glabris, interius hirsutis, dilute flavus & exterius lineis seu striis virefcentibus secundum longitudinem distinctus; plusquam sesquidigitum altus, unico folio constans, verum ultra medietatem in quinque lacinias secto, ellipticæ superius figuræ, in medio corpus

rotundum

rotundum flavi coloris, magnitudine avellanæ, quod speciem præbet intestinorum vituli, constatque tribus partibus separabilibus. Fructus longus est circiter quindecim digitos, undecim crassus, cortice glabro ut Pepo ex rubro purpureus. Caro seu pulpa ad flavedinem accedit, odoris dulci-acidi, instar pyrorum agrestium, saporis ingrati, ideo non comeditur, semen continet copiosum, figura & magnitudine cucurbitæ seminis, sed quod exterius in superficie sua fusco est punctulatum in obscure-flavo.

IAEE Brasiliensibus, Lusitanis *Balancia*, Belgis *VVatermeloen*, Melo aquaticus: caulem habet sarmentosum, hirsutum, humi serpentem, & multis capreolis se affigentem; folia profunde laciniata & incisa, longa striata; Anguriæ Matthioli fere similia; quodlibet insidet pediculo sesquidigitum fere longo & caule humo affixa erecta stant folia. Flos parvus, flavus, quinque foliis constans, umbelico flavo: fructus rotundus seu globosus vel etiam ellipticus cortice viridi, magnitudine capitis humani, aut paulo major vel minor; carnem habet albam & in medio rubram (nimirum ubi semina jacent) seu sanguineam succulentissimam, boni saporis: tantam autem copiam aquæ dulcis, frigida, ut inter edendum tanquam è poculo hauriri possit. Semina continet multa cucurbitarum magnitudine & figura, in quibusdam coracini, in aliis rufi coloris, quæ inter frigida majora usurpantur. Mensibus Decembri & Ianuario maxima habentur copia, quamvis toto anno reperiantur. Amat etiam sterile & arenosum solum, sed si arena fimo mixto teratur, felicissime provenit & fructus fert ingentis molis.

Reperitur & hic Melo nostratibus similis, sed plerumque major: carne viridi, semine albo; salubriores hi existimantur quam apud nos, & plerumque à Lusitanis, initio prandii vel cænæ comeduntur. Est & alter carne viridi, priori per omnia similis, excepto quod caro plane viridis & saporis præstantioris.

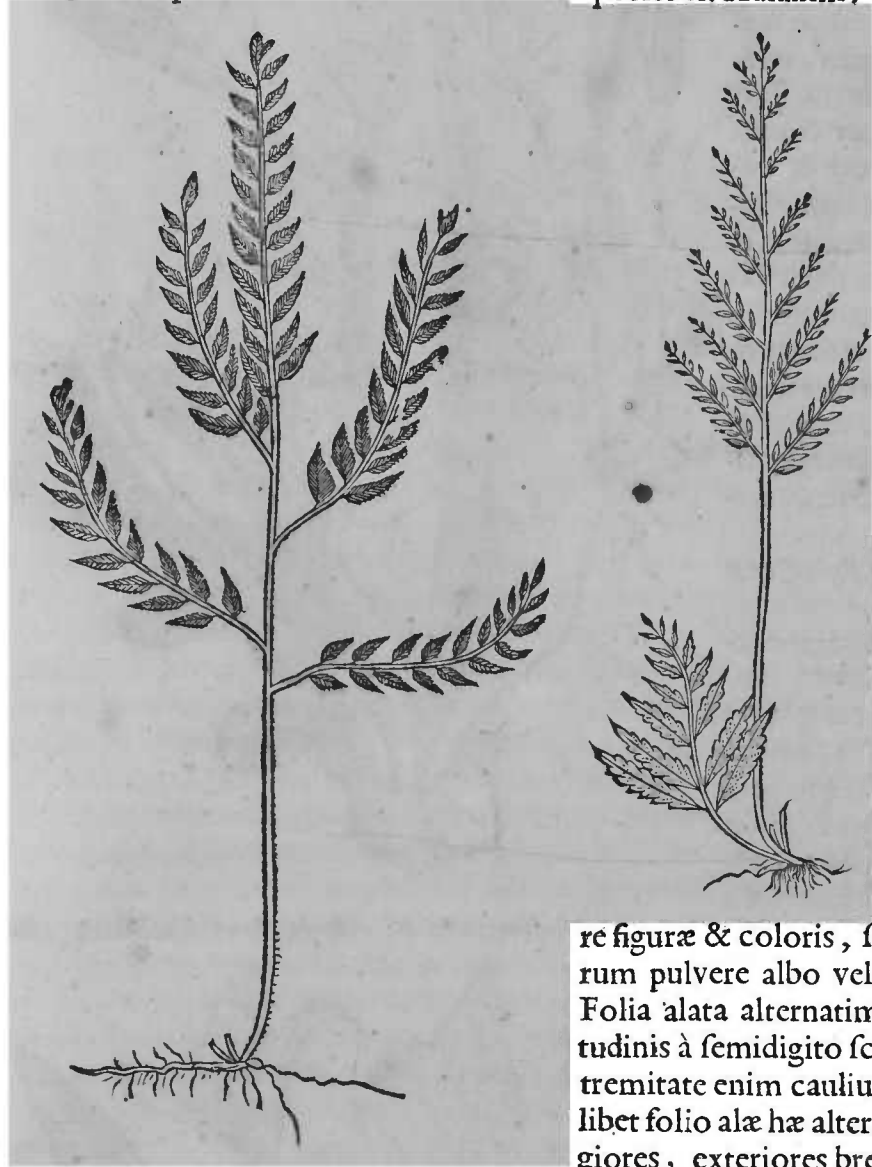
CVRRV APE Brasiliensibus. Planta caule sarmentoso ac lento, qui sese arboribus ac fruticibus implicat, habens multos ramulos & in quolibet quinque folia, bina & bina sibi opposita & quintum in extremitate: superius viride splendentia, sex incisuras habentia ut serræ majoris dentes, estque inter hæc folia ramulus, utrimque alatus, sive ambitur cordiali folio, ut in Inga arbore.

In extremitatibus ramulorum proveniunt longæ spicæ, onustæ flosculis ex albo & viridi lutescentibus; post quos sequuntur capsulæ, triangulatæ in summitate, prope exortum cylindraceæ, & ubi maturiores ovalis figuræ, exterius rubicundæ: quæ sponte in tres partes dehiscunt; cortex autem exterior rubicundus par crassitie cortici mali, interior eximie est ruber, continetque quilibet fructus duas fabas Hispanicis albis magnitudine pares, estque quælibet involuta materiæ molli, albæ, nuci consistentia simili, ad tactum frigida: ex illo albo involucro faba secundum longitudinem eminet, nigerrima macula splens, seu potius semicirculo tali secundum longitudinem notata, reliqua pars fabæ fusci coloris. Continet denique faba interius carnem fabaceam flavam. Aquis injecta necat pisces. Vide Iconem in præcedentibus apud. D. Pisonem, qui & plura observavit de qualitatibus hujus plantæ.

CAP. XII.

*Avenqua. Aguape. Acetosa. Iamacaru. Iaroba. Belingela.
Camara Iapo.*

AVENQUA five *Avenca* Lusitanis (quod nomen apud Brasilienses obtineat ab Auctore nostro non proditur) Aviantum Latinis, species est Adianthi, & quidem duplex major & minor hic reperitur.

I. *Avenca major*, in duorum pedum altitudinem assurgit ex radice intus flava, extus nigricante, sub terra serpente & multa habente filamenta. Caulis huius tenuis, striatus, ex brunno nigricantis & splendētis coloris, & lanugine quadam hepatici coloris vestitus. Superius ramulos aliquot habet inordinate positos, qui, ut & caulis, folia habent alternatim posita, quædam tres, quædam duos, quædam unum digitum longa, dilute viridia, in ambitu dentata, atque singularis figuræ.

Nec florem fert nec semen.

II. *Avenca minor*. In eandem altitudinem assurgunt caules, ejusdem cum prio-

re figuræ & coloris, sed non vestiti lanugine, verum pulvere albo veluti farina quadam aspersi. Folia alata alternatim posita habet, variæ longitudinis à semidigito scilicet ad tres digitos; in extremitate enim caulium brevissima sunt. In quolibet folio alæ hæ alternatim positæ, interiores longiores, exteriores breviores, superne saturate vi-

ridis coloris, inferius farina pulvere nigerrimo mixta asperso. Inferiores cauliculi progerminantes parum convoluti, & pulvere farinaceo plane albi sunt.

Nec florem fert nec semen hæc quoque.

AGUAPE Brasiliensibus, *Goluaon* Lusitanis: Nymphaea flore albo: folia nostrati habet similia, inferius multis venis implexis prædita: florem etiam talem, sed qui constat duodecim foliis oblongis, acutis, angustis, albis, & quatuor foliis viridibus subtus, suavis odoris. Nascitur passim in paludosis fluviis.

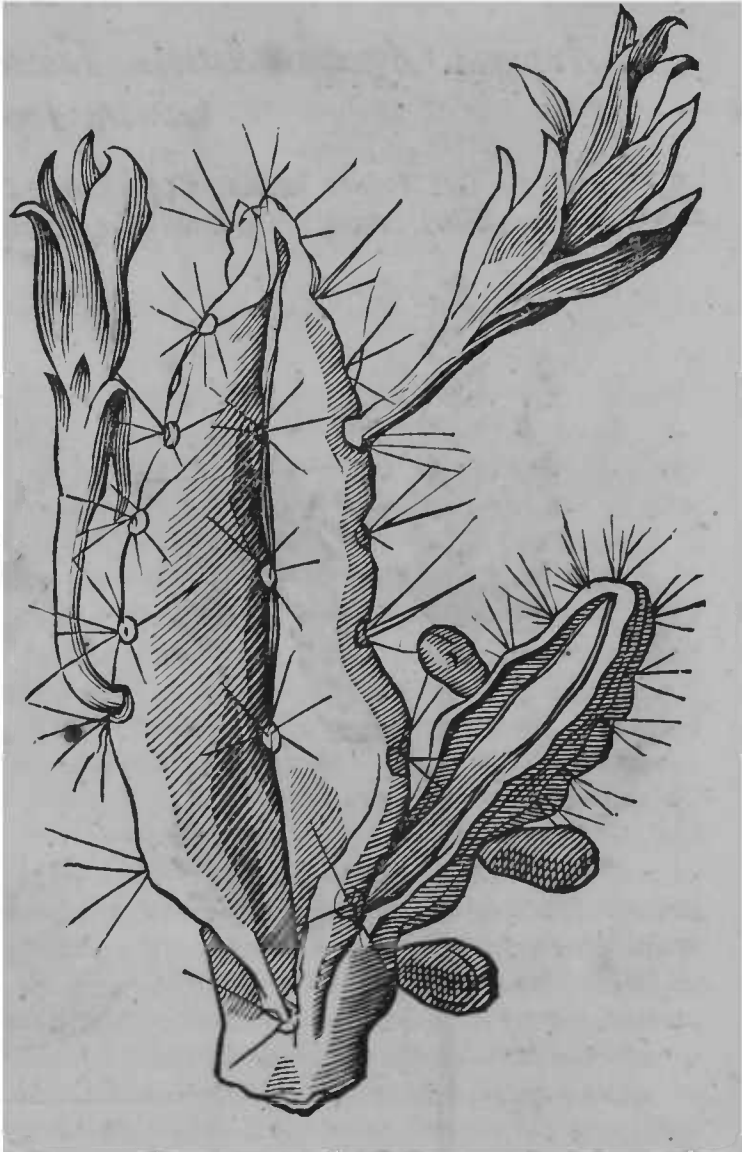
ACETOSA Brasiliensis flore dilute purpureo. Caulis teres, viridis, succulentus: folia oblonga, lævia, solida & succulenta instar portulacæ. In summitate huius caulis emergit alius caulis triangularis spithamæ fere longitudine, in cuius extremitate, quæ ramulos triangulares habet, nascuntur multi flores dilute purpurei, quinque foliis constantes, ejusdem coloris ut succus ceraforum rubrorum. Grætam aciditatem habet, & in acetariis utiliter usurpatur.

IAMACARV Brasiliensibus, Lusitanis *Cardon*. Fruticibus aut arboribus adnascitur spinosa hæc planta tenues radices habens quibus se illis inserit. Folia ejus crassâ, triangularia, vario modo sibi invicem apposita ut in Ficu Indica: quodlibet folii latus digitum est latum substantiæ solidæ instar Aloës five Tunæ. Folia viridia, succulenta succo viscido, haud manifestum tamen saporem præter herbaceum. In extremitatibus angularibus foliorum, sesquidigiti fere intervallo, spinulæ acutæ juxta se positæ sunt quatuor cineræ. Ad easdem etiam extremitates provenit fructus, cujus rudimento facto octo digitorum longitudine provenit in ejus summi-

summitate flos exterius constans quadraginta circiter foliis, viridibus, angustis, tres aut quatuor digitos longis, interius autem circiter viginti albissimi, latioribus quam viridia illa, in medio copiosissima stamina flava, luteis apicibus, spongiformibus; & in medio horum columna flava rotunda, superius in multas partes scissa & diducta. Flos dulcis & nauseabundi odoris. Fert fructum ovalem magnitudine Strobili & talis figuræ, emittentiis triangularibus constantem. Totus fructus corticem obtinet cortici aurantii mali æqualem, interne & externe colore Laccæ Florentiæ humectatæ, elegantissimo, (triangulatæ autem eminentiæ seu acumina sunt ex viridi flava) seu laccæ & cinnabarii mixtorum: intus continet carnem ex albo cineream, succulentam, sapidam, refertam seminibus nigris splendidissimis, magnitudine & colore seminibus Aquilegiæ similibus; quæ una cum carne comeduntur.

Vide & alias species in descriptione Arborum quibus innascuntur.

BELINGELA Lusitanis; Melongela Latinis; *Tongu* Angolensibus; *Mactumba* Congensibus. Ex radice dupla vel tripla, aliquot prodeunt caules, rotundi, varie flexi, lignosi, partim serpentes, partim erecti, minimum digitum crassi vel circiter ex viridi hinc inde purpurascens: quibus hinc inde folia

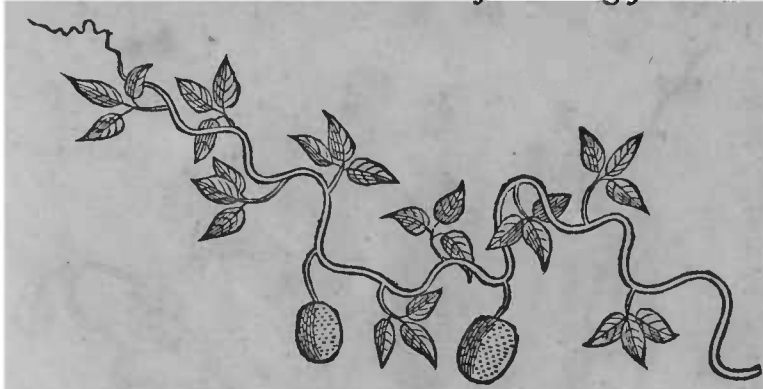
adnascuntur, pedem longa, majora aut minora, septem aut octo digit. lata, laciniata, obscure virentia, nervo & venis purpurascens, brassicæ nostræ æmula, cujus etiam odorem habent. Flos lacteus est dilute purpureis venis intertextus, unico folio constans, quod instar stellæ quinquangularis expanditur solidi hollandici amplitudine; in medio autem decem stamina lutea cylindracea unum album circumdant: florem sequitur fructus, uti flos inter quinque folia positus, magnitudine silvestris pomi aut etiam pomi colocynthidis, vel etiam major, rotundus lævis, splendens, exterius albicans, multis striis viridibus, vel etiam exterius viridis & purpurei partim coloris, quando maturus flavi: interius carnem habet albam multa semina instar Sefami continentem. Nascuntur autem duo vel tres juxta se invicem, in proprio quilibet pediculo. Coctus fructus comeditur cum oleo & pipere, habetque saporem citrii.

Confer cum Dodonei Melongela vel malis infanis.

ANNOTATIO. Planta hæc nequaquam convenit cum Melongela vel malis infanis Dodonei, neque foliis, neque floribus, ne quidem fructibus, ut facile animadvertet qui ipsum Dodoneum consuluerit lib. xv. cap. xxxi. ita ut Auctor noster in eo fuerit deceptus. Meminit & Melongelæ Mathiolus in Dioscorid. lib. 4. cap. 71. in quo agitur de Mandragora: & sane si bene advertas majorem cognationem habet hæc planta, si fructum spectes, cum Mandragora, quam cum malis illis infanis.

IAROA Brasiliensibus dicta *Casaca amargosa* Lusitanis. Altissimas arbores hæc planta

ascendit, caule lento, tereti, qui hinc inde in longis pediculis tria folia apposita habet Phaseoli modo, sunt autem plane similia foliis Mucuna. Fructus autem similis fructui Cuete, sed ut plurimum minor, eadem pulpa, iisdem seminibus, ejusdem quoque usus.

CAMARA IAPŌ Brasiliensibus; Mentha corimbifera Cordi, Balsamina officinarum. Herba D. Mariæ, Mentha græca Mathioli. Lusitanis *Mentastro*. In pedalem aut bipedalem altitudinem assurgit, caule tereti rufescente, lenibus pilis hirsuto. Folia autem hirsuta, inferius quasi incana, acuminata, lata, in ambitu ferrata, figura foliorum urticæ minoris. Consistunt folia ad exortus ramorum in suis pediculis bina opposita cum parvulis aliquot junctis. In extremitate autem ramulorum & præcipue in superioribus ramulis caulis, multi prodeunt pediculi, qui umbellatim flores ferunt, Tanaceti modo, constantes multis staminulis meris, lactescentis & dilute cærulei mixti coloris. Semen profert nigrum, oblongum, exile, quod maturum pappis evolat. Floret toto anno: odor plantæ ut Menthastris sed fortior; sapor amaricans. Calida est & sicca. Radix tenella multis radiculis constans.

ANNOTATIO. Mathiolus in Dioscorid. lib. 3. cap. 35. Cæterum, inquit, est & herba passim in hortis crescens, folio Salviæ longiore, latioreque, Betonicæ æmulo, undiquaque ferrato, in viridi albicante & caulibus bicubitalibus & aliquando majoribus: in quorum cacumine flores exeunt corymtacei, colore melino, Tanaceti modo. Planta in universum amara est, subadstringens & graviter odorata. Goritiensibus hæc vulgo vocatur MENTHA græca: in Hetruria vero Salvia Romana, quod potius foliis Salviam referat, quam Mentham, quin & herbam Divæ Mariæ nominant, &c. Porro non videtur eadem planta quam Auctor describit cum illa Mathioli, nam folia Brasiliensis sunt acuminata, cum illius sint obtusiora; congeneres tamen opinor, & ejusdem qualitatis, ususque in medicina.

CAP. XIII.

Hydropiper. Caapeba. Caaetimay. Embuayembo. Tajoja. Serpentaria major. Erva do Capitaon. Caapomonga.

HYDROPIPER Lusitanis *Erva pulgera*. Caulem habet teretem, nodosum, viridem, & ad nodos rufescentem: folia similia foliis salignis, in summitate ramulorum proveniunt spicæ florum tenues & longæ, plenæ flosculis albis. Fert semen triangulare, splendens, obscure brunnum seu fuscum, parvum. Radix est instar capillorum longorum, fuscorum, quibus sub aqua sustentat: nam caules oblique sub aqua natantes, ad nodos copiosas habent fibras capillatas. Herba urit linguam instar piperis.

Lusitani utuntur ad purganda vulnera ulcerosa loco Caustici.

Confer Dodoneum lib. xx. cap. 32.

CAAPEBA Brasiliensibus, Lusitanis *Erva de Nossa Senhora*, aut, *Cipo de Cobras*: Scansilis planta, caulibus teneris, rotundis, viridibus, admodum lentis. Folium quodlibet seorsim positum in caule, in suo pediculo rufescenti, duos digitos longo & in exortu paululum incurvato, orbiculare vel cordis latioris, uti pingitur, figura, consistentia folio perfoliatæ simile, superius dilute virens, inferius albescens: (in quibusdam plantis folia pene omnia sunt rotunda) pediculus autem folii cujusque non inseritur in fimbriam seu extremitatem folii, sed plus dimidio digito ab ora versus medium folii, ut fit in Nasturtio Peruviano. Ad pe-

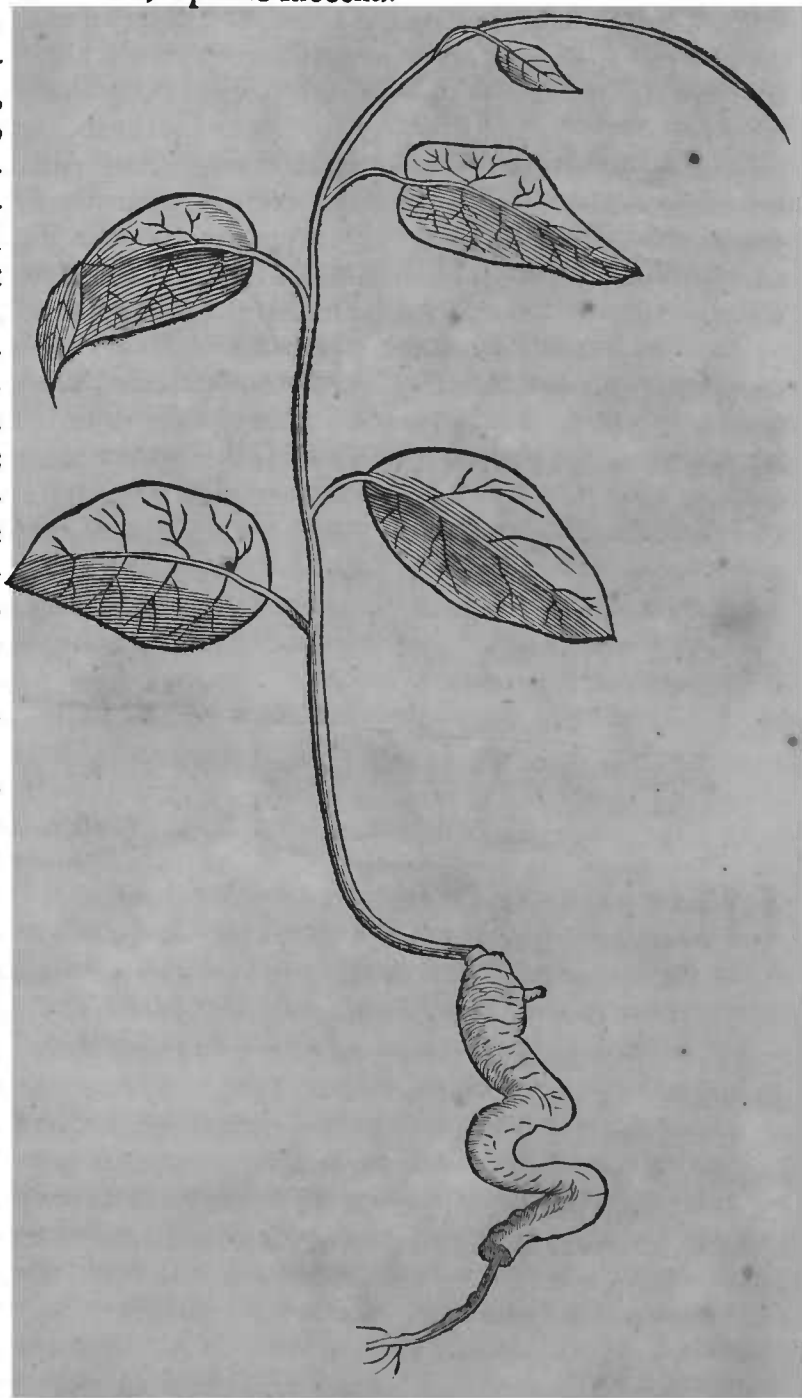
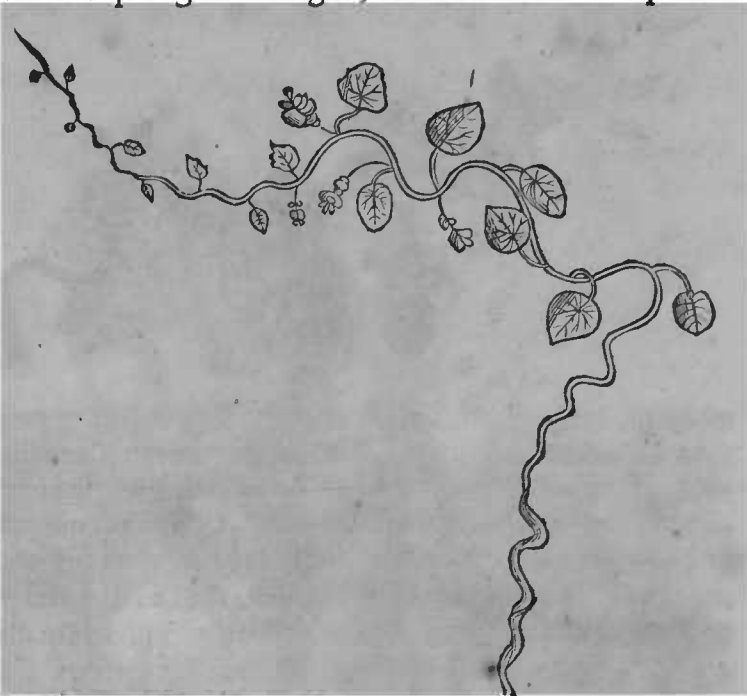

diculos foliorum etiam pediculus provenit sesquidigitum longus, flosculum sustinens pallide flavescentem, octo foliis constantem hoc modo; quatuor superius adposita sunt parva, obrotunda, his substat amplum obrotundum, adhuc magis inferius tria parva alternatim posita. In summitate pediculi inter quatuor superiora foliola, granum provenit magnitudine parvi pisi, figuræ ovalis, interius viride, hinc rubrum. Radix longa quasi contorta.

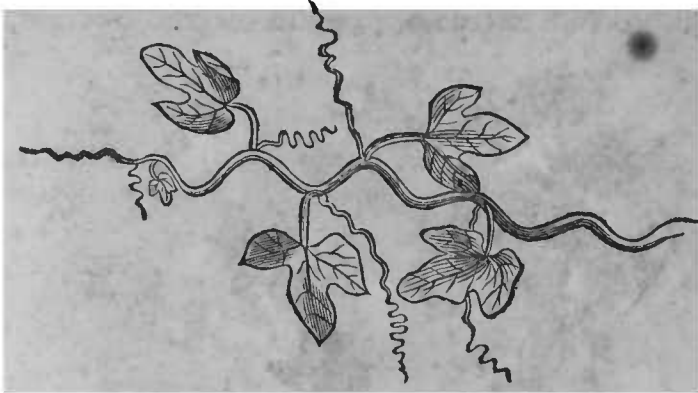
Planta hæc nullum habet odorem præter herbaceum. Folia singulare sunt remedium contra morsus venenatorum animalium, ut serpentū, &c. tam in hominibus quam in bestiis si morsui paulum contusa imponantur: curantur enim morsus sine ullo alio imposito medicamento. Radix contra calculum excellentissima & est illa quam Lusitanus dabat D. vander Dussen, optimo successu.

C A A E T I M A Y Brasiliensibus, est Herba quæ in trium pedum altitudinem excrescit, caule viridi, intus medulloso, quem ab ipso exortu numerosa ambiunt folia, quatuor digitos longa angusta, per ambitum incisa, lævi hirsutie prædita (ut & caulis) & molli lanugine paulum incana. Caulis superius in quatuor, quinque, sex aut septem ramos se spargit, & foliola parva obtinet, foliis hyssopi figura similia: in ramulis autem multos fert flosculos, florum Senecionis similes, pallide flavescentes qui in pappos desinunt, vento dissipabiles. Folia huius plantæ acrem & calidum sorem habent, ac cocta, contusa, atque illita sanant scabiem in qualunque corporis parte.

E M B V A Y E M B O dicta Brasiliensibus, Lusitanis corrupto nomine *Occoembo*: Herba radicem habet digitum crassam, interius medullam lentissimam continentem, varie contortam exterius fuscam, interius albicantem. E qua producit Caulem lignosum; teretem, viridem, sesqui aut etiam duos digitos longum, foliis hinc inde onustum, quæ insident pediculis digitum longis, tenuia, tenera, duos aut tres digitos longa, læta viriditate splendentia, nervo & venis prædita, quibus inferiore latere adhæret pulvis fuscus, quemadmodum in Lingua cervina. *Floris aut seminis non meminit Auctor.* Sapor radicis est acris.

TAIOTA Brasiliensibus dicta. Herba scandens & longissime serpens atque aliis herbis &

fruticibus se implicans. Caulem habet striatum, lentum, viridem, & ad eum certis quibusdam intervallis folia solitarie posita: quodlibet pediculo suo alato prodiens, tres, quatuor aut quinque digitos longum, in tres lacinias dissectum, tenerum, ad tactum tamen nonnihil hispium, & viride: quælibet autem lacinia suum nervum & venam habet. In ambitu denique foliorum denticuli minimi prominent instar cuspidum acicu-

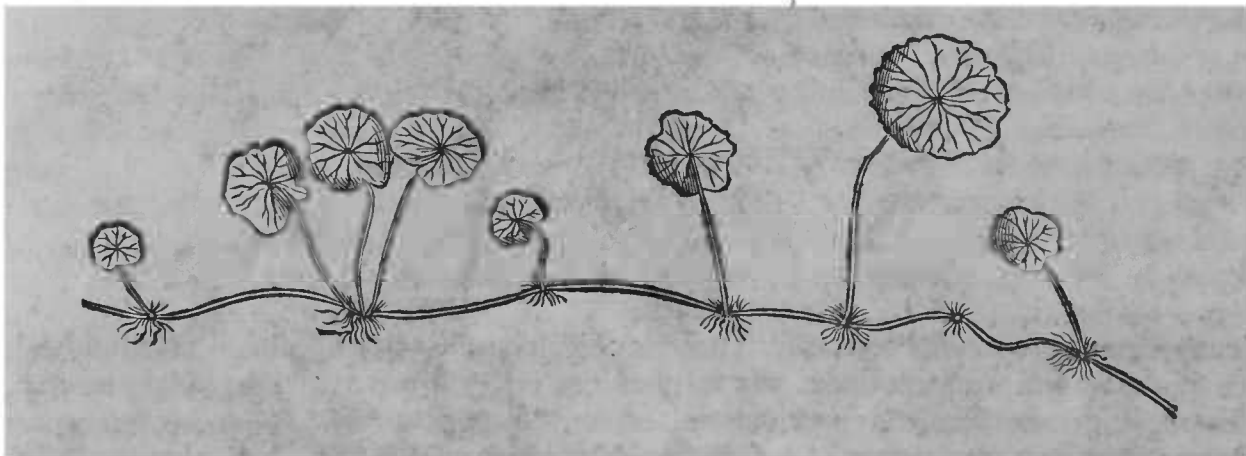
larum. *Florem aut semen non descripsit Auctor.*

SERPENTARIA MAIOR seu dracunculus major polyphyllos, Lusitanis *Erva de S^a Maria*. Caulibus assurgit ad duorum pedum altitudinem, rotundis, digitum crassis, ex viridi, flavo & albo variegatis instar Serpentis; quilibet folium gerit, circumferentia folii Peoniæ, in quatuor aut quinque lacinias dissectum, continetque quælibet lacinia nervum crassum & varie in ambitum exsectum est, plusquam Hieracii aut Chondrillæ folia: sunt autem glabra & viridia. Inter caules foliorum etiam exsurgit caulis ut reliqui, è cuius summitate prodiit vagina, pedem aut amplius longa, plus quinque digitos crassa, in extremo acuminata, quæ se aperiens pediculum satis crassum monstrat, ad quem spicæ in modum, ut in milio Indico composita sunt grana, milii magnitudine, striata, rotunda, succulenta, quinque aut sex particulis composita, primo viridia, hinc flava & punctulis rubris subtilibus variegata, ubi maturuerunt, rubra. In his granis continetur semen figuræ ovalis, nuclei interioris cerasi magnitudine.

Radix huius plantæ rotunda est, pomum majus æquans aut etiam superans, cuticula ex albo subrufescente prædita; superius ubi caules erumpunt, multa habens filamenta, Acris saporis est instar Ari.

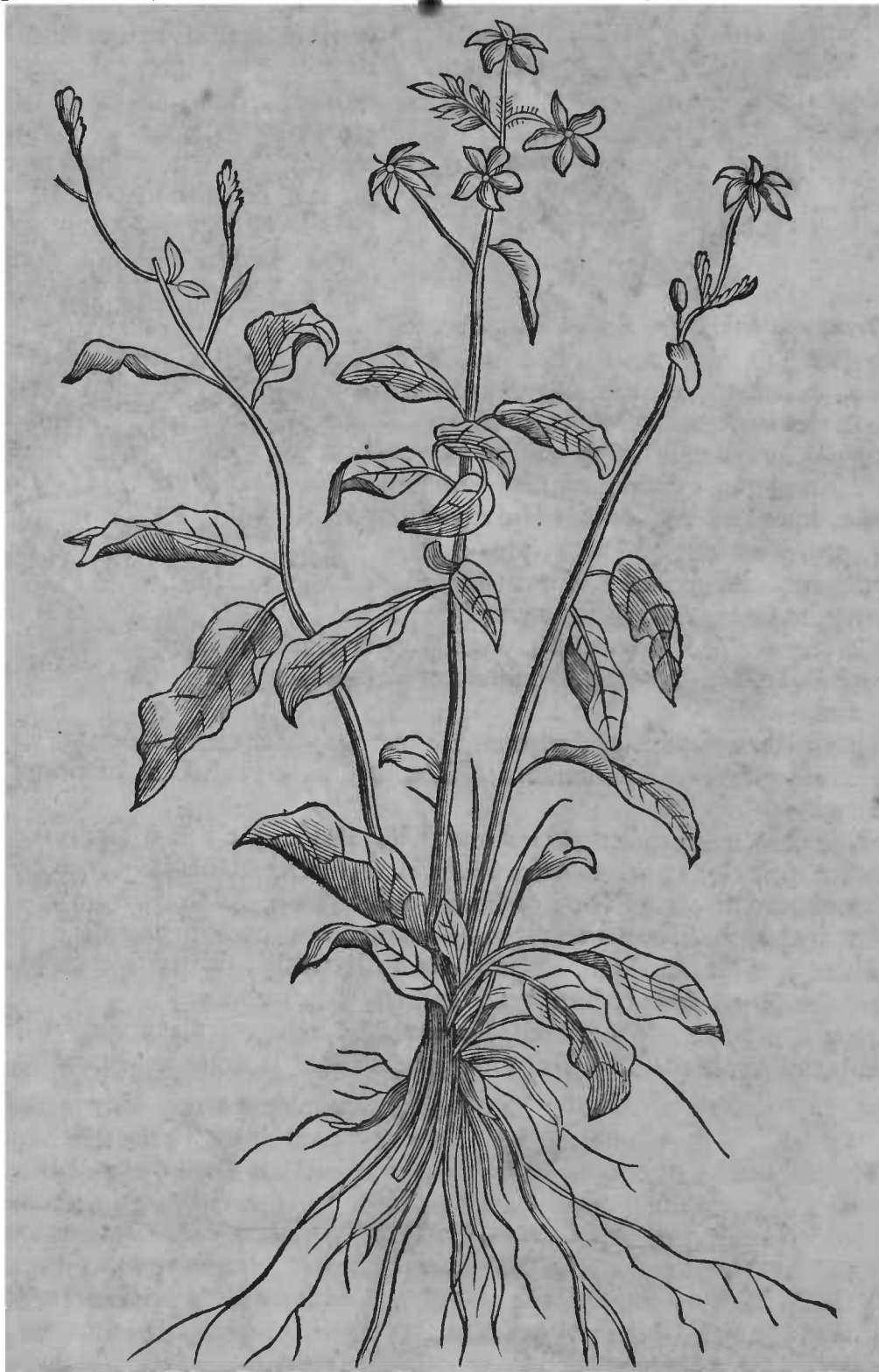
Commisi aliquot harum radicum terræ mense Augusto anni c^{lo} I^o c xxxix. & progerminantunt demum anno c^{lo} I^o c xl. Februario mense. Ita hic ægre aliquid provenit plantatum seu satum mensium æstivorum initio, ob siccitatem & æstum. Addo etiam in maritimis locis ubi solum arenosum. In hortis autem mediterraneorum locorum longius à mari diffitorum, qui rigari aqua dulci possunt, circum circa ductis rivulis, uti fieri solet æque æstivis atque hybernis mensibus, sata & plantata probe sumunt incrementum.

ERVA DO CAPITAO N Lusitanis: Radix recta, teres, geniculata, alba sub terra serpit, & ad genicula, unius aut duorum digitorum intervallo distantia, multa agit filamenta tenuia, &

ibidem caulem duos aut tres etiam octo aut decem digitos altum protrudit, exilem, teretem, fistulosum, ex albo purpureum inferius medio, in filum lentum habentem: quilibet autem caulis fert superius unicum folium rotundum late viride, ut Nymphææ, sed non ita solidum, in ambitu crenatum, more folii Umbelici Veneris: caulis in centro folii aut circiter inferitur, & ex centro insertionis tenues venæ ad circumferentiam disperguntur. Radix contrita odorem & saporem habet radicis Petro Selini. Lusitani utuntur ad maculas corporis delendas, *Os Figados* vocant.

CAAPOMONGA Brasiliensibus dicta, Lusitanis *Erva do vina*. Radicem habet semipedem pene longam, lentam, tenuem, rectam, aliis radiculis interdum præditam, exterius croceam,

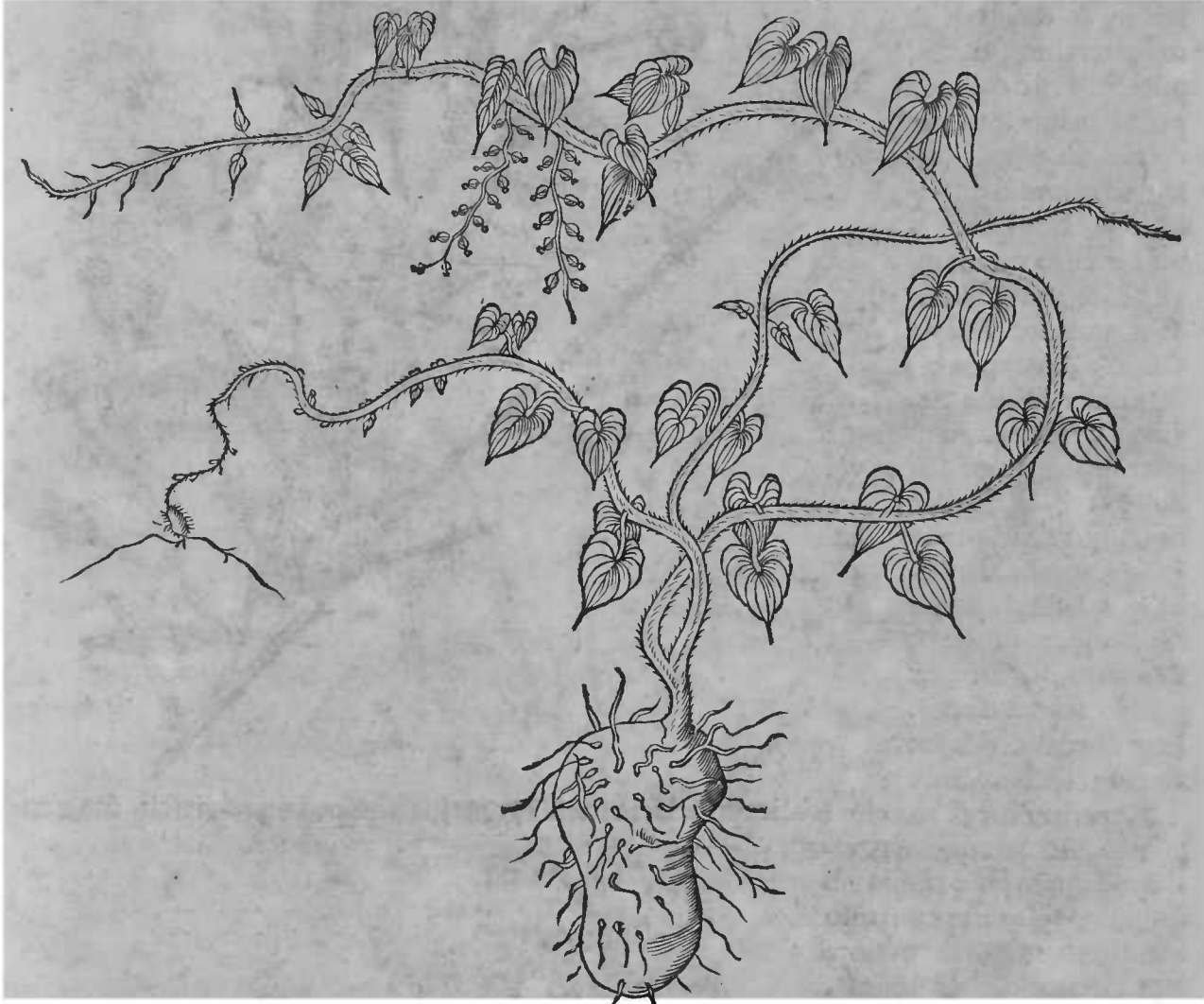

(cum primum eruitur, sed postea dilute umbræ coloris evadit) interius candidissimam, subdulcis saporis: è qua prodeunt caules tres vel quatuor, octo aut novem digitos longi, rotundi, nodosi, virides, ex parte rufi; partim humi serpentes, partim surrecti. Ad nodos autem prodeunt ramuli, in quibus itidem ad genicula duo, tria vel quatuor folia sibi apponuntur, aut opponuntur, digitum longa, mollia, superius saturate viridia, inferius incana: quodlibet insidet suo pediculo semidigitum longo, nervis conspicuis præditum. In summitate caulium rami sunt continentes flosculos parvos umbellatim positos, dilute rubro purpureos. propter exilitatem eorum conformatio conspici non potest, sed adhibito Megascopio, apparet hos flosculos esse instar florum campanulæ superius dentatos, habentque in medio duo staminula rubro purpurea, figuræ ut campanula habere solet, paulum extra flosculum prominentia duobus apicibus. Erumpunt è conico cylindræo corpusculo viridi, quod antequam se aperiat hispidum est & pingue, ita ut facile adhærescat vestimentis, unde Lusitani vocant *Carápicos*. Flosculi delineati ut per Megascopium videntur.

CAP. XIV

Cara Inhame. Camaranbaya. Innominata. Quingombo.

CARA Brasiliensibus, *Inhame de S. Thome*, Congensibus *Quiquoaquicongo*; planta est caule quadrato, ad angulos pennato, viridi, hinc inde rufescenti, paululumque contorto; lon-

gissime serpit super terram aut etiam sepes ascendit, tamque late se propagat ut integri hortuli duodecim decempedas in unoquoque latere habentis aream unica planta facile occupet. Caulis enim & ramuli ejus hic illic terram contingentes protrudunt fibras atque alias agunt radices; quinimo si terram attingere non possint, nihilo minus has radices producunt, sed quæ propter defectum nutrimenti ad justam magnitudinem nequeunt pervenire, ita luxuriat natura in hujus plantæ propagatione. In caule, septem, octo, aut novem digitorum interstitio, duo pediculi enascuntur appositi, quinque aut sex digitos longi, iidem quadrati & pennati, quibus insident folia, Sagittalis nostratis aut vomericis posteriori parte circinati figura, novem aut decem digitos longa, circiter sex lata, ubi latissima: læta viriditate splendentia, satis solida, septem aut novem nervis ex pediculi insertione prodeuntibus & per longitudinem excurrentibus, inferius prominentibus, superius profunde jacentibus: in extremitate sunt acuminata, acumine molli digitum longo ut in vomere prominente. Copiosum liquorem aqueum fundit caulis incisus instar lachrymarum vitis. Radix crassa est plus uno pede, octo, novem & duodecim digitos longa & plus quoque, cuticula ex cinereo fusca vestita, sub qua flavescit, intus carnem albam, succulentam & quasi lactescentem habens.

Nata mihi radix in Horto ann. 1640. quæ magnitudinem habebat Aquariæ Allemannorum. *Bottinam* vocant Lusitani. Cocta cum butyro, vel oleo & pipere condita bene sapit; sicca tamen est & farinam refert, unde & pro pane à Guineensibus usurpatur. Habui tales radices ad parietem pendentes & progerminantes in musæo meo, quas XXI. Novembris anni 1640. terræ commisi & feliciter augmentum coeperunt. Ecce illa planta quæ progerminare è radice cepit mense Januario anni 1640. terræ à me commissæ, quæque tam late se propagarat mense Junio dicti anni, in extremitate caulis senioris, multas quasi spicas producebat, in quibus multa triangulata & turbinata corpuscula adhærebant superius, rudimenta habentes parvi floris lutei; interius autem instar bursæ pastoris cava compressum semen indicabant:

sed quamvis ultra duos menses ita starent numquam tamen flos se aperuit, nec in capsulis aliud factum, sed perierunt denique omnia propter æstatis calorem.

CAMARANBAYA Brasiliensibus *Lyfimachia* species fruticescens. In quatuor pedum altitudinem assurgit, & dividitur in multos ramos, rufos, pilosos. Folia solitarie posita in brevibus pediculis, oblonga, hirsuta; ad quorum quolibet flosculus provenit, calice fere duos digitos longo, cui insident quatuor foliola viridia, & cuique ex his supersidet foliolū flavum, constatque quilibet flos quatuor foliolis flavis. Ex calice floris fit siliqua, ut in Filio ante patrē Lobellii, quæ semen cōtinet minutulū, rotundum, splendens, coloris ex pallido subflavescētis. Fert florem & semen ab Aug. in Novemb.

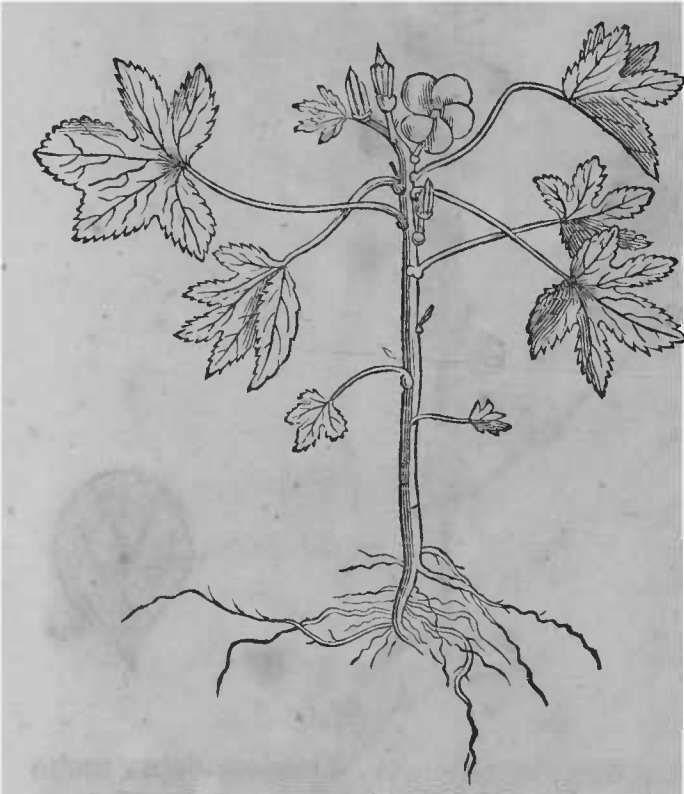
Reperitur hîc & alia ejus species priori fere similis; quæ in sesquipedem adolefcit, caule anguloso, striato, nodoso, viridi: ad quem folia posita vel solitarie, vel majus cum uno aut altero minore: majora tres circiter digitos longa, angusta, falcis modo, mollia, dilute viridia: ad exortum foliorum calix est digitum longus, cui quatuor foliola viridia, quibus quatuor flava supersistant, obrotunda, facile decidua: in calice post florum casum nascitur semen.

PLANTA, (quam non nominat Auctor, sed hanc ejus dat Iconem) Caule haud lento serpit, & aliis plantis se implicat: folia fert in pediculis, duos, tres aut quatuor digitos longis, cordis, ut pingitur, figura, mollia, dilute viridia: In pediculis autem duos aut tres digitos longis & superius in quatuor aut quinque divisus nascuntur totidem flores, Smilacis florum æmuli, albi &

ad medietem extremam, diluta purpura mixti, in medio floris exstat stamen album purpurascens: in ambitu vero interiori flos egregiam stellam quinquangularem

gularem repræsentat, quasi in illum impressa esset, albi coloris uti flos. Post flores nascitur triquetrum corpus, fuscum, subrotundum, in tres capsulas divisum, in quarum qualibet granum seminis est fuscum, magnitudine & figura medii pisi inæqualiter dissecti. Flos inodorus ut & planta, sine sapore manifesto.

QVINGOMBO Lusitanis, Congensibus & Angolensibus *Quilobo*: in duorum aut trium pedum altitudinem assurgit, caule crasso, rotundo, hinc inde nodoso & ruffo: pediculos protrudit variis locis alternatim positos, sex aut septem digitos longos, partim ruffos, partim virides; quorum quilibet sustinet folium laciniatum, in quinque lacinias sectum, ac toto ambitu ferratum, magnitudine fere simile folio ficus, superius obscure, inferius dilute virens, ac ibidem nervum ruffum & venas virides habens. In superiore caule, in pediculis brevibus, crassis, tres aut quatuor magni nascuntur flores, quinque foliis rosaceis majoribus constantes, sulfurei coloris, unguibus brunno-purpureis, qui intus & extus apparent: in medio stamen crassum sulfureum, apicibus flavis, & summitas staminis purpurea. Fructus ejus pericarpium est, tres digitos longum, pyramidale, novangulare, initio

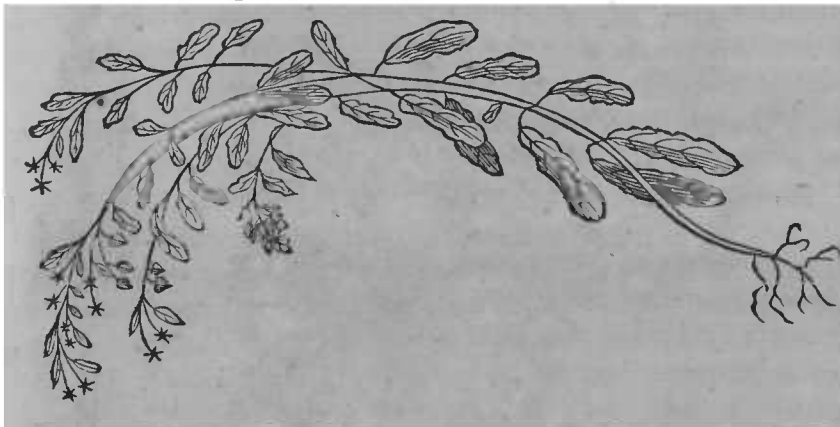
viride, per maturitatem fuscum: constans alba & parum glutinosa carne, cortice crasso instar mali aurantii; intus in octo loculamenta longa divisum; in quovis duplex ordo seminum rotundorum, magnitudine seminis cannabis continetur, & quodlibet granum suo petiolo est appensum. Pericarpium hoc viride odoris est leguminosi & saporis subdulcis: coquitur totum in aqua & coctum comeditur cum oleo, aceto & pipere: quo immaturius eo melius ad coquendum.

Radix alba est, haud magnæ molis, multas radículas & filamenta habens, lenta, & nullius manifesti saporis.

C A P. X V.

Innominata. Caa ataya. Erva Cidreira. Innominatæ duæ. Tupai. Innominata.

PLANTA (cujus Auctor quidem dat Iconem, sed non annotat quo nomine à Brasiliensibus appellatur,) in semipedalem aut pedalem altitudinem assurgit, caule tereti, ex viridi albicante,

lanuginoso, quasi ei gossypium adhæreret. Habet autem hinc inde à terra multos ramulos longos & folia solitarie posita, inæqualis magnitudinis, quædam tres, duos, etiam tantum unum digitum longa, in ambitu crispata, figura fere folii Senecionis. In extremitate caulis & ramulorum nascuntur flores spicatim congesti, parvuli,

splendentes, ex argenteo subflavi, figura pene ut flores Absinthii. Post flores stellulæ splendentes argenteæ remanent. Radix exilibus constat filamentis. Tota planta semper videtur quasi gossypio obducta. Odorem habet singularem fere ut *Dyctamnium Creticum*.

Folia recentia contusa imposita culicum & muscarum morsus seu ictus sanant.

CAA ATAYA Brasiliensibus. *Erva de purga de Iuan Paez* Lusitanis. Ex tenui radícula alba in pedalem assurgit altitudinem, caule quadrangulari, pallide viridi, geniculato, tenui, qui

qui partim terræ incumbens, ad genicula iterum radices in terram agit parvulas, partim erectus stat.

Ad quodlibet geniculum, duo foliola sibi opponuntur, nummulariæ figura & magnitudine seu rectius Veronicæ aut Chamædruos, in ambitu serrata, & pallide viridia. Ad quodlibet par foliolorum flosculus minimus provenit, quasi galeatus, albus. Post hunc nascitur siliquula grani avenæ magnitudine & figura, quæ sponte se aperiens, semen effundit minimum, rotundum, obscure flavum, minus semine papaveris minimi. Nullius odoris est planta sed saporis amari. Hæc planta contusa, cocta in aqua ac pota, purgat egregie per superiora & inferiora.

ERVA CIDREIRA Lusitanis: in quatuor aut quinque pedum altitudinem assurgit, caule striato, geniculato. Ad quolibet geniculum duo rami sibi oppositi nascuntur & itidem duo folia opposita, tam in caule quam in ramulis. Folium quodlibet duos aut tres digitos longum, acuminatum & in ambitu serratum, brevi insidens pediculo. In summitate caulis & ramorum spica provenit duos aut tres digitos longa, habens flosculos minimos, dilute cæruleos, multo albo mixtos. Tota planta maximi odoris, nec ante annum quamvis sicca odor minuitur, gratior quam Melissæ cum cytro mixta.

HERBA (quam Auctor quidem non nominat, sed hanc dat Iconem) in duorum pedum assurgit altitudinem, ex radice tenui grysea: caulis est teres, lanuginosus, in quo ab infima parte duo semper sibi apposita habet folia, digitum longa, in ambitu dentata & in utraque superficie pilosa, nervo & venis obliquis intertexta, foliis Hederæ seu Teucris aliquantum similia. Ad bina quælibet folia aliquot parva apposita sunt foliola.

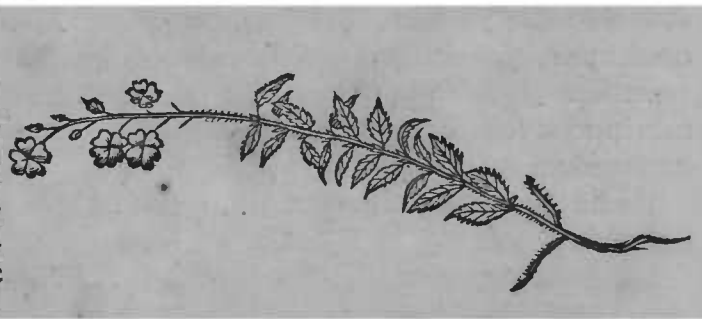
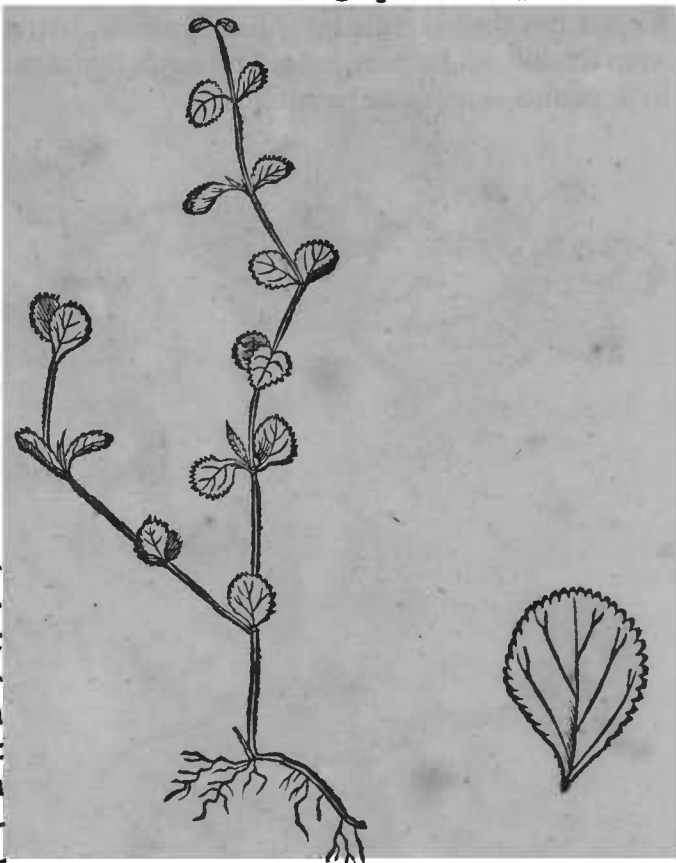
Caulis in summitate in caudam murinam longam extenditur, ac in eo alternatim (ut in Myro) flores dupli stufæ magnitudine, circinati, in quatuor quasi folia secti, insigniter rubri figura florum Lychmidis, in medio unum staminulum albescens exstat parvum. Tota planta caret odore.

TYPA RI Brasiliensibus, Lusitanis *Cebola albaraa*; est squilla: Bulbum habet album, rotundum, pomi nostratis magnitudine, cuticulâ tectum umbræ coloris, qui inferius multas agit radículas, quasdam ad novem & decem digitos longas: producit porro, duo, tria aut quatuor folia, pedalis aut sesquipedalis longitudinis, quatuor digitos lata, ubi latissima, crassa, succulenta, dilute viridia, splendentia; lineis secundum longitudinem & latitudinem viridioribus quasi texta.

HERBA hæc (quam Auctor non nominat, sed cujus hanc nobis dat Iconem) ex arida radice pullulascit, atque in bipedalem assurgit altitudinem; caulibus ab ipsa terra adposita sunt folia, quæ figuram & consistentiam habent foliorum Auriculæ muris, lanugine quadam per totum incana. Versus summitatem caulis rariora & minora sunt folia, atque in ejus extremitate est spica mollis sive pilosa, coloris è gryseo argentei, ferens flosculos quatuor, quinque, sex aut etiam plures, stufæ Hollandici magnitudine, constantes quinque foliis cæruleis. Quilibet autem flos intra se lacteam stellam quinquangularem repræsentat, ac in sui medio staminula aliquot habet alba.

Planta tota penitus caret odore.

ABVTILON Avicennæ, vulgo hîc Malva appellatur atque etiam illius loco usurpatur. Vide Dodonæum.

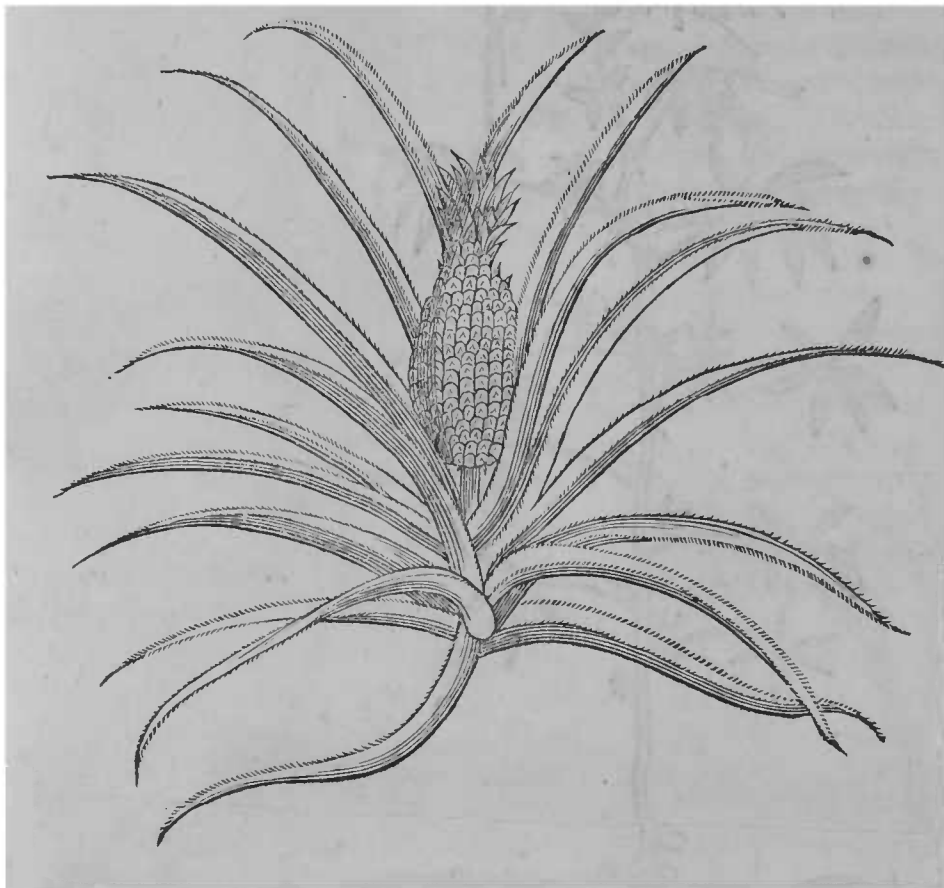

MANDATA Brasiliensibus est Lablab Aspini, de quo vide Car. Clus. Rar. Histor. pag. CCXXVI. Planta hæc ex Africa in Brasiliam translata; Phaseoli ejus cocti comeduntur.

CAP. XVI.

Nana sive Ananas. Tareriaya. Arapabaca. Vrucatu.

NANA Brasiliensibus, *Ananas* Lusitanis, *Iajama* Oviedi Carol. Clus. Rar. Histor. lib. I, cap. IX. Strobilus aut Nux pinea Monard. cap. LXI. Ex radice proveniunt quindecim

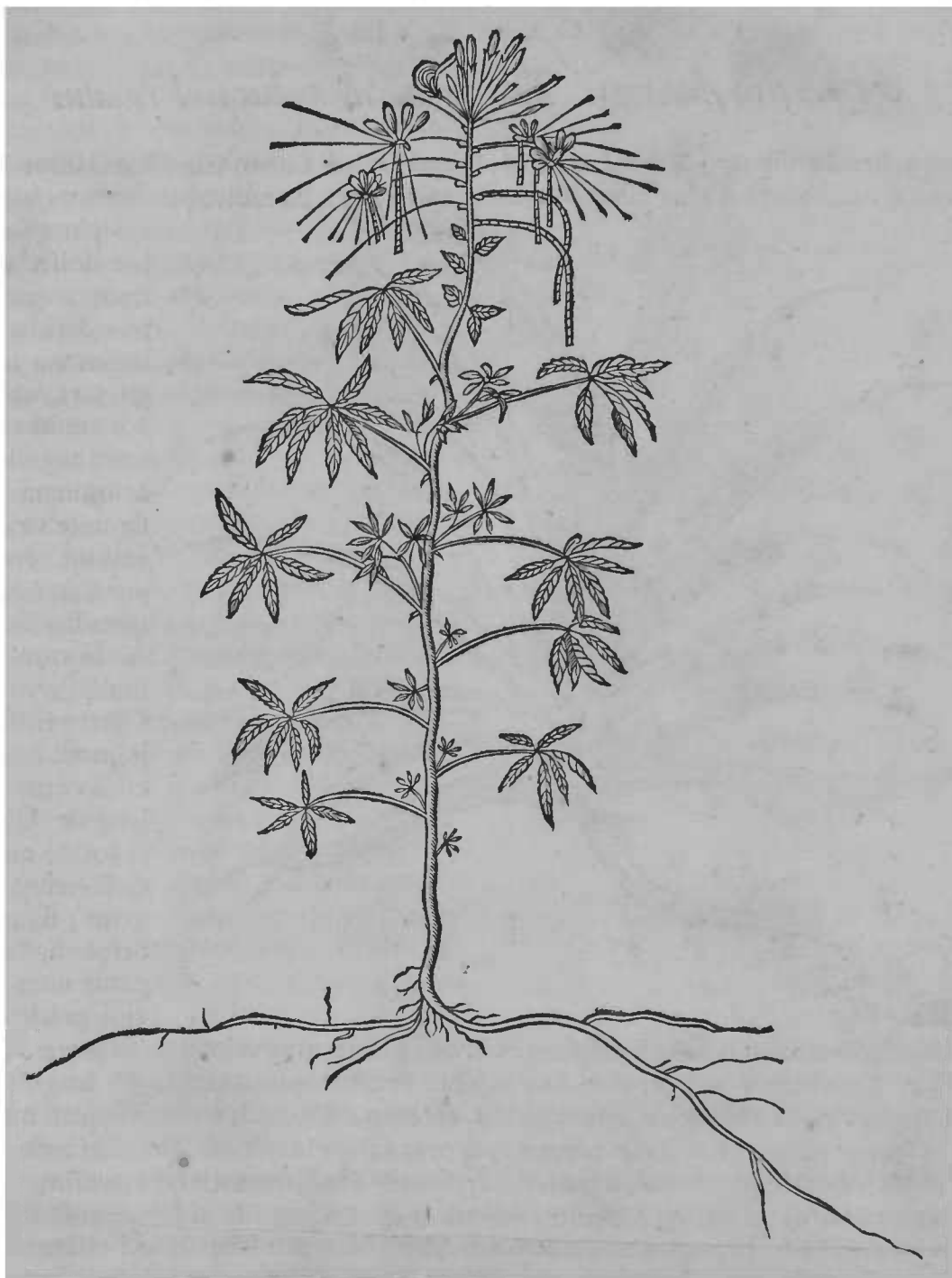
aut plura folia Aloë foliis æmula, duos atque etiam tres digitos longa, unum aut sesquidigit. lata, ubi latissima, versus extremitates angustiora & acuminata, crassa, saturate viridia, in ambitu denticulis prædita, instar dentium Lucii: in medio horum capitulum provenit instar Cinaræ fructus ejusmodi foliolis acutis compositum, insignis Cinnabarii coloris, quod successu temporis augetur, figura instar Strobili, & dum augetur inter foliola ejus prodeunt flos-

culi cærulei, tribus foliolis singuli constantes. Folia plantæ magna interius ad partem qua fructus insidet etiam insigni colore rubro sunt tincta. Fructus quando maturuit magnitudinem obtinet majoris melonis vulgaris, figuræ ovalis, exterius eminentiis constans, quasi umbelicis humanis, quæ in totum flavescentis coloris, per oras autem incarnati, quælibet autem in medio foliolum habet triangulatum, serratum, gryseum. Fructus odoris est suavissimi, saporis, fere instar fragorum, gratissimi, apprime succulentus. Cortex ille abscinditur & fructus secundum longitudinem in partes secatur & comeditur. Medium illius quod relinquitur inter secandum instar pilæ quadratæ etiam ambeditur, & pro optima parte habetur: in sui medio habet medullam duram & lentam instar pastinacæ quæ abjicitur: Continet fructus in se granula seminis. Fructus maturus superius plantam juniorem habet, quæ decerpitur & ita sine radice (nullam enim habet) terræ imponitur, quæ sequenti anno fructum fert. Vnaquæque planta semel & unicum fructum profert annuo spacio, & fructus novam simul plantam, quæ cum plantatur, vetus eradicatur & abjicitur utpote inutilis.

Ex fructu hoc succus exprimitur & cum aqua miscetur, daturque in ægrotudinibus à Brasiliensibus prout nos hydromel damus. Condiuntur etiam saccharo & adservantur. Nana quæ vi Solis maturatur haud bona est, Brasilienses vocant *Nana cacaba*. Mense Decembri & Januario maxima habetur copia. Reperitur & *Nana brava*, id est, silvestris, cujus fructus insignis magnitudinis, ovalis citrulli magnitudine, compositus è quadrangularibus cylindris in extremitate quadrate pyramidalibus, per maturitatem flavescentibus, qui separari ab invicem possunt. Cavi hi sunt instar ossis in capite vitulorum quod Den Mitzahn vocamus: continentes granula ovalia innumera pallide flavescentia, papaveris majoris semine majora, suavia, & dulcissimo rore imbuta instar mellis. Quodlibet corpus cylindricum separatum exprimitur digitis in os, ac granula illa rore melleo imbuta absorbentur, gratissimi saporis. Fructus etiam transversim discinditur in taleas.

TARERIAYA Brasiliensibus: an Fraxinella siliquosa? an quinquefolium folio Caprifolii? Ex radice longa paucis filamentis prædita, lenta, albissima, assurgit caulis tres circiter pedes

des longus , multis ramis præditus : folia ejus in longis pediculis alternatim positis , quatuor , quinque , sex aut septem juxta se in orbem posita , oblonga , viridia , nervo & multis venulis in-

tersecta, foliis Caprifolii haud absimilia , sed ad tactum mollia & glutinosa. In summitate caulibus primo parvis foliis alternatim positis ornatur , brevibus , obrotundis : dein alternatim prodeunt ad ea pediculi longi , ad quodlibet unus continens cylindraceum corpus album , quatuor foliolis viridibus , parvulis , acuminatis insidens , hoc corpus sunt quatuor foliola floris ; quo se aperiente inferius , primo prodeunt filamenta septem , tres aut quatuor digitos longa ; hinc quatuor foliola floris expanduntur , quæ stant erecta , figuram habentia cochlearis , filamenta autem septem barbæ felinæ modo directe ad latera vel antrorsum extenduntur , egregie purpurea : foliis albis decidentibus decidunt & sex stamina , septimum in medio manet , ac abit in siliquam teretem , semipedem longam , continentem semen vix magnitudine sinapis , rotundum quidem sed quod in uno latere incisuram videtur habere. Tota planta ad tactum glutinosa est , & ad cujuslibet rami seu pediculi foliorum acuta est spinula. Fert flores & semen toto anno. Flos inodorus , sed folia referunt odorem Majoranæ.

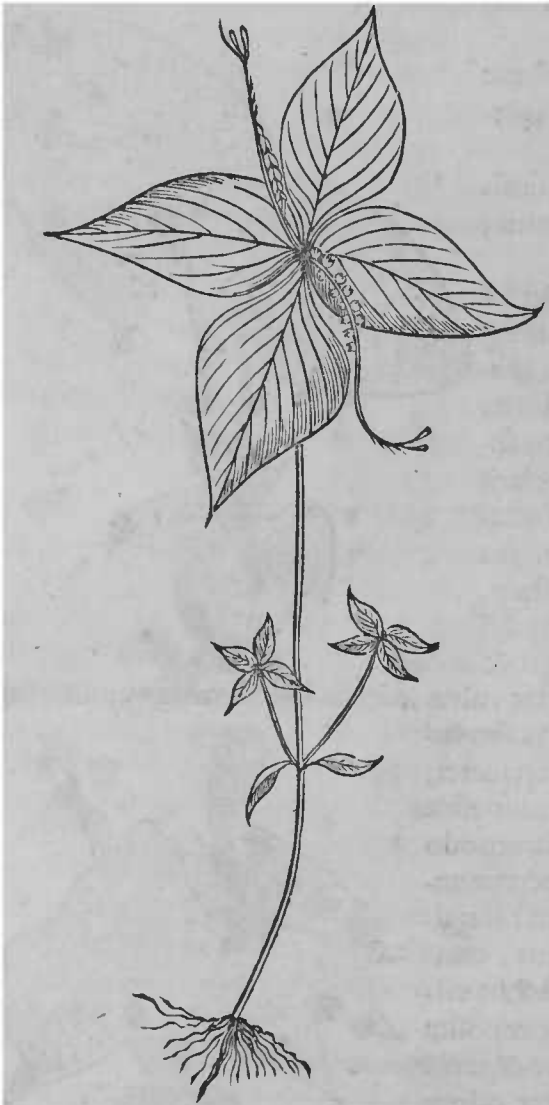
ARAPABACA Brasiliensibus dicta Planta ; In sesquipedalem altitudinem adsurgit , caule tereti , viridi , cavo ; & vix duo folia aut duos ramulos ad latera habente : In summitate tamen caulis , duo , tria , vel quatuor (fere semper) folia sunt posita , Plantaginis facie , nervosa , in orbem disposita , & crucem effigurantia videntur , atque inter hæc aliquot ramuli surrecti , duos aut tres digitos longi , cum flosculis oblongis , dilute ex albo purpurascentibus , quæ quinque foliolis constant spicatim positis. Post floris autem occasum nascuntur globuli
feu

feu capsulæ rotundæ Coriandri seminis magnitudine, in quibus continetur semen exile, subrotundum, nigrum, papaveris magnitudine & figura. Radix illius est parva, alba, filamentosa, habetque odorem radices Petroselinæ.

Vide Androsacem apud Mathiolum.

Annotatio. Mathiolus agit de Androsace ad lib. 111. Dioscorid. cap. 133. & dat duas illius Icones, quarum tamen neutra ullo modo convenit cum hac quam Auctor delineavit; neque assequor quare hanc cum illa comparaverit, præsertim cum Dioscorides scribat Androsacen tenuia virgulta emittere sine foliis.

V R V C A T V Brasiliensibus, Planta est quæ super arbore *Vrucariiba* nascitur sine radice: verum quatuor aut quinque folia inferius lata bul-

bum faciunt ovalem; circiter quatuor digitos longum, qui intus continet medullam quandam unguenti factitii consistentia & aspectu, pinguem, ad tactum frigidam, ex albo virescentem, multa adhuc filamenta subtilia albida in se dispersa habentem. Supra bulbum folia à se invicem discedunt, suntque ibi angusta, sed in pedalem aut majorem altitudinem excrescientia, superius latiora, linguæ figura & similia Squillæ, viridia: quodlibet autem folium secundum longitudinem habet tres nervos. Nec florem fert nec fructum; inodora est planta, unguentum quoque illius inodorum. Hoc denique frigidum & ad dolores leniendos judicatur aptissimum atque efficacissimum: soporem quoque inducere experientia probatum est.

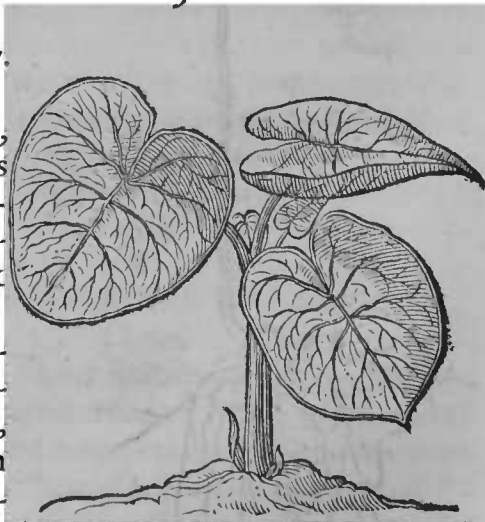
C. A. P. XVII.

Tajaoba, ejus radix Taja. Faborandi. Planta verbenæ facie. Mundubi.

TAJA OBA Brasiliensibus cujus radix vocatur *Taja*. Tres illius species hinc reperiuntur.

Prima folio lactescente, radicem habet orbicularem, non tamen bulbosam, exterius incarnati coloris, interius flavi, cepæ magnitudine aut porri, multa filamenta inferius obtinentem, tres vel quatuor digitos longam: caulem autem brunnum seu fuscum, folia pene orbicularia & nervos foliorum rufescentes.

Secunda folio lactescente. Radicem habet itidem orbicularem, ut prior. Ex qua radice porro prodeunt caules quatuor, quinque, sex & interdum plures, rotundi, spongiosi, succulenti, virides, crassi, novem aut etiam duodecim digitos longi: cuilibet autem cauli insidet folium unicum sagittalis herbæ figura & magnitudine, quando junior adhuc est planta, alias tri-

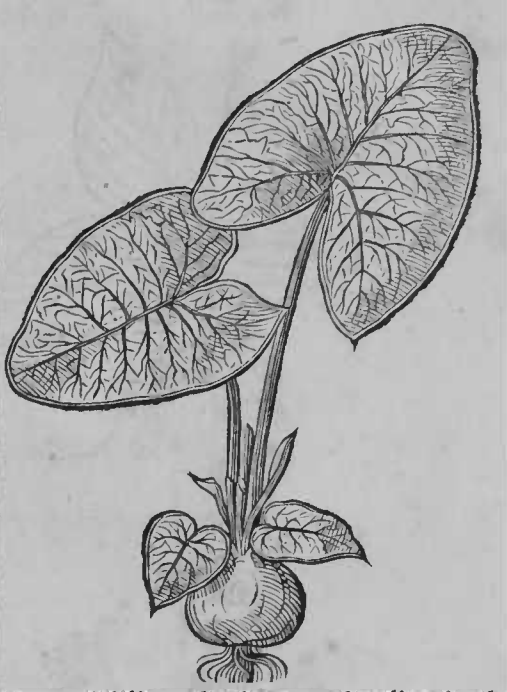

plo aut quadruplo majus, & Petasitidis herbæ foliorum magnitudine, nervos habens conspicuos, viride & ad tactum molle ut Brassica, ac in ambitu cingitur duabus venis.

Radix cocta vulgo comeditur ut Batata, estque dulcis, singularisque, quasi moschati aut floris violacei, saporis.

Vtriusque speciei folia cum caulibus crassissimis etiam inciduntur & pro oleris in aqua coquuntur; mollescent statim & optime sapiunt.

Tertia folio non lactescente: Radicem habet ut cæteræ species, caules, ut prima, fuscis, folia sagittalis figura ut secunda, sed angustiora, pedalis circiter longitudinis, superius saturate viridia, inferius albicantia, nervo & venis ex viridi flavescentibus, & in centro folii purpurascantibus. Hæc species mihi florebat circa finem Aprilis anno 1640. In caule autem longo (qualem quodque folium habet) flos erat unicus longus seu latus quinque digitos, albus, unico folio constans, cujus superior medietas alba, instar corporis elliptici per medium secundum suam longitudinem secti & veluti in scapham excavati: inferior medietas instar vulvæ, viridis coloris magnitudine juglandis & ejusdem figuræ, aperturam habens; uno verbo totus flos figura cucurbitæ in medio vinctæ dum cresceret; per albam autem medietatem floris variæ discurrent albæ regulæ, quarum pars circa extremum folii quodammodo purpurascit. In medio floris stamen est crassitie pennæ anserinæ, cylindraceum, in extremitate fastigiatum, longitudinis paulo majoris duorum digitorum ac semis, constans corpusculis clypeiformibus, ac vestitum brevibus villis luteolis, qui facile absterguntur. Ita autem composita sunt hæc corpuscula ut columna seu stamen læve & teres appareat. Hæc corpuscula sunt semen. Flos caret odore aliquo perceptibili: clausus adhuc totus virescit. Postea flores tulit eadem planta.

LABORANDI multæ dantur species. Prima (cujus hic Iconem damus) ad duorum pedum altitudinem assurgit, caule lignoso, tereti, per certa intervalla nodoso, tortuoso & inæquali, coloris grysei, quorum unus, duo, vel etiam tres ex una radice prodeunt & in ramos se pandunt. Radix autem haud crassa est sed in multas radículas & filamenta dividitur, exterius ex albo flavescentibus, interius albicans, odoris acriusculi, saporis acris ut pyretrum. In singulis ramulis ab internodiis pediculus prodiens digitum longus tria habet folia sibi crucis modo apposita, ad tactum ut Tiliæ folia, mollia, parum pilosa, nervo conspicuo & venis obliquis, ab uno ad quinque digitos longa, totidemque lata ubi latissima, inæqualis quippe magnitudinis, pallide virentia, inferne paulum candicantia. In extremitate ramulorum multa foliola parva venabuli figura sibi invicem confertim sunt apposita, in duos ramulos quasi cornua diducta, in quibus flosculi albi quatuor foliolis constantes; quos sequitur semen, duplici palea tectum ut in cannabi, fuscum, compressum, parvulum, cordis figura, cui ab uno latere pars abscissa videtur. Radix valet contra venena & ea utebatur Poius qui fungos venenosos comederat.

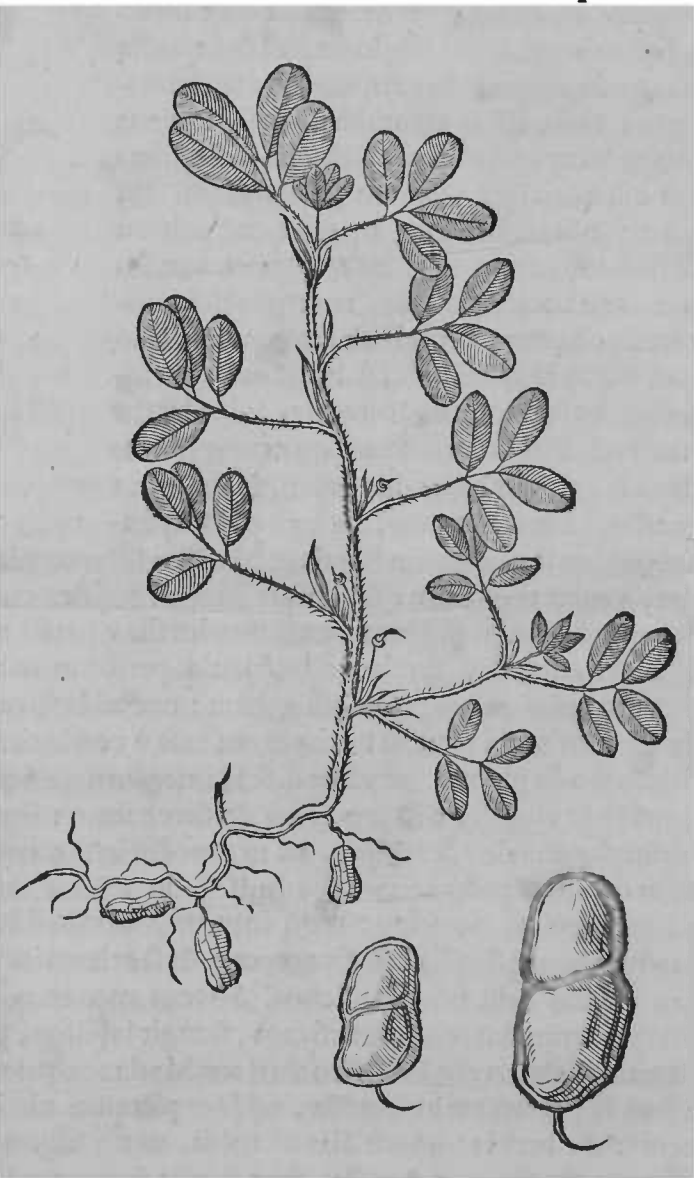

PLANTA Verbenæ facie; (cujus Iconem Auctor non dedit) ex radice recta, haud crassa, ad latera multis radiculis prædita, alba, gustu amaricante; adsurgit caulis angu-

angulosus ac nodosus in sesquipedalem altitudinem: ad singulos autem nodos duo nascuntur folia sibi opposita, sesquidigitum longa, per latera in medietate exteriori serrata; & ad eosdem quoque ramuli duo exeunt sibi oppositi, cum similibus foliis ad nodos oppositis, sed non solum duobus, sed tribus aut quatuor foliis minoribus semper junctis: & in hisce ramulis ad nodos etiam multi pediculi, breves, quatuor ut plurimum ad quemlibet nodum, quorum quilibet habet capitulum rotundum, cum parva prominentia instar cuspidis aciculæ, quod se aperiens protrudit flosculum lactescentis coloris, quatuor foliolis constantem, habetque in medio multa parva staminula erecte stantia, quæ repræsentant plumam, ita ut flosculus quasi plumatus appareat.

CICVTARIA PALVSTRIS: In ipsis aquis ad ripas nascitur, & in duorum aut trium pedum assurgit altitudinem; caulis illius angulatus, striatus, nodosus, multos habens ramos & in quolibet ramulos alternatim positos, qui folia itidem alternatim posita habent, tres aut quatuor digitos longa, in octo vel novem angusta & acuminata foliola dissecta, ita ut cornua cervina pene referant: coloris dilute viridis, sapore apium referentia. Folia autem in ramulis exteriora sunt minora interioribus. Fert flores, sed illos non invenio ab Auctore descriptos.

MUNDUBI Brasiliensibus Herba, in pedalem aut bipedalem altitudinem assurgit, caule quadrato aut striato, ex viridi rufescente, & piloso. Hinc inde nascuntur ramuli primo quasi caulem amplectentes & foliolis angustis, acuminatis stipati; mox habent nodum ac trium vel quatuor digitorum longitudine extenduntur; continetque quilibet ramulus quatuor folia, duo semper sibi opposita, paulo plus quam duos digitos longa, sesquidigitum lata, superne læte viridia, instar trifolii, inferne paulum canescentia, nervo conspicuo & subtilibus venuis quasi parallelis dotata, raris quoque pilis vestita. Ad exortum ramulorum qui folia gerunt prodit pediculus sesquidigitum circiter longus, tenuis, flosculum gerens flavum & per oras rubentem, duobus foliolis constantem, more viciorum aut trifolii. Radix illius haud longa, tenuis, contorta, filamentosa, cui adnascuntur folliculi ex albicante grysei, figura minimæ cucurbitæ, oblongæ, magnitudine Myrobalani, fragiles: quilibet autem continet in se duos nucleos, pellicula saturate purpurea vestitos, carne intus alba, oleaginosa, sapore pistaceorum, qui comeduntur cocti & inter bellaria apponuntur. Multum tamen comesti capitis dolores causare ajunt. Fructu integro quassato nuclei intus strepunt.

Confer Monard. cap. LX. *Anchic* Peruvianis, Hispanis ibi *Mani* vocatur, uti traditum lib. x. cap. 2. Descriptionis Americæ.

CAP. XVIII.

Caraguata seu Erva Babosa. Herba innominata caule Portulacæ.

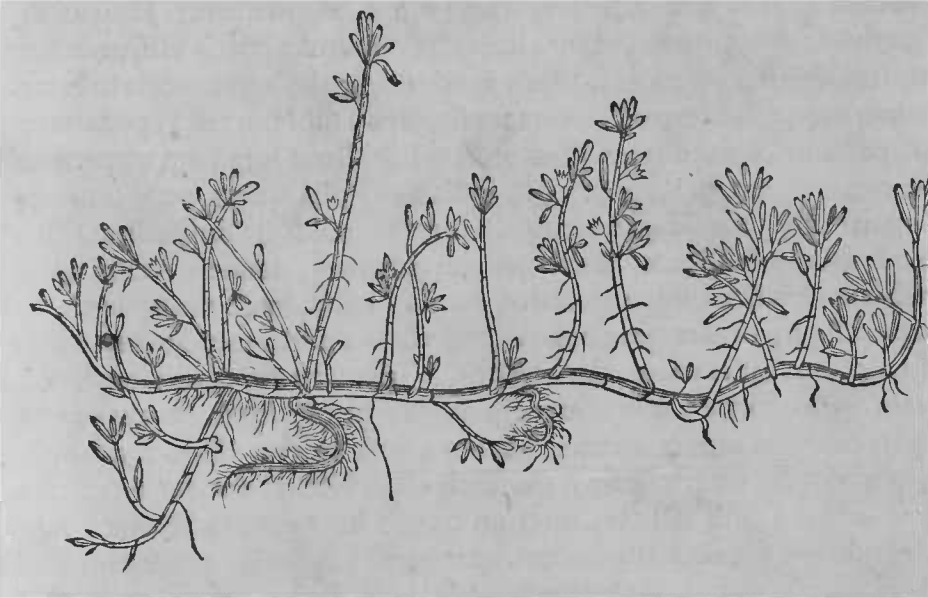
CARAGVATA Brasiliensibus. *Erva Babosa* Lusitanis, Aloë Latinis. Radice cum Aloë Americana Dodonei, foliis cum vulgari convenit. Nimirum ex radice crassa, brevi, assurgunt folia viginti aut plura, crassa, succulenta, acuminata, utroque latere dentata seu spinosa, unum vel etiam duos pedes longa, pallide viridia, atque hinc inde gryseo colore maculata. Inter folia prodit caulis, tres aut quatuor pedes altus, in duos ramos divisus, quorum quilibet

fert spicam florum flavorum : est autem quilibet flos cavus, digitum longus, ad oram sextuplitter scissus, continens totidem staminula flava apicibus flavis. Insidet quilibet flos suo petiolo brevi, & apertus propendit deorsum, adhuc autem clausus directe ad latera: est inodorus.

ANNOTATIO. Hæc planta aut eadem est aut ejusdem speciei cum Maguey seu Metl Mexicanorum; cujus plures reperiuntur in Nova Hispania species; de quibus ita Fr. Ximenes: prima species fert folia similia Aloës, verum multo majora & crassiora, utrimque spinosa & desinentia in durissimum & acutissimum mucronem; excrescit interdum caulis in proceritatem mediocris arboris, & est duplex; in cujus extremo nascuntur flores lutei, oblongi, & in fastigio stellati & successu temporis semen instar Asphodeli aut Batatarium; radix illius est crassa, brevis & plena fibris; propagatur è surculis seu stolonibus qui exeunt circa plantam principalem. Est patiens omnis soli licet magis amet cultum & frigidum cœlum: neque enim metuit ullam cœli inclementiam, aut marcescit propter siccitatem. Reperitur maxima copia in tota Nova Hispania, & si homines ea temperantia viverent qua convenit, sola videtur hæc sufficiens subministrare quæcunque usus flagitat, præter alios innumeros usus quos præstat. Nam primum, integra planta præbet insigne sepimentum hortis & prædiis: folia tegularum vice funguntur ad pluvias excludendas, caules tignorum: foliorum nervuli & fibræ eundem usum habent quem nostrum linum & cannabe aut gossypium, ex illis enim fila, panni aliæque telæ fiunt: è spinis autem clavi, acus, aciculæ, stili, terebræ ad aurículas perforandas: hisce & barbari in superstitioso Deorum suorum cultu corpora sua affligebant: nec ad bellica instrumenta inidoneæ erant. Porro radendo novacula petrosa stolones emanat è concavitate liquor quidam tanta copia, ut ex una solummodo planta, mirabile dictu, interdum quinquaginta aut plures arobæ effluant: è quo liquore fit vinum, acetum, mel & saccharum: liquor quippe per se dulcis coquendo redditur multo suavior & spissior, ita ut tandem in saccharum coagelescat. Ex eodem succo & vinum fit affundendo aquam & admiscendo semina aurantium & melonum, aliaque ut facilius inebriet, nam huic vitio imprimis obnoxii sunt barbari, quasi peniteret homines esse natos & brutis similes esse fatagerent. E saccharo illo faciunt acetum, dissolvendo in aqua & exponendo soli novem diebus. Succus movet menses mulierum, lenit ventrem, movet urinam, mundat renes & vesicam, frangit lapillos, purgat ureteres: eundem si ebullitus fuerit cum Tabaco aut Pitzitlxochitl aut Matlaxochitl vulnera curare produnt. Folium Maguey assum & expressum in scutella, addito pauxillo nitri bene triti, si inungatur cicatricibus recentibus, brevi tempore illas ita tollit, ut vix ullum vestigium relinquat. Folia & caudex in subterraneo furno percocta, sunt edulia & sapiunt Diacitrum. Folia tosta & applicata medentur Spasmo & mitigant dolores (præsertim si succus calidus una hauriatur) licet è lue venerea oriantur, quia sensum tactus obstupefaciunt. Hæc ille. Porro plerique Scriptores qui de rebus Americanis commentati sunt meminerunt hujus plantæ, Gomara, Acosta, alii, qui omnes fere consentientia tradunt iis, quæ Franc. Ximenes hic tradit ex Doct. Franc. Hernandez: videndus & Carolus Clusius in Rar. Plant. Historia lib. v. Longe autem aliam plantam esse oportet quam D. Ioachimus Camerarius describit & cujus Iconem dat in Epitome de plantis, sub nomine Aloës Americanæ; quia scribit folia abundare succo amaro, & alia quæ minime conveniunt cum superiori descriptione. Credo hanc Camerarii esse veram Aloën aut saltem ejus speciem; nam & nuper accepimus à nostris in Africa & quidem Loandæ S. Pauli degentibus ibidem abundare ejusmodi plantas qualem D. Camerarius describit, è qua & succum expressum liquidum atque etiam coagulatum miserunt, Aloë veræ Indicæ æmulum, & qui haud dubio easdem purgandi facultates obtinet, quare differ-

rentia harum plantarum bene est observanda, cum alioquin foliis & quibusdam aliis notis inter se convenient.

HERBA (cujus nomen Auctor non prodit) caule Portulacæ tereti, geniculato, ruffo, humi serpit & quibusdam fibris se firmat in terra: ad quodlibet autem geniculum quinque aut sex folia apposita figura foliorum Lavendulæ, veruntamen crassa & succulenta ut Portulacæ. Inter folia in singulari pediculo fert flosculi dilute purpurei, quinque foliolis constantem

tem deorsum incurvatis & multis ejusdem coloris staminulis in orbem dispositis, quæ in medio adhuc stamen viride ovale continent. Radices hic inde unicam agit, pennam anserinam crassas, innumerabilibus subtilissimis filamentis circumdatas, & caule serpente fibræ ex illo variis locis prodeuntes se terræ infigunt.

CAP. XIX.

Quiyæ variae species.

QUIYÆ Brasiliensibus, Lusitanis *Pimenta*; multæ dantur illius species, ut plurimum figura fructus differentes, cum in cæteris fere convenient.

Prima vocatur *Pimenta Malaguetta* (quam de Angola primum venisse dicunt) quam Brasilienses vocant *Quiyaqui*, in arbusculæ formam & trium aut quatuor pedum altitudinem assurgit, caule lignoso, qui varie in multos expanditur ramos, qui habent opposita folia, vel in pediculo alicujus folii rursus duo opposita foliola: quodlibet folium habet suum pediculum tenue, longiusculum, estque figuræ oblongæ, acuminatum, nervo & venis obliquis præditum. Ad exortum foliorum in pediculis longis, duobus, tribus vel quatuor juxta se positis nascuntur flosculi inodori, quinque foliolis constantes, coloris ex albo pallidi, habentque in medio totidem staminula è cinereo cærulescentia. Sequitur fructus cylindrico-pyramidalis, crassitie majoris chordæ violæ, coloris coccinei, quando maturuit, interius granulis obrotundis compressis refertus, acerrimi saporis, & cæteris speciebus acrior multo.

Annotatio. Ne quis errret alia longe est planta ab ea quæ fert notissimum aroma Malaguetta, quod Belgæ nostri vocant Grayn, quod ex Africa affertur, nam neque semen neque planta ullo modo convenient, siquidem Malaguettæ semen nascitur in lobis pene ad modum Ireos, & folia dicitur habere similia Gladiolo.

Secunda species vocatur a Brasiliensibus *Quiya cumari*: eadem figura cum prima specie crescit, verum folia sunt paulo majora & solitarie posita; nec flos differt, aut figura fructus, nisi quod major sit & crassior, & magis saturate rubens.

Tertia species vocatur à Brasiliensibus *Quiya apua*, Lusitanis *pimenta rotunda*; magnitudine est fructus cerasi nostratis acidi, coloris rubri. Reperitur & alia hujus species quæ in hoc tantum differt, quod fructus vix dimidiæ sit magnitudinis, & haud major nucleo cerasino, dilutiusque rubet vel etiam flavescit.

Quarta species Brasiliensibus dicitur *Quiya uca*, Lusitanis *Pimenta grande* seu *Pimentoës* quæ folia habet angustiora & longiora quam secunda, & fructum tres digitos longum cylindraceum, acuminatum, rubrum, cum maturuit. Alia invenitur ejus species, cujus fructus se deorsum incurvare solet instar unci.

Brasilienses hæc pimenta conterunt cum sale, & mixturam illam vocant *Iuquitaya*, eamque usurpant ad cibos inter manducandum ut nos salem. Optima est ac bene sapit. Eandem quoque miscent cum farinha & piscibus coctis, exemptis spinis, ac mixturam illam appellant *Pira-quiya* quam usurpant iter facientes. Bene sapit & durat ad aliquot dies.

ANNOTATIO. Hujus plantæ Iconem non damus, quia apud Botanicos obvia est, & jam

jam dudum in hortis colitur. Opcræ pretium tamen duximus hic addere quæ Fr. Ximenes de hac planta prodidit. Mexicani, inquit, vocant *Chilli* plantam quæ fert siliquas illas, quas Insulæ Hispaniolæ incolæ vocant *Axi*, & Antiqui, ut quidam volunt, Siliquastrum, Hispani Piper Americanum & Aëtuarius Capsicum. Hæc planta licet jam dudum in hortis Hispaniæ fuerit culta, non modo propter ornatum, verum & usum in condimentis; tamen quia in America plures illius species observantur & siliquæ illius in tam frequenti sunt usu, ut yix edulia reperias quibus non admisceantur, & facultates illius itidem notissimæ sunt, opcræpretium puto illam describere, & varias illius species quas vidi, indicare. Folia autem pene omnium specierum sunt similia Solani foliis, *Quauhchilli* tantum excepta cujus folia sunt minora: fert flores candidos, è quibus nascuntur siliquæ, initio quidem rubentes, tandem veluti adusti coloris instar uvarum passarum, plenæ semine minuto, subtili, candido & umbonato: sapore acri & caustico, ita ut calidum censatur in quarto gradu & siccum in tertio: licet viride obtineat succum excrementosum, qui tandem consumitur. Vnde fit ut flatus excitando excitet venter: atque etiam alvum solvat, non sine torminibus, præsertim in iis qui non assuevere; alioquin moderate sumtum movet alvum, (Cujus causa videtur illius acrimonia) menstrua atque urinam; corroborat ventriculum à causa frigida debilem: excitat supra modum appetitum genus quoddam Chilli falsum, mixtum cum Thomatis, ut vocant, *Mittomatl* appellant: cyacuat humores pituitosos è quacumque parte corporis, præsertim illos qui juncturas coxarum obsident, & Sciaticam solent generare. Hæcticis ventrem ac lumbos claviculis aut aciculis chille imbutis pungeri, ut solent barbari, utilissimum putatur remedium. Veruntamen si quis crebrius & immoderate Chille utatur, inflammabit renes & hepar excitabit dolores in renibus, phrenesin & dolores hypochondriacos, abscessus internos & similia mala. A Barbaris fere pro cibo ordinario, ab Hispanis vero pro condimento usurpatur. Nascitur locis tam calidis quam frigidis, melius tamen temperatis aut aliquantum calidis.

Prima illius species appellatur à Mexicanis *Quauhchilli*, quasi dicas arborcam, & in Hispaniola ubi minor est & siliqua rotundior *Axi* montense sive Caribicum: hæc species omnium minima est, forma & mole similis oleastri fructibus; & cum omnes species calidæ sint in quarto gradu, hæc omnium calidissima est & maxime caustica; quare tantum condimentis loco piperis adhibetur; producit semen toto anno.

Secunda species vocatur *Chiltecpin*, quia colore & figura valde similis est mosquitis, id est, culicibus; dicitur aliis *Totocuitlatl*, quod sonat sterces avium, ob colorem & parvitatem; audio ab incolis S. Dominici insulæ Huaratinac appellari: hæc species licet viridior videatur, tamen citius virorem deponit. Tres illius numerantur species pro diversitate locorum in quibus crescunt, & tempestatum quibus colliguntur. Prima est vulgaris: altera huic quidem similis, sed vergens ad nigrum colorem, unde *Tlilchilli* nominatur: tertia minima omnium feritur mense Septembri & maturat fructum à Decembri ad Calendas Apriles.

Tertia species appellatur *Tzanalchilli*, feritur mense Augusto, locis cultis, quando jam pluviae cessant; maturat fructum à Novembri ad Martium, qui principio quidem est viridis, sed sensim rubescit: In Hispaniola vocant *Axi* candidum.

Quarta species appellatur *Chilcoztli*, ob croceum colorem quem addit condimentis & cibis quibus miscetur, unde in Hispaniola *Acafran Axi* dicunt: siliqua sex septemve digitos transversos longa est & mediocriter tenuis colore rubro & nonnunquam adusto.

Quinta illius species dicitur à Mexicanis *Tzinquahyo*, quia silvestris est, in Hispaniola *Axicoral* ob formam & colorem: siliqua est tenuis & quinque digitos transversos longa: feritur mense Martio, & fert fructum fere omnibus anni mensibus.

Sexta species appellatur *Tzonchilli* quia blandior est; siliqua illius est longa & lata rubri coloris: semen autem tam remissam habet acrimoniam, ut vulgo cum placentis quæ è Mayzio fiunt & *Chillaquiles* appellantur, commedatur: optimum nutrimentum præbere testantur barbari. Solent hanc speciem humi spargere ut siccetur ut ita melius possit servari, nam aliter facile corrumpitur ob nimiam humiditatem: feritur & fert fructus omnibus anni mensibus.

Reperitur & alia species quam vocant *Milchilli*, cujus siliqua quidem præcedentibus non est minor, sed attenuatur sensim & desinit in mucronem; coloris est aurci, colligitur eisdem mensibus quibus Maizium. Plures præterea species observantur in Insula Hispaniola & inter illas notissima, quæ siliquas fert instar cerasorum, eadem forma & mole: nascitur autem instar arbusculæ & appellatur ab aliis quidem *Struchnodendron*, ab aliis *Speudocapsicum*, ab Hispanis *cerasus acer Americae*. Item alia cujus siliquam vocant *rostrum pineæ nucis*: & *rostrum avis*, ob figuram utrasque. Baboram sive Baniazam corniculatam: *Cazicar* hortense: & alias quas brevitas causa prætereo, de præcipuis dixisse contentus. *Hæc ille*. Semen hujus plantæ adeo est acre ut cavendum sit ne quis digitos ad oculos ferat, cum illud conficit; quare

quare caute admodum hoc usurpandum autumo nisi bene præparetur & aliquo frigido additamento temperetur. Insigniter enim urit linguam & guttur præsertim cum sale mixtum.

CAP. XX.

Feticacu seu Radix Mechoacan. Mandubi. Innominata.

IETICVCV Brasiliensibus; Radix Mechoacan, Lusitanis *Batata de purga*: Caulis farmentosus est longissime serpens & scandens, multangularis, lentus, rufus, etiam viridis. Fo-

lia solitarie posita, quodlibet in suo pediculo digitum longo; figuram habet cordis, uti pingitur, duabus ad latera auriculis, tenera ad tactum, unum, duos, tres & quatuor digitos longa, saturate viridia, inferius nervo & venis transversis conspicua. nullum autem præter herbaceum odorem habent folia trita, caulis vero incisus lacteum succum præbet. Florem fert Convolvuli magnitudine & figura, unico folio constantem album cum paucis incarnato dilutum, intus autem purpureum. Semen continet pisi magnitudine fusci coloris, verum haud rotundum, sed quasi duæ particulæ exsectæ essent, ita ut fere triangularis sit figura. Radix medium aut integrum pedem longitudine æquat, crassities plerumque eadem & ut plurimum dupla & bifida, una parte brevior altera: exterius obscure cinerea seu fusca, recens resinam quandam fundit, & est interius alba. Habui radices per quatuor menses ad parietem pendulas in museo meo, quæ ibi progerminarunt, quælibet caulem unum, duos vel tres pedes longum, crassitie fili sutorum. Hanc terræ imposui in horto, & spacio octidui secuta sunt folia, felicissimeque adolevit planta.

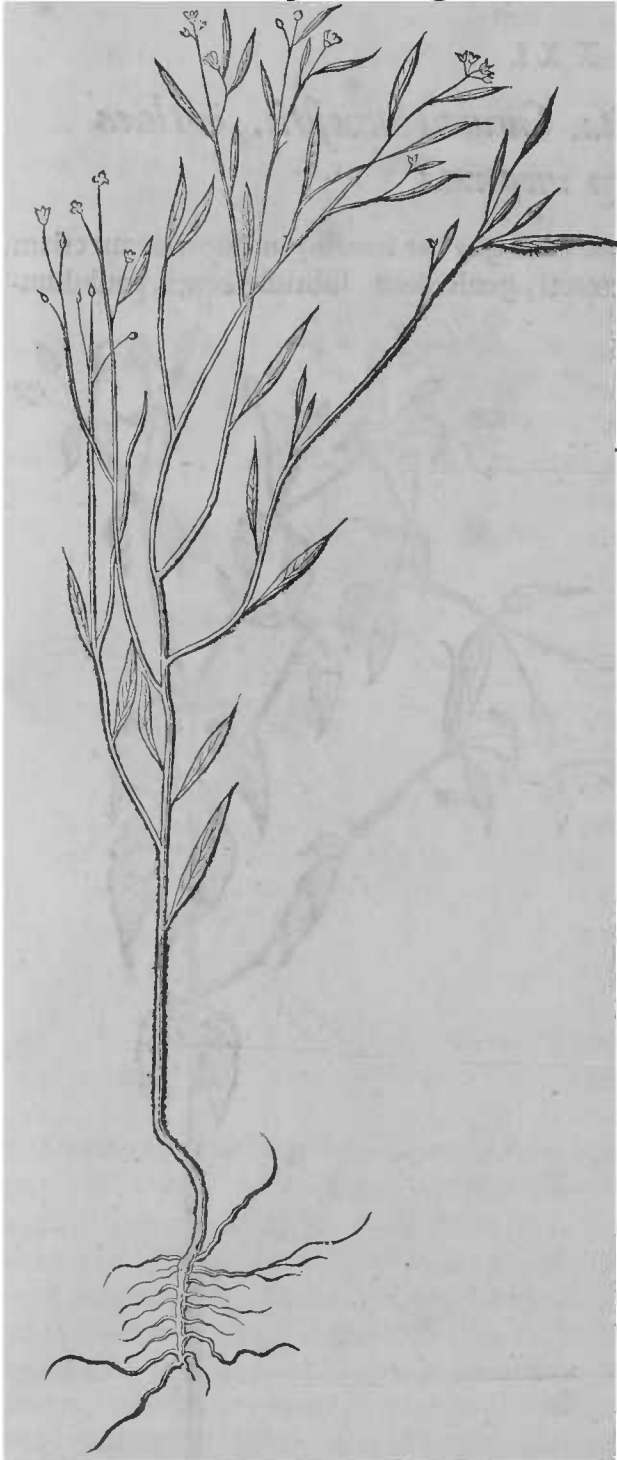
Vsus. Datur pulvis illius radices in vino autbrodio, pueris ℥ss. adultis ℥vi. in ℥viii. vini vel ℥ss. pro pueris, ℥vi. pro adultis infunduntur in vini ℥x. per noctem, mane colatura sumitur & cum saccharo aut melle exhibetur. Vel. Recentes radices corricibus bene mundatis exprimuntur. per pannum, expressum sumitur per aliquot horas ut subsideat, quod subsedit siccatur in umbra (vocant *Tapiora*) huius ℥ii. & in pueris ℥i. datur semel. Fit etiam ex recenti conserva cum saccharo delicati saporis, cuius dosis choclear unum aut duo datur delicatis personis, quæ à purgantibus abhorrent. Radix hæc habet virtutem purgandi humores phlegmaticos ac serosos, uti & bilem. Valet adversus passiones ventriculi & intestinorum, ad inveteratum capitis dolorem, ad hydropem, ad prostratum appetitum.

ANNOTATIO. Fr. Ximenes. Radicem purgativam vocant Mechoacani *Tachuache*, Mexicani *Tlalantlaquia cuistlapille* & aliæ nationes *Pusqua*. Tres reperiuntur illius species; quarum binæ sunt mas & fæmina, quæ ambæ forma & qualitatibus multum conveniunt; habentque radicem longam & crassam, è qua lacteus liquor emanat: caules volubiles & tenues: folia parva figura cordis; flores longos & rosfos, fructum similem *pepino* figura & mole, candida cute tectum & plenum semine minuto, lato & candido, cum certis filamentis, instar gossypii quæ difficulter rumpuntur. Radix est calida & sicca in quarto gradu & si in ore masticeatur adurens: unde si hîc aliorum morem imitari vellem, possem graviter reprehendere eos, qui imprudenter & ignoranter multa de illa scripserunt; neque mirum, quum illam non viderent. Purgat per inferiora omnes humores, præcipue tamen pituitosos, si sumatur pondere dragmæ & semis aut ad summum duarum ex aqua aut vino, juscule, aut ovo recenti: sumitur enim hoc modo facile & sine nausea. Quidam utuntur succo illius expresso, loco Scamoneæ, ad cuius species hanc putant referendam, & conficiunt ex illo tabellas cum saccharo,

quas mirabiles effectus edere affirmant. Alii solent radicem pondere sex dragmarum in pulverem redactam & in sex aquæ unciis per noctem maceratam, mane exprimere & percolare atque aquam illam exhibere: ego autem eandem misceo cum uncia aut paulo magis syrupi de Matlalitztic aut Salsaparillæ aut foliorum Senæ atque ita purgat sine ulla molestia. Quum Scamonea desideratur hujus succus expressus & spissatus illius vice usurpatur in Electuariis, quæ illam postulant. Quidam & radice hac utuntur forma unguenti aut emplastri ad vitia oculorum curanda. Tertia species maximam partem nascitur in terra nigra & locis petrosis, radice magis tenui: è duabus hujus dragmis commodissime fit electuarium laxativum cum xx. dragmis Sacchari Tzautli sive Tragacanthæ, quo leniter evacuantur cholera atque flegma, nec puto in America facile reperiri posse medicamentum quod illud superet. Alii ex illius decocto conficiunt syrupum qui quantitate trium unciarum sumtus egregie purgat prædictos humores. Nascitur multis locis calidis Novæ Hispaniæ, licet Mechoacanæ provinciæ, ubi primum innotuit, præferatur; communis quoque est in Temimiltzingo, ubi radicem hanc cum cauda Tlaquatzin animalis pari pondere mixtam, mirabiles asserunt edere effectus in ciendo urinam. Oportet siccare radicem & servari toto anno: sed in colligendo vitanda est radix haud multum illi dissimilis, quæ præsentissimum est venenum. Quum Author noster, quem sequimur, scriberet, non tam probe cognita erat hæc radix, sicut neque ipsa Nova Hispania; post illa plures illius species fuerunt repertæ, magis lenes in operando, licet tres illæ species ab ipso proditæ, celebriores sint, & magis usurpentur. Prima est quam Hispani vocant *Mechoacan* à loco ubi primum fuit inventa; cujus in illa provincia & in Guadalajára duæ reperiuntur species; una venenosa, quam Auctor noster monuit vitandam, altera quæ moderate purgat. utriusque radix grandis & crassa, sed nobilis major. Alia species quæ appellatur *Matlalitztic*, multo minus purgans quam præcedens, quam quidam perperam frigidam faciunt, haud intelligentes purgantium medicamentorum facultates, quæ nullam frigiditatem admittunt: hæc remissius purgat quam antecedens, atque omni ætatum & sexuum generi convenit, etiam pregnantibus exhibetur sine noxa: Ex hac radice fit syrupus hoc modo: Recipe sex libras radicum recenter effossarum & demto prius cortice rade & inde ollæ vitriatæ; super infunde totidem libras aquæ fontanæ ferventis, atque obtura os ollæ, & ita probe opertam relinque per horas xxiv. dein exprime & misce illius colaturæ quatuor libras sacchari & coque leni igne, donec spissitudinem mellis acquirat, sumuntur tres aut quatuor hujus syrupi uncia ad purgandum.

Alia species appellatur *Xalapa* à loco ubi primum fuit reperta: hæc longe potentior est cæteris, licet mole sit minor, evacuat generatim omnes humores peccantes, sed summa opus est vigilantia eo die quo sumitur atque adeo sequenti. Ex hac quoque fit syrupus, admodum utilis in quibusvis morbis, & imprimis iis qui lue venerea laborant. Componitur ad hunc modum. Recipe radicem Xalapæ unc. v. Polipody unc. ij. Hermiodactyl. unc. i. Florum cordialium, lujubarum ana pugnum unum: Cinnamomi aut Canelle præstantioris; nucum muscat. ana duas dragm. & semis: frangantur omnia & macerentur in sex quartariis aquæ per noctem, dein coquantur secundum artem donec mediætas consumatur: colaturæ addantur duæ libræ sacchari & percoquatur donec syrupi spissitudinem acquirat; denique cum pene refriguit, misceantur octo grana exquisiti mellei. Monendi sunt qui istis radicibus utuntur ad purgandum ne postero die mane sumant saccharum rosatum aut aquam, sed potius pectusculum volucris alicujus, aut carnem ovillam assam, nam alias facile recidivam purgationis patiuntur ægri non sine discrimine. Omnes species reperiuntur in Nova Hispania magna copia: *Matlalitztic* habet radicem omnium maximam, huic proximam *Mechoacan*; multo minorem venenosa species: omnium maximam *Xalapa* licet circulosior sit & longior. Vniuersæ autem sunt calidæ & siccæ in quarto gradu, præter *Matlalitztic* quæ moderate calet & lenissime purgat, ideoque & securius usurpatur. Ex iis quæ diximus apparet quantum fidei adhibendum sit Monardæ & Alfonso Inojosso in iis quæ de his radicibus scripserunt. Non differunt autem hæ plantæ foliis, floribus aut fructibus, nisi ratione soli, quo fit ut alibi majores alibi minores nascantur; tantum flores nonnihil differunt colore, qui fere cæruleus est, verum aut saturatus aut dilutior. *Hæc ille.* Ex hisce autem præsertim quæ dicit de semine facile apparet plantam quam Auctor noster describit non esse eandem cum illis quas Fr. Ximenes describit. Car. Clusius notat ad Monard. cap. LI. se anno MDLXIX. duo genera seminis accepisse ex Hispania quæ plantæ Mechoacan esse dicebantur: unum caliculo sive filiqua, semineque nigro quale est Scamonii aut Convolunli majoris: alterum oblongiori aliquanto caliculo, semine ruffo & quam superius longiore tenerioreque. Utriusque filiqua parte interiore erat lanuginosa. Ex utroque ipsi natas plantas, quæ prodibant Convolunli modo, dein proxima pedimenta scandebant multis sarmentis & amplectebantur, foliis Convolunli majoris, sed tenerioribus & colore magis flavescente; hyemis autem inclementiam eas sustulisse. Ego semen

semen è Brasilia allatum aliquoties terræ commisi & quidem adhuc superiori æstate, è quibus natæ elegantissimæ plantæ & ad sesquipedis altitudinem adoleverunt, ramulum appositum scandentes, sed primum frigus statim illas enecavit.

PLANTA hæc Brasiliæ familiaris, cuius tamen nomen ab Authore nostro non proditur; in quatuor aut quinque pedum altitudinem adsurgit; caule rotundo, lignoso, leviter piloso, quique superius in multos se dispescit ramos sursum elevatos. In caule autem & ramis solitarie posita sunt folia angustæ, brevibus pediculis innitentia, quatuor aut quinque digitos longa, similia foliis Salicis atque pilosa; diversæ magnitudinis, in Summitate enim plantæ fiunt angustissima & parvula. Flores fert magnitudine florum Lychnidis, albi coloris, quinque foliis constantes, unguibus in medio purpureis & staminulis luteis.

Radix illius haud longa est, sed habet multas proles ad latera extensas atque etiam filamenta.

Quale semen ferat ab Auctore nostro proditum non inveni.

Reperitur & in Brasilia Planta Amaranthi facie, quæ sesquipedalem aut bipedalem altitudinem adipiscitur arbusculæ figura adolefcens, caule lignoso cinereo, quique superius habet multos ramulos lignosos & quasi geniculatos. Ad singula autem ramorum genicula rubrum est capitellum minimorum flosculorum & ibidem pediculus circiter digitum longus & rufus sustinens folium urticæ figura, verum longe minus & pallide virens.

Radix albicans, pene recta, gracilis, sed multis filamentis prædita.

Tota planta est inodora.

Quale semen ferat ab Auctore nostro non proditur.

MANDVBI D'ANGOLA, in Congo vocatur *Quubaci congo*; Cauliculo tenui farmentoso longe super terram serpit, instar *Ietici*, ac novas fibras agit in terram, atque hinc inde unius, duorum aut trium digitorum intervallo profert pediculos, tres aut quatuor digitos al-

tos, striatos, qui tria folia, phaseolorum modo disposita sustinent, dilute viridia, duos & amplius digitos longa figuræ ellypticæ, nervo secundum longitudinem & venis oblique currentibus. In eodem caule etiam flosculi proveniunt in suis pediculis egregie flavi. Caulis, ut dixi, multas fibras agit, quibus sub terra annascuntur retis fere figura & nucis avellanæ magnitudine aut paulo majoris, folliculi, quorum substantia alutam ovillam crassitie æquat, exterius terrei seu umbrosi coloris, interius splendide albi: quilibet autem folliculus secundum longitudinem circum circa quasi futuram monstrat & pressus secundum illam finditur, continens in se duo grana vel etiam unum, si minor sit, more seminis pisorum adhærentia, pisiformia & ejusdem magnitudinis flavo-pallida, ejusdem cum pisibus recentibus consistentiæ & cum siccis saporis; quæ comeduntur. Plantatur hoc modo: exempta è folliculis grana, digiti altitudine terræ inseruntur, satis amplo intervallo, sæpiusque irrigantur; (desiderant enim humiditatem) brevi erumpunt Cauliculi, qui deinde se multiplicabunt & fructus dabunt innumeros. Convenit cum *Openauck* Virginiae descripto à Ioanne de Laet.

Annotatio. Quia Auctor noster hanc Plantam comparat cum *Openauck* operæ pretium putavi hic reperere quæ lib. III. cap. XXII. descripsit. Americæ de illa dixi. Etiam radices edules sponte hic proveniunt, imprimis quas Indiginæ *Openauck* vocant, rotundæ, juglandi nuclei magnitudine pares, interdum & multo majores; nascuntur humidis & paludosis locis plu-

res inter se cohærentes & veluti funiculo colligatæ, in aqua coctæ, aut igne tostæ boni sunt alimenti. Dubito autem an eadem planta merito censeretur debeat: & magis credo esse speciem pisi sub terra fructificantis, hanc ab Auctore nostro descriptam.

C A P. X X I.

Innominata. Furumu. Cucurbita. Cucumis Silvestris. Alcæa hirsuta. Conyza inodorata.

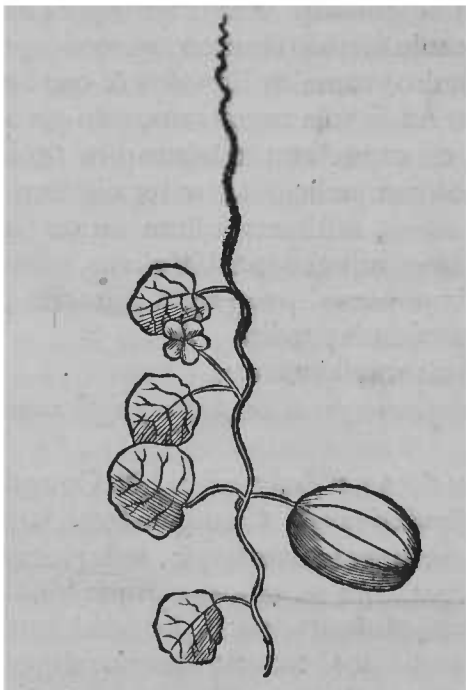
HERBA (quam Auctor non nominat sed tantum hanc ejus dat iconem) in duorum aut etiam trium pedum assurgit altitudinem: caule tereti, geniculato, subruffescenti, paululumque piloso: ex geniculis emittit ramulos & bina folia semper sibi opposita, brevibus pediculis innitentia, quinque aut sex digitos longa, aliquando crasso modo dentata, interdum etiam non.

In extremitate ramulorum flores nascuntur solitarii, lutei coloris, umbelico conico constantes, & in ambitu illius quinque foliolis luteis minimis.

Radix exilis admodum.

Flos tritus odorem habet suavem fere ut Chamæclum.

I V R V M V Brasiliensibus: Lusitanis *Bobora*,

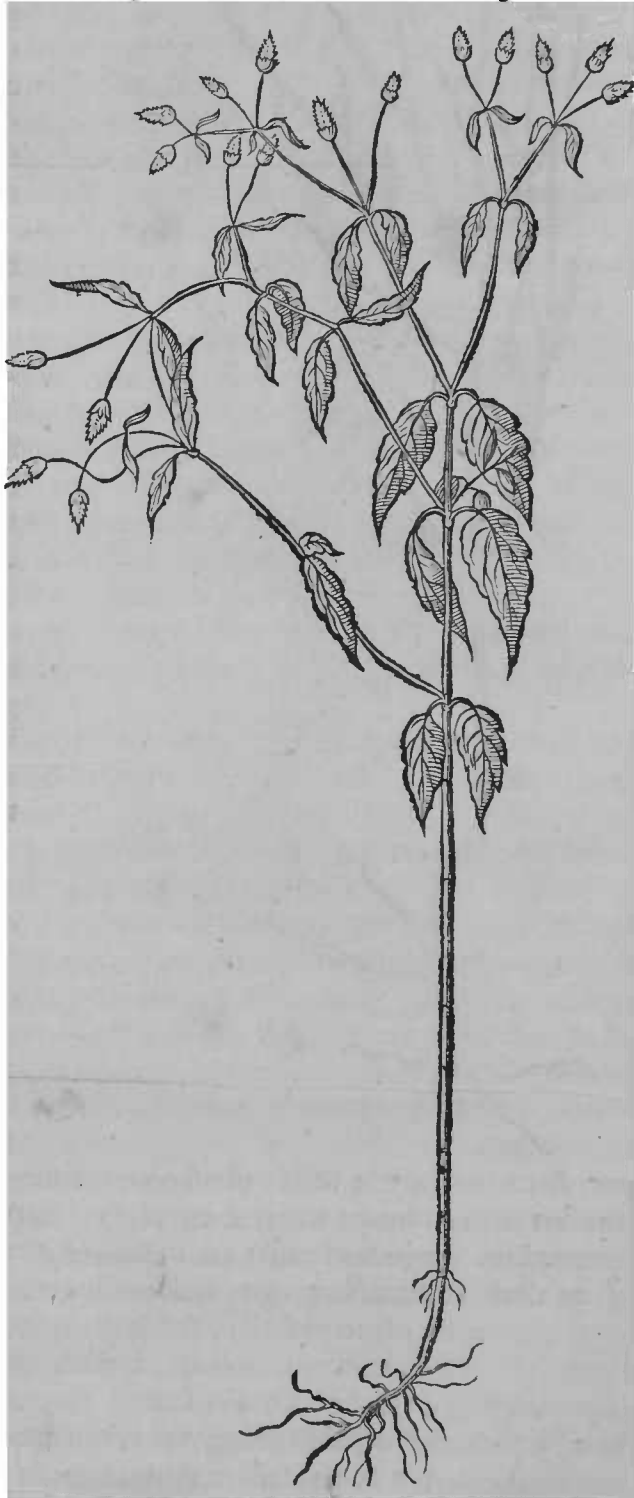

Belgis Pompoen; folia fert fere similia nostratibus peponibus; & florem quoque flavum quinque foliis constantem. Fructus autem illius magnus, orbicularis, compressus, striatus, coloris exterius cinnabarii cum plurimo albo mixti, interius autem crocei: semen quoque album quale nostratibus. Boni Saporis est fructus coctus seu etiam assatus sub cineribus.

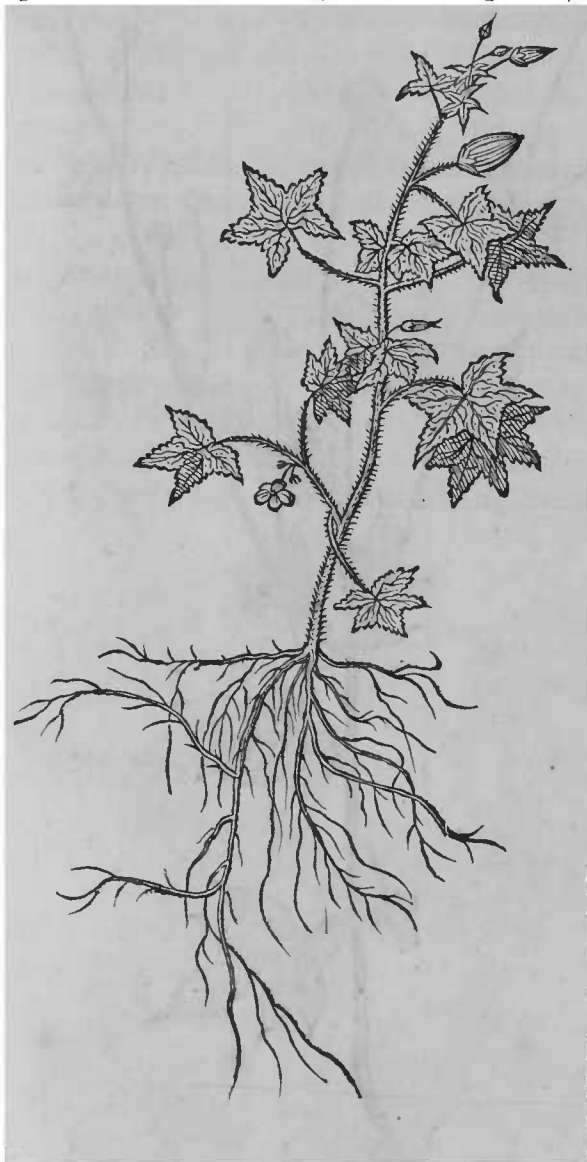
Reperitur hic quoque Cucurbita lagenæ forma: cujus planta folia habet similia cæteris speciebus: flos quoque albus, magnus, quinque foliis constans, obrotundus, in medio habens stamina brevia lutescentia. Semen fructus est pallidum, compressum, utraque extremitate quasi bicornis.

Cucumis Silvestris Brasiliæ, sarmentoso caule serpit super terram, in longis pediculis folia habens singulatim posita, quodlibet in tres lacinias sectum, ac in ambitu dentatum, atque hirsutum. Flos flavus: fructus ovi gallinæ magnitudine, ellipticæ figuræ, tuberculis per ambitum acutis, maturus est pallidus. Intus cucumeris modo semina alba transversim sita multa: ceculis est.

A L C Æ A

Alcea hirsuta, flore flavo, & semine moscato, ex parte respondet *Ægyptiacæ* C. Clusii quæ *Bamia Ægyptia* Alpini, & sunt species congeneres. Ex semine sato primo surgunt duo fo-

liola, nummulariæ æmula, dein provenit caulis rotundus, una parte viridis, altera rufus, hirsutus, duos circiter pedes altus, crassitie pennæ anserinæ. Hinc inde in pediculis, quatuor quinque aut etiam sex digitos longis, hirsutis, uno latere viridibus, altero rufescentibus, folia apposita circinata, quinquangularia in ambitu ferrata, hirsuta ac paulum rugosa, quædam & triangularia, duos digitos longa & totidem lata, atque etiam minora: quinque nervis è centro, ubi pediculus inseritur procedentibus, in exortu rufescentibus, secundum longitudinem prædita & multis venulis varie intertexta. Ad pediculos foliorum, unus atque alter enascitur pediculus brevior cum foliis minoribus & in pediculo duos digitos longo flos inodorus, magnitudine & figura fere floris gossypii, elegans, quinque foliis constans, sesquidigitum longis, læte flavis, ac flavis venulis secundum longitudinem conspicuis, interius unguis foliorum insigniter ex rubro & brunno purpurascunt, ut & exterius ubi pediculo inseruntur: in centro floris est stamen erectum, semidigitum altum, flavum, cui superius quinque clavi infixi suis cuspidibus, brunni seu purpurei coloris. Flores se aperiunt bihorium aut trihorium ante meridiem & statim à meridie corrugantur & decidunt. Post florem provenit corpus pentagonum & turbinatum, duos & semis digitos longum, hirsutum, interius in quinque cellulas distinctum; in qualibet duodecim, tredecim, quatuordecim grana feminis ordine leviter adhærent, ita ut in una cap-

sula septuaginta aut etiam plura contineantur grana. Semen autem est figura lunæ gibbæ aut renis ovilli, exterius gryseum, quasi leviter striatum, interius albam substantiam habens: odorem fragrantissimum moschi referentem si masticeatur. Radix longa, alba, lenta, in multos ramulos & filamenta dispersa, ita ut longitudine sua plantam æquet: & profunde inseritur terræ. Moritur singulis annis. Locustæ virides minores lubentur folia depascunt. Colitur in hortis: sevi sexto Aprilis & floruit fine Augusti & Septembri & tulit semen copiosum.

Conyza inodorata: In sesquipedalem altitudinem assurgit, caule cavo, tereti, leniter hirsuto, & multis ramulis ex adverso positis prædita. Ad ramulorum exortum & ad nodos, bina, terna aut quaterna folia sibi opposita aut etiam juncta habet, mollia, oblonga, unum majus altero, dilute viridia, non ferrata, verum acuminata. Ad foliorum insertionem prodeunt pediculi; unum, duos vel etiam tres digitos longi, qui flosculum ferunt luteum, cum corpore ovali luteo in medio floris: magnitudo floris ut *Chamæmeli*, sed plane est inodorus. Quale semen ferat ab Auctore proditum non inveni.

CAP. XXII.

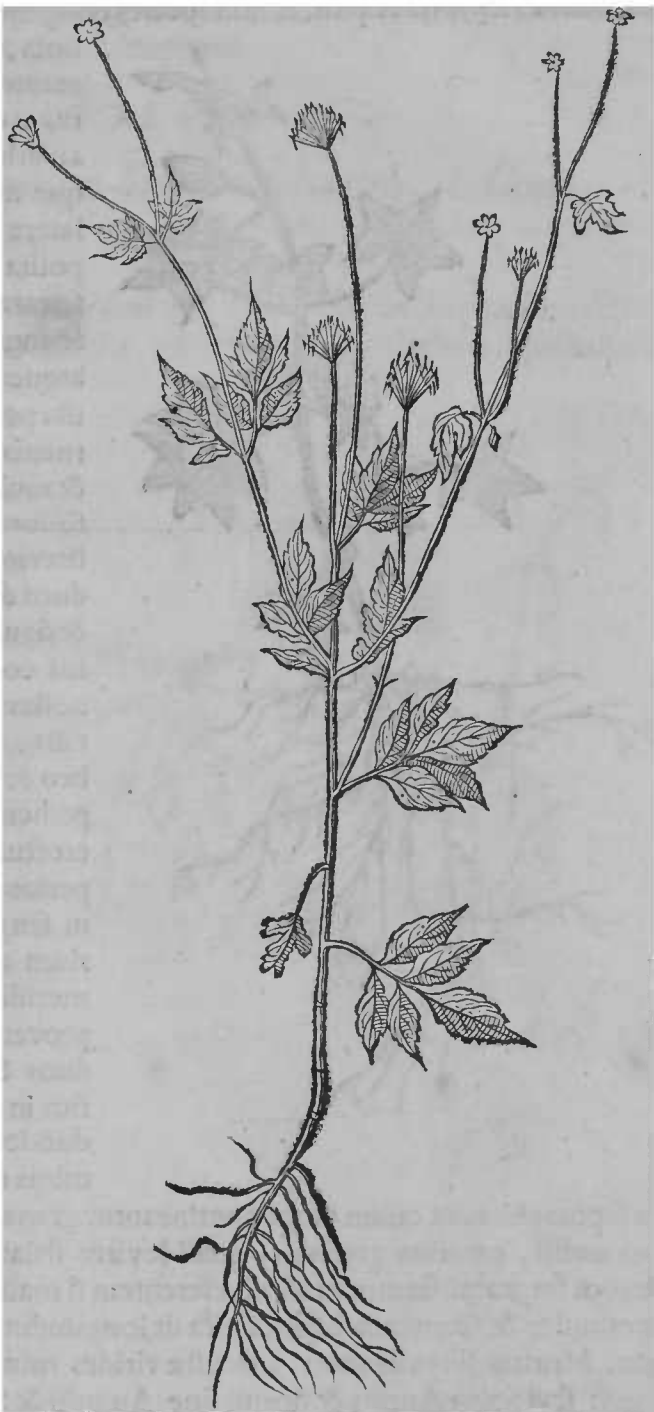
Garyophyllata. Camanbaya. Gandiroba vel Nbandiroba. Gnaphalium Brasil. Immominata. Iasmini species.

GARYOPHYLLATA herba: Caulis ad trium pedum aut etiam majorem altitudinem assurgit, ad singula genicula quasi duos ramos oppositos habens, atque itidem duo folia, quæ cum pediculo suo quatuor digitos æquant (superiora sunt angustiora) in quinque alia singula secta, nimirum bina priora opposita & quintum in extremitate. Sunt autem folia in ambitu dentata ac læte viridia. In extremitatibus ramorum, in singulis provenit flos flavus, *Tormentillæ* æmulus, constans quinque foliis angustis, quibus multa foliola viridia substrata. Post flores sequitur capitulum rotundum, hispidum, continens semina oblonga, figura re-

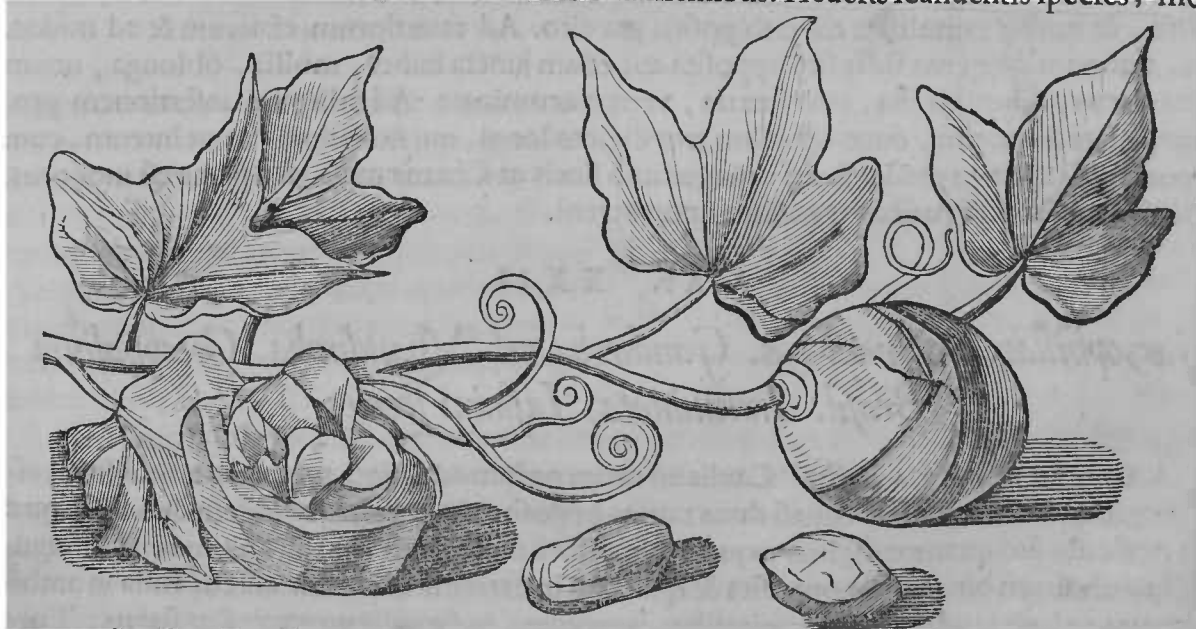
præsentantia palos illos clavis ferreis armatos, quibus admunimenta utuntur. Radix multa habet filamenta, & odore refert Garyophyllos: Vnde nomen meruit.

CAMANBAYA Brasiliensibus; Herba est filamentosa, dependens ab altissimis arboribus, grysei coloris, & quasi lanuginosa: obducuntur illa integræ arbores. Filum est, cui hinc inde certis intervallis, sex, quinque, tria, duo, vel etiam unum folium rosmarini æmulum adhsistit, inodorum.

GNAPHALIVM Brasiliense mihi videtur Planta, quæ ex radice minimum digitum crassa, multis filamentis prædita, (odore aliquantum cum Elenii radice conveniente, sapore tamen haud manifesto, perenni & quæ novos subinde caules protrudit) sex interdum & plures prodeunt caules, mediocriter rotundi, inferius crassi, ad trium pedum altitudinem, geniculati, quasi ob folia quæ illos ambiunt subfusci & alba lanugine obsiti: folia autem ambiunt multa, tres vel quatuor digitos longa, angusta, viridia, ac copiosa lanugine alba seu tomento obsita, superius minora fiunt ad caulem, & caulis dispescitur in multos ramos, mediocriter hirsutos. Ramos ornant hinc inde foliola angustissima, lanugine incana, unum aut duos digitos longa. In extremitatibus autem ramorum proveniunt capitula, ex squamis oblongis argentei coloris, splendentibus composita quibus flosculi innascuntur copiosi, cuilibet nimirum squamulæ quinque, constantes quinque foliolis albis, dissectis, in medio eminente staminulo albo-purpurascens: cæterum sunt penitus inodori. Post flosculos nascitur semen in ipsis squamis, oblongum, fugax, coloris fusco-argentei.

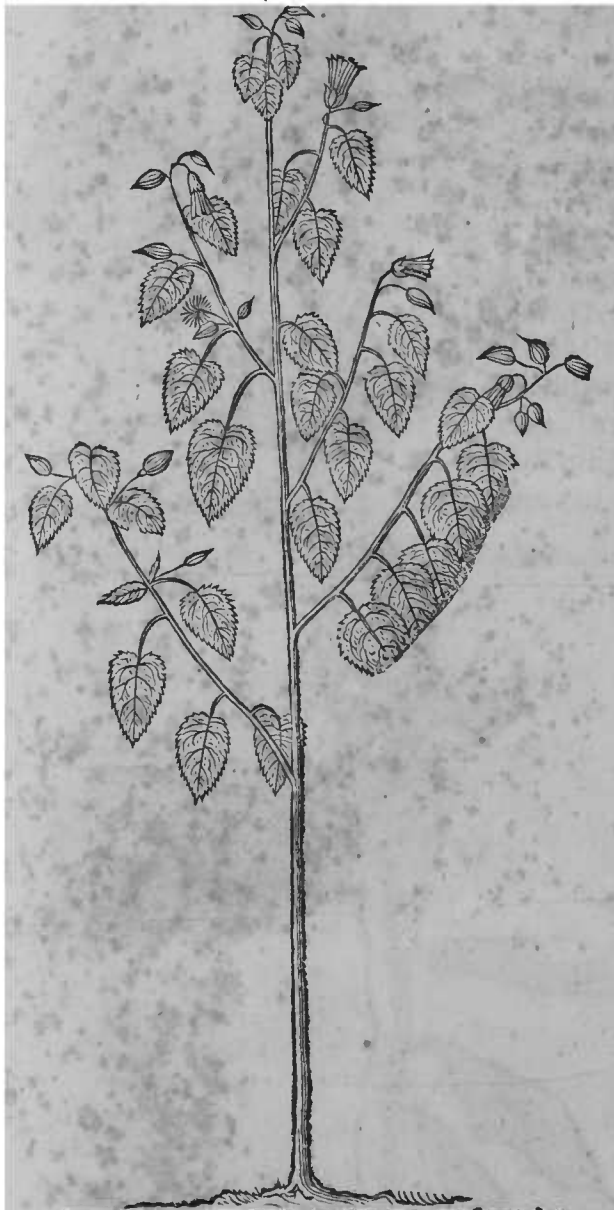
GHANDIROBA vel NHANDIROBA Brasiliensibus. Hederæ scandentis species, more

Murucujæ ascendit, sarmentis paulo tenerioribus. Folia habet disposita more Hederæ subrotunda & quasi in tres angulos desinentia, quatuor digitos longa & totidem lata, viridia, glabra,

glabra, splendentia. Flosculos fert parvos ex pallido lutescentes & quatuor foliolis constantes. Fructus sequitur rotundus, viridis, splendor, instar Murucujæ, pomi majoris magnitudine, superius circulum insculptum quasi continens & in centro ejus tres lineas, una extremitate ad angulos obtusos se contingentes. Fructus secundum longitudinem dissectus, interior apparet cavus, cortexque illius Murucujæ cortici crassitie est æqualis, duplici substantia compositus, exterius minima crassitie lignosa, reliqua interior spongiosa, succulenta, alba: cavitas fructus in medio per interstitia more juglandis, in tres dispescitur concamerationes, continetque in qualibet quatuor (in totum duodecim) ordine disposita corpora subrotunda, clypeata, satis crassa, magnitudine pataci, in extremitate ambitus tenuiora, solida versus medium. Quodlibet corpus, primum pellicula obductum est uvea, punctulis seu tuberculis nigricantibus, qua defricta cortex ligneus fuscus apparet; instar testæ ovi fragilis, in ambitu dentatus. Cortice fracto intus albus apparet, continetque oleaginosum nucleum ex albo flavescens, pelliculæ inclusum. Ex hoc nucleo oleum parant Brasilienses, quo in lucernis utuntur, clarissimum & optimum, tarde enim consumitur; in cibo non potest usurpari, quia amarum est quemadmodum & totus fructus.

PLANTA hæc (cujus nomen ab Auctore non proditur) in novem & non raro decem pedum

altitudinem excrefcit, elegantis arbusculæ forma: caudice recto & pollicem crasso; inferiori parte sine ramis, superiori vero in ramos distributo: in quibus folia fert Malvæ modo disposita, longis pediculis, magna, in totum hirsuta, inferiori parte albicanria, per ambitum serrata & ad tactum glutinosa, quemadmodum & universa est planta. In extremitatibus porro ramorum, & capitellis hirsutis, ad modum Alceæ enascuntur flores insigniter incarnati, quinque foliis constantes itidem glutinosi, in ejus medio stamen eminet, staminulis multis veluti ramulis repletum, coloris flavi, semen profert splendide nigricans, oblongum, quasi triangulare, magnitudine grani Fagopyri.

IASMINI species videtur Planta, (Cujus nomen Brasiliense aut Iconem Auctor non dedit) quæ ex tenui radícula, unum atque alterum filamentum superius habente, vel etiam è duabus radiculis, unicum caulem emittit, teretem, glabrum, viridem, geniculatum, interius medullosum. Ad singula autem genicula, bina sibi opponuntur folia, sine pediculis, tres vel quatuor digitos longa, late viridia, lævia, nervo secundum longitudinem, & costis transversis oblique discurrentibus. Superius porro in caule ad internodia, ubi folia consistunt, copiosi flores conjunctim nascuntur Papilionacei, quasi uno folio lato constantes, quod in tres partes sectum est, & deorsum incurvatum, & altero angusto & quasi continuata sursum erecta: ex

ipso autem flore duo stamina flavescens prodeunt, apicibus flavis, & è medio aliud staminulum absque apice; est autem flos ipse coloris splendidissime rubri.

HERBA (cui Auctor noster nomen non adscripsit) in duorum circiter pedum altitudinem affurgit in multos ramos distributa: caulis illius teres & subtilibus pilis albis vestitus: folia autem hinc inde sunt posita, in brevibus pediculis, oblonga & acuminata, itidem pilosa. Hinc inde quoque in brevibus pediculis flosculi proveniunt parvuli plane, spicatum vero congesti, coloris sanguinei. Post flosculos illos sequitur capsula instar Lini, fere triangularis, rotundior tamen, superius quidem tricuspis atque ad visum ut infula, in qua illius semen continetur.

CAP. XXIII.

*Pino. Paco Caatinga. Paco Seroca. Innominata. Nhambi.
Caiponga. Tamoatarana.*

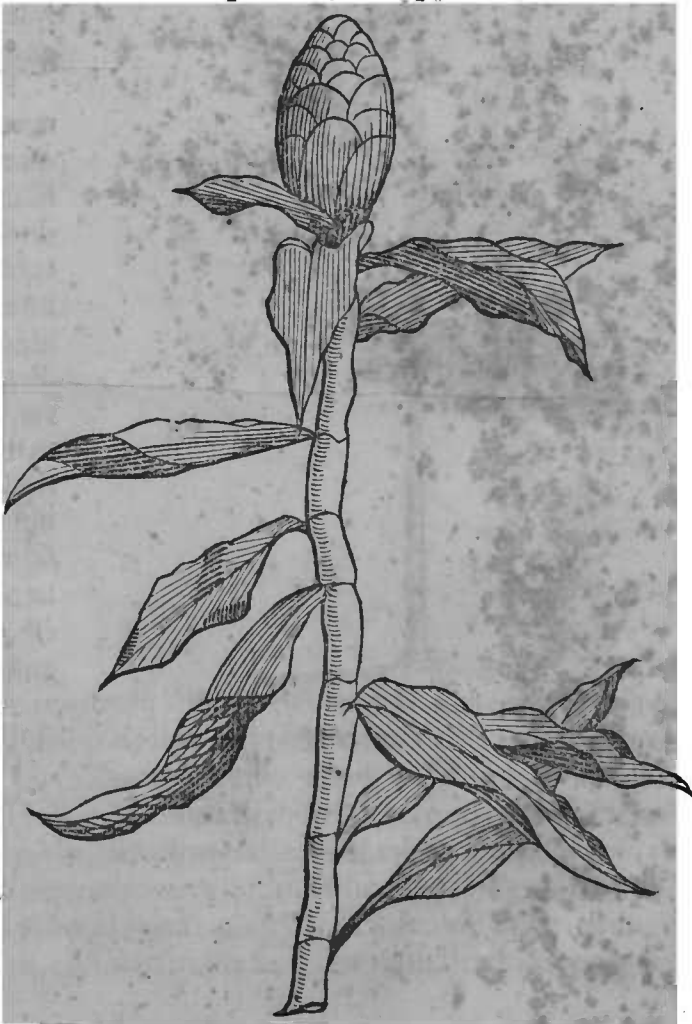
PINO Brasiliensibus; Urticæ Vrentis species, Ex radice parva filamentosa, in octo aut novem pedum assurgit altitudinem, caule striato, aliquantulum piloso, & crasso: Folia habet hinc inde posita, solitaria vel duo juxta se invicem: quorum quodlibet innititur pediculo sesquipedem longo aut etiam longiori, ex albo paulum rufescenti. Folia autem urticæ nostrati similia, magna, in ambitu dentata, triangularibus dentibus, & raris pilis prædita. Fert superius racematim plures flosculos plane parvulos, candidi coloris longo pediculo insidentes. *Quale autem semen ferat ab Auctore nostro annotatum non inveni.*

PACO CAATINGA Brasiliensibus: vulgo *Cana do mato* id est silvestris; caulem habet arundinaceum, digitalis crassitudinis, rotundum, & intus continentem succulentam medullam subdulcis saporis, consistentiæ fere ut Canna saccharifera: Hunc porro ambiunt sine pediculis hinc inde folia solida, septem, octo vel novem digitos longa, circiter tres lata, ubi latissima, interdum & majora, figura linguæ, in medio nervo secundum longitudinem, nullis secundum latitudinem venis, sed subtilissimis lineis oblique discurrentibus ut in foliis Meeru: suntque superius glabra & dilute viridia, inferius molli hirsutæ prædita & subalbicantia. In summitate caulis provenit conus (ut in pinu) octo aut novem digitos longus, in fastigio paulo acutior, squamis præditus ut conus pinus, quæ in prominentibus extremitatibus aurei sunt coloris, in partibus ubi sibi invicem incumbunt miniati. Successu autem temporis squamæ illæ ab se invicem dilatantur & sub quaque apparet flosculus canus, instar alveoli apiarum, dilute purpurascens coloris: sub flosculo vero cuticula est albescens, rotundum sacculum præbens, & quælibet continens viginti quatuor aut plura grana seminis nigri splendentis, magnitudine seminis ceparum, multangularis, suntque grana albis filamentis quasi lineis involuta & illis adhærent. Caulis hujus plantæ masticatus detrahit humores è capite, calefacit insuper; & frangit calculos usurpatus. Vulgo masticatur contra Gonorrhœam (quam Lusitani vocant *Esquentamento*) atque est insigne remedium; nimirum frequenter de die masticanda arundo, succus deglutendus: curat circiter octo diebus sine ullo alio medicamento adhibito.

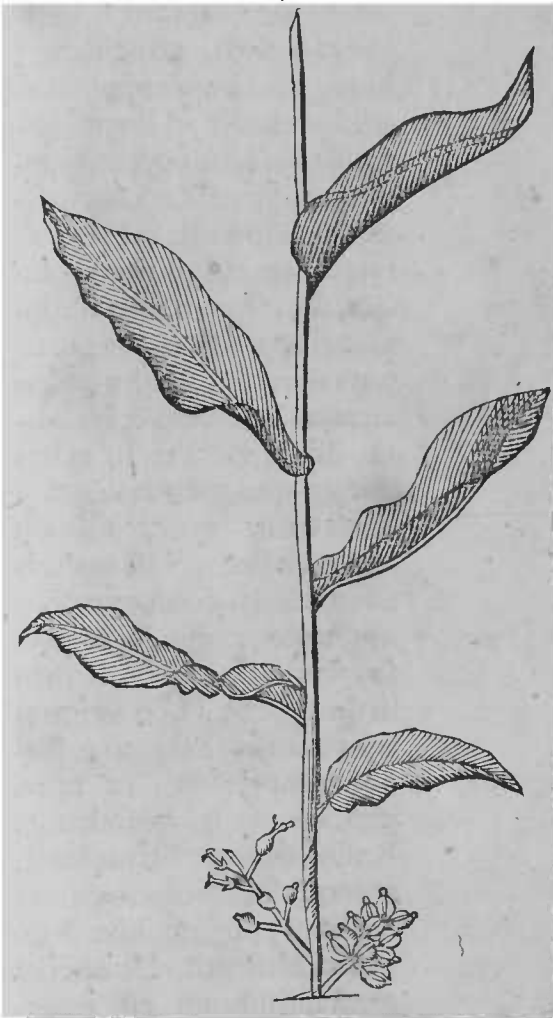
Reperitur & alia species præcedenti similis, excepto quod folia inferius non sunt hirsuta, sed lævia ut superne & flosculi sint rubri.

Sicuti & alia species, hoc tantum habens peculiare, quod conus constet floribus cæruleis, qui singuli quatuor habent folia.

PACO SEROCA Brasiliensibus dicta planta, in sex, septemve pedum assurgit altitudinem;

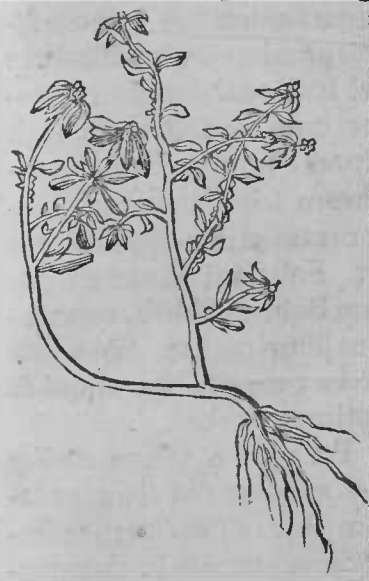
nem; caule recto, spongioso & viridi instar *Meeru*: habetque folia eodem modo alternatim

disposita & ejusdem magnitudinis, figuræ, coloris, ac similibus lineis, sed in summitate folium convolutum ut in *Paco*. Ad exortum autem caulis prope solum provenit pediculus crassus, verum brevis, in aliquot ramulos superius divisus, qui multos habent flores, sesquidigitum aut circiter longos, cavos, floribus *Paco* quidem similes, sed incarnate rubentes. Flores hosce sequitur fructus in uvam congestus pruni magnitudine & figura, habens prominentem umbelicum; estque adhuc immaturus saturate viridis, maturus vero suffusus, triangularis figuræ, & cortice aurantiæ mali cortici pene æquali, qui sponte finditur in tres partes atque facile separatur: intus vero habet paucam pulpam, filamentosam, magnitudine nucis avellanæ, in tres itidem partes divisibilem per cuticulam flavam: pulpa autem hæc cinnabarii est coloris, odoris vinosi, fere ut pomum nostras cidonium, in qua continentur supra triginta grana seminis, triangularia, fusca, cum macula cinnabria in acutiore parte, magnitudine seminis cannabis, & albißimum nucleum habentia: cortex exterior succulentus, qui cutem tingit colore brunno ut cerasa nostratia nigra vel *Violæ Martiæ*; atque ideo usurpatur loco atramenti.

Folia recentia ut & caulis & fructus immaturus, si fricentur, odorem de se fundunt zinziberis & suavem admodum.

CAAPONGA Brasiliensibus dicta planta, *Portulacæ* est species quæ *Bel droga* Lusitanis dicitur; ex radice autem brevi & in multa filamenta

alba desinente, producit caulem rotundum, crassiusculum & succulentum, qui statim prope terram in multos alios caules dividitur & hi porro in suos ramos, qui vestiuntur foliis instar *portulacæ* succulentis atque alternatim positis: in extremitate autem cujlibet rami, octo folia in stellæ modum disposita sunt, ex quorum medio flos enascitur luteus, quinque foliis constans, magnitudine floris *Portulacæ* nostratis.

Post florem denique remanet corpusculum quoddam obrotundum, pappo albo circumdatum, in quo semen continetur nigricans, rotundum, papaveris semine paulo minus. Rami hujus plantæ tomento albo circumdati conspiciuntur, instar lanæ ovium. Cocta comeditur hæc herba.

PLANTA hæc, (cujus nomen ab *Auctore non proditur*) ex radice lenta, paucis fibris prædita, producit caules te-

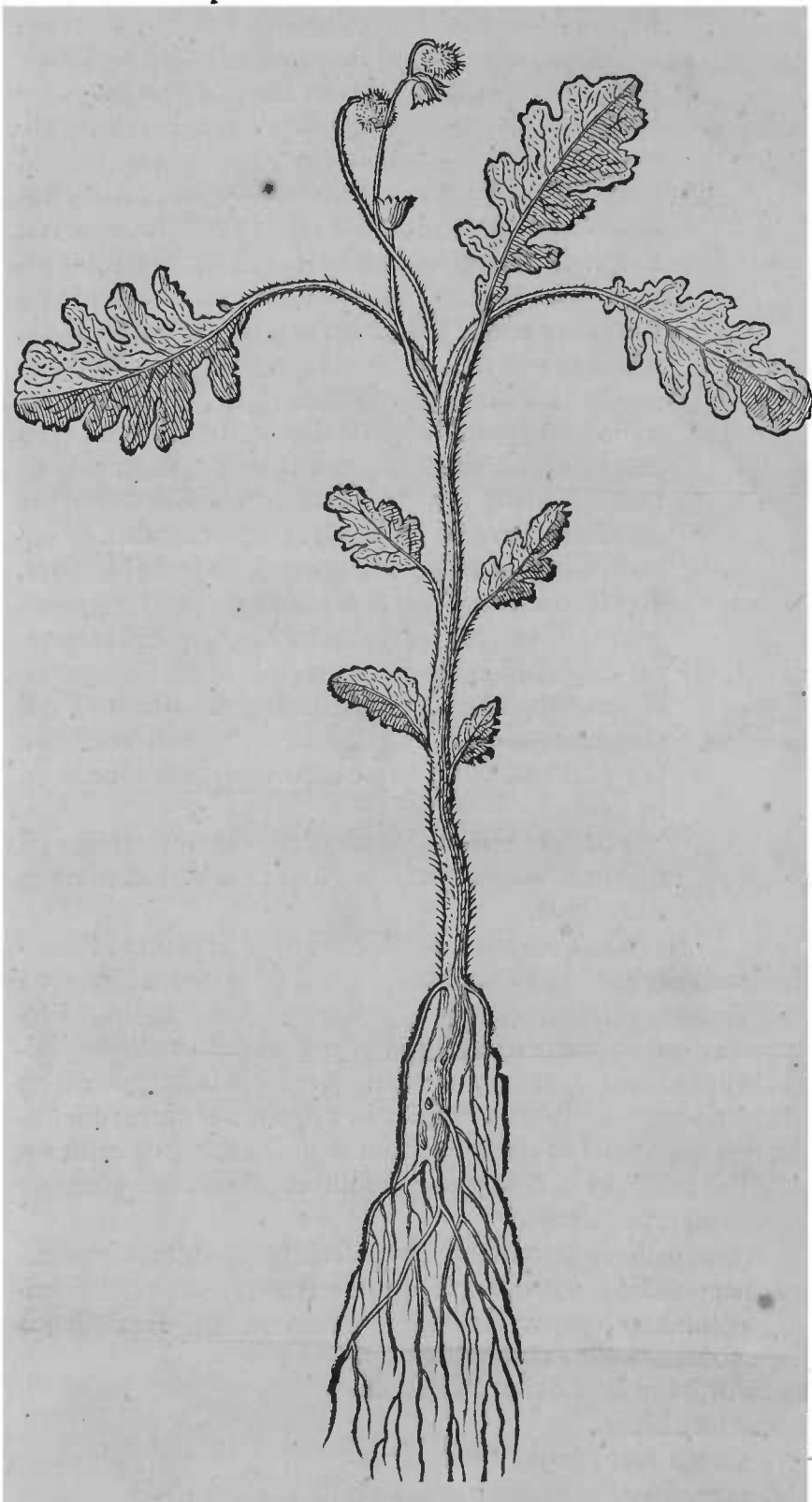
nues, teretes, inferiori parte virides superiori rufescentes, partim humi repentes, partim surrectos. Caules autem inordinate multos habent ramulos, & in iis similiter inordinate foliola oblonga, serrata, sibi apposita, verbenæ fere modo. In extremitate autem caulis enascitur flos, capitulo constans subargenteo, & staminulis ex ruffo & cæruleo purpureis, odoris ut *Viola Martiæ* sed remissioris. De fructu aut semine nihil ab *Auctore* annotatum inveni.

HERBA (quam *Auctor non nominat*) ex parvulis radiculis albis, juxta se positis, producit multa folia, suis pediculis adposita, Plantaginis figura & facie. E quorum medio caulis bipedalis aut tripedalis enascitur, qui fert flores verticillatim positos, tribus foliis constantes oblongis, albi seu lactei coloris, sine odore. Caulis autem inferius rotundus quidem, ubi autem flores consistunt angularis.

NHAMBÍ Brasiliensibus. Herba est caule satis crasso, lignoso, tereti, geniculato, qui *portulacæ*

tulacæ more serpit & hinc inde fibras in terram dimittens radices agit, partim quoque se eri-

git. Expanditur varie in nul-
tos ramulos, geniculatos,
binos sibi ubique oppositos,
in iisque habet ad singula ge-
nicula bina folia opposita, in-
terdum etiam plura, inæqua-
lis magnitudinis: in extre-
mitate autem ramulorum quin-
que, sex, septem folia sibi in-
vicem apposita oblonga, fi-
gura cordis in ambitu leviter
ferrata, interdum & lacinia-
ta, dilute viridia. In extre-
mitate quoque ramulorum
enascuntur flores solitarii
magnitudine cerasi majoris
aut minoris, constantes solo
umbelico, rotundo & cras-
so, flavo, sine foliis. Semen
in umbelico, fusco per ma-
turitatem, ovalis figuræ, pla-
ne compressum, ex fusco
grysei coloris splendentis.
Radix denique filamentosa,
tenera, alba. Folia masticata
linguam pungunt instar Sina-
pi seu Nasturtii. Hæc herba
præstantissimum est reme-
dium contra quæcunque ve-
nenata animalia, si uncia se-
mis pondere è vino bibatur:
vel si decoctum illius suma-
tur cum media parte vini.
Contra ventriculi & intesti-
norum frigiditatem ex pitui-
ta ortam etiam apprime va-
let. Folia vel semen affrica-
tum Bubonis dorso, quanto-
cius illum enecat. Solet hæc
herba cum piscibus coqui &
optime convenit.

PLANTA (quam Auctor
non nominat) in sesquiped-
lem fere altitudinem assur-

git, caule lignoso, rotundo, cinerei coloris; qui ad semipedem fere supra terram in duas par-
tes dispescitur seu ramos magnos, atque hi iterum in minores ramulos, ita ut pæne egregiæ
arbusculæ figuram referat. Folia illius sunt Orobi foliis figura similia, semper tria ad modum
Phaseolorum juxta se posita, ænuia, non ferrata, sed leviter hirsuta. Fert flosculos, quos se-
quuntur quatuor aut quinque capsulæ juxta se in orbem positæ: quibus continentur totidem
grana seminis, suæ cuticulæ inclusa, rotunda, nigra, sed punctulis seu tuberculis subtilibus
insignita, ab uno deniq; latere videtur quasi particula aliqua abscissa esset, atque ibidem albicat.

C A P. X X I V.

*Innominatæ duæ. Omenapo Yeima. Convolvulus marinus. Pararo. Cara
Inambu. Mandatia. Caaponga. Caa-apia.*

PLANTA hæc (cujus nomen ab Auctore non proditur) ex radice ovali nucis avellanæ magni-
tudine, inferiori parte filamentosa, emittit caulem rectum, obscure brunnum & pilosum,
duobus

duobus aut tribus foliis præditum, quorum quodlibet quatuor, quinque, sex, etiam decem aut duodecim digitos longum, figura foliis Tamoataranæ simile, nervo secundum longitudinem & multis venis obliquis insignitum. Folia autem superna parte dilute viridia, inferna albicantia, ubique pilosa, ad tactum ut holosericum optimum, duplici ordine macularum quadratarum, majuscularum, notatum, quæ in superiori superficie folii, coloris sunt nigri, inferiori brunni. In summitate caulis tres aut quatuor enascuntur flores, coloris flavi, duobus foliis papilionaceis constantes, quorum alterum macula notatum est, pro stamine habet corniculum: flos inodorus est.

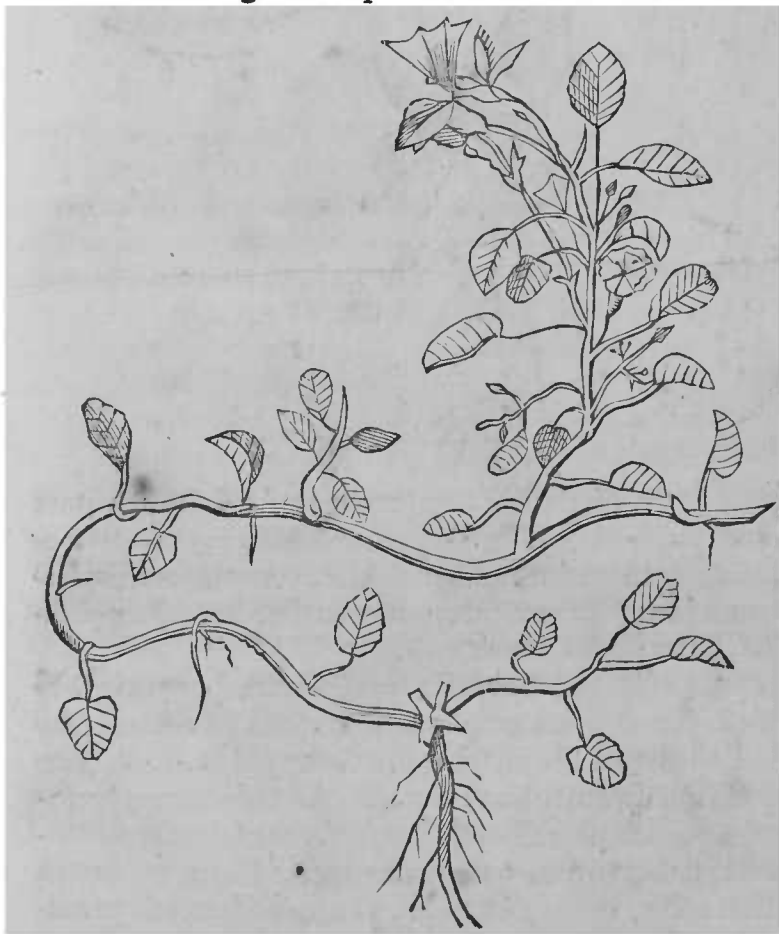
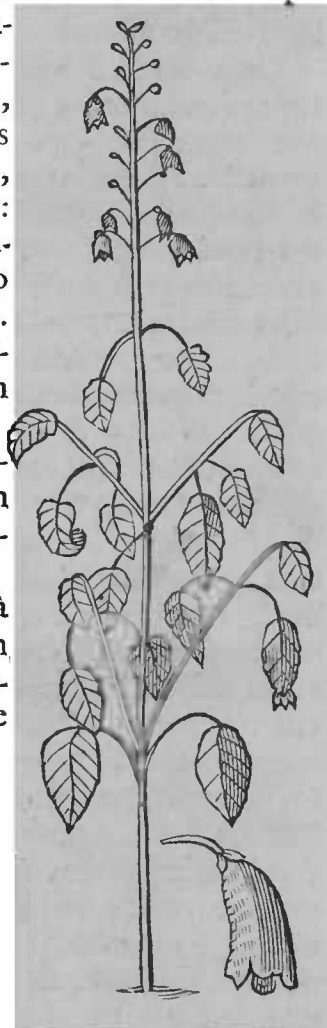

PLANTA (quam Auctor non nominat) caule tereti, recto, paulum piloso, viridi, in trium aut quatuor pedum assurgit altitudinem, ac in longis pediculis bina semper folia opposita gerit, figura urticæ foliis similia, sed majora, in ambitu ferrata; ad foliorum exortum etiam hinc inde rami opponuntur, qui eodem modo folia obtinent; in summitate caulis & extremitate ramorum minora. Flores ibidem fert in longam quasi spicam congestos, elegantissimos, pediculo digitum longo insistentes ac deorsum propendentes, figura mitræ Polonicæ, & in extremo ambitu habentes quinque incisuras: sunt autem coloris coccinei & interius punctulis saturate rubris variegati; præterea habent in medio staminulum longum pallidum, cum apice liliaceo. Tota autem planta cum flore, odorem refert Marubii seu Praslii. De semine nihil apud Auctorem

annotatum inveni.

OMENAPO YEIMA Brasiliensibus, Bataræ species est; humi serpens, caule sarmentoso, viridi: folia habens cordis figura, vel etiam aurita, solitarie posita, viridia, nervo & venis viridibus. Radix cruda est alba, sed cocta fit rubra, estque ut plurimum rotunda.

CONVOLVULVS marinus seu *Soldanella* (Brassica marina male à quibusdam dicitur, vide Spigelii Isagogen) ex radice lenta, longa, non crassa, sed gracili, paucis fibris prædita, nigricantis exterius coloris, intus alba & lactis glutinosi plena; nascuntur aliquot caules, longissime

serpentes super terram, qui hinc inde radices iterum agunt, teretes, lenti & virides. Adnascuntur illis folia alternatim posita vel opposita, quodlibet suo pediculo, quatuor aut quinque digitos longo insidens, obrotundæ figuræ, instar clypei stomachalis, læte viride & aliquantum crassum, elegantibus venis obliquis transcurrentibus, & nervo in medio. Hinc inde quoque prope pediculum foliorum petioli florum prodeunt tres, quatuor, quinque interdum & unicum florem sustinentes, Campanulæ seu Convoluuli majoris figura, coloris dilute purpurei & in basi nonnihil albicantis, in medio visitur breve stamen, ut in

Convoluulis solet. In hoc flore interius quinquangularis repræsentatur stella; nam totus flos

superius quasi in quinque angulos definit. Claudit se flos post meridiem. Tota planta copiose lactescit lacte glutinoso.

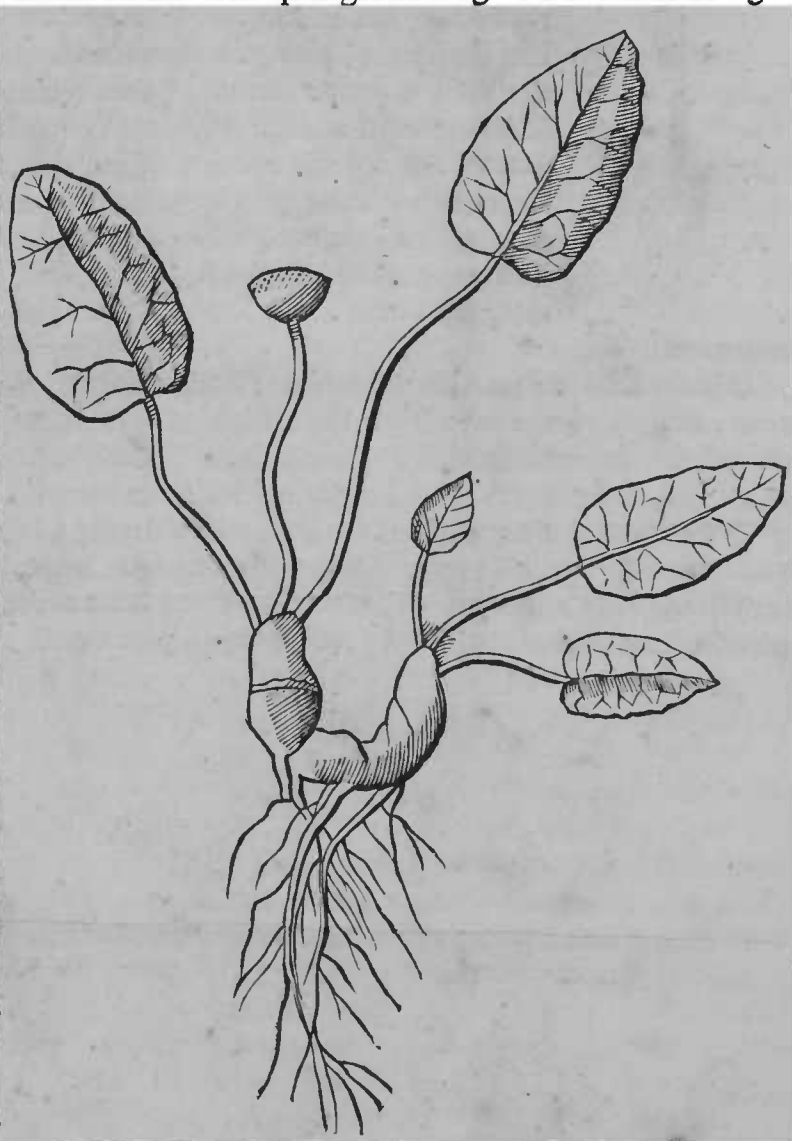
HERBA (*cujus Auctor nomen non prodit*) caule viridi, piloso, geniculato, partim serpit, partim assurgit, habens ad singula genicula duo folia Hyssopi æmula, sibi invicem opposita, & præterea aliquot minora, atque ibidem etiam ramulos oppositos: in summitate autem capitulum florum luteorum, qui ad medietatem suam in sex crenas sunt secti: in medio sex staminula alba.

PARARO Brasiliensibus; alia Batatæ species est, caule & foliis ut præcedens, nisi quod caulis hujus sit purpureus, & nervi atque venæ foliorum itidem purpureæ ut & radix.

CARINAMBI Brasiliensibus, species est *Inhame*, caule longe serpente, qui folia habet hinc inde solitarie posita, quorum quædam sunt cordis figura, quædam insuper aurita, nervo secundum longitudinem, & venis obliquis conspicua. Radix illius est candida.

MANDATIA Brasiliensibus dicta est Lablab Alpini, de qua planta vide Carolum Clusium Rar. plant. Historia pag. ccxxvii. planta hæc ex Africa in Brasiliam est translata. Phaseoli illius cocti comeduntur.

CAA-APIA Brasiliensibus, ex radice unum aut sesquidigitum longa vel etiam duos digitos, pennæ olorinæ vel etiam minimi digiti crassicie, nodosa seu verrucosa, & filamentis ad latera & inferiori parte tenuibus, & tres aut quatuor digitos longis prædita, exterius ex gryseo rufescente, interius tota alba & lenta; tres vel quatuor pullulant pediculi teretes, tenues, tres quatuorve digitos longi, qui singuli sustinent unum folium obrotundum vel oblongum; nimirum duos, tres, vel etiam quatuor digitos longum, sesquidigitum latum, ubi latissimum, tenerimum, superna parte viride & splendens, inferna paulum albicans, nervo & venis transversis inferne conspicuum: cæterum caret caule: Fert autem florem in proprio pediculo, rotundum, umbelici figura, ut Bellidis flos, multis staminibus constantem pallidis, inter quæ semen provenit rotundum & seminis sinapis magnitudine. Radix initio haud manifesto sapore est prædita, sed mansa quodammodo acris est & relinquit in lingua vellentem saporem. Insigne est remedium contra venena, & contra alvi fluxum disenteriacum. Potest & tota Herba ꝑ. s. per diem natu-

ralem infundi in vino, atque hinc exprimi & disenteria laboranti mane præberi, ita ut jejundet per quatuor horas; purgat enim ita ut simul profluvium sistat. Reperitur & hîc alia *Caa-apia* species, præcedenti similis, excepto quod folia quidem sint ejusdem figuræ, verum in ambitu serrata & hirsuta, quodque & pediculi horum raris pilis vestiuntur. Florem fert in proprio pediculo rotundum cum umbelico in medio, instar floris Chamæmeli.

HERBA (*cui Auctor Brasiliense nomen non adscripsit*) Scoparia appellari potest, nam in Brasilia Scopæ ex illa fiunt; Verbenæ facie est, & in figuram arbusculæ excrefcit, nimirum in sesquipedis altitudinem & sæpe majorem. Folia habet sibi invicem directe opposita, foliis Verbenæ similia, & ad folia exoriuntur ramuli qui itidem foliis vestiuntur. Ad exortum autem foliorum etiam breves pediculi enascantur, qui flosculos albos ferunt, quatuor foliolis constantes, & post illos rotunda corpuscula instar baccularum, quibus continetur semen minimum pene instar pulveris, fuscum. Radix illius recta, brevis, candida, plurimis filamentis prædita. Planta caret odore & sapore manifesto.

CAP. XXV.

Agutiguepo-obi. Innominata. Tamoatarana. Innominatæ aliquot.

AGV TIGVEPO-OB I & *Acutitiguepo* Brasiliensibus; ex radice superius rotunda, sub-
ruffa & succulenta, quæque inferius sex, septem, octove digitos in terra oblique distendi-
tur, & multa crassa habet filamenta; prove-
nit caulis, tres, quatuor, quinque pedes lon-
gus, arundinaceus, rectus, digitum crassus,
hinc inde habens in pediculis duos, tres, vel
etiam quinque aut sex digitos longis, folia u-
num aut sesqui aut etiam duos pedes longa,
quatuor digitos lata, acuminata, eleganter
viridia, splendentia, ad tactum instar membra-
naceæ chartæ aut foliorum Pacoeira, nervo
secundum longitudinem & subtilissimis li-
nceis obliquis decorata, & in ambitu linea ru-
bra fimbriata. In summitate caulis provenit
flos instar Lillii egregie incurvati & ignei co-
loris, tribus vel quatuor foliis constans: apud
quodlibet folium tria, quatuor aut quinque
stamina exstant ejusdem coloris, figuræ ut
dens apri. *Semen non describit Auctor* Ra-
dix confusa ulceribus medetur, mundat ea &
implet carne: assatæ autem & coctæ come-
duntur tempore famis.

PLANTA hæc (*cujus nomen ab Auctore
non proditur*) ex
radice alba, suc-
culenta, oblon-
ga, & multis fi-
lamentis prædi-
ta, producit qua-
tuor, quinque,
sex, aut plures
caules, rotun-
dos, cavos seu fi-
stulosos, virides,

spongiosos, bipedalis aut etiam majoris longitudinis: quilibet
autem tantum unicum sustinet folium, & superius unicam spi-
cam, quæ prodit è latere caulis veluti è vagina. Folium autem
quodlibet, quatuor vel quinque digitos est longum, & splendide

viride, figura cordis. Flosculi vero
in spicam congesti, longiusculi &
sex foliolis constantes, quorum
tria superiora coloris sunt cæruleo
purpurei, inferius vergentia obscu-
re purpurei. Inodorus est flos.

*Quale semen ferat ab Auctore ob-
servatum non inveni.*

TAMOATARANA Brasilien-
sibus, planta quæ ex bulbo albo,
splendente, triangulatis tunicis constante, figura & constitutio-
ne ut Tulipa, ovali vel etiam rotunda, magnitudine ovi anseri-
ni vel etiam minoris, producit caulem duos aut tres pedes al-
tum, inferius in longis pediculis duo vel tria folia habentem,
ut & in summitate unum aut alterum, foliis *Coti trepooba* figura
& aspectu similia, sed paulo minora. Sub folio autem quod in
summitate caulis est, pediculi duo, tres, quatuorve proveniunt,
duos circiter digitos longi, qui quatuor ferunt flores, splendide albos, sesquidigitum longos,

ex triangulatis obtusis squamis more pineæ nucis compositos, inodoros. Bulbus coquitur, & more Batatæ comeditur, boni saporis.

HERBA hæc (*quam Auctor non nominat*) frutices atque arbores ascendit, iisque se implicat; caulem habens rotundum, uno latere plerumque brunnum, altero viridem, per totum autem

punctulis brunnis variegatum & pilosum: intervallo autem semipedis fere in caule ad latus extenditur semper ramus satis crassus, semipedem circiter longus, itidem hirsutus, qui subrotunda & quasi turbinata corpuscula, suis pediculis innitentia & hirsuta sustinet, quæ sese aperientia

florem exhibent candidum uno folio constantem instar campanulæ: in eodem autem puncto è quo prodit pediculus qui florem sustinet, etiam pediculus ejusdem crassitie ac quatuor circiter digitos longus enascitur, quinque folia in orbem disposita sustinens ut in Pentaphyllo, ad tactum mollia, superius viridia, inferius subalbicantia, ac ubique pilis albicantibus prædita.

PLANTA hæc (*cui Auctor nullum nomen adscripsit*) in sesquipedalem altitudinem assurgit, caule rotundo, leniter hirsuto, geniculato; ad genicula autem bina folia sibi invicem opposita, leniter item hirsuta, oblonga, viridia; & in extremitatibus ramulorum multa foliola sibi adjuncta; atque inter illa flores ex longo calice prodeuntes, ex lactescente dilute purpurei coloris, unica quidem parte constantes, sed superius in quinque lacinias divisi, nullo in cetro stamine. Post florem sequuntur folliculi magnitudine grani cannabini quibus continetur semē compressum fuscum.

Annotatio. Iconem ex herbis siccis ab Auctore collectis delineandam curavimus, siquidem ipse illam non addiderat.

PLANTA hæc (*cujus nomen Auctor non prodidit*) Vetonicæ figura adsurgit, caule tereti, hirsuto; quorum quatuor aut quinque prodeunt ex una radice, tenui & fla-

& flava : folia illius sunt viridia, serrata, Vetonicae æmula quidem sed plane hirsuta. Flosculos fert (quos tamen Auctor non descripsit) hinc proveniunt capsulae baccis myrti magnitudine pares, in quibus continetur semen copiosum, splendidum, durum ut Lithospecmon seu milium Solis, verumtamen paulo minus.

Annotatio. Nullam hujus Plantæ Iconem reliquit Auctor, quare illam ex Herbis illius siccis, delineandam curavi; sunt autem folia subtilissime serrata, (quod à pictore non satis bene expressum:) & valde hirsuta, & caules illius lignosi; flores autem observare non potui.

CAP. XXVI.

Aguara quiya. Sagittaria cordialis. Innominata. Inimboy icon.

AGVARA QUIYA Brasiliensibus; *Erva moura* Lusitanis. Est Solatrum officinarum sive Solanum Bacciferum.

Planta hæc è radice longa, & in plures alias divisa, filamentosa, alba, in arbusculæ figuram surgit, caule lignoso, medullosa, viridi, nodoso, qui hinc inde in multos ramos se spargit. Folia habet Capsico Brasiliensi similia, duo, tria vel quatuor juxta se posita, inæqualis magnitudinis. Hinc inde quoque provenit pediculus solitarius digitum longus qui superius duos, tres atque etiam plures sustinet breviores, in quorum quolibet enascitur flosculus, deorsum se inclinans, fo-

liola quinque acuminata, lactei coloris, retrorsum inclinata obtinens, & in medio staminula crassiuscula, erecta, lutea, quinque juxta se posita.

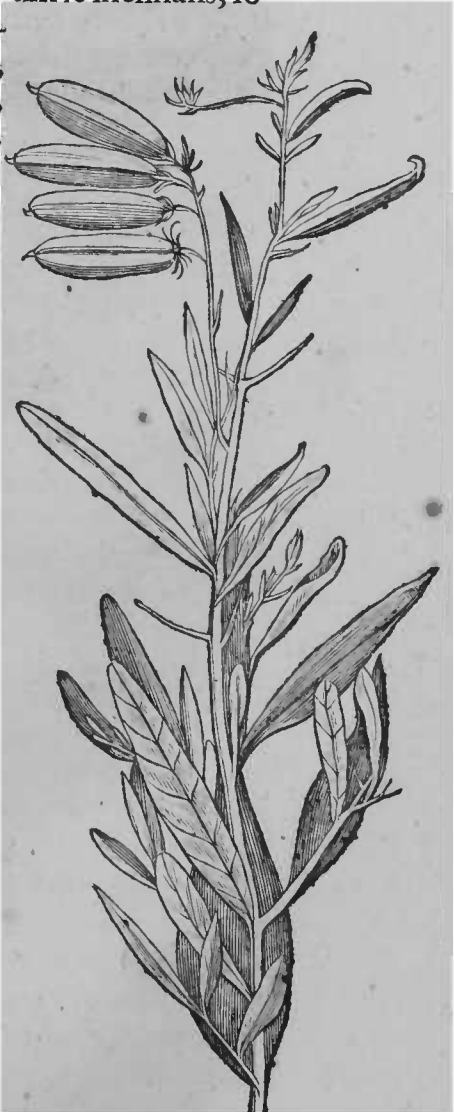
Post flosculos proveniunt bæcæ primum virides, per maturitatem nigræ, splendentes, rotundæ, magnitudine myrtillorum nostratium, succulentę multos acinos purpurascens continentes, quę ab avibus comeduntur.

Tota planta nullum alium præter herbaceum odorem habet aut saporem, multi autem usus est in medicina. Pseudocapsicum Dodonei convenit cum hac planta quoad folia & florem, fructum tamen scribit esse rubrum.

AN. SAGITTARIA Cordialis poterit vocari?

Hæc planta in trium pedum altitudinem assurgit caule tereti, hirsuto, alato; foliis in illum insertis sagittæ figura, eo modo ut plumæ sagittis inferi solent, ex caule prominentibus, in utroque latere hirsutis: folia præterea habet caulis & ramuli ejus angusta oblonga, superius viridia, inferius incana, in totum autem pilosa, & majora sunt cauli inferius adnata. In summitate caulis pediculi aliquot longi erumpunt, in quibus flosculi proveniunt, figura florum Pisorum lutei, tribus foliis constantes, quorum superius secundum longitudinem striis purpureis est variegatum.

Post flores sequuntur siliquæ fuscæ aut nigræ, pisorum siliquis similes, continentes semen splendens, virescens seu olivaceo colore, figuræ quasi semilunulæ, seu rectius cordis, ut pingi solêt. Admodum autem vermibus obnoxium est & vix inter decem unum reperitur quod non sit perforatum, & semen à vermibus absumitur.

Radix

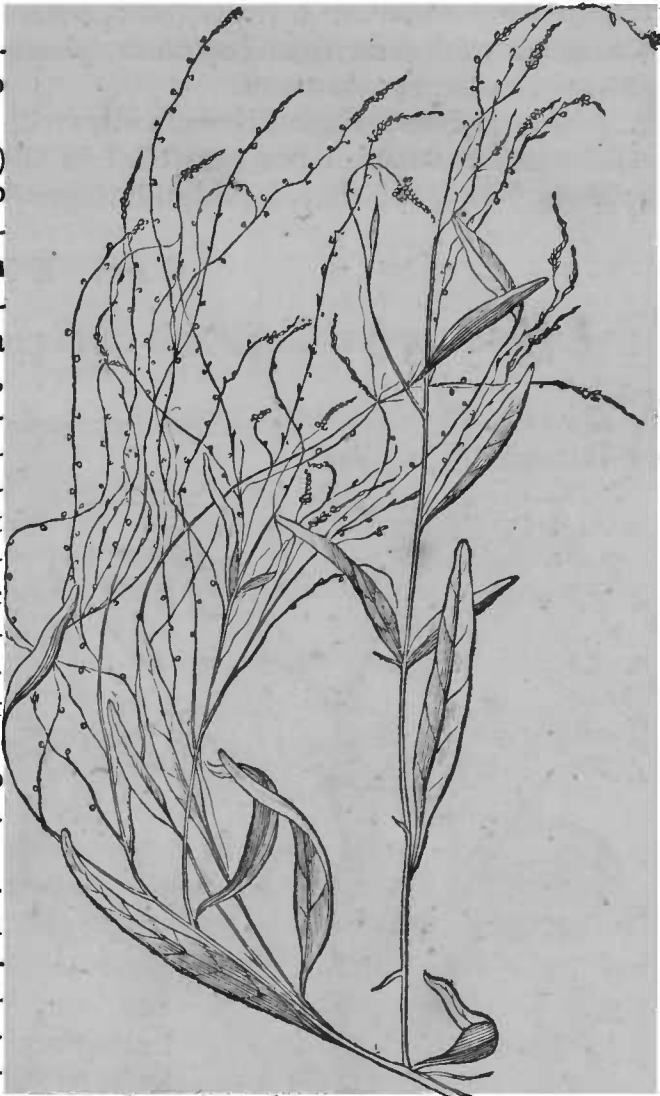
Radix recta est, tres aut quatuor digitos longa, tenuis, unam atque alteram prolem adjunctam habens.

Annotatio. Iconem hujus plantæ non dederat Auctor sed ex herbis siccis ab ipso collectis delineandam curavimus.

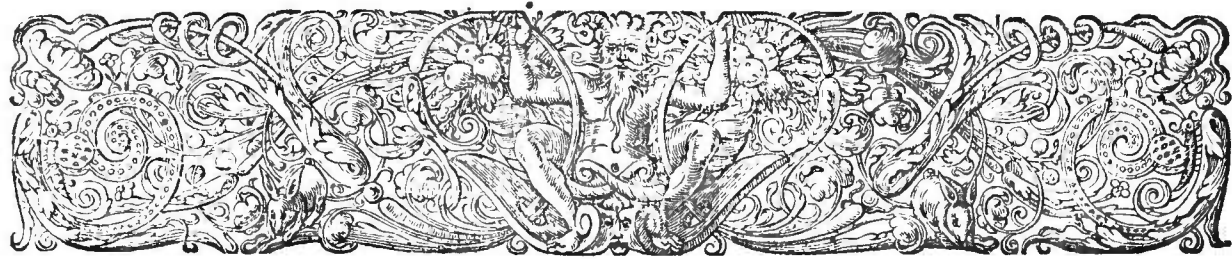
HERBA (*cui nomen Auctor non adscripsit*) ita se habet. In sesquipedalem aut paulo majorem altitudinē assurgunt caules multi, striati, pluribus ramis onusti, quorum quilibet eo loco quo è caule oritur, nodum habet: rami inordinate positi, folia ad exortum solitaria, oblonga, fastigiata, venosa, ad tactum mollia, foliis oxylapathi similia: interdum majusculo folio minutulum junctum: distat unum ab altero circiter sesquidigitum. In summitate caulis & ramorum extremitate nascuntur multæ spicæ parvulæ virides, quatuor aut quinque digitos longæ, quæ sese aperientes flosculos promunt minimos, flavos, tantæ parvitatatis ut foliolum quodlibet floris non sit majus cuspide acus.

Radix albicat, lignosa, nullo manifesto sapore: perrennis est planta & novos producit caules. Vide Mathiol. pag. 446.

Annotatio. Nullam hujus Plantæ Iconem Auctor noster reliquerat, itaque illam ex Herbis siccis ab illo collectis delineandam curavi. Porro Matthiolus folio ab Auctore indicato describit Centaurium minus, cum quo hæc Planta minime convenit, qua editione usus sit ignoro; nec observare potui apud Mathiolum plantam huic similem.

Icon Inimboy supra
pag. 12. omissa.

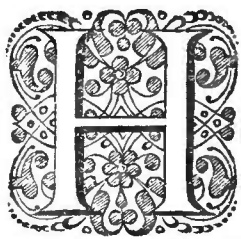
GEORGI MARCGRAVI
HISTORIÆ PLANTARVM

LIBER SECVNDVS,

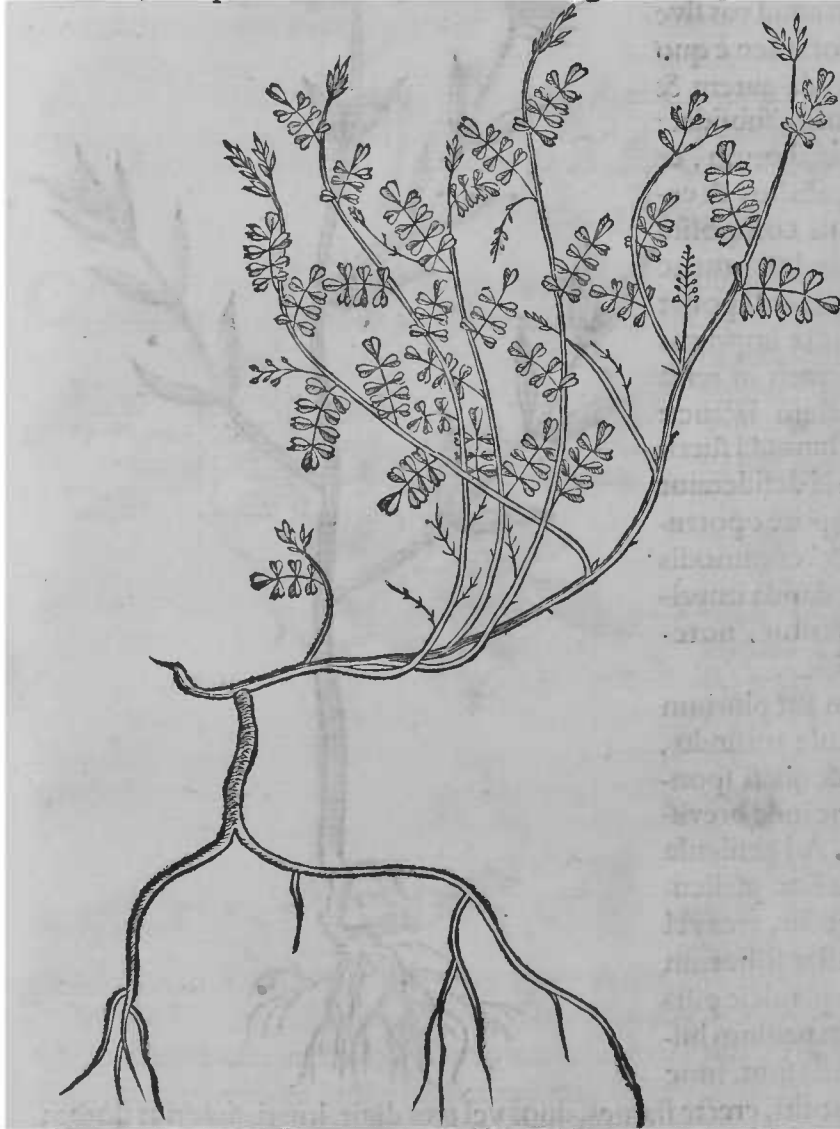
Qui agit de Plantis Frutēscētibz & Fruticibz.

CAPVT PRIMVM.

De Plantis ex quibz fit Anil.

HERVA D'ANIR Lusitanis (utrum peculiare nomen habeat apud Brasilienses ab Auctore non proditur, videntur usum illius penitus ignorasse:) ex radice gracili, longa, in multos ramos distributa, lignosa ac lenta, plures assurgunt caules, duos, tres & quandoque plures pedes longi, teretes, humi serpentes, & hinc inde filamentis in terram dimissis radicantes, versus extremitatem autem se surrigentes: ex hisce maximam partem jacentibus caulibus, alii plures in altitudinem assurgunt, ex quolibet octo, novem sæpius & decem,

itidem teretes, lignosi, uno latere paulum rufescentes. Caules omnes ornantur ramulis unum digitum longis, alternata serie dispositis, & quilibet habet septem cinerescētia foliola, bina sibi opposita & extremum solum: foliola habent in medio secundum longitudinē nervulum, non serrata, similia foliis Trifolii corniculari Dodonei lib. XIX, cap. 17. juxta ramulos enascuntur breves pediculi & in iis flosculi quatuor, quinque, sex aut plures, plane parvuli, purpurei cum albo diluti, figura cassidis apertæ, ut in Hedera terrestri vel Vrtica mortua, odoris jucundi.

Nascitur passim in Brasilia.

Ex hac planta potest color Anir præparari.

ANNOTATIO. Ios. Scaliger. *Nil* vel potius *Nir* Arabibus est color cæruleus; qui vulgo Hispanis tam *Anir* quam *Anil* dicitur. Arabes quoque Isatidem Herbam vocant *Nil*.

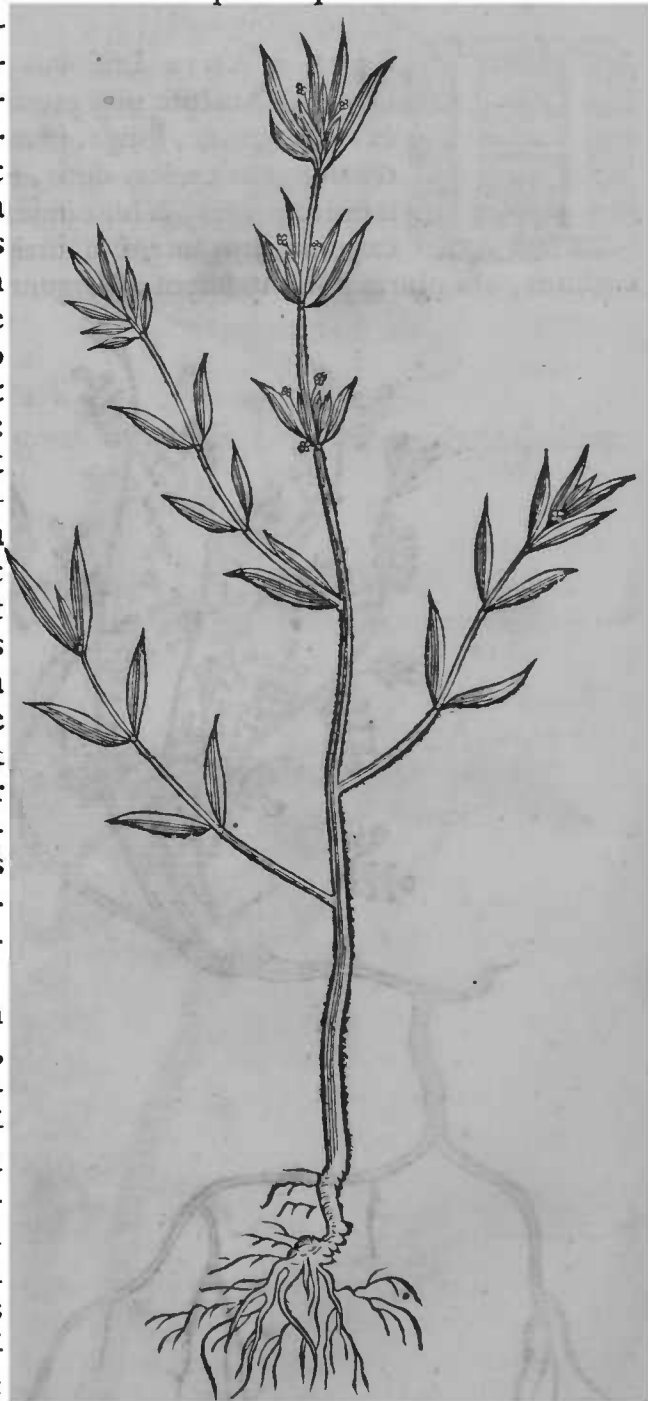
Garcias ab Horto lib. II. cap. XXVI. *Anil* Arabibus, Turcis, omnibusque iis nationibus di-

ctum, vocatur in Guzarate, ubi fit, *Gali*, nunc vero plerisque *Nil*. Herba est quæ seritur singulis

gulis annis Ocymo similis: eodem enim modo colligitur & siccata maceratur. Hanc deinde probe contusam & in panes coactam per aliquot dies siccandam exponunt: & siccata viridi colore prædita videtur, quoque magis exsiccatur, eo magis ad cæruleum tendit, donec tandem in cæruleum exsaturatum sive venetum colorem evadat. *Clus. Mangiriquam* habet Auctor: quod vocabulum, quotquot Lusitanos consului, Basilicum seu Ocymum interpretati sunt. At mihi iniqua admodum ista comparatio videtur. Siquidem non solemus ex Ocymo pastillos conficere, sed potius ex Isatide, quæ cum hujus plantæ descriptione multo elegantius quadrat. *Hæc ille.* De hac planta & modo eliciendi colorem illum diximus in descriptione Imperii Magni Mogolis, nunc adjungemus quæ Fr. Ximenes tradit in commentario suo de Plantis Novæ Hispaniæ.

Xihuiquilul pitzahuac, inquit, id est Annir foliis subtilibus, est frutex, ex una radice plures producens truncos, sex palmorum in altitudinem, & digitum minorem crassos, coloris cinericei: folia habet similia Ciceri, flores exiguos è candido rubicundos, cum quibusdam filiquis coacervatim pendulis è caule quæ similes sunt vermiculis, quos vocamus *ascarides*, crassiusculæ & plenæ semine nigro, quod non male legumini comparatur. Planta nonnihil amaricat, estque acuta, calida & sicca in secundo gradu, pulvis medetur plagis veteribus, si ante urina abluantur, unde à quibusdam vocatur *Palancapatli*. Folia contusa & emplastro applicata, dolorem capitis dicuntur mitigare, maxime in infantibus: etiam in aqua macerata & cerebro applicata. Fit ex hac planta quod Americani vocant *Tlacchoylimihuitl*, quo capillos tingunt colore nigro. Nascitur sponte locis calidis, tam planis quam montuosis. Licet autem quidam herbam esse censeant, mihi videtur frutex, qui vivit biennio cum summo vigore & viribus integris. Modus autem conficiendi cæruleum, quod Mexicani dicunt *Mohuitli* & *Tlecobuilli*, Hispani autem *Azul*, hic est. Indunt folia decerpta æneo vasi, pleno aqua modice calida vel tepida (licet quidam magis probent frigidā) & versant valide, donec aqua tingatur: eam effundunt dein in aliud vas sive ollam, cui in superiore parte est foramen è quo aqua magis clara dilabitur, turbida autem & quæ substantiam foliorum exhaustit, subsidet: ea porro colatur per saccum cannabinum, & spissior substantia formatur in pastillos & exponitur soli, atque postea patinis composita imponitur prunis ardentibus, ut indurentur ac plene siccentur. Hæc Planta facile coli posset in Hispania locis calidis, Andaluziæ imprimis aut similibus: serendum foret semen in terra bene fracta atque subacta, qualem lactucæ amant, mense Ianuario, si terra humida fuerit aut rigua: sin vero horum aliquid desideratur Septembri aut Octobri, dein tempore opportuno transferendæ essent plantæ & commodis intervallis disponendæ: denique danda imprimis opera ut zizania supprimerentur, ne tenellas plantas suffocarent. *Hæc ille.*

ALIA SPECIES: ad duorum aut plurium pedum altitudinem assurgit, caule rotundo, geniculato, lento, succulento & quasi spongioso seu arundinoso, viridi & hinc inde brevissimis pilis rufescentibus vestito. Ad genicula tam caulis quam ramorum, folia sine pediculis duo semper opposita stant directe, tres vel quatuor digitos longa, angusta, instar foliorum *Lysimachia* viridia & in utraque planicie pilis albis brevibus prædita, ad tactum paulum hispida. Ad eadem genicula, ubi folia sunt, hinc inde etiam duo pediculi juxta se positi, erecte stantes, duos vel tres digit. longi, superius florem album circularem sustinentes, magnitudine *Bellidis*, circumcirca minutis foliis albis; in umbelico

belico minuta staminula alba. Radix semipedem aut paulo plus longa, paulum curva, paucas radículas habens, lenta, lignosa, cortice obscuri coloris vestita, qui detrahi potest. Planta hæc tota cum sua radice succulenta est & si quis vel caulem vel radicem frangat, statim succus effluit carulei coloris.

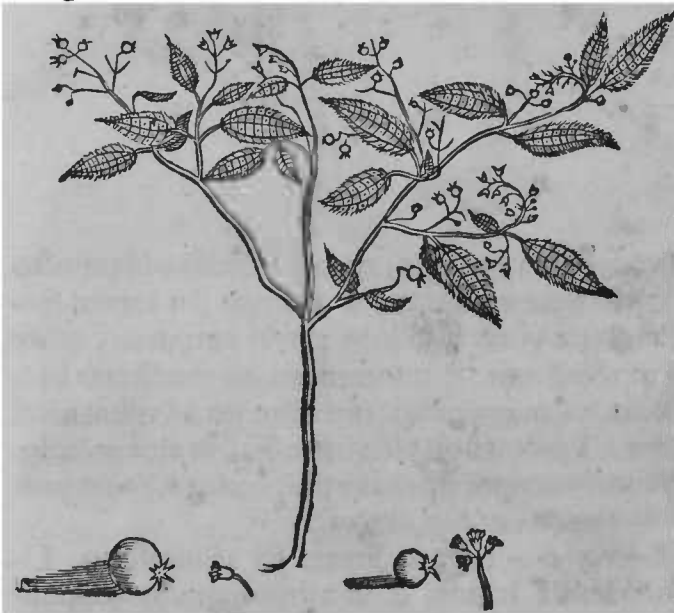
Fit ex ea Anir, solum herbam contundendo & aquam affundendo: linquitur ut subsideat, hinc detrahitur & in sole siccat quod confedit, æquivalet auro in pondere.

ANNOTATIO. *Fr. Ximenes*. Est & alia planta ejusdem nominis cum præcedente, quæ colorem caruleum, sed valde saturum reddit, quo foemina capillos nigro colore tingunt, sed differt ab altera, tam magnitudine quam forma: est enim mediocris tantum frutex, multas agens radices, instar sarmentorum, cum pluribus fibris: è quibus prodeunt multi trunci cinerei: folia huic instar piperis longi, licet paulo majora, cum certis nervulis qui illa per longitudinem obeunt. Flores candidi ad modum capillorum: humida & frigida censetur. Modus colorem eliciendi idem cum præcedenti, sed color hujus deterior & minoris pretii, itaque non est operæ pretium de ferendi modo quicquam addere. Hæc ille: è quibus apparet hanc adhuc aliam esse speciem plantæ è qua color ille caruleus fit. Communis fuit Botanicorum opinio tincturam hodie satis notam, vulgo *Anil* & *Indigo* sive *Indico* ex Isatide fieri aut saltem è planta plane illi simili, itaque illis mirum visum, ab iis qui peregrinas plantas describunt, Ocymo vel Basilico aut similibus Plantis comparari, quarum frondes cum Isatide, satis nota, neutiquam conveniant; inde & Cl. viri Car. Clusii cum Fragofo certamen. Idem testatur ex semine Anil nomine Alexandria missò, natas sibi stirpes quæ Lentis seu Colutheæ minoris foliis conspicerentur, floresque luteolos Sparti Græcorum (quod Hispani Rejama vocant) omnino similes proferrent: putat tamen eam plantam potius fuisse *Sesban*, quam Alpinus describit inter plantas Ægypti. Ramulum autem cum foliis à nostratibus ex India allatum accurate exprimi curavi, & dedi in descriptione Imperii Mogolis: si compares cum Isatidis speciebus, videbis nihil habere commune quo ad formam foliorum: non male autem cum Basilici, cum Ciceris aut Lentis, optime autem omnium cum Colutheæ foliis comparari: habui & aliquoties plantas enatas è semine ex Iusulis Americæ allato quarum folia omnino conveniebant cum istis Indicis, nisi quod paulo minora essent, quod eo factum, quod alieno cœlo non satis vigeat.

CAP. II.

Caaghiyuyo. Aminiin sive Algodon. Tangaraca. Tremate.
Frutex arborescens.

CAAGHIYUYO Brasiliensibus dicta planta, Subfrutex est, instar Rubi Idæi, quoad magnitudinem. Caulis est plane lignosus & hirsutus, folia bina sibi semper opposita, hirsuta, ad tactum mollia, leviter serrata; tribus

eminentibus nervis secundum longitudinem conspicua, transversim autem multis venulis intertexta; superius magis viridia quam inferius, ac præterea superius tuberculis per totum, inferius scrobiculis scatent: quodlibet tuberculum pilum habet albescentem. Fert flosculos in pediculis parvis, duos, tres, quatuor vel quinque in racemum sibi appositos, albos, quinque foliolis constantes; post quorum casum nascuntur baccæ nigrae, magnitudine baccarum Juniperi, dulcis saporis, quæ comeduntur ab Æthiopibus & succum dant instar Myrtilli fere.

Folia hujus plantæ pulverisata, & pulvis ulceribus ex causa calida ortis insparsum o-

ptime illa curat. Nascitur pluribus locis in Brasilia nostra.

AMINIIV Brasiliensibus, Lusitanis *Algodon* & frutex *Algodaon* est Gossypium. Excrefcit fere in magnitudinem Coryli, ligno molli, cortice fere ut Sambucus. Folia tenera & mollia, superius dilute viridia, inferius saturiora; in tres lacinias secta, quarum quælibet suum nervum & venas habet. Hinc inde inter tria foliola profunde serrata ac punctulata similia foliolis quæ avellanas virides circumdant, provenit elegans flos, major rosa, constans quinque foliis

latis, eleganter flavis, interius in medio unguibus purpureis, habens in medio stamen flavum, tuberculis ejusdem coloris insignitum.

Post florem sequitur ovale corpus, magnitudine pruni, una extremitate acutum instar coni, & tribus lineis notatum & in totidem partes separabile; viride, nigris punctulis in externa superficie variegatum: quum autem maturuerit fuscum est & sponte dissilit in tres partes, & ex qualibet trium capsularum, prominet albissimum gossypium, in ejus quolibet flocco continentur simul septem nigri fructus magnitudine pistaceorum & ejusdem plane figuræ, sub cute sua nigra habentes nucleum, carne alba-flavescente constantem, pingui instar amygdali, dulcis saporis, è quo semine planta propagatur.

ANNOTATIO. Commisi aliquoties hoc semen horto, & felicissime pullulavit & in pedalem atque majorem altitudinem excrevit, sed inclementiam hyemis ferre non potuit. Semen autem multo minus erat quam auctor noster hic prodit, atque adeo septem illius semina conjuncta, ut plerumque sunt, non multum superant molem nuclei pistacei. *Franc. Ximenes* Ichcaxihuitl, Hispanis *Algodon*, (id est, gossypium) vulgarissima est in Nova Hispania, ita ut innumeri panni & alia quotannis ibi fiant. Nascitur locis humidis & calidis, maxime autem cultis. Stolones confusi & poti ex aqua dicuntur mirifice mederi puncturis Scorpionum & viperarum aliorumque venenatorum animantium moribus: caulis videtur frigidus, siccus & adstringens, in pulverem redactus & inspersus sanat ulcera. Folia sunt natura glutinosa.

TANGARACA Brasiliensibus *Erva dorato* Lusitanis dicta: Frutex est, magnitudinem Ribium fruticum adipiscitur, color corticis cinerescit. Folia fert oblonga, viridia, multis costis transversis intertexta: sunt autem ramuli & folia directe sibi opposita & hæc superne viridia, inferne canescentia, ad tactum quasi leni hirsutie prædita.

In extremitate ramorum flos provenit, purpureo brunni coloris, magnitudine clavellarum Indicarum plenus: quatuor folia floris exteriora paulo longiora quam

reliqua; figura vomeris, quibus inferius adstant octo ejusdem figuræ minora, & medium seu totum spacium floris constat foliolis parvis purpureis, more florum Scabiosæ: è quorum medio prodit una bacca cærulea, magnitudine myrtillorum, ad visum quasi gemma Turcois flori esset imposita, & flos ut holosericum brunnum: sed cave tibi ab usu: *est enim præfens venenum, ut alibi dicetur.*

ERVA DORATO. Frutex est arborecens. Lignum habet lentum & in ramis ramulos oppositos, & duo semper sibi opposita vel etiam tria sibi apposita foliola, oblonga profert, dilute viridia, emittente nervo secundum longitudinem & conspicuis costis secundum latitudinem, prædita.

In summitate ramorum spica nascitur ex floribus multis umbellatim positis constans, suntq; flores oblongiusculi, cylindracei, rubri: pediculi autem florum crocei coloris & longiusculi.

Flores

Flores & folia venenum sunt, radix alexipharmacum contra illud.

TREMA TE Brasiliensibus. Frutex arborescens, Mali punici figura est similis, cortice Sambucino, ligno albo, & medulla in continente. Folia obscure viridia, haud magna, sesquidigitum longa, sine pediculis ramis adhærentia, aspera, multis venis conspicua. In extremitate ramorum fert multas umbellas magnas, floribus lutescentibus onustas, quibus aliquid purpurei admixtum; in medio autem sunt multa staminula flavescentia ut florum Hieracei, & eodem modo

desinunt in pappos: exacte odorem referunt Styracis, ut & folia trita. Post flores provenit in illis papposis capitulis semen minimum, rotundum, nigrum, multo minus papaverino.

Brasilienses utuntur foliis contusis in doloribus oculorum & rubedine.

FRUTEX ARBORESCENS (cujus Auctor hanc dat Iconem, licet nomen non prodatur) cortice gryseo, folia habet alternatim opposita, carinata, scaphæ figura, circa extremitatem autem dentata, læte viridia, splendida, venulis obliquis elegantibus prædita. In extremitate ramorum spicatim proveniunt flores, & spica floribus adhuc clausis coloris est sanguinei elegantissimi, hinc fit flava, & flores se pendentes sunt flavi, quinque foliolis constantes; cuilibet folio floris subjacet folium acuminatum pallidum: in medio floris stamina lutea congesta: flos suavis odoris, ut Keiri nostras, & major illis est.

CAP. III.

Vrucu planta è qua fit tinctura illa quam vulgo vocamus orellanam.

VRUCU Brasiliensibus; Frutex est ligno albo instar Coryli, cortice fusco. Folia habet alternatim posita, in pediculis tres, quatuor aut quinque digitos longis, etiam brevioribus,

oblonga, cordis, ut pingitur, figura, quinque, sex etiam decem aut duodecim digitos longa, nervo secundum longitudinem & venis obliquis, inferius prominentibus prædita, læte viridia.

Ad extremitatem ramorum in brevibus pediculis, multi nascuntur flores, in uvarum modum dispositi; quilibet magnitudine rosæ quinque foliis constans albis incarnato dilutis; in medio ingens numerus staminulorum luteorum, apicibus purpureis; vix sensibilem aliquem habet odorem.

Florem sequitur fructus, nimirum siliqua myrobalani oblongi forma, seu pyramidali, rotunda, duos aut tres digitos longa, magnitudine pruni: quæ immatura virescit exterius, matura rufescit, estque tota hispida ob fila quæ habet prominentia, sed non aculeata. In qualibet tali siliqua ultra triginta aut quadraginta grana suo pediculo innitentia continentur; unum quodque figuræ conicæ acutæ aut exigui pisi, at in duobus lateribus quasi digito compressum. Granorum color insigniter miniatus (instar optimi minii turcici) & splendescens atque tali succo madens, ita ut ad tactum inficiat manus egregio miniato colore. Grana recentia haud dura sunt, sed ut granum pomi: intra carnem albicantem habent, exterius quoque quodlibet granum punctulum argenteum. Siliqua matura sponte se aperit: grana siccata evadunt obscure rubra, nihilominus tamen ut ante tincturam continent, & recentia sive siccata usurpari possunt. Trita

simpliciter in aqua simplici seu stillatitia egregiam dant tincturam miniatam, quæ pota per se prodest contra varia venena & est boni saporis, subamara & quid aromatici sapiens.

Brasilienses patinas suas & lagenas ex cucurbitarum corticibus factas, hac tinctura exterius tingunt.

Radix cocta cum carne gallinacea vel alia, tingit instar croci optimi & bonum saporem illi conciliat. Car. Clusius judicat Bixam Oviedi Exoticorum lib. 111. cap. 20.

ANNOTATIO. Fr. Ximenes eandem plantam accurate describit in Arborum classe. *Achiotl*, inquit, quam aliqui vocant *Changuaricam* & alii *Pomaquam*, est arbor mole & truncus, figuraque omnino Aurantiae similis; foliis ulmi quoad figuram, asperitatem & colorem Truncus, cortex & rami sunt subfusci vergentes ad viridem colorem, materies spinosa & candida. Flores fert grandes in modum stellarum quinque foliis distinctos, coloris candidi vergentis ad rubrum. Fructus sunt similes calicibus castanearum, forma & mole exiguarum amygdalarum adhuc virentium, quadrangulares pene sive potius quatuor protuberantibus lincis per longitudinem discurrentibus distincti: qui ubi maturuerint dehiscunt, & ostendunt certa grana valde rubra, similia granis uvarum, sed rotundiora. Nascitur in regionibus aestuosis, uti *Guaxaca*, *Teguanatepec*, *Huazacualco*, locis magis siccis quam humidis. Refrigerat in tertio gradu, cum aliqua siccandi & adstringendi qualitate. Barbari maximi faciunt hanc arborem, eamque colunt circa tuguria sua, viret toto anno, fructum autem fert vere: & tum materies illius cædi solet quæ utilis est ad ignem eliciendum instar Silicis, confriundo inter se. Cortex idoneus est ad funes & rudentes, qui robustiores sunt cannabinis. E semine conficitur tinctura coccinea, qua pictores utuntur & tinctores, quæque valde celebratur. Vtilis quoque est in Medicina, nam cum aqua aliqua ejusdem temperaturæ hausta aut foris adhibita, mitigat æstus febriles, sistit sanguinolentas dejectiones, discutit tumores & abscessus, quapropter commode miscetur potionibus refrigerantibus, atque etiam cibis. Miscetur quoque delicatæ potioni è Cacao, ad refrigerandum & bonum colorem atque saporem illi conciliandum. Mitigat dolores dentium è causa calida natos: promovet urinam, sedat sitim, & non desunt qui loco Croci cibis admisceant. Tincturam ex fructu faciunt hoc modo: Sumunt grana bene matura, eaque infundunt aquæ calidæ, & ex subsidencia tabellas quasdam conficiunt, ut solet fieri in Annir: adeo viscosa & tenax est tinctura, ut res quævis semel illa infecta, numquam colorem deponat: adstringit & aliquantum, quare mixta cum resina sanat scabiem & plagas: corroborat ventriculum, & sistit lienteriam cum corticibus Cacao mixta, auget lac mulierum, & efficit ne Chocolate quantavis quantitate hausta noceat: illius quippe ope facile digeritur sine ulla cruditate. Eadem cum urina mixta, tam pertinaci colore tingit lineos pannos, ut in posterum elui non possit. *Hæc ille.*

Meminit & hujus plantæ Oviedus lib. viii. cap. vi.

Tinctura autem quæ ex semine fit magna copia jam affertur ad nos ex Insulis & Americæ continente, & vulgo ab Anglis & Belgis appellatur *Orellana*: Barbari autem aliis atque aliis nominibus indigitant; ii autem qui Brasiliæ continentem qua Arctum spectat incolunt vocant *Roucu* (quod nomen convenit cum *Vrucu*) & Insulares illa cutem inungunt elegantiae causa. Observandum tamen duplicem tincturam ad nos afferri, unam simplicem & perfectissimam, plane coccineam, cujus usus est ad fucum fæminarum, est enim elegantissimus color & valde pertinax: alteram cum resinis mixtam & in magnos globos coactam: cui & credo succum radices admixtum esse, tingit enim magis croceo colore, quam miniato; hujus autem in cibis aut medicina usum non puto ita tutum esse.

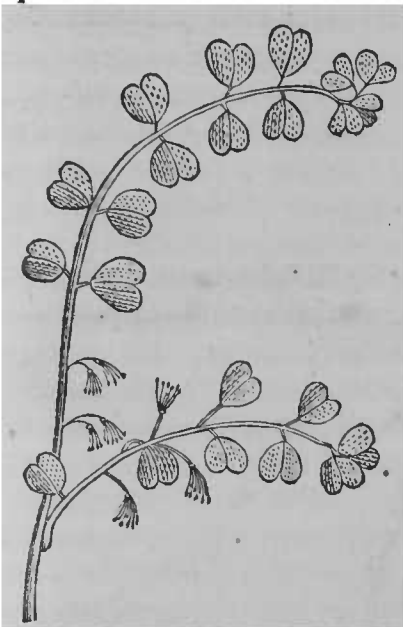
C A P. I V.

Comanda guira. Araca iba. Frutex innominatus. Alter. Iva.

COMANDA GVIRA Brasiliensibus: Arbustum seu frutex ferens Phaseolos; cortex cillius viridis, lignum leve atque fragile: in ramis autem habet multos ramulos surrectos, sesquidigitum longos, directe sibi oppositos, sed paria alternatim posita, in quorum uno tria sunt folia oblonga, acuminata, foliis Salviae acutæ similia, inferne albicantia, superne viridiora, & ad tactum instar serici lævia, conspicuis venis prædita, in altero flores sex, septem aut octo, magnitudine nostratum Pisorum, foliis duobus sursum versus cum suo involucro & uno deorsum, quod maximum: sunt autem flores lutei coloris, & folium illud maximum deorsum versum, inferius rubris venulis per totum insignitum. Flores sequuntur siliquæ compressæ & quasi contortæ, quarum quælibet continet quatuor grana phaseoli, alba, nostris pisibus paulo minora, quæ cocta bene sapiunt ac alvum laxant, ideoque Brasiliensibus in frequenti sunt usu, & Lusitanis quoque. Florent ac fructus ferunt toto anno.

ARACA IBA Brasiliensibus; cujus fructus ipsis dicitur *Araca miri*; Belgis autem *Ganaet prupmen*. Frutex est, ligno, foliis & floribus ut Guajaba arbor, sed magnitudine & fructu differens. Est enim ejus fructus magnitudine pruni, qui per maturitatem flavescit, & carnem habet albidam cum multis granulis parvis. Boni est saporis, subdulcis sed nonnihil adstringentis. Silvæ hic, hisce fruticibus, plenæ. Radix hujus fruticis cocta in aqua & pota mirifice medetur dysenteriae. Fructus

Fructus cum saccharo miscetur in conservam, quæ consistentia, colore & sapore quoque & qualitatibus similis conservæ Cydoneorum vulgo marmolada.

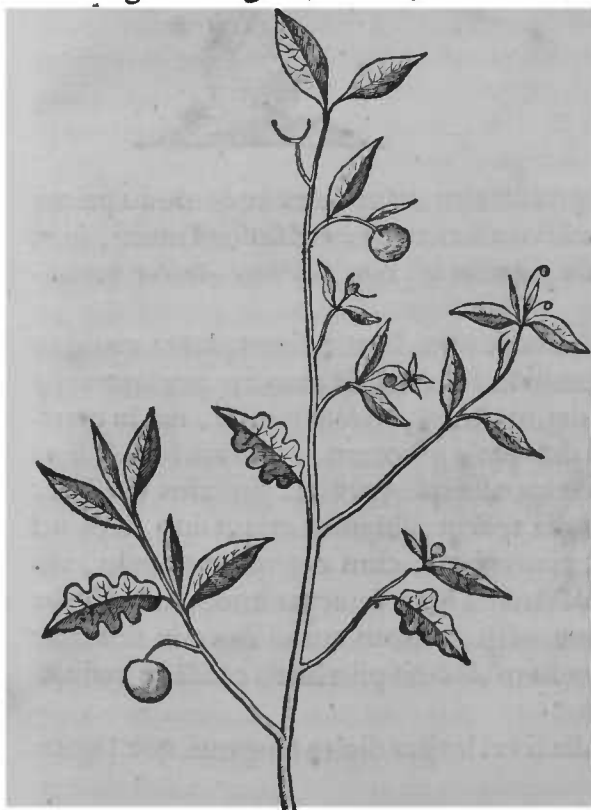
FRUTEX (seu potius viscum quoddam, caret enim proprio caudice & radice) in aliis fruticibus aut arboribus nascitur, nimirum ubi progerminat, ibi rotundus est tuber in arboris ramo. Nascitur autem & in multos ramos dispergitur, ligno fragili, interius flavescente, & ruffam medullam habente, exterius vero corticem ex brunno nigricantem, multisque striis ac maculis notatum. Folia fert figura vomeris, opposita, crassa, saturate viridia, in extremitate quasi linea rubra circumdata, nervo secundum longitudinem paulum conspicuo, & venis transversis profunde sitis, vix conspicuis. Flosculos gerit multos juxta se positos in pediculis brunnis; sex foliolis constantes acutis, angustis, ex flavo rufescentibus, paulum deorsum incurvatis, in medio autem habet aliquot stamina lutea. Foliolis florum decidentibus, calix florum fere Caryophyllum aromaticum refert figura & colore. Super floribus hujus fruticis frequentissimæ reperiuntur aviculæ Vvanombugh, ibique sclopeto decuti possunt.

FRUTEX (cujus Auctor hanc quidem dat Iconem, sed nomen filet) in modum piri Silvestris

crescens, ligno fragili, cortice cinereo. Folia fert pyri foliis similia, densa, superius splendide viridia, inferius dilutius, alternatim ordine quæque suo pediculo crasso, brevi appendentia & deorsum inclinata. In extremitate ramorum proveniunt quatuor, quinque aut sex in racemum disposita corpuscula elliptica, piso majora, quæ sese aperientia florem promunt habentem quatuor folia alba, crassa, exterius ex albo viridantia, magnitudine lychnidis, inter autem hæc folia in circulum disposita sunt stamina alba, alta, centum viginti & supra numero, sesquidigitum longa, fili serici crassi crassitie, superius flavescentem spongiolam adjunctam habentia. In medio autem

floris & horum staminulorum aliud stamen duos digitos longum, fortius, flavescent, erectum stat, superius habens Cylindraceum capitulum. Ita foliis floris supereminet staminula alba, staminulis autem stamen hoc longum, medium. Et flos ad visum jucundus est, suavi rosæ odore præditus, sed non ita forti.

Foliis & staminulis albis decidentibus, remanet medium stamen in cujus extremitate è cylindraceo corpusculo (*reliqua neglexit Auctor supplere.*) Ramulos hujus plantæ adpressos habui in museo meo ad libros, noctu ad quemlibet exortum pediculi cujusque folii, ut & ad quodlibet folium floris exsudarat guttula crySTALLINI splendidi humoris, quasi plantæ affixa esset, seminis majoris sinapi mole.

IVA Brasiliensibus, est frutex eodem modo crescens quo *Iurepeba*, similique ligno, sed solet altius assurgere. Caudex spinosus ac leni hirsutie præditus. Folia inordinate posita, pallide viridia, oblonga, non ita laciniata ut *Iurepebæ*, leni hirsutie seu lanugine infecta.

Flores itidem fert ut *Iurepeba*, lacteos, quinque foliis constantes, insimul stellæ expansos, in medio autem staminula lutea sunt erecta.

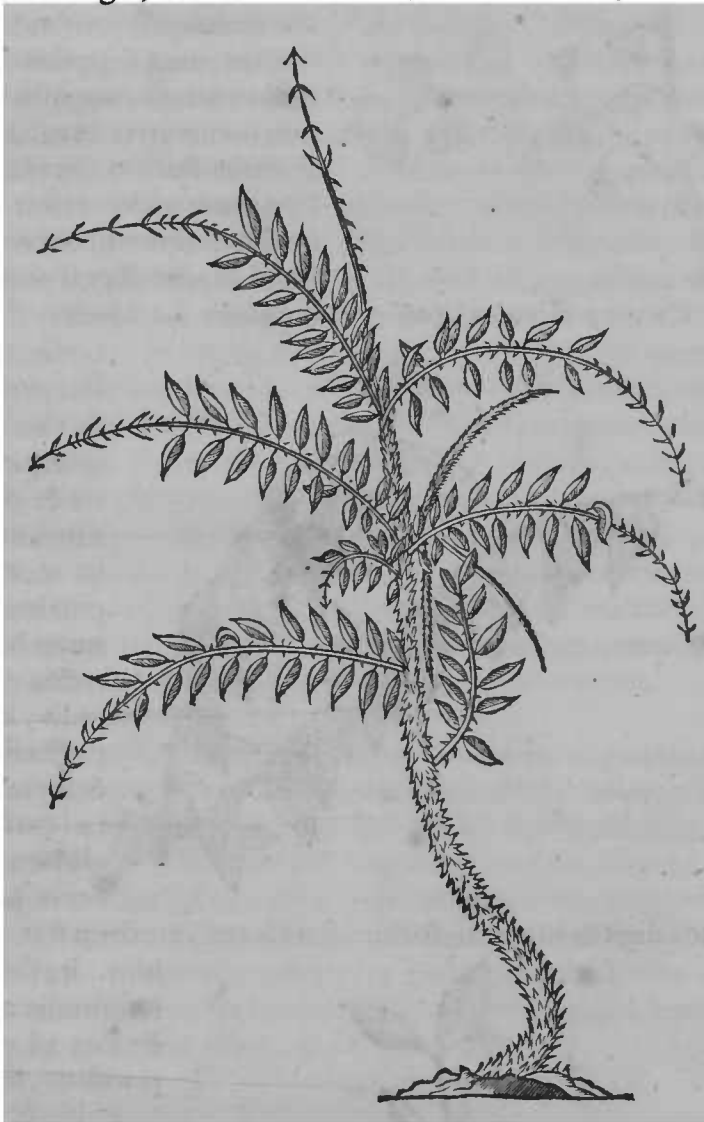
Fructum fert magnitudine majoris pomi vulgaris, rotundum, initio saturate viridem ac brunna

brunna lanugine tectum per maturitatem citrini coloris ac splendentem. Cortex instar testæ ovi frangibilis, intus continet pulpam succulentam, flavescentem, quæ copiosa semina, lentium figura, magnitudine & colore continet. Pulpa illa admodum dulcis est & grata formicis; ab hominibus non comeditur.

C A P. V.

Atitara. Inqueri omnano.

ATITARA vel IATITARA Brasiliensibus. Spina est foliis Sigilli Salomonis. In septem, octo aut novem pedum altitudinem assurgit, caudice satis crasso, & acutissimis spinis ubique munito, unum etiam atque alterum de se spargens ramum majorem: per intervalla autem ambiunt ramuli fruticem, duos, tres aut quatuor pedes longi, aduncis & deorsum versis spinis, viridibus, cum cuspidibus brunnis, splendentibus: in his ramulis folia sunt, interdum bina sibi opposita, interdum unum solitarium, inodora, sesquipedem longa, duos & semis circiter digitos lata, ubi latissima, foliis Sigilli Salomonis aut Lili convallium, plane consistentia & colore simillima & in medio nervum secundum longitudinem transeuntem habentia: tres aut quatuor etiam acutissimæ spinæ rectæ muniunt folium inferne. Extremitas autem ramulorum ad unius circiter pedis longitudinem carens foliis, itidem spinosa & in modum sagittæ tripliciter figurata. Folia hujus plantæ antequam se pandunt, arcte sunt complicata in modum foliorum Palmæ, ramulo adhærentia, deinde se explicant. Hinc inde in hoc frutice provenit siliqua pedē aut quindecim digitos longa, teres, duos aut tres digitos crassa, & in utraque extremitate acuminata, paulumque incurvata, ubique per ambitum frequentissimis spinulis obsita, primo viridis, dein nigrescit ac sponte se aperiens promit ramum ex se more & modo palmæ nuciferæ in multos ramulos distributum, coloris ex flavo albescentis, cui flosculi multi, hinc copiosi globuli fiunt, qui in fructus abeunt; *quorum formam & consistentiam Auctor non descripsit.*

J V Q V E R I - O M N A N O Brasiliensibus; species est herbæ vivæ. Fruticescens planta, caulibus quadratis, striatis, viridibus, & frequentissimis spinulis flavescentibus munita: per intervalla autem ramuli ad latera extenduntur, duos aut tres digitos longi, itidem spinosi, qui in extremitate sunt duplices; hi porro habent ut plurimum duo paria foliorum, nimirum bina & bina juxta se apposita, sesquidigitum circiter longa, inferius albis pilis vestita, superius viridia & lævia, atque non ferrata. Ad ramulos illos, qui folia tenent, singulos etiam duo, tres vel quatuor breviores pediculi, unum digitum longi proveniunt, cum capitulo rotundo, villoso, albo, cui aliquid purpurei admixtum, quod floris est loco, quemadmodum in Herba viva majore. Post quemlibet autem florem prodeunt octo, novem aut duodecim siliquulæ unum digitum longæ, juxta se instar rosæ positæ in orbem, longis pilis hirtis candidis vestitæ, in quibus semen.

Planta hæc alata statim contrahit & componit folia si vel leviter digito tangatur, quæ tamen paulo post rursus explicat.

ANNO TATIO. Franc. Ximenes, de Plantis Novæ Hispaniæ.

P I N A -

PINAHVIZXIHVITL quam aliqui vocant *Cocochi atl*, quia capiti imposita conciliat somnum, atque adeo solo contactu videtur somnum generare (facilius tamen in Barbaris quam in Hispanis) est frutex quatuor palmos altus: caudices illius sunt tenues & pleni spinis: folia divisa in sex partes aut sinus, & conjuncta inter se ad modum fasciculi florum, haud dissimilia Izquixochitl. Radix est farmentis fæta: flores & fructus ad modum castanearum, principio virides & postea rossi, racematim pendentes. Nascitur in locis calidis Tepuztlan & Quiahtlæ & in collibus Acahiztlæ. Ajunt amorem conciliare, sed quo modo aut quare explicare non possunt. Folia nonnihil resipiunt raphanos; sunt frigida, sicca & adstringentia atque præterea glutinosa. Succus radice sanat febres tertianas & oculos inflammatos, conciliat somnum, estque utilis adversus disenteriam. Hic est frutex ille cujus folia vel minimo contactu vel afflatu humano se contrahunt & marcescunt; quare suspicor esse eandem aut saltem congenerem plantam, quam in Philippinis Insulis vocant Herbam vivam aut sentientem: de qua quædam affirmant nescio qua fide, quæ in hac nostra non deprehenduntur; qualia sunt; quod producat truncos rectos, crassitie pennæ gallinæ, è singulis radicibus decem aut duodecim; quorum singuli teneant duodecim folia, quatuor ordinibus, inter se distantia intervallo sex digitorum transversorum & similia Raphano: flores esse cæruleos similes linguæ passeris antequam se pandant, dein se dividere in tria minora folia. Offenditur ista planta tantopere contactu humano, ut si primoribus digitis summa plantæ folia contingas, statim quasi contrahi aut alto somno opprimi videatur, caduntque omnia folia inferiora atque etiam superiora si secundo attingas: ipsique trunci contactu rumpuntur atque concidunt: si autem præcidas, offendes partem contactam nigram, haud aliter quam si combusta fuisset: si vero halitu plantam afflaveris statim folia sua excutit & disrumpitur, quod non fit si virgula aut baculo attingas; ita ut solo contactu & halitu hominum videatur offendi: cæterum insipida est planta & nullius, quod sciam, in medicina usus. Memorant & aliam plantam in Malabar nasci, quæ similiter contactum & afflatum hominis aversetur, foliis polipodii, floribus luteis: aliam quoque in Peruvia, quæ contacta statim areseat; nec deesse similem in Insula Gaditana. Sed quæ de Pinahuiztli commemoravi, ea sæpius sum expertus, aliisque probavi, ut haud dubia fides haberi possit. *Hæc Ximenes.*

Franciscus Lopez de Gomara in Historia sua generali cap. 194. scribit in Peruvia nasci arbusculas quarum folia marcescant, si manu tangantur, & cap. 205. similes reperiri in Nicaragua. Credo esse fruticem quem Author hîc describit. Cæterum Garfias ab Horto lib. 11. cap. 27. *Nascitur, inquit, in Malavar, planta miræ naturæ, nam si quis manum admoveat, ilico contrahitur: folia polipodii, flores vero habet luteos.* Christophorus à Costa cap. 15. Herbam vocat vivam & accurate illam describit. Sed de hac alibi plura dicemus. Cæterum & Antiquis nota fuit hæc planta, siquidem accurate admodum describitur à Theophr. lib. 15. Hist. plantar. cap. 111. sub finem. Ἰνάλμα ἢ ἰδίον πύρεϊ παρὰ Μέρφιν· ὃ ἐφύλλα καὶ βλαστὰς καὶ πῶ ὅλῳ μορφῶν ἔχει τὸ ἴδιον, εἰς τὸ συμβαίνειν παρὰ αὐτὸ πύρεϊ· ἢ μὲν γὰρ πρὸς ὅσους ἀκαὶ θώδης ἐστὶν αὐτῶ καὶ τὸ φύλλον παρόμοιον ταῖς πτέρυξι· ὅταν ἢ τις ἀψῇ τὸ κλωνίον, ὥστερ ἀφαναινόμηναι τὰ φύλλα συμπέπην φασίν. εἴτα μὲν πῖνα χρόνον ἀναβιώσκεσθαι πάλιν καὶ πάλιν. Id est: Nascitur peculiare quoddam virgultum circa Memphim, quod quidem neque folia neque ramulos, neque totam formam peculiarem habet, sed accidentem tantum illi passionem. Quippe facies ipsi spinosa & folium perquam simile filicibus; ubi autem quis attigerit ramulos, folia quasi hebetata concidere ajunt; atque hinc post aliquot tempus reviviscere denuo atque folia sua explicare. Sed de mirabili hac planta paulo post adhuc plura dicentur, nam variæ illius dantur species. Hoc tantum hic minime prætereundum etiam Plinium ejus meminisse lib. xxiv. cap. 17. *Adjecit his, inquit, Appollodorus affectator ejus, herbam aschynomenen, quoniam appropinquante manu folia contraheret.* Memorat autem inter herbas à magis celebratas, cum nihil certius sit quam hanc herbam hæc pati. Mirum autem Authores qui de Plantis Ægypti agunt hodie illius non meminisse.

CAP. VI.

Mandijba seu Maniiba, è qua fit Mandioca.

MANDIIBA & MANIIBA Brasiliensibus, cujus radix *Mandioca* vocatur. Frutex est caule lignoso, pollicis vel digiti humani crassitie, nodoso, cortice corylino, in sex, septem aut octo pedum altitudinem assurgens; continens medullam in se instar Sambuci, & lacteum de se mittit succum. Superius in multos expanditur ramos qui iterum ramulos habent, atque in horum quolibet, tria, quatuor, quinque, sex aut septem folia angusta, oblonga, in stellæ figuram disposita, ejusdem fere viriditatis cum folio Pconix. Flosculos fert flavo-pallidos, quinque foliolis constantes, multis staminibus luteis in medio. Radix fit duos
I vel tres

vel tres pedes longa, tibiam humanam crassa, in fine magis teres, coloris exterius instar corticis corylini obscuri, interius albi, estque fragilis & continet succum lacteum glutinosum, qui lethalis est omnibus animantibus. Plures ejus in Brasilia reperiuntur species, nominibus distinctæ, Mandiibucu, Mandiibimana, Mandiibibijana, Mandiibiurucu, Mandiibparata, Mandiibcariamuna, Mandiibtinga, Mandiibmaracana, Mandiibcuguacu, Apitiuba, Aipi. Aipi iterum suas habet species; Aipi guacu, Aipi arendi, Aipicaba, Aipiguapamba, Aipi laborandi, Aipi jurumu, Aipi jurumi miri, Aipi jurucuja, Aipi macaxera, Aipi maniacau, Aipi poca, Aipitajapoja, Aipipitinga. *De cultura Mandijba hac observat Auctor.*

In qua terra plantetur. Silvæ sive montosæ sive planæ caduntur, lignum crematur, atque ibi fit ager, qui Brasiliensibus vocatur *Co*, Lusitanis *Roza*. Requiritur autem terra bona, mediocriter sicca, non humida; quapropter montosa loca opportuniora. Plantari potest omnibus mensibus æstivis, hiemalibus non. Optimum tamen tempus est mense Januario, Februario; item Augusto & Septembri. Plantatur tamen etiam medio Julio vel circa ejus finem.

Quomodo plantetur. Terra elaborata efformatur in monticulos, Lusitani vocant *Montes de terra cavada*, Brasilienses *Cujo*: Indigenæ autem olim illos formabant sudibus acuminatis ipsorum idiomate *Ibirapoa* dictis. Monticulorum autem quilibet tres circiter pedes latus, sesquipedem circiter altus est, rotundus, ut pluvia cadens decidere possit: nam hæc planta amat calorem & siccitatem. Cuilibet monticulo infiguntur tres taleæ de Mandiiba, quarum quælibet octo vel novem digitos longa, vel etiam pedem; infiguntur ita ut tertia pars emineat, quasi crucis figura secantibus se eminentiis suis supra terram. Monticulorum autem distantia debet esse duorum & semis aut trium pedum. Taleæ autem omnes ita sunt infigendæ ut pars quæ antea sursum vergebat, hic itidem sursum vergat. Per radicem Mandioca nulla potest fieri transplantatio, nam ea extracta è terra & tacta statim emoritur. Postquam taleæ fuerint infixæ decem dierum spacio progerminant & tot germina proveniunt quot talea continet nodos. Quodlibet germen est cauliculus digitum longus, in multos ramulos divisus; coloris rubri caruleo mixti: quilibet ramulus folium habet in alia tria, quatuor, sex aut septem foliolla divisum, dilute viridia, angusta, oblonga nervo secundum longitudinem & ventilis transversis ordine positis; positaque sunt hæc foliola in pediculo ruffo figura stellæ.

Plantatio quomodo curanda. Ager ter vel quater debet ab herbis purgari, usque dum planta adolescat, quod fit post sex aut septem menses. Luxuriant enim hic admodum herbæ spontaneæ in agris, & copia sua facile fata seu plantata suffocant, nisi eruantur.

Quæ damna inferant huic plantæ. Germina hujus plantæ & folia tenera comeduntur à formicis, quæ ideo multum damni dant in hisce plantariis. Postquam autem adoleverit planta à formicis nihil amplius patitur. Animalia silvestria, ut Capræ, &c. etiam folia depopulantur, item equi, boves, oves: ideo plantaria arboribus cæsis vel palis circumdantur ut animalia accedere nequeant. Radices admodum appetuntur ab apibus, cuniculis aliisque Brasiliæ animalibus. Quamvis autem hæc planta ramis & foliis orbetur, radice illæsa, nullum inde accipit damnum.

Ad perfectam magnitudinem hujus radice requiritur annuum spaciū; Extrahi tamen & usurpari potest radix sexto mense post plantationem, necessitate urgente. At tunc paucocommodo: nam minus dat. Quælibet planta duas, tres, quatuor usque ad viginti profert radices, profertilitate soli, ubi plantatur. Et quælibet radix semipedem vel etiam duos aut tres pedes longa evadit, crassitiem habens brachii vel etiam tibie humanæ quando perfecte adolevit.

Durare potest hæc radix in terra ad triennium si non eruat. Altero tamen plerumque anno pars earum putrescit & corrumpitur. Ideo ad summum linquitur annuo spacio & denuo per talcas novas plantatur.

Extrahitur radix matura, è caudice fiunt taleæ ad novam plantationem. Radix autem extracta vix triduum servari potest, quia putrescit: putrida autem admodum fætet. Ideo quociens in farinam redigatur, eo melius.

Farina quomodo fiat. Radix extracta cultro ab exteriori cuticula liberatur, quæ facile abradipoteest. Hinc integra lavatur aqua pura, manu rotæ in diametro quatuor aut quinque pedes habenti admoveretur, quæ in hunc usum facta est, & cujus superficies convexa lamina cupreæ armata, multis foraminibus pertusa, acuta more tyrocnestis: Rota à duobus hominibus circumagitur, radendo sic radicem, ut rasura cadat in suppositum lintrum. Rota hæc vocatur Brasiliensibus *Ibecem babaca* Lusitanis *Roda de farinha*. Brasilienses tamen, utpote pauca supellectile instructi tyrocnesti radunt hanc radicem purgatam, longiori tempore & operosiori modo. Linter qui excipit rasuram vocatur Brasiliensibus *Micetaba* Lusitanis *coche de ralar Mandioca*. Sic molita & rasa hæc radix inditur longo sacco facto ex corticibus arborum, more corbis texto, qui quatuor circiter digitos amplius est, figuræ cylindraceæ, vocaturque Brasiliensibus *Miamama*, Lusitanis *Espremeiro de Mandioca*. Immittitur hic saccus prelo, quod Brasilienses *Tiamicaba*, Lusitani *prensa* appellant, atque exprimitur inde succus, donec rasura om-

nem

nem humiditatem deponat. Succus ille Brasiliensibus dicitur *Manipœrâ* Lusitanis *Agoa de Mandioca*. Expressa rasura radicis immittitur cribro, quod *Vrupema* Brasil. Lusitanis *Ioeira* vocant: succernitur & immittitur vasi rotundo, lato, haud profundo ex argilla vel cupro facto quod more aheni fumario insertum est, & igne inferne structo, spatula lignea continuo agitur, donec siccata sit satis. vocant hoc vas in quo farina siccatur Brasil. *Vimovipaba*, Lusitani *Forno de Farinha*, spatulam Brasil. *Vipucuitaba*. Farina hæc ad medietatem solum siccata, ita ut semimollis maneat vocatur Brasil. *Vitinga*, Lusitanis *Farina relada*: amplius siccata dicitur Brasil. *Viécacatinga*, integre autem siccata, ita ut durare possit vocatur *Viata* & *Vicica*, Lusitan. *farinha seca*, *farinha da guerra*, quæ ad summum per annum spacium potest servari, si loco sicco adservetur & ab aqua caveatur. Viécacatinga vix dimidium annum durare potest; Vitinga vix biduum & has farinæ species loco panis usurpant. *Farinha seca* irrorata iusculo qualicunque vocatur *Mivipiro* & *Mindipirô*, comediturque cum eduliis cæteris, carne vel piscibus. Ex farina siccata formant placentas, miscendo cum aqua simplici in massam, & coquendo super prunas, vocantque nomine Brasiliensi *Bejú*.

Succus Mandioca expressus relinquitur in vase, & bihorii spacio residet in fundo fecula albissima, quam indigenæ vocant *Tipioja*, *Tipiaca* & *Tipiabica*: hæc dicto modo siccata farinam exhibet albissimam, *Tipiocui* vocatam, ex qua fiunt placentæ longæ & tenues, quas *Tipiacica* dicunt, quæ panis optimi similaginei vicem explent. Idem succus coctus ad consistentiam pultis comeditur. Eadem puls usurpatur amyli loco ad incrustandum linteamina, & glutinandas chartas. Ex pulte quoque cum oryza & saccharo mixta conservam faciunt Lusitani non ingratam, quam Marmelada de Mandioca vocant. Succus autem Mandioja sive *Manipœra* subdulcis est saporis, ideoque ab animalibus appetitur, quæ tamen omnia postquam biberint, cito moriuntur. Nam hic succus & hominibus & brutis lethalis est. In hoc succo, si adservetur diem unum atque alterum, generantur vermes, quos Brasilienses vocant *Tapurû*, qui itidem venenati sunt. Præparatur etiam Mandioca alio modo in usus humanos. Mandioca cruda quamvis dicto modo purgata, scinditur in particulas, lingulæ figura, duos circiter digitos longas, semidigitum latas. Particulæ hæc exponuntur soli per biduum ut exsiccantur. (Succus non exprimitur) siccata sunt albissimæ ita ut cretæ loco inservire possint ad scribendum, tunduntur in pollinem in mortario ligneo (quod Brasilienses vocant *Anqua* & *Vmbuâ* Lusitani *pilaon de pao*) pistillo ligneo, pollen vocatur *Tipirati*, Lusitanis *farinha de mandioca crua* ex quo panis coquitur delicatissimus, albissimus, certans cum pane similagineo optimo. Fit & panis biscoctus, quem Brasil. vocant *Miapeatâ*, optimus, qui in expeditionibus potest usurpari & diu adservari.

Mandioca cruda integra vel concisa aquæ immissa per tres, quatuor vel quinque dies sinendo, ut mollis evadat, vocatur *Mandiopuba* & *Maniopuba*, & sub cineribus assata comeditur. Hoc modo præparatam ut plurimum fugitivi & in silvis vagantes usurpant, utpote facile parabilem. Eadem Mandiopuba siccata ad ignem potest adservari in usus & vocatur *Caarimâ*. Hanc Caarimam in pollinem redigere solent tundendo in mortario ligneo & pollinem vocant *Caarimâciu* qui albissimus est & subtilissimus. Hic pollen in aquam fervefactam sive coctam immixtus pulvem exhibet, *Mingau* Brasiliensibus, agitando continue quando immittitur aquæ, ut puls tenuis & sine globulis fiat. grati saporis, & comeditur aut per se, aut cum pipere admixto, quod Brasil. *Quiya* vocant, integro aut conciso; vel immiscentur aliæ herbæ, vel gammari, pisces cocti, & caro cocta, & vocatur ipsis *Minguipitinga*. Servit etiam amyli vel glutinis loco farina de Caarima, si in pulvem redigatur & tunc vocatur *Mingaupomonga*. Ex eadem cum aqua, butyro & saccharo placentulæ fiunt delicatæ, quæ calidæ comeduntur.

Ex Mandiopuba etiam farinâ fit mollis & semisicca instar micæ panis recentis similaginei, quam vocant *Vipuba* & *Viabiruru*, Lusitanis *Farinha fresca* & *Farinha d' Agoa*, quæ grata est ad comedendum, sed non durat ultra diem naturalem, ideo quotidie de novo conficitur. Eandem Vipubam in globi formam manibus efformant ac in Sole siccant, vocantque *Viapuâ* & *Miapeteca*, & tunc diu adservari potest. Hoc modo Tapuyæ præparant ut plurimum. Etiam Brasiliiani reliqui, miscendo postea cum Viatâ ut gravior sit. Mandioca cruda etiam purgata scinditur in tenues particulas, contunditurque pistillo ligneo, & manibus solum exprimitur, ac dein siccatur, vocaturque illa farina *Tinâ* & *Mixacuruba*.

Omnes autem species Mandiocæ crudæ hominibus lethales sunt si edantur, excepta, *Aipimacaxera*, quæ recens extracta & assata ad ignem vel sub cineribus tuto comedi potest & bene sapit. Bruta autem omnia, omnes Mandiocæ species crudas devorant sine noxa, & bene nutrit atque saginat, quum tamen succus earum expressus solitarie sumtus ipsis æque lethalis sit atque hominibus.

Ex radice Aipimacaxera contusa ac cocta fit potus albescentis instar lactis ebutyrati, grati saporis, subacidi, qui tepesfactus bibitur, & vocatur *Cavimacaxera*.

Ex eadem radice dentibus per foeminas masticata, ut pultem fere referat, adfusa aqua & cocta conficitur potus quem *Caon caraxu* vocant.

Folia Mandijba quæ Brasiliani appellant *Manicoba* bene contusa pistillo ligneo, in mortario ligneo & cocta, atque oleo vel butyro condita, comeduntur instar Atriplicis aut Spinachii cocti.

Monticuli tres, quinque, imo interdum viginti requiruntur, ut ex radicibus unus modius (Alqueira vulgo) farinæ fiat, qui continet cantharos Holland. xxii.

Sesquimodius farinæ sufficit homini sano, robusto, laborioso per mensem. Valet autem modius unus modo quatuor, modo sex, duodecim, octodecim solidos Hollandicos. Interdum & care venditur viginti octo vel triginta solidis.

Vsus Mandiocæ in Medicina.

Vitinga imposita ulceribus antiquis ea mundificat quo citius sanentur.

Caaaximâ contusa & cum aqua pota forma sirupi, antidotalis est.

Mingau admixto saccharo ægrotis datur magno emolumento.

C A P. VII.

Annotatio ad Caput præcedens.

FR. Ximenes de *Yuca* è qua fit panis, quem in Insulis vocant Cazave, & Mexicani Quauhcamotli. *Yucæ* radix est parva, lignosa & non admodum crassa, trunci illius adolescunt ad proceritatem humanam: folia illius sunt similia cannabinis. Nascitur & colitur in Insulis Hispaniola, Cuba, aliis, & plerisque partibus Continentis Americæ, ubi diversæ illius reperiuntur species. Fit ex illis panis quem vocant Cazave hoc modo: frangunt & contundunt radices minutim. dein exprimunt succum qui virosus est, & reliquum cogunt in placentas, easque in vasis torrent ad ignem, & fiunt placentæ candidæ, duræ & tenues: haud secus palato accidunt quam rasuræ ligni, vocant panem *Cazavi*. Succus adeo venenosus est ut crudus sumtus statim enecet; si vero percoquatur non modo non nocet, sed & salubris est & nutritivus. Vnde nobilis quæstio oritur inter Physicos, quum venena omnia tam calida quam frigida vigorem suum magis prodant à calore adjuta & celerius atque validius cor petant, unde fiat quod hic liquor haud dubio venenosus, contra à calore innoxius reddatur, doctor Cardenas respondet: Liquorem hunc constare duabus partibus plurimum inter se diversis, quarum prior est subtilis & vaporosa & veneni illius compos; altera dulcis, crassior & viscosa & naturæ nostræ amica: ubi autem ebullitur exhalari illam partem subtilem & noxiam & remanere dulcem & salubrem. Plura in hanc sententiam adferri possent. Ex hac radice molita & percolata aut percribrata fit præstantissimum amyllum. *Hæc ille.*

Monardes item cap. lii. accuratam dat Cazavi historiam: Folia illi tribuit lata & manus humanæ modo expansa atque in septem aut octo lacinias divisa. Observat autem *Yucæ* quæ in Continenti crescit succum minime venenosum aut noxium esse, in Insula Hispaniola, si non coquatur, lethalem. Describit eandem Oviedus in summario cap. v. & Historia lib. vii. cap. 2. ubi & rudes dat foliorum icones. Meminerunt & plerique alii auctores qui de rebus Americanis scripserunt.

Longe alia planta est quæ hodie *Yucæ* nomine celebratur à Botanicis & quæ hodie passim à curiosis colitur in hortis; cujus descriptionem vide apud Ioannem Baptistam Ferrarium de Florum cultura lib. ii. cap. viii.

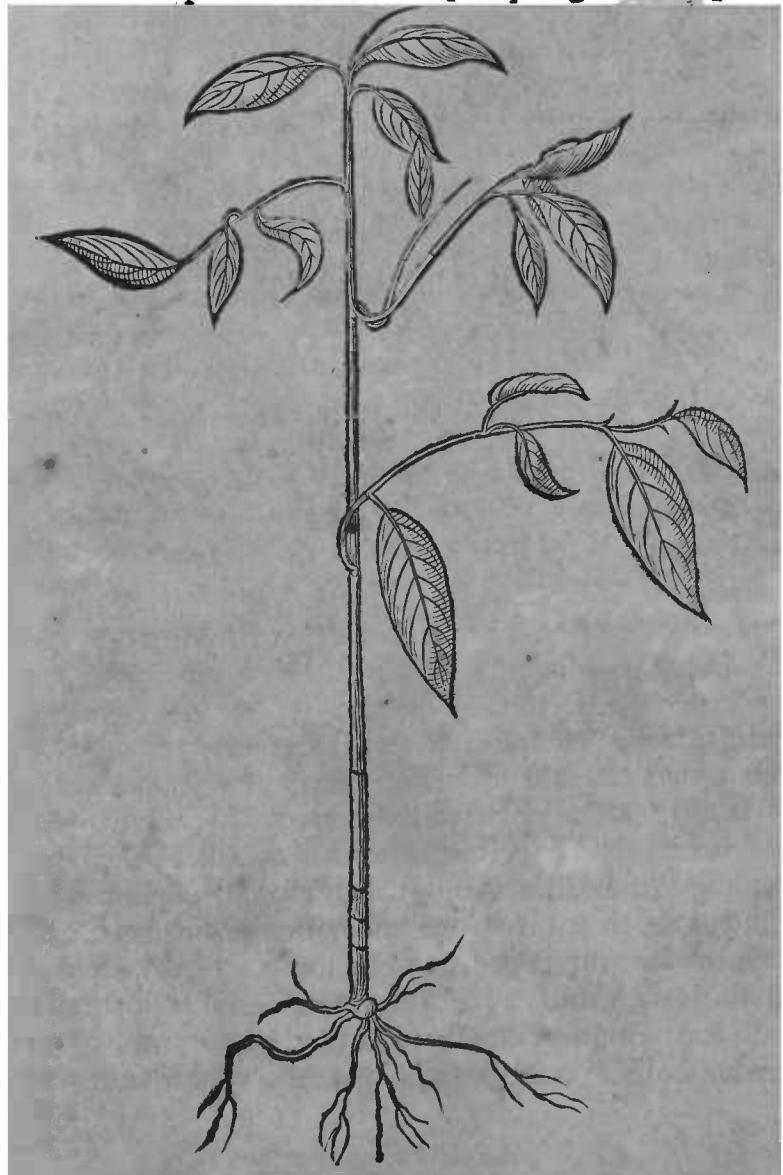
C A P. VIII.

Innominatus frutex. Manaca. Faborandi fruticescens. Maruuru.

AN Glaux, vel Anthyllis leguminosa, vel securidaca sit dicenda; (*Planta quam sic describit Auctor - ambigit.*) Herba fruticescens; In trium aut quatuor pedum altitudinem asurgit multis caulibus juxta se positis, lignosis, rectis, paulo incanis, qui hinc inde ramos habent. Folia fert in ramulis bina sibi opposita, in quolibet plerumque sex paria & in extremitate unum solitarie positum. Sunt autem folia vix digitum longa, inferius quasi lanugine incana obducta superius paulo viridiora. Prope exortum illorum ramulorum etiam proveniunt ramuli singulares, qui singuli ferunt spicam parvam, conicam, constantem flosculis parvulis, coloris ex albo & incarnato mixti, instar floris Loti. Post flores sequuntur siliquulæ multæ juxta se positæ, semidigitum fere longæ & figura cornu caprini: quodlibet autem corniculum continet quinque, sex aut septem granula seminis, quod propriæ suæ cellulæ incumbit, parvum

bet ut fructus per fissuras stellam quinquangularem repræsentet, continet in se tria grana seminis magnitudine lentis vel etiam majores, figuræ ellypticæ.

vum, albicans, & figura instar panis sacchari, verum ad latera paululum compressum, durum, saporis instar pisorum. Quando semen plene maturuit, siliquula diffilit & semen suum effundit.

MANACA Brasiliensibus, est Frutex cortice gryseo, ligno medio criter duro, sed fragili, qui in multos ramos dispergitur, & hinc itidem in ramulos inordinate positos, in quibus sunt folia, pyri junioris foliis similia, dilute viridia, in frondes quasi disposita: nervo secundum longitudinem & venulis transversis vix conspicuis. Fert florem solitarie positum ex longo calice prodeuntem, stuberj hollandici magnitudine, in quinque folia dissectum, staminulis parvis in medio: flos coloris dilute purpureo-cærulei, vel etiam albi: nam in uno eodemque frutice albi & cæruleo-purpurei flores reperiuntur: suavis odoris instar Violarum Martiarum. Fructum fert magnitudine instar uvæ spinæ, viridem, rotundum, cortice gryseo tectum, qui superius quinque fissuras ha-

Medicinalis est planta: intritum rasura ligni infusa fortiter purgat instar Esulæ.

LABORANDI Brasiliensibus altera species Fruticescens: caulibus assurgit minimum digitum crassis vel etiam tenerioribus, per longa intervalla nodosis, teretibus & saturate virentibus: qui ad nodos etiam ramos habent itidem nodosos & virides. In his & illis folia nascuntur velut apposita invicem, vel etiam alternatim posita, à sex ad decem digitos longa, saturate viridia, splendentia & ad tactum instar membranaceæ chartæ, in extremitate incurvata, nervo secundum longitudinem & venis obliquis conspicua.

Radix illius lignosa, fusca, nec magna nec crassa, sed tenuis & longa. Nullius odoris aut saporis videtur dentibus incisa, verum si paululum masticeatur vehementer urit linguam & magis quam pyretum. Trahit maximam copiam pituitæ è lingua, atque ita

liberat caput à catharris & mitigat dolorem dentium. Præsentissimum quoque est remedium adversus Gonorream radix contusa atque in aqua macerata, dein cocta & aqua mane hausta. Prodest quoque adversus venena, urinæ suppressionem & calculum.

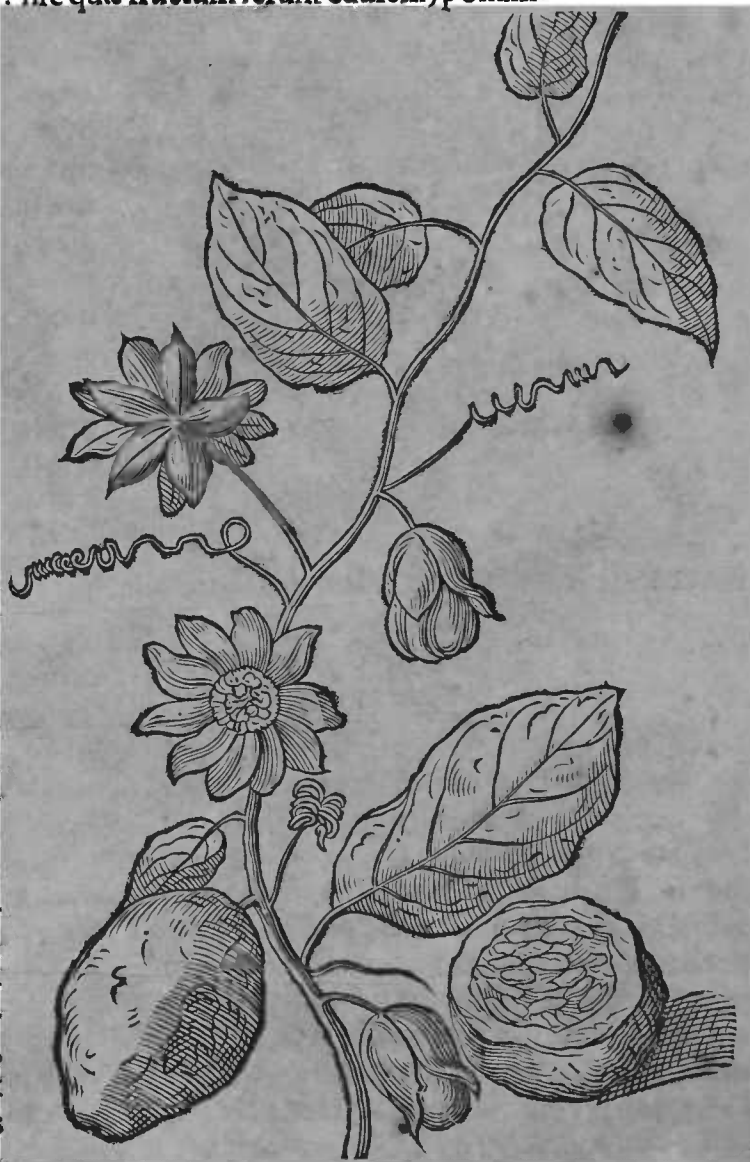
MARVVRV Brasiliensibus: subfrutex est in semipedalem aut etiam pedalem altitudinem excrescens & folia gerens similia salignis, directe sibi opposita & unum in extremitate. Florem fert flavum. Fructum autem magnitudine & figura pruni, flavum & dulcem quidem sed minime edulem.

C A P. I X.

Murucuya seu flos Passionis, variae illius species.

MVRVCVIA GVACV & GVAINVMBI ACAIVBA: Hispanis *Granadilla*, vulgo flos Passionis; Belgis in Brasilia commorantibus Rhangappel: hederæ est fructifera: plures autem illius reperiuntur species: hic quæ fructum ferunt edulem, ponam.

I. MVRVCVIA GVACV seu piriformis, planta est viminea, lignosa, lentissima: Caulis contortus, quadratus, varius, coloris cinerescens seu grisei, pollicem crassus, seu etiam vitis & interdum brachii crassitie: longe serpit ac etiam arboribus & fruticibus se implicat. Folia habet læte viridia, lævia, splendida, quinque aut sex digitos longa, non serrata, inæqualis figuræ; quædam enim sunt simplicia, quædam in duas partes inæquales, quædam in tres partes sive lacinias secta: adhærent autem cauli pediculis suis subruffis, & nervus tendit per longitudinem laciniarum, transversim autem multæ venulæ intertexuntur. Florem fert insignem, quem Passionis vocant, magnitudine Rosæ majoris plenæ, exterius foliis quinque dilute purpureis superne & inferne, & quinque viridibus inferius, superius rubris, alternatim positis. Supra hæc folia in orbem expanduntur filamenta insignia sesquidigitum longa, crispa, medietate interiore tota purpurea, exteriori, rubro seu purpureo & albo variegata in centro floris extat columna ex flavo albicans, teres & quasi tornata, lata unum digitum, cui superius apex ovalis figuræ, magnitudine seminis pyri impositus, & huic item clavi ex-

tremitis suis cuspidibus infixi in uno puncto: infra ovalem autem figuram à fastigio columnæ quinque brachia extenduntur ad latera, quorum quodlibet continet spongiforme corpusculum, flavo pulvere adpersum ut in Lilio. quando exterior floris pediculus totus abscinditur tunc integra columna è flore extrahi potest. Flos autem facillime perit decerptus & vermiculi in illo generantur ut in caseo. Fructus piriformis est, initio viridis, maturus flavescens è viridi coloris. Intus tribus lineis in tres partes dividitur secundum longitudinem, inter quas lineas multi processus, quibus semen cum pulpa fructus per tenues cuticulas annectitur. Pulpa alba, succulenta, glabra, instar rudimenti avis in ovo, cui inhærent in quolibet fructu grana seminis ducenta sexaginta vel plura, nigra, splendida, compressa, quorum quodlibet suo folliculo includitur. Odor & sapor fructus dulcis & suavis. Cortex crassior est quam mali aurantii. Quando comeditur, scinditur transversim (non secundum longitudinem) & pulpa paulum separatur à cortice, adhærens illis processibus, ac dein una cum seminibus sorbendo instar ovi tremuli exhauritur. Quando autem animus est semen colligere & servare, pulpa cum seminibus per linteolum leniter exprimenda & ita à granis separanda, granaque deinde
suis

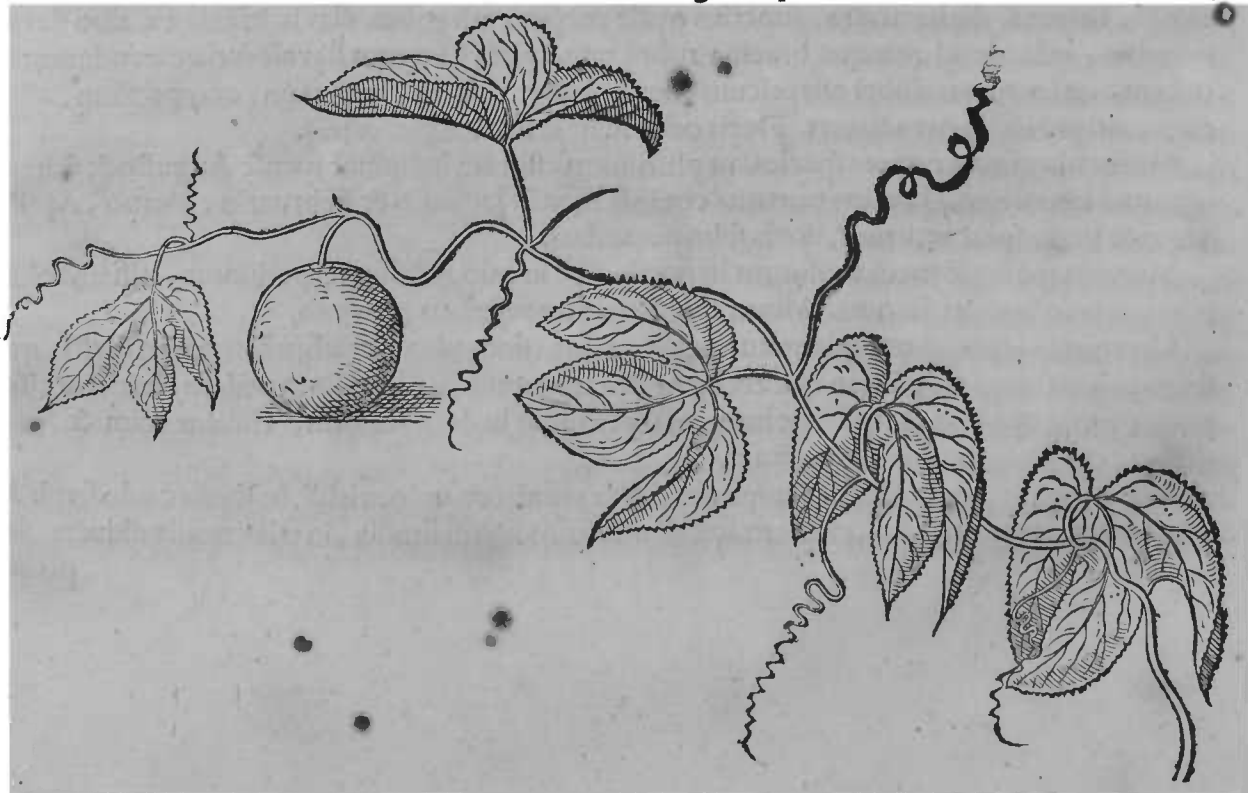
suis folliculis adhuc inclusa, triduo aut quatrIduo chartæ imponenda ut ex parte siccentur; postea summis digitis folliculus cuique grano detrahendus: alias ita glabra sunt ut comprehendendi nequeant, nec inter edendum ore separari.

II. *MVRVCVIA* Maliformis caulis itidem sarmentosus ac subruffus: folia gerit, hinc inde, suis pediculis circiter digitum longis affixa, & quodlibet in quinque alia sectum quæ suos nervos & venas habent, & quædam horum foliorum sunt interdum laciniata, quædam non. Ad singulos pediculos foliorum provenit etiam pediculus, continens florem in circumferentia duplam quantitatem Rosæ habentem; quique inferius tria folia viridia obtinet, supra autem, hæc quinque longiora, inferne viridescencia, superne cæruleo-purpurea, & inter hæc alia quinque in totum purpurea: dehinc Solis uti pingitur figura radiatim multa filamenta crispata & in orbem explicata, exteriori medietate cæruleo-purpurea, interiori dilute cærulea vel etiam è contrario, ut supra observavi; vel etiam, quod elegantissimum, exteriora versus dilute cærulea in medio in orbem purpurea, versus interiora ex purpureo nigricantia, vel etiam exterius ex parte cyanei, interius in totum uranii seu etiam rubri coloris ac circulorum modo punctulis dilutis albo & rubro in orbem variegata; circa centrum autem ex brunno itidem rubra suis punctulis. In medio floris columellam habet brevissimam, pallidam, superius in quinque partes dissectam, quæ ad latera curvata extenduntur; cuique parti spongiæformi corpus lutescens, pulverem luteum adsparsum habens adhæret. In medio autem columellæ pisiformis orbiculus ex flavo albicans, & huic tres clavi superius

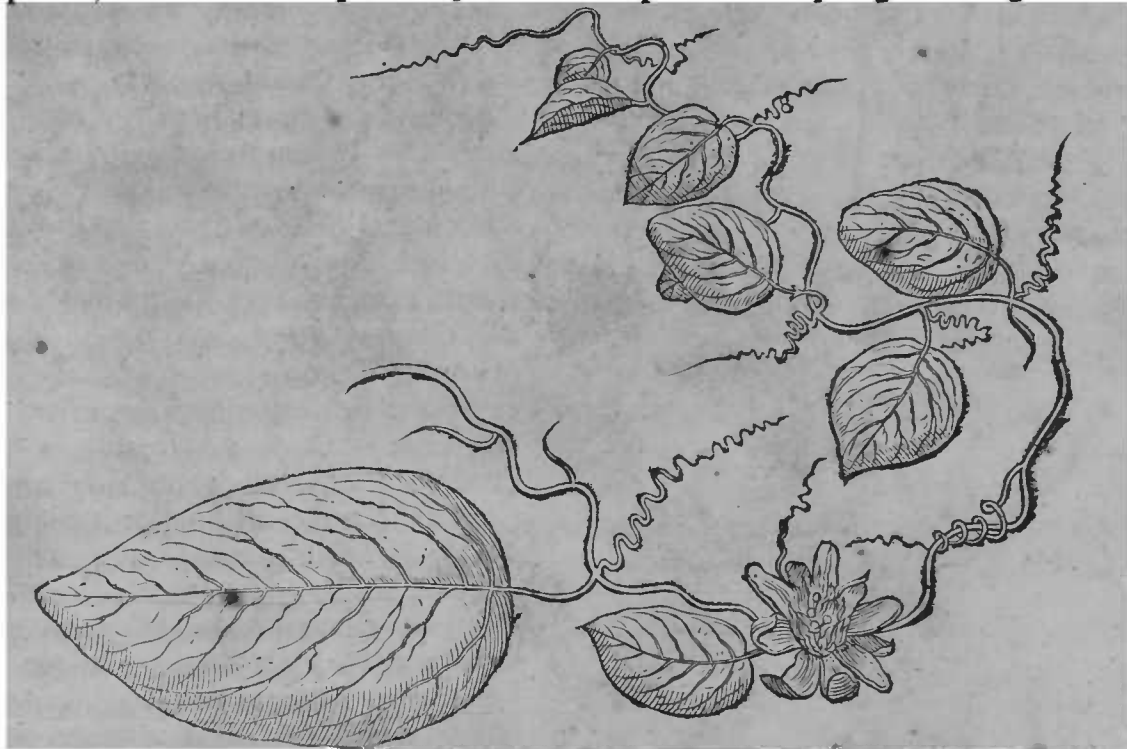
infixi è flavo albi & punctulis minimis purpureis variegati & deorsum inclinati, ut brachia columnæ. Flos totus suavis odoris. Fructus æquat pomum nostras vulgare, rotundus, cortice crasso, flavi exterius coloris, constans pulpa succulenta, vinoso acida: crocea & linguam tingente croceo colore: & in illa multa granula seminis nigri, magnitudine seminis pomi vulgaris, sed variis tuberculis insigniti, & folliculo inclusi. Fructus item transversim scinditur comedendus. Semina quoque eodem modo colligenda & conservanda. Commendabilis est fructus tam odore quam sapore. Flos adhuc clausus ita se habet ut in Icone.

III. *MVRVCVIA* maliformis alia, folia habet magna; quodlibet in tres lacinias sectum,

continetque quælibet lacinia suum nervum secundum longitudinem, & venas obliquas: suntque præterea in ambitu serrata, læte viridia & splendentia, eodem modo ad caulem posita ut in prima specie. Flos magnitudine & figura convenit cum antecedenti, sed differt colore atque numero foliorum: hujus enim exteriora & majora folia inferne viridia, superne alba, quibus quinque prorsus alba interponuntur. Ex medio autem flore prodeunt in orbem filamenta, dimidia parte interiori quidem cæruleo-purpurea, altera exteriori albo-flavescentia. Columella in medio rotunda ex viridi flavescentia, superius in quinque (interdum & sex) curvaturas deorsum vergentes divisa, cum spongiformi corpore è viridi sufflavo ut in aliis. In medio summitatis Columellæ orbiculus pisiformis, cum tribus clavis infixis, deorsum inclinatis. Flos suavis odoris. Fructus convenit cum superiori, sed immaturus adhuc ex viridi sufflavescit punctulis albicantibus variegatus instar Colocinthis, & splendens instar speculi & summe lævis. Maturus autem citrinus est.

IV MURUCVIA Piriformis altera, priori piriformi flore similis sed foliis differens, flos quoque major. Folia solitarie posita, quodlibet suo pediculo sesquidigitum longo innitens,

cordis bubuli figura, circiter quinque digitos longa, quatuor fere lata, ubi latissima, in ambitu non serrata, læte virentia & splendentia, nervo secundum longitudinem & venis obliquis quasi prominentibus. Ad quemlibet pediculum folii etiam capreolum habet caulis, quo se annectit, & eodem loco pediculum sesquidigitum longum, tria folia continentem, sesquidigitum longa, in orbem instar floris disposita, viridia & crasso modo serrata. Hisce foliis herbaceis insidet flos, diametro plus quatuor digitorum, continens decem folia, quorum quinque superne & inferne rubri coloris, quinque vero superne rubri, inferne viridis coloris, ita alternatim posita. Supra hæc folia filamenta sesquidigitum longa in orbem stant erecta (cum in aliis speciebus incumbant) satis fortia & teretia, quorum inferior medietas ex lacca, purpura & albo variegata est, superior seu extrema tota purpurea. In centro floris itidem columna erecta, tornata, digitum alta, superius ovale corpus cum tribus clavis infixis ex albo flavescentibus; infra quod quinque brachia rubra punctulata cæterum flavescentia extenduntur in orbem, quorum quodlibet ellipticum corpus habet referens spongiam, compressum, albicans, cui pulvis luteus adhæret. Floris odor suavis, fructus piriformis.

Murucijæ autem omnes species, ut plurimum, florere incipiunt mense Augusto & florent usque ad Januarium. Fructus maturus copiose mense Januario & Februario, Martio, Aprili, Majo & Junio folia amittunt, novis subnascentibus.

Murucja major & media coluntur in hortis, nec in campestribus reperiuntur, nisi ubi olim horti ab incolis culti fuerunt. Minor sponte in campestribus provenit.

Utraque illa species transplantatur per surculos (sine radice) crassitudine unius digiti, qui sesquipedem longi, ad pedem circiter terræ immerguntur, ut dimidium pedem emineant: sic postea progerminant & vestiunt integras sepēs instar hederæ scandentis. Habent enim & suas, ut dixi, claviculas quibus se applicant.

Reperitur hic & alia Murucijæ species; quæ tenui, rotundo, viridi, herboso caule serpit & fruticibus se implicat. Folia hederæ scandentis foliis figura similia, in tria cornua diducta, superius

perius splendide viridia, inferius ex viridi canescentia, uti Caapeba. Quodlibet folium distat ab altero circiter duos digitos & semis, suo petiolo insidens digitum longo, ex caule prodeunte parvo foliolo dentato circumdatum: & prope petiolū etiam habet capreolos rufescentes, quibus se adnectit. Post florem provenit pomum ovale, magnitudine majoris pruni, initio viride, cuius cortex haud ita crassus ut in cæteris speciebus, continens pulpani albicantem cum seminibus ut Murucuja-guacu, lenticularis figuræ, magnitudine seminum pomi, nigra, splendentia.

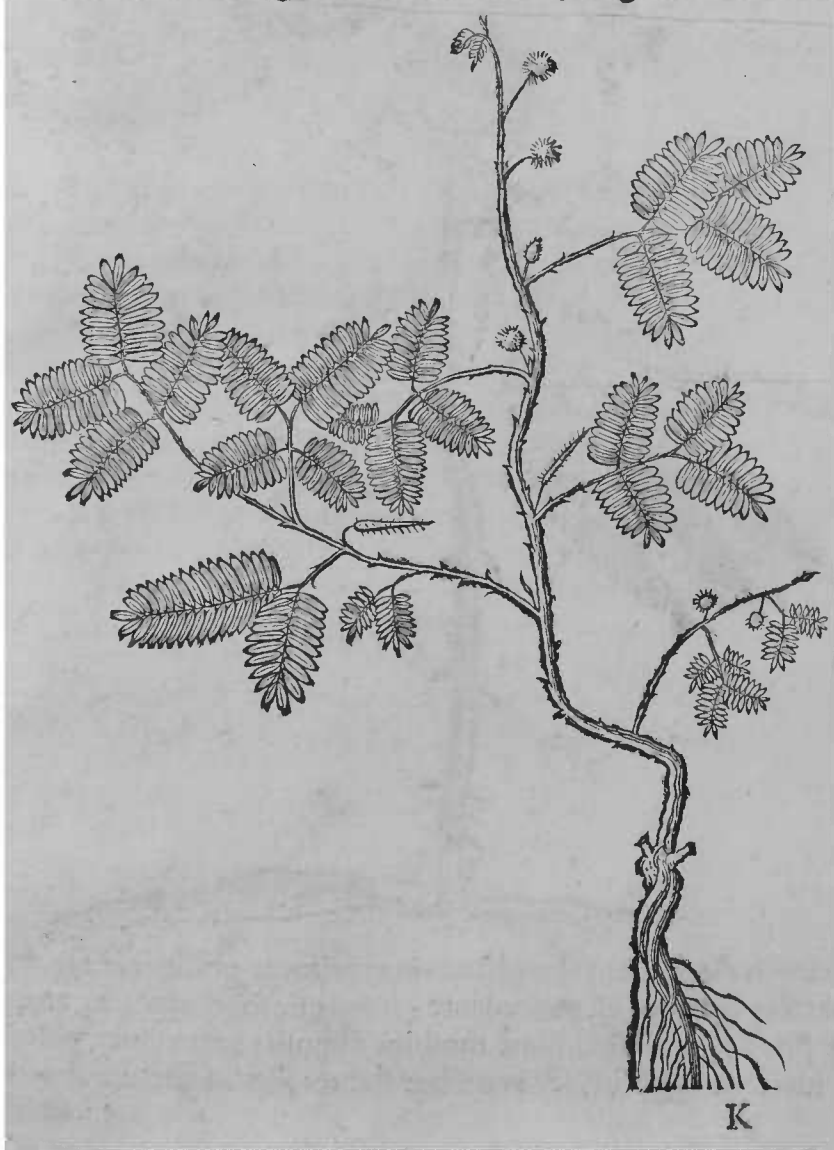
Observavi & aliam speciem, quæ à Brasiliensibus vocatur *Murucuja-ete*, cuius folia dilute viridia in totum, in tria alia secta & in pediculo ubi insidet tria folia in ambitu ferrata, viridia: flos ipse constat decem foliis, nimirum quinque exterius viridibus, interius albis, & inter hæc quinque alia alternatim posita in totum alba: ex medio floris prodeunt filamenta Solis figura, quæ ad medietatem interiorē purpureo-cærulea, ad exteriorē alba sunt. In centro floris stamen in quinque brachia diductum, cæruleo punctulatum, cum spongiformi corpore, quod pulvere luteo aspersum. In pisiformis corporis medio tres clavi infixi. Flos dulcis odoris.

HEDERA Murucuja species (nam & *Murucuja* hederæ est) vesicaria, lanuginosa, odoris gravis mihi dicitur. Longissime serpit caule suo & capreolis se firmat: caulis autem teres, hirsutus, rufus ac mollis; folia acuminata, cordis figura, ad tactum ut sericum, mollia. Florem fert pataci magnitudine, decem foliis constantem, quinque inferius viridibus, superius albis, & quinque totaliter albis, alternatim positis: super his foliis multa filamenta alba in orbem expanduntur ut in flore passionis, paulum contorta & interius in orbem purpurata: in medio columella albicans, punctulata rubro, cui quinque spongiæformia corpuscula cum tribus clavis imposita, coloris ex viridi albicantis, murucujæ modo. Post flores sequitur folliculus turbina- tus, magnitudine dactyli, qui intus cavus semina continet. Odor totius plantæ fortior & penetrans ut Hyosciami, sed cui dulcedinis aliquid admixtum deprehenditur. Planta manibus tractata odorem imprimit.

CAP. XII.

Caaco seu Herba viva.

CAACO Brasiliensibus: *Herba viva* vulgo: Caulem habet striatum, viridem, longum, haud crassum, lignosum, aculeatum, fragilem tamen & medullosum, qui partim ter-

ræ incumbit, partim assurgit & aliis se implicat: in varios panditur ramos & rami in ramulos, duos aut etiam quatuor digitos longos aculeates; quilibet autem ramulus quinque, sex aut octo costas habet sibi semper oppositas, quamlibet unum aut sesquidigitum longam, quæ costæ continent foliola læte viridia ordine posita & sibi opposita, angusta, oblonga, ut lentium sine pediculis, ad tactum tenera, in medio secundum longitudinē subtili nervulo, qui non potest videri nisi foliolum obvertatur. Ad caulem ubi ramuli prodeunt brevis provenit pediculus (raro plus quam unus in uno loco, sed in uno habens multos, & in summitate caulis quasi spicatum congesti sunt globuli) unum digitum longus, qui capitulum producit rotundum, magnitudine globulariæ Monspel. Car. Clusii Rar. Plant. lib. iv. cap. i. vel etiam majus, constans cæruleo pur-

leo purpureis (vel etiam incarnati coloris) flosculis egregiis, arcte junctis, ita ut capitulum hirsutum videatur. Post flores proveniunt siliquulæ tenues, striatæ, hispidae, mollibus aculeis munitæ, tres circiter digitos longæ, in quibus semen nigerrimum, splendens, oblongum, figuram fere habens cordis, magnitudine grani siliginis. Radix hujus plantæ perennis est, & semper protrudit caules recentes. Est autem radix pedalis aut paulo majoris longitudinis, quatuor circiter digitos crassa superius, sed quæ paulatim attenuatur versus inferiora; est autem contorta instar funis, & multa habet filamenta ad latus è sui medio, unum aut duos pedes longa: exterius est coloris umbræ, interius alba, lignosa, medullosa, lenta, filamentosa. Tota radix fortem odorem habet plane similem raporum nostratium, diu in cella tempore hyberno servatorum. Herba inodora, sed saporis subdulcis. Mirabilis autem, nam manu, pede aut baculo tacta, statim contrahit se & componit, brevi autem post iterum se explicat, quod ab astante videri potest. Eriam circa Solis occasum quasi tristitia affecta se componit.

Reperitur hic & alia Herba viva fruticescens, Lusitanis *Silva d' Agoa* dicta. Adsurgit in altitudinem pruni silvestris: folia illius similia foliis prioris speciei, sed angustiora, in ramulis disposita; nimirum quilibet ramus quatuor, quinque aut sex digitos longus est, habetque octo aut novem paria ramulorum sibi invicem opposita, quorum quilibet sesquidigitum longus, & in singulis multa paria foliorum sibi opposita. Flos convenit cum flore primæ speciei, paulo tamen major & cerasi magnitudine. Lignum subruffum habet corticem, estque lentum, multis spinis rufescentibus munitum. Fert semen in siliquis magnis, latis, instar siliquæ pisi, plane hispida, brunni coloris, tres digitos longis; quando semen maturum est, siliquæ sponte in tot partes dissiliunt, quot seminis grana continent: & secundum longitudinem siliquæ ad utrumque latus, filum quoddam hispidum etiam se absolvit. quodlibet granum seminis habet magnitudinem farris, compressum, coloris olivacei, quadratæ seu parallelogrammæ capsulæ inclusum.

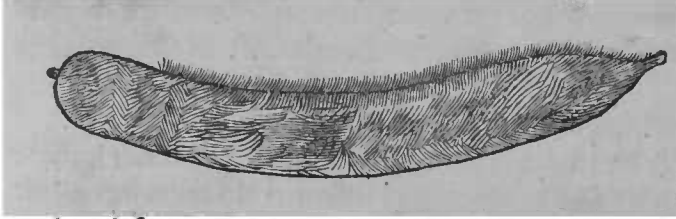
ANNO TATIO.

Plane singularis & admirabilis est siliquæ hujus compositio; quam cum integram ab Amicis è Brasilia ad me missam acceperim, operæ præcium putavi illam hic adjungere ea mole quam habet, quamvis elegantiam ejus pictor vix exprimere possit. *vid. pag. seq.*

Tertia species, itidem fruticescens, minor est præcedente; habetque foliola prorsus angusta & multo angustiora foliolis prioris; atque ad hunc modum disposita: ramuli sesquidigitum longi & non per paria sibi invicem oppositi, sed in orbem stantes, sex, septem aut octo numero;

numero; foliola tam in illis sibi invicem apposita ut in reliquis speciebus. Color ligni similis

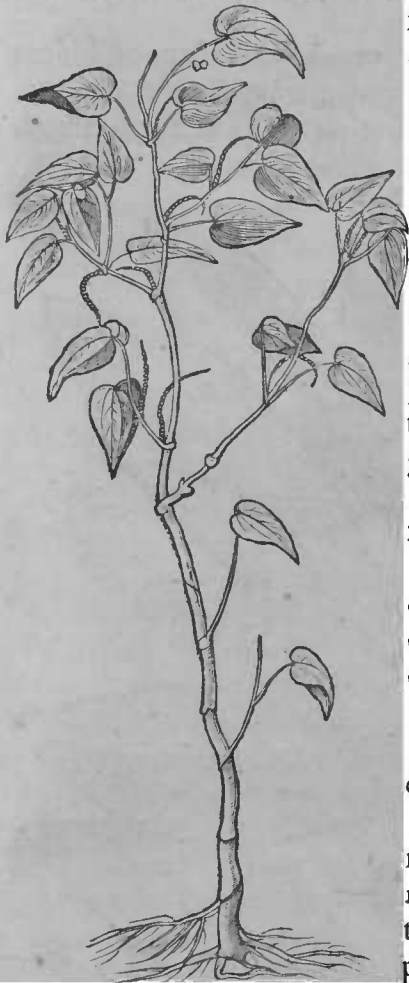
secundæ speciei, uti & flos: verum semen continetur in siliquulis parvulis, teretibus, hispidis, fuscis, quarum multæ conjunguntur, figura Rosæ; quælibet autem siliquula habet tria grana & totidem tubercula. Semen autem coloris est olivacei

paulo obscurioris, rotundum & paulo compressum instar lentium, sed minus. Siliquulæ etiam sponte dissiliunt in tot partes quot semina continent.

CAP. XIII.

Piper caudatum seu Nhamdu. Frutex innominatus. Alter innominatus.

PIPER CAUDATUM, Betre quibusdam Lusitanis; *Nhamdu* Brasiliensibus generali nomine: subfrutex est, instar arbusculæ excrescens ad trium, quatuor, quinque & interdum

sex pedum altitudinem. Caulis illius lignosus, teres, viridis, nodosus, ad aspectum fere ut caulis Solani. Folia singulatim sunt posita, quorum quodlibet suum habet pediculum, qui ad nodos oritur: sunt autem lata, figura cordis ut pingitur vel vomeris, multis venis arcuatim secundum longitudinem elegantissime notata. Ad nodos itidem proveniunt multi juli, quatuor, quinque aut sex digitos longi, incurvati, figura fere ut muris cauda, virides, qui mense Octobri aut Novembri decerpuntur ac in Sole siccati nigrescunt: continentque granula rotunda, nigra, seminis papaveris magnitudine, arcte juxta se in uvam composita, acris saporis, instar piperis optimi quod ex India Orientis affertur. Radix in alias plures tenues dividitur, fuscas, insignis odoris, instar Thymi, & saporis qui linguam vellicat.

Folia hujus plantæ medentur ulceribus tibiarnum. Radix mirabiliter valet adversus apostemata.

Reperitur in Brasilia & alia ejus species ubique obvia & frequentissima in silvis mediterraneis, per omnia similis priori, excepto quod folia angustissima sunt & oblonga, & fructus seu cauda piperina longior, & melior; est enim grandior.

ANNOTATIO.

Fr. Ximenes de Plantis Novæ Hispaniæ agens, describit eandem hanc plantam ad hunc modum.

Plantam quæ fert piper longum solent Insularum Philippinarum indigenæ appellare *Buyo buyo* & Mexicani (apud quos non minus nascitur) *Tlatlanquaye*, atque etiam *Acapatli*. Habet autem truncos contortos instar sarmentorum, & in illa folia piperis candidi, verum longiora & acutiora: fructum fert tere-

tem & oblongum: folia sunt odorata, sapore acri & mordaci, calida & sicca in tertio gradu atque subtilium partium; Fructus nusquam perfecte maturatur ita ut sementi sit aptus, itaque decerpitur cum jam rubescere cæpit, & exponitur soli ut mature scat & servatur in usus: ficcus autem atque etiam viridis manducatur, neque male nutrit, additque cibis bonum saporem, modo ne igni admoveantur, nam si ebulliatur statim illum amittit atque etiam vires. Cortex radice contusus & haustus evacuat commodissime melancholicos humores, sanat vulnera venenata, prodest nervis resolutis, discutit flatu & sanat omnes infirmitates à causa frigida ortas, resolvit humores crassos & lentos. Hactenus in Nova Hispania tres illius species fuerunt observatæ, licet in Philippinis Insulis quinque dicant inveniri, quarum ramulos nobis attulerunt; nam præter *Buyo buyo*, de qua jam diximus, memorant & alias quatuor quarum postrema appellatur *Buyo samo* aut *de semi*, quæ licet similem fructum ferat, differt tamen gravitate odoris, & foliis quæ obtinet perforatâ & scabiosâ, itemque sapore acri & adstringente: alias duas species ajunt differre à *Buyo buyo* parvitate foliorum & asperitate, præsertim minimam, quia major producit majora, cæterum valde similia. Obtinet saporem piperis nigri & præcipue radix, nam fructus magis accedit ad piper longum, licet subtilior sit & acrior; cortex est colore melleo, acutus & corroborans. Radix utriusque speciei exhibetur contra venena uti cætera alexipharmaca, unius uncie quantitate ex aqua Cocci aut vino palmarum

recenti: medentur frigidis ventriculi affectibus cum decocto Chamæmeli sumtæ, corrigunt enim & superant humores crassos, atque ita corroborant ventriculum: succurrunt frigidis & maleficiatis, præsertim si addantur alia remedia opportuna, ut affirmant Mexicani, qui propterea vocant *Tlatlanguaye quanhiautli*.

Nascuntur locis calidis passim ad ripas fluviorum & in vallibus.

Succus radicum & stolonum expressus, & haustus vel per enema infusus, evacuat humorem qui generat hydropem: decoctum resolvit humores crurum, discutiendo humores pituitosos, qui illos generant: movet menses foeminarum: dispellit flatus, & lenit dolores ex illis orientes: sanat vulnera, maxime quibus aliquid virosi subest: mitigat dolores luis venereæ: resolvit tumores gutturis & alios quoscunque, maxime si *contlynan* admisceatur: restituit movendi facultatem: movet sudores: curat paralyfin & spasnum.

Vtuntur quoque foliis in subfumigiis ad frigora & rigores pellendum.

Clarissimus vir Carolus Clusius lib. 1. Exoticorum cap. xx. dedit nobis iconem ramuli hujus plantæ & consentit cum hoc Auctore folia hujus plantæ à piperis nigri foliis parum differre. Icones utriusque plantæ faciunt fidem. Garzias tamen ab Horto dicit longe aliam esse plantam & non plus habere similitudinis cum plantis nigri & albi piperis quam fabam cum ovo: in quo tamen liquet illum fuisse deceptum.

Allati sunt nobis ejusmodi fructus ex India Orientis, ligneis verubus affixi, quos ibidem ajunt appellari *Ciriboa*, quod nomen nonnihil alludit ad *Buyo*, & quidem immaturos decerpi; sed in illis non deprehendo tam acrem & vellicantem saporem; fieri autem potest non esse admodum recentes: qui autem attulerat de viribus & usu nihil poterat nos docere.

FRUTEX (cui Auctor nomen non adscripsit) instar Salicis pumilæ nascitur in arenosis locis. Lignum & folia habet Salicis, sed paulum lætiora, egregia viriditate splendentia, nervo prominente secundum longitudinem, venis vero in latitudinem ordine digestis.

Flosculos fert umbellatim congestos albos, parvos, instar Sambuci: post quos

proveniunt folliculi plane compressi, figuræ ut in Icone (quam ex herbis siccis ab Auctore studiose collectis, exprimi curavi) valde elegantis; continentes semen rotundum, nigrum, macula alba notatum.

FRUTEX (cujus nomen Auctor non prodidit) instar Salicis pumilæ, foliis Salignis, sed paulo latioribus, nervo secundum longitudinem utroque latere conspicuo, & venis transversis exilibus: ligno quoque Saligno. Capitula autem habet rotunda, viridia, in longis pediculis, qui & juxta folia & separatim è caule enascuntur, & in iis congestos flosculos minimos luteos. Post flosculos proveniunt capitula ut in lupu-

in lupulo, minoris oliuæ magnitudine, sed dura & quæ semen continent triangulare.

Iconem non dederat Auctor sed illam ex herbis siccis ab ipso collectis delineandam curavi, & descriptionem qua leviter defunctus erat, absolvi. An autem sit alicujus usus dicere non possum.

CAP. XIV

Guajeru. Nhambu Guacu. Frutex innominatus. Alter innominatus.
Canambaya. Frutex innominatus. Fruticescens herba.

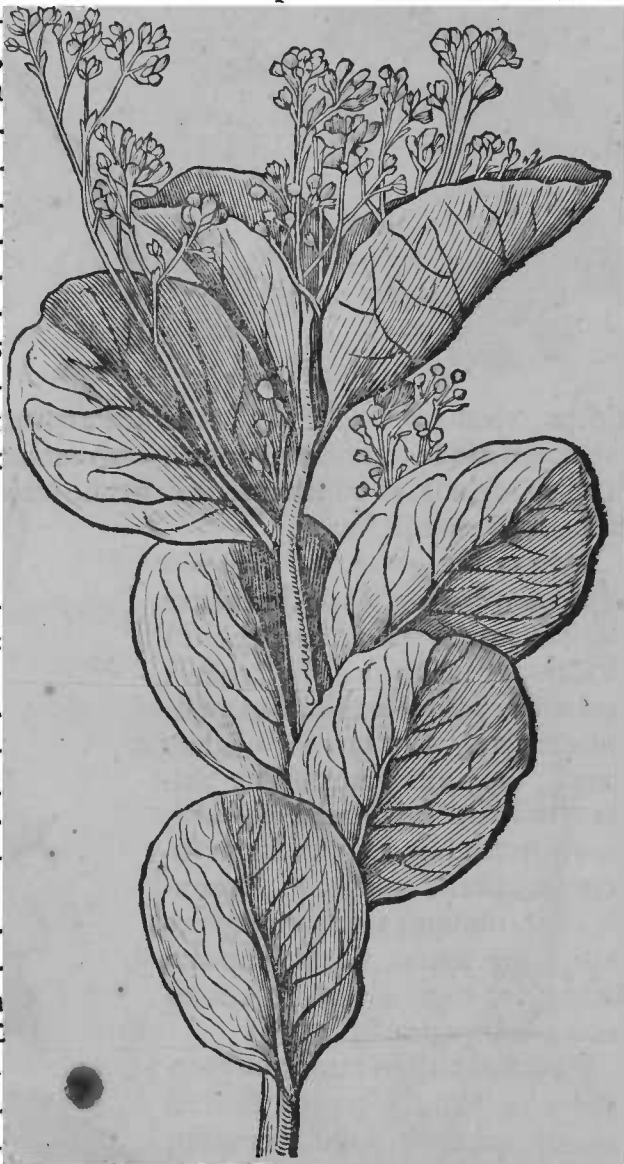
GVAIERV Brasiliensibus. Frutex arborefcens, cortice subruffo seu brunno. Folia habet hinc inde posita, solida, subrotunda, splendentia, brevissimis pediculis innixa: nervo secundum longitudinem postica parte prominulo, & costis sex aut septem obliquis prædita, quæ in minutas venulas se spargunt, postica itidem parte prominentes, & magis conspicuas. Flosculos fert multos, umbellatim positos, quinque foliolis constantes, pallide albis, in medio autem continet plurima staminula pallida, quæ flava punctula habent. Fructum producit magnitudine & figura prunorum nostratium, nigricantis ex rubro coloris quando maturuit: carnem habet albam, dulcis non tamen ita manifesti saporis; & continet lapidem instar pruni, cum nucleo. Edulis est fructus.

Nascitur passim sponte in silvis aridis maritimis.

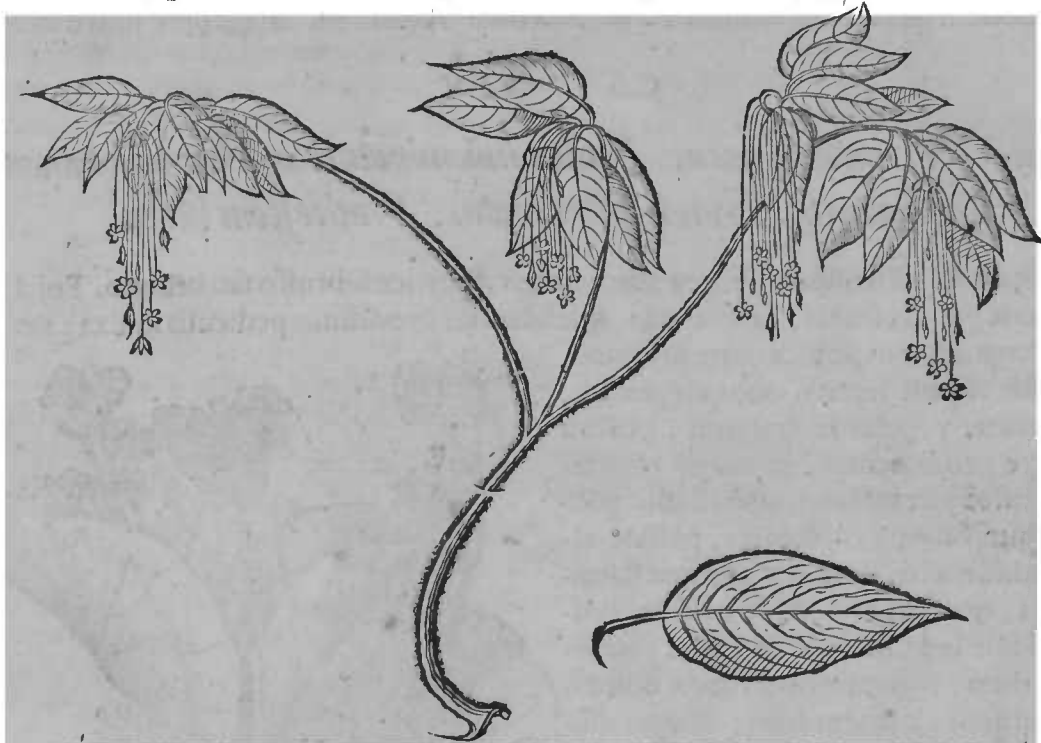
Iconem hanc cum flosculis & foliis delineandam curavi ex herbis siccis ab Auctore nostro collectis, nam ipse nullam fecerat.

NHAMBV GVACV Brasiliensibus; Ricini species; frutex est in multos ramos expansus: caudicis color ut in Iuglande. Folia fert in longis pediculis, qui in medio folii sunt infixi, magna, in octo aut novem lacinias acuminatas scissa, per ambitum subtiliter ferratas, & è centro folii per omnes lacinias nervus tendit secundum longitudinem. Inferius eleganter sunt viridia, superius saturate; ad tactum mollia, tenera, & quæ decerpta statim flavescent. In ramorum extremitatibus autem proveniunt singulares pediculi, in quibus alternata serie & spicæ forma in propriis petiolis, proveniunt virides lævesque globuli quinque aut sex juxta se positi, instar uvæ, qui se aperientes exhibent flosculos subtile, figura ut in Sambuco, sed multo minores, coloris ex albo sunt subflavescentis, qui facile decidunt, copiose autem congesti sunt in racemum elegantem: odore fere sunt ut Sambuci (quemadmodum universa planta fere ita olet.) Post flores succedunt corpora rotunda, viridia, cinnabris umbelicis notata, magnitudine avellanæ, in totum hispida ut Erinaceus, quinquaginta aut sexaginta in unum racemum congesta, qui fructus sunt. Hic fructus maturus nigricat ac sponte dissilit in tres (rarissime in quatuor) partes vel capsulas, quarum quælibet etiam se aperit & continet in se nucem lævem, cinerei coloris & nigro eleganter maculati, figura & magnitudine pistaceorum. Nux aperta (nam solum cuticula fragilobducitur) albissimum in se continet nucleum oleaginosum, ex quo & oleum exprimitur. Quando fructus nondum maturus est si manibus tangatur dissilit in partes cum crepitu.

FRUTEX (cujus nomen Auctor non prodidit) similis est arbori Ianipabæ; lignum habet cortice cinereo tectum, folia in frondes congesta, læte viridia, venis ut folia Ianipabæ, sed longe minora sunt, quatuor aut quinque digitos longa. Fert florem magnitudine & figura floris Narcissi similem, quinque foliis flavis constantem: proveniunt autem hæc quinque folia, seu sunt idem corpus cum scapo cavo quinque digitos longo, per quem filum quoddam transit usque ad medium floris, continens duo staminula figura nuclei pomi. Nascuntur flores con-

fertim in uno ramulo juxta se invicem, duodecim, quindecim, viginti aut plures. Fructus illius est rotundus, pomi mediocris magnitudine aut figura nucis juglandis suo cortice viridi

cinctæ, viridis, splendens & per maturitatem nigri coloris. Continetque intus multa semina, melonum modo transversim posita: caro autem est spongiosa, alba & facile ex cortice potest eximi ut juglans, ac eodem modo in medio interstitio est divisa. Omnia poma matura evacua- ta & inania reperiuntur.

FRUTEX hic (cui ab Auctore nomen adscriptum non inveni) in spinæ albæ altitudinem excrescit: cortice ligni viridante & raris ramis. Folia habet inordinate posita, brevioribus pediculis innixa; tres circiter digitos longa, superiori parte dilute viridia, inferiori lanuginosa & alba; nervo secundum longitudinem superne & inferne conspicuo, & paucis costis obliquis alternatim oppositis. Folia autem siccata superna parte plane nigra evadunt, inferna incana & lanuginosa.

In extremitatibus ramorum racematim enascuntur copiosi flosculi minimi, qui aperti stellulas referunt quinque aut sex foliolis constantes, luteolis; qui denique desinunt in pappos. Fructum ferat necne ab Auctore non proditur.

Iconem autem hanc delineandam curavi ex ramulo sicco ab Auctore collecto, itaque & nigrum illum colorem expressi.

CANAMBAYA Brasiliensibus. Frutex ligno cinereo exterius, folia habens crassa, substantia Aloës foliis similia, semipedem aut amplius longa, duos digitos lata, in ambitu exsecta, figura foliorum è cera confectorum, quibus ornantur crines angelorum qui salutem annuntiant

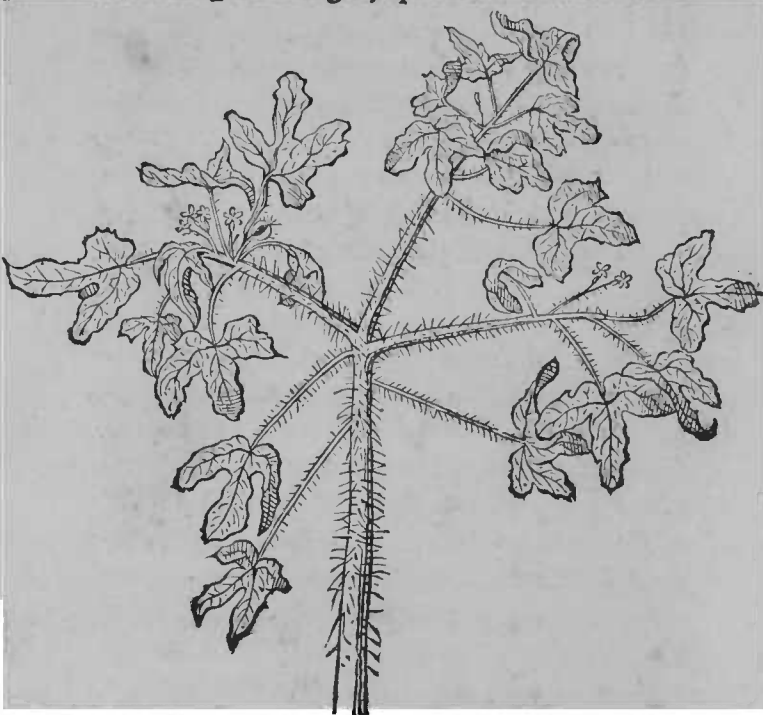
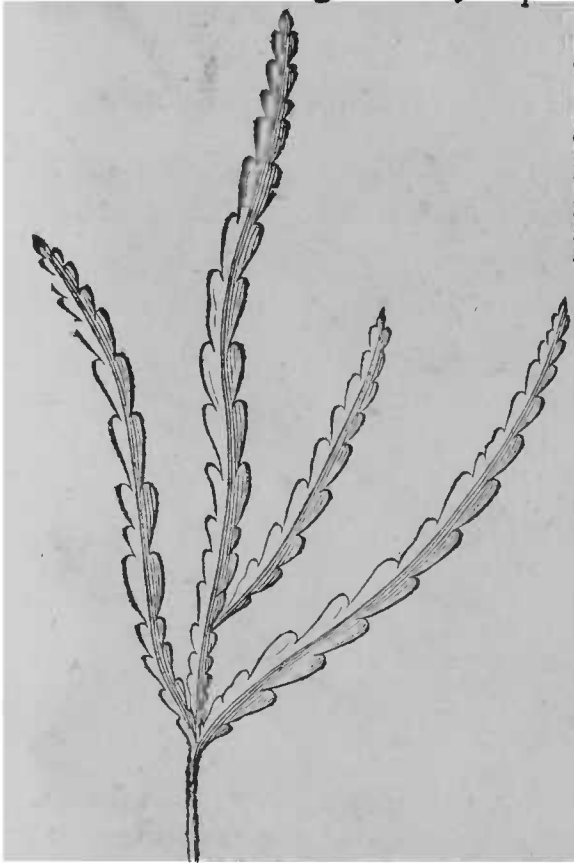

pastoribus tempore nativitatis Domini: per medium autem folium interius transit ligneus nervus

nervus secundum longitudinem, estque folium virens ut Aloës & per oras quasi bruscens.

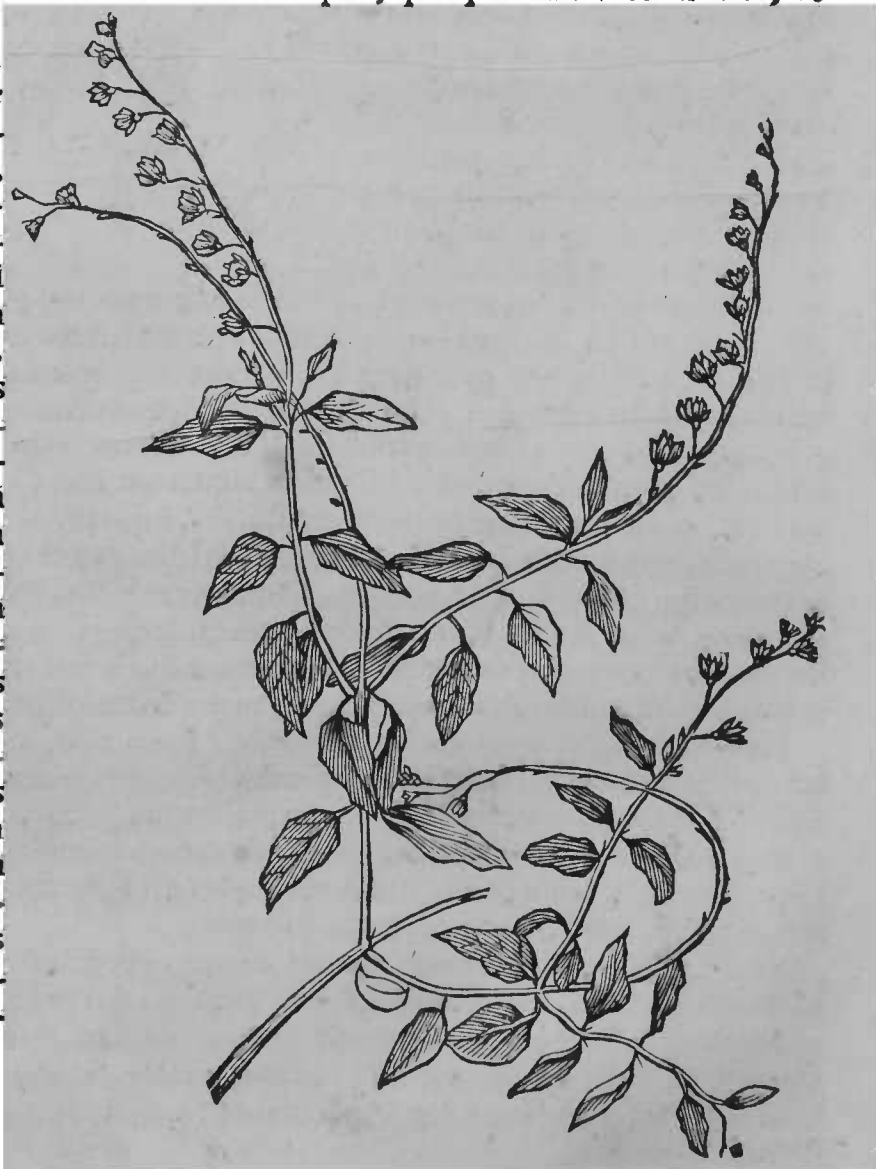
Reliqua ad historiam hujus plantæ pertinentia ab Auctore prodita non inveni.

FRUTEX quoque hic nascitur (*cujus nomen Auctor non prodidit*) pungens & urens: caule lignoso, subtilibus spinulis albis munito, atque in multos ramos disperso assurgit. Folia fert inordinate posita in pediculis tres digitos longis; quodlibet in tres laci-

nias divisum, subtilibus pilis vestitum & in ambitu inæqualiter exsectum. Tactum urit ac pungit vehementer. Fert flosculos similes floribus Lychnidis silvestris à Car. Clusio descriptæ, quinque foliolis constantes, coloris prorsus nivei.

FRUTICESCENS hæc Herba (*cujus tamen nomen ab Auctore non proditur*) caules habet rufescentes, lignosos, & fragiles, & in figuram arbusculæ assurgit, in plurimos ramos distributa, in quibus bina ac bina sibi invicem opponuntur foliola in brevibus petiolis rufescentibus, unum digitum aut paulo plus longa, superius dilute viridia, inferius nonnihil albicantia; nervulo secundum longitudinem subtili conspicuo, venis autem ita exilibus ut vix conspiciantur. In extremitatibus ramorum sex aut septem digitorum longitudine proveniunt graciles admodum pediculi, sustinentes elegantissimos flosculos, quinque foliolis constantes, flavis & ad oras sanguinei coloris: in medio autem flosculi staminula exstant lutea & sanguineo colore maculata. Planta & flos nullum habet odorem notabilem. *Fructus aut semen ab Auctore non describitur.*

C A P.

Frutices tres innominati. Trematee. Frutices tres alii innominati.

FRUTEX hic (*cujus nomen ab Auctore non proditur*) ex radice quatuordecim aut quindecim digitos longa, lignosa, alba, & multis filamentis prædita: lignosus è viridi albicans prodit caulis in arbusculæ modum, duorum aut trium pedum altitudine: caulis autem & ramuli multis sunt armati spinulis acutis. Alternata porro serie adstant folia in pediculis sesquidigitum longis, pleraque ad pediculum habentia unum aut alterum parvulum folium: folia autem vomeris ferme figura sunt, sed obtusi, dilute viridia, ad tactum mollia & tenera, & ad nervum postica parte, secundum longitudinem aculeata. In extremitate caulis & ramorum, quemadmodum etiam sparsim ad ipsos ramulos, proveniunt unus, duo, tres vel quatuor flosculi, ex viridi ad luteum inclinantes, & quinque foliolis constantes, & in medio stant quinque staminula erecta. Post florem sequitur fructus, mespili magnitudine, rotundus, lævis, coloris è viridi albicantis, striis viridibus saturatis secundum longitudinem, maturus autem flavescit; folliculo & pulpa constans, ut uvæ crispæ nostrates, saporis acidi grati. Fructus comeditur, & semina orbicularia compressa, flavescencia in se continet, figuræ ferme ut lentes.

Vide Dodoneum de malis æthiopicis.

ANNO TATIO. Iconem hujus plantæ ex herbis siccis ab Auctore nostro conservatis delineandam curavimus, quare neque flores neque fructus addere potuimus. E semine autem è Brasilia ad nos misso anno cdo 10 c xxxviii. nata fuit hæc planta in Horto Botanici nostratis D. Braband; quam & tunc à perito pictore delineandam curavi, & iconem servo; erat autem plane eadem planta, quam tamen Solani speciem spinosam arbitrabamur; floruit & fructum protulit plane similem descriptioni Auctoris nostri, qui ad maturitatem pervenire non potuit, primum enim frigus plantam enecavit. Nisi autem color florum differret, videri poterat frutex Novæ Hispaniæ Hintztomarzin, quem Fr. Ximenes ita describit: Est frutex agens radicem grossam & surculosam, è qua prodeunt trunci spinosi, ulnam alti, & in iis folia, quodammodo similia spinauliæ, inferiore parte villosa & incana: fert florem purpureum cum quibusdam staminibus, è quibus enascitur fructus similis albis cerasis. Radix est amara, acuta, calida & sicca in tertio gradu. Cortex illius contusus & quantitate semunciae haustus ex aqua, evacuat per inferiora quosvis humores; estque admirabile remedium contra febrem & difficultatem respirandi, atque etiam hydropem.

FRUTEX (*cujus nomen Auctor non prodidit*) ligno albo, medullosa, folia habens acuminata, lata, ferrata, plane hirsuta, inferne viridiora, superne nigricantia. Fert echinos seu globulos aculeatos magnitudine pisorum majorum, fuscis, verticillatim in ramulis positos, decem, duodecim, quindecim, plures, paucioresve simul: pessimi sunt hi globuli itinerantibus, nam ubique sunt obvii in silvis ad vias, & tacti vel centum numero simul capillis & vestimentis adhærescunt, item jubis & caudis equorum.

FRUTEX (*quem Auctor non nominat*) aculeis oppositis & in quolibet tria paria foliorum buxi foliis similium, sibi apposita habens. Flosculos fert longos, dilute ex albo purpurascens, quatuor foliolis constantes deorsum incurvatis, albis & totidem staminulis parvulis. Baccas generat, quamlibet in proprio pediculo, ovals, Sambuci baccarum magnitudine, obscure purpureas, tingentes nigricante brunno: quælibet continet intus lapidem parvum album, compressum.

TREMA TE Brasiliensibus. Frutex arborefcens. Malo punico figura est fimilis : cortice

Sambucino, ligno albo, medullam continente. Folia obscure viridia, haud magna, nimirum sesquidigitum longa & sine pediculis ramis adhærentia, aspera, & multis venis conspicua. In extremitate ramorum fert multas umbellas magnas, floribus lutescentibus, quibus nonnihil purpurei admixtum, & in medio horum multa staminula flavescentia ut florum Hieracei, & eodem modo desinunt in pappos: referunt exacte odorem styracis, uti & folia trita. Post flores provenit in illis papposis capitulis semen minimum, rotundum, nigrum, multo minus papaverino.

Brasiliiani utuntur foliis contusis in oculorum doloribus & rubedine.

Iconem non dederat Auctor sed ex herbis illius siccis accurate delineandam curavimus.

FRUTEX (cujus quidem nomen Auctor non prodidit, sed hanc dedit iconem) multis virgultis ex una radice ascendens, rectis, colore cerasi, breves ramulos habentibus, in quibus folia bina ac bina sibi opponuntur, sesquidigitum circiter longa, subrotunda, late viridia & splendentia, superius tamen magis, non crassa, attamen cum strepitu frangibilia: innituntur brevissimis pedi-

culis, ad quos ramuli enascuntur, flosculis onusti candicantibus, eo modo compositis quo in Lilio convallium; qui sunt cavi, figuræ ut pileus Brasiliensis, superius in quinque crenas divisi; post sectionem autem deorsum incurvantur: in medio prominet staminulum album, extra flosculum, haud crassius filo: hoc stamen interius ambiunt alia staminula minutula flavescentia: æmulantur odorem florum Cerasi nostratis.

An fructum ferat & qualem ab Auctore nostro non proditur.

FRUTEX (cujus nomen Auctor noster non prodidit) arborefcens, ramosus; lignum habens album, fragile & intus medullosum. Folia fert

L

late

laete viridita, oblonga, acuminata, leviter serrata, alternatim posita in brevibus pediculis: ad unumquemque autem pediculum folii, multi flosculi congesti conspiciuntur, virides, similes floribus Parietariae herbae. Folia apparent perforata ut folia Hyperici, si Soli obvertantur.

Iconem non dederat Auctor, quare illam ex herbis siccis ab ipso collectis & conservatis delineandam curavimus, verum serratura foliorum hic non satis bene expressa est. Elegans videtur frutex, & dolendum est non plenius ab Auctore fuisse descriptum.

FRUTEX (cujus itidem nomen Auctor noster non expressit) ligno saligno, intus medullam albam continente, foliis ad myrti folia accedentibus, sed longe majoribus, superne viridibus, inferne ex viridi albicantibus; & habentibus nervum secundum longitudinem postica parte prominulum, superna vix conspicuum, sine apparentibus venulis. Cortex ligni est cinerei coloris.

Fert flores, quos tamen ab Auctore nostro descriptos non inveni. Post flores proveniunt siliquae, quatuor circiter digitos longae, teretes, & quasi ex globulis compositae, continentis semen magnitudine ferme pisorum, ex flavo obscurum; una extremitate paulum acuminatum & rimula quadam ad latus insignitum.

Hanc quoque Iconem ex herbis siccis delineandam curavimus.

C A P. XVI.

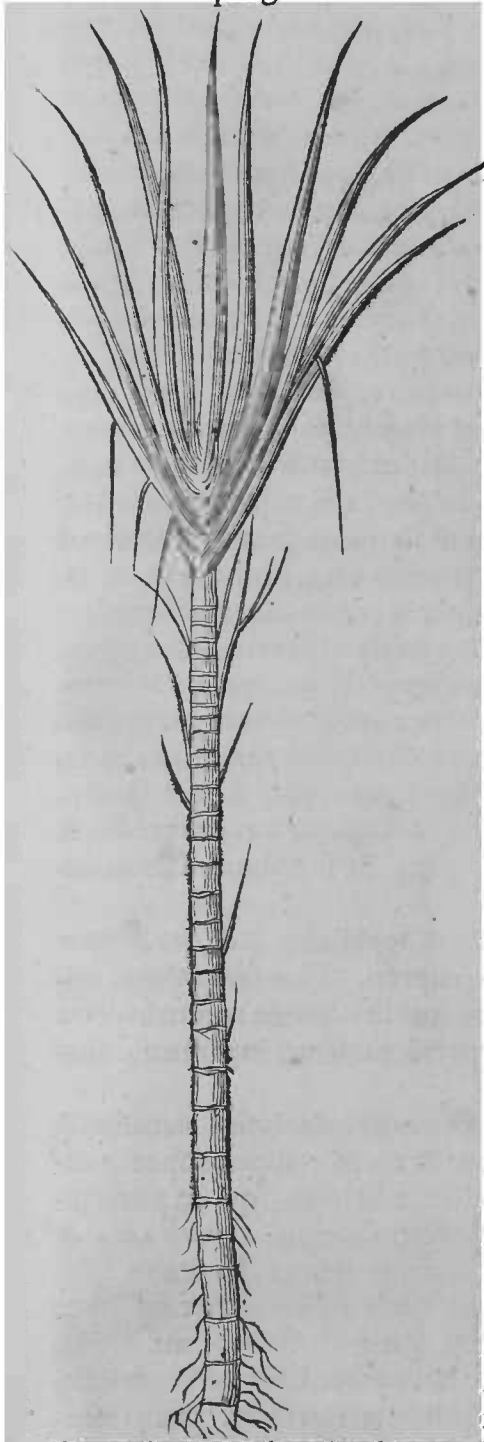
De Cannis è quibus fit Saccharum.

VVBÆ & TACOMAREE Brasiliensibus, Lusitanis *Alfeloa da zuquere* aut *Cana d'azuquere*: Arundo Saccharifera. In quinque, sex, septem pedum altitudinem adsurgit ordinarie, exceptis foliis, (quamvis viderim decem pedes longam, & sex supra quinquaginta juncturis constantem, sed rarius) crassitie quatuor digitorum ut plurimum; multas habet juncturas seu nodos, quorum quilibet circiter quatuor digitorum interstitio distat ab altero, & quo magis distant nodi, seu inter media longiora sunt, eo melior judicatur arundo. Folia superius multa gerit, longa, acuminata, & paniculum florum (quando longo tempore stetit) instar Uuba, sed minorem. Color arundinis ex viridi vergit ad flavedinem: ad nodos albescit ex una parte, ab altera flavescit, quasi duo annuli unus flavus, alter albus circumdarent nodum: qui ipse elevatus est & canescit vel etiam nigrescit. Medulla arundinis solida, succulenta, dulcis, alba.

Arundo hæc requirit pingue & humidum solum, ideo in planis campis, quos Brasilienses *Ibipeba*, Lusitani *Varças* vocant, & humilibus, quos natura dedit huic terræ prope ripas fluviorum grandiorum, magno proventu plantatur. Campi enim illi hiemali tempore maximam partem aquis fluviorum cooperiuntur, & per illam inundationem pinguiunt. Plantatur etiam in montibus, sed non tanto proventu, nisi pingue sit solum. In specie autem qui campi hic apti sint ad cannas plantandas dicam & ubi etiam proventus est hujus plantæ saccharæ eximius. Terræ ripenses circa fluvium Paraiba, Capijbari miri, Caracunhaya, Java-poata, Pirapama, Ipoiuca, Cuin haya facile primas inter omnes tenent.

Optimum tempus plantandi est mense Januario & Augusto, vel circiter. Plantatur autem hoc modo: In terra elaborata sulci fiunt paralleli opera ligonis; in hos sulcos ordine recto ponuntur arundines, ita ut initium sequentis attingat finem antecedentis, hoc facto taleæ hæ inhumantur. Notandum autem quod si tempore æstivo, scilicet Januario, vel circiter fiat plantatio

tiō taleæ hæc profundius sint inhumandæ ob æstum Solis ne ille penetret : tempore hiemali seu Augusto vel circiter minus cooperiendæ sunt, ut aqua pluvialis facilius penetrare possit, sic enim citius progerminat.

Ad singula autem internodia gemina sua protrudit hæc canna plantata, ita ut quodvis internodium det novam arundinem.

Postquam sic progerminavit arundo singulis tribus vel quatuor mensibus, pro ratione soli, ab herba luxuriante purganda est, ne illa plus incrementi capiat quam canna ipsa; isque labor tamdiu repetendus donec arundo in aliquam magnitudinem adoleverit.

Spacio octo, decem vel duodecim mensium à plantatione arundo hæc justam acquirit magnitudinem pro ratione soli, ita ut tunc apta sit ad Saccharum ex illa conficiendum. Interdum tamen usque in alterum annum finitur, & tunc arundo antiqua vocatur, ac interea ex hac ipsa progerminant novæ arundines, quæ secundo anno una cum veteri arundine sectæ ad machinas deducuntur. Post biennium si non secetur canna ut plurimum seipsam consumendo perdit, nisi in solo fertiliori, ibi enim ad triennium durare potest. Radix tamen illæsa manet.

Arundo hæc semel plantata, seipsam continuo instar silvæ multiplicat, ita ut non sit opus eundem campum replantare nisi post quadraginta aut quinquaginta annos neque tunc aliam ob causam radicitus evellitur & replantatur, quam ut laticem meliorem exhibeat.

Damna quæ evenire possunt & accidentia quæ arundineta destruunt, sunt incendium, præsertim tempore æstivo, tunc enim ad radices usque consumitur: potest tamen ex parte damnum refarciri si pluvia succedat post combustionem. Nimia quoque inundatione tempore hyberno perit arundo, præsertim junior & quæ nondum mediam altitudinem acquisivit. Corripitur etiam à vermiculo quodam, quem Brasilienses vocant *Guirapeacojá*, Lusitani *Pao de galinha*, qui radices cannæ exedit, unde perit tota canna: accidit id frequentius locis apprimè paludosis. Suffocari etiam arundo junior ab herbis luxuriantibus potest, ideo frequentius arundineta sunt runcanda. Arundo postquam satis adoleverit, singulæ cannæ prope terram in ipso nodo inferiori, qui latice sacchareo caret & tantum humiditatem aquosam in se continet, abscinduntur, à foliis liberantur, abscissa summitate, in fascies colliguntur, ligantur suis foliis, imponuntur carro & bo-

bus trahuntur ad molendinum. Folia hæc superiora arundinis seu summitates arundinis cum foliis junioribus vocant Lusitani *Olhos*, deducunt singulis vesperis ad circum quantum opus habent, ac hinc inde dispergunt, ut noctu bobus sit pro pabulo, qui circo illi includuntur, ut mane ad labores sint presto. Equi etiam comedunt has summitates præsertim si in mediocres particulas concidantur. Tempus messis incipit Septembri, desinit Februario vel Martio, prout agricolæ plus minusve cannarum possident.

Machina saccharea, quam Lusitani vocant *Engenho*, Brasilienses *Ibira babaca* & *Ibira paranga*, duplex est, aqua & bobus versatilis, hanc *Engenho de boys*, illam *Eng d'agoa* appellant Lusitani. Hodie etiam plerique loco boum utuntur equis & quidem majori commodo, citius enim hi machinam circumagunt.

Machina aqua versatilis rursus triplex est, vel enim aqua tangit rotam inferius, & vocatur Lusitanis *Rasteiro*: vel offendit eam medio & vocatur *Meocopeiro*, vel denique cadit desuper in rotam & vocatur *Copeiro*. Illa plurimum, ista minus, hæc minimum aquæ requirit.

Ad quamvis machinam sive aqua sive bobus circumagatur requiritur area quinque decempedas circiter longa, tres vel paulo plus lata: huic inædificatur ipsum molendinum. Contigua huic alia area eligitur quatuor vel quinque circiter decempedas longa, duas vel tres lata pro ædificatione culinæ, quam *Casa de caldeiras* vocant Lusitani. Ex hac area potest sumi pro ahenis spacium parallelogrammum trium decemped. & semis longum, tres, quartas decemp-

ped. latum: reliquum spacium distribui debet pro formis sacchareis, ollis cinerariis & lintre aquario, ponendis & pro loco vacuo ad operarum commoditatem.

Alia adhuc domo, quæ non longe distet à molendino opus est, quam *Casa de purgar* vocant, quæ decem vel duodecim decempedas longa ut plurimum est, tres aut quatuor lata. Molendinum aqua versatile trium rotarum opera per aquam circumagitur, nimirum habet rotam aquariam dentatam minorem, dentatam majorem, Lusitanis *Roda d' agoa*, *Rodete*, *Bolandeira*. Dentata major duplices radios habet quos *apses* & *contrages* vocant. Molendinum bobus versatile rotis caret & ligna habet superne adfixa oblique descendentia quibus jumenta admoventur, ut circumagant molendinum. Constat molendinum utrumque tribus axibus crassis, Lusitan. *Eixos*, factis è duro ligno, arboris *Iacapucaya*. Sunt axes armati ferreis laminis crassis circularibus annulatis & superius ac inferius habent acus ferreas, quibus in matricibus ferreis trabibus transversalibus pontes vocatis, infixis circumaguntur. Sustinetur inferior trabs aliis duabus transversalibus *Chumasseiros* appellatis. Prope axes in utroque latere tabula est ex asseribus (*Tavoleira*) ad cannam imponendam, quæ axibus inseritur pro expressione. Universum autem molendinum sustinetur quatuor trabibus grandibus quas *Virgenis da moenda* nominant, ita ut longitudo ipsius molendini sit circiter duodecim pedum, latitudo octo. In uno ejus latere duo nigræ adstant mensæ qui continuo cannam inserunt axibus, qui exprimendo illam rapiunt secum per angustam intercapedinem, ita ut ab altero opus sit uno nigræ qui removeat cannam exsuccam, quam *Bagaço* vocant, quæ per duos alios nigras foras portatur & in certo loco accumulatur: Cumuli hi postea accenduntur, alias immensæ moles fierent, (siquidem quotidie quadraginta aut quinquaginta vehes exprimantur) cinis servit ad stercorandos agros.

Succus dulcis inter exprimendum exstillat in lintrem ligneum suppositum, quem *Coche* vocant, ex illo per canalem effluit in ahenum grande paulo remotum à molendino. Super illo aheno tabulatum est altum & in eo alius linter ligneus, in quem ex inferiori per urceos attrahendo derivatur & demum per canalem in ipsam culinam & ahena derivatur. Latex saccharus ne unum quidem diem durare potest, quin ace scat, ideo continua opera & expressio & coctio ejus fit, cum ex acido succo nullum saccharum fieri possit. Et si biduum saltem adfervetur, in acetum acerrimum degeneret.

Primum ahenum in quod latex saccharus derivatur, Lusitanis appellatur *Caldeira de mear descumos*, in quo coquitur lento igne semper cochleari magno cupreo, *Escumadeiro* dicto, agitando & despumando, tamdiu donec satis despumatus & purgatus sit: spuma autem in lintre supposito colligitur, *Tanque* dicto, sicut ipsa *Cachassa*; quæ inservit jumentis in potum; alias foras effunditur ut pote nihil nisi excrementum succi.

Succus hic ita despumatus in alterum vicinum ahenum, *Caldeira de mear* ipsis, transfunditur, in eo denuo fortiori igne coquitur, agitur, despumatur & certis temporis spaciis aliquid lixivii instillatur, quod unicum remedium est purificandi hunc laticem; qui ita purificatus nondum saccharum est, sed succus tenuis instar aquæ, & tertio aheno, *Caldeira do coar* ipsis, immittitur, & hinc per pannum colatur, quem *Coado uro* vocant: spuma, Lusitanis *Escumo* in secundo aheno detracta adfervatur in vase adposito quod *Coche descumas* vocant, quæ postea inter mancipia distribuitur, quæ potum exinde conficiunt, quem *Garapa* vocant.

Ex tertio, in quartum vel quintum ahenum transmittitur hic latex percolatus, ubi continuo agitur cochleari magno, & interdum aliquot guttulis aquæ frigidæ refrigeratur. Dein transfunditur in aliud vas cupreum, quod *Barola de meado* vocant, hinc percolatur per pannum, percolatum autem recipit vas, quod *Barola de coado* dicunt; hinc in majora ahena transfertur quæ *Tachas* vocant; & quidem primum vocatur *Tacha de receber*; hinc in aliud quod *Tacha de cozir*, ubi coquitur quantum satis: ex hoc in tertium, *Tacha de bater*, ubi non solum amplius coquitur, sed continuo cochleari grandi agitando simul in altum projicitur succus, ad viginti pedum etiam altitudinem, ut in ahenum recidat. Succus ita coctus vocatur *Agoa de Tachas*, ex quo *Garapa* optima fit; nam nil nisi saccharum est. Demum postquam satis coctus fuerit transfertur in Ahenum quod *Bacia d'effriar* vocant, ibi paululum finitur refrigerari. Et tunc præparatus est succus & aptus ut formis infundatur. Notandum autem quod inter coquendum in ahenis parvis, præfectus operis, quem *Maestre d'asucar* vocant, certis intervallis aliquot guttulas olei olivarum immittit huic ferventi latici, eo fine ne damnum patiatur ab igne illo vehementissimo qui his ahenis substruitur, refrigerationis causa; quemadmodum eandem ob causam, quum in ahenis grandibus adhuc fervet lixivii guttulæ insparguntur. Et notatu dignum quod si contrarium fieret & ahenis magnis inspargeretur oleum, parvis lixivium, non solum succus non posset purgari, sed & totaliter inutilis fieret ad saccharum inde conficiendum.

Saccharum ita ad Syrupi consistentiam redactum cochleari formis terreis, quæ lintri magno imponuntur circumvallatæ canna expressa, infunditur, spatula lignea semper agitando
ut sub-

ut subsideat, & plus infundendo ut formæ plenæ fiant. Et notandum quod spatula hæc summe sit necessaria, nam nisi ita ageretur, non coagularetur. Ita in formis refrigerando se con-
crescit, & dehinc deportantur formæ in domum quem vocant *Casa de purgar*, ubi asseribus
parallele scamnorum figura horizontaliter erectis & rotundis foraminibus pertulis, impo-
nuntur. Foramen quod forma inferius habet aperitur, ut ultimo saccharum purgetur, per ex-
stillationem succi nigricantis, quem mel vocant, qui excipitur certis canaliculis & derivatur
in lintrem grandem, quem *Tanque de mel* vocant. Ut autem hæc ultima purgatio fieri possit,
singulæ formæ superius teguntur operculo orbis mensarii figura facto ex limo gryseo (quem
Barro vocant) & aqua frigida madefacto, sine quo remedio numquam albificeret saccharum.
Non autem aqua sola nec limus solus id præstant, sed utraque juncta: scorsim quælibet ma-
teria corrumpere saccharum. Formarum numerus quotidianus, nimirum quot uno die sac-
charo impleri possunt, est à viginti ad septuaginta.

Saccharum sic satis purgatum prædicto modo, formis eximitur, quod facile fit invertendo
formas & paululum quaticndo, sic enim integer panis excidit, qui coloris est albissimi, infe-
rius autem ad partem ex ruffo nigricantis coloris, quæ pars abscinditur & vocatur illud sac-
charum *mascovado*. Quamvis interdum reperiantur panes totaliter albi. Sacchari panes de-
feruntur in tabulatum, in hunc usum ex asseribus structum, baculis pulsando contunduntur, in
Sole saccharum siccatur, cistis ligneis imponitur, ligneis rudiculis bene comprimendo, &
cistæ ita ad summum implentur, hinc admoto operculo ferreis clavis firmantur. Quilibet
panis Sacchari pendet à 30. ad 42. libras. Cista quælibet capit à 20. ad 30. arrobas quarum
quælibet est 32. librar. Lusitan. seu 30. Hollandicarum.

Differentia sacchari secundum bonitatem suam quod attinet, duplicem habet causam, vel
terram ipsam ubi arundo nata est, vel præfectum sacchari, cujus scientia & fortuna multum
valent ad excellentiam sacchari.

Furnum quod attinet in quo ignis struitur ad sacchareum laticem cogendum, ille amplius
est, & quatuor ut plurimum ostia habet ampla per quæ ligna injiciuntur, & in eo maxima co-
pia ligni consumitur. Dies enim noctesque ignis durare debet, quandiu molendinum move-
tur cannis exprimendis.

Fit & vilior species sacchari, quam vocant Pamelam, & vilissima quam Rataon, de quibus
nihil auctor observavit.

CAP. XVII.

*De iisdem cannis Comodo faciendi Saccharum apud Hispanos ex
Fr. Ximene.*

Licet, inquit, hæ cannæ non sint propriæ aut domesticæ Insularum Canariarum, aut His-
paniolæ, multo minus Novæ Hispaniæ, sed omnibus hisce provinciis advenæ & pereгри-
næ, quia tamen primo repertæ fuerunt in Insulis Canariis, non abs re visum hîc de illis agere,
siquidem proposui scribere de omnibus plantis quæ usum in Medicina habent & in hisce pro-
vinciis reperiuntur.

Nascuntur hæ cannæ locis calidis juxta planis atque editis magnæ Canariæ, in solo sæcun-
do & riguo: studiosissime autem colendæ sunt, & ter quaterve singulis octiduis rigandæ: præ-
terea diligenter sarriendæ & à malignis herbis repurgandæ. Biennio acquirunt justam magni-
tudinem, quæ raro excedit altitudinem duarum ulnarum Hispanicarum cum semisse: plenæ
sunt intus solida pulpa, è qua saccharum eliquatur: habentque multa internodia ab ipsa radi-
ce ad fastigium, intervallo circiter novem digitorum transversorum: folia sunt majora & viri-
diora quam aliarum cannarum: propagantur per taleas earumdum aut per stolones terra ob-
rutos: erumpentes vocantur *Plantæ* & semel decisæ erumpunt denuo, adolescuntque sēsqui
anni spacio in justam altitudinem & tunc vocantur *Coca*: & rursus post annum colligunt eas,
quæ dicuntur *Recocæ*: quas servari convenit ad novam sementem faciendam; ut si forte non
sint ita fertiles cannæ, uti saccharum sufficiens ex iis possit educi, saltem suppetant quarto lo-
co è quibus propagatio fiat. Moluntur porro cannæ machinis (vocant *Ingenios*) aut molendi-
nis, quibus bini sunt axes grandes sibi invicem impositi, & postquam bene fractæ & comminu-
tæ fuerint, valide exprimuntur prelo ad modum torcularis. Liquor autem emanans per ca-
nalem defluens excipitur vase, quod vocant *Tanque* & transfunditur in ahenum, vulgo *Recevi-
dor*, huic liquori, quem vocant *Mel*, admiscet duo grandia cochlearia (Bombas ipsis) lixivii
fortis ad hunc usum parati; coquitur dein lento igne, donec vas illud recipiens denuo im-
pleatur, secundum magnitudinem aheni: tum sedulo despumatur & mundatur ab omnibus ex-
crementis; & deinceps transfunditur in alia ahena, in quibus tantisper coquitur donec perpur-

getur, attundendo sensim lixivium ut spuma se elevet. Liquor jam spissatus ad modum mellis, transfertur in vas percolatorium donec impleatur, & ex illo rursus in alia tria minora ahenas, quæ *Tache* dicuntur, in quibus magis crassescit, eodem quo in cæteris ahenis modo: liquore autem sensim consumente modice augetur ignis. Horum autem trium ahenorum, solum tertium versant & ne nimis effervescat & liquor effundatur, sensim irrorant butyro aut oleo, aliave pinguedine. Vbi autem justam spissitudinem acquisivit, traducitur in vasa alia, quæ dicuntur formæ; paratoque primum strato è cannarum recrementis, vasa illa humectant aqua, obturantque eorum foramina, induntque in singula singulas partes liquoris hujus ita spissati, qui jam dicitur *Melado* (capit autem postremum illud vasculum ut plurimum novem ejuscemodi formas) agitantes cum grandi spatula abiegna, sensimque infundentes: postero quoque die supplentes quantum consumtum fuerit. Transferunt deinceps formas ad locum purgationi destinatum, & foraminibus illarum apertis, perforant ipsum saccharum, sinuntque ita decem aut duodecim diebus pro tempestatis ratione: frangunt hinc formas malleo, serioque inspectant an saccharum perpurgatum sit: si minus, rursus indunt in alias formas argilla injunctas: (utilem quippe hanc esse ad saccharum dealbandum judicio gallinarum compertum ajunt, quæ cum lutosis pedibus forte saccharum calcassent & argilla infecissent, deprehensum fuit partes illas lætius candicare, quas contigerat argilla) repetunt autem hanc argillæ inunctionem semel iterumque, raro ter, ne nimium sacchari perdat. Porro saccharum ita plene purgatum vocatur *Lealado* & peculiari nomine *Auçucar macho*; verum si minus sit candidum appellatur *Mazcovado*, quod si velis, poterit perpurgari. Est & aliud genus quod vocant *spumas*. conficitur enim è spumis quæ ex omnibus ahenis colliguntur & coquuntur mundanturque in ahenis eo modo & ordine quem supra diximus: itemque aliud genus quod nominant *Reespumas* sive posterius saccharum, quod è spumarum spumis fit ad eundem modum. Est & alia species sacchari, vocant *Panela*, quæ fit ad eundem modum è liquore melleo qui emanat ex inferiore parte formarum: hæc species vilior est ea quam nominant *Reespumam*. Omnes hæc species sacchari postquam purgatæ & exemptæ fuerint è formis exponuntur soli & postea servantur ad varios usus.

Est & alia species mellei liquoris, *Decaras* ipsis, qui emanat è formis argilla jam inunctis; itemque tertia quæ descendit ex ipsis panelis. Liquor denique melleus qui canalibus adhæret per quos saccharum derivatur ut supra diximus, ipsis dicitur *Raedura*; è quo faciunt mel aut saccharum, quod vocant *Refinado*. Vasa & instrumenta quorum usus obtinuit, hæc fere sunt: *Bombæ* aut cochlearia ænea, quæ capiunt decem aut duodecim sextarios, ligneis capulis aptata, his transfundunt mella ab uno vase in alterum.

Espumadera, id est, laminæ in modum cribri perforatæ, cum ligneis item manubriis, quibus despumant. *Remillones* ænea cochlearia quæ capiunt tres quatuorve sextarios, his lixivium affundunt saccharo jam in formis constituto in loco purgationis. *Formæ* sunt vasa argillacea, inferiori parte perforata, in quibus saccharum purgatur. *Tendal* est stratum è recrementis cannarum, in quo formæ statuuntur. *Virandera* lignum rotundum ferrea cuspide armatum, quo sedes idonea formis præparatur, ne evertantur. *Paralbero* grandior olla juxta tachas collocata cui illa species mellis infunditur quam vocant *Melado*, denuo in tachas refundenda. *Tachas* autem sunt minora ahenas, formæ triangularis, quorum postremum habet ansam ut saccharum agitari possit. *Hornallo* vocant furnum in quo ahenas collocantur. *Repartidor* est cochlear cum manubrio sesquipalmum longo, quo saccharum indunt formis: Argilla qua perpurgatur, ipsis *Marcapes*, est cretæ subluteæ species & nonnihil plumbosæ, quæ locis humidis & lacustribus reperitur, siccaturque ad Solem in usus totius anni: cum vero usus postulat, injiciunt illam in cisternam è lapide & cæmento constructam, aquamque affundunt, agitant versantque valide grandi pala, ambabus manibus annitentes, percolant dein per cribrum æneum in vas argillaceum. Argilla quæ primo illinitur rarior est, quæ secundo spissior, humore jam magis consumto. Accepi in Provincia *Rio de la Plata* cannas sacchari sponte enasci, adolescereque in arboris proceritatem (quod & suo ævo accidisse narrat Plinius) è quibus æstu solis exsudent quædam pilulæ sacchari. Atque hæc de modo saccharum conficiendi dicta sunt, quem veteres omnino ignorarunt. *Hæc ille.*

C A P. X V I.

Caraguatæ variæ species. Iurepeba.

C A R A G V A T Æ Brasiliensibus, multæ sunt species; una jam supra lib. 1. cap. 18. descripta est; reliquas huc retulimus, quas Auctor ita descripsit.

C A R A G V A T A planta crescens in arboribus & putridis Arborum caudicibus. Ex radice filamentum

filamentosa, super caudice & ramis arborum fundata, proveniunt novem, decem, aut plura

folia, ab uno ad quinque pedes longa, & crassa ut folia *Nana*: tres aut quatuor digitos lata & cava instar canalis, atque in ambitu dentata aculeis brunnis, acutis, sursum erectis.

In medio autem horum foliorum prodit caulis albicans, teres, minimum digitum crassus, duos circiter pedes longus, lignosus & medullosus, ad quem bina & bina capitula posita, in summitate autem plerumque quinque, figura ut cinaræ, magnitudine nucis juglandis ex crassis atque aculeatis foliolis constantia; elegantis coloris incarnati.

CARAGVATA GVACV (quæ est major species) ex sabulosa radice, quæ magnitudine, figura & colore plane cepam æmulatur, atque inferius multa habet filamenta; primo assurgunt tria, quatuor aut quin-

que folia crassa, succulenta, viridia, cava, dein proveniunt plura, figuram habentia trian-

guli acutissimi, stantque erecta, in orbem adnata, octo, decem, quindecim pedum longitudinem æquantia, pedem lata, in extremitate acuminata & in lateribus versus inferiora acutis denticulis rufescentibus munita. Ex una radice triginta aut quadraginta folia prodeunt.

In medio foliorum, quando Planta biennii ætatem habet assurgit caulis seu truncus, superioris tibie humanæ crassitie, rectus, spongiosus seu mollis, hinc inde triangularibus foliis minoribus vestitus; altitudine circiter octodecim aut viginti pedum, in summitate autem explicat tenerum & fastigiatum truncum instar arboris cum suis ramis, & rami iterum ramulos habent ac multa conica corpuscula pene digitum longa, quæ sese aperientia florē exhibent. Constat ille quinque foliis, magnitudine florum *Ibabiraba* ex viridi flavescentibus, ac aliquot staminulis in medio: refert flos figuram stellæ: brevi tempore in summam altitudinem excrescit.

Ex foliis hujus plantæ optimus pannus confici potest, qui præstat bonitate panno lined:

ex substantia conicorum corpusculorum, antequam in flores abeant, alba filamenta gossypii æmula

æmula extrahi possunt. Radix aut etiam folia hujus plantæ recentia trita ac aquæ injecta pisces ita exanimant ut statim desuper narent & manu prehendi possint.

Plantam juniorem in museo meo diu suspensam habui, quæ nova produxit folia ad parietem. Lignum Caraguatâ guacû siccatum instar funiculi sulfurati ardet; ex eo ignis elici potest duriori ligno applicato.

Caraguatâ acangâ, folia è terra protrudit septem aut novem pedes longa, sesquidigitum lata, instar canalis cava, late viridia & prope exortum ungues habentia miniatos, crassa, in extremitate acuminata, duorum circiter digitorum intervallo per ambitum aculeis munita; E medio foliorum proxime ad terram multi flores juxta se in orbem positi proveniunt ex caruleo purpurei & in medio alba stamina habentes: quilibet flos digitorum longus constat tribus foliis. Fructum fert edulem, quinque digitos longum.

ANNO TATIO. Operæpretium me facturum existimaui si harum plantarum descriptionem è Fr. Ximene, qui illas inter Herbas recenset, accerferem.

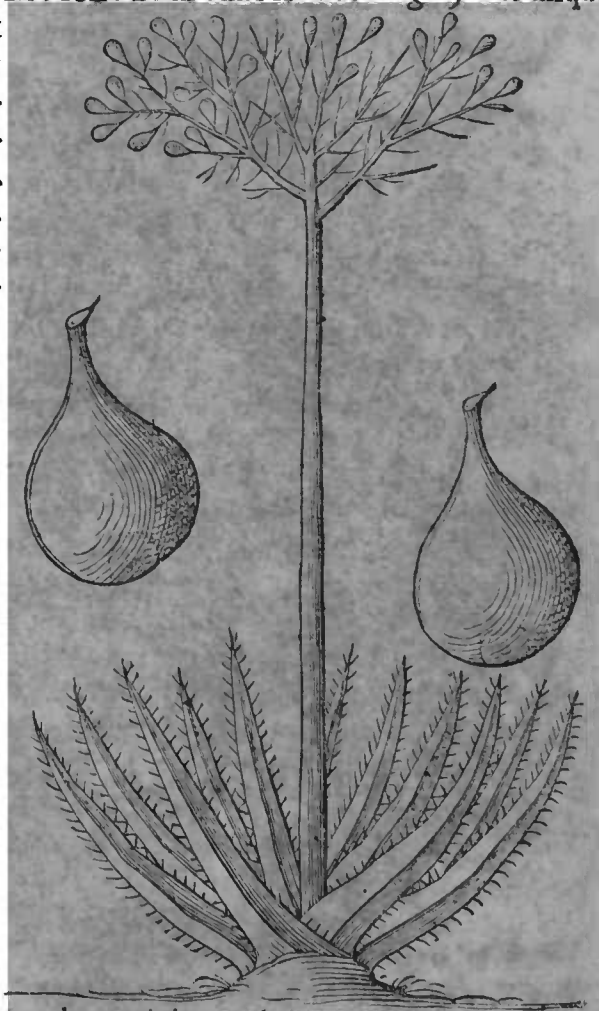
Metl, inquit, quæ Mexicanis dicitur *Magney*, plures reperiuntur species, quas ordine describam. Prima fert folia similia Aloës, &c. nam de ea egimus lib. I.

Magney lutea, quam vocant *Mecoztli*, &c. est alia species, cujus folia ad oras sunt lutea, & spinæ minores ac nigrae, folia item minora si cum præcedentis foliis comparentur: caulis illius duos cubitos est altus & digitorum crassus & rossus; flos cyanens vergens ad rubedinem, qui enascitur è fastigio caulis: radix est furculosa. Nascitur locis planis in campestribus Mexico, quovis tempore, licet æstate tantum floreat: propagatur è furculis qui prodeunt juxta caulem. Decoctum trium aut quatuor foliorum, cum toridem siliquis chiles, blande expellit per sedes, & urinam, omnimodos humores crassos & frigidos: Medici barbari solent idem exhibere puerperis aliquot diebus post partum, ad corroborandum & novum vigorem addendum. Vinum è foliis medio assis expressum, prodest asthmaticis, uti ferunt. Planta qualitate est frigida & lubrica.

Tertia species *Metl* est valde parva & admodum spinosa & obscurissime virens; ejus folia manducantur assa, suntque longe gratiora palato quam cætera; Barbari vocant Mexcalmetl. Nascitur maxima copia in montanis *Tepusflan*. *Mexocotl* hæc quoque spinosa planta ad species *Magney* est referenda, quæ fert fructum ex acido dulcem, similem prunis (unde illi nomen inditum) rotundum & quodammodo parem fructui quem in America vocant Pinnam, aliquando & major est, plenus succi edulis & grati saporis: folia illius sunt similia *Magney* aut aliquo modo plantæ quæ fert *pinnam*, spinosa, ruffa & quasi marcida: caulis probe rotundus & crassus: radix crassa & fibrosa: pruna sunt candida, similia glandibus, è candido vergentia ad rubedinem, telis aut tunicis quibusdam cooperta, sub quibus latet caro, ut diximus, acido-dulcis, sapore *pinnarum*, plena semine rotundo & duro: quod primo album, mox nigrescit. Nascitur locis petrosis regionum calidarum, uti *Tepeapulco*. Est frigida & sicca: fructus contusus & ore circumgestatus, curat fissuras è calore natas.

Nequametl quasi dicas plantam quæ bibit mel, est species *Magney*, reliquis sui generis plantis similis forma & qualitatibus, peregrina & rara: producit autem folia paulo crassiora digito transverso, ad oras aspera usque ad mucronem qui acutissimus: caulis illius æquat brachii humani crassitiem, cujus fastigium occupat fructus oblongus figura exigui pyri qui & caulem ambit per omnes partes. Nascitur in regionibus calidis.

ANNO TATIO. Non dubito quin hæc sit illa planta, quam in Historia nostra Americæ descripsi lib. XVII. cap. VII. Cujus ibidem dedimus Iconem, quam acceperamus ab Amico reduce ex insula *Tabago*. Affirmabat autem ille hanc plantam semestri spacio caulem emittere interdum triginta palmos altum, in cujus summitate nascuntur fructus, figura pyris haud dissimiles; ajunt folia illius vicem saponis quam optime explere. Iconem hic addo.

Repe-

Reperiuntur (inquit Fr. Ximenes) & plures species *Maguey*, quarum nomina & nonnullas differentias recensēbimus, nam cætera tam forma quam qualitatibus conveniunt cum præcedentibus. Primam vocant *Mexoxoçtli* aut *Maguey* viridem; secundam à cinereo colore *Nexmetl*: tertiam *Quautimetl* seu *Maguey* montensem, caule oblongo & crasso, radice fibrosa, cætera reliquis similem: quartam *Huitçitçilmetl* cum longis aculeis & rubicundis & radicibus ejusdem coloris: quintam *Tepeametl* aut *Maguey Tapayaxin* præcedenti pene similem: sextam *Acametl* aut *Maguey* cannarum, cujus radix candida est & spinæ rosæ: septimam vocant *Maguey* nigram à colore, licet spina & radices è nigro vergant ad fulvum: octavam *Xilometl* aut *Maguey* pilosam, cujus spinæ & radices sunt rubicundæ: atque hæc est omnium rarissima.

Tepemexcatli seu *Maguey* montana, eadem est forma cum *Maguey* - nisi quod spinæ illius sunt minores & teneriores. Restituit hæc planta movendi facultatem membris convulsis aut aliquod detrimentum nervorum passis. Nascitur locis petrosis & montanis regionum calidarum ut Tepuztlan.

Tlacametl alia species *Maguey* luteæ, hæc accepit nomen à magnitudine, cætera reliquis speciebus similis, tam forma quam qualitatibus; particulariter tamen restituit vires & vigorem faminis debilitatis, & iis, qui vano metu terrentur: aut quæ syncopen patiuntur.

Teometl seu *Maguey* divina; inter species *Maguey* hæc quoque planta recensetur - quam vocant *Teometl*, id est, Dei *Maguey*, cætera præcedentibus haud dissimilis forma & facultatibus. radice longa & fibrosa, spinis subtilibus, foliis bipalmaribus. Succus illius haustus aut foras applicatus sanat febricitantes. Nascitur in regionibus calidis & frigidis, locis editis & planis.

Pati sive *Maguey* lenissima (*pati* enim sonat tenuem & subtilem) valde similis est *Maguey*, verum folia illius sunt angustiora, minora, tenuiora, & maximam partem vergunt ad purpureum colorem: radix est grossa & fibrosa: est species plantæ à qua *Pita* eximitur, nam ex hac tenuissima & elegantissima fiunt fila, quæ foeminae Mexicanæ maximi faciunt & ad varia opera usurpant. *Quetçalichtli*, quam alii vocant *Metlpita* aut *Maguey de pita*, omnino videtur referenda ad species *Maguey* - licet in proceritatem arboris adolescat. Radix illius est crassa & fibrosa, sensimque attenuatur. Folia sunt spinosa similia *Maguey*. Utuntur hac planta indigenæ ad eadem omnia, quæ *Maguey*; nisi quod pannus è filis hujus textus subtilior & majoris pretii. Nascitur in regionibus fervidis uti *Aquachula*.

Xolometl, id est, *Maguey* cervi, est alia species *Maguey* - quæ agit radicem munitam tribus veluti orbiculis conjunctis, cum quibusdam fibris niniatis; è quibus saliant folia, raris & rubris spinis à media parte ad acumen obsita. Succus è foliis expressus quantitate decem unciarum, lenit dolores totius corporis præsertim juncturarum; restituit & restituit movendi facultatem; verum necesse est corpus diligenter tegi & muni dum hæc potio usurpatur. Nascitur in Huexocingo juxta fontes & scaturigines aquarum.

JUREPEBA Brasiliensibus; planta frutescens; quæ in quatuor, quinque aut sex pedum altitudinem assurgit; caule lignoso, eoque ut & ramis alba lanugine vestitis, nec non raris hinc & inde spinis. Folia suo quodlibet pediculo, rotundo, tereti, crasso & hirsuto insident, spithamæ longitudine, inferna parte lanuginosum instar foliorum Iacobeæ aut Eleny, superna viride: suntque præterea laciniata & quasi è septem triangulis composita. In summitate ramulorum fert flosculos umbellatim quasi congestos, lactei coloris cum paucis cæruleo mixti, qui exa-

cte quinquangularem stellam repræsentant, constantque unico folio in tot triangula effigiato & quasi diviso; in medio autem quasi quinque staminula stant erecta.

Folia *Jurepeba* quæ nullos habent aculeos ad ulcera crurum sananda vulgo usurpantur. Est & altera *Jurepeba brava*, id est, silvestris, de qua alibi dictum reperies.

GEORGI MARCGRAVI HISTORIÆ PLANTARVM

LIBER TERTIVS, Qui agit de Arboribus.

CAPVT PRIMVM.

Aroeira. Ambaiba. Ianipaba.

AROEIRA Lusitanis, Lentiscus Latinis. Arbor foliis Ibabiraba, sed paulo minoribus. Rami multos ramulos, circiter duos digitos longos habent, & in iis quinque aut septem folia, bina & bina opposita, & quintum aut septimum in extremitate: ad cuiuslibet autem ramuli exortum, brevior est ramulus circiter sesquidigitum longus, plenus flosculis minimis, constantibus quinque foliolis acutis, ex albo subluteis. Flores hos sequitur fructus, nimirum quasi uva, baccis plena, magnitudine piperis, initio quidem viridibus, per maturitatem autem rubris: sed rubedo illa in solo cortice tenui, qui sponte se absolvit & decidit grano excidente: granum autem quod pellicula continetur, rotundum & compressum ac oleaginosum, odoris jucundi instar fœniculi recentis triti, & in se nucleum parvum lenta cuticula tectum continens.

Folia recentia trita resinosum spirant odorem, gratiorem terebinthina.

Baccæ maturescunt mense Julio. Convenit cum Molle sive Lentisco Peruviana Car. Clusii.

ANNOTATIO.

Fr. Ximenes. Molle Arbor est grandis, pulchra & ramosa: rami illius sunt coloris viridis vergentis ad purpureum; folia oleæ foliis similia, sed angustiora & teneriora; ferrataque, ad utrumque ramuli latus velut per ordinem disposita.

Flores eleganter candidi & racematim penduli, qui quantocius convertuntur in fructus. similes oxyacanthæ acinis, sed paulo maiores & ubi maturuerint clare rubentes: caro illorum dulcis cum quadam acrimonia, nucleus admodum durus & osseus. Folia & fructus redolent lentiscum & illius gummi, obtinentque saporem qui ad fœniculum accedit; quare forte quibusdam Lentisci species videbitur, sed est arbor sui generis. Silvestris est arbor, licet jam dudum à multis in hortis colatur. facillime enim propagatur sive è semine sive stolonibus & in quocunque solo. Exudat certam lachrymam, quæ non

minus quam truncus & folia, redolet Lentiscum. Saporis acris & suavis cum quadam amaritudine & adstringendi facultate: calida est & sicca pene in tertio gradu: nucleus corroborat cerebrum & ventriculum, adstringit alvum: ut quidam autumant, lachryma præstat usum Terebinthinae; & fructus Cardamomi: movet urinam, discutit flatum, siccatur humores superfluos.

Folia

Folia masticata stabiliunt gingivas & dentes : sanant vulnera ; idem possunt & fructus. *Hæc ille.* Ramulum quem supra damus exprimendum curaverat Clar. V. Car. Clusius qui videndus in Curis posterioribus & alibi. Meminit & hujus arboris Petrus de Cieca. Toto, inquit, hoc tractu conspiciuntur magnæ & parvæ arbores, quas Incolæ appellant *Molle*; folia habent minuta, odore fœniculi, cortice adeo commendato, ut ejus decocto crurum dolores & inflammationes summa cum utilitate foveantur : ex ramulis fiunt dentiscalpia utilissima. Ex hujus fructu decocto in aqua, pro cocturæ modo, fit aut vinum sive potio admodum bona, aut mel, aut acetum : tantoque in pretio sunt hæ arbores apud Americanos, ut quibusdam locis eas suis idolis consecrent. Addunt nonnulli (inquit Clusius) ejus arboris foliorum decoctum doloribus è frigida causâ ortis auxilio esse : istius vero gummi, quod mannæ modo candidum est, lacte dissolutum, oculorum caliginem abstergere.

Audiamus & *Garcilassum* : Arbor Mulli, inquit, sponte nascitur in campis, dat fructus in racemis longis & angustis, qui sunt granula quædam rotunda : folia sunt minuta & semper viridia : granum maturum habet in superficie parum admodum carnis, suavis & palato gratæ, reliquum amaricat egregie. Conficiunt ex iis potionem confricando blande inter manus in aqua calida, donec dulcor omnis defricetur, cavendum enim ab amaro quod potum corrumpit. Percolant hanc aquam, servantque aliquot dies donec feces subsideant : potus est limpidus, gratissimus atque adeo salubris, presertim illis qui affectibus renum aut vesicæ laborant; maxime si potus Maizy adjiciatur. Aqua eadem plenius cocta vestitur in optimum mel : & soli exposita, additis nescio quibus rebus, in præstans acetum.

AMB A I B A Brasiliensibus : Arbor hæc elegantem nanciscitur altitudinem & fere rectam, ut plurimum & sine ramis; quædam & ramos habent, sed in summitate tantum. Cortex exterior similis ficui, constans primo cortice tenui, cinereo & sub eo crasso lento ac viridi : lignum ejus album instar Betulæ, verum molle & quod facile potest scindi. Caudex mediocris crassitie, & totus intus cavus à radice ad summum usque, & cavitas illa per interstitia semidigiti ubique distincta est transversali membrana, in cujus medio foramen rotundum, magnitudine pisi. In hac cavitate reperiuntur semper formicæ rubræ, ipsa coloris est hepatici. Versus summitatem folia circumposita ut in Mamoeira, quodlibet innitens suo pediculo satis crasso, unam, duos & plures pedes longo, exterius ruffo, interius spongioso : ipsum folium latum, rotundum, magnitudine integri folii chartæ expansi, aut etiam majus, in novem aut decem lacinias sectum, quarum centro infixus pediculus, à quo per singulas lacinias nervus ruffus tendit per longitudinem & venæ eminentes per obliquum : superius sunt saturate viridia & inferius cinerea & videntur colorem in toto habere, qualem sanguis cum aqua mixtus, hispida ut folia ficus : in extremitate laciniarum linea cinerea sunt fimbriata. In summitate arboris cavitas continet medullam albam, succulentam & pinguem, qua Nigritæ vulnera sua

feliciter curant, ut & foliis junioribus, & certe signatura hoc monstrat.

Incrementum autem sumit arbor hoc modo : in summitate arboris existit theca oblonga, foliacea, incana, quæ continet in se unum folium, & duos, tres vel quatuor minores thecas. Exteriore theca se aperiente arbor folio augetur & sensim fit altior, folium autem hoc in theca adhuc absconditum, orbis mensalis amplitudinem habet, cum theca natura sua aperitur, egregie complicatum reconditum jacet, & quod jucundissimum spectaculum, novum illud folium plane incanum est inferius ac dilute viride, superius plane rubrum ut aluta pritenica &

eo modo splendens. In centro autem folii, ubi pediculus inseritur, in superiori superficie seu stella rubra, è viridi subflava conspicitur, nimirum quasi centrum omnium nervorum dilute virentium & subflavescentium, qui per omnes lacinias secundum longitudinem extenduntur. Exteriore theca aperta reliquæ minores successive se aperiunt & similia folia exhibent. Flores prodcunt hoc modo: in brevi pediculo, ex caudice superiori, ubi folia stant, nascuntur quatuor aut quinque, juxta sependentia, farciminum instar, cylindracea corpora, sex, septem aut novem digitos longa, pollicem humanum crassa, intus cava, & constantia gossypio, mollia, exterius autem acinis brunni coloris ut flores siliginis nostratis; his decidentibus acini illi augentur, ac fiunt coloris (*quem Auctor non apposuit*) dentibus detrahuntur, ac comeduntur. Cito admodum hæ arbores in eximiam altitudinem ascendunt. Plantavi seu transplantavi unam in hortum meum, vix semipedem longam ac tenellam mense Augusto anni 1639. & annuo spacio excrevit in decem pedum altitudinem & crassitiem novem digitorum.

Ignem sine pyrite & chalybe ita eliciunt Brasilienses: frustum ligni aut potius radicis hujus arboris sumunt exsiccatum, in eo faciunt foraminulum, huic immittunt bacillum fastigatum ex duro aliquo ligno & quasi terebrando circumagunt, pedibus frustum illud immotum tenentes, ac applicantes folia sicca arborum seu gossypium, sic eliciunt ignem prout libet & ubique focum possunt struere.

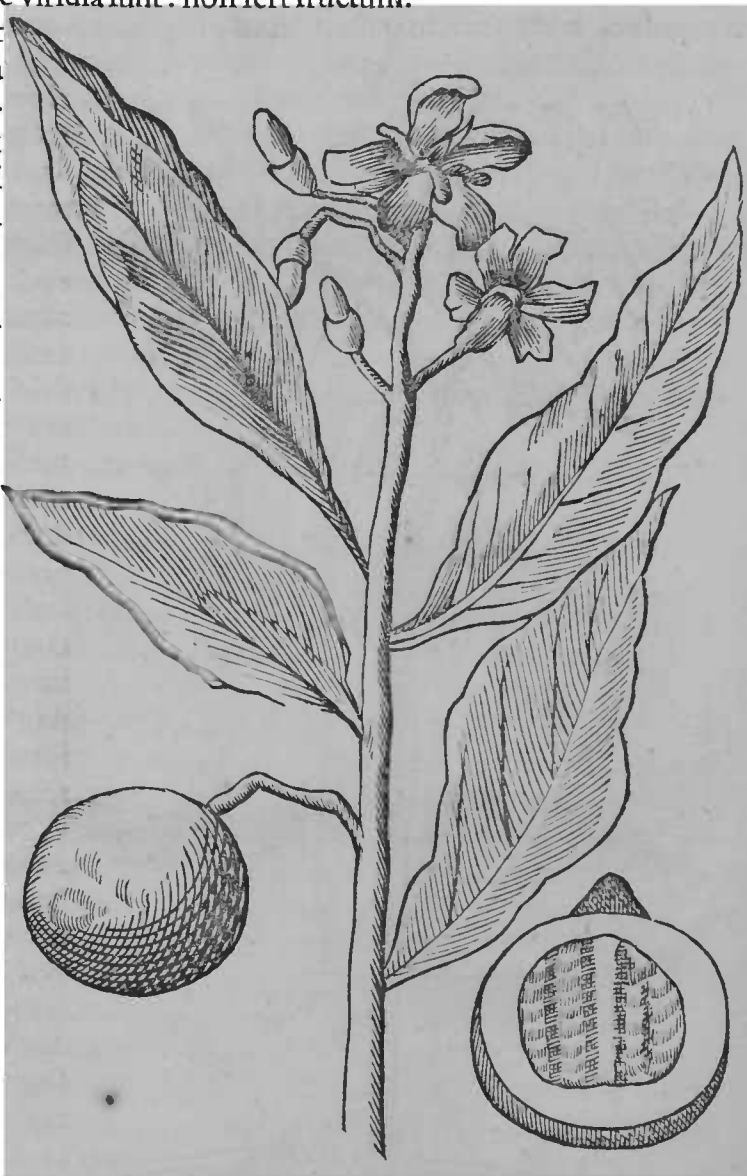
Ambaitinga species Ambaibæ, arbor eodem modo crescens, & similia habens folia, nisi quod superius saturate, inferius dilute viridia sunt: non fert fructum.

I A N I P A B A Brasiliensibus, seu ut Lusitani efferunt *Ienipapo*: figura convenit Fago; corticem habet gryseum seu canum; lignum fragile & medullosum: Rami frondibus vestiti oblongis linguæ bubulæ figura, sed in utraque parte fastigiata, sex, septem, octo, aut novem juxta se disposita, unum aut etiam sesquipedem longa, superius splendentia ac dilute virentia, inferius saturatius & non splendentia. Florem fert Narcissi æmulum, ejusdem magnitudinis, quinque foliis constantem, deorsum inclinatis, albis, interius unguibus flavis: in medio stamen crassiusculum flavum & inter singula bina folia corniculum pallidum ex medio floris prodiens, deorsum incurvatum; odorem Caryophylli Carthusianorum ex parte æmulatur.

Floret Martio & Aprili.

Fructus est magnitudine mali aurantii aut etiam major, rotundus, cortice lento, cinerco, sub quo primum continet carnem solidam, lentam, succulentam, flavescentem, saporis acidi & refrigerantis vinoso-acidi, grati odoris, ex qua vinum exprimitur: in medio cavitas est repleta seminibus, quæ molliori pulpa sunt circumdata ejusdem saporis: seminis grana compressa, suborbicularia fere ut in Mangaba, quæ una comeduntur. Immaturus fructus concisus & cuti affricatus tingit colore ex nigro subcæruleo, qui nullo modo ablui potest, sed post octo aut novem dies sponte evanescit. Lignum seu ramus decerptus eodem modo tingit. Nascitur passim in silvestribus locis, ad flumen S. Francisci haud longe à fluvio Mboacica, ubi maximum fructum fert nec usquam meliores reperiuntur.

ANNO TATIO. Hæc Arbor in Nova Hispania appellatur *Xahuali*; de qua ita Fr. Ximenes. *Xahuali* pulcherrima est arbor, è cujus ligno elegantes hastas, longas juxta & robustas solent facere: folia fert similia fraxineis: materies illius est gravis, pardi coloris vergentis ad fulvum: edit fructum similem capitello Papaveris, absque corona tamen: quem maturum non-

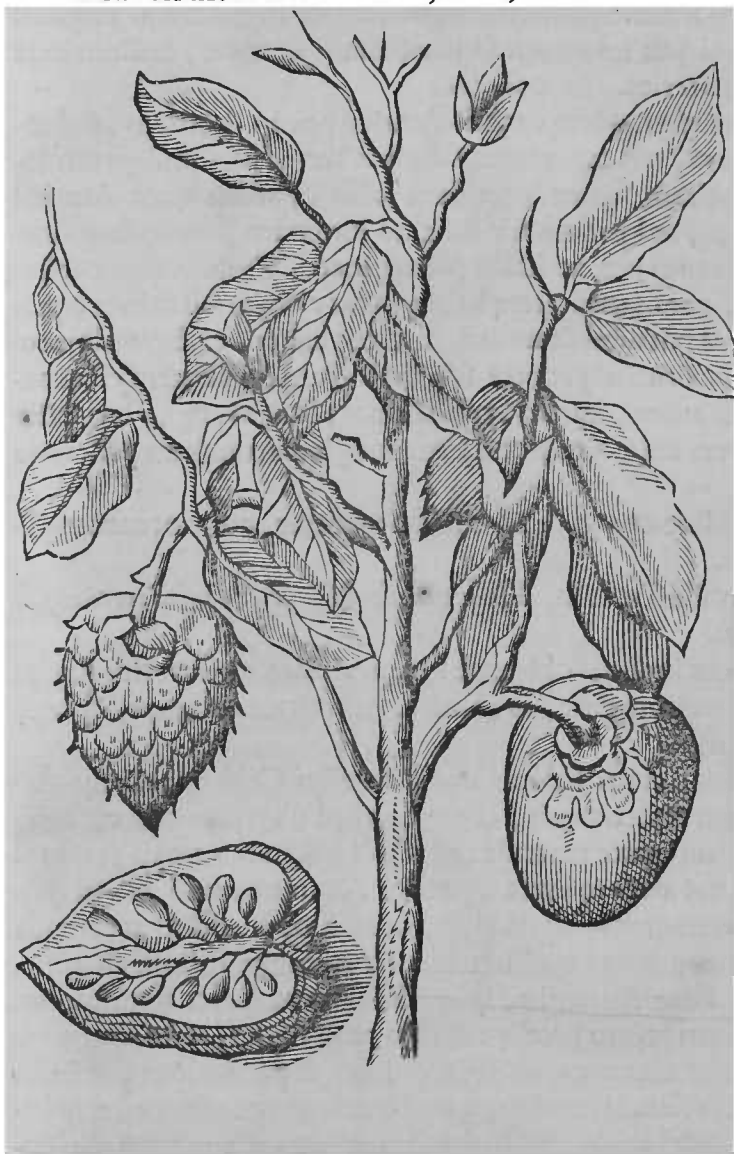

nonnulli manducant. Americani autem exprimunt ex illo aquam, qua crura & quandoque totum corpus abluunt, quando præ lassitudine caro flaccescit, ad corroborandum illam & uniendam: nam propria illius vis est adstringere atque restringere, atque adeo nigro colore tingere: Cutis enim quæ abluta fuerit isto liquore sensim tingitur nigro colore, qui nonnullis, post quindecim dies sponte evanescit; ungues autem nunquam colorem mutant nisi cum ipsi mutantur. Barbari in symposiis suis & cum ad bellum gerendum domo proficiscuntur, solent se hoc liquore inficere ut terribiliores hostibus videantur. Fit interdum & fraus mulieribus, si liquor hic cum aqua rosacea aut alia misceatur, qua faciem abluunt; & frustra adhibentur remedia, quum mora quindecim dierum sit toleranda. Vide quæ diximus in Americæ descriptione lib. I. cap. XI. de Xagua arbore ex Oviedo.

CAP. II.

Araticu species. Acaiaiba.

ARATICU Brasiliensibus: Arbor triplex est, *Araticu ponhe*, *Araticu panâ*, *Araticu ape*, datur etiam *Araticu do mato*, id est, silvestris.

Araticu ponhe, Arbor est, caudicis & ramorum figura ac colore corticis ut malus Aurantia; sed foliis, flore & fructu differens. Folia habet circiter semipedem longa, alternatim opposita, elegantia, superius saturate viridia, crassa & ad tactum solida, pene duos digitos lata, linguæ humanæ figurâ, & in extremitate acuminata. Hinc inde flos provenit magnus, egregius, magnitudine superans florem Fritillariæ, totus flavus, exterius compositus è tribus foliis cordiformibus, sesquidigitum longis, & crassis instar corticis aurantii mali, erectis, quæ in sui medio continent alia tria minora & dimidiæ crassitie, quorum quodlibet semiglobum excavatum refert, tria autem hæc ita composita & extremitatibus sibi imposita sunt, ut globum integrum interius cavum, & magnitudine Juglandis referant: globus hic in cavitate sua stamen habet globosum, magnitudine avellanæ, luteum, & in stamine apicem parvulum rotundum: sunt autem & stamen & apex tuberculis exiguis luteis prædita, quæ videntur ut pori in cute hominis argenti.

Flos, dico, totus flavus, odoris suavis sed nauseabundi. Floret potissimum mensibus Septembri, Octobri &

Novembri. Flos deciduus, singulis enim diebus multi se aperiunt, & post aliquot horas sponte decidunt, strepitum excitantes inter cadendum, quasi aliquis baculo feriret arborem, gravis enim est flos & grandis. Florem sequitur fructus qui maturatur præsertim Decembri & Ianuario.

Non est autem edulis nisi sponte decidat, tunc enim instar pultis est mollis; est autem figuræ turbinatæ, quatuor aut quinque digitos longus, ubi pediculo adhæsit septem aut octo digitos crassus in ambitu: externe coloris est ex albo & viridi mixti, vel plane pallide virens, & videtur quasi cutis è squamis composita esset, ita enim lineis viridibus pallide virentes squamæ delineatæ sunt & quælibet harum squamarum habet tuberculum in medio exiguum; fuscum, ita ut nucem pineam fere repræsentet. Mollis est dum sponte decedit, ita ut instar casei veteris putridi digitis decorticari possit. Continet carnem sive pulpam subflavam quæ quasi

ex pyramidibus videtur composita, filamentis quibusdam intermixta & multis nucleis seu seminibus. Pulpa odore non male refert massam panis fermentatam, cui aliquid mellis admixtum: saporis ex dulci subacidi & subacris est, mihi ingrati, sed odor gratus. Eo loco ubi pediculo insedit fructus, durioris carnis corpus, suppositorii figura, in se continet, quod seorsim extrahi potest, quod comeditur & pro lautissima buccella offertur principaliori in mensa. Semina fructus sunt ovalis figura, compressa, magnitudine fabæ, glabra ac dura, coloris flavescentis, splendentis: quodlibet pellicula alba obductum; intus est nucleus albus duræ substantiæ, sapore non male referens radicem Helcny, ita enim in dulci amarescit.

Folia Araticu communis igne adusta & cum oleo apostemati imposita maturare faciunt, aperiunt & optime sanant.

ANNO TATIO. Haud male convenit cum Guanabano arbore, quam Oviedus lib. VIII. cap. 17. ita describit: *Guanabanus* procera est arbor & formosa, folia ejus Medicæ mali, quam *Limoneram* vocant, virenti: fructu pulcherrimo, mediocris Melonis magnitudine, qui tamen interdum in capitis infantis crassitudinem excrescit. Cortex huic fructui viridis & qui certis quibusdam squamis distinctus videtur, ut strobilus, lenioribus tamen, neque ita tumentibus, quandoquidem totus cortex tenuis neque crassior quam in pyris. Caro candidissima, saporisque delicatissimi, quæ facile in ore instar cremoris lactis dissolvitur. Per ejus carnem sparsa sunt semina magna, cucurbitarum seminibus aliquanto majora & nigricantia. Frigidus est hic fructus & per æstus utilis. Nam etsi quis integrum Guanabanum devoret, nullum inde sentiet nocumentum. Infirma est ligni materies. *Hæc Oviedus.*

Araticu pana, in arborem excrescit haud grandem, ramis Araticu ponhe similibus, sed folia nonnihil differunt & longe sunt minora, tres aut quatuor digitos longa, sesquidigitum lata, figura ut folia nostratis pyri. Flos ejusdem figuræ & totidem foliis constans quot Araticu ponhe; sed minor est & in totum luteus, sed omnia sex folia ad internam partem sanguinei sunt coloris, cætera in totum lutei; nimirum unguis habent sanguineos. Florem sequitur fructus figura & consistentia similis priori, per maturitatem flavus (alias viridis) sed minor; pulpam continens auream, odoris ut caseus putridus & multos nucleos habens ex flavo albicanres, ejusdem cum priori magnitudinis. Fructus propter frigidam suam qualitatem est venenatus. Profunde autem radices agit hæc arbor, amplas, crassissimas, longas, ligno levi instar Suberis, ex quibus clypei formantur, leves enim sunt nec sagittæ aut gladiorum ictus penetrare possunt.

Semen *Araticu ape* figura & magnitudine convenit cum Ponhe semine, colore tantum differens; est enim coloris obscure brunni.

Araticu do mato excrescit ut Panâ & talia fert folia. Flores *credo differre, sed nihil certi ausim affirmare quia Auctor hic lacunam reliquit.*

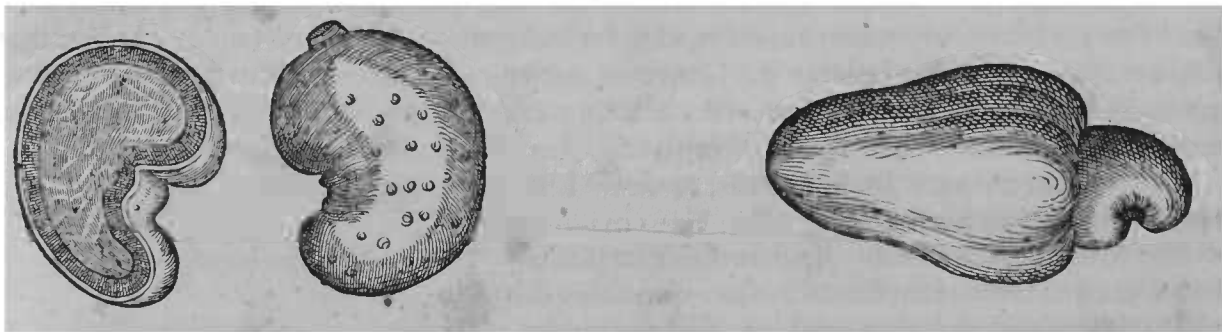
Fert fructus congestos, oblongos, cæpæ junioris oblongæ figura, virides, qui interiori singuli duo habent semina amygdalæ figura & magnitudine, at in una extremitate acutiora, coloris coracini, splendentia, in quibus nucleus.

ACAIABA & *Acauiba* Brasiliensibus, cujus fructus *Acaiû* & vulgo Cajû appellatur, affurgit in Fagi altitudinem & late se spargit multis ramis, etiam humi; Folia illius sunt egregia, lata, versus pediculum fastigiata, anteriori parte rotunda, nervo & insignibus venis prædita. Flosculos fert umbellatim, octo, novem, decem juxta se positos, & in una umbella ad centum usque conjunctos: cum primum erumpunt sunt candidi, deinde obducuntur incarnatis striis, odoris suavissimi, instar Lili convallium: quilibet constat quinque foliolis angustis, acuminatis, deorsum incarnatis ut in flore Aurantiæ, in medio autem habet staminulum unicum cum parvo capitello. Post florem primo prodit castanea renis figura (*cujus iconem videre est in descriptione America*) qua incrementum capiente inter illam & pediculum paulatim excrescit pomum oblongum, ovale aut etiam rotundum, quod maturum constat carne spongiosa, fibrosa ac lenta & abundat succo dulci acido adstringente: exterius autem cutis ejus flavescit vel partim rufescit, vel etiam tota est ruffa vel rubra: in quibusdam enim arboribus fructus ruber est & rotundus & cæteris acidior: in quibusdam oblongus & flavus; in quibusdam rotundus & flavus: succus autem admodum maculat linteamina ferrugineo colore, qui elui non potest donec arbores iterum floreat. Castanea, ut dixi, renis ovilli figuram habet, tecta cortice cinerco, crasso & intus spongioso, qui oleum in se continet acre & mordicans, ita ut cuti etiam leviter illitum ignis modo urat, & si quis incautus dentibus comminuat ita labia & linguam exurit ut magno dolore afficiantur: nucleus quoque renis figuram habet, albus, cuticula flava vestitus, quæ separanda: optime sapit tostus & antecellit longe castaneas. Possunt aliquot annis incorrupti conservari: uruntur igne ut oleum in cortice absumatur; hinc malleo contunduntur & nuclei eximuntur & comeduntur. Brasilienses majoris faciunt castaneam ad cibum quam pomum: ex pomo autem exprimunt vinum: contundunt quippe in mortu-

mortario ligneo & percolant liquorem, vel etiam solis manibus exprimunt, sinuntque sub-

fidere: recens hic liquor albicat instar lactis, post aliquot dies fit pallidior: saporis est adstringentis, fortis & inebrians. Repositus vero semestri spacio degenerat in acetum, vinoso sapore in aceto adhuc perceptibili. Florere incipit circa finem mensis Augusti, maxime autem floret Septembri, & hinc flagrantissimum spirat odorem per silvas & campos. Quando multum pluit mense Augusto & Septembri, pereunt flores & pauci fructus nascuntur, ut factum anno cło IO cxi. Novembri & Decembri, imo & Januario adhuc floret; Decembri & Januario ma-

xima est copia fructuum maturorum: Pluviosis mensibus tristes sunt hæ arbores aspectu; tunc enim folia flava, rutila & pallida fiunt, & maximam partem decidunt, novis subnascentibus: quæ in quibusdam arboribus elegantis ex brunno rufi sunt coloris, aspectu grata; hinc læte viridia evadunt. Arbor hæc vulnerata fundit gummi pellucidum, consistentia & colore plane simile optimo gummi Arabico, in cuius locum & substituitur. Brasilienses annos ætatis suæ per castaneas Cajû computant, singulis annis unam recondentes. Castaneam autem vocant *Acaguacaya* & *Acajuti* & *Itimaboera*. Ex Ligno varia fiunt, est enim durum: usurpatur in structura scapharum majorum quas *chalupas* vocant, ad sustentacula illa curva quæ basis scaphæ sunt.

Non singulis annis æque eximius proventus hujus fructus, nam interdum certæ pluvie cadunt, quæ castaneas purgant de flore & vocantur à Brasiliensibus *Acajuacapirocoba*.

C A P. III.

Caa-opia. Mundubiguacu, seu Pinhones. Caaguacuba. Iperoba.

CAA-OPIA Brasiliensibus, Arbor est haud magna; cortice è cinereo rufescenti, striis brunnis: ligno lento; in multos ramos se spargens. Folia habet solida, inferius ex viridi; quasi rufescentia, superius dilute viridia & splendentia. Florum illius in umbellis congestorum exordia sunt globuli brunni, magnitudine lentis, qui succedente tempore protrudunt flores, quinque foliolis constantes, ex viridi flavescentes, interius tomento albo vestitos & staminibus subtilibus luteis re-fertos. Floribus succedunt baccae, primo virides, cerasi magnitudine, rotundae, molli cortice rectae, quae dissectae ex cortice suo liquoris aliquid eleganter flavi exsudent, intra corticem autem continetur pulpa alba, constans meris cylindris, juxta se positis, qui invicem adhærent. In extremitate ramorum qui flores ferunt, semper duo folia acuminata brunni coloris compacta sunt & quasi semiglutinata & hastam seu venabulum figura referunt: quae decerpta è pediculo succum emittunt croceum.

Floret potissimum mensibus Novembri & Decembri: Ianuario & Febuario matu-

rae sunt baccae. Si cortex hujus arboris medius incidatur, praesertim quando incipit florere, & linquatur per unum atque alterum diem, exsudat lachrymam croceo-rubram quae coagulatur, initio mollis, sed sensim indurefcit. Convenit colore & consistentia cum Guttajemi & purgat eodem modo atque dissolvitur, est rufioris paulo coloris, crocei fere & tingit colore aureo paulo saturatius: dissolvitur in spiritu vini. Lusitani vocant *Goma lacra*.

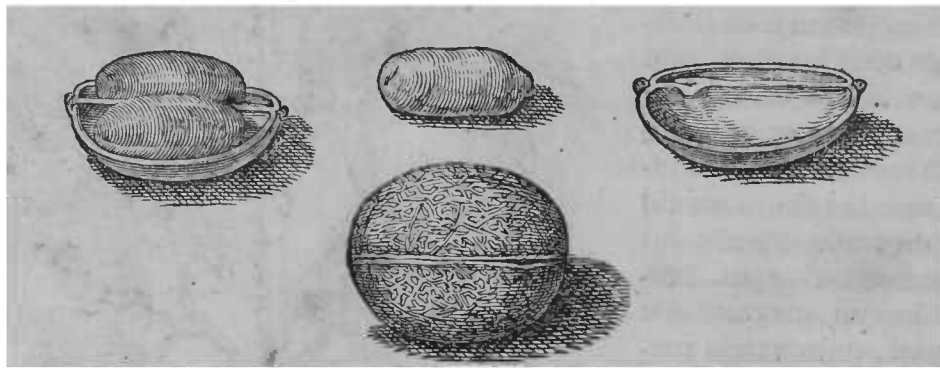
MUNDUBIGVACV Brasiliensibus, *Pinhones* Lusitanis, mihi *Nux cathartica*. Arbor est in Ficus magnitudinem & figuram excrefcens, ligno molli & fragili. Folia habet circa ramos inordinate posita, quodlibet suo pediculo semipedem longo insistent: suntque viridia, ad tactum mollia, foliis Ficus aliquo modo similia, sed non ita profunde secta, verum subrotunda & antierius quasi in tres angulos desinentia. Lignum & folia fundunt è lacteo aquosum succum. Flosculos fert copiosos racematim, parvos, quinque foliis constantes viridibus antierius, deorsum incurvatis, in medio flavis staminulis, quae decangularem stellam referunt, subdulcis odoris. Sequitur hos fructus turbinatae figurae seu instar juglandis mediocris & ejusdem magnitudinis, primo viridis, mox flavus, ubi plene maturuit fuscus sive niger; finditur sponte in tres partes, quamvis sex partibus constet; in quolibet fructu sunt tres nuclei magnitudine nucleorum dactylorum, in tribus concamerationibus distincti, cortice nigro,

nigro, corticis castaneæ crassitie, & in extremitate sunt maculæ albæ: ipse nucleus amygdalæ figura & magnitudine, albus instar cuticulæ ovi, exterius etiam pellicula alba obductus, dulcis saporis instar amygdalæ. Valide purgant tres aut quatuor nuclei comesti & quidem nimis, si pellicula interior non separetur; ideo semper adimenda. Arbor facile transplantatur: nam ramus decisus & terræ infixus aliam arborem progenerat; ideo ad sepes vivas faciendas circum hortos usurpatur, nam cito crescunt & fructus ferunt.

ANNOTATIO. Hæc Arbor in Nova Hispania à Mexicanis vocatur *Quauhayehuachtli*; quam Fr. Ximenes ita describit.

Arbor, inquit, quæ fert pineas nuces purgatrices, est mediocris magnitudinis, foliis grandibus instar Lappæ, quasi rotundis & angulatis: fructus pene similis est nucibus communibus, continens tres nuces exiguas, suis septis & cavitatibus divisas, valde similes pineis nucibus formâ & medulla: verum facultatibus multum diversis præditæ, nam singulari virtute evacuant superne & inferne omnes humores, præcipue crassos & lentos: quare potissimum usurpantur in morbis inveteratis: quinque aut septem numero, & nescio quo mysterio aut quam ob causam, etiam novem: nonnihil autem ante torrendæ sunt, ut lenius operentur, deinde frangendæ & in vino aut aqua macerandæ: sunt calidæ natura & pingues. Nascitur arbor in regionibus calidis ut Tepeapulco & alibi. *Hæc ille.*

Quum autem è Brasilia nostra accepissem fructus integros & benè maturos, eos ad vivum delineandos curavi uti hîc exhibentur. Dedi autem operam ut integra & vivens planta huc transferretur, sed negligentia nautarum in itinere exaruit; pervenerunt tamen ad me folia & flosculi exsiccati: folia conveniunt cum descriptione Auctoris nostri; flosculi ita contracti erant ut forma dignosci non posset. Scribebat autem Amicus qui plantam mittebat: Plantam hanc ubi à radice duos aut tres pedes ascenderit, nisi putatione corrigatur se instar fruticis spargere in ramos neque in altum se attollere: corticem Stolonum & minorum arborum esse quidem viridem & glabrum; adultiorum vero arborum esse scabrum & fissum: folia confusim & confertim ramis adnasci, superiori quidem parte intense, inferiore pallide virentia, utraque lævia & minime villosa, & quinque ut plurimum venis distincta: Florem emergere è summitate Stolonum, exiguum & coloris herbacei, constantem sex foliolis & in medio aliquot staminibus itidem virentibus. Licet autem flores confertim & interdum quadraginta aut quinquaginta numero prodeant, tamen raro supra duos aut tres fructus producere. Radix crassa est & pene instar Bryoniæ, verum lignosa & recta descendens in terram: in adultioribus arboribus interdum ad quatuor & plures palmos. Porro fructus in Brasilia raro supra tres nucleos simul exhibent: ut mirum videri possit in Nova Hispania ad novem exhiberi, nisi vis eorum plurimum tostura illa corrigatur. Ex omnibus autem quæ Auctores hi produnt liquido patet cum summa cautione exhibendum esse hoc purgans medicamentum, & summam esse habendam rationem ætatis & virium illorum quibus datur.

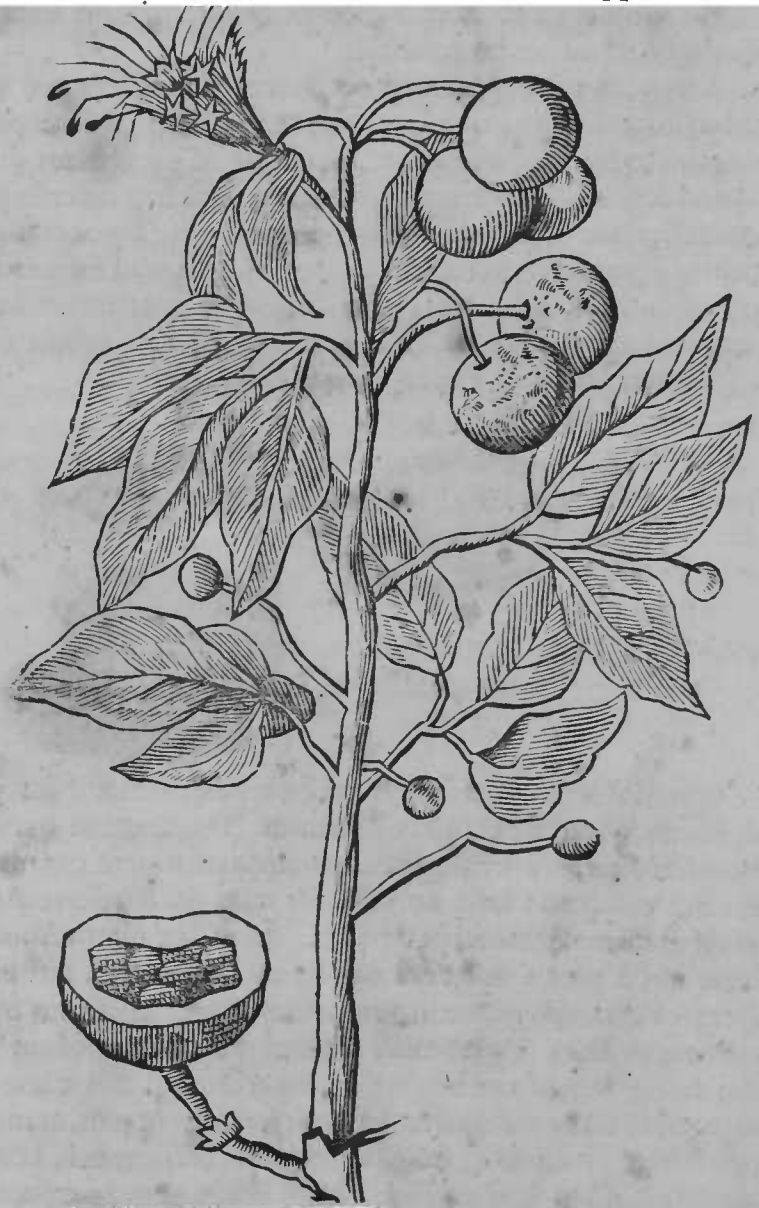
CAAGVACVIBA Brasiliensibus: Arbor parva, erecto caudice assurgens, haud crasso tamen & sine ramis; superius autem ingentibus vestitur foliis copiosis, sesquipedem longis, plus quam pedem latis, cum insignibus venis, ad tactum mollibus & hirsutis, superne viridioribus quam inferne. Flores fert parvos umbellatim congestos, floribus Tiliæ similes, albos, quinque foliis constantes & in medio habentes umbelicum luteum, odorem quoque florum Tiliæ. Cortex arboris cinereus, lignum fragile. Fructus maturus est niger, qui ab avibus comeditur.

IPEROBA Brasiliensibus: Arbor cortice cinereo & punctulis albis variegato: Folia fert crassiuscula fere similia foliis Tremulæ nostratis, ex viridi cinerei coloris, in quolibet pediculo duos aut tres digitos longo, tria more phaseolorum apposita. Lignum arboris album instar Betulæ, ad varia utile.

CAP. IV.

Tapia. Icicariba cujus resina vocatur *Icica. Ibira. Andira Ibiariba. Nhua.*

TAPIA Brasiliensibus: Arbor hæc in Fagi aut Quercus altitudinem assurgit: cortice lævi, cinereo; & multos habet ramos: folia autem in quolibet pediculo tria sibi opposita, lævia, splendentia, superne saturatius, inferius dilutius vircentia, quatuor aut sex digitos longa. In extremitatibus ramorum octodecim, viginti, triginta aut plures pediculi sunt cerasini, in quibus singulis flos constans quatuor foliolis albis, digitum longis, quodlibet habet suum petiolum, digitum fere longum, figura ferri venabuli & nervum secundum longitudinem ac venulas obliquas virescentes, ut folia alicujus arboris, & cum his alternatim posita quatuor foliola breviter virescentia; inter omnia hæc enascuntur Stamina multa subruffa circiter sesquidigitum longa: in medio denique horum erumpit pediculus duos aut semidigitum longus. Fructum fert rotundum, magnitudine mediocris pomi, qui quando maturuit flavus instar aurantii, ac corticem illi æqualem habens: interius autem plenus est lapillis duris magnitudine seminis cerasorum, oblongis, flavis; & nucleum continentibus album. Circa lapides autem est pulpa alba, mollis, dulcis, saporis ac nauseabundi odoris. Edulis est fructus. Lignum hujus arboris fragile, medulla alba Sambucina. Folia hujus arboris contusa excellentissimum sunt remedium contra malum hic per familiare quod vocant *Bichos de cu*, si exterius applicentur.

ICICARIBA Brasiliensibus, cujus resina vocatur *Icica*: Arbor est alta, caudice haud ita crasso, cortice glabro & gryseo. Crescit fere ad modum Fagi. Folia fert in ramulis, duo semper sibi opposita, & tertium solitarium in fine, quidam ramuli habent sex, bina sibi opposita, & duo in fine, interdum duo vel tria paria in uno ramulo opposita & unum in fine: pyri foliis similia, tres digitos longa, anterieus acuminata, instar pergameni crassa, læte viridia, splendentia, nervo secundum longitudinem & venis oblique discurrentibus. In ramis ubi ramuli foliorum oriuntur, proveniunt copiosi flosculi, racematim seu verticillatim congesti, plane parvuli, quatuor folio-

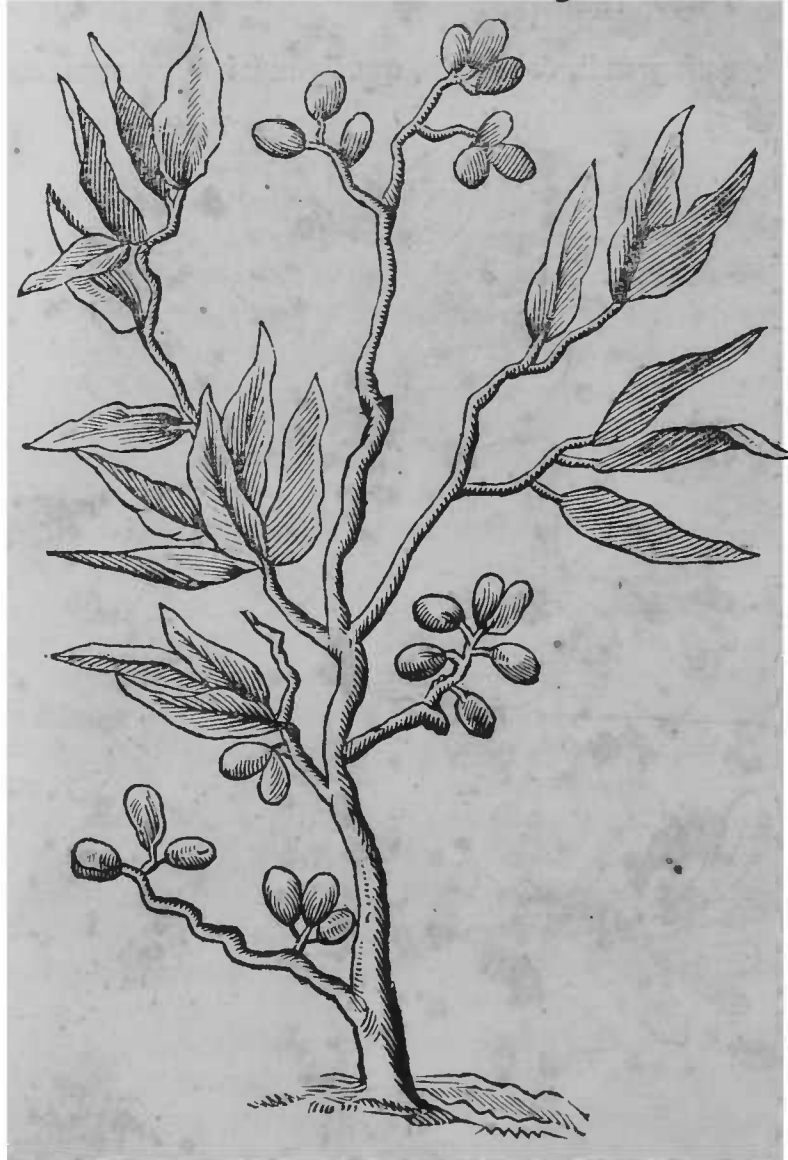

liq viridibus constantes, stellulæ figura: foliola autem illa viridia in ambitu alba lineola sunt circumdata, & in medio floris sunt aliquot staminula flavescentia. Post florem sequitur fructus; magnitudine & figura olivæ, coloris mali granati, habens intus pulpam odoriferam, ut est lachryma arboris. Cortex quippe vulneratus una nocte fundit resinam odoratissimam, odoris instar Anethi recentis contusi, quæ postridie colligi potest, Lusitani vocant *Almeccam*, id est, Mastichen. Corticem exteriorem non incisum si manu mulceas paululum, mox insignem spargit odorem. Resina consistentiam habet mannæ, coloris ex viridi pallide flavescentis, ac commode tractari manibus potest: insignis est ad vulnera capitis & ad omnia quæ gummi Elemi usurpatur.

ANNOTATIO. Eadem arbor aut valde similis describitur à Fr. Ximene. *Huitzilxochitl*, inquit, quam alii vocant *Anel-inan*, est arbor mediocris, similis illi quæ fert Liquidambar, truncum habet lævem & rectum, exteriore parte obscure virentem, interiori candidum; frondes serratas & acutas, similes basilico: flosculos pallidos ad oram flavescentes; sapore juxta & odore similes Anetho & iisdem viribus pollentes: efficaciam quoque majoris & nonnihil adstringentes. Nascitur locis calidioribus Cuernavacæ, è ramusculis terræ inditis, facili propagine. Calida est & sicca quasi in tertio gradu: folia illius confricata & emplastri modo applicata pellunt rigores & frigora febrium. Corticum decoctum provocat urinam & sudorem: aperit oppilationes: sanat quartanam: movet menses: corroborat cor: dissolvit tumores & apostemata, tollit cruditates, juvat ventriculum: & vapor decocti curat morsus scorpionum. Ex hac arbore exsudat resina quædam (sive gummi) odorifera, diversa ramen ab illa quæ emanat ex arbore in Florida nascente, quæ foeniculum redolet atque ab Hispanis usurpatur sub nomine Sassafras. *Hæc ille.*

Affertur hæc resina è Nova Hispania magna copia, atque etiam ad eundem modum colligitur in Brasilia; jucundi odoris.

LIBRA Brasiliensibus; Arbor Betulæ figura crescens, cortice fusco & punctulis albis nota-

to: ligno lento, & cortice tenuissimo. In ramis ramulos alternim positos habet, & novem folia itidem opposita, tres circiter digitos longa, angusta, acuminata, figura foliorum Salicis, superne saturate viridia, glabra, splendentia, inferne cinerea & mollibus pilis cinereis quasi lanugine tecta: quæ stantia in arbore deorsum se inclinant. Flores fert albos, sex oblongis foliis constantes, odoratos, ad singula paria foliorum binos. Fructus est ovalis, & magnitudine avellanæ: saporis aromatici ac acris qui loco piperis in cibis usurpatur siccat & in pulverem redactus. Habet enim insignem vim aromaticam, nec ita acris est ut Pimenta.

Cortex arboris detractus loco funium usurpatur, est enim lentissimus. Ex eodem etiam fiunt funiculi sulfurarii ad scopera explodenda necessarii. Quando detrahitur albus est, separato exteriore fusco, & statim fit rufescens quadrante horæ.

Floret mense Februario.

ANNOTATIO. Hæc arbor videtur esse eadem cum illa Novæ Hispaniæ, quam Fr. Ximenes

ita describit: *Tizle huayo patli* est arbor frondibus Limonis, inferiori parte candidis & villosis, superiori inclinantibus ad nigrum. Fert flores candidos & minutos: fructumque exiguum, rotundum, odoratum & acris saporis, quique eundem saponem obtinet cum caryophyllis, ita

ut illorum vicem supplere, si opus sit, possent, non solum in cibis sed & medicamentis: cortices trunci minus calefaciunt, licet nonnihil amaricent: minime autem folia, licet odore parum differant à corticibus. Cortex contusus & quantitate duarum dragmarum haustus fertur esse insigne remedium adversus sanguinolentas alvi dejectiones. Nascitur in collibus *Huit lango*. Hæc ille.

ANDIRA IBIARIBA Brasiliensibus; *Angelim* vulgo Lusitanis: Arbor est *cujus tamen caudicem, ramos, folia & flores Auctor non describit*. Fructum fert figura juglandis, ovi gallinaei magnitudine, & cortice ejusmodi viridi, qui uno latere quasi futuram monstrat: cortex dissectus magnum nucleum ex albo flavescentem continet, non edulem sed venenosum.

Lignum arboris usurpatur ad varias res faciendas in ædibus. Feræ admodum pinguescunt esu hujus fructus. Iconem hujus arboris dabit D. Guilhelmus Piso, & plura de illius facultatibus.

NHVA Brasiliensibus; Arbor alta, cortice gryseo, superius in multos ramos contortos seu nodosos expansa. In ramis habet ramulos alternatim oppositos uti & folia in ramulis opposita ac unicum in extremitate (nimirum in quolibet duo aut tria paria foliorum & quintum vel septimum solitarium) oblonga, superne saturate viridia, inferne dilutiora & nervo ac venis obliquis conspicua, brevi pediculo insistentia. Florem producit, *quem tamen Auctor non designat*; Fructum fert globuli lusorii magnitudine, rotundum, albescentem, brevi petiolo innitentem, cuticula pallida, carne alba, saporis subamari: intus autem habet lapidem durum, oblongum, fuscescentem: maturus decidit, colligitur & comeditur.

CAP. V.

*Cebipira. Iabotapita. Ietaiba. Ibaree. Ibirapitanga. Camacari.
Paco caatinga.*

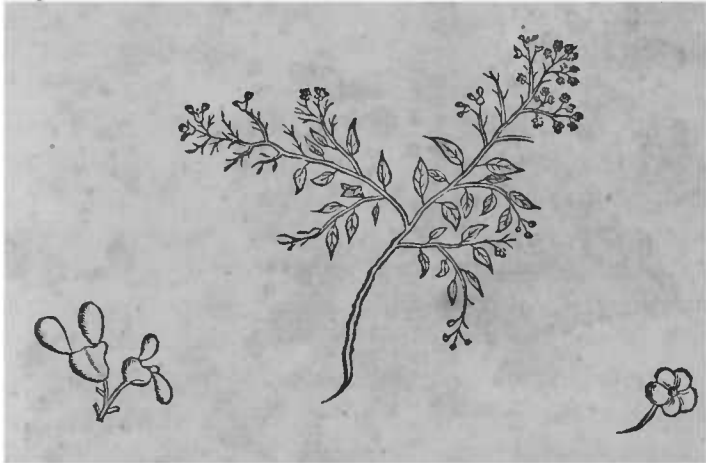
CEBIPIRA Brasiliensibus; Arbor est grandis & ramosa, quæ lignum habet durum, ad spectu fere simile fagino, ex quo rotæ machinarum & curruum fabricantur: cortice gryseo cum fusco mixto. In ramis habet ramulos alternatim sibi oppositos, intervallo semipedis fere, in quibus alternatim vel etiam directe sibi opponuntur folia parva, duos digitos circiter longa, & duas tertias partes digiti lata, ubi latissima, figura similia foliis Buxi, superne saturate viridia, & splendentia, inferne quasi cinerescencia, nervo secundum longitudinem, & venis minutissimis reliquis prædita. Flores fert copiosissimos, in quolibet ramulo quindecim, viginti & plures, suo quolibet pediculo brevi insidentes, magnitudine florum pomorum, aut paulo majores, quinque foliis constantes quæ prodeunt ex nigro calicé illique insident. Duo folia floris majora sunt & prope hæc octo aut novem parvula stamina alba apicibus nigricantibus. Floris foliis decidentibus nascitur è medio siliquula, ex viridi subflavescentem, in qua semen continetur. Foliola floris omnia sunt corrugata ut pannus Gossypinus Lusitanus. Color illorū dilute cæruleus cum albo; superius floris folium prope calicem maculam habet rufescentem, & est inodorus.

Arbor

Arbor læta quando floret, nimirum mensibus Octobri & Novembri.

JABOTAPITA Brasiliensibus. Arbor cortice gryseo, inæquali, ligno molli & lento: Fert folia pyri foliis quodammodo similia, alternatim opposita, dilute viridia, & in certis ramulis copiosos flosculos racematim congestos, pediculo suo innixos, quinque foliolis constantes flavis & staminulo crasso luteo, figura florum Keyri, & odoris suavioris quam illi. Fructus quoque provenit racematim: nimirum in quolibet pediculo bacca, magnitudine nuclei cerasini, conica fere vel quasi triangularis; cuilibet autem baccæ, aliæ duæ, tres, quatuor, quinque insident sine pediculis, ovales, ejusdem cum inferiore magnitudinis, omnes coloris nigri, ut myrtilli nostrates, & eodem modo tingentes, carent acinis, & sunt saporis adstringentis. Floret Decembri & Januarii initio, maturat fructum Martio & Aprili.

JETAIBA Brasiliensibus, Arbor cujus & fructus ab ipsis vocatur *Ietaia*. Caudicem, folia

& flores non invenio ab Auctore nostro descriptos: Ex icone tamen folia cognosci possunt.

Fructum fert in siliquis, quatuor aut quinque digitos longis, duos latis, compressis, quodammodo duris, coloris saturate epatici & splendentis. Fracta siliqua seu malleo contusa continet in se substantiam farinaceam, filamentosam, pallide subincarnatam, tactu mollissimam, referentem farinam siligineam leviter humectatam, quæque pullescere incepit, saporis alioquin farinaei & subdulcis. Huic autem substantiæ tres aut quatuor lapides magnitudine dactylorum sunt involuti, figuræ ovalis, sed in duobus lateribus compressi, duri, glabri, coloris castanei: Pulpa comeditur cruda, estque saporis haud contemnendi.

Hæc arbor dat resinam odoriferam; quam Brasilienses vocant *Ietica cica*, Lusitani vero *Anime*, quia similis & Animæ quæ ex India Occidentali affertur.

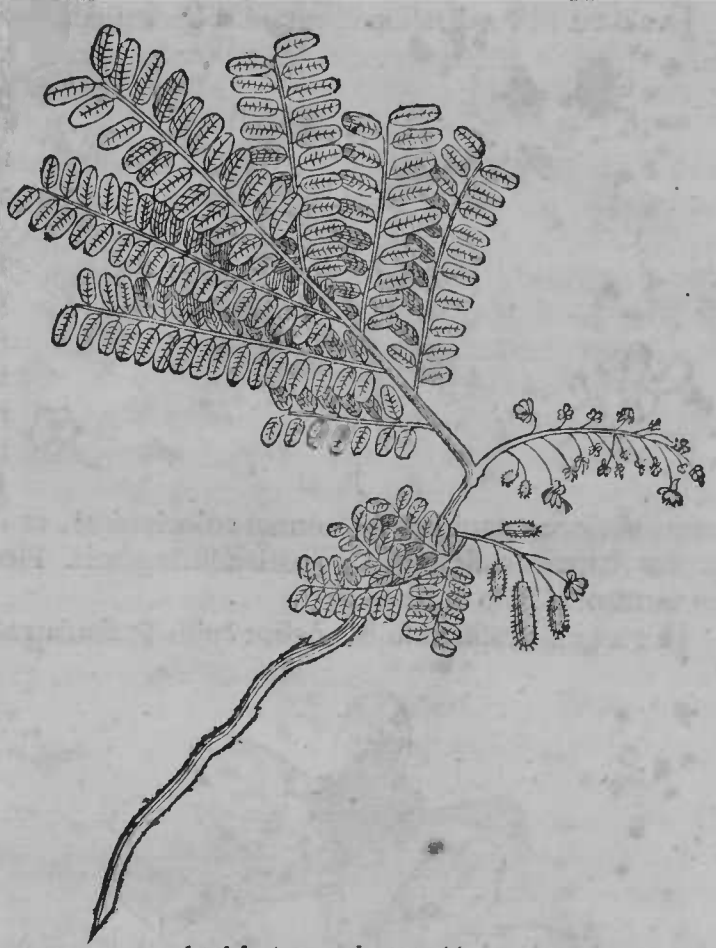
Lignum ejus valde durum usurpatur ad trabes ædificiorum atque axes machinarum.

Plura de hac arbore & Resina dicta invenies à D. VVilhelmo Pisone, cui & hæc Icon debetur.

IBIRAE Brasiliensibus; Arbor cortice gryseo, glabro: folia habet inordinate posita, læte viridia, similia foliis cerasi nostratis acidæ, sed non serrata. Reliqua apud Auctorem nostrum desiderantur; sed hanc utcunque descripsi, Americ. lib. xv, cap. 9. sub nomine *Hivoraë* ex Joan. Lerio. Cortex est, inquit, semidigitali crassitudine, sapore gratus præsertim recenter detractus, Species Guajaci quantum accepi à duobus Pharmacopeis qui nobiscum mare transierant. Eaque barbari utuntur adversus luem veneream.

IBIRAPITANGA Brasiliensibus, Lusitanis *Pao Brasil*: Arbor satis alta, cortice fusco, brevi-

brevibus spinis armato: ramis alternatim oppositis, in quibus & ramuli itidem oppositi, uti & folia ad eundem modum; inæqualia nimirum paria in quolibet ramulo; circiter digitum longa, figura Buxi foliis similia, crassiuscula, saturate viridia, splendentia, sine petiolis ramulis innitentia & quidem non extremitate quæ medio folii respondet, sed versus alterutrum latus. Hinc inde etiam in ramis prodeunt ramuli, sesquidigitum & amplius longi, multis floribus quasi in unum congestis onusti, pediculis semidigitum longis insistentes, quinque foliolis constantes, quatuor vulgariter cavis & quinto repando, quod rubrum & in extremitate sua flavum, reliqua flava, duo repanda proxima ungues habent rubros; in medio staminula flavo-pallida, apicibus flavescentibus. Odor ejusdem, at fragrantioris, cujus Liliū convallium. Sequuntur flores siliquæ, oblongæ, duorum circiter digitorum, plane compressæ, exterius aculeatæ, obscure fuscæ, nihil in se continentes. Floret Decembri. Circa Alagoa & alibi frequens.

ANNOTATIO. Fr. *Ximenes*. Planta quam vocant *Cuhuraquam*, Mexicanī *Quammochitl huitzquahuil*, Hispani autem *Brasil*; est frutex spinosus, agens radices candidas & surculosas: è quibus prodeunt trunci exterius vergentes ad colorem rossum, interius saturate rubentes, contorti; & pleni foliis pene figura cordis, cum multis venulis, quæ orbiculatim discurrent à medio foliorum ad oras. Nascitur in regionibus frigidis, planis, atque montuosis Mechoacan: ubi & aliæ duæ ejus reperiuntur species, quarum unam vocant *Pinguaquam*, alteram *Iacuam*. Est sapore adstringenti, frigida & sicca: tingunt illius ligno verum colorem coccineum: decoctum illius primo fit fulvum, & mox rubrum: Et si addas alumen tam elegantis coloris fit ut minium æquet. Lignum est frigidum, mitigat febres, restringit & corroborat.

CAMACARI Brasiliensibus: Arbor alta, caudice tamen haud crasso, plerumque recto, cortice gryseo: folia fert alternatim apposita, longa & laurinis haud absimilia, superius saturate viridia atque splendentia, inferius dilutoria.

Arboris hujus cortice inciso, effluit lachryma liquida, valde glutinosa, paulum rufescens, nullius odoris manifesti. Utuntur ea adversus vermiculos pedum, illinendo. Lignum arboris flavescit, & cistæ, quibus saccharum imponitur, ex illo conficiuntur.

PACO CAATINGA Brasiliensibus, Arbor, (cujus nec caudicem nec folia nec flores ab Auctore descriptos inveni.) Fructus fert in uvam congestos, novem aut decem digitos longam, magnitudine cerasi silvestris, nigri coloris, & nucleo cerasino, adstringentis saporis; à columbis avide devoratur, ab hominibus non: usurpantur ad tingendum colore cæruleo: possunt autem baccæ sicari & diu conservari.

ANNOTATIO. Videri posset eadem arbor cum illa quam Fr. Ximenes appellat *Guayabaram*, & in Insula Hispaniola dici *Huberum* scribit; verum ambigo quia illius fructum edulem facit; noster hunc ab hominibus edi negat, cum Oviedus testetur, fructui tam grandia esse ossa, ut parum admodum edulis carnis habeat, fieri potest ut fructus Paco Caatinga edulis, quidem sit non tamen appetatur ab hominibus ob causam illam. Vide quæ in Descript. Americæ de Guayabara diximus.

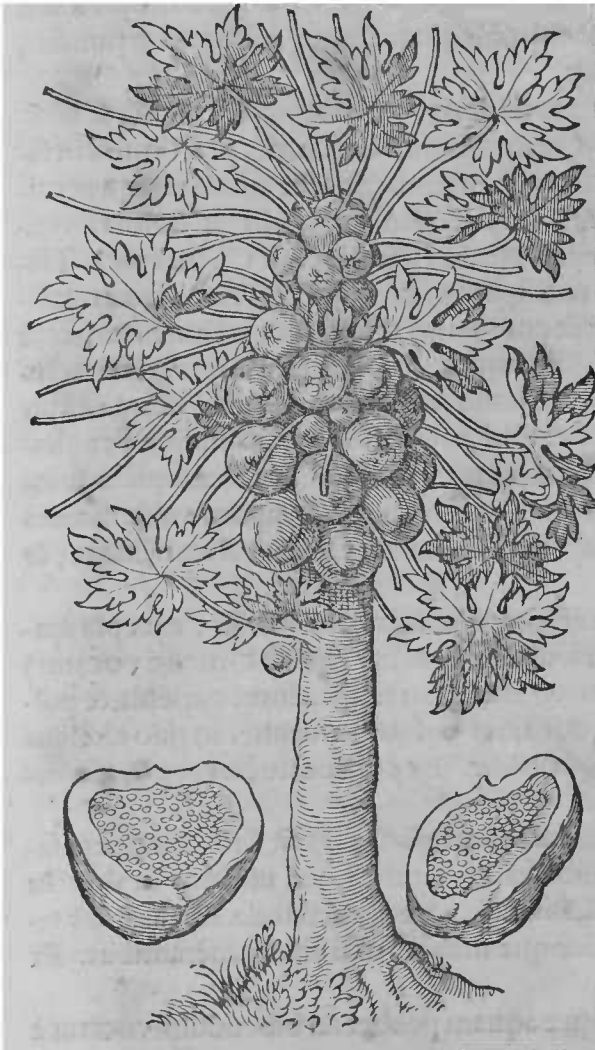
CAP. VI.

Mamaoeira mas & foemina. Urucuri Iba.

MAMAOEIRA Brasiliensibus; vulgo *Papay*, cujus fructum Lusitani vocant *Mamão* à figura, quia Mammæ instar pendet in arbore: Duæ ejus reperiuntur species, Mas & foemina. Mas ubique in silvis obvia, foemina haud ita frequens, & in hortis tantum abundat.

Mas

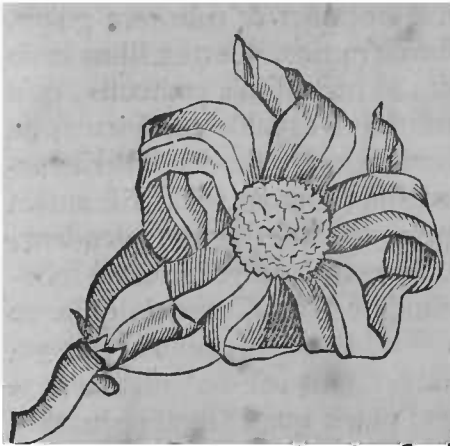
Mas affurgit in altitudinem viginti & plurum pedum; in ambitu crassitie circiter duorum pe-

dum. Cortex cinereus, satis lævis, & juglandini æmulus, in summitate autem ubi folia circumstant, aliquantulum rufus. Folia autem ubique erumpunt circa caudicem, sed à terra ad medietatem altitudinis statim abscinduntur in junioribus, reliqua medietas usque ad summum foliis vestita relinquitur. Quodlibet folium insidet suo pediculo rotundo, cavo, rufescenti, satis crasso, fere directe à caudice extenso, sursum quoque & deorsum vergenti, unum, duos, atque etiam duos & semis pedes longo. Folium autem quasi centro suo insidet pediculo, orbiculare, pedem latum, sed in sex vel septem lacinias dissectum; & quælibet lacinia iterum septem habet incisuras, ita ut eleganter sint dissecta & late viridia. In similibus pediculis provenit & flos: talis autem major pediculus dispescitur in plures ramulos, in quibus multi flores oblongi, suo brevi pediculo insistentes, quinque foliis incurvatis constantes, coloris pallide flavi, quasi è cera essent facti; in medio stat stamen pallide flavum. Flos inodorus & decidit, raro succedente fructu; nisi arbor sit transplantata & duorum aut trium annorum. Falsum porro mares non ferre fructum, uti & foeminam non ferre fructum nisi mas adstet, contrarium enim me multiplex experientia docuit: fructus vero maris quando nascitur pediculo illo longo pendulus est deorsum versus, figura similis fructui foeminae, sed plerumque minor & exterius

striatus quasi pepo, nimirum quinque striis secundum longitudinem, & quinque minus profundis alternatim positis, ita ut non male referat marsupium, quale foeminae gestant in Misnia. Interius carnem & semina habet ut foemina, sed non ita flavam aut bonam. Immaturi fructus copiose lacteum succum de se fundunt. Lignum arboris fragile & molle, turgetque eodem lacteo succo, ingrati & acerbi saporis.

Mamaoeira foemina similis mari caudice & foliis, sed ut plurimum majoribus; neque pe-

diculi foliorum sunt rufi, sed virides. Flores fert non in pediculis longis, sed ad ipsum caudicem, ubi pediculi foliorum inseruntur. Flos est magnitudine floris Gladioli, constans quinque foliis flavis, supra duos digitos longis, vix tertiam partem digiti latis, instar ligulae angustis, hæc deorsum retrorsum contorta, quasi è cera facta essent; in medio stamen ovale, pallide flavum, magnitudine nuclei pruni, cui insidet corona egregia, flava, figuræ fere ut illud genus fungorum quod *Zengenbart* vocant. Flos dulcem odorem fundit instar Lili convallium, sed non ita fortem. E medio cujuslibet floris nascitur fructus; nec folia floris decidunt ante quam fructus juglandis magnitudinem habeat, manente quoque ad tempus stamine floris in umbelico fructus. Fructus ita caudici adnati ad exortum

pediculorum foliorum, referunt mammas, unde nonien meruerunt apud Lusitanos: magnitudinem acquirit pyri cotonei aut vulgaris melonis, & ejusdem figuræ: immaturus est viridis & incisus exsudat lac: maturus ex viridi flavus, carne lutea instar melonum, & cortex eodem modo separatur & fructus dividitur, qui in medio pulpæ copiosa habet grana, unus nimirum fructus viginti aut triginta supra centum & plura, ovalis figuræ, magnitudine coriandri, in superficie rugosa, fusca, nucleo intus albo: saporis sunt hæc grana ejusdem cum Nasturtio aquatico nostrate, includunturque pelliculæ tenui, splendenti; quæ detrahenda est, si quis semina velit servare. Pulpa eadem est quæ melonum colore & sapore, sed inferior. Fructus crudus edipoteft, sed ut plurimum solus aut cum carnibus coquitur: non magni autem fit ob abundantiam. Si quis fructum immaturum decerptum abscondat in arena sub dio statim maturefcit & fit flavus. Arbor toto anno fructibus onusta cernitur, & semper etiam floret. Ex quolibet semine

semine annuo spatio habetur arbor fructifera : nulla autem durat ultra quatuor annos. Signum prognosticon mortis est , quod cacumen ejus sponte corrumpatur , illam enim corruptionem sequitur totalis interitus. Raro reperitur arbor habens plus quam unum aut alterum ramum , maxima pars caret ramis , atque ita speciosiores sunt.

ANNO TATIO. Fr. Ximenes. *Papaya* est arbor mediocris , quæ fert folia grandia & similia ficulneis , cum quibusdam angulis ; fructum magnum & crassiusculum , grati quidam saporis , sed non satis probi nutrimenti. E fructu antequam maturuerit salit quidam liquor utilissimus contra impetiginem : succus autem qui è maturo exprimitur , mitigat dolores ventris. Nascitur in Insula Hispaniola & regionibus calidis Novæ Hispanæ , uti Cuernavaca, Tlaquiltenango & Yoatepec. E fructu adhuc immaturo solent conficere conservam , quæ mirifice temperat immodicum corporis æstus , & recreat cor : cujus rei sæpe experimentum cepi in nostro Hospitali Guastepec. *Hæc ille.* Accepi à quodam amico qui aliquandiu vixerat in Insula *Tabago* ubi hæc plantæ frequens , ut plurimum uno anno adolefcere & fructus ferre : assurgere autem ad altitudinem quindecim & non raro viginti palmorum , crassitudine pene humana : caudicem autem illius esse spongiosum & molliorem , sine ramis , tantumque in summitate foliis esse coronatum ; fructus enasci ex ipso caudice orbiculares , sapore valde similes meloni , & intus refertos granulis nigris sapore sinapi : credi denique leniter alvum laxare ; & fructum interdum pendere quindecim libras.

V R V C V R I I B A Brasiliensibus : Palmæ species est per omnia dactylo similis , excepta magnitudine , & quod folia non sint spinosa. Flos ut Locara : Fructus (qui & Urucuri vocatur) fert racematim ut Pindoba : quilibet autem habet magnitudinem pruni , lutea cuticula & pulpa lutea filamentosa constans pauca , dulci : intus continet lapidem durum , in quo nucleus candidus, edulis : quilibet fructus insidet cupulæ squamosæ. Ex cortice nuclei applicato tubulo fit instrumentum ad peti fumum hauriendum.

Ex ligno hujus arboris cæso & contuso (nam filamentosum plane est) fit sine alia opera farina, quam vocant *Farinha do pao* Lusitani & Brasilienses Urucuri-vi qua utuntur in defectu Farinhæ de Mandioca , & est coloris rufescentis. Rami hujus arboris seu folia serviunt ad tegendas casas & ad vinciendum , sunt enim lenta , ideoque magno usui sunt itinerantibus. Ex fructu fit oleum uti è fructu Pindoba.

In ipsa arbore nascitur polypodium, Caraguata, quæ aquam præbet ad bibendum, vocatur à Brasiliensibus *Vrucatu* , quam descripsi inter Herbas.

C A P. VII.

Guayaba. Araca-iba. Gonandima.

GUAYABA: Belgis *Gzanaet-peeren* , ob nucleos quos continet & ruborem pulpæ. Arbor in Malus figuram excrescit & in plurimos se diffundit ramos. Cortex illius lævis est, pallidus, instar corticis Aceris. Folia fert bina sibi opposita in brevissimis pediculis , quæ prædita sunt nervo & venis parallelis lunaribus oblique discurrentibus & valde conspicuis ; ad tactum dura , foliis Fagi seu rectius Hanenbuche nostratis quodam modo similia ; inferius autem venæ protuberant , superius profundæ sunt , & quasi rugosa apparent folia. Est autem quodlibet folium superius pallide viride & splendens quodammodo , inferius non splendens ; duos vel tres digitos longum , unum vel sesquidigitum latum. In exortu porro binorum foliorum , alius pediculus brevior enascitur qui florem fert magnitudine floris Cotonei , quinque foliis albis constantem , ac in medio multa staminula villosa alba habentem , figura cristæ pavonum. Florem sequitur fructus , magnitudine & figura pomi nostratis , oblongiusculus paulo , cortice parum rugoso ac cum maturuit ex viridi flavescente : pulpa quasi sanguine juxta in albo-pallido , continetque multos lapides granatorum aut mespilorum instar , qui una comeduntur , sunt enim parvi , gratique saporis fructus. Triplicem autem habet saporem & tot diversas etiam facultates : nam cum maturus quidem , non tamen flavescent nec mollis , hinc saporis est austeriusculi , adstringentisque : quando flavus quidem est , non tamen mollis plane , tum bene sapit & mediæ naturæ est , imo hinc optimus tam crudus quam coctus : quando denique plene flavus & mollis , tunc odorem & saporem habet dulcem instar fructus rubi Idæi , ac comestus movet alvum , nec ita salubris est si paulo largius sumatur , nam & tunc in ipso vermes generantur & facillime corrumpitur. Radix hujus arboris quinque aut sex ulnarum longitudinem sæpe superat , exterius cuticula ruffa instar avellanæ prædita , interius tota alba , succulenta ac subdulcis. Hæc in aqua cocta ac pota mirifice medetur dysenteria.

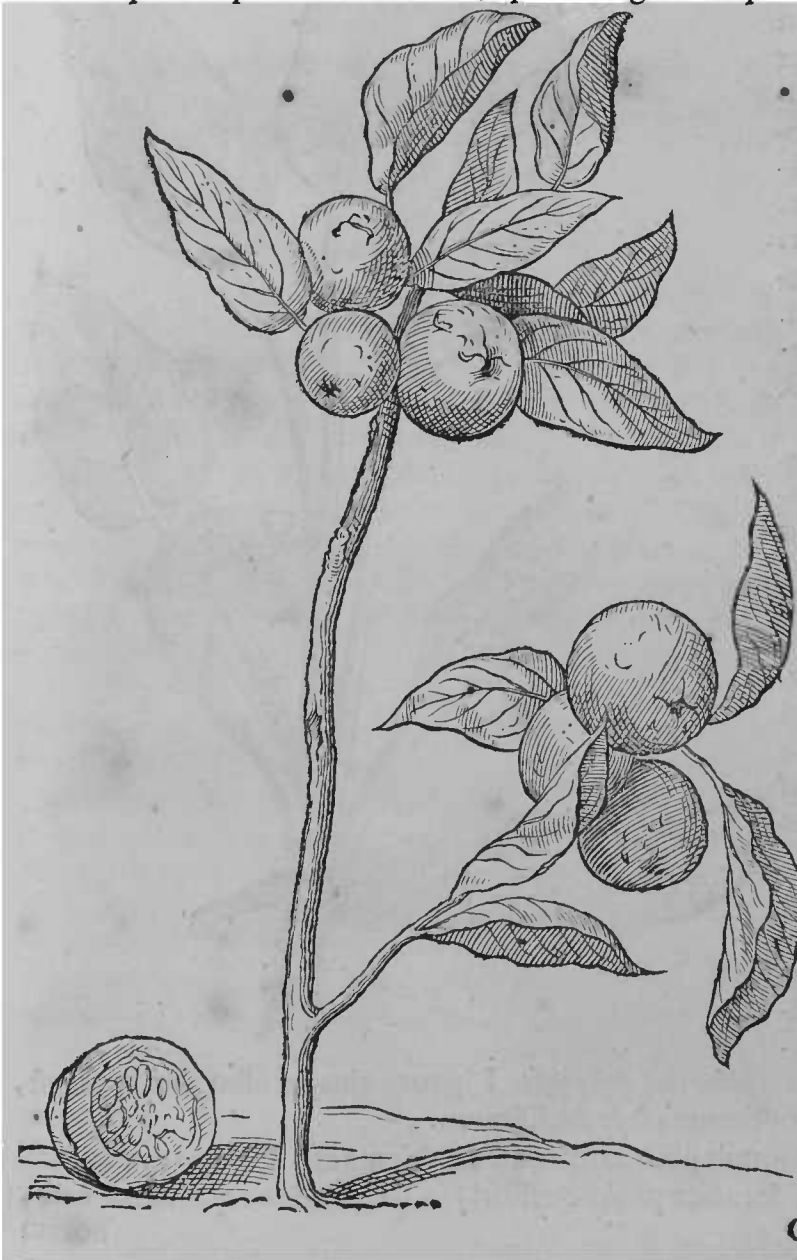
Hæc arbor non est naturalis hujus terræ , sed aliunde ex America septentrionali & Peru traducta. Nam primo unica fuit allata , dein aves comederunt fructus , & cum excrementis grana

grana fructus reddiderunt, ex quibus multæ natæ & in infinitum auctæ arbores, ut jam nullum plantarium inveniatur ubi non exstet.

ANNOTATIO. Fr. Ximenes. *Xalxocotl* (quam indigenæ Insulæ Hispaniolæ vocabant *Guayabo*, est arbor grandis, & ab Hispanis similiter vocatur *Guajabo*. Tres illius repertiuntur species; de una hic non agemus: reliquarum prima est foliis aurantiæ, sed minoribus & villosis; floribus candidis, fructu rotundo & pleno granulis instar ficuum, unde illi nomen natum quod sonat fructum arenosum: folia sunt acida, adstringentia & valde odorata, sanant scabiem, & solent illis uti in balneis: cortex est frigidus & siccus & valde astringens; decoctum illius discutit inflaturas crurum & sanat plagas fistulosas; surditati quoque volunt mederi & ventris dolores tollere, propter facultates quasdam occultas quæ in illo observantur. Fructus est calidus & siccus, præcipue pars ejus exterior quæ solida, nam interior tenera est & caloris moderati, redolens quodammodo cimices, nihilo tamen minus mensis infertur & à plurimis cum voluptate gustatur, licet non omnibus ex æquo conveniat. Sunt qui concoctionem adjuvare dicant & ventriculum calefacere, è causâ frigida languidum. Secunda species fert fructus longe majores neque tam male olentes, itaque delicatiores censentur: folia illius sunt virentia instar Aurantiæ. Nascuntur locis calidis, montosis atque planis, præcipue in Cuernavaca & toto Marchionatu, ubi passim obviæ sunt. E foliis utriusque fit syrupus utilissimus adversus alvi fluxum, & tam efficax quam rosarum siccarum; componitur hoc modo: Sumunt foliorum sex libras & probe contusa macerant per noctem in duodecim quartillis aquæ, dein ad ignem tertiam partem excoquunt & percolant, additisque sex libris optimi sacchari eousque coquunt donec consistentiam syrupi acquirat, de quo tantum sumitur quantum opus est pro ratione ægrorum. *Hæc ille.* Oviedus lib. VII. cap. 19. hanc plantam ita describit. Est arbor grandis, foliis aurantiæ, sed rarioribus ramis & magis sparsis, frondibus quoque haud ita virentibus, formaque magis accedentibus ad Lauri folia, nisi quod latiora sint, crassiora, & venis magis turgidis. Duæ sunt species, sed utraque fert fructus instar pomorum, alios oblongos, alios carne rubra, alios candida, omnes cortice viridi aut flavo ubi plene maturuerint; verum quia maturi sapore sunt ingratiore & vermibus obnoxii, ut plurimum virides carpuntur: intus sunt solidi, in quatuor partes veluti divisi, quibus & granula quædam durissima continentur: in fa-

stigio habet fructus coronam foliorum minorum quæ facile excidunt. Meminit & Gomara & Monardes apud Clusium. Iconem ab Hispano acceptam edidi in *Histor. Americæ* lib. v. cap. 3. accepi deinde ramulum cum foliis & fructibus, verum immaturis: & deprehendi folia bene expressa & descripta ab Oviedo: fructus autem coronas habebant, sed foliola jam exciderant, neque fructuum substantiam potui dignoscere, quia erant penitus siccati & contracti.

ARACA IBA Brasiliensibus: cujus fructus appellatur *Aracaguacû*; hæc arbor similis est *Guayabo* figura, cortice atque ligno: sed folia differunt: *quæ tamen ab Auctore nostro descripta non inveni, sed ex Icone agnosci possunt.* Fructum fert mediocris mali magnitudine, rotundum, quando maturuit viridem, & superne umbelicum obtinentem, carnem habet albam, odore, sapore & substantia carni Aracamiri similem: in medio autem continet multos lapides mole pisorum minorum, obrotundos, paululum compressos, ex albo subflavos & duros ut nuclei cerasorum,

rum, intus habentes nucleum album: adhærent hi lapides carni per multa filamenta tenuissima.

Species altera cujus fructus vocatur Araca-miri supra descripta est inter frutices.

GONANDIMA Brasiliensibus: Alta & procera est arbor, sorbo aucupariæ ex parte similis, cortice cinereo, caudice in multos ramos disperfo. Lignum illius incisum fundit de se luteum succum, qui sponte effluit ac postea indurefcit, ita ut instar picis sit fragilis, nullius odoris nec usus, quod sciam, apud Incolas. Et quia hæc arbor ripas amnium amat, radices habet multas, varie extra ripas super aquas contorte expansas. Folia habet sibi invicem opposita, angusta, acuminata, solida, lævia, viridia, splendentia: Flores fert multos umbellatim, qui ita proveniunt: primo elegantissimi miniati coloris, in singulis pediculis saturate rubentibus, semidigitum aut plus longis enascuntur septemdecim, octodecim, viginti juxta se in una umbella, rudimenta floris constantia ex foliolis complicatis, ovalis fere figuræ, & magnitudine pruni silvestris, eleganter quinque lineis obscure rubescentibus secundum longitudinem quasi distincti; hæc paulo post se pandunt in florem quinquefolium elegantissime rubrum, constantem quinque foliis cavis seu semilunaribus, exterius curvatis: in medio extat stamen saturate rubrum, figura plane ut Caryophyllus aromaticus, cui superius adhuc quinquangularis stellula rubra imposita cernitur. *Fructum hujus arboris ab Auctore descriptum non inveni.*

CAP. VIII.

Aninga iba. Arariba. Mucuitaiba. Tamarindi. Ivaumba.

ANINGAIBA Brasiliensibus, arbuscula quinque aut sex pedes alta, unico tantum caudice, cortice cinereo instar juglandis: fert superius septem, octo, decem aut etiam plura folia, magna, nervo & venis conspicuis, figura pene Sagittalis majoris; quæ singula insident pediculo suo succulento & minimum digitum crasso, sesquipedem longo, & in medio processum instar cornu habenti. In eadem summitate inter folia enascitur julus (qui fructus illius est) multis quasi quadratis constans. Comeditur tempore necessitatis. Florem fert unicum, magnum, unico folio carinato constantem, coloris pallide flavi; in medio autem habet stamen crassum, flavum. Fructum fert ovi Struthionis magnitudine, vel etiam majorem & ejusdem figuræ.

Ex ligno hujus arboris viridi atque sicco faciunt Brasilienses *Tangâdas*, id est, rates suas ad fluvios trajiciendos.

Vide plura de hac in commentario D. Pisonis.

ARARIBA Brasiliensibus: Arbor cortice cinereo, instar Fraxini interius albo, qui in aqua coctus fit ruber & cum illo tingitur. *Nihil præterea de hac Arbore ab Auctore annotatum inveni.*

MUCUITAIBA & MOCITAIBA Brasiliensibus, *Pao Santo* Lusitanis. Arbor figuram grandis quercus aut pyri silvestris habens; cortice cinereo, glabro: folia pyri nostratis similia. Flores fert, quos tamen Auctor non descripsit. Lignum ejus ex albo subflavum est, medium autem ex ruffo nigricat; optimum est & durissimum.

In summitate arboris hujus & summis illius ramis nascitur planta alia Spithamæ longitudine, quæ radiculis nititur in ramis, & radice paulo crassiori; in hac ordine reperiuntur octo, novem

novem vel decem globuli flavi instar myrobalanorum, striati & superius acuminati, in quo acumine folium extat, sex aut septem digitos longum, angustum, dilute viride & ad flavum inclinans, nervo in medio secundum longitudinem.

ANNOTATIO. Alia videtur hæc Arbor à *Guayacan*, quam similiter Hi spani vocant *Palo Santo*, quia illa (ut scribit Fr. Ximenes) arbor est mediæ magnitudinis, trunco silvestri, macilento & spinoso, foliis paulo majoribus rutæ foliis: floribus cæruleis; cortice cinereo, licet qui truncum crassiolem tegit sit rubicundus: Lignum fuscum & medulla Cyanea. Cortex est valde amarus, unde una cum foliis creditur calidus in secundo gradu, cum manifesta siccitate, quamvis in medulla amaritudo illa non sentiat. Iconem autem herbæ illius quæ in summis illius ramis nascitur, ex herbis siccis ab Auctore collectis, delineandam curavi. Globuli autem illi flavedinem suam adhuc obtinent licet siccissima; interius autem continent spongiosam substantiam cum multis filamentis quæ illam permeant. Radix autem crassior è qua filamentosæ radiculae oriuntur squamosa est.

TAMARINDI: Lusitanis *Tamar azecla*: Arbor in maximæ Tiliæ magnitudinem excrescit, caudice exterius gryseo, ligno albo ut Betulæ & satis lento. In multos expanditur ramos, quorum quilibet in multos minores dividitur, qui ramulos gerunt

in quolibet pediculo solitarius provenit; figura varians: quidam enim figura & magnitudine ficus exsiccata compressus, quidam siliquæ fabæ majoris, quidam instar columellæ laccæ qua literas obfirmamus. Omnes cortice externo fragili, coloris mespilorum, tenui, quando maturi sunt. Pulpa plenus cortex nigricante, filamentosa, acidi saporis gratissimi. In medio pulpæ in quolibet fructu seu siliqua duo aut tres lapides amygdalorum figura aut orbiculares & compressi inveniuntur coloris castaneæ splendentis: Nucleus Tamarindorum terræ commissus annuo spacio in arbusculam quinque pedes altam excrescit.

ANNOTATIO. Garfias ab Horto apud Clusium agit de Tamarindis lib. I. cap. xxviii.

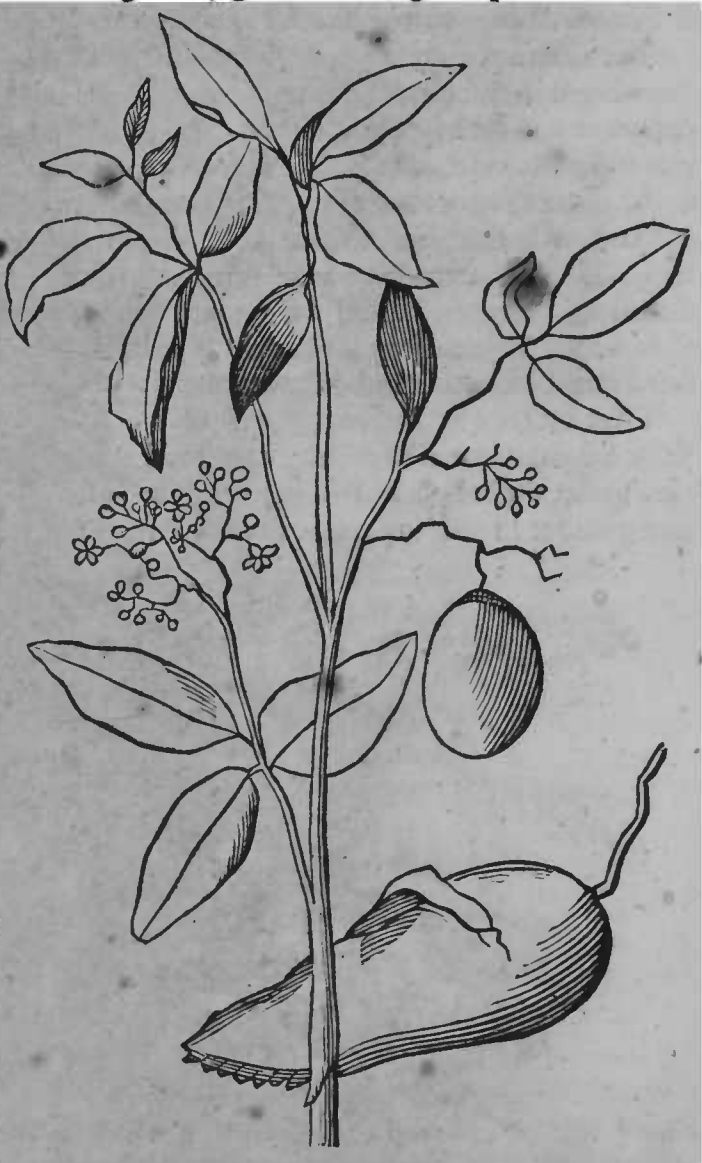
hinc inde alternatim dispositos, tres aut quatuor digitos longos, in quibus ordinatim posita foliola parva, paulo plus semi digitum longa, minora quoque, angusta, æqualis undique latitudinis, figuræ cylindræ (conveniunt cum foliis Securidacæ veræ Clusii Rar. Plant. Hist. pag. ccxxxvi. quo ad figuram, sed prope pediculos non sunt angusta) bina autem ubique sibi exacte opponuntur & nullis fere pediculis innituntur, ac arte se mutuo attingunt. Inferne foliola dilute virent, superne saturatius: ac inferne nervo secundum longitudinem, & venulis transversis secundum latitudinem, sed valde exilibus prædita, quæ superne vix conspiciuntur. Egregiam aciditatem sapore referunt & ideo in febribus sitis extinguendæ gratia manducantur. *Florem non describit Auctor.*

Fructus in extremitate ramulorum

Folia ejus dicit incisa minutim palmi magnitudine, fructus in arcus aut digiti incurvi figuram efformari; hujus immaturi corticem virere, ficcati vero cinereum esse, qui facile avellitur: nucleos continet sativorum Lupinorum magnitudine, quodammodo rotundos, sed planos, colore furvos, sed læves, quibus abjectis pulpæ usus est, quæ lenta & viscida. Christophorus autem à Costa cap. xx i. scribit folia filicis foeminæ (quam Hispani *Helecho*, Cantabri *Aristora* appellant) foliis persimilia, dilute virentia, valde elegantia; gustu acido, gratoque: flores candidi, aureæ mali floribus admodum similes forma exteriori & odore, attamen octonis foliis constantes, quorum quatuor interiora alba sunt & crassiora, quatuor vero exteriora tenuiora, & bina ex his eleganti nervo radiata; è medio flore quatuor enascuntur stamina corniculorum modo inflexa, candida & tenuia.

IV A V M B V Brasiliensibus: Arbor cortice fusco, ac hinc inde in ramis spinosa. Folia fert oblonga, læte viridia, crassiuscula, ad tactum mollia, nervo secundum longitudinem & aliquot venis obliquis, plerumque retrorsum inclinata: ac in junioribus ramulis quibusdam solitariæ sibi opposita, in adultioribus & plerisque aliis alternatim posita: duo vel tria juxta se brevi pediculo innitentia. Ad pediculos foliorum nascuntur flosculi minimi solitarii vel duo aut tres juxta se positi, quinque foliolis constantes. Hos sequitur fructus, pruni nostratis flavi magnitudine & figura, flavus quoque, cuticula & carne ut prunum, saporis boni, subacidiusculi, & cui mixtus sapor amygdalarum amararum. Intus continet lapidem figura baccæ Lauri, durum, sed non ita crassum, & qui facile dentibus frangitur: continens nucleum avellanae mediocris figura & magnitudine, substantia & sapore similem amygdalis dulcibus. Fructus est edulis; maturus Januario & Febuario sponte decidit & colligitur.

Datur & alia species Umbu, cujus radices aquam præbent ad bibendum.

C A P. I X.

Cambuy. Guirapariba. Japarandiba. Urucuruiba. Curuiri. Anda.

CA B V Y Brasiliensibus, Lusitanis *Myrta*: Arbuscula ligno lento; cortice cinereo. Folia fert sibi opposita, fastigiata, angusta, solida, splendide virentia, in extremitate autem ramorum semper duo folia sunt coloris uranei aut ruffi. Flores *non descripsit Auctor*. Fructus fert baccas rubras magnitudine cerasorum, quæ maturæ nigricant, continentque intus nucleum tenui corrici inclusum. Folia digitis trita spirant egregium odorem, & sunt saporis adstringentis.

GVIRAPARIBA Brasiliensibus: Arbor magna & ampla: cortice similis Arbori Guaya-bæ. Folia fert parva in ramulis oppositis opposita, in quolibet ramulo æqualia paria, cylindracea aut similia, saturate viridia; nervo secundum longitudinem & venulis transversis vix conspicuis prædita. Lignum interius coloris est obscure Olivacei, ad nigrum vergentis, exterius tamen ex parte est pallidum, & illud interius amari est saporis, si viride masticaretur. Ebeni species est, quare & à Portugallis Ebena vocatur. *An florem aut fructum ferat non explicat Auctor.*

ANNO TATIO. *Lignum è variis Americæ partibus Europa infertur. & in illo artifices jam vulgo verum Ebenum mentiri didicerunt, nigro colore illud imbuentes, nec facile frans agnoscitur ob similem pene duritiem.*

JAPARANDIBA Brasiliensibus, sive, ut Lusitani efferunt, *Ieniparanduba*, Arbor est

cortice cinereo; paucos habet ramos; Folia autem sine pediculis ullis inordinate & copiose circumposita, pedem circiter longa, figura pene linguæ nisi quod in exitu sint acutiora, foliis Janipabæ nonnihil similia; leviter quasi crenata in ambitu, nervo secundum longitudinem conspicuo, multisque costis eminentibus secundum latitudinem perducta; tres vero tantum digitos lata, ubi latissima. Florem fert insignem, orbicularem, diametrum fere trium digitorum habentem & octo foliis constantem rosaceis, albis quidem, sed ad oras paulum incarnatis, in medio stant multa staminula erecta in orbem composita & instar semilunæ incurvata, & quasi globum representantia, lutea, apice flavo & tremulo: flos autem insidet crasso ligneo pediculo (plerumque bini in tali bifido pediculo) suavissimi odoris instar Rosæ, imo suavior. Florem sequitur fructus, mali magnitudinem æquans aut etiam superans, maliformis quidem, sed superna parte planus, quasi pars abscissa esset. Duo aut tres plerumque juncti in bifido aut trifido pediculo inveniuntur. Color fructus externus est gryseus, intus flavus, ac cortice conciso continet intus nucleos magnitudine amygdalæ sive avellanæ, oblongos, sed angulosos, cordis humani figura; quilibet filamentosam, flavam substantiam, arteriæ figura

superius insectam, habens: & hæ arteriæ prodeuntes ex omnibus nucleis, uniuntur in media fructus cavitate: quodlibet granum cum sua appendice representat Cor cum arteria magna abscissa in partem. Color nucleorum splendet, epaticus, in ambitu quasi multis venulis dispersis, interius autem sub suo tegmine amygdala continet nucleum in duas partes fissilem, album. Lignum arboris est durum, medullosum; & cortex exterior ligni subnigricat ut Alni.

VRUCURIBA Brasiliensibus; Palmæ species est, dactylo per omnia similis, excepta magnitudine, & quod folia non sint spinosa. Flos ut Iocara; Fert fructus (qui Urucuri vocantur) racematim ut Pindoba, magnitudine pruni, cuticula lutea, & pauca pulpa lutea filamentosa, dulci; continet intus lapidem durum, in quo nucleus albus, edulis: quilibet fructus insidet cupulæ squamosæ. Ex cortice nuclei applicato tubulo fit instrumentum ad hauriendum fumum tabaci. Ex ligno hujus arboris cæso & contuso (nam est plane filamentosum) fit sine ulla opera *Farinha do pao*, & *Vricuri-vi*, qua utimur in defectu Farinhæ de Mandioca, & est coloris rufescentis. Rami hujus arboris seu folia, serviunt ad tegendas casas, & ad vincendum, sunt enim lenta, & ideo magno usui sunt itinerantibus. E fructu fit oleum ut è Pindoba. In eadem arbore nascitur polypodium *Caraguata*, quæ aquam præbet ad bibendum, vocatur Urucatû, quam descripsi inter Herbas.

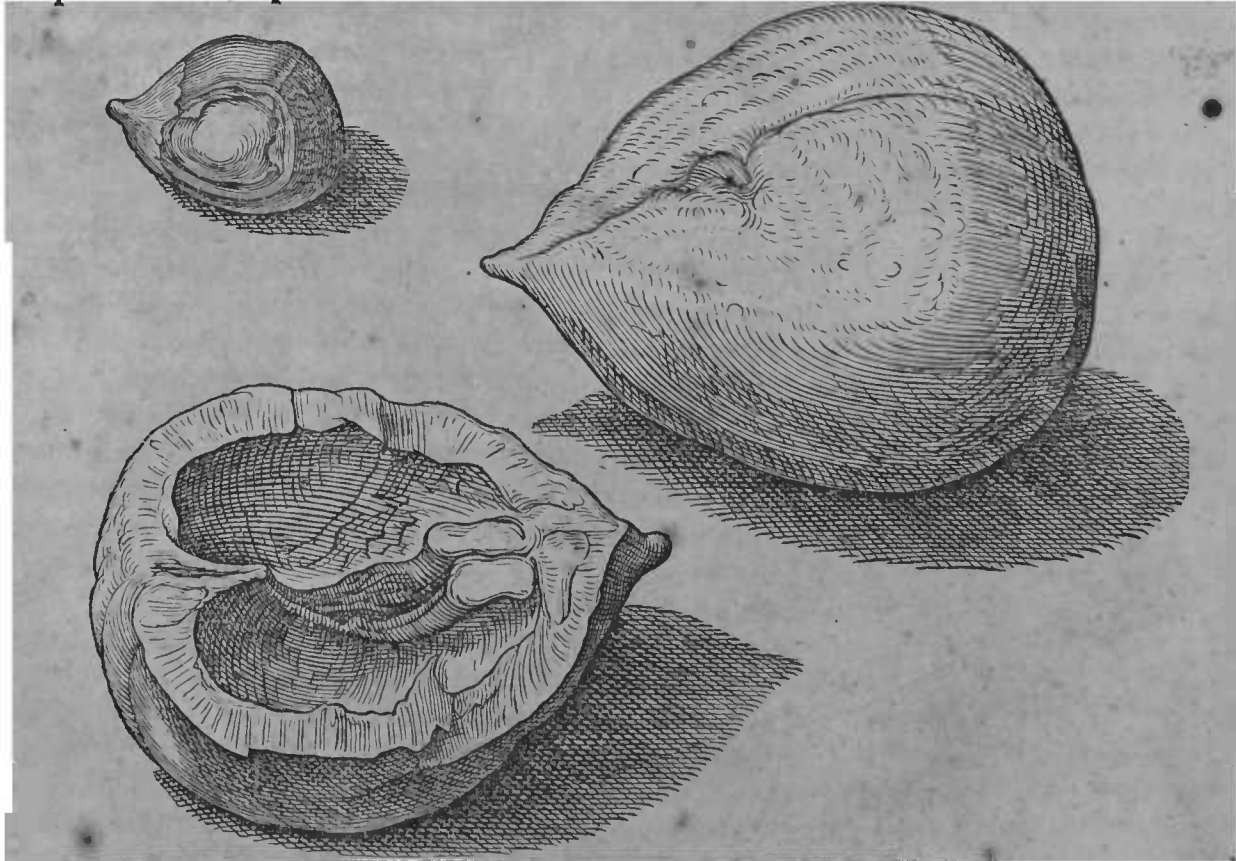
ARBOR (cujus nomen Auctor non adscripsit, sed hanc dedit Iconem) folia fert similia Lauri foliis, oblonga, duo sibi opposita (nonnunquam unum solitarium in extremitate ramorum) quasi in frondes congesta, inferius dilute; superius saturate viridia & splendentia. Fert florem, (quem tamen Auctor non describit.) Fructum autem pruni Damasceni figura & magnitudine, qui immaturus adhuc est flavus, maturus autem fit niger, pulpam continens pruni modo, saporis adstringentis; & intus lapidem ovalem instar dactylici lævem & durum.

CVRVIRI Brasiliensibus; Arbor hæc prope terram statim in multos caudices & ramos late se explicat ad modum *Ibipitinga*, cujus etiam ramos

mos & folia, eodemque modo disposita habet ac sibi opposita. Fert flosculos tres vel quatuor juxta se positos. Post hos provenit fructus, magnitudine uvæ spinæ vel etiam minor, rotundus, lutei coloris, cuticula tectus ut Ribes & umbelico præditus ut uva spina, saporis subastringentis: quilibet autem unum aut duos lapides continet, magnitudine seminis Cannabis. Edulis est & sæpe commodi.

ANDA Brasiliensibus: Arbor vasta atque elegans, cujus folia & flores ex Icone cognosci possunt; florum autem color insigniter est luteus. Lignum illius plurimi est usus. Barbari autem cortice illius utuntur ad capiendos pisces; aqua enim in qua maceratus fuerit omnes animantes soporantur. Fructum fert rotundum, cortice viridi instar juglandis tectum, qui in se nucem continet magnitudine pomi, una extremitate acuminatum & uno latere fissuram habentem, dura testa, qua concussa, intus duæ castaneæ continentur, dulces & boni saporis. Hæ duæ comestæ purgant bilem & pituitam absque ulla molestia, omnique ætati & sexui, imo & prægnantibus conveniunt. Possunt quoque ex iis, cum saccharo pauxillo, semine anysi & cinamomo tabellæ fieri, quæ sunt gratissimum medicamentum iis, qui abhorrent à purgantibus. Dosis autem duæ castaneæ.

ANNOTATIO. Descripsi hanc eandem arborem in Americæ Descriptione lib. xv, cap. viii. Fructus autem Iconem dedi lib. xvi, cap. xi. eleganter ad vivum ex-

pressam, ea mole qua erat; nesciebam autem tunc cujus arboris esset fructus, aut quo nomine ap-

ne appellaretur; sed postea monitus fui à Lusitano, fructum esse Andæ arboris, atque etiam alios fructus ejus suo nomine notatos accepi.

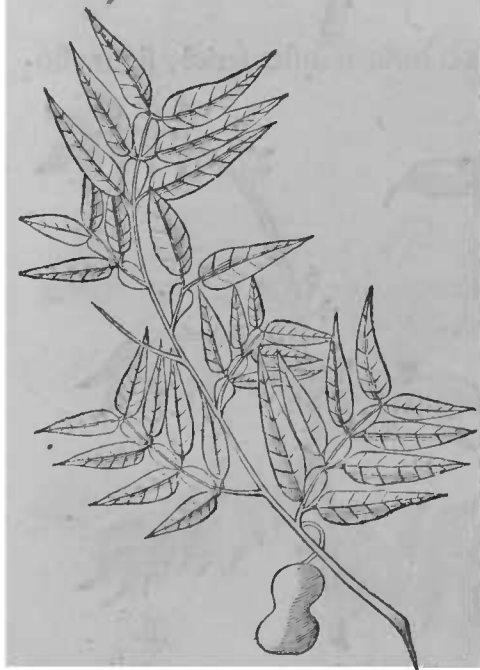
CAP. V

Guaibi pocaca biba. Saiimbe Iba. Inga species. Quity.

GUAIBI PO CACA BIBA Brasiliensibus: Arbor ligno, cortice, medulla, & fragilitate Sambuco æmula, elegans; in multos ramos dispescitur; qui in extremitatibus suis longa

germina protrudunt, & in iis multos ramulos ternos aut quaternos juxta se positos. Bina folia semper sibi opponuntur, brevibus pediculis innitentia, ad tactum dura, instar membranaceæ chartæ, exterius Salviæ foliis recentibus, venis & viriditate similia, superius dilute viridia, duos aut paulo amplius digitos longa: Inter ramulos etiam foliorum prodeunt pediculi duos aut tres digitos longi, qui viginti duos aut quatuor flosculos umbellatim congestos habent, figura florum primulæ veris: quilibet constat quinque foliolis dilute flavis; in medio autem staminum loco propendent multa filamenta sesquidigitum longa, quæ quoad medietatem lutea sunt, exteriore medietate crocum orientalem ruffo colore & crispitudine referunt, & in extremitate cujusque visitur punctulum flavum: flosculi sunt suavissimi odoris & arbor florens pulcherrima. Lignum odore Sambucum refert. Fructus fert in siliquis, quatuor aut quinque digitos longis, anterie fastigiatis, cætera parallelogrammis ac paulum compressis: in utraque laterali extremitate quasi sutura sutoribus usitata sunt clausæ. Matura siliqua, quomodo se extus & intus habeat non describitur ab Auctore.

SAIIMBE IBA Brasiliensibus dicta, *Cairveira brava* autem Lusitanis. Arbor fere ut *Acajûiba*, folia quoque illius foliis æmula, verum ad tactum duriora, rugosa & hispida; alioquin similiter disposita. Flores fert quasi umbellatim congestos, multos, parvos, inodoros.

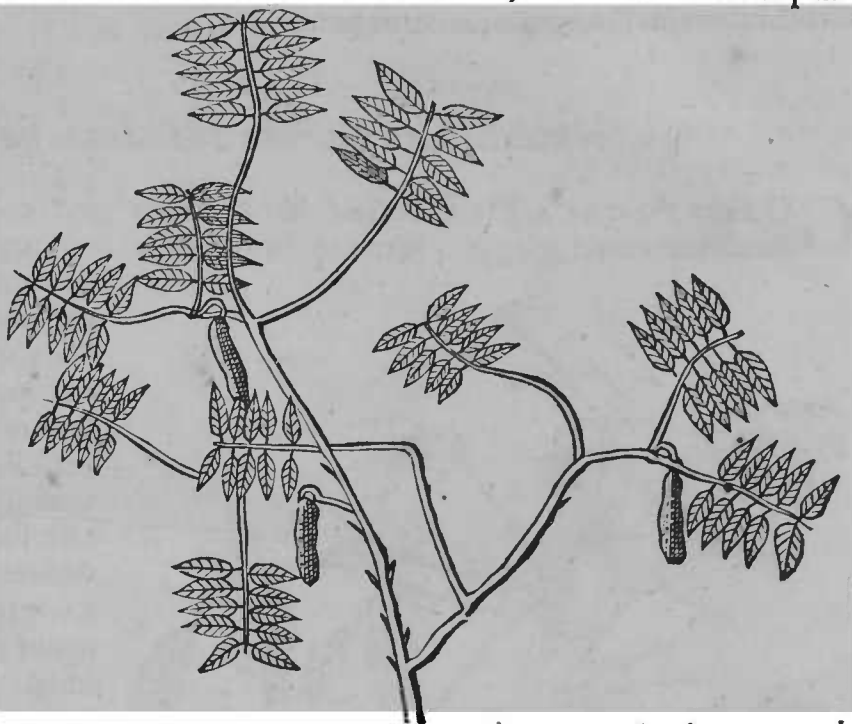
Floret mense Martio, sed nullum fert fructum.

INGA species, Belgis vulgo hic Lotus. Arbor est haud magna, ramos & ramulos oppositos habens alternatim & in ramulis duo, tria, aut quatuor paria foliorum acuminatorum itidem opposita: caulis ad quodlibet folium alatus cordis figura, ut & reliquæ species. Fert florem, quem tamen Auctor non descripsit. Fructus est siliqua fabacea, compressa, flava, duos, tres, vel quatuor digitos longa, intus quatuor, quinque, sex, vel plura semina transversim posita continens, vestita pulpa nivea, quasi holosericea, ad tactum frigidiuscula, saporis dulcis gratissimi, quæ sponte separatur ab invicem pro numero granorum seminis, & dentibus separatur à seminibus & comeditur, semen minime, quod est olivacei coloris, oblongum, fissile in duas partes

secundum longitudinem: fructus edulis, bene sapiens, maturatur Majo.

INGA

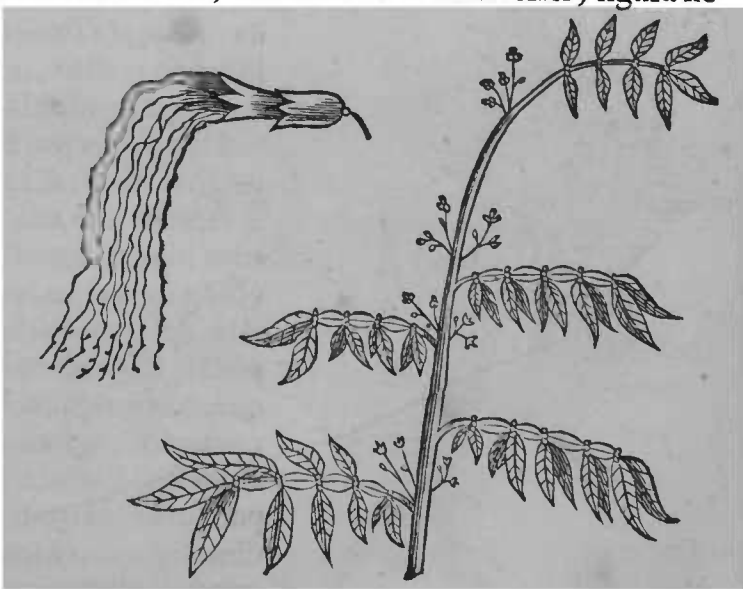
INGA OPEAPIIBA Brasiliensibus: Arbor est cortice cinereo, in multos ramos expansa; folia sibi directe opposita habens, duos aut duos & semis digitos longa rufescente nervo & venis ac pilis rufescentibus superne & inferne; juniores ramuli item pilis vestiti. Post flores proveniunt siliquæ parallelogrammi figura compressæ, & in totum pilis hirsutæ ruffis, in quibus continentur semina: *cetera apud Auctorem desiderantur.*

INGA alia species; Arbor cortice fusco, in multos ramos expansa: folia apposita & ramos alatos habens; ejusdem pene formæ & conditionis; nec distat multum à cæteris speciebus præterquam fructibus, qui flores sequuntur, quatuor, quinque, sex aut septem pedes longi, ex viridi subrufescentes, contorti facti pennidii figura, vel confectarum radicum pimpinellæ: *quid illis contineatur ab Auctore proditum non inveni.*

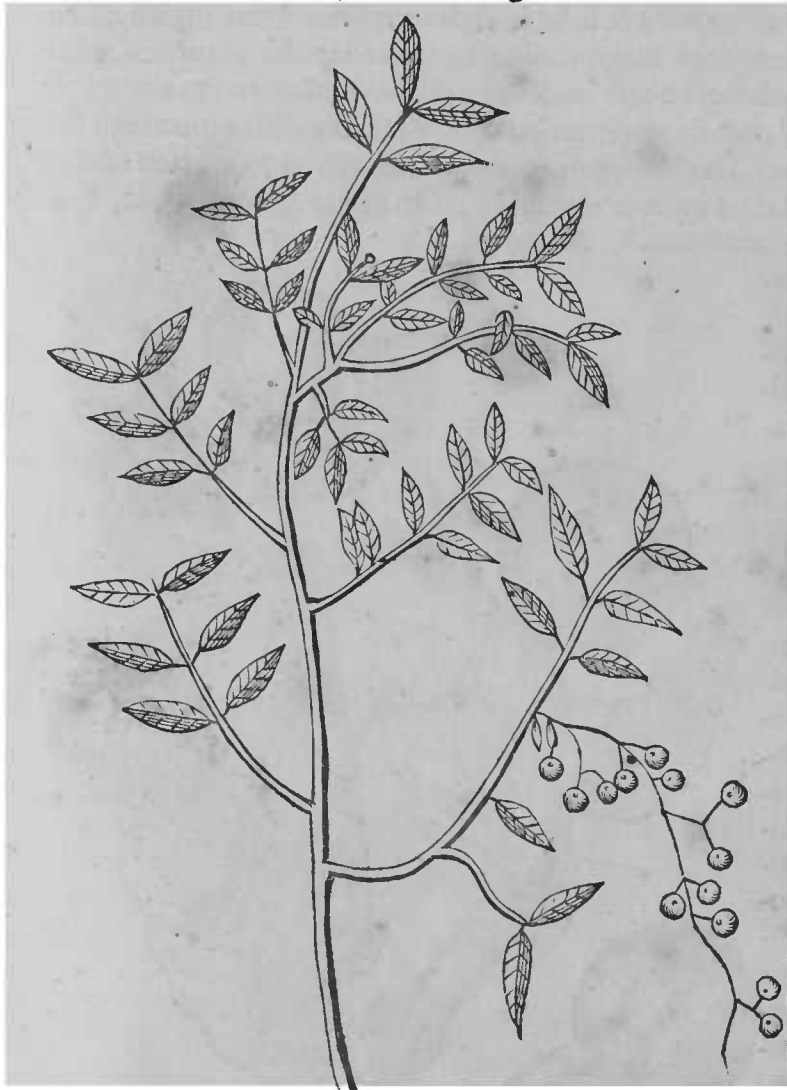
INGA Brasiliensibus. Arbor cortice fuscescente, ut Alnus, ligno lento; Folia habet longa non serrata, viridia, ordine sibi invicem opposita, & præterea ramulos inter folia appendicibus alatos, quæ cor effigunt, & viridia sunt ut folia ipsa. Ad exitum autem ramulorum in ramis majoribus, terni semper juxta se invicem proveniunt pediculi, sesquidigitum longi in quorum singulis, duodecim, quatuordecim, quindecim, plures paucioresve, in uvæ modum, enascuntur ovalia capitula, quæ sese pandentia dant florem, constantem quinque foliolis albis, leniter hirsutis instar serici, figura florum Liliæ convallium ferme similes: è medio autem floris exit manipulus filamentorum albissimorum sericeorum, longitudine duorum digitorum: flos porro dulcis odoris, ut Tiliæ: filamenta hæc in extremitate apices luteos obtinent ac. stant erecta instar plumarum, & decerpto flore marcescunt. *An fructum aliquem ferat ab Auctore non additur.*

ANNOTATIO. Variæ ergo Ingæ species, quarum hæc postrema proprie nomen sibi videtur vendicare, & etiam diligentissime ab eo fuit descripta præterquam quod fructum non describat. Mirum autem quod neque

apud

apud Auctorem Lusitanum quē in descriptione Americæ sum secutus ullam hujus arboris inveni mentionem, ita ut judicem aut ignobilē esse arborem, aut forte alio nomine magis notam.

QUITY Brasiliensibus, Lusitanis *Pao de Sabaon*, & fructus *Sabaon*. Arbor est cortice cinereo ut Fraxinus, mediocris magnitudinis, ligno fragili. Folia late viridia, oblonga, non serrata, splendentia quatuor, quinque aut sex digitos longa, vel sibi opposita vel solitarie posita, nam inordinate ponuntur. Fert flores, quos tamen Auctor non descripsit. In singularibus ramulis multos fert fructus; quilibet proprio pediculo infidet, duplicem rotundam eminentiam habens instar natium aut mammarum, magnitudine globuli lusorii aut majore, rotundus, flavus instar ceræ splēdens & transplēdens, ita ut globulus niger qui intus latet videri possit, qui fructu commoto strepitum edit, nam ampla est cavitās: caro circumjecta haud crassa, cuticula tecta lenta & glutinosa, saponis vicem explens, eodem enim modo spumam excitat: amarissimi saporis nec ab ulla ave gustatur: ideo & vestimentis ex parte nocet & cōmodius usurpatur cortex Vbinhume: globulus in fructu contentus niger, durissimus, rotundus, magnitudine cerasi, ac in eo nucleus al-

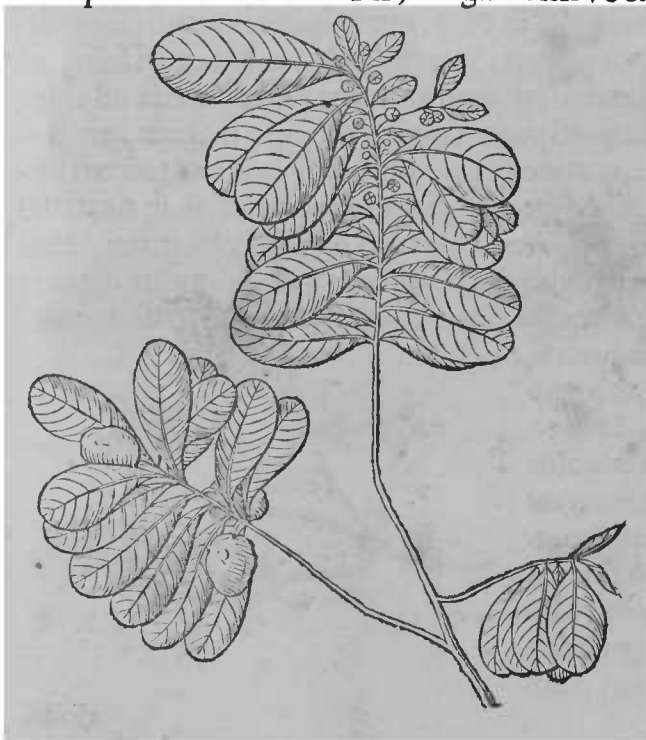
bus pellicula ruffa instar avellanae tectus, figuram capitis psittaci cum suo rostro habens, sponte divisibilis.

Fructus mense Octobri maturescit.

CAP. IX.

Guititoroba. Guiticoroya. Guiti-iba. Ibicura pari.

GVITI Brasiliensibus plures sunt species, quas ordine describemus: prima species dicitur ipsis GVITI-TOROB, Belgæ nostri vocant **Steen-appel**.

Elegans est arbor, Aurantiam magnitudine superans! folia fert in frondes congesta, semipedem longa, saturate viridia ut Lauri folia, splendentia & crassa instar pargameni, ad tactum lævia, nervo secundum longitudinem, & venis transversis alternatim positīs vel oppositis. In extremitate frondium inter copiosa folia proveniunt flores brevibus pediculis, ex calice rotundo, magnitudine florum Tiliæ cavi ut nola ac rotundi, unico folio constantes, sexque in circumferentia scissuris ad medietatem usque, quæ floris globulum veluti in sex foliola dispescunt. In medio cavitatis stamen instar pilæ, quod alia sex staminula circumstant, ex medio cujusque secturæ prodeuntia & spongiæforme corpusculum gestantia: dulcis odoris est ut flos Tiliæ, totus flavus è viridi mixtus. Arbor incisa lac exsudat. Fructum fert rotundum, Au-

P

rantia

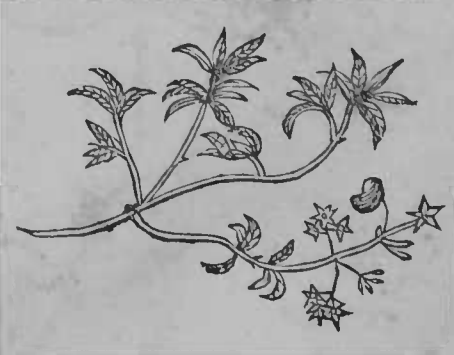
rantia mali magnitudine, superius paulum turbinatum, absque corona, flavescentis è purpureo coloris, inodorus quando integer, sed concisus validum odorem spirat nauseabundum, similem pinguedini antiquæ ex carne flava & solida, dulcis saporis. Intus juglandis seu mediocris ovi gallinacei seu majoris castaneæ magnitudine continet lapides rotundos, plus medietate una colorem & aspectum habentes nucis muscatæ, altera medietate læva ac splendente, instar speculi convexi, umbræ coloris nucleum in se continet. Fructus comeditur sed ego abhorreo ab illius odore & sapore. Decidit sponte quando maturus est, alias non edulis, nam lacte acri plenus antequam decidat. Florebat Aprili 1640. in Insula Antonii Vaaz, Fructus maturus erat Februario ad Promontorium S. Augustini.

GVITIIBA cujus fructus *Guiti-coro*ya Brasiliensibus altera species *Guiti*; Arbor cortice gryseo: rami folia habent in frondes quasi congesta: nimirum pediculi sunt in extremitatibus ramorum, unum aut semidigitum longi, alternatim oppositi, quilibet duo aut tria folia habens, quorum quædam alternatim opposita, novem, decem, duodecim aut quatuordecim digitos longa, quatuor, quinque aut sex digitos lata, ad tactum instar corii Hispanici, oblonga, linguæ fere figurâ, superius dilute viridia, inferius ochræ coloris, nervo eminente secundum longitudinem & costis obliquis partim æqualibus, partim inæqualibus intervallis distincta: hinc inde molli lanugine obducta. Ad frondes nascuntur flores in longam spicam congesti, parvi, flavi, nullo odore. Floret Ianuario & Majo aut Junio fructum maturat. Ad domum Lusitani prope Aretangy arbor est duplex, uno caudice ascendens, hinc in duas quasi arbores, quinque circiter pedum altitudine supra terram se distribuens, unum latus arboris uno anno, alterum altero fructus fert; tertio arbor quiescit, nec florem nec fructum ferens, quarto iterum fructifera. Est autem fructus magnitudine pomi vulgaris, sed non exacte rotundus, verum quasi informis

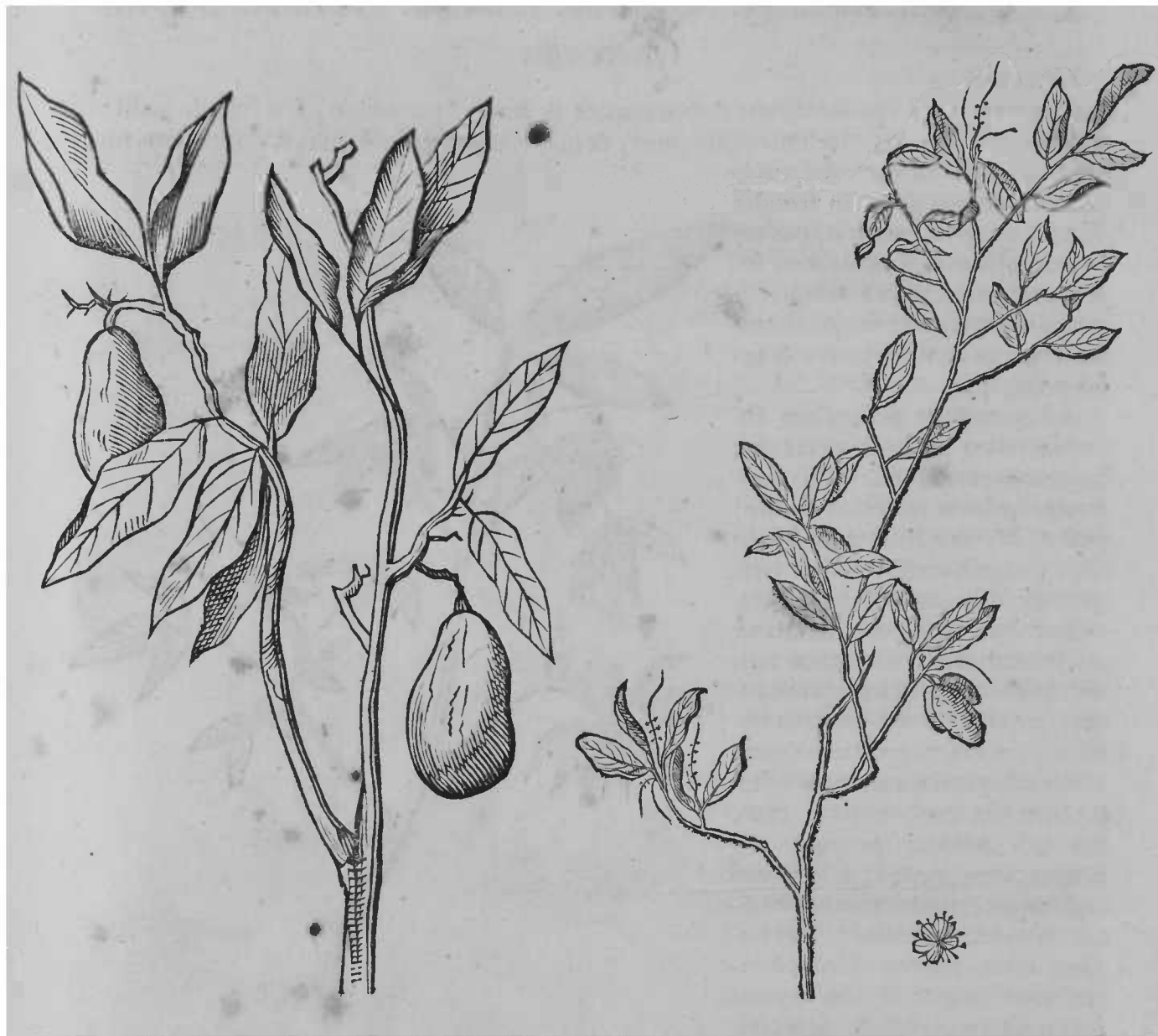
rotunditatis & inæqualis superficiei; coloris exterius & in cute, quem habet, ut panis secundarius vel ater, vel cortex fuscus Betulæ, ad tactum cedens; interiùs pulpam habet flavam, ad visum ut caseus putridus Hollandicus: pulpa pauca, lapidem ambiens, quasi arena ad morsum; dulcis saporis & odoris, utraque qualitate quasi panem æmulans: lapis magnus, magnitudine & figurâ ovi gallinacei aut etiam major, cortice filamentoso & lignoso ad tactum hirsuto ut Guiti-toroba. Odore panis fere, coloris ex albo flavescentis: continet in se nucleum in substantia sulphurei coloris cum albo mixti, in ambitu ex sulfureo & incarnato mixti, consistentia nucis Coco, gustu astringente: Hujus nuclei dragma semis rasâ minutim datur in aqua simplici contra dysenteriam maximo cum successu. Caro comeditur, sed nucleus non.

IBACVRAPARI Brasiliensibus. Arbor est mediocris, cortice gryseo. Folia fert in frondes congesta, ab uno ad quatuor digitos longa, læte viridia, foliis Persicæ haud absimilia, nervo secundum longitudinem & costis transversis ordine distinctis. In cujuslibet extremitate umbella enascitur, plerumque in quatuor brachia rhombi instar expansa, quodlibet brachium iterum in multos pediculos, in quorum quolibet flosculus provenit calice albo, digitum longo, superius in quinquangularem stellam divisus, coloris obscure cæruleo-purpuri, ino-

dorus

dorus. Sequitur fructus pruni equini magnitudine, figura renis ovilli, in superficie glaber, cuticula lutea: & interius carnem luteam habens, odoris ut sapo Hispanicus. Carni autem in-

voluti duo lapides figuræ ellypticæ, compressi, duri. Fructus non comeditur.

Anno 1642. florebat & fructus habebat XXI. Februarii.

GVITIIBA cuius fructus Brasiliensibus simpliciter dicitur *Guaiti* vel Guirî-mirî. Arbor Tiliæ magnitudine, sed caudice non ita crasso: Folia fert linguæ figura, circiter quinque digitos longa, sesquidigitum lata, læte viridia splendens ut pyri nostratis, inferius alba lanugine obducta (quæ digitis abstergi potest; juniora tota lanugine obducta flavescent) alternatim posita in ramulis: & ad quemlibet pediculum brevem foliorum uvula progerminat una vel duæ aut tres junctæ, vestitæ globulis parvis albicantibus, qui se aperientes produnt flosculos albos, sex parvulis foliolis constantes, in medio multa staminula alba cum apicibus pallidis, instar scoparum setacearum stant erecta.

Fructum fert ellypticæ figuræ; magnitudine ovi gallinacii, interdum & majorem, initio viridem, ubi maturuit flavum exterius, citrina cuticula tenui, quæ facile separatur, tectum. Pulpa ejusdem coloris, mollis ut pirum emollitum, estque filamentosa ob filamenta quæ exterius lapidi fructus adhærent, qui magnus, ovalis, exterius ex albo flavescent, villosus, mediocriter durus, nec crassus, magnum nucléum ex flavo incarnati coloris continens, siccum, amaricantis saporis: Caro autem fructus intus pauca, dulcis saporis, & quasi muscus dulcedini admixtus esset. Julio fere & Augusto floret, Martio fructum maturat.

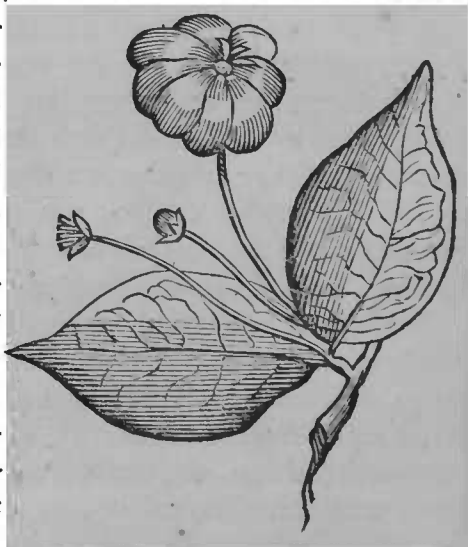
*Ibapurunga. Ibipitanga. Visqueiro. Ibabiraba. Muivã. Mureci.
Guapereiba.*

IBAPURUNGA Brasiliensibus: Arbor cortice & ligno Sambucino; fert folia in pediculis duos digitos longis, qui bini opponuntur; & in quolibet tria folia juxta se posita sunt, more phaseolorum (in extremitatibus enim ramorum folia in frondes congesta, terna tamen apposita) superne viridia, splendentia, inferne albicans color viriditati admixtus; superius etiam pilosa, inferius magis hirsuta, nervo & venis conspicuis.

Ad quemlibet pediculum foliorum etiam provenit pediculus qui fert flores quinque foliis constantes (*colorem non prodit Auctor*) post quos, in quolibet pediculo longo congesti conspiciuntur tres, quatuor, quinque fructus, magnitudine uvæ spinæ aut avellanæ nucis, rotundi, immaturi virides, splendentes; maculis albicantibus conspersi, maturi vero obscure purpurei, nigrescentes, punctulis albicantibus ubique notati: detracta cute subjacet caro, sub ipsa quidem purpurea seu brunna, interius alba, & in medio lapis durus, figurâ & magnitudine amygdalæ, continens tres nucleos albos, parvos. Comeduntur detracta cute & sunt saporis dulcis parum manifesti. Maturecit mense Februario.

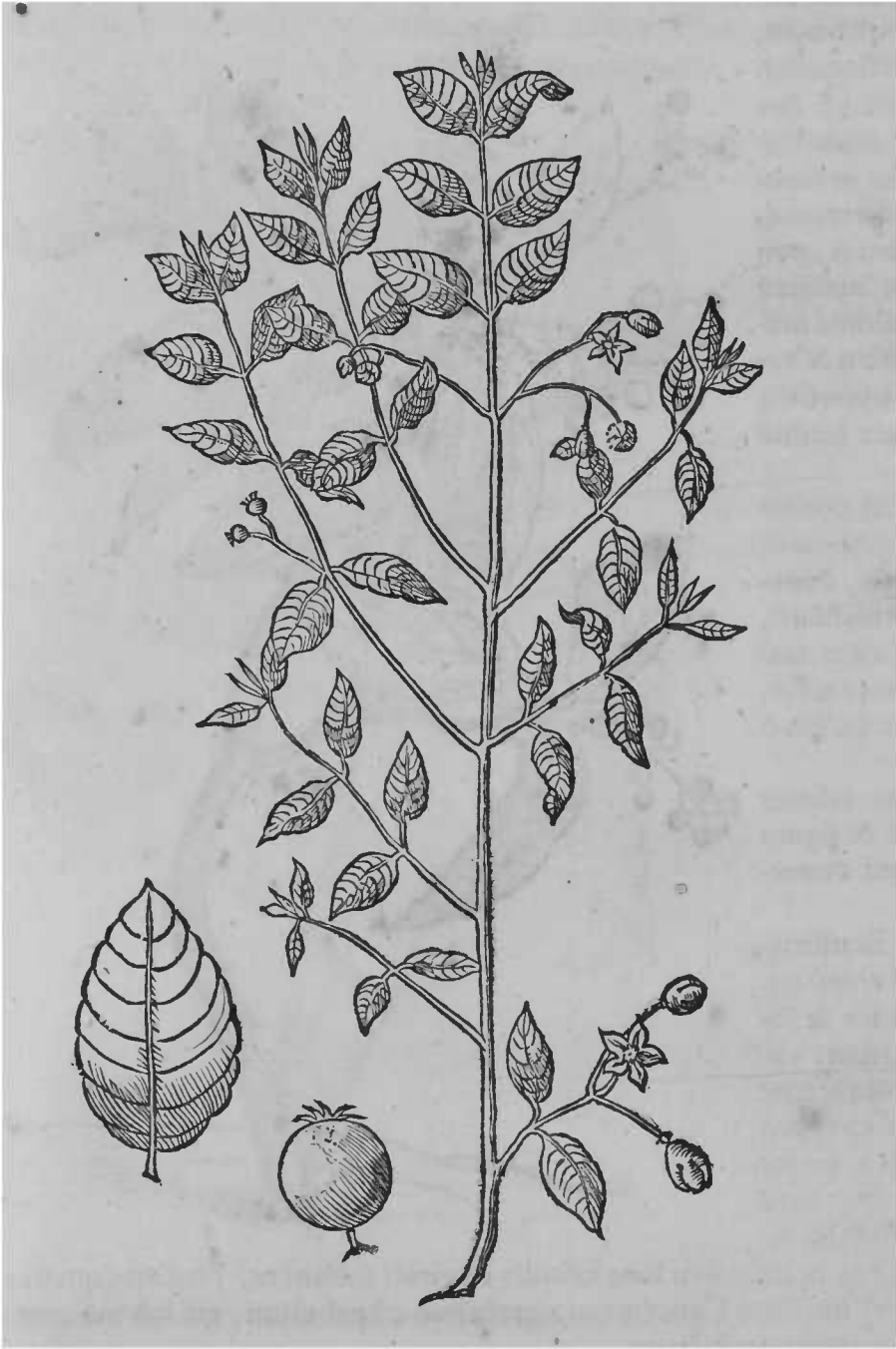

IBIPITANGA Cerasus Brasiliæ: Arbor figurâ cerasi nostratis acidæ. Cortex albicat & truncus quasi contortus in multos ramos dispergitur. Folia habet lævia, superne saturate viridia, inferne dilutiora, bina semper directe opposita. Ad foliorum exortum multos fert flores, in pediculis cerasinis, albos, quatuor foliis constantes, & multis staminibus. Flores sequitur fructus miniatus, magnitudine verticilli seu baccae mori, rotundus & profunde striatus octories ut globulus, quo mulieres marsupia affigunt. In umbelico quatuor staminula viridia habet ex foliolis minimis, cuticula vestitur miniata cerasina, pulpa quoque miniata, succulenta, saporis calidi & subamari aliquid de capsico participantis: lapidem continet rotundum, paulum compressum, albicantem, haud durum, in quo nucleus deprehenditur albicans amari saporis: qui lapis non potest dignosci à lapide fructus Masaranduba.

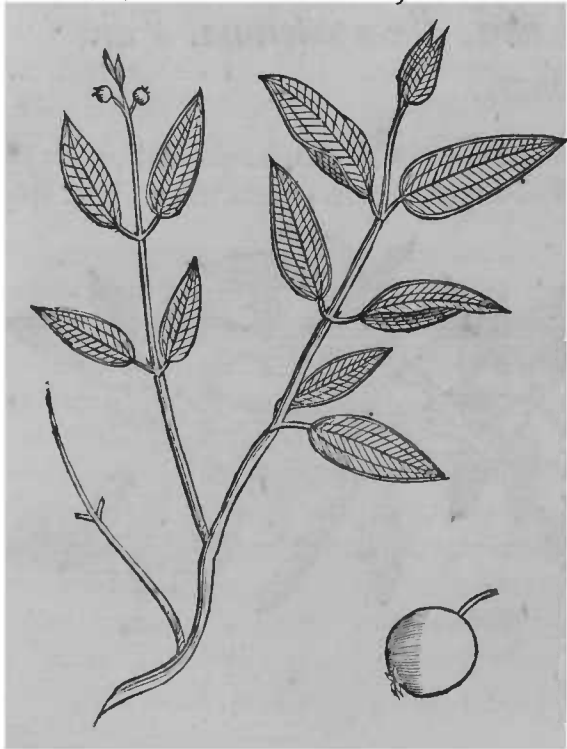
VISQUEIRO Lusitanis: Altissima arbor, & latissime ramos suos expandens, cortice gryseo aut subrufescente: in ramis autem alternatim positus fert ramulos quosdam directe, quosdam alternatim oppositos, inque his apposita sibi folia parvula foliis pene Herbæ vivæ primæ speciei similia, læte viridia. Fert flores, (*quos tamen Auctor non descripsit*) fructum autem habet longo talo præditum. Hæc arbor dat copiosam resinam mollem, viscosam, inodoram colore picis, qua utuntur ad volucres capiendas, illinendo super baculum, ut nos solemus viscum: radiis tamen Solis indurefcit, quare ii cavendi. Duæ dantur ejus species, mitis & silvestris.

IBABIRABA Brasiliensibus. Arbor caudice contorto, cortice cinereo, foliis dilute vi-

rentibus (quæ multas costas habent & quasi rugosa sunt) tres circiter digitos longis, directe sibi invicem oppositis: digitis trita spirant odorem instar Majoranæ & Rorismarini mixti. Inter hæc sparsim provenit pediculus, duos ferme digitos longus, superius tripliciter velut in crucem divisus, ferens tres flores, figura & mole fere silvestris Rosæ, cōstantes quinque foliis albis, odoris gratissimi instar Rosarum nostratium. Post flores sequitur fructus rotundus, cerasi magnitudine, instar pyri pediculo insidens, exterius coloris brunni, cum umbelico quinquefolio rufescente, reliquiis nimirum floris emortui: continet pulpam mollem, pallidam, cui aliquot nuclei coloris incarnati, obrotundi, compressi, molliusculi immixti, qui una comeduntur: sapor autem illius dulcis, aliquid resinosi admixtum habens.

Folia aut flores cum Camara utilissime adhibentur ad lotionem pedum, in dolore capitis. Floret Ianuario & Februario; Fructus autem maturescit Aprili aut Majo.

MVIVA Brasiliensibus. Arbor mediocris magnitudinis, elegantia habens folia, bina & bina sibi invicem opposita, similia foliis Malabathri, venis; consistentiā & figura: nimirum tres nervi crassiores secundū longitudinem folii transeunt & adhuc in quolibet latere unus tenuis ita ut quinque sint in universum: transversim autem multæ venæ rectæ parallelæ currunt, folia inferius sunt alba, lanuginosa, superius saturate viridia, splendidissima: ramuli juniores incani & ad tactum molles. Folia siccata eo latere quod virebat evadunt nigerrima, pulchro adspectu. Fert flores (quos tamen Auctor non descripsit) quos sequitur fructus rotundus, magnitudine ferme pyri muscatellini, & pediculo instar pyri insidens, cute tectus lenta, quando maturuit purpureo-rufus: Umbelico quinquefolio ex floris manubiis: pulpam continet mellis crassioris consistentia, pallidam seu albidam, plurimis acinis minimis re-

fertam, dulcis saporis: fructus enim quando maturus mollis est, & quum digitis premitur, prodit pulpa quæ deglutitur. Brasilienses non gaudent vesci hoc fructu, sed avibus devorandū relinquunt.

MVRECI Brasiliensibus: Arbor cortice cinereo, & ligno fragili: fert folia ut plurima in frondes congesta, longa, & in extremitate latiora quam in exortum, non autem serrata, colore & lanugine Verbasci foliis quam simillima nervo secundum longitudinem & venis obliquis directe sibi oppositis; juniora quidem plane sunt hirsuta & ruffa.

Flosculos fert spicatum congestos, luteos, cum suis pediculis, constantes quinque foliolis, deorsum incurvatis instar orbiculatis, luteis, figura auriscalpii cum manubrio rubro: in medio autem flore extant staminula multa ex flavo albicantia.

Fructus autem hujus arboris sunt baccae magnitudine & figura fructuum uvæ spinæ, qui comeduntur.

GVAPEREIBA Brasiliensibus; Lusitanis *Mangue vereadeiro*. Arbor habens lignum grave & solidum & corticem brunnum: ramos & folia opposita; atque hæc quidem crassa nervo secundum longitudinem, & multis venis secundum latitudinem; adhæc late viridia, magnitudine pyri foliis æqualia. Flosculos fert multos in calicibus longiusculis ex viridi subluteos. Fructus (quem tamen Auctor non describit) decidens Cancrorum terrestrium est pabulum, qui sub his arboribus degunt, radices autem agunt multifarias.

CAP. XI.

Guirapariba. Tatijba. Ibacurû parî. Ibera puteruna. Vtii. Fito. Umari.

GVIRAPARIBA vel **VRVPARIBA** Brasiliensibus; *Pao d'arco* Lusitanis. Arbor alta, læta, & mediocris crassitie, folia sua in frondes congesta ferens; nimirum quilibet frons habet quatuor, quinque aut sex pediculos, unum aut duos digitos longos, in quorum quolibet quinque folia, quolibet suo pediculo innitens, junctim existunt (rarius tria aut quatuor folia) inæqualis magnitudinis, oblonga, saturate viridia, splendentia, ad tactum membranacea, nervo secundum longitudinem & venis obliquis prædita. Mense Decembri arbor sine foliis existens, quæ amisit initio æstatis, flo-

res pro-

res protrudit copiosissimos, flavos, magnos; tres aut amplius digitos longos, superius in quinque quasi folia sectos: sine staminibus inodoros. Florens arbor tota apparet flava & longissime dignosci potest ad tria vel quatuor milliaria. Floribus decidentibus folia iterum erumpunt. *An fructum ferat ab Auctore non invenio proditum.*

TATAIBA Brasiliensibus: Arbor est cortice cinereo, ligno intus crocei coloris, partim & rufescentis. Folia fert acuminata, & serrata, Betulæ foliis quodammodo similia, in ramis hinc inde posita. Florem fert (*quem tamen ab Auctore descriptum haud inveni*) & post hunc, fructum mediocris mori magnitudine, rotundum, è tuberculis compositum, pallidi coloris, multa filamenta exterius ha-

bentem fusca, non admodum longa; comeduntur ut mora vel per se, vel addito saccharo & affuso vino: interius continent albicantia granula per carnem dispersa: succulentus est fructus & dulcis saporis. Lignum arboris valde durum & diutissime durat, tam intra quam extra aquam & terram, semper viride: optimum est inter omnia & antecellit lignum Masarandubæ, quomodocunque usurpetur. Ex ligno veteri parant tincturam egregie flavam, coquendo. Nascitur passim in silvis; fructus maturatur mense Martio.

IBACVRV-PARI Brasiliensibus. Arbor folia habens in frondes congesta, pedem longa, duos & semis digitos lata, ubi latissima, linguæ figura, ad pediculos acutiora quam in extremitate, figura foliis Ianipaba similia, nervo subrufo secundum longitudinem & aliquot venis transversis. Fert florem (*quem tamen Auctor non descripsit.*) Fructus illius magnitudine respondet Aurantio malo, sed figura similis est parvo peponi aut cucurbitæ, nam rotundus est & paulum compressus, ac quasi striatus, tot strias seu cavitates secundum longitudinem habens, quot castaneas intus continet, nimirum quatuor, quinque, sex, septem, magnitudine nostrarum castanearum: cortex exterior viridis interius in tot loculamenta dividitur: quælibet castanea cutem fragilem habet, coloris Isabellæ seu flavescentis & splendentis; nucleus albißimus edulis est.

Aliam speciem inveni prope sinum Aquapetida maturam mense Martio 1640. Arbor erat cortice gryseo seu fusco, hinc inde ramos suos directe projiciens: folia habet in ramulis oppositis opposita, ad tactum dura & membranacea, nervo secundum longitudinem & venulis obliquis, longa, solida, foliis Araticu-ponhe quodammodo similia. Fructus maturus flavus, rotundus, pomi magnitudine, cortice paris fere cum Aurantio malo crassitie, qui incisus facile separatur, continet duas aut tres castaneas, ovales magnas, uno latere planas, ubi invicem appositæ sunt; has pauca ambit caro, albicans, saporis acris & subamari-

amaricantis quæ comeditur: castanea non est edulis. Arbor hæc incisa lac croceum defundit.

IBERA PVTERVNA Brasiliensibus, Lusitanis *Pao ferro*, lignum enim ejus durissimum, ita ut aciem cultri obtundat: Arbor magna & ramosa. Fert folia alternatim in ramis opposita, tres aut quatuor digitos longa, figura cordis, sed in extremitate acuminata, tenuia, superius dilute viridia, inferius paulum pallida. *Cætera apud Auctorem desiderantur.*

VTY Brasiliensibus. Arbor saturate virens & spinosa, sorbo aucupariæ nascendi modo, figuraque similis: in multos dispescitur ramos & fere rotunda est; & in ramis etiam ramuli alternatim sunt oppositi. Folia habet minima atque adeo minora quam secunda Herba vivæ species; eo ordine disposita, & in extremitate sua quasi bicornia, quod differunt à foliis Tamarindorum, quæ ita bicornia non sunt. Illa quoque ita saturate viridia ut hæc, & præterea acidi saporis, cum hæc nullum saporem habeant manifestum. Si sapore essent acido, & siliquas ferret cum Acacia conveniret. Non tamen semper æqualia folia in hac arbore sibi opponuntur sed interdum solitarii sunt in extremitate ramuli.

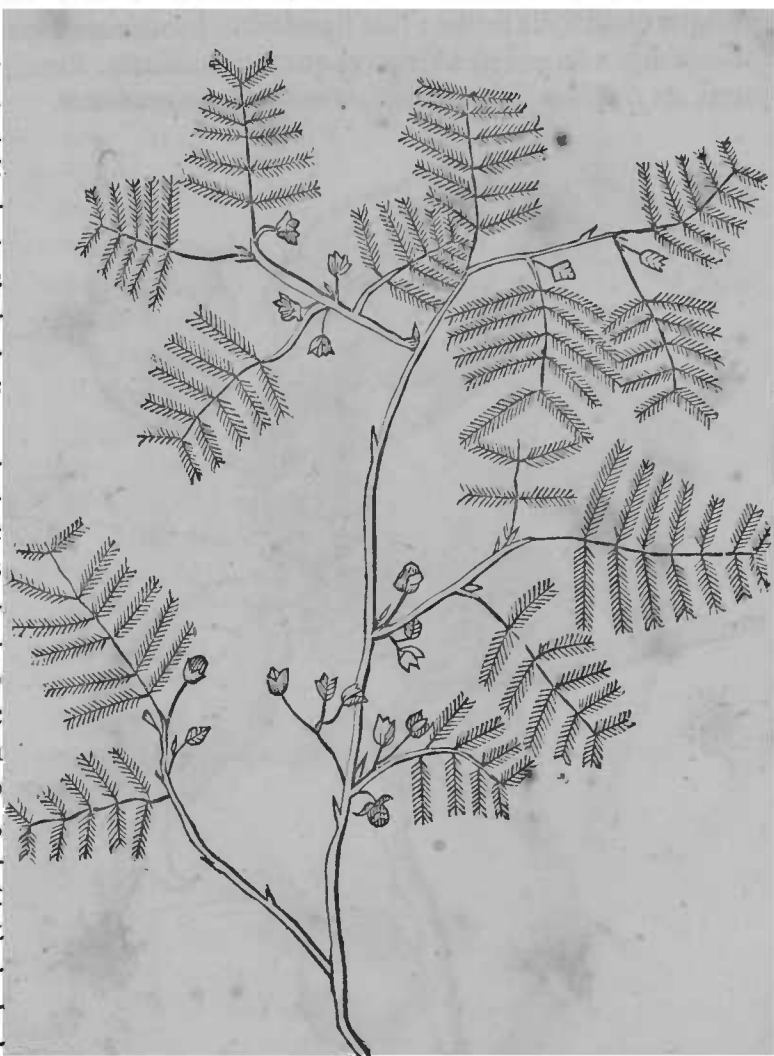
Fert flosculos prope ramulos in uvam congestos, albos, longis staminibus, ita ut pilosi seu spinosi videantur.

Lignum album est ac lentum, cortice ex gryseo subfusco, ut sorbus aucuparia.

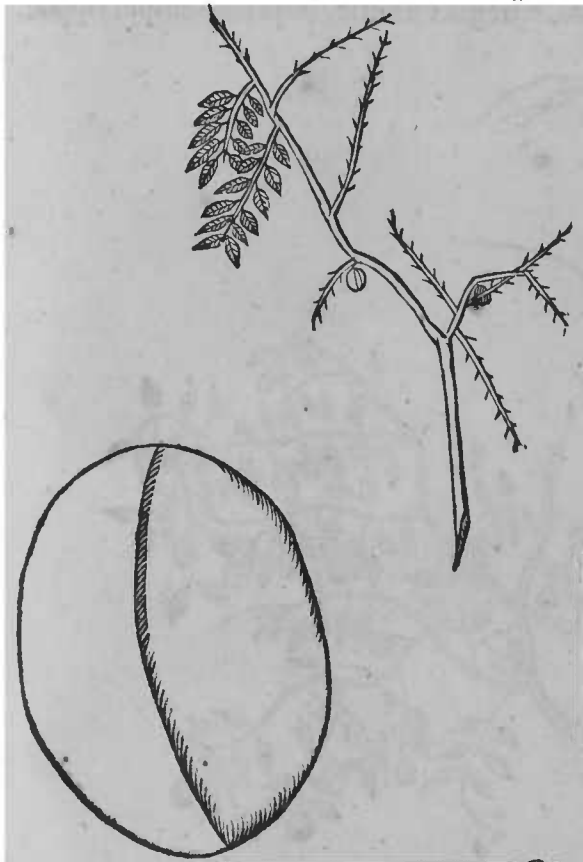
ITTO Brasiliensibus. Arbor cortice fusco, qui multa punctula hinc inde sparsa lutea habet. Folia bina sibi opponuntur, sex, septem, octo aut novem etiam digitos longa; paulo plus quam duos lata, ubi latissima, non ferrata, nervo conspicuo & prominente secundum longitudinem, venis in quibusdam sibi invicem oppositis, in quibusdam autem alternatim posititis. Fert flores (quos tamen Auctor non descripsit.)

Post florem sequitur fructus, parvæ ficus figura, magnitudine globuli lusorii, major aut minor, obscure lutei coloris, qui in se tria ovalia semina continet, magnitudine seminis pomi vulgaris, cuticula obscure flava tecta, nucleus autem illorum albicat.

ANNOTATIO. Aliam quoque Iconem hujus arboris, videtur enim varias habere species, invenies apud D. VVilhelm. Pisonem, in lib. de Facultatibus Simplicium.

V M A R I Brasiliensibus. Arbor ample ramis suis expanditur, caudice quidem mediocriter

crasso, nam plerumque tres, quatuor aut plures juxta se nascuntur: in ramis autem ramulos habet tres aut quatuor digitos longos, & in iis foliola cylindracea cassiæ fere similia, sed paulo angustiora, vel directe vel alternatim opposita, saturate viridia, nervo secundum longitudinem & venis obliquis: unum digitum aut paulo plus longa. Fert florem (*quem tamen Auctor non describit.*) Sequitur fructus formæ ovalis, magnitudine pruni majoris, cute tectus ad visum & tactum referens persicum nostratem, coloris autem ex viridi pallide flavescentis, carne dulci flavescente pauca, quæ ambit lapidem magnum ovalem albidum, qui continet nucleum edulem. Maturus fructus mense Martio sponte decedit & colligitur. Crudus comestus turbat ventriculum & facile excitat vomitum: ideo integer solet coqui & una cum nucleo contundi, & cum carne vel piscibus loco panis seu farinhæ comedi. Lignum arboris album, betulinum fere referens.

Frequentissima hæc arbor in campis graminois juxta fluvium Cunhao Mopebi & Rio grande quoque.

CAP. XIV.

Copiiba. Mangabiba vel Mangaiba. Cuiete. Apeiba.

C O P I I B A Brasiliensibus: Arbor alta, cortice cinereo, superius in ramos dispescitur, habens folia sesquipedem longa, majora, minora, bina sibi invicem opposita in extremitate tria junguntur: suntque

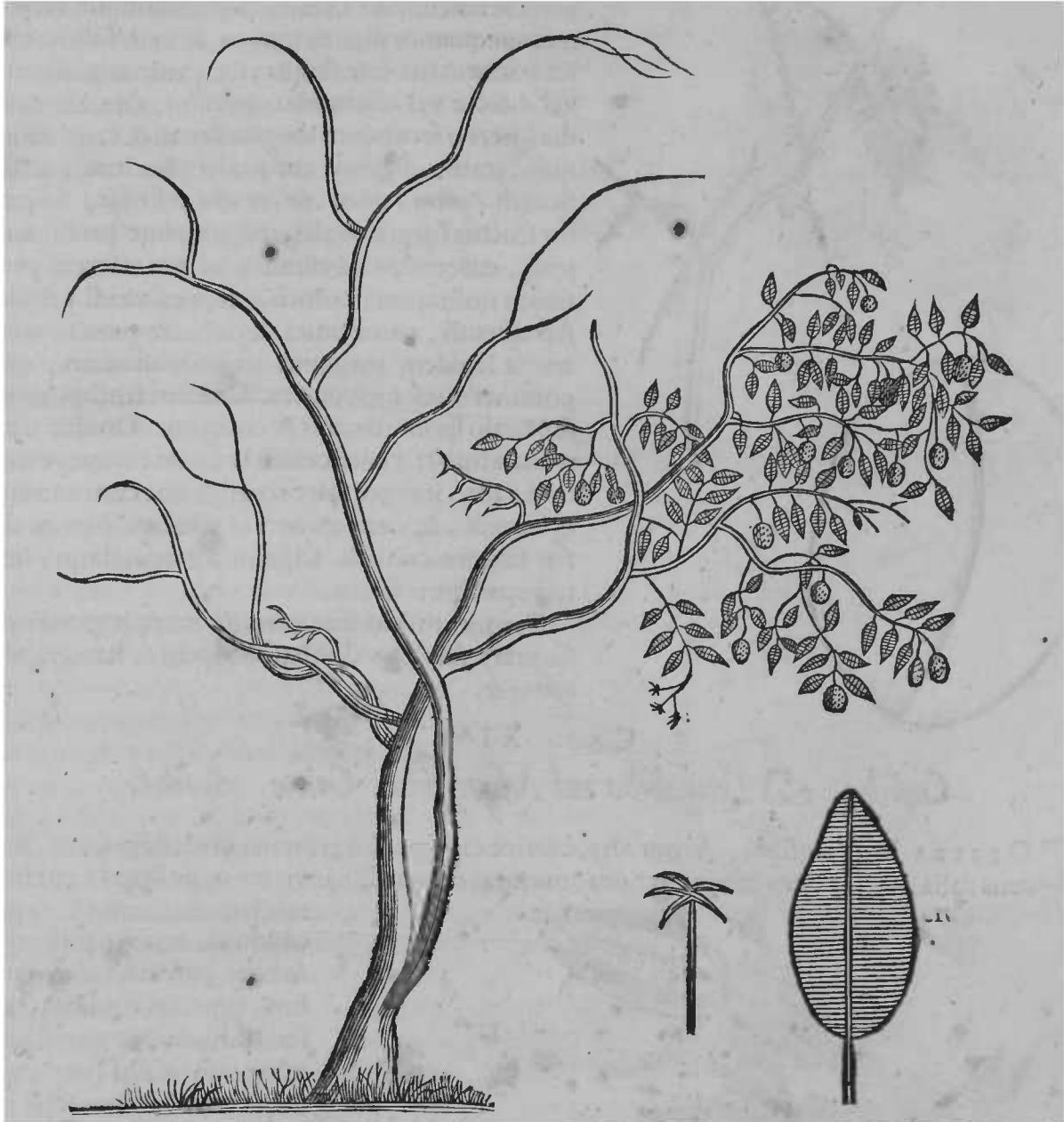
oblonga, acuminata nervo & venis paulum rufescentibus, superius viridiora, inferius diluta. In extremitate ramorum multi sunt congesti ramuli quibus folia insident; ibidem & proveniunt rami florum (*quos tamen Auctor non descripsit*) quibus succedit fructus, baccæ lauri magnitudine & figura, initio viridis, per maturitatem niger, paucissima carne subdulci, à qua cutis crassiuscula facile detrahitur. Lapidem continet ovalem, haud durum, nucleo albo, farinacei saporis, non eduli: fructus tamen comeditur, exsugunt Brasilienses succum & exspuunt cutem. Maturus est mense Aprili.

M A N G A B I B A & M A N G A I B A Brasiliensibus, cujus fructus *Mangaba* vocatur. Arbor magnitudine & figura nostratem æquat ce-

rasum acidum aut etiam superat in multos ramos varie distributa qui in alios tenues ramusculos desinunt, ut in Betula. Cortex coloris fusci cinere aspersi, ramulorum autem simil-

limus

limus ramulis Betulæ junioribus : lignum lentum , intus exigua medulla ; fractum aut concisum fundit lacteum humorem . Folia fert parva , solida , egregie virentia , bina sibi semper oppo-

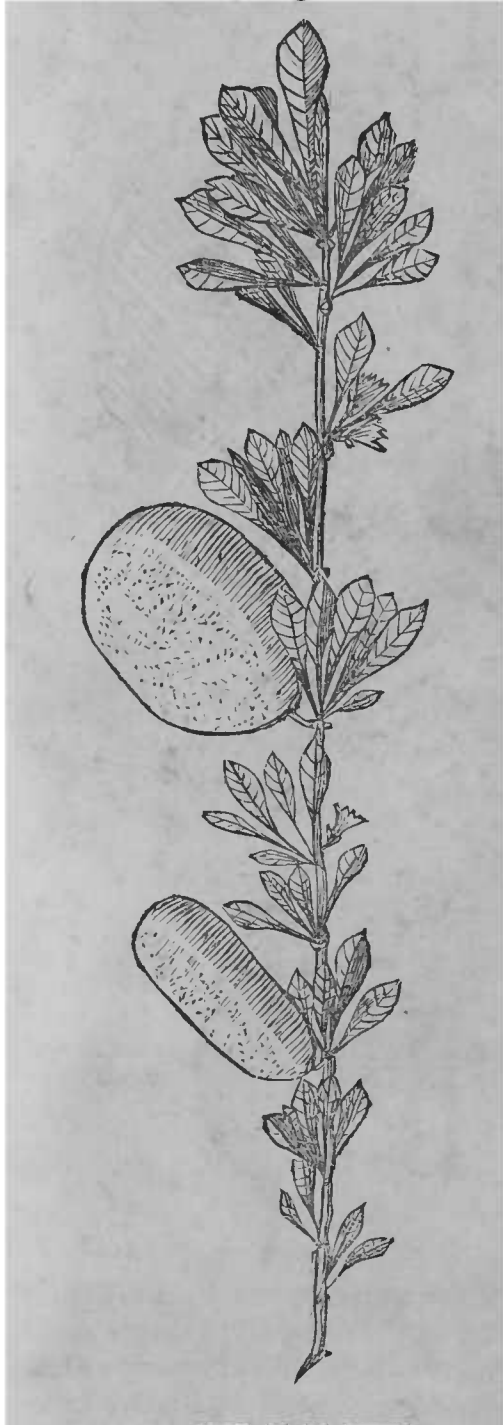
sita , nervo in medio secundum longitudinem , transversim autem venulis seu lineis subtilissimis parallele positis prædita . Flores gignit Iasmini modo dispositos , calicibus unum aut sesquidigitum longis , & superius in quinque acuminata foliola expansis , stellulæ figura , coloris albi , odoris suavissimi , instar Mirabilis Peruvianæ odoratæ . Floret mensibus Octobri & Novembri . Fructus *Mangaba* magnitudinem habet prunorum nostratum aut ovi gallinacei quoque , quidam sunt rotundi , quidam ovaes , non est edulis nisi sponte decingat , nam in arbore existens , plenus est lacte acerbo & amaro . Quando decingat , cuticulam habet ex viridi flavam , ac in uno latere egregiis punctulis rubris insignitur : in quibusdam autem punctula hæc sunt rariora , in quibusdam copiosiora , in quibusdam & nulla . Pulpam continet albam , mollem instar butyri , gratissimi vinosi acidissimi saporis : in qua continentur semina lutea , compressa , sex , septem , duodecim aut plura , ovalis figuræ , in medio umbelicum habentia , cute instar amygdalarum dulcium , sed lenta : intus habent nucleum albissimum dulcis saporis : quare integra cum fructu deglutuntur . Maturi quotidie magna copia sub arboribus colliguntur : & qui non plane molles per noctem seponuntur & mollescunt : licet quis maxima copia edat nullam molestiam sentiet .

Seri non plantari volunt hæc arbores , in terra sicca , ubi nulla copia luxuriantium herbarum . In Sinu omnium Sanctorum integræ silvæ spontaneæ reperiuntur . Fructus hic circa Olandam ordinarie maturus est Novembri sive Decembri , Ianuario & Febuario maxima copia . Ad flumen S. Francisci & in Capitania Seregipe tardius maturefcit & Aprili atque Majo abundat . Iunio & Iulio etiam passim reperitur .

Quando finis æstatis nimis fccus est , nimirum Febuario & Martio , ut accidit anno 1643 . hinc mense Iulio & Augusto copia habetur fructus maturi , nam propter Solis æstum natura impellitur ut protrudat Martio & Aprili flores , quibus succedit fructus Iulio & Augusto .

C V I E T E

CVIETE Brasiliensibus, vulgo corrupte *Cochine*. Arbor cortice gryseo, ut Sambucus, contorte nascitur, longos habens ramos, & in iis folia frondatim & alternatim posita: nimirum

rami habent alternatim tubercula digiti intervallo, & ad quodlibet sex, septem aut octo folia arcte sibi apposita, ut ita frondosi sint: folia autem sunt semipedem longa, breviora aut longiora, plane angusta versus interiora, versus extremitatem vero sensim ampliantur, sesquidigitum lata, ubi latissima, in acumen quoddam obtusum desinentia, superius saturate viridia & splendentia, inferius dilutiora, nervo conspicuo & venis transversis prædita. Non solum in ramis sedet in caudice & passim proveniunt duo, tres vel quatuor flores iuxta se positi, in pediculis digitum fere longis, ipsi quoque duos & semis digitos longi, figura pene Lili, quinque incisuris in quinque acuminata folia dehiscentes, coloris ex albo & viridi mixti, & secundum longitudinem valde elegantibus nervis ac hinc inde venulis dilute purpureis variegati: in medio autem quinque stamina ejusdem extant coloris, quorum quodque corpus figuram in summitate habet, flavescens, & lineolis nigris variegatum, quintum & medium stamen figuram habet auripurgii, huic autem flos insidet & detrahi potest, ut assum carnis frustum de veru: odoris flos est nauseabundi. Post florem deinceps sequitur fructus, variæ magnitudinis & figuræ, vel ovi struthionis, vel rotundus & magnitudine capitis humani, vel oblongus, initio viridis, per maturitatem niger ac durus, intus continens semina cucurbitæ modo, fusca seu obscure brunna, magnitudine seminum cucumeris, ac nucleo flavescente; exterius autem quasi fascia simplici semen convolutum videtur. Immaturus fructus pulpam albam succulentam continet, odoris fere, ut Nasturtium, sed cui dulcedo quædam est admixta: per totam denique pulpam, non in medio tantum ut in cucurbita, semina illa sunt dispersa, quæ per maturitatem fusca fiunt. Saccharo immaturus fructus conditur & in febribus usurpatur: maturis utuntur incolæ, patinarum, poculorum & lagenarum loco; præparant hoc modo: Maturus fructus aquæ calefactæ immergitur & plene coquitur, hinc inciso foramine ligno

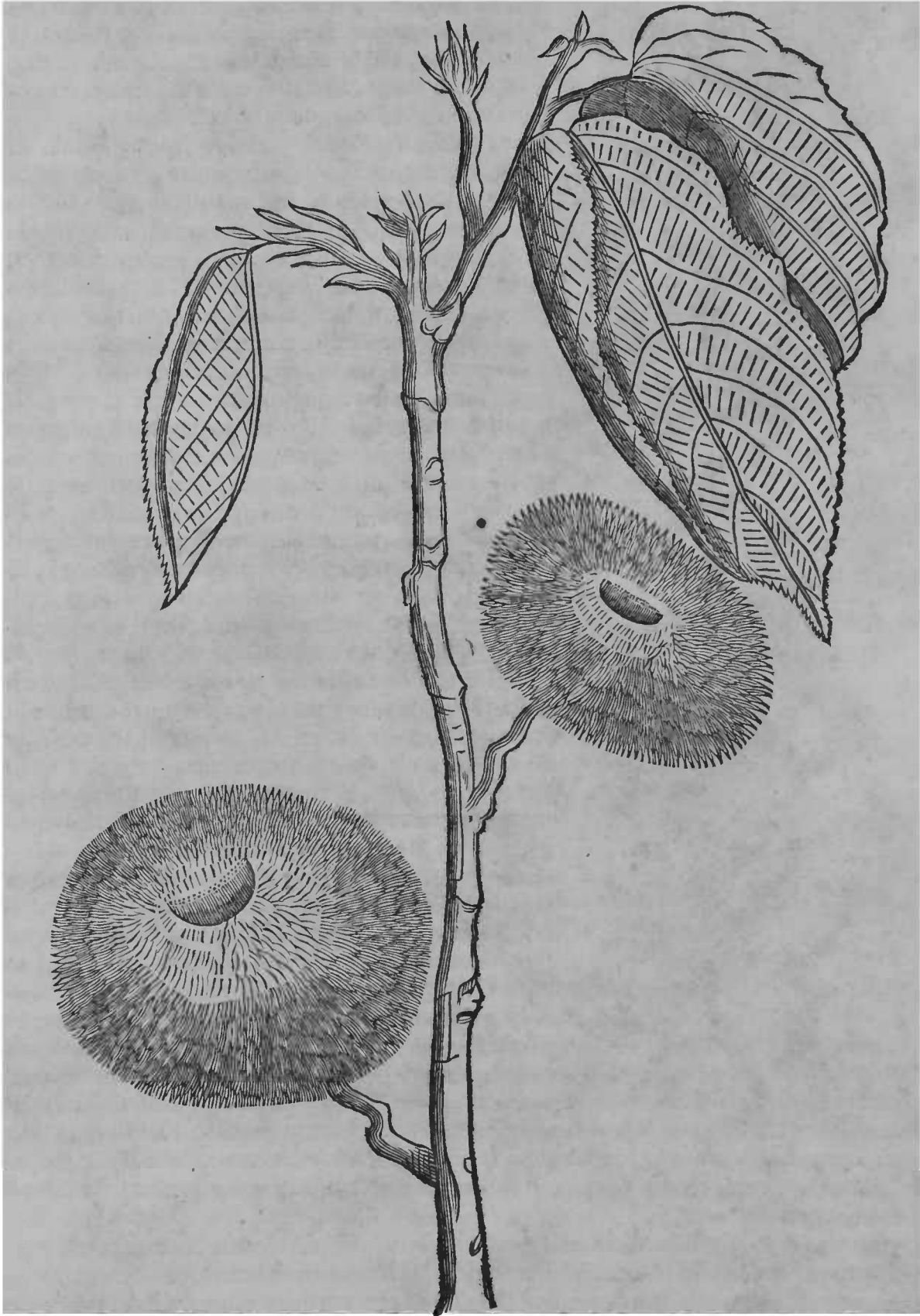
duro excavandus est, sin secare in patinam aut alias figuras illos velis, funiculo crassiori sectionem quam proposuisti circumliga cocto fructui & malleo ligneo pulsa funiculum, sic sponte secabitur, cultro si rem tentes operam ludes. Per ramos decisos & terræ infixos facile propagatur. Arbor hæc certis temporibus, uno die omnia folia amittit, biduo autem post iterum foliis onusta cernitur.

ANNO TATIO. Familiarissima est arbor omnibus Insulis Americæ & pene toti Continenti: Quare & Oviedus in Histor. lib. VIII. cap. IV. ita illam describit.

Higuero est arbor grandis; fructus autem illius sunt certæ cucurbitæ, rotundæ aut etiam oblongæ, è quibus barbari cyathos & alia vasa faciunt. Lignum arboris robustum, folia ejus angusta & longa & in extrimitate sua latissima. Barbari tempore necessitatis comedunt hunc fructum, nimirum pulpam, quæ similis est carni cucurbitæ, quando adhuc viridis est. Sunt autem variæ molis, & non raro quidam capaces duarum amphorarum aquæ, & amplius.

APEIBA dicta Brasiliensibus, Arbor vasta atque in multos ramos expansa, cortice cinereo. Folia habet quasi in frondes congesta, longa, in ambitu autem leviter serrata, superius saturate viridia, inferius magis incana & densa quadam lanugine vestita. Flores fert stellaros, flavos, quinque foliis constantes flavis & quinque aliis ex viridi flavis, suavis admodum odoris. Fructum producit magnitudine pomi aut circiter, orbicularem, compressum, hispidum exterius, instar spongiæ marinæ, & villosum, ex muscoso colore fuscum, qui ubi maturuit in

tres partes sponte dehiscit, continetque intus globulum magnitudine ficus siccatae, conglobatum seminibus obscure brunnis, magnitudine grani sinapis, sed compressis quodammodo.

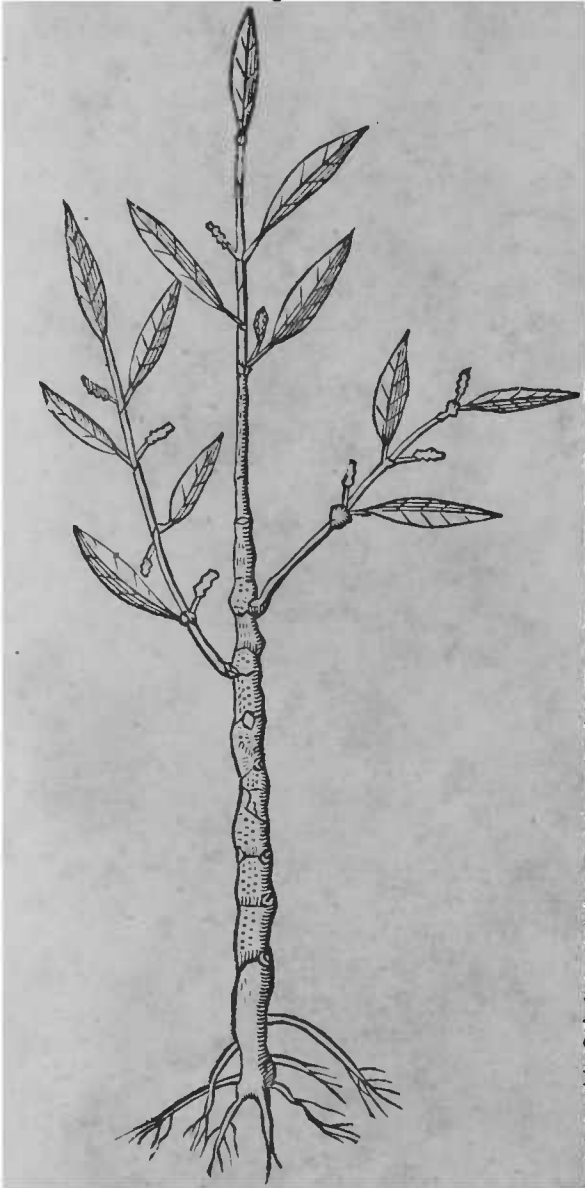
Nullius usus apud incolas est fructus. Ligno utuntur ad *Cinchas*, id est, lembos piscatorios & *Iangadas*, quibus incolae utuntur in fluminibus trajiciendis, atque etiam in mari.

C A P. XV.

Betis Pitonia. Iamacaru. Iamacaru seu Caxabu.

BETIS Arbuscula est, quatuor aut quinque tantum pedes alta, caudice recto, nodoso, & digitum crasso, pallide viridi & per totum punctulis albis maculato. Superius autem ad aliquot nodos ramos adipiscitur, itidem nodosos & ejusdem cum caudice coloris; & in his ramis folia, nimirum ad quemlibet nodum, unum, & simul unum julum: quodlibet porro folium quinque, sex aut septem digitos est longum, linguae figura, pallide viride seu flaves-cens, superius splendens, & crassitie Laurino folio simile. Iulus autem unum aut duos di-
gitos

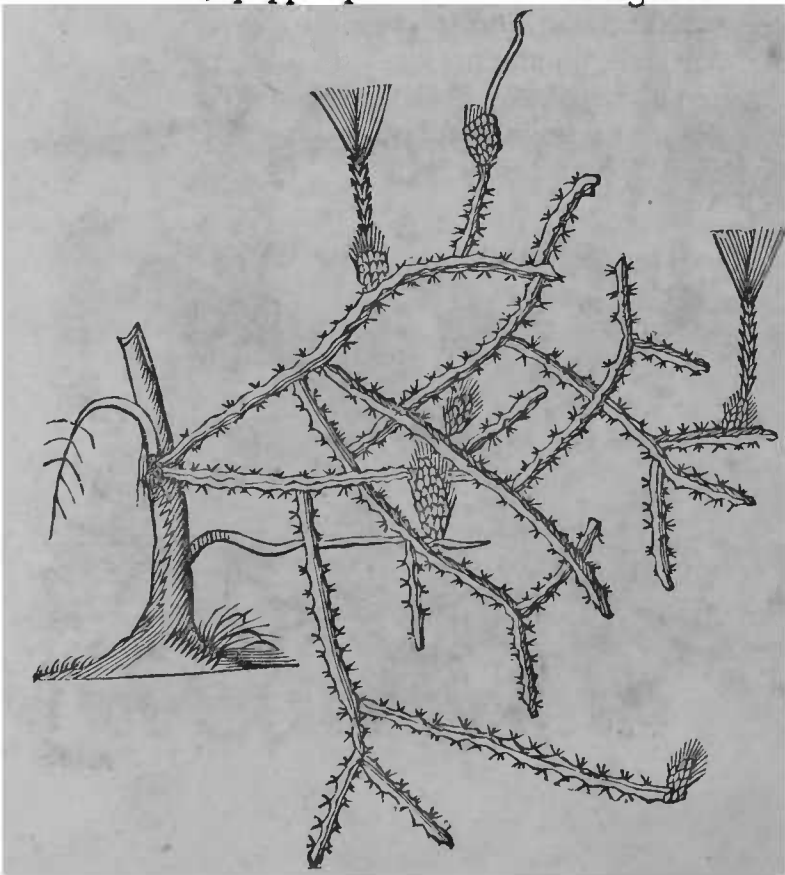
gitos longus est, pennam olorinam circiter crassus, semen ferens oblongum, fuscum, odo-

ris valde fortis, instar zinziberis. Lignum caudicis intus est spongiosum. Radices habet sex, septem aut etiam octo rectas, pennam anserinam ferine crassas, intus albicantes, lentas, filamentosas, odore & sapore itidem instar zinziberis. Arbuscula nobilis & quantivis pretii.

PITOMA Brasiliensibus dicta: Arbor grandis & ramosa, cortice gryseo, coryli nostratis cortici haud absimili. Folia fert inæqualis magnitudinis, quædam tres, quatuor, quinque, quædam sex, septem aut octo digitos longa, pediculis brevibus insidentia, quæ bina & bina sibi invicem opponuntur, ut & ramuli in ramis majoribus; hinc inde tamen folium solitarium invenitur: sunt autem folia oblonga, antè acuminata, auris asininæ figura, læte viridia superius, ut Caju folia, inferius paululum pallida: nervo secundum longitudinem, & venis oblique currentibus inordinate, quibusdam sibi invicem oppositis, quibusdam non. Ad ipsum autem foliorum exortum etiam duo ramuli enascuntur oppositi (vel etiam unicus solitare positus) tres, quatuor vel quinque digitos longi, spicæ modo in totum numerosis vestiti flosculis; quilibet flosculus insidet suo pediculo brevi, parvulus, in quatuor crenas sectus, è cuius medio novem stamina prodeunt, semidigitum longa, crassitie filum sericeum æquantia, erecte stantia, apice tenui; pediculus floris coloris est melini, flosculus ejusdem cum pauxillo rubro mixti, stamina crocei, apices rubicundi. Quælibet spica florum non male refert echinum illum plstorum quo mastras suas purgare & farinam detergere solent. Fructum fert, unumquemque suo pediculo innitentem, ellypticæ figuræ,

umbelico autem instar puncti eminente, exterius coloris est obscure flavescentis, cortice carneo, coloris solido quidem sed fragili, fere majoris crassitie quam cortex est castaneæ: sub hoc cortice latet pauca pulpa albicans, consistentiæ ut gelu in patina, saporis acidi grati & adstringentis, quæ sponte à cortice fracto se separat & comeditur: continet denique in medio sui nucleum magnitudine castaneæ, ellypticæ figuræ, cuticula sua tectum flavescente; ipse autem incarnati est coloris, in substantia albicans, & facile in duas partes æquales divisibilis; non est edulis, quippe saporis amari & adstringentis.

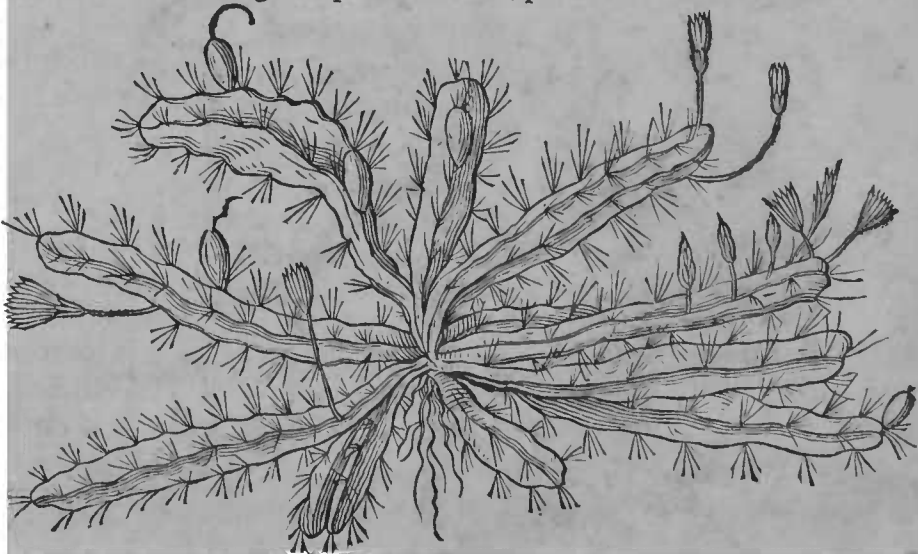
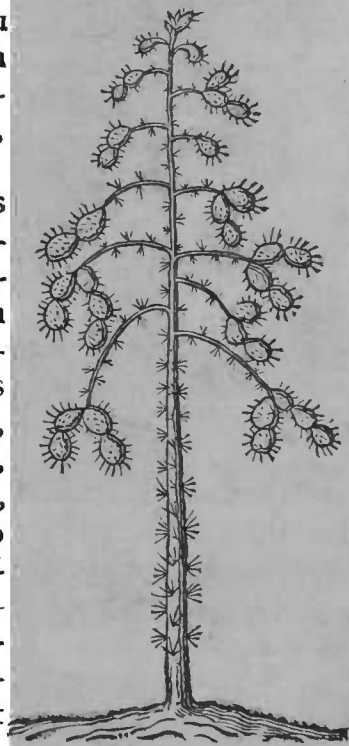
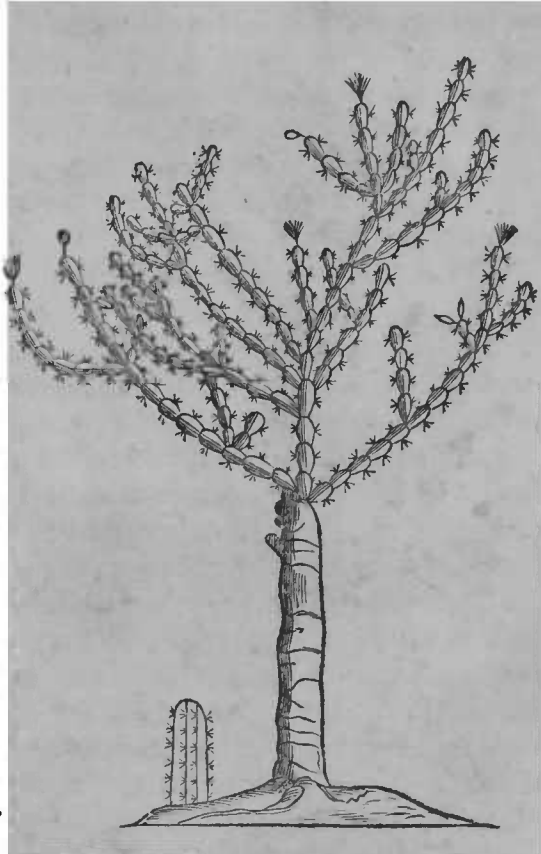
IAMACARV Brasiliensibus. Arbor est mediocris magnitudinis, caudice tereti, gryseo, & stellatis aculeis gryscis armato: superius autem habet ramos deorsum propendentes, quorum exordia sunt longi processus teretes stellatim aculeati ut caudex; his ramis autem versus exteriora insident folia Tunæ modo, ovalia, compressa, non tamen ita crassa ut Tunæ, in ambitu aculeata aculeis singulatim positis. In superficie utraque foliorum eminent tubercula quædam: color autem ramorum illorum & foliorum est viridis. Fert florem (quem tamen ab Autore descriptum non invenimus) sed ex icone quam dedit, conjicio florem ex illis tuberculis nasci & in

multa stamina desinere. Non meminit quoque fructus : quem tamen opinor cum cæteris communem habere.

IAMACARV quoque, itemque CAXABV Brasiliensibus; Cardon Lusitanis. Arbor magna. Primum erumpit è terra folium unum octangulum, cuius anguli sunt teretes, æqualis omnes crassitie quasi exsculpti essent, ordine spinulis in stellulæ modum positæ armati, & inter quaslibet duas tales stellulas transversalis quædam lineola eminet. Huic uni folio alia plura more itidem Tunæ annascuntur, ejusdem figuræ; quodlibet unum, duos, tres, quandoque & sex pedes longum, verguntque ut plurimum in altum, brachium humanum crassâ, quandoque crassiora: successu autem temporis folium inferius corticem gryscum acquirit ac in caudicem lignosum & crassum abit, spongiosum tamen & facile cædum; folia vero quæ caudici proxima ramorum vicem supplent, cætera foliorum. Caudex vetus ac ramosa illa folia spinas denique amittunt, neque spinosa manent, sed tantum folia. Flos huic Caudici solitarius provenit albus, magnus, figura similis quarto loco descripto: sequitur fructus ovo anserino duplo major, ovalis figuræ, exterius ruber obscure, qui comeditur. Arbor interdum magnitudinem Mameoeiræ, imo & Ianipabæ nanciscitur.

Cardon alia species, priori magnitudine caudicis, flore & fructu per omnia similis, excepto quod folia sunt triangulata ut in ea quam quarto loco describo. Alia Cardon species teretibus ramis & nodosis, instar baculi nodosi, ad quos nodos sunt spinæ ut in cæteris, cum quibus in reliquis convenit.

Quarta species Iamacaru, ficus spinosa; ex radicibus tenuibus in terra haud profunde latentibus, enascuntur triangularia aut etiam quadrata folia, unum, duos, tres, quatuor pedes longa, quibus alia hinc inde annascuntur ut in ficu Indica: quodlibet eorum latus duos, tres vel quatuor digitos latum, suntque duplo crassiora quam Iamacaru quæ fruticibus & arboribus annascitur; sed illius longiora sunt: in angulosis extremitatibus, aculeis munita, unum, duos tresve digitos longis, flavescentis seu lignei coloris, sex, septem, vel octo inæqualis magnitudinis juxta se positæ; viridia sunt folia, ut illius quam inter herbas descripsimus; flos etiam talis sed duplo minor. Fructus tres circiter digitos longus, quatuor in ambitu crassus, figuræ oblongæ, constans cute crassâ, crassitie cutis Paco, succulenta, egregie rubra: per compressionem facile finditur per longitudinem & detrahi potest, continetque pulpam albam, succulentam, friabilem, & quasi in multos globulos conglobatam ut nix gelu indurata: hæc multis seminibus nigris, splendentibus, permixta est, similibus Aquilegiæ seminibus, sed minoribus. Pulpa cum seminibus comeditur, boni saporis, dulcis, ficum vulgarem superans. Succus è cortice rubro expressus acidi adstringentis saporis ut succus ribium immaturorum. Folia autem hujus plantæ succulenta sunt, & succū dant herbosi saporis seu brassicæ similem: qui si ama-

rus esset, planta hæc Euphorbium esset, nam per omnia convenit cum illius descriptione. Hæc planta est quæ in Nova Hispania profert Cochinillam. Vide Ximenem in descriptione Tunarum.

ANNOTATIO. Fr. Ximenes habet caput, *de differentiis Tunarum quas vocant Nochtli*. Planta, inquit, quam ficum Indicam vulgo vocant, jam multis annis notissima fuit in Hispania, ubi passim reperitur: Americani, ubi solum fructus suos maturat, magna sanorum voluptate & ægrorum solatio, vocant *Nochtli* in nova Hispania, in Insulis Tunam. Hæc ob monstrosam foliorum formam & peregrinum excrescendi modum primum magnam sui excitavit admirationem, nunc ita familiaris est ubique, ut non sit operæ pretium illam describere. Sed quia variæ illius species reperiuntur, non fuerit ab re obiter illas recensere. Distinguuntur autem interdum secundum varietatem florum, quorum alii candidi, alii rubri, alii foras sublutei & interius ejusdem coloris cum fructu, uti videre est in *Tlatacnochtli*: aliquando secundum magnitudinem & formam foliorum, quorum alia sunt grandia, alia exigua, alia oblonga: alia brevia, alia rotunda sunt. Sed præcipua differentia sumitur à fructuum varietate. Sunt itaq; hæ species Tunarum quæ in nova Hispania reperiuntur. Prima quæ appellatur *Tzactacnochtli*, quia fructus illius albus, hujus folia sunt rotunda, parva, lævia, aut paucis spinis aspera, flos flavus, fructus spinosus. Secunda *Cochnochtli* dicta, quia fructum fert flavum, folia lata & rotunda, plena acutissimis spinis, florem rubicundum, fructus raros. Tertia dicitur *Atlacnochtli*, id est, Tuna, quæ ab albo colore vergit ad rufum, foliis longis & angustis, acutis & subpurpureis: quod proprium hujus speciei, nam cæterarum folia virent. Quarta *Tlapalnochtli*, foliis longis & angustis, brevioribus tamen & minus spinosis quam præcedens, flore exiguo & qui ex albo vergat ad rubrum, fructu exiguo coloris ignei seu coccinei. Quinta *Tzapnochtli*, ob similitudinem cum fructu quem Mexicani vocant *Tzapotl*, foliis horridis & deformibus, ovalibus & valde spinosis, floribus è candido subflavis. Silvestris Tuna, quæ *Tzacnochtli* dicitur, in arboris molem solet adolefcere, foliaque habet rotunda & minuta, flores flavos. Est & alia species quæ vocatur *Xochinochtli* quæ licet præcedenti similis sit forma, tamen excedit cæteras omnes foliis & fructu unde illi nomen. Omnes Tunæ sunt frigida & humida in secundo gradu, exceptis granis quæ sunt sicca & astringentia: folia item sunt frigida & humida & salivosa: quare succus expressus, mitigat ardores febrium, sedat sitim, humectat intestina. Fructus manducatus cum suis granis dicitur alvum astringere: est boni & grati nutrimenti, licet nonnihil flatulenti, uti fere cæteri fructus, & quod facile corrumpitur. Ægri juxta & valentes æstivis mensibus illis vescuntur, & singularem capiunt utilitatem, præsertim ii qui bile abundant, aut aliqua intemperie calida laborant. Gummi quoddam exsudet hæc planta, renum & urinæ ardorem temperans: Succus aut aqua ex hac planta extracta est admirabile remedium contra biliosas & pestilenciales febres. Radices illius cum certa Geranii specie sanant Herniam & Eriisypelas; mitigant calorem è febre aut alia quavis causa natum. Mexicani rotas plaustrorum succo foliorum inungunt, ne ex celeri motu igniantur. Ferunt quoque radicem, quæ nonnihil amaricat, singulare remedium esse adversus plagas.

CAP. XVI.

Jecuibã. Cereibã. Iacapucayã. Iaracatã. Acajã.

IECUIBÃ Brasiliensibus. Arbor satis alta, cortice subcano: folia fert in ramulis alternatim oppositis, sibi invicem directe vel etiam alternatim opposita, & in extremitate unum solitarium, tres digitos circiter longa, acuminata, nervo

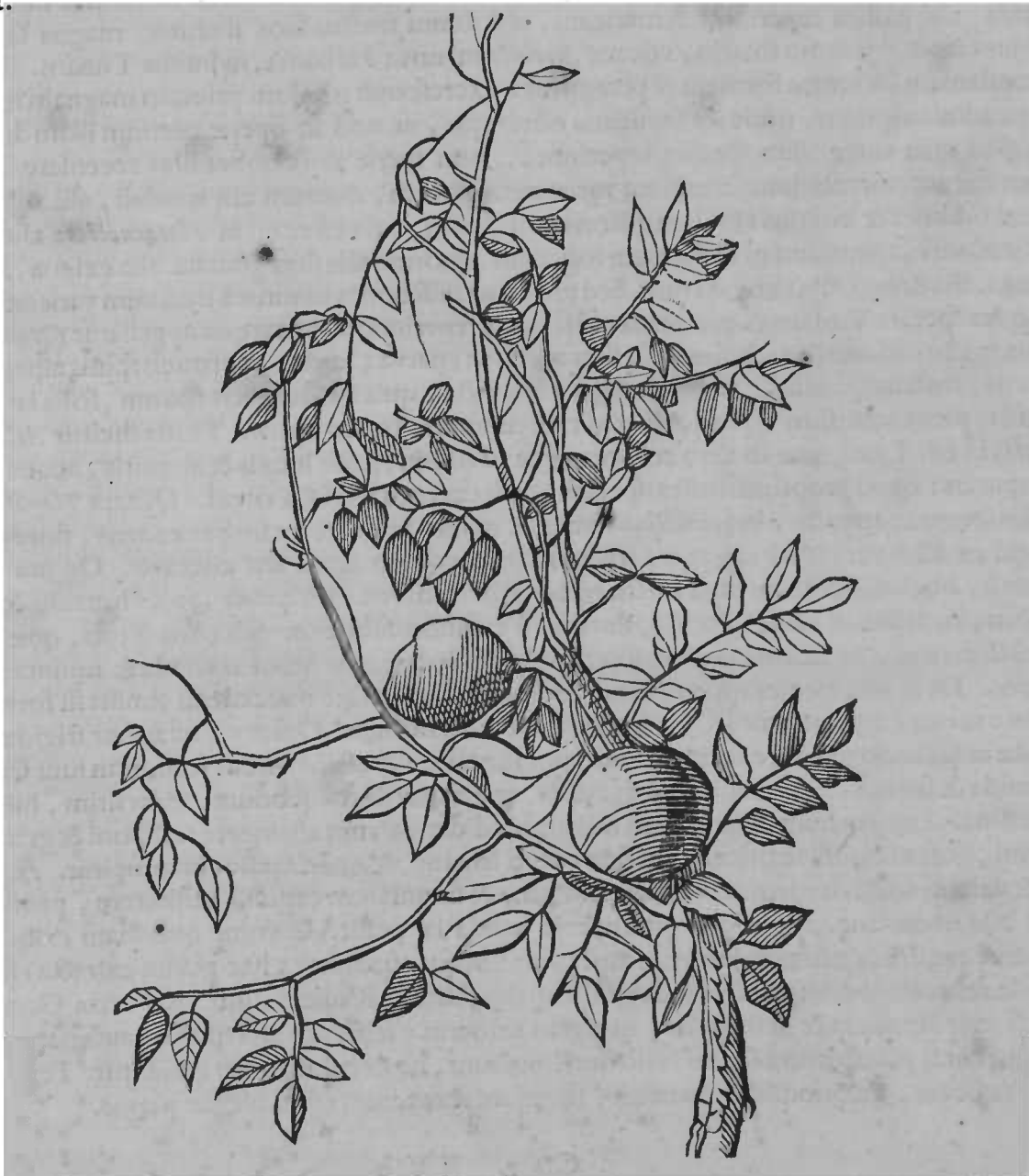

secundum longitudinem & venis transversis. Florem fert cæruleum; *de cujus tamen figura, sicuti neque de fructu nihil apud Auctorem nostrum inveni.*

Lignum hujus arboris egregium ad varia sculpenda, nam ex ruffo brunnum est, & nigro undatum. Convenit cum ligno Cardeira, quod tamen magis æstimatur & est longe elegantius.

CEREIBÃ Brasiliensibus. Arbor instar salicis pumilæ, tali ligno, ejus denique figuræ, foliis itidem similibus, sed paulo crassioribus: folia autem directe sibi invicem opposita habet: in extremitatibus autem ramulorum, inter tria, quatuor, & interdum duo folia, duo proveniunt pediculi, quilibet tres, quatuor, aut quinque flosculos habentes congestos, ex albo dilute flavescentes, quatuor foliolis constantes & in medio

medio totidem staminulis nigris surrectis, mellei odoris. Folia hujus arboris lucente Sole sale albissimum continent in sua superficie, quando vero coelum nubilum aut tempus nocturnum, sal dissolvitur & instar roris adhæret: interdiu autem siccus & albissimus, digitis detergi potest. Ac tantum ex duobus vel tribus foliis haberi potest, quantum juscule probe saliendo sufficiat.

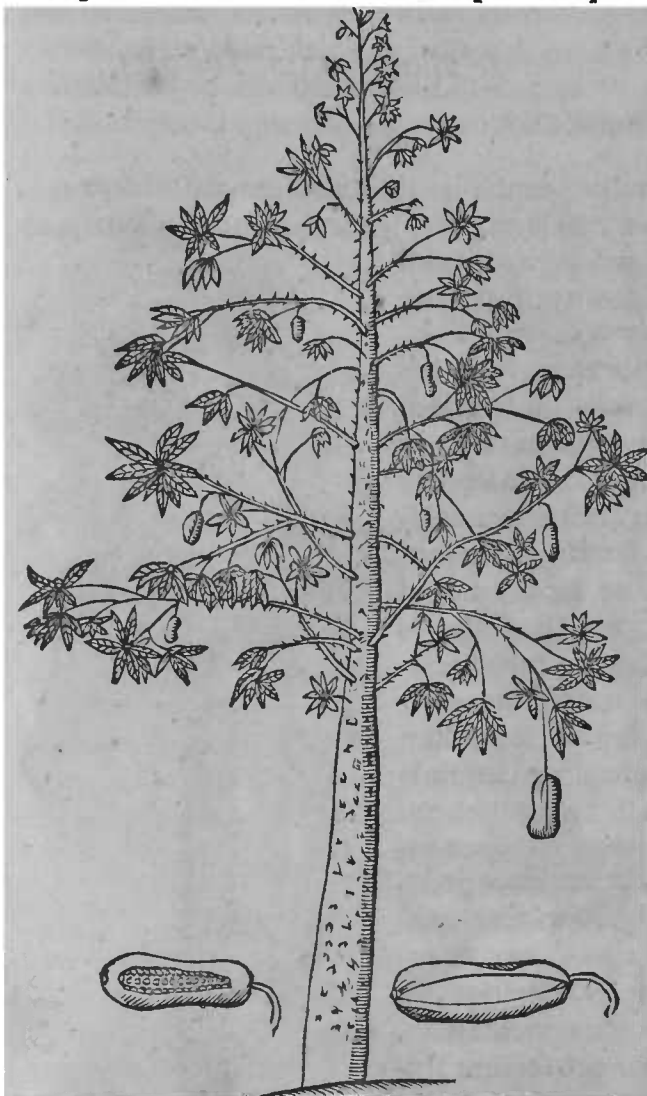
IACAVCAYA Brasiliensibus. Altissima arbor, cortice gryseo, duro & inæquali instar veteris Quercus; ex quo atramentum scriptorium conficitur. Folia juniora ruffa sunt, vetustiora viridia, Mori foliis similia, in ambitu ferrata, quodammodo contorta & incurvata; alternatim in ramulis sibi opposita. Fert florem, *quem tamen ab Auctore descriptum non inveni.* Fructus sequitur ingens, quilibet suo pediculo crasso, ligneo dependens, magnitudine capitis infantis, figuræ ellypticæ, inferius veluti in conum obtusum fastigiatus, superius sive ad pediculum depressus, referens poculum cum suo operculo; cortice ligneo & duro, ochræ coloris: operculo autem remoto (nam ipsemet fructus maturus se aperit) decedit operculum, & fructus interius in quatuor interstitia divisus videtur; & in quolibet loculamento castanea invenitur pruni magnitudine, cortice ex flavo subcinereo, rugoso, qui contusus nucleum exhibet album, optimi saporis: comeditur crudus & tostus.

Ex ligno arboris axes fiunt machinarum; quia durable est in humido; nam axes semper madesunt arundinis latice & quotidie lavantur aqua. E cortice autem exteriori siccatō & contuso fit stuppa rufescens, qua ad obturamenta utuntur & naves. Fructus maturefcit Martio & Aprili.

Frequentissima arbor in Silvis magnis in Namhiu & Alagoa del Zul & versus Alagoam grandem.

IARACATIA Brasiliensibus, Arbor est alta recta, caudice inferius crasso, qui versus fastigium magis magisque gracilefcit & attenuatur, cortice gryseo, ligno molli, & lactescente. Caudex autem & rami armantur spinis brevibus, crassiusculis, duris. Et ramos quidem in orbem

bem projicit, sed inordinate, superioresque inferioribus breviores; neque ramuli magis

ordinati, in quibus folia in frondes congesta; Madiibæ modo, figura & magnitudine, superius splendide viridia, inferius incanescencia, quinque, septem vel novem in stellæ modum sibi apposita; nervo secundum longitudinem & venis obliquis.

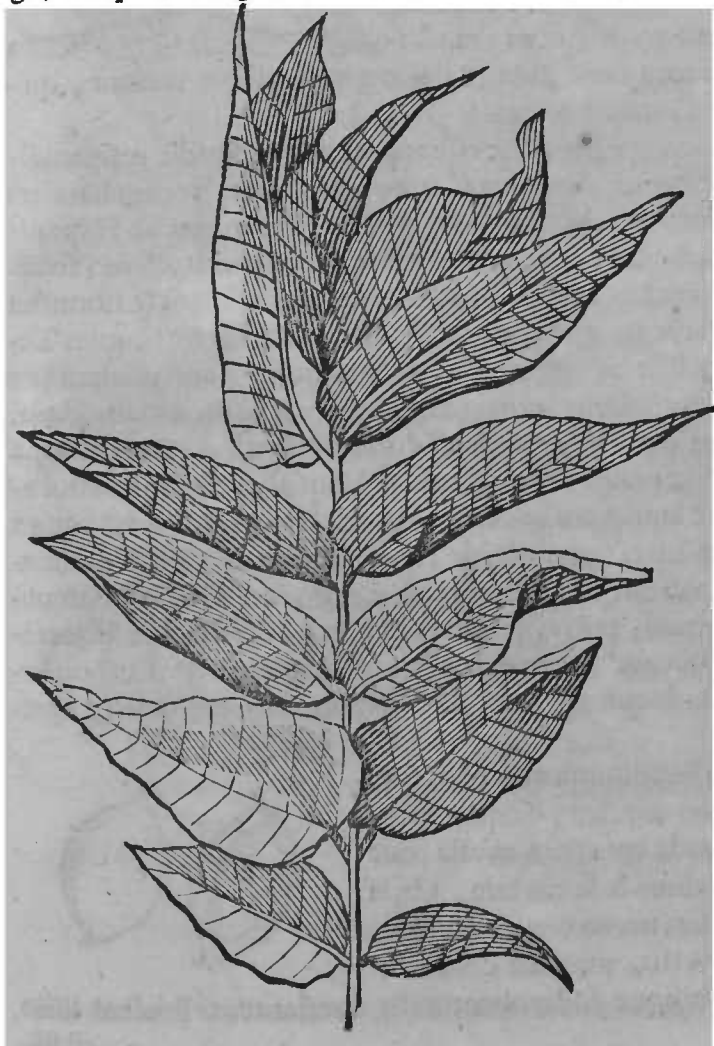
Florem fert ut Mamaocira.

Sequitur fructus petiolo longo dependens ut Mamao mas, tres digitos longus, crassitie duplici pollicis humani, striis haud profundis secundum longitudinem, vel quasi lineis solum notatus, coloris exterius & interius crocei ut Mamao, & carne ejusmodi substantiæ & simili modo granis refertus, magnitudine & figura grani hordei, saporis haud manifesti. Immaturus adhuc lactescit, ac vellicat linguam, maturus autem sponte decedit & comeditur crudus atque coctus. Folia amittit singulis annis & mense Martio nova protrudit, hinc floret & fructum fert, qui fine Aprilis & Majo maturatur.

Duplex est Arbor, mas & foemina: quæ similes sunt excepta magnitudine, nam foemina per omnia minor est mare.

A CAIA quæ & IBAMETARA Brasiliensibus. Arbor quæ in altitudinem & magnitudinem proceræ Tiliæ assurgit; caudex & rami crassiores, cortice rugoso & è cinereo albicante instar Sambuci. Folia directe sibi opposita, duos, tres, vel quatuor digitos longa, inæqualis magnitudinis, sesqui vel duos digitos lata, acuminata splendentia, nervo lato

secundum longitudinem & venis transversis, foliis juglandis haud absimilia, sed acutiora.

Flosculos fert copiosos in magnos racemos congestos, ex albo subflavescentes.

Post flores prodeunt pruna flava, nostratibus figura & magnitudine similia, pauxilla cute, acidi saporis, lapidem continentia magnum, ex filamentis lignosis constantem nec durum, verum dentibus cedentem, qui nucleum continet ex albo flavescentem.

Folia hujus arboris (imo & lignum) saporis est egregie acidi & adstringentis ac ad appetitum prostratum revocandum & sitim levandam in febribus utiliter usurpantur: fiunt & intinctus ad carnes assas ex junioribus foliis tritis, gratissimi saporis.

Ramus arboris decisus & baculi modo infixus terræ brevi radices agit & in arborem adolescit: unde frequens visitur circa plantaria & curraos.

Lignum rufum & leve ut Suber, cujus loco usurpari potest. Fiunt & opercula ex eo ad obturandas lagenas.

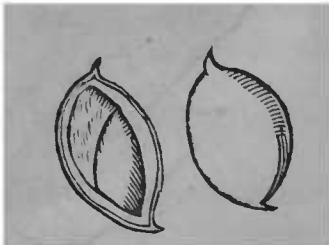
*Carana iba. Copaiba. Ibixuma. Coapoiba. Buripicaiba. Ibiruba.
Maratatabiba.*

CA R A N A I B A & A N A N A C H I C A R I R I Brasiliensibus. Arbor Palmæ dactyliferæ magnitudine & altitudine; ligno duro, ruffo seu brunno, crassis nervis intus constante, nullius usus: cortice exterius gryseo, & cartilagine à terra ad quoddam spatium squamato, squamis ordine cochleatim positis, quæ primo longiores, successu, breviores fiunt, imo tandem decidunt, superne initio factò; nam arbores adultiores caudicis medietatem superiorem habent glabram ut Cocoeiro, inferiorem solum squamatam; squamæ autem nihil aliud sunt quam reliquæ ramulorum, qui decidunt arbore in altum assurgente, enascentibus aliis, tunc enim superiores rami manent, inferiores excidunt relinquentes has squamiformes reliquias. Ramos porro suos in summitate orbiculatim expandit directe sursum, deorsum, & ad latus ut palma dactylifera, sed longe elegantiori adpectu. Ramus quilibet duos vel tres pedes longus, compressus, in utroque latere acuro, duris spinis nigris armatus figura dentiscalpium referentibus: unum in cuiusque rami extremitate folium rotundum figura & ita plicis donatum ut manuarium umbraculum fæminarum (*gallis parasol*) viridis coloris, ab extremitate ad medietatem fere introrsum sectum in multa alia carinata folia foliis Palmæ dactyliferæ similia; quodlibet ex his sectis foliis circiter duos pedes est longum. Inter ramos folioferos alii prodeunt longiores, quatuor, quinque aut sex pedes longi, in multos alios ramos & ramulos, lanugine albescente obductos, expansi alternatim, & quasi è vaginula prodeuntes, in his existunt flosculi pallide flavi, sine pediculis, tribus foliis constantes. Post hos proveniunt fructus, figura & magnitudine olivæ, virides, amari, nec edules, nec ullius usus. Secta hæc arbor nunquam renascitur è caudice, tarde quin etiam crescit & longo tempore opus habet ut grandescat. Folia serviunt ad tegendas casas & corbes faciendos: è ligno autem circos faciunt, quibus pecora & jumenta includunt, vulgo *Curraes* Lusitanis.

A N N O T A T I O. Ex nomine quis suspicari posset hanc esse arborem quæ fundit resinam illam quæ hodie magna copia Europæ infertur ex America Carannæ nomine, verum haud ita est, siquidem hanc ita describit Fr. Ximenes. *Tlahuillilocan* (quæ fert resinam quæ ab Hispanis vocatur Caranna) est arbor grandis, trunco lævi, rubro & splendente atque odorifero; foliis oleæ fol. similibus & decussatim sive in crucem dispositis; est acris atque mordax & nonnihil adstringens. Resina quam eliquat nominatur *Caranna*, obtinens easdem facultates, quas *Tecomahaca* atque adeo majores, licet non sit in tanto usu. Pulvis trunci aut corticis haustus valde corroborat cor & ventriculum; discutit flatum, corrigit quamvis intemperiem frigidam, sanatque affectus uterinos. Cortex in aqua maceratus utilis est cordi; & haustus cum portione Cacao, prodest pectori & cordi: Fit ex hac resina ceratum utilissimum adversus varios dolores. Item oleum Americanis maximopere laudatum adversus vulnera & hemorrhoidas: quod faciunt hoc modo: Recip. Terebinthinæ unc. viii. olei de Liquidamber unc. iii. Tecomahacæ, Carannæ, Balsami an. Vnc. ii. Pulverum Mastich. Myrrhæ, Aloës, Thuris, Sanguinis Draconis, Sarcocollæ an. Drach. & semis; pulverisentur subtiliter, & ubi resinæ liquefactæ fuerint, misceantur & incorporentur secundum artem. Vide Monardem cap. iiii. observavi autem resinam hanc adversus dolores dentium, emplastro temporibus applicato, egregium esse remedium.

C O P A I B A Brasiliensibus: Arbor cui lignum rubrum, quasi minio vulgari saturate tinctum, duritie fagino æquale, ex quo asseres lati fiunt ad varios usus. Folia fert obrotunda aut etiam ovalia, quatuor aut quinque digitos longa, duos aut duos & semis lata, ubi latissima, in pediculis digitum longis, crassis, nervo crasso secundum longitudinem, & venulis pluribus transversis, maxime conspicuis postica parte. Florem fert mediocrem, quinque foliis obrotundis constantem. Fructus illius

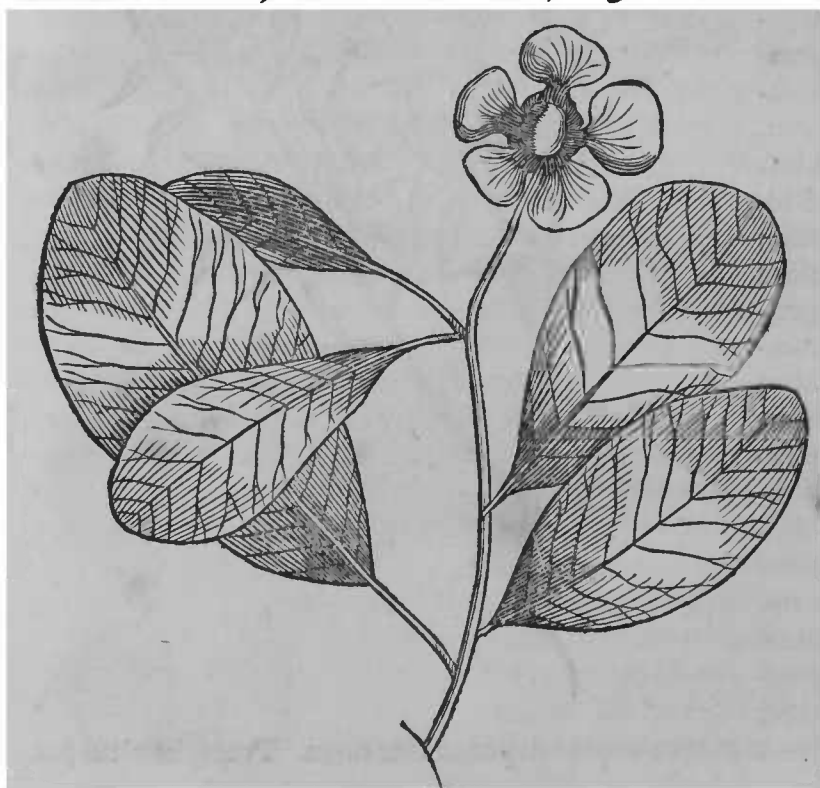
est fili-

est siliqua obrotunda, magnitudine unius digiti, fusca, quæ si digitis prematur facile aperitur & continet nucleum avellanæ nucis magnitudine & figura, cuticula nigra membranacea tectum, quæ ad medietatem vestitur pauca pulpa lutea, odoris instar pisorum contusorum: ipse nucleus constat carne lenta, instar cornu emolliti, cedente dentibus, saporis haud manifesti, coloris aquei, qui comeditur. Siliquæ maturæ decidunt, & colliguntur.

Hæc arbor dat oleum seu Balsamum limpidissimum, instar olei Terebinthinæ destillati consistentia & sapore, odoris resinosi. Hoc autem sic colligitur: Circa arboris caudicem terebra ad medullam usque perfodito, & applica vasculum, & unius horæ spacio quatuor circiter cantharos olei habebis: sin fluere plane non velit, sinas foramen operculo obturatum ad Solis usque occasum, hinc repera, oleum dabit sine dubio. Paucillum hujus calefactum & cum filamentis recenti vulnere impositum, sanguinis fluxum sistit & brevi illud sanat. Nervis apprime amicum est: tres vel quatuor guttulæ in ovo sorbili bis vel ter mane sumtæ, dysenteriam vel alios fluxus ventris sistunt & curant. Calidum & siccum est in secundo gradu.

IBIXVMA Brasiliensibus, *Motamba* Angolensibus, Arbor instar cerasi silvestris nostratis, etiam ejusmodi pene foliis, per ambitum venuste serratis: cortice ex fusco cinereo: ad quodlibet folium sive illius pediculus brevis enascitur pediculus continens flosculos parvulos, quinque constantes foliis flavis deorsum flexis quasi quinque uniones affixæ essent, in medio multa staminula flava extant: suntque flosculi in umbellam congesti. Fructum fert orbicularem, magnitudine globuli lusorii, primo quidem viridem per totum signatum tuberculis fuscis: immaturus adhuc concisus continet materiam lentam instar visci, maturus autem nigrescit & in quinque partes æquales sponte finditur, continens semina fusca, suis cellulis inclusa, magnitudine seminis sinapi, figuræ ex rotunda quasi oblongæ.

Cortex hujus arboris detractus glutinosus est, & de-rasa exteriori cute fusca, seu recens seu siccus usurpatur, egregie Saponis vicem implet & tuto adhibetur ad omnia ad quæ Sapo Hispanicus.

Longe præstat fructui *Sabaon*, ille enim acrimonia sua nocet vestibus, hic autem nequaquam

Nascitur ubique in Brasilia quidem maxima copia.

COAPOIBA Brasiliensibus, *Pão Gamelo* Lusitanis; hujus Arboris aliquot reperiuntur species; quarum duas Auctor ita describit. Prima species in Fagi altitudinem & figuram excrescit, cortice cinereo cui aliquid fusci admixtum, instar undulati panni. Folia habet solida, oblonga, inferius dilute virentia superius saturatiora & splendentia, insigni nervo secundum longitudinem, at nullis pene venis conspicuis

cus transversis: pediculus folii decerptus fundit aliquid lactei. Flores fert, quemque suo pediculo innitentem magnitudine rosæ, & foliis albis rosaceis constantem, suave rubentibus unguibus; umbelico in medio, qui constat globulo resinoso, flavo, magnitudine pisi: resina illa clara est ut Terebinthina, glutinosa, flava, odoris tamen injucundi: hunc circumdant multa staminula rubra, arcte sibi invicem adhærentia. Florem sequitur fructus, capsulæ insidens fere ut glans: imminutus secundum longitudinem concisus, multos seminum ordines continet, magnitudine & figura seminum mali, transversim per longitudinem positorum: quodlibet autem semen includitur pelliculæ suæ rubræ, atque alteri miniatæ pelliculæ involvitur. Caro fructus est flava & succum exsudat flavum, jucundo aspectu.

Lignum hujus arboris facile frangitur, & cortex licet crassus sponte se separat à ligno, quod continet in se medullam mollem, quæ facile extrahi potest, ita ut lignum remaneat instar fistulæ

Altera species, magna est arbor, cortice gryseo, in amplos ramos, sese expandens: fert autem folia in frondes congesta, oblonga, carinata similia foliis Mureci, sed non lanuginosa. Fructus quoque hujus arboris, globuli lusorii magnitudine, rotundus, maturus viridis exterius, interius rubescens, & multis granulis fici modo refertus, siccus, saporis haud manifesti, ita ut comedatur quidem à quibusdam, sed nullius sit pretii.

CURUPICAIBA Brasiliensibus (de quo tamen nomine ambigo) Arbor cortice fusco, & instar Betulæ crescens, folia habet opposita quinque vel septem in uno ramulo, splendens, acuminata, non serrata, Betulæ foliis viriditate similia. Florem fert, *quem tamen Auctor non descripsit*. Post florem in interioribus ramulis proveniunt folliculi, primum virides, deinde rubicundi, magnitudine & figura pistaceorum, qui quemadmodum & lignum spirant odorem fere ut Icica.

IBIRUBA Brasiliensibus. Arbor cortice, ligno & nascendi modo Guajabæ similis, ramos autem habet ut nostra Cerasus. Folia fert oblonga, duos aut tres digitos longa, membranacea, superius saturate viridia, inferius pallida, uno nervo secundum longitudinem, nullis venis transversis: duo semper sibi invicem opposita, in ramorum quoque extremitate; duo quoque fructus sibi opponuntur in suis pediculis prope opposita folia enati. Fert flores (*quos tamen Auctor non descripsit*.) Fructum autem fert in pediculis digitum longis, flavum seu aurei coloris, magnitudine pruni, sed rotundum & verius pediculum turbatum, ac umbelicum habentem cavum, quem circumstant quatuor foliola, tertiam partem digiti longa, ex viridi incarnata; inferius itidem ad pediculum duo foliola. Hæc & illa reliqua ex flore è quorum medio fructus exsurgit: cuticula tenui vestitus & carne succulenta fulva, saporis acidiusculi ac paulatim amaricantis, haud ingrati: odoris subdulcis & vinosi. Continet lapidem (sæpe duos in uno latere planos & conjunctos, cætera rotundos) magnitudine cerasini, rotundum, cortice tenui sed duro vestitum; qui continet intus nucleum album amaricantem. Similis est lapidi Vbapitanga, nec facile dignoscantur. Nucleus abjicitur, cætera comeduntur. Excellens est fructus & magna copia cedi potest sine noxa. Transplantatur per taleas.

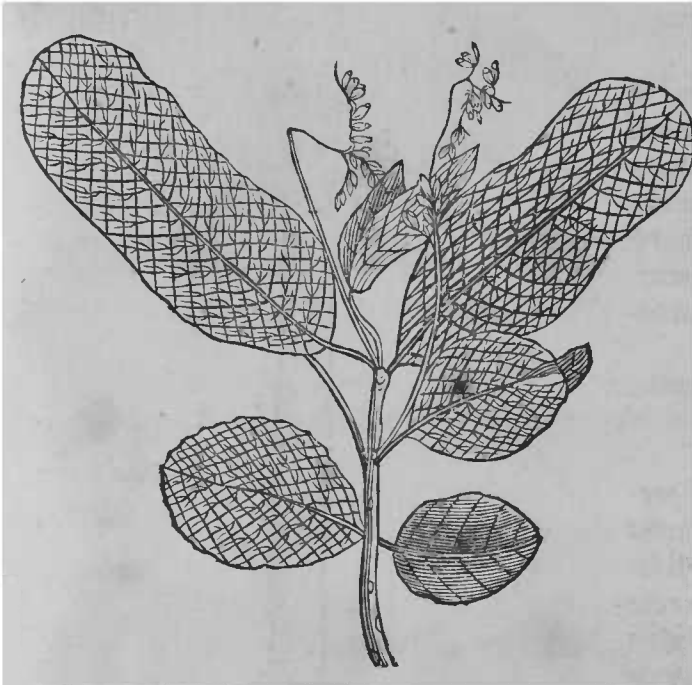
MARATATABIBA Brasiliensibus. Arbor caudice recto assurgit, non crasso, cortice cinereo,

nerco, superius autem duorum, aut trium pedum longitudine pediculi enascuntur in orbem positi, quorum quilibet continet septem, octo, novem aut decem folia in orbem disposita, sex, septem, octo, aut novem digitos longa, foliis Ambaibæ substantia & colore ferme similia, pediculo insidentia, duos aut tres digitos longo, superne viridia, inferne instar serici glabra, insigni nervo & conspicuis venis prædita. E longinquo Arbor videtur Ambajiba, sed è propinquo differentia agnoscitur.

CAP. XVIII.

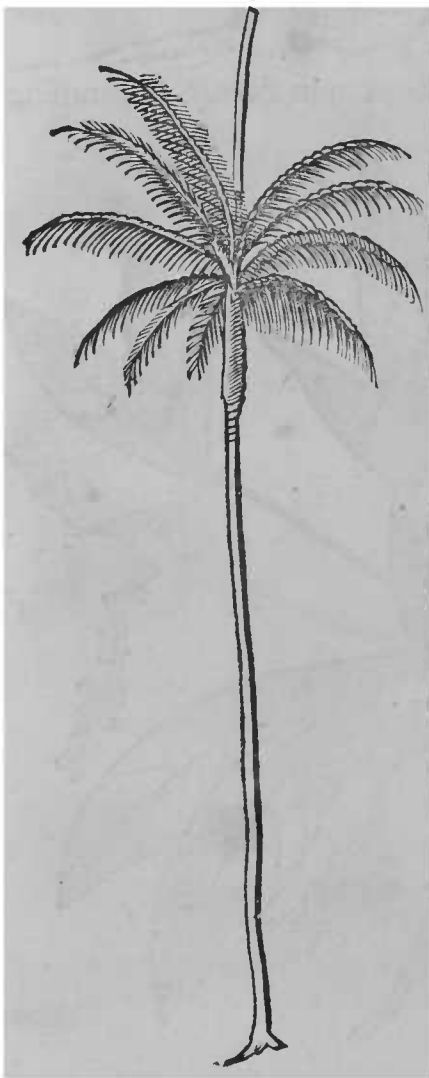
Immominata. Iocara seu Iucoara. Pindoba. Tapyracoa ynana seu Cassia. Immominata.

ARBOR (cujus nomen ab Auctore non proditur) caudice recto & mediocris altitudinis, cortice cinereo, ligno fragili & medulloso, superius in multos ramos, sed foliis fere nudos dispescitur: folia tamen habet in illorum extremitatibus in frondes congesta,

quinque, sex, septem juxta se superne dilute viridia, inferne albicantia, quædam oblonga, quædam pene rotunda, nervo secundum longitudinem & venis transversis ordine sibi oppositis. Inter folia in frondibus etiam proveniunt pediculi duos circiter digitos longi, qui superius multos flosculos oblongos in umbellam congestos sustinent, albos, sex foliolis constantes, suavis odoris. Fructus non ineminit Auctor; Hanc autem Iconem ex Herbis siccis ab ipso collectis delineandam curavimus, in qua artifex nimium sibi permisit neque enim folia ita venulis reticulata sunt, sed tantum habent nervum secundum longitudinem & venas transversas ut in minimo folio; quod monendum duximus.

IOCARA & IUCOARA Brasiliensibus, itidem Palmæ species: dimidiam altitudinem

Coqueiro adipiscitur, caudice recto, glabro, gryseo, gracili (ideo ad ligna ædium usurpatur) versus summitatem more Coqueiro. Flos è filiqua provenit, videlicet ramus duos circiter pedes longus, multos ramos expansos habens, quemlibet tres circiter pedes longum, & flosculos per totum hunc parvulos, constantes tribus foliolis ex albo subflavescentibus & habentes in medio aliquot staminula flava: totus autem ramus cum suis floribus flavescit. Post florem parvulus fructus provenit figura coco. Supra filiquam (quæ ambit suo exortu seu vagina arboris quasi caudicem) folia in summitate proveniunt alata ut in Coqueiro, sed breviora, nec alæ ita longæ ac latæ. In summitate arboris plerumque folium convolvitur stans erectum instar fistulæ. Admodum lentus est floris ramus & pro scopis, imo & flagello potest usurpari.

PINDOBA Brasiliensibus, Species Palmæ nuciferæ caudice ut plurimum crassiori quam Coqueiro, proceritate æquali vel etiam longe majore: caudex enim crassus quatuor, quinque aut sex pedes, cortice gryseo seu cinereo, glabro, in quo vibices vix apparent, secus quam in Coqueiro. Folia fert alata ut Coqueiro, sed quæ non ita in orbem dependent, sed maxiniam partem stant surrecta. Prope foliorum exortum etiam rami proveniunt dependentes, qui proferunt racemos quatuor aut quinque pedes longos, plenos flosculis: post quos etiam racematim proveniunt fructus vel centum in uno racemo, qui maturi decidunt: est autem fructus ovi magnitudine & figura aut paulo etiam major, fastigium in summi-

tate habens acuminatum, altera extremitate insidet calici seu cupulæ ut nux pinea, ex foliis triangularibus constanti: maturus exterius è viridi flavescit vel etiam brunescit. Cortex exterior filamentosus ut in Coco, verum haud crassius, sed duplani tantum crassitiem testæ ovi habens; qui incisus detrahi potest: illo detracto apparet pauca caro crocei coloris, nullo manifesto sapore, quæ ab Æthiopibus cum farina commeditur: hæc ambit nucem durissimam, ovalem, ejusdem ferme crassitudinis cum Coco, verum caret tribus illis foraminulis: hæc discussa apparet intus in cavo, per interstitium more juglandis distincto, nucleus magnitudine juglandis, candidus, duriusculus, saporis ut Coco. sed paulo siccior & ita suavis.

Ex carne crocea fit oleum croceum quod in lucernis usurpatur: ex nucleo limpidissimum per expressionem ad condiendos cibos quamdiu recens est, & itidem ad lucernas quando vetus. Vtrumque qualitate frigidum, & illud è nucleo expressum loco rosacei olei usurpatur.

E cortice nucis fiunt tubuli ad tabacum sumendum, vocant *petumbuaba*.

E foliis hujus arboris fiunt tecta domorum, storeæ, corbes & alia.

Majo mense maturescit fructus.

ARBOR (cujus nomen ab Auctore non proditur) cortice cinereo, albicante, multis ramis varie inflexis prædita. Lignum lentum quasi salignum obtinet; folia autem oblonga, directe sibi invicem opposita, solida, lævia, superius egregia viriditate splendentia, inferius olivacea & splendentia & ad tactum instar holoserici glabra: In extremitate ramorum fert multos flosculos, spicatum seu racematim congestos, suo pediculo deorsum incurvato insidentes, lutei coloris & racemus florum elegantissime est dispositus: post flores nascuntur baccæ ribium magnitudine. Vtrum edules sint necne ab Auctore non additur.

Iconem autem hanc ex herbis siccis ab Auctore collectis delineandam curavi. Folia sicca superna parte plane nigricant, inferna fuscescunt. Consistentiam fructuum ex siccis observare non potui.

TAPYRACOAYNANA Brasiliensibus est Cassia arbor cujus fructus *Cannafistola* Lusitanis & aliis. Arbor alta & magna, atque in plurimos ramos late destincta, colore exterius ex cinereo albicante. Folia fert ordine sibi opposita, paulatimque surrectim stantia, figuræ cylindræ, duos digitos longa, & duas tertias partes digiti lata, brevissimo pediculo innitentia instar foliorum senæ, dilute viridia; subtiliter hirsuta, ad tactum mollia, rubescenæ nervo secundum longitudinem, & venu-

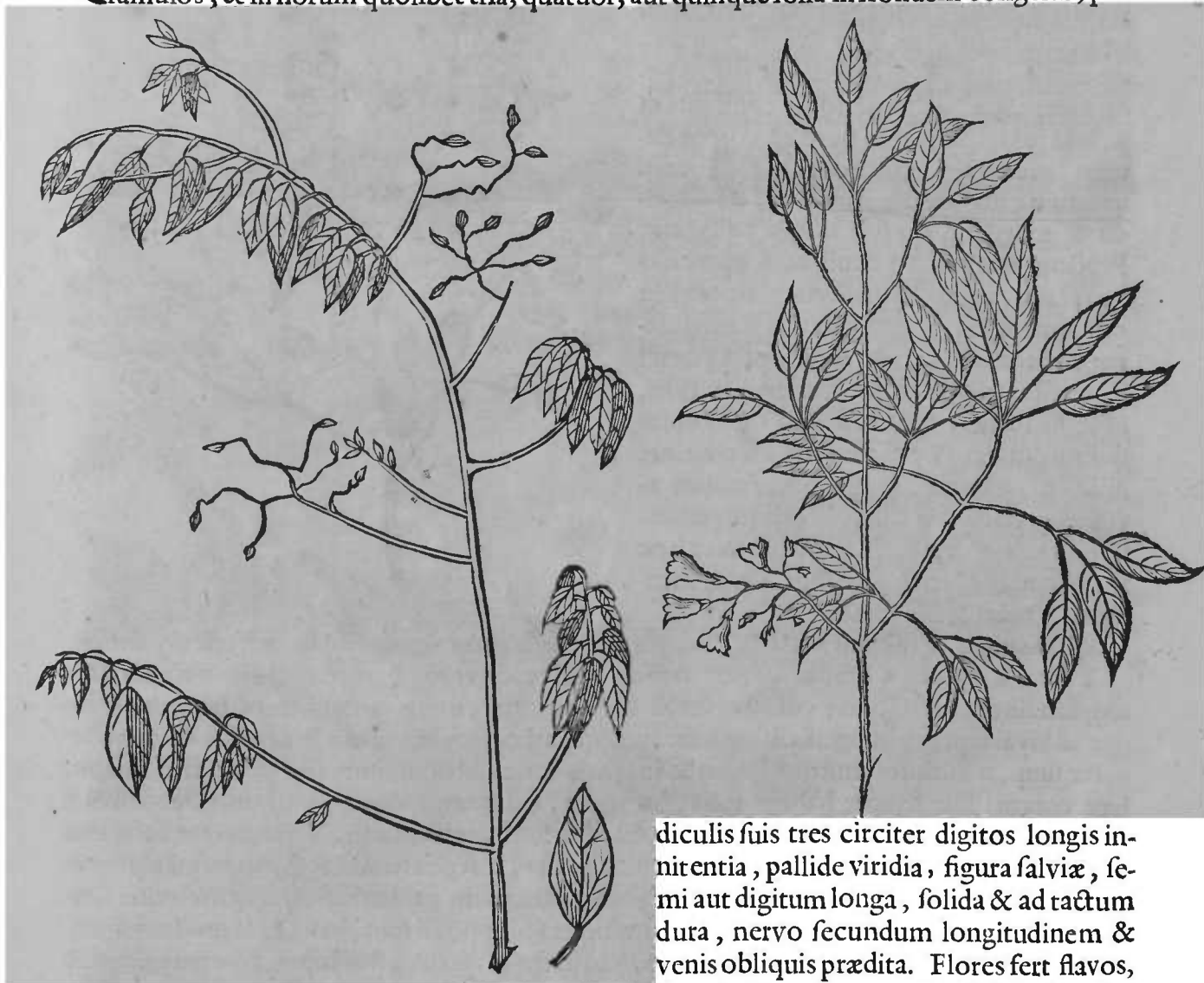

lis secundum latitudinem ordine positis prædita. Flores fert spicatum congestos sine ramulis, quilibet constat quinque foliolis, & tribus semilunaribus corniculis, quæ cum staminulis juncta positis surrecta stant, omnia coloris incarnati elegantissimi: est autem flos magnitudine æqualis Phaseoli flori. Longe possunt arbores hæ florentes conspici ob incarnatum illum colorem. Post flores sequuntur siliquæ, immaturæ quidem virides, maturæ nigræ seu fuscæ deorsum propendentes; quælibet circiter duos pedes longa, quinque digitos crassa, paulatim incurvata ut ensis polonicus. In uno ejus latere eminentia duplex est secundum longitudinem, in altero simpla, quasi chorda agglutinata esset sub cortice: Nec rotunda nec teres exacte est siliqua, sed concisa, nam transversim incisio ellipsim describit. Cortex exterius est instar corticis exterioris arboris, interior lignosus & albus. Non possunt hi cortices simul frangi, sed malleo concuti debent: Siliqua porro intus transversim multas habet distinctiones, quarum quælibet crassitiem pennæ anserinæ capit. In qualibet autem cellula nucleus latet, magnitudine & figura amygdalæ, coloris ex albo flavescentis, splendens, lævis, durus, per longitudinem linea subrufa in uno latere divisus, nucleum continens album, corneæ substantiæ. Quælibet præterea cellula continet substantiam glabram, glutinosam, brunnam seu subnigram instar Cassiæ solutivæ, sed amari saporis & ingrati. Adstringendi vim habet. Brasiliiani fructum hunc vocant *Tapiracoinana*.

CAP. XIX.

Quæraiba. Iacaranda. Ibiraba. Tuinamtiiba. Curuuri. Camacari.
Paco caatinga. Caaguacuiiba. Iperoba.

QVÆRAIBA Brasiliensibus. Arbor cortice rugoso & gryseo, in ramis oppositos habens ramulos, & in horum quolibet tria, quatuor, aut quinque folia in frondem congesta, pe-

diculis suis tres circiter digitos longis in-
 nitentia, pallide viridia, figura salviæ, se-
 mi aut digitum longa, solida & ad tactum
 dura, nervo secundum longitudinem &
 venis obliquis prædita. Flores fert flavos,

inodoros, duos digitos longos, figura campanæ, superius in quinque partes sectos, interius autem habet totidem staminula breviora, flava, pallidis apicibus. Itaque ut arbor florens tota flava appareat, instar arboris quam Lusitani vocant *Pao d'arco*: nam racematim congesti sunt flores, & arbores hæ pauca habent folia.

Flores sequitur siliqua longa & compressa, nullius usus.

Cortex

Cortex hujus arboris contusus & coctus oleum dat ad vulnera sananda, & ulcera vetera in tibiis aut aliis partibus curanda efficacissimum.

Nascitur hæc arbor locis graminosis tam humidis quam siccis.

Floret mense Decembri.

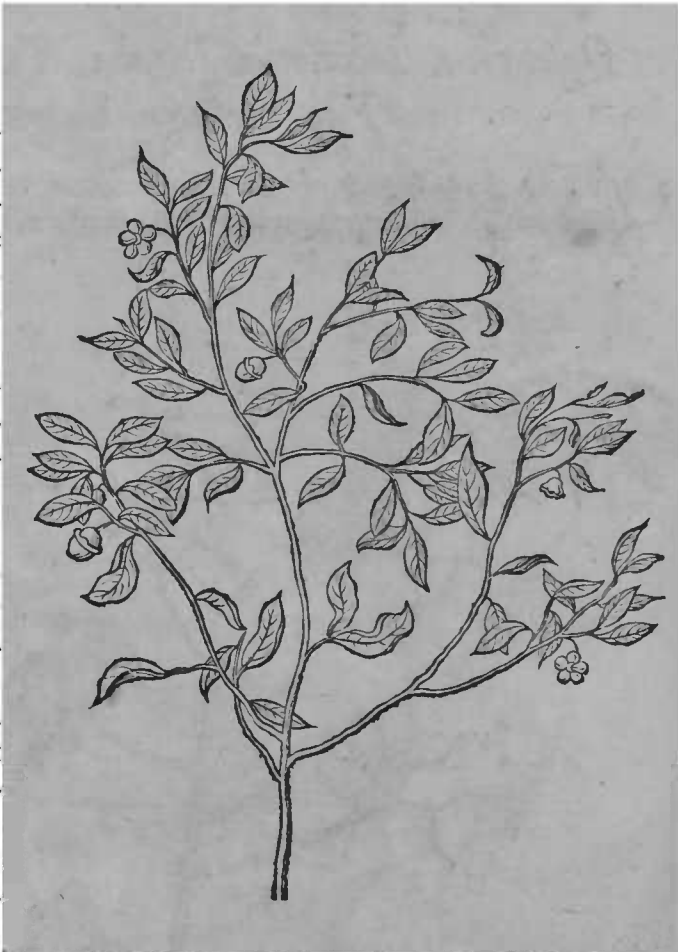
IACARANDA Brasiliensibus, duæ illius sunt species, unius lignum est album, alterius nigrum ut *Palo santo* ac bene olens atque durum; album autem inodorum.

Iacaranda ligno albo, fert folia in ramulis alternatim sibi oppositis, directe quoque sibi opposita, tres circiter digitos longa, non serrata, superne splendentia, obscure viridia, inferius ex viridi quasi albicantia & non splendentia. Floret hoc modo: in quolibet ramo versus exteriora multi proveniunt ramuli, qui quasi racematim per multos dies habent globulos, nuclei cerasini magnitudine, aut paulo majore, coloris exterius ex olivaceo sublutescens, qui se aperientes in quinque scinduntur folia, quæ deorsum inclinantur, & interius tactu & visu referunt holosericum olivaceum splendens: his insidet flos, unico folio luteo subrotundo ad latus explicato constans, è cujus regione sursum incurvata sunt quatuor stamina alba ellipticæ figuræ, apicibus luteis, & in horum adhuc medio corniculum ex albo viride: in medio autem floris eriguntur multa stamina alba apicibus luteis, satis magnis, in scoparum setacearum modum. Flos dulcis odoris: fructus haud edulis.

Iacaranda ligno nigro reperitur in Capitania omnium sanctorum. Sed in quibus à priori differat ab Auctore proditum non invenio.

IBIRABA Brasiliensibus, quoque duplex alba & nigra.

Ibiraba alba est arbor crescens figura pyri, cortice fusco, ramis inordinate positis: foliis solidis, saturate virentibus, alternatim positis, foliis pyri similibus, quæ pediculis innituntur. Fert florem amplitudine rosæ, suavissimi odoris, & rosam pene superantis, quinque foliis constantem pallide flavis, in medio flore est corpus flavum semilunare, more cochleæ in se convolutum castaneæ magnitudine, cito decidit & magna copia sub arbore colligitur. Fructum fert instar poculi cum operculo suo plano, in medio paulum turbinato; in circumferentia poculi exterius sexangulares eminentiæ sunt, & magnitudo poculi est quasi castaneæ, primo fructus est viridis, hinc fit fuscus, cum maturuit operculum sponte dissilit, & castanea, quam continet unicam, excidit, magnitudine nostræ avellanæ: poculum adhuc in arbore pendulum ad tempus manet. Atramentum ex hoc fructu paratur. Nascitur passim. Floret mensibus Octobri & Novembri.

Ibiraba nigra, Lusitanis *preta* dicitur, sed hujus descriptio in authographo auctoris desideratur.

TVINAMTIBA Brasiliensibus: Arbor cortice cinereo, ligno fragili; in mali sylvestris amplitudinem excrescens; cui rami decissi & terræ infixi, novas progenerant arbores, ideoque ad vivas sepes ab indigenis usurpatur. Iuniores arbores spinis acutis in caudice & ramis armatæ sunt, adultiores amittunt spinas & in ramis varie distribuuntur: illæ nunquam florent, hæc contra: illæ semper habent folia, hæc nulla, sed tantum flores; nimirum Decembri & Januario; post flores demum erumpunt folia, floribus decidentibus. Vtrarumque folia sunt similia subrotunda seu potius cordis sublatioris figura, inferius tomentosa, superius glabra & dilutiora, tria semper sibi apposita more phaseolorum, in pediculo semipedem circiter longo; & talium pediculorum tres, quatuor, quinque sibi appositi sunt, in frondis modum, totaque arbor frondosa est, foliaque & flores multos in frondes congestos habet. Flos magnitudine Iridis florem ferme æquat unico constans folio crenato sursum erecto, ad cuius latus interius, cum adjacente tunica, è qua prorumpit, dulcis liquor continetur, ut in flore Paco, formicis gratissimus: & ex eadem multa habet stamina carinæ in modum ad latus sensim prodeuntia; coloris insignis miniati, sine odore tamen: stamina vergunt ad brunnum. Arbores florentes longe conspici possunt instar panni miniati expansi. Floribus cito & copiose decidentibus, sequuntur

quantur fructus, videlicet copiosæ filiquæ, ubi maturuerunt fuscæ: quædam unum, quædam tres, quædam quinque digitos longæ, digitum crassæ, teretes & in tot ventres elatæ & loculamenta divisæ, quot continent phasceolos: quorum quilibet magnitudinem habet nuclei avellanæ aut fabæ vulgaris; in totum est miniati coloris, & prope hilum qui fuscescit, parvam habet maculam nigram: interius autem ex albo flavescit. Nullus ejus usus apud incolas.

An Coral arbor? Vide Car. Clusium in Appendice ad Histor. Rar. Plantarum.

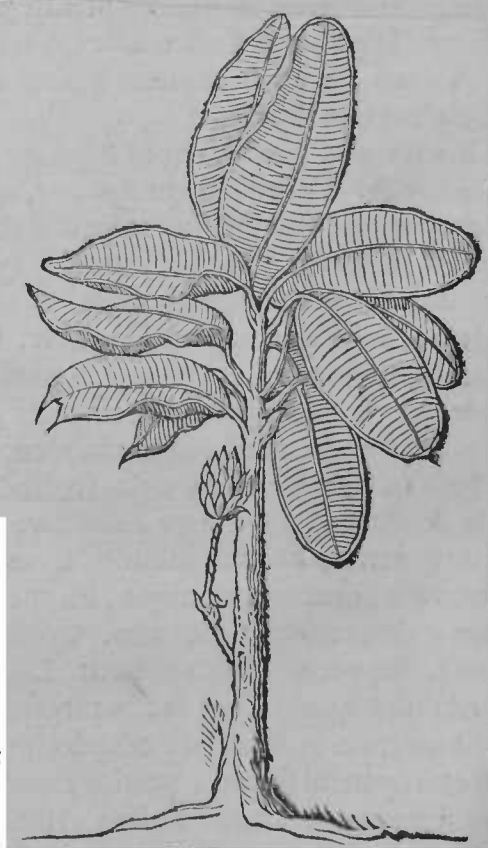
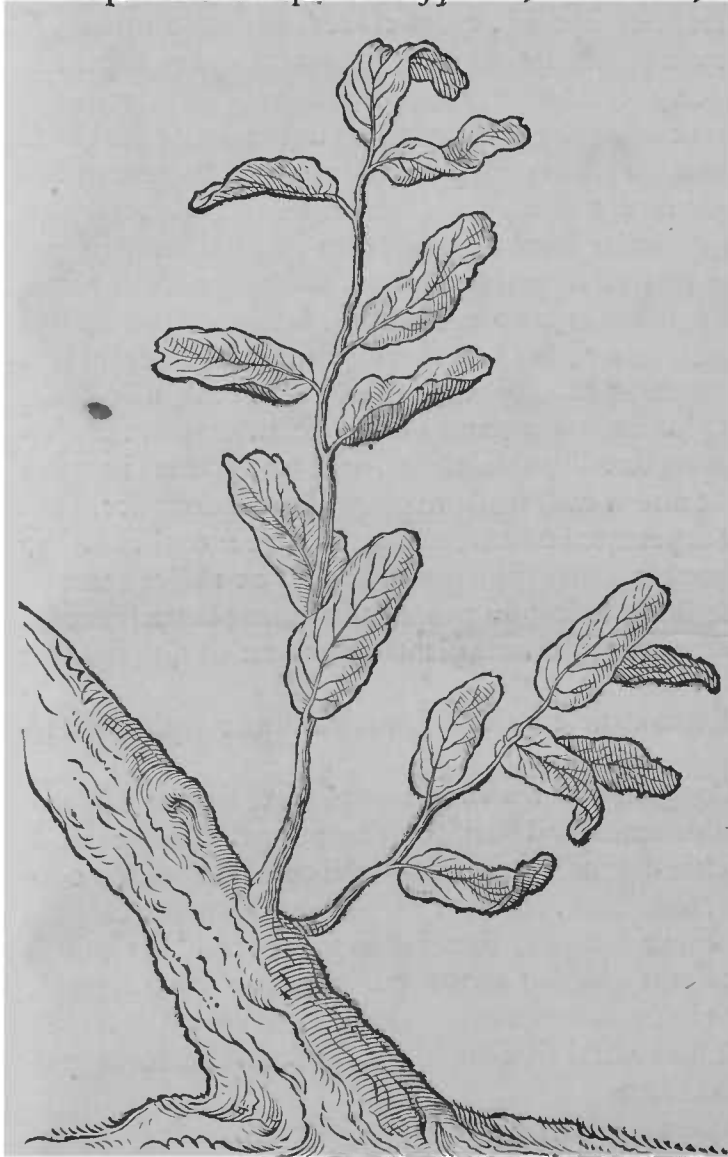
CAP. XIV.

*Cabui Iba. Pacoeira. Banana. Fnaja guacaiba
sive Coqueiro.*

CABUI IBA Brasiliensibus, *Pao amorello* Lusitanis: Arbor magna & alta, ramos & folia disposita habens pene ut *Visquiero*, sed minora, & Tamarindiferæ arbori similia.

Nihil præterea de hac arbore ab Auctore observatum inveni.

PACOEIRA Lusitanis, non est naturalis Brasiliæ: in Congo vocatur arbor *Quibuaquitiba* & fructus *Quitiba*, Brasiliensibus *Pacobete*, Lusitanis *Pacoba*. Ex radice propagatur hoc modo: Primo erumpunt folia duo aut tria in fistulam convoluta, paulo post secundo se produnt ad quodlibet latus unum, in medio est fistula foliacea, & sic sensim planta trium aut quatuor mensium spacio, in quinque, sex, septem pedum altitudinem adolescit, caudice tibiam humanam crasso aut paulo crassiori, spongioso, foliis convolutis similis, & uno ictu facile discindi potest. Superius

octo, novem, etiam duodecim folia expandit elegantia; quodlibet quatuor, quinque, interdum & octo pedes longum; quatuordecim aut quindecim digitos latum. In utraque extremitate paulo angustius, nervo secundum longitudinem digitum humanum crasso, qui etiam sex aut septem digitos crassus, per sex aut septem digitorum longitudinem se exserens è folio, pediculus folii vice fungitur. Nervus hic in superiori superficie tanquam canalis excavatur & transversim lineæ subtiles à nervo ad latera extenduntur. Suntque folia eleganter viridia, ad tactum lævia & solida instar chartæ membranaceæ, eodemque modo crepitant: Ideo non diu integra manent, sed à vento agitata dilacerantur transversim secundum ductum striarum, & strepitum excitant commota. Ex summitate caudicis hujus spongiosi, seu è medio foliorum prodit ramus seu brachium. Ramus hic primo quasi semipedem longus, tener & pollicem humanum crassus, in extremitate sua continet corpus turbinatæ figuræ, magnitudine strobili majoris circiter quinque digi-

tos lon-

ros longum, constans è foliis latis, ellyptica figuræ, brunni coloris obscuri, striatis, quibus quasi pulvis cinereus aspersus: hæc complicata invicem constituunt illud corpus turbinatum: singulis autem diebus, unum, duo aut tria folia se pandunt, sursum versus se convolvendo, nam turbine corpus dependet. Subter foliis his expansis apparent sex, septem aut octo flores, ordine juxta se positi, ex albo flavescentes, quilibet duos circiter digitos longus, scapus autem similis parvæ scaphæ, cujus pars qua insidet exortui suo, sit prora, altera extremitas puppis, ex qua prominent quinque foliola angusta, figuram habentia illius instrumenti quo nautæ utuntur in humectandis velis: eminent autem è puppi floris digiti longitudine, ex albo flavescentia, & in ambitu lateritio colore fimbriata: in medio porro eorum stamen luteum crassiusculum insidet, figura baculi cum nodo in extremitate, quali incedunt nigritæ. Dimidia autem parte scapha tegmine subtenditur à prora incipiendo, ut in scaphis nostris luforiis: sub hoc tegmine intus in scapha manna seu lentus humor continetur, ad tactum frigidus, saporis mellei, consistentia & colore similis albumini ovi recentis; in hoc humore ortum sumunt quinque illa foliola cum stamine: delectantur formicæ admodum isto nectare. Flores hos sequuntur fructus ordine & arcte juxta se positi, quilibet brevi pediculo nitens, & ostentans primo in umbelico suo florem, qui postea decedit: fructus autem indies augentur. Continentur plerumque in uno ramo, decem, duodecim, quatuordecim aut sedecim numero, ut ita una planta proferat septuaginta aut octuaginta, quos virides sinunt donec flavescere incipiant. Fructus autem justam magnitudinem nactus magnitudinem habet cucumeris nostratis oblongus & trilaterus quasi, corio crassiori tectus, quod facillime in tres partes digitis se dividi & detrahi sinit. Pulpa mollis est instar butyri, medullam quasi cucumeris per medium secundum longitudinem habens: boni est saporis & frequentissime comeditur vel solus vel cum farina Mandiocæ, vel coctus & frixus in oleo aut butyro. Ramus autem ille fructibus onustus interea dum illi maturescunt augetur, & ad duorum pedum aut majorem longitudinem exerescit, floresque semper protrudit ex corpore illo foliaceo, sed qui decidunt sine spe fructus, nam una planta non facit plus fructuum quam nutrire & ad augmentum perducere potest. Maturis porro fructibus ramus cum illis abscinditur, ut & tota planta: nam una planta unum tantum vivit annum & semel tantum facit fructum; sæpissime quoque accidit ut antequam fructus maturi sint planta cadat & pereat ni fulcris sustentetur: sive autem cadat sive præcidatur perinde est; nam antequam senescat planta filius unus aut alter ex radice natus est & adstat parenti, morientique succedit & sic in infinitum propagatio hujus plantæ succedit: ideo maximi horti aluntur his plantis pleni: nam semel facta plantatione ulterius non opus est labore. Toto anno fructus habetur venalis.

ANNO TATIO. Iconem fructus dedimus in descriptione Americæ lib. xv. quam hic repetendam non duximus.

BANANA, Brasiliensibus *Pacobucu*, Congensibus *Quibuca quiancacala* & fructus *Tincondo quiancacala*. Tota planta ut *Pacoeira*, at turbinatum illud floriferum corpus paulo minus est, & flores parum differunt: sunt enim duos circiter digitos longi ex albo lutei coloris, & dulcis odoris: estque floris scapus non instar scaphæ, sed rectus, attamen cavus, repræsentans canoam Brasiliensium; sex foliola angusta prominent è puppi, figuræ ut in præcedenti, & ejusdem coloris, sed stamen in medio deest: medietas anterior canoæ etiam tegitur cavo tegmine albo-flavescente. Eodem autem modo ut in *Pacoeira* (nimirum octo, novem aut decem digitos) plerumque autem non ita crassi; & sunt curvi sive lunati; & substantia sicciore quoque & ita meliores ad coquendum aut frixandum.

INATA GVACVIBA cujus fructus *Inajaguacu* Brasiliensibus: In Congo vocatur *Ejaquiambutu* & fructus *Quiti inga quiambutu*: Palma nucifera, Lusitanis Coquero, & fructus illius *Coco*: qui tribus suis foraminulis larvam repræsentat. Arbor caudice raro recto, sed plerumque incurvato, quatuor, quinque, sex aut etiam septem pedes crasso, triginta, quadraginta & interdum quinquaginta pedes alto. Cortex cinereus instar juglandis & quasi vibicibus hinc inde transversim per ambitum notatus. Lignum ejus nullius usus, constat enim ex meris filamentis & est dulce quasi lacteo succo turgens, unde arbore cæsa à formicis expetitur. Caret ramis. In summitate quindecim, octodecim, viginti aut plura habet folia magna, alata, in orbem dispersa, partim surrecta, partim protensa, partim dependentia, grati aspectus. In exordio suo hæc folia alata textura quadam vestita sunt naturali, obscure grysei coloris, quasi crudum textum cannabinum esset, & successu temporis hæc textura se solvit subsequente altera & à vento circumagitur. Quodlibet folium alatum longum est circiter sedecim pedes Rhinlandicos, ac in exortu pedem circiter crassum, dissectum in alas ordine juxta se positas & oppositas: quodlibet tale folium circiter tres pedes longum & longius, duos digitos latum & versus extremitatem, angustius, acuminatum, habens in medio secundum longitudinem nervum osseum flavescentem, ac transversim ordine subtilissimas strias virides (ut & ipsum est) actotum

tum carinatum, cavitate sursum versa: substantia instar folii gladioli, læte viride ac splendens. Inter folia alata ex summitate arboris oritur siliqua sive vagina duos & semis circiter pedes longa, crassa in medio novem aut decem digitos, fastigiata, viridis, striata, quæ successu temporis suscescit ac sponte rumpitur. Antequam autem rumpatur, eleganter intus compositus reperitur caulis, pedem longus, tres aut quatuor digitos crassus in plures ramos pedales aut sesquipedales distinctus, qui rami ita apte à natura in theca complicati magnam spicam repræsentant. Rami hi onusti sunt ubique triangularibus corpusculis magnitudine amygdalarum, albis, quæ rudimenta sunt florum & hinc nucum: nam rupta vagina rami hi se explicant instar arbusculæ & flosculos exhibent luteos. Hinc succrescunt fructus, quilibet insistens suo brevi pediculo, pennam aserinam crasso, & cupulæ squamis constanti eâ ruffo flavescentibus. Nux minor est viridis, maturescens fit pallide flava, sed plane matura lignei est coloris, figuræ oblongæ seu ovalis & quasi triangularis: longa plerumque decem, duodecim, aut quatuordecim digitos, in ambitu crassa duos & amplius pedes. Constat fructus totus primum exteriori tegumento, secundo cortice, tertio nucleo & quarto aqua. Exterior tegumentum, externe glabrum, in totum constat è filamentis crassiusculis, longis, coloris rufescentis instar lini, referens stuppam cannabinam crassam ac crudam; estque in illa parte qua nux pediculo adhæret supra duos digitos crassum, in reliquis lateribus circiter unum. Cortex est crassus instar cranii humani, & ea extremitate quæ adhæret ramo, tria habet foramina, nucleum cerasi capientia. In cavitate hujus corticis seu in ambitu ejus interiori adhæret nucleus, qui & ipse sua cuticula vestitur in sua convexitate (inter corticem & se) ruffi coloris, ad visum ut nux muscata. Nucleus, nuce matura, crassus est duas tertias partes digiti, albissimus, lacteo succo turgens, saporis instar optimarum avellandarum. Sufficit unius nucis nucleus ad tres saturandos, denique in illa cavitate nuclei continetur aqua, pauca quidem quando plene maturuit nux & nucleus suam perfectionem adeptus est, nec ad potandum grata: sed quando mediæ ætatis nux est, nimirum quando tegumentum flavescere incipit, cavitas illa est plena aqua suavissima (continet enim pintam Hollandicam aut amplius) pro magnitudine. Aqua hæc tum gratissima est ad potandum, dulcis, frigida ac clara. At hinc quum aqua abundat, nucleus adhuc mollis nec ita gratus est. Ergo pro aqua haurienda eliguntur mediæ maturitatis, pro nucleo edendo plane maturæ: nam aqua hæc in nutrimentum nuclei cedit. Ex nucleo maturo exprimitur lac, cui incoquitur oryza pro pulmento.

Hæc arbor in summitate sua medullam albissimam continet quasi bulbosam, nam in partes facile separari potest instar allii aut ceparum. Hæc vocatur Latine palma & ea ablata arbor moritur, unde proverbium palmam referre. Medulla ea est albissima; punctulis quasi poris dotata, succulenta, dulcis saporis, melioris utique quam optimarum nucum; comeditur cruda vel per se sola, vel cum oleo & aceto, atque etiam coquitur. Arbor toto anno simul flores, fructus immaturos & maturos continet. Amat autem loca maritima & arenosa prope sepes & macerias: in mediterraneis non aut raro admodum reperitur, aut si plantetur ibi infructifera est, nec justam magnitudinem nanciscitur.

Nunc etiam dicam quomodo plantetur & transplantetur, omnia ex propria mea observatione; nihil enim umquam scribam, quod non ipsemet viderim & expertus sim. Fructus integer seu nux cum tegumento suo terræ leviter supposita seu tantum super terram projecta, septem mensium spacio progerminat: ex germine planta transplantata post annum, demum post septem annos primitias dat fructuum. Modus progerminationis hic est: Nuce tota cum tegumento terræ commissa, ex foraminibus illis progerminat filamentosum germen, ortum ducens ex aqua illa quæ in nuce continetur: antea autem aqua illa in spongiosam, albissimamque substantiam fuit congelata & in figuram nucis formata ut germen inde prodiret. Germen quando prodiit textura illa cannabina statim cinctum est & habet tria vel quatuor folia arcte sibi adhuc applicata sine caudice. Nam etsi proveniret ad sex, octo, vel decem pedum altitudinem adhuc nihil sunt nisi folia atque caudices. Et quodlibet folium junioris arbusculæ integrum est non sectum in alas ut in veteribus, sed plicatum ut pallia mulierum in Germania. Successu autem temporis sponte finditur & fiunt alata, & tunc arbor caudicem sensim acquirit sub tunica illa tecta qua inferius cingitur. Germen porro, de quo ante, cum emerfit è nuce, tunc statim per totum crassius tegumentum spargit radices filamentosas, flavas, quæ hinc inde perforant illud tegumentosum & prodeunt foras (nimirum pedalis aut majoris longitudinis ac lumbricorum crassitudine) ac in terram se ingerunt: successu temporis tota nux putredine absumitur. Sin quæras unde nutrimentum habeat planta priusquam radices in terra firmentur quod non statim fit, dicam: Supra innui ex spongiosa illa substantia prodire germen, ex hac & simul nucleo qui adhæret suo cortici nutritur arbuscula, nam quo citius eximas aliquam arbusculam priusquam radices egit in terram, eo plus nuclei invenies & contra. Tenaciter spongia adhæret per fibras fundo arbusculæ, ita ut ex nuce eximi possit nucleo appendente. Juniores

res fœtus transplantantur aut non: si transplantare animus, id fiat anno ætatis primo aut secundo, & quidem mense Iunio vel Iulio. Possunt & majores transferri quatuor aut quinque annorum, sed major pars moritur. Vidi tamen grandes viginti quatuor aut plurium annorum transferri feliciter anno 1640. Mauritiæ, adhibita multitudine hominum circiter trecentorum. E cortice nucis egregia fiunt pocula.

ANNO TATIO. De eadem arbore ita Fr. Ximenes. De Palmis quæ ferunt cocos, Mexicanis *Coyolli*, est arbor haud admodum crassa, verum alta, cujus rami (quos proprie vocamus palmas) è fastigio trunci eminent, quinque aut sex numero erecti ad modum palmarum Hispaniæ & ab omni parte clare virèntes: truncum habet rectum & cineræ coloris, in circuitu à radice usque ad fastigium, minutis veluti gradibus cinctum, quorum ope indigenæ facillime ad summam arboris enituntur. truncus est valde spongiosus: amat autem loca maritima, uti apparet in Insulis Philippinis, Porturico; præsertim ad oram Coliniæ & Zacatulæ. Flos illius castaneæ flori similis: fructus integer æquat molem capitis humani, estque oblongior & triangularis, & læte virens antequam decerpatur. Nux ipsa feritur & facile pullulat, transpositaque adolescit & brevi edit fructus, præsertim si cinere aut fimo bovino stercoretur & diligenter rigetur: radices agit neque profunde neque moli suæ æquales: truncus quoque secundum radices crassior, quo altius ascendit eo tenuior evadit; materies illius ad multa utilis. In Insulis Philippinis non modo è materie illius faciunt naves, sed & funibus & velis, aliisque nauticis instrumentis eandem instruunt ex eadem arbore; & quod maxime mirum variis quoque mercibus onerant ex illa natis; oleo, vino, aceto, saccharo, fructu & similibus. Etenim vulnerando teneros ramos inferiori parte, eliciunt liquorem quendam, qui vini loco usurpatur: hic primo die suavis & gustui gratus, sequentibus fit insipidior & denique plane inutilis, semper autem est ingrati odoris, & si crebro sumatur generat crassos humores, flatu & cruditates, licet moderate calefaciat & humectet, sitque blandius nostro vino & minus tentet cerebrum, nisi alia (ut vulgo solet) addantur. Porro Phtificis prodesse ferunt & qui renum affectibus laborant, ita ut vix ullos in Philippinis Insulis reperiri dicant qui illis morbis tententur, quia illius potu partes illæ mudentur & arenulæ expellantur: verum summo opere nocet illis qui hydrope aut lienis obstructione laborant. Vinosus hic liquor soli expositus aut alibi servatus per octiduum fit præstantissimum acetum, quod minus siccatur quam nostrum, sed igni admotum perdit suum vigorem, ideoque cum in cibis usurpant, tum demum admiscet cum edulia deferbuerunt. Durat quidem longo tempore, verum si pauxillum aquæ admisceas statim corrumpitur. Ex eodem vino cocto & spissato fit mel & saccharum, quod temperatura est calidum, humidumque & grati saporis: conservatur longo tempore: lenit pectus & est utile adversus rheumatismos: corroborat ventriculum & cerebrum: juvat concoctionem; denique ore sumtum nihil differt colore & sapore à nostro saccharo candido: Nux ipsa recens ac tenera sapore refert carduum, verum est dulcior & minus adstringens; sistit alvum, tollit cruditates & refocillat ventriculum. Putamen quod sequitur & proprie vocatur *Coco* est nigri coloris & durum; ex eo bibere salubre judicatur, & sine dubio corroborat nervos & sanat paralyin. Hoc putamine concluditur medulla candicans, grati saporis & amygdalarum dulcium æmula: ex hac contusa exprimitur lacteus humor absque ignis ope, qui utilissimus est ad necandos lumbricos intestinorum, si quantitate octo unciarum cum pauxillo salis mane sumatur à jejunis, præsertim pueris & adolescentibus. Ex rasura ejusdem medullæ cocta in aqua & bene agitata emergit oleum quoddam, quod recens commode cibis miscetur & magni usus est in medicina, temperie calidum & humidum. Haustum sex aut octo unciarum quantitate purgat leniter ventriculum, & evacuat humores melancholicos & pituitosos; licet dicant medullam illam per se alvum astringere: verum ad purgandum utendum est oleo recens expresso: mitigat præterea quosvis dolores è causa frigida natos: estque admirabile remedium in vulneribus curandis, sistit enim sanguinem, mundat saniem & consolidat illa: illitum lenit pectus & potum purgat illud, editque alios innumeros effectus quos recensere longum esset: imprimis autem utilissimum ad nervos relaxandos & pertinaces dolores podagricos. Non autem tantum oleum, sed quæ medulla continetur aqua instar lactis candida, ad plurima valet: sanat febres, sedat sitim, temperat æstum, mundat & sanat oculos & consumit superfluam carnem quæ illos solet fœdare, conciliat elegantem colorem vultui femininarum; refrigerat atque humectat: purgat sanguinem, ventriculum & ureteres, mitigat dolores & est gratissimi saporis, præsertim febricitantibus, qui licet sudent magna copia possunt sumere sine noxa, modo sint jejuni: nutrit egregie & est admirabile remedium adversus febres biliosas: & licet credatur flatus generare, tamen sumere licet diebus purgationum; verum quibus alvus admodum laxa sibi ab eo potu caveant necesse est. Stolones quoque sive gemmæ suaves sunt quemadmodum palmiti Africæ aut Algarviæ, verum amputari vix possunt sine egregio arboris detrimento. Ne folia quidem inutilia sunt, nam vinum hujus arboris per illa

per illa colatur & præstant vicem cribrorum: ex iisdem galeri, floreæ & plura alia texuntur. Persuasit mihi religiosus nostri ordinis, qui multos annos in Philippinis habitaverat; in nonnullis cocis atque ipsa medulla & lacteo succo reperiri lapillos candidissimos, ovali forma, sed una parte nonnihil depressos, qui singulare remedium sint adversus Nephritidem & gestari affectum illum & dolores arceant: Religiosus autem ille unum brachio alligatum circumferbat. Hactenus Fr. Ximenes.

Multi præterea scripserunt de hac Nuce, ut vocant, Indica, imprimis autem Monardes prolixè lib. 1. Histor. Aromaticum cap. xxvi. Addidit & Car. Clusius insignes notas, & Icones arboris & fructuum, quas operæpretium erit videre, Legendi & alii Auctores.

Hoc tantum addo vidisse me plures ejusmodi lapillos, qui in Cocis ferebantur generati, qui omnes erant forma ovali, inferiori parte compressi, figura & colore, nisi quod parum splendebant, unionibus scoticis haud absimiles, & diversæ molis, & habeo unum satis grandem, quem curiosè servo, qui non multum abest à rotundo.

ANNOTATIO. Non abs re puto futurum, si hic adjungam tres descriptiones arborum, quas ab Emanuele de Moraes aliquando accepi.

IBIRA OBI Brasiliensibus, Arbor est inter Brasilianas procerrima, cujus materies est durissima & intus rubicunda, nulli pene putredini obnoxia, nullum fert fructum, nascitur in vastissimis silvis & saltibus; Lusitani vocant *Pao ferro*, cum ob magnum pondus, quo statim instar ferri mergitur, tum ob fortitudinem qua maxime ad ferrum accedit.

IBACAMVCI Arbor Silvis Parataningæ perfamiliaris, fert fructum fere similem Limoni, pellicula tenui, succo multo, acri tamen instar labruscæ, intus exigua & pauca grana continens, dentibus noxium. Arbor est à paucis visa & à paucissimis nisi per fructum cognita; vidi tamen ego multoties ob curiositatem, nihil habet commune cum Mamoeira, sed penitus differunt.

IABVTICABA est arbor recta atque procera, vastissimis ornata ramis: fert ab ima radice usque ad ultimum ramorum apicem fructus in tanta abundantia & ita inter se junctos, ut corticem vix possis aspicere: est autem fructus rotundus colore nigro, magnitudine parvi limonis, succo dulci instar uvæ bene maturæ; qualitatis temperatæ atque salubris, febricitantibus jucundissimus. Frequentissima est in præfectura S. Vincentii, præsertim in Silvis vastis Parataningæ & in mediterraneis præfecturæ Fluvii Ianuarii.

Hactenus Historia Plantarum.

GEORGI MARCOGRAVI
RERVM NATVRALIVM
HISTORIÆ
LIBER QVARTVS.
Qui agit de Piscibus Brasiliæ.

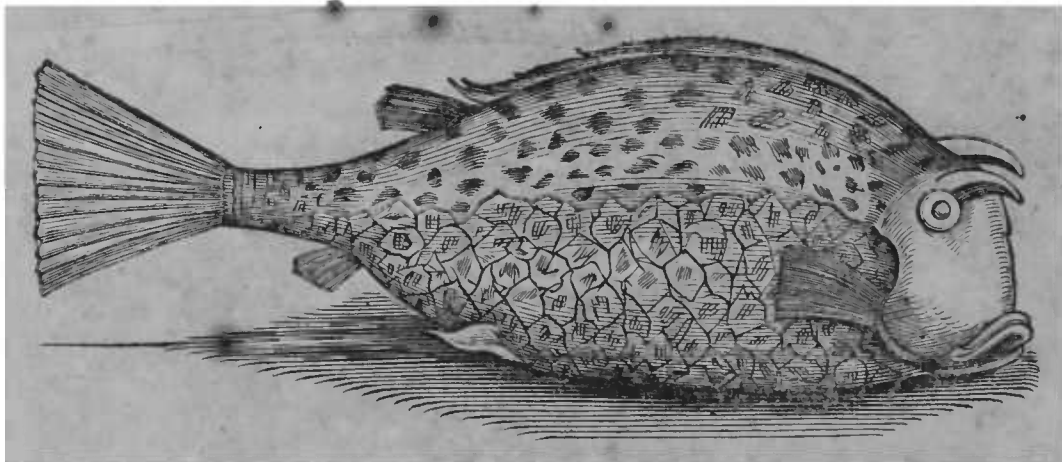
CAPVT PRIMVM.

Guamajacû apé species utraque. Guacucujã.

VAMAIACV APE Brasiliensibus: Piscis triangularis; duplex est, unus cornutus, alter sine cornibus. Cornutus ab ore ad initium caudæ septem digitos est longus, (interdum & longior) à ventre ad dorfi summitatem tres digitos latus seu altus: venter vix duos digitos latitudine complet: cauda unum digitum lata, desinens in pinnam duos digitos longam & totidem latam. Os ipsi parvulum & pisi tantum capax: habens in superiori mandibula duodecim denticulos angustos, acutos, in inferiori quinque.

Caput ab ore ad cornua usque in gibbum assurgit, convexitate sesquidigiti; dorsum au-

tem ad eundem modum in gibbum arcuatur: & unicam tantum habet pinnam in postica parte versus caudam, & quidem exilem. Oculos habet satis amplos, diametro trientis, superne in capite in fronte positos prope cornua, ab ore circiter sesquidigiti intervallo: & ante singulos oculos foraminulum unum. Pinnas in universum obtinet quinque, unam in extremo dorso, ut jam dixi, & in quolibet latere unam, longe infra oculos versus posticam corporis partem paulum vergentes, unum digitum longas; & prope utramque rimam, unam plus semidigito longam, branchiarum loco: unam denique pinnam inferius in ventris extremitate prope exortum caudæ, unum pene digitum longam, dimidium latam: quinta facit caudam. Cornua duo directe ante se protensa in fronte gerit prope oculos, magnitudine calcaris gallinacei; duo itidem æqualis magnitudinis in infimo ventre versus quartam pinnam. Caret squamis, sed tegitur densa cute, in ventre quidem alba, reliquo autem corpore fusca, atque in ventre & lateribus usque ad altitudinem oculorum figuris trigonis, tetragonis, pentagonis, hexagonisque mire distincta & notata. Vbiq̃ue autem (excepto infimo ventre) eadem cutis variis maculis nigricantibus est insignita.

Guamaiacu ape sine cornibus in fronte, paulo minor est antecedente, sed latiore ventre & cauda paulo longiore; & est per totum corpus sexangularibus figuris insignitus, cum innumeris

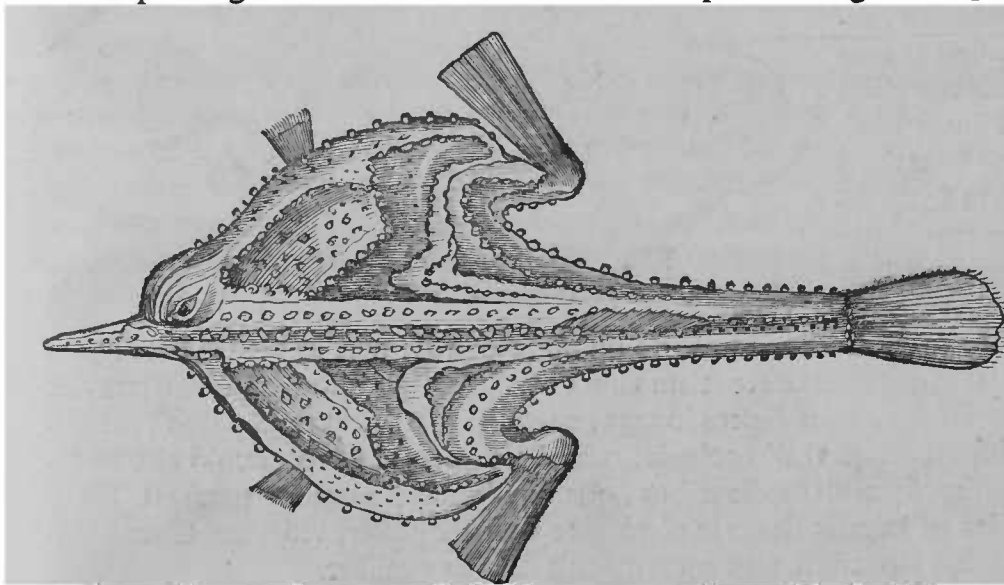
meris tuberculis minimis. Color ventris subflavus, reliquo corpore ex flavo cinereus & subfuscus. Non longe ab Insula Margarita captus à nautis nostris piscis ingens, quem vocant **Jacob Evertzen** in cujus ventriculo Guamajacu adhuc integer fuit inventus. Piscis autem illius caro cocta & à viginti hominibus comesta fuit, qui omnes statim post manducationem male se habuerunt, & vix post multos dies sumtis alexipharmacis convalescerunt: æstima hinc malignam qualitatem guamajacu piscis.

Alium talem accepi, cujus longitudo erat pedalis, altitudo quatuor digitorum, cujus totum corpus tectum erat testa meris figuris sexangularibus constante, fragili in recenti pisce, & quæ pisce Soli exposito in hexagona corpora dissolvebatur. Os angustum, denticuli oblongi latebantes, inferius quinque, superius undecim. Oculi ampli, rotundi, magnitudine grossi mifnici, pupilla crySTALLINA, cætera coloris umbræ cum argenteo mixti. Cauda duos & semis digitos longa, teres extra testam prodiens, molli cute vestita, habens pinnam duos digitos longam & totidem latam, quasi quadratam, sed in lateribus lunatam. Pinnæ ut in aliis hujus speciei. Totus erat coloris albicantis cum gryseo mixti. Quodlibet latus versus posteriora desinebat in pinnam.

Caret fere carne ac cavus est, solam spinam secundum longitudinem habens, cui per membranas intestina adhærent. In ventriculo multum inveni arenæ.

ANNO TATIO. Agit de hoc pisce Aldrovandus lib. de piscibus 1 v. cap. ult. & dat duas illius Icones. Observavi autem (nam multi ejusmodi pisces siccati, utriusque speciei, ad nos è Brasilia & America afferuntur) figuras quibus cutis insignitur plurimum inter se differre, & in quibusdam se habere instar tessulati pavimenti.

G V A C V C V I A Brasiliensibus: Monoceros piscis: Vespertilio Aquaticus posset appellari. Corporis figura antè est instar vomeris: corpus octo digitos longum, quinque latum in

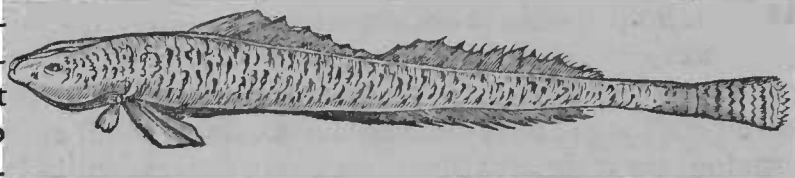
medio, ubi latissimum: medietas autem corporis posterior rotunda est & versus caudæ pinnam fastigiatur in conum: medietas autem anterior vomeris seu lati cordis figurâ obtinet. Piscis autem non crassus, sed latus; caput vix prominet seorsum à corpore, estque illi inter oculos supra os cornu im-

positum, durum, duos pene digitos longum, conicum. Oculos habet nummi mifnici magnitudine, pupilla crySTALLINA lenticulari, reliqua pars variegata maculis & lineis flavis albisque. Oris hiatus castaneam potest capere, ipsum edentulum est. Supra os carnea prominentia est instar tonsillæ humanæ fere. In utroque latere in medio piscis, brachium eminet, quatuor digitos longum, una junctura constans; inferior medietas brachii duos digitos longa, plus uno lata, exterior pinna duos digitos longa est, unum lata in infimo ventre inter brachia duas habet pinnas sesquidigitum longas, quæ quasi pedes sunt. Cauda constat pinna duos digitos longa, sesquidigitum lata, ac fere quadrata. In inferiori corpore, sesquidigiti interstitio à cauda etiam pinnulam habet parvam & talem etiam in dorso, trium digitorum intervallo à cauda. Cute tegitur, non squamis, quæ superius fusca est, multis tuberculis duris, per dorsum insignita versus anticam partem, & utrumque latus. In utroque autem latere undecim nigras habet maculas lentis magnitudine & figurâ, binas ac binas juxta se positas. Prope insertionem utriusque branchii etiam multas ejusmodi maculas nigras habet & ibidem in quolibet latere foramen parvum in corpus. In summa, in lateribus, circa oculos, in extremis branchiis, mire variegatur punctulis albis, nigris, lineisque itidem albis & nigris, ut vix exprimi possit à pictore. In toto autem inferiori corpore egregii miniati est coloris, atque ibi cutis æqualis, verum ad tactum paulum hispida.

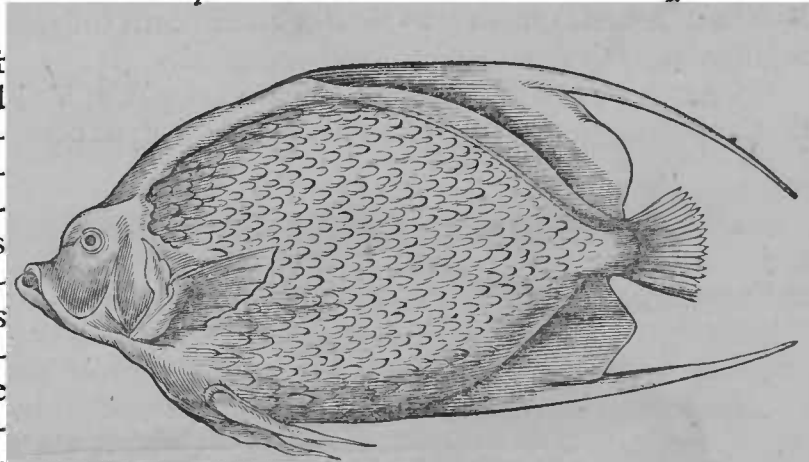
CAP. II.

Tajafica. Paru. Piraacangata. Acarauna. Guaperva. Piranema. Acarapucu.

TAJAFICA Brasiliensibus. Piscis octo aut novem digitos longus, corpore obterete & pyramidalis, extenuatur enim versus caudam. Caput est illi grossiusculum & compressum: oculi eminentes & nigri, circello aureo: os edentulum. Sex habet pinnas; nimirum sub qualibet branchia unam oblongam, sub his in medio inferius unam brevior: unam in medio dorso aliam longiorem versus postremam dorfi partem, & è regione hujus unam in infimo corpore: septima est cauda, oblonga & in exitu rotundata. Tegitur squamulis parvis, coloris hyalini pallidi, maculis variis fuscis vermiculatis variegatus per totum, exceptis pinnis postbranchialibus & infimo ventre, quæ ex pallido subflavescent. Cauda est undata fusco. Latet in arena absconditus, ideoque capitur pedibus, eos ponendo super arenam ubi latet. Coctus atque assus bene sapit & convenit cum Hollandorum **Post** / est enim carne albissima & friabili.

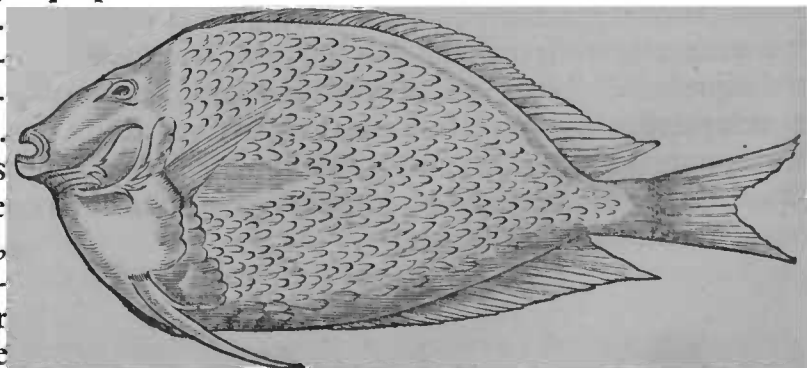
PARV Brasiliensibus: Piscis est latus & subrotundus, verum haud crassus, novem aut decem digitos longus ab ore ad pinnam caudæ quæ duos & semis digitos longa ac totidem lata: latitudo piscis septem digitorum. Pinna obtinet sex: duas magnas ac latas duos circiter digitos; unam in dorso, alteram in ventre, quæ utrobique ad caudam extenduntur; habetque quævis pinna in fine prominentiam instar funiculi, ea videlicet quæ in dorso quinque digitos, quæ in ventre tres digitos longam. Post branchias in quolibet latere etiam pinna est duos digitos longa, unum lata; & duas in inferiori ventre sub his, duos digitos longas, angustissimas. Capite est parvo, ore elato, angusto, minutissimis dentibus albi coloris: oculis conspicuis, flavo circulo circumdatis. Totum corpus vestitur squamis mediocribus, quarum dimidius numerus niger est, dimidius autem flavescit, ita ut lunulas flavas in nigricante corpore gestare videatur. Circa branchias flavedo est & in initio pinnarum, post aures macula flava in qualibet.

Piscis est edulis.

PIRA ACANGATA Brasiliensibus, id est, piscis duro capite: Percæ mediæ seu **Harders** magnitudine, septem aut octo digitos longus, ore haud amplo, oculis nigris, circello nigricante aureo & ruffo colore mixto. Pinnae habet sex & septimam pro cauda: duas postbranchiales, duas in infimo ventre junctas, unam versus posteriora in ventre, & unam per totius dorfi longitudinem usque ad caudam extensam & erectam, firmis spinis suffultam quam in vaginam recondere potest. Pinna caudæ furcata. Tegitur squamulis argenteis, aureo & igneo colore transplendente, præsertim in dorso: in ventre in argenteo thalassinus color transluet. Pinna dorfi argentea transplendens & maculis fuscis insignita. Pinnæ laterales albæ, quæ in ventre cærulescentes. Caudæ quoque pinna in extremitate cærulescit. Est edulis.

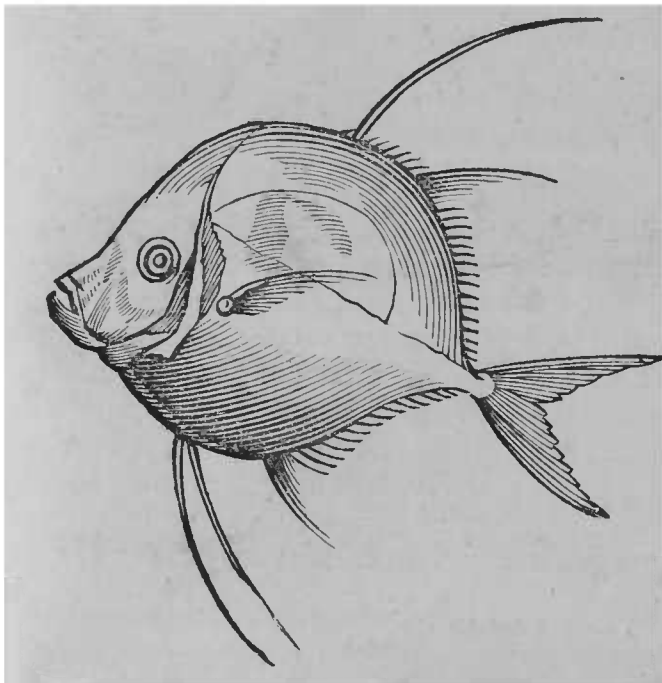
ACARAVNA Brasiliensibus. Piscis magnitudine exæquat Paru, sed non est ita latus, & squamulas habet nigricantis coloris. Cauda est bifida, pinna tres digitos longa, duos lata. Pone utramque branchiam etiam pinnam habet, inferius in antica parte duas angustas. Per totum dorsum & per ventrem etiam pinnam utrobique extensam, acutam, continuam, in postica parte corporis circiter unum digitum latam.

Os par-

Os parvum, angustum, denticulis minutissimis. Oculi haud magni. In utroque latere prope caudam acutissimum habet aculeum; quos in latera potest recondere & evaginare & alios pisces lædere: quilibet aculeus fere digitum longus ossis piscino constans.

Piscis est edulis.

GVA PERVA Brasiliensibus. Piscis corpore lato & compresso, quatuor digitos longo, tres lato, ubi latissimus. Ore parvulo, denticulis minimis. Pinnas habet sex: postquamlibet branchiam unam, parallelogrammi figura: in infimo ventre duas oblongas: in dorso & inferiore ventre extremo longam ac latam, quæ in acumen desinunt, subulæ figura. Cauda quadrata seu potius parallelogramma, unum digitum longa, duas tertias digiti lata. Tegitur squamulis coloris nigri, splendentis instar bombycini, quarum oræ (non omnium sed quarundam) fimbrias flavas habent instar semilunularum. Pinnæ sunt nigræ. Circa os linea crassa purpurei est coloris, & illi perpendiculariter altera supposita. Corpus tres lineæ latæ ambiunt, quarum duæ per latus & posticas pinnas extenduntur. Caudam

etiam talis secatur linea & ejusdem coloris; una pro fimbria ipsi est oculorum pupillanigra, circulo aureo.

PIRANEMA Brasiliensibus: piscis mediocris carpionis seu percæ magnitudine; novem, decem aut undecim digitos longus; latus, ubi maxime, tres digitos aut paulo amplius. Os habet amplum, subrotundum, edentulum quidem, sed acutissimis prominentiis asperum: oculos magnos instar solidi Hollandici, pupilla crystallina, circulo albo splendente, qui superius ad dimidiam partem coloris est miniati. Branchias habet admodum amplas. Pone has in quolibet latere pinnæ digitum quidem longæ sed haud latæ, & subter has in ventre duæ sibi propinquæ duos digitos longæ & sesquidigitum latæ, triangulares, spinis suffultæ. A ventris medietate ad caudæ exortum usque pinna protenditur tres & semis digitum longa, unum lata, itidem spinis intertexta, quam abscondere fere potest in rima ad hoc comparata: per universum dorsum ab occipitis fine ad exordium caudæ pinna extenditur quinque digitos longa, paulo plus digitum lata, tenui membrana constans, duabus & viginti spinis intertexta, quam erigere atque deprimere & fere abscondere potest in rima. Cauda quæ à corpore protenditur sesquidigitum est longa, unum lata, pinnam habet tres & semis digitos latam, & plus quam sesquidigitum longam. Color totius piscis est argenteus laccatus lacca florentiva. Squamulas habet minutilas quasi triangulares: in ventre plus albicat, seu argenteo minus laccæ intermixtum cernitur.

Capitur in mari & boni est saporis, edulis.

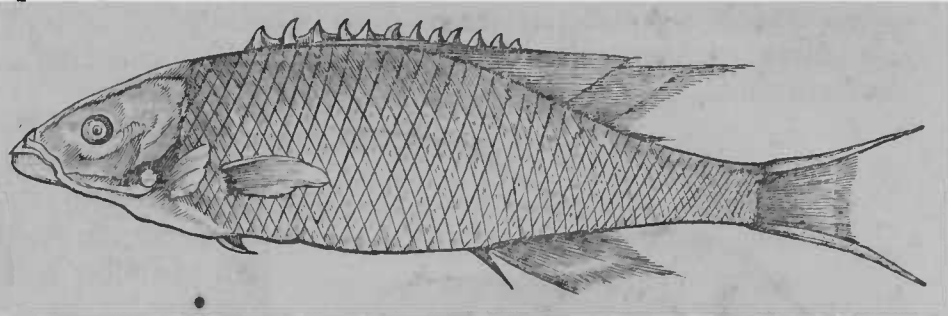
ACARAPVCV Brasiliensibus; fluviatilis piscis, in sesquipedalem longitudinem excrevit, ubi latissimus quatuor aut quinque digitorum. Os acuminatum circiter duos digitos longum, haud amplum labia abscondere & contrahere potest ut solum hiatus appareat, nullos habet dentes. Oculi magni, pupilla nigra splendente, circulo ex albo & fusco mixto. Pinnas habet septem: unam per dorso longitudinem ad caudam fere extensam, non latam, quam erigere & spinis sustentare, atque recondere potest: postbranchiales duas, totidem in infimo ventre, unam post anum: Septimam pro cauda, furcatam quatuor aut quinque digitos longam. Totus splendet squamis argenteis minoribus: in dorso tamen aliquid aurei admixtum: & in quolibet latere sex oblongæ maculæ cæruleæ rufescentes, non ita conspicuæ. Pinna dorso & cauda dilute cinerei sunt coloris, ut & laterales: duæ in infimo ventre flavescent paulum, ut & ea quæ prope anum. Edulis est.

C A P. III.

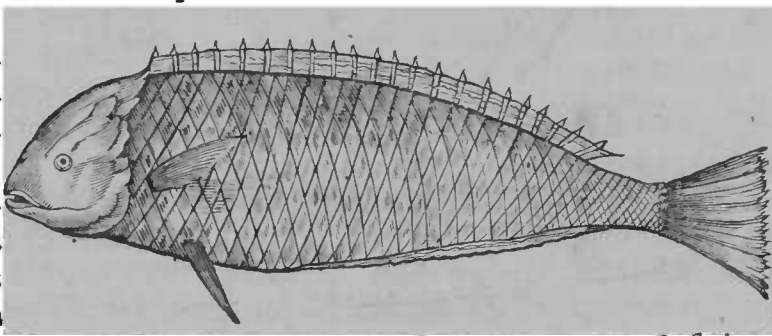
*Pudiano vermelho. Pudiano verde. Furucapeba. Jaguaruca.
Carauna. Cururuca. Guaiabiaya.*

PVDIANO vermelho vulgo, sed rectius Bodiano: Brasiliensibus *Aipimixira* & *tetimixira*
Piscis mediocris Percæ magnitudine. Latitudo corporis, ubi maxima, duorum digitorum,
T prope

prope caudam unius aut paulo plus. Corporis fere æqualis latitudo est. Caput parvum, os acutum, superius in anteriori parte tres denticuli acuti, minimi, inferius item, & versus interiora in utraque mandibula alii minimi denticuli. Oculos habet paululum eminentes, pupilla nigra, exteriori albo, hinc flavo circulo. Pinnas habet septem: nimirum duas plus digito longas, haud latas, post branchias in utroque latere unam: sub his duas junctas in ventre: aliam in ventre versus caudam, duos digitos longam, secundum longitudinem adnatam: unam item talem in dorso, tres & semis digitos longam: & septimam pro cauda, quæ est quadrata, digitum longa & lata. Tegitur piscis squamis subtilibus, ita arcte complicatis, ut ad tactum glaber esse videatur. Color totius corporis flavus cum aureo mixtus. Summitas autem capitis & totum dorsum ad media utrimque latera, & fere usque ad finem dorsalis pinnae purpurei est coloris egregii cum lacca mixti: extrema ora pinnae majoris in ventre versus caudam etiam purpurascit ut & pinnae illi junctæ totaliter: reliquæ pinnae flavæ cum aureo colore mixtæ, ut & totum reliquum corpus. Pars ultima pinnae majoris in dorso etiam flava ut & cauda. Piscis est edulis.

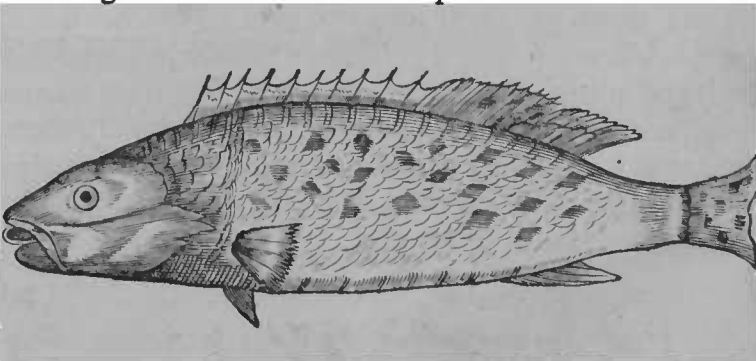
PVDIANO VERDE Lusitan. Piscis oblongus, nimirum decem digitos ab oris extremo ad caudæ initium; corpus tres digitos latum, circa caudam autem sesqui. Os acuminatum, haud amplum, antè in superiori mandibula habens duos dentes acutos, longos; & seriem

denticulorum minimorum: inferius in anteriore parte quatuor, longos, acutos, & seriem minorum candidorum. Oculos habet parvos, pupilla nigrante, circello primum aureo, dein exterius albescente. Pinnas obtinet septem, nimirum unam per dorso longitudinem extensam, sex & semis digitos longam, dimidium latam, quam spinis erigere & sustinere potest: post utramque branchiam unam, duos digitos longam, paulo plus uno latam: sub ventre duas parvas junctas: à medio autem ventre inferiori una tendit pene ad caudæ exortum, quatuor digitos longa, unum fere lata: Septima pinna est cauda, quæ est quadrata aut parallelogrammi figura, sesquidigitum longa, duos lata.

Totus piscis vestitur squamis latis, quæ ita compositæ sunt, ut meri cubi sibi appositi videantur; lutei seu aurei coloris ac per totum ambitum linea seu fimbria elegantissima azuri seu cærulei coloris. Caput superius aureum est cum magna macula coloris ex viridi thalassini, circumdata azureo & azureis flavis subviridibus & albicantibus striis variegatum. Pinnae duæ laterales seu postbranchiales & duæ in ventre albicant, in laterali ambitu cærulea lineola præditæ. Pinna dorsalis aurei est coloris & striis undulatis cæruleis secundum longitudinem notata, quæ in ventre major ex ruffo ad brunnum vergit colorem, striis itidem cæruleis secundum longitudinem. Cauda rufescit striata thalassino ac cæruleo secundum longitudinem, in extremitate autem paululum virescit. Piscis insignis coloris & edulis. Capitur in mari.

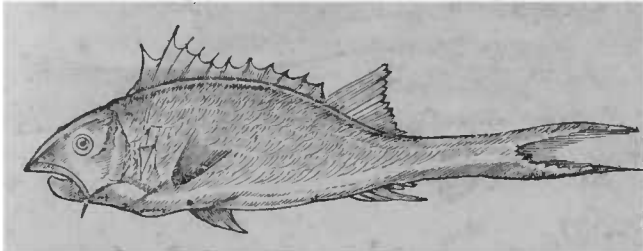
IVRVVCAPEBA Brasiliensibus: aut etiam ITAIAA dictus. Piscis longus septem aut octo digitos, duos aut tres latus, ubi latissimus: ore satis patulo, & ex triangulari rotundo, lingua angusta, brevi, denticulis minutissimis: oculis rotundis, pupilla crystallina & circulo rubro. Post branchias in utroque latere habet pinnam sesquidigitum

longam, quadratam & exterius circinatam: subter has, duas in inferiori ventre junctas; paulo post occipitium incipit pinna, anteriori medietate spinis suffulta, posteriori mollis, quæ tendit secundum longitudinem dorso ad caudam usque, & semper fit latior, prope caudam digitum lata. In inferiore corpore versus caudam etiam pinnam habet haud amplam. Cauda constat

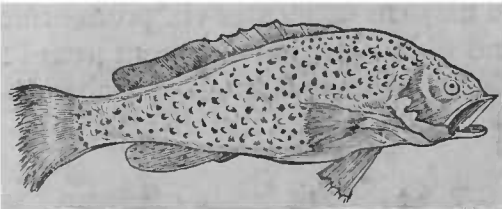
constat pinna sesquidigitum longa, plus uno lata, & quadrata. Squamatus piscis, sed squamis ita complicatis ut lævis esse videatur. Piscis universi color egregie ruber, in ventre autem ex rubro & albo maculatus; in lateribus autem constanter maculas habet puniceas, nigras, varias, majores & minores. Pinnæ omnes sunt rubræ & nigro maculatæ.

Pinguis est piscis & boni saporis, optimus tamen assatus. Capitur in mari inter scopulos. Parieti recens appensus noctu toto corpore clare lucet.

JAGVARACA Brasiliensibus. Piscis mediocris Percæ magnitudine, ore acuto, edentulus. Oculos habet magnos, pupilla crystallina nigra, magna & ampla, circulo coloris argentei, & superius maculam sanguineam habente. Pinnas habet in lateribus & infimo ventre similes præcedenti pisci: per dor-

sum vero secundum longitudinem extenditur pinna digitum lata, usque ad unum digitum ab initio caudæ, constans tenui membranula undecim spinis acutissimis suffulta, quam potest elevare & substernere pro libitu: atque non solum componere sed & abscondere in rima cui pinna insidet. Hanc sequitur alia contigua, unum digitum lata, pertingens ad caudæ exortum, duos digitos longa, triangularis & superius desinens in acumen. Caudæ autem pars reliquo corpori subtensa subrotunda est, sesquidigitum longa, continens pinnam furcatam, cujus pars inferior duos digitos longa, superior paulo longior. Ad branchias in utroque latere, in quolibet duos habet aculeos, in quorum medio alii sunt minimi: his branchiis & aculeis ferit & vulnerat: ferit etiam cum pinna dorsali & cum iis quæ sunt in infimo ventre, ad quarum singularum latus aculeus est satis longus, & quidem in pinna prope caudam in infimo ventre spina est unum digitum longa. Totus piscis tectus est squamulis eleganter dispositis, & quælibet squamula in ambitu minutissime est ferrata. Color totius corporis est argenteus, in ventre plane albicat. Caput superius incarnati est coloris, & hispida testa munitum. Pinnæ omnes coloris sunt dilute incarnati: ea autem quæ in dorso spinis suffulta prope spinas auro est umbrata. Caro pinguis & boni saporis, præsertim si piscis assatur. Capitur in mari inter scopulos.

CARAVNA Brasiliensibus: Piscis hic magnitudinem & figuram habet ut *Juruucapeba*, differt tamen capite & colore corporis. Pinnas quoque eodem modo positas habet ut ille. Os autem obtinet lunatum; dentesque habet acutissimos, sed minutos: Branchias amplas, quæ aculeis in postica parte sunt munitæ. Oculi

versus summitatem capitis in lateribus positi non longe ab invicem, haud magni, pupilla ovali nigra, quam ambit circulus ruber. Squamulis in universum vestitur lunatis, coloris miniati per totum, & ubique punctula nigra, magnitudine seminis papaveris insparsa habet, præterquam in ventre.

Capitur in mari inter scopulos: estque edulis, molli admodum carne atque boni saporis.

CVRVRVCA Brasiliensibus: Species *Corvina*; piscis fluviatilis, sesquipedem longus, corpore oblongo; ore satis amplo, oculis mediocribus, nigris. Pinnas habet septem: unam per dorfi longitudinem ad caudam fere protensam, quæ divisa est & prior pars latior, tres digitos ferme; & totidem longa, triangularis, spinis suffulta, posterior longior, sed exilior. Cauda fere quadrata. Squamas habet mediocris magnitudinis argenteas, cum aureo & subfusco paucio mixtas, præsertim in dorso & lateribus. Pinnæ in dorso & lateribus ac cauda, cineræ: in medio ventre flavescent & fuscescent. Edulis est.

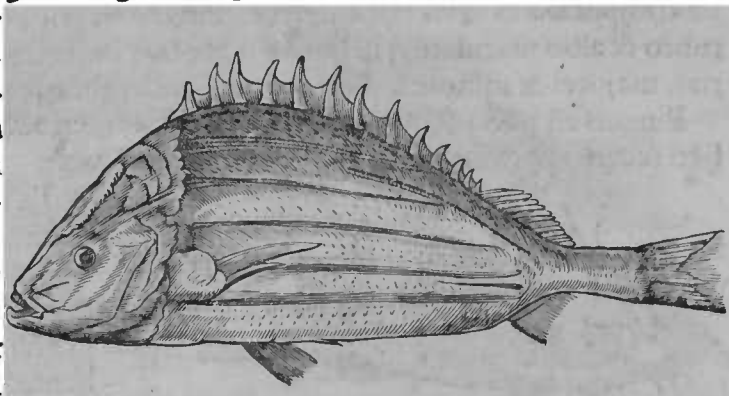
GVABIAYA Brasiliensibus, est *Sargus*, convenit enim optime cum descriptione Gesneri.

CAP. IV.

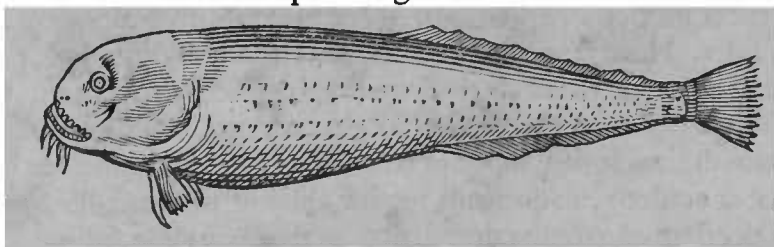
Guatucupa juba. Pacamo. Petimbuaba. Pira jurumenbeca.

GVATVCVPA IVBA Brasiliensibus piscis in duorum pedum longitudinem excrevit, dorso paulum incurvato. Os habet triangulare, acuminatum, dentes parvos acutissimos. Oculos magnitudine stufæ Hollandici, pupilla magna, nigra, splendente circulo rubro. Pinnas habet molles sine spinis in lateribus: nimirum unam in quolibet latere, post branchias, angustam, duos & semis digitos longam: duas tales junctas in ventre subter illas unica spina munitas: & unam prope anum digitum longam ac latam, unica quoque spina armatam. Ante medium dorsum versus occiput, incipit pinna desinens ad caudæ initium, quinque digitos longa, unum fere lata, quæ duabus & viginti spinis erigitur: cauda duos pene digitos longa,

unum lata, pinnam habet plus uno digito longam & quatuor latam paululumque exterius versus interiora arcuatam. Vestitur squamis paulo majoribus, coloris argentei & striis flavis & ex argenteo rufescentibus secundum longitudinem extensis à capite ad caudam usque. In utroque latere etiam à capite ad caudam eminens linea tendit. Caput ex argenteo, rufo, flavo mixtum. Pinnæ albæ sive argenteæ, caudæ pinna ruffa: venter albus. Capitur in mari inter scopulos. Boni est saporis, & lingua & caro circa mandibulas longe optimi ut in Carpione.

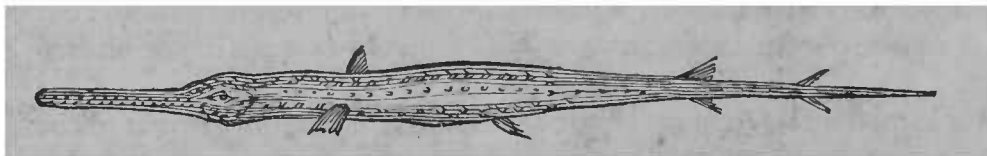

PACAMO Brasiliensibus, Lusitanis *Emxaroco*, marinus piscis qui capitur inter scopulos; carne est boni saporis, cute & colore ut nostrates Aalrupe: longus est totus fere undecim digitos. Corpus autem versus posteriora paulum gracilescit. Caput illi est magnum, latum & crassum, instar orbis, rictu ranæ. Os lunatum, amplum & in eo in utraque maxilla unus ordo dentium non acutorum quidem sed

solidorum; in inferiori maxilla vero, antica oris parte, ordo est duplex. Oculos habet haud magnos, nigros, non longe ab invicem distantes, prominentes & supra quemlibet oculum eminentiam quandam cutaceam, instar corniculi, quemadmodum & in qualibet gena & circa os inferius, quatuor. Post branchias (quas carnosas habet & molles, angustasque) pinnam obtinet mollem cutaceam in quolibet latere, duos digitos longam & plus uno latam: in ventre etiam subter has duas cutaceas pinnas angustas, sesquidigitum fere longas, figura instar lumbrici, conspicuas. Pinnæ ab ano & à medietate dorsi ad caudam desinentes vix prominent, suntque cutaceæ ac molles. Cauda pinnam habet plus uno digito longam cutaceam item & mollem. Cutis est glabra & in utroque latere à branchiis ad caudam quadruplicem habet ordinem punctulorum alborum. Pinguis est piscis & valde bona carne. Cutis illius facile detrahi potest. Assatus tamen melior est quam coctus.

ANNOTATIO. Aldrovandus lib. III. de Piscibus cap. 64. Scribit ranam marinam seu piscatricem in Lusitania vocari *Emxaroco*; sed Icones quas dat multum differunt ab hac nostra.

PETIMBVABÀ Brasiliensibus; vulgo **Tabac-pijpe**/ à figura dictus: Piscis tres aut quatuor pedes longus, corpore instar Anguillæ. Os edentulum acuminatum, superiori mandibula breviori quam sit inferior: estque longitudo oris sesquidigiti, amplitudo, ubi maxima, vix unius. Caput novem digitos longum est ab oculis ad oris extremum, crassities ejus post oculos quinque digitorum, hinc paulatim minuitur, ita ut prope os sit trium tantum digitorum. In summa autem longitudo capitis à fine branchiarum ad oris extremum est unius pedis & unius digiti. Oculos habet satis magnos, magnitudine nucis avellanæ & pene figura, pupilla splendida cærulescente, quam tunica ambit argentea, in parte anteriori & posteriori macula miniata notata. Post branchias in utroque latere, pinna directe protenditur à latere sesquidigitum lata & longa rufescentis coloris: hinc sex & semis digitorum intervallo versus posticam corporis partem, duæ pinnæ parvæ rufescunt in quolibet latere una, sed magis versus ventrem. Post has pedis intervallo sequitur pinna rufescens duos digitos longa, sesquidigitum lata: sub hac autem ejusdem magnitudinis & coloris una in infimo ventre: demum à fine harum intervallo fere quinque digitorum sunt adhuc duæ pinnæ rufescentes paulo minores superioribus, una sursum, altera deorsum elata: & inter has ortum sumit cauda instar murenæ tenuis, teres, sex digitos longa. Corporis autem longitudo à fine branchiarum ad caudæ initium est duorum pedum & trium digitorum. Cute est instar Anguillæ glabra, coloris in toto corpore & lateribus ab ore ad caudam, hepatici, in dorso triplici, in capite duplici, in lateribus unica serie macularum cærulearum magnitudine nummi misnici fere: hæ maculæ à medio corporis in lateribus ad caudam usque in lineas coeunt: inter omnes autem maculas cæru-

cæruleas ordine intercedunt maculæ virescentes. In inferiori corpore tam sub capite quam ventre albescit & videtur aliqua rubedo inspersa. Corpus autem universum non exacte teres est sed compressum & latiusculum, ventris enim latitudo prope secundum par pinnarum ubi latissimus, duorum digitorum, crassities ibidem totius corporis sex digitorum. Hinc paulatim attenuatur donec prope exortum caudæ sit sesquidigitum paulo plus aut minus crassum. Edulis est piscis.

Acus piscis vocari potest de quo vide Gesnerum.

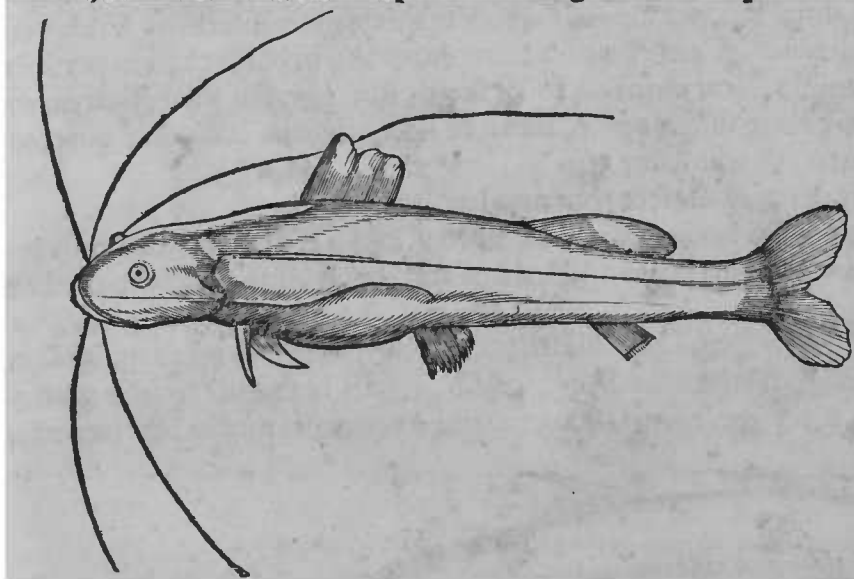
ANNOTATIO. Aldrovandus lib. I. de piscibus, dat aliquot icones Acus piscis, sed nulla illarum convenit cum hac quam Auctor accurate delineat, quamque & coloribus suis pictam vidimus; nisi forte Acus minor Bellonii, excepto quod hæc nostra ad caudam pinnam non habeat, ut illa.

PIRA IVRVMENBECA Brasiliensibus; vulgo *Bocamolle*, quia molli ore & aquis extractus statim moritur: vivit in mari in cæno: oblongus piscis haud latus: novem aut decem interdum pedes longus, duos & semis latus, ubi latissimus. Os habet elevatum; quod ampliare & rotundare potest: oculos magnos, pupilla crySTALLINA, circulo ex argenteo & brunno mixto. Septem habet pinna, duas angustas postbranchiales, duos digitos longas: duas in infimo ventre junctas, duos fere digitos longas, unum latas: unam post anum firma spina suffultam: sextam per totum dorsum extensam & bisectam; anterior ejus pars plus sesquidigitum longa, unum lata, triangularis, quam erigere & in rimam recondere potest, mollis & translucens, altera pars usque ad caudam fere porrecta, tres digitos longa, semidigitum lata, itidem mollis. Septima est cauda, duos fere digitos longa, sesquidigitum lata, figura pentagoni cujus basis inserta in corpus. Squamas habet toto corpore argenteas, splendentes, mediocris magnitudinis: in dorso viridis & aureus color transplendet: Pinnæ argenteæ & in medietate exteriori aureæ. In quolibet latere linea tendit paulum elata, etiam argentei coloris ut reliquum corpus. Edulis est & boni saporis.

CAP. V.

Nhamdiã. Guapervã. Curuata pinima. Tamoata.

NHAMDIA Brasiliensibus, *Bagre do Rio* vocatur à Lusitanis, piscis corpore oblongo, obeso, ventre molli, versus posteriora angustiori. Capite compresso & ore parabolicæ figuræ & denticulis minimis prædito. Est autem corpus duodecim aut quatuordecim digitos longum, duos & semis altum, ubi altissimum. Oculi parvuli, paululum protuberantes, rotundi, pupilla nigra, circulo ex auro & umbra mixto. Branchiæ satis amplæ, & barba sex filis constans, duobus supra & quatuor infra os: eorum quæ supra os versus latus stant quodlibet crassitiem habet fili quo literæ obsignantur,

tur, quinque digitos longum & post cujusque exortum fovea est oblonga, in quam barbæ initium incumbit, vertendo illam postica parte, ut semper facit: quatuor inferiorum quodlibet exterius duos & semis digitos longum, interius sesquidigitum; suntque inferiora fila barbæ non ita crassa ut superiora. Pinnae habet septem & octava est pro cauda: nimirum post quamlibet branchiam unam oblongam, firmissima & acuta spina munitam (quemadmodum & in exortu ipsius post branchiam os durum est triangulare) ad medietatem corporis ante anum duas junctas oblongas, in extremitate circinatas: versus caudam in inferiore ventre unam fere quadratam & in extremitate circinatam: in summitate dorso magnam quadratam multis spinis suffultam, & post illam unam longam angustam, cute carnosâ constantem, qua & corpus est tectum. Cauda bisecta est & quælibet pars in exitu circinata. Cute tegitur non squamis. Caput dura testa tectum, osque superius totum umbræ coloris: dorsum & latera cinerei cum pauxillo cæruleo mixti: venter albus: pinna dorsalis prior prope exortum ejusdem coloris,

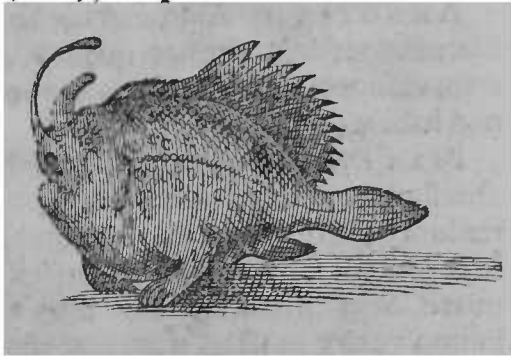
coloris, cætera in totum nigri, spinis cinereis: posterior ejusdem coloris cum dorso & lateribus: pinnæ postbranchiales totæ nigrae: barba nigra, uti & pinnæ ventris & cauda, licet in exortu paululum ruffæ. A summitate branchiarum per quodlibet latus tendit in medio linea rubra usque ad caudæ initium.

Capitur in fluviis, & est optimi saporis, vulgoque comeditur.

GVAPERVA Brasiliensibus, piscis cujus longitudo ab initio oris ad exortum caudæ paulo plus duorum digitorum (reperiuntur tamen & duplo majores;) corporis medii crassities, ubi maxima. trium: laterum quodlibet unum digitum altum.

Caret omnino branchiis: os habet satis amplum & elatum, projectum instar canis, minutissimis denticulis; loco linguæ lapidem habet instar Carpionis: ocellos vix grani milii magnitudine, colore egregii turcoidis.

Inter ocellos in medio superioris labii seu in fronte corniculum gerit sursum erectum & paulum retrorsum versum, & ante illud corniculum etiam filum tenue & dimidium ferme digitum longum versus anteriora directe protensum, paululum tamen elevatum, cui appendiculum adhæret ut in Liliis: filum hoc retro recondere potest: nam post corniculum fovea est in vertice, hinc parva eminentia & iterum vallis, tunc ad unius digiti longitudinem pinna in dorso porrigitur quadrantem lata. Cauda pinnulam habet plus semidigitum longam: à cauda interstitio aliquo versus anteriora circa ani regionem iterum pinnula est semidigitum longa & duæ parvulae in inferiori corpore sub pectore. In medio autem fere corpore, magis tamen versus anteriora, in quolibet latere brachium obtinet, desinens in pinnam duas trientes digiti longam, & pene ita latam, pinna autem brachiorum octo constat spinis quæ per pinnæ longitudinem disparguntur & anterieus prominent instar octo unguiculorum acutorum. Brachium quodlibet unica constat junctura ac versus anteriora deflectit ut ita naturæ piscis commodius serviat. Caret in totum squamis sed tegitur cute in ventre molli, reliquo corpore ad tactum aspera & scabra, ut in Tiburonibus.

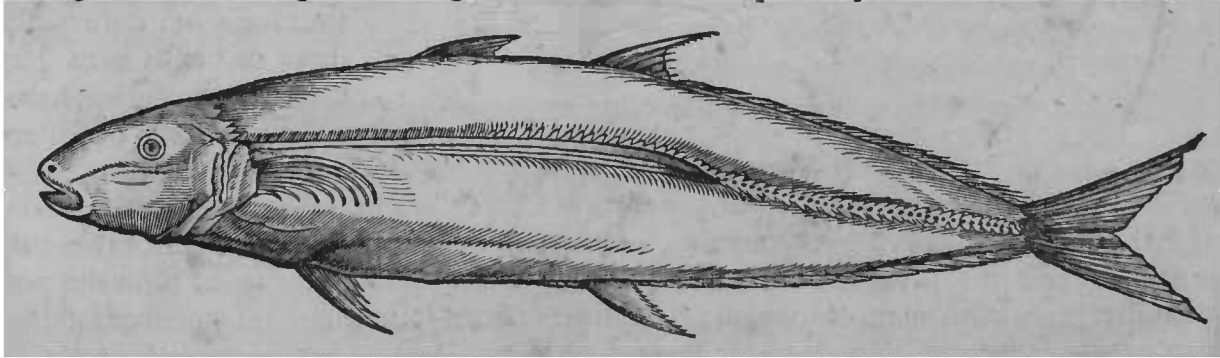

Color cutis est obscure rubricans, cui fuscus admixtus, & per totum corpus maculas habet nigras, figura undarum. Pinnæ & brachia etiam ejusdem sunt coloris cum fusco mixti. Sed pinna in dorso in quolibet latere quatuor habet maculas nigras majores: cauda vero & omnes pinnæ minores eleganter variegatæ sunt. Ventriculum habet duos digitos longum, cum orificio tres digitos longo & duos circiter amplo, quod in ipsas fauces inferitur: Vnde ventriculum inflare instar utriculi potest. Caro ejus non comeditur. Ad orbium classem pertinet. Vescitur squillis: natans egregie explicat pinnas & inflat se ut instar orbis seu pilei appareat rotundus. Habui alium tantum colore differentem, duos & semis digitos longum, qui totus erat coracini coloris splendentis, & se inflabat.

Cutis horum piscium facile detrahi potest & tomento impleta servari.

ANNOTATIO. In descriptione nostra Americæ lib. xv. cap. 12. Iconem dedimus hujus piscis sub nomine *Pira-Vtoewah*, quia eo nomine ad nos erat missus, quod hic revocandum duximus.

CURVATA PINNA Brasiliensibus, Lusitanis *Bointo*. Piscis est Cordcovadi magnitudine, vel etiam major, corpore oblongo, satis tamen lato & crasso, amplis branchiis, oculis grandibus argenteis. Caret squamis & tegitur solummodo cute præterquam in medio laterum: nam

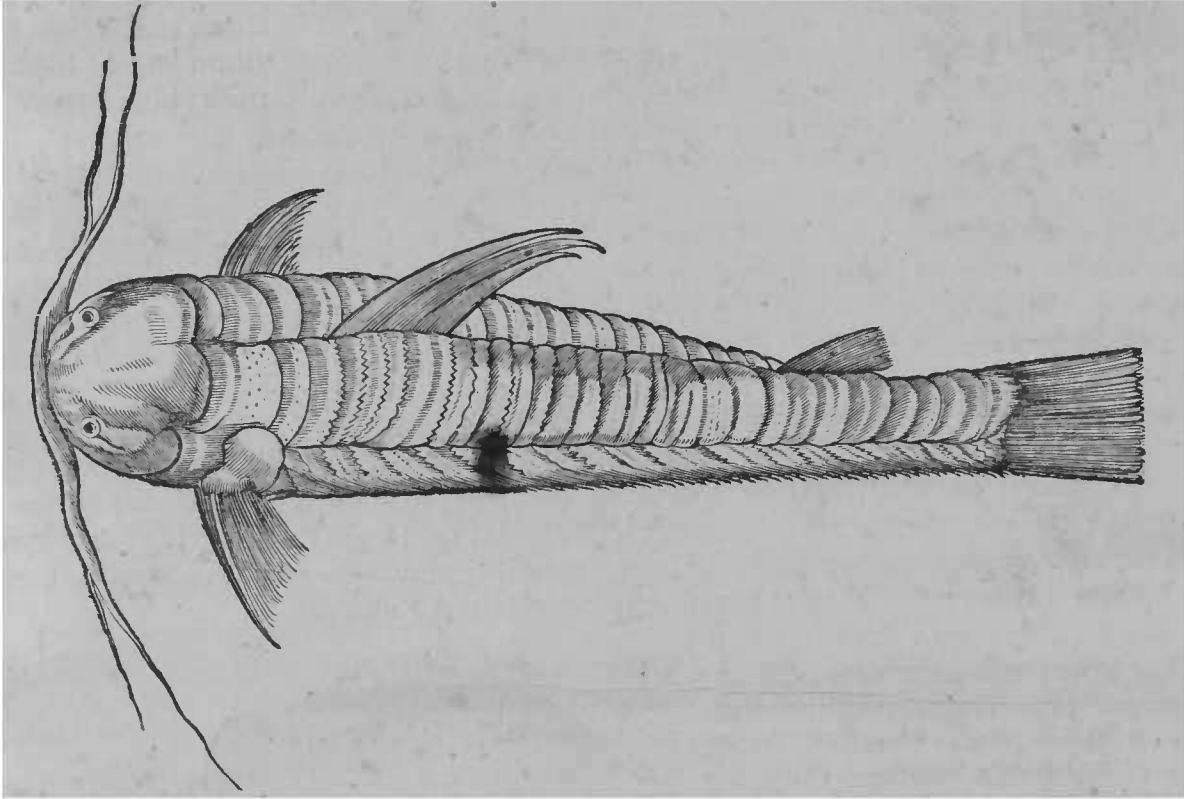

cujuslibet lateris medium à branchiis usque ad caudam permeat lata linea aurei coloris; hinc à branchiis incipiens alia parallelus superius ducitur ad duas partes totius longitudinis; hinc hæc parallela secatur oblique auream, & pergit parallelus usque ad caudam: linea hæc parallela aureæ anterieus & usque dum auream secatur, duplici squamularum serie minimarum insignitur, & rota est glabra; postica parte ubi secatur auream & infra itidem duplici serie squamarum notata, sed majorum, & linea ipsa non est glabra ut anterieus, sed aculeata quasi denticulus piscium. Color pis-

lor piscis in dorso & lateribus subvirescens, in ventre albus & splendens. Pinnae habet septem, nimirum post quamlibet branchiam unam oblongam: duas sub his versus posteriora junctas in infimo corpore: unam in medio ventre, & huic oppositam unam in summo dorso, & adhuc in dorso unam magis versus anteriora. Ab ultima dorsali & ventris pinna continua, haud lata, acuta utrobique abit ad exordium caudae: quae furcata est. Capitur frequentius in mari, & boni est saporis.

ANNOTATIO. Gesnerus scribit Thunnum vel Thynnum veterum, à Lusitanis appellari *Bonito*: item & Amiam ab aliis Boniton appellari è Rondeletio. Sed nulla iconum quas ille dat, satis cum hac nostra convenit.

TAMOATA Brasiliensibus Lusitanis *Soldido* (quia armatus) piscis fluviatilis seu aquae dulcis, edulis. Longitudo corporis ab occipitio ad initium caudae trium & semis digitorum; longitudo capitis unius digiti; latitudo paulo major. Crassities corporis; ubi maxima, nimi-

rum post occipitium, trium, circa caudam duorum. Caput latum ranæ ferme modo; os haud amplum; ad cujus quodlibet latus filum habet unum digitum longum instar barbæ, os edentulum. Oculi minimi crystallini, magnitudine seminis papaveris, circello aurato cincti. Pinnae obtinet octo; ad quamlibet branchiam unam, digitum longam, firmam instar cornu in uno latere, directe à latere protensam: duas in infimo ventre, non ita firmas at ejusdem magnitudinis: unam in medio dorso, alteram in eodem dorso prope caudam, minimam: unam parvam in infimo ventre prope caudam & octavam pro cauda, digitum longam & latam. Totum caput superius tegitur testa dura instar clypei: & universum corpus vestitum est lorica ex oblongis squamosis corporibus composita: suntque hæc corpora per ambitum minutissime serrata & quadruplici ordine tota lorica disposita: id est, coeunt partes seu squamæ loricae in utriusque lateris medio, in dorso & in infimo ventre. Color totius piscis obscure ferreus, præsertim in capite. Carne bona est.

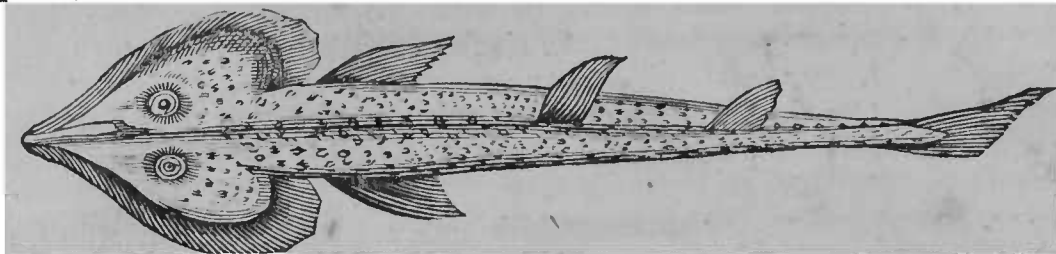
Piscis hic aqua carens in fluvio ubi est, tempore sicco, per terram abit ut aquam quærat.

CAP. VI.

Puraquê. Acara pinima. Pira pixanga. Innominatus.

PURAQUE Brasiliensibus, *Piexe viola* Lusitanis, ob figuram quam cum cithara communem habet qualudunt Lusitani. Piscis est latus, non crassus, cartilagineus. Longitudo ejus ab initio capitis ad finem caudae unius pedis & novem digitorum. Ab initio seu acumine capitis ad octo digitorum intervallum versus posteriora, cordis lati figuram habet uti pingi solet, latitudo ejus, ubi maxima, septem digitorum, excurritque ibi in latere in pinnae instar Rajæ, estque pene transparentes cum luci obvertitur. Caret branchiis. Caput in coni figuram definit. Ab acumine capitis tres digitos & semis retro numerando occurrunt oculi unum digitum ab invicem distantes, rotundi, prominentes, mediocris avellanæ magnitudine, pupilla nigra,

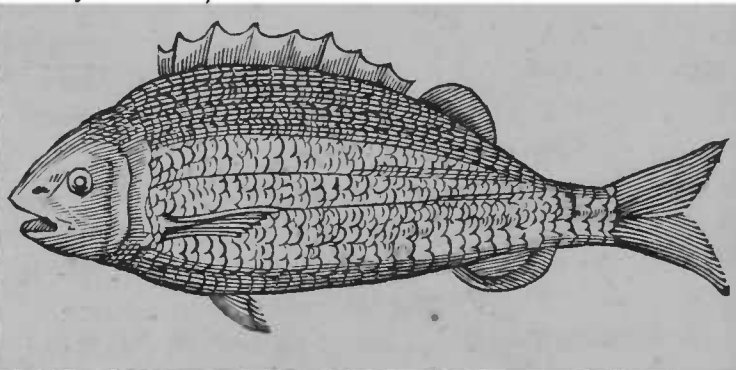
la nigra, circulo aureo. Ad utrumque oculum versus posteriora habet fistulam, minimi digiti apicem capientem, per quam aquam evomere potest. Sub oculis, in inferiori tamen corporis parte, os habet, distans tantum ab initio capitis quantum oculi, sesquidigitum amplum,

edentulum, & duo spiracula sesquidigitum post os versus posteriora: in quolibet latere quinque incisuras habet ut Rajæ & Tiburones. Post anteriorem illam cordiformem corporis partem reliquum corpus teres, aliquantulum tamen compressum, & ibi latum tres digitos & in quolibet latere habet pinnam mollem, tres digitos longam & sesquidigitum latam: hinc angustius fit corpus usque ad caudæ pinnam, ubi digitum est crassum. Caudæ pinna ferme duos digitos longa, paulo plus uno lata, superius longior quam inferius ut in Tiburonibus. Inter duas autem illas pinnas secundas laterales versus caudam in dorso, distantia duorum digitorum ab invicem adhuc duas pinnas erectas habet, ad tactum instar membranæ crassioris, triangulares, duos digitos longas, sesquidigitum latas. Tegitur cute molli, nullis squamis; ac in toto inferiori corpore in medietate anteriori est albus, in posteriori incarnati coloris cum albo mixti. In dorso aut superiori corpore glutinis est colore, fuscis maculis variegato, insperisque egregia varietate puncta ex albo cærulescentia. Pinnæ quoque glutinis habent colorem ac in lateribus aliquid rufescentis mixtum. Acumen capitis cartilaginis colorem obtinet, qua etiam constat. Per totius dorfi longitudinem ad tactum spina dorfi quasi tuberculis minimis eminet. Caput illius recens lucet noctu. Caro ejus non comeditur. Sed si comedatur, afferunt piscatores, per tres horas semisatuos reddi homines, dein sponte ad se redire. Vnius tactus, crepitum articulorum manus & brachii causat, qui tamen statim desinit: & si in medio tangatur artuum tremorem efficit. Capitur mensibus pluviosis, quando tempestuosum est in Bibiribi fluvio, longe ex terra adveniens, cum Rajis & Pastinacis.

ACARA PINIMA Brasiliensibus:

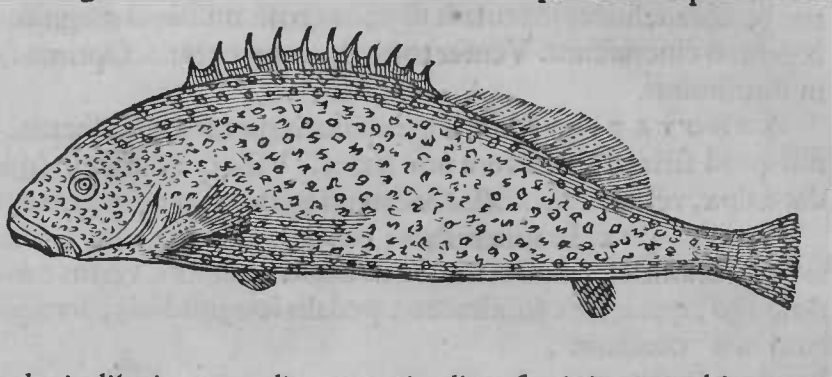
Piscis latus dorso incurvato, sex aut septem digitos longus, quatuor latus, ubi latissimus parvi Carpionis figura aut veriùs Percæ mishicæ. Os habet haud amplum, denticulos minutissimos: oculos satis magnos pupillanigricante transplendente circulo rubro, fusco & albo: Pinnas septem; unam per totum dorsum extensam &

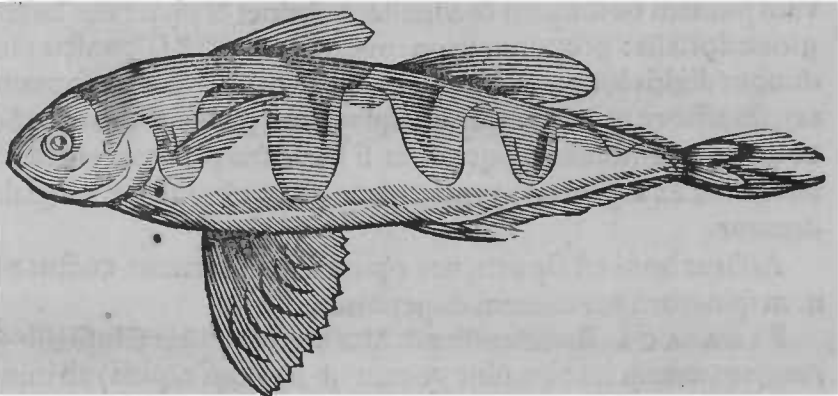
continuum versus anteriora minus uno digito latam, versus posteriora latiore: hujus pinnæ medietas anterior spinis suffulta est & illam in rimam potest recondere, posterior non habet spinas neque illam potest recondere: post branchias in utroque latere unam duos digitos longam, haud latam: in medio ventre duas junctas semidigitum ferme longas firma spina sustentatas: inter anum & caudam inferius itidem unam firma spina munitam: Septima pro cauda est furcata, plusquam sesquidigitum longa, totidem lata. Totus vestitur squamulis argenteis ex auro splendentibus: in quolibet latere septem magnas habet strias secundum longitudinem ad caudam usque extensas, coloris fusci splendentis (in quibusdam aurei seu lutei) à summo item capite per utrumque oculum ad extremitates oris, in quolibet latere capitis lata stria nigra descendit, ad cujus oram aliquid cærulei admixtum est. Ultra harum striarum exortum in dorso, nimirum ubi pinna dorfi initium sumit, itidem per quodlibet latus descendit nigra stria usque ad exortum pinnæ lateris seu oram branchiarum. Omnes pinnæ & cauda coloris sunt lutei seu aurei splendentis. Capitur in mari inter scopulos: & est edulis atque boni saporis.

PIRAPIXANGA Brasiliensibus, Belgis nostris *Gat-visch*/ quia in initio antri inter scopulos degit in mari. Longus est novem digitos, ab initio oris ad exortum caudæ. Cauda duos digitos longa. Os sesquidigitum amplum, minutis sed acutissimis denticulis præditum. Caput haud magnum: oculi magni, prominentes, pupilla coloris instar Turcoidis optimi, circulo nigro, cum aureo & sanguineo mixto. Branchiæ in triangularem figuram desinunt, amplæ & acuta spinula præditæ. Pinnas habet septem: unam per totius dorfi longitudinem extensam, unum ferme digitum latam, & in postica parte latiore, cujus prior medietas undecim firmis spinis sustinetur, posterior est mollis. Post branchias in utroque latere unam, duos digitos

digitos longam & totidem latam, subrotundam & carnosam: duas junctas angustas in medio pene infimo ventre, unica spina singulas firmatas: unam mediocrem post anum spina munitam: Septima est pro cauda, duos fere digitos longa & totidem lata, non secta sed extremo ambitu subrotunda. Tegitur squamulis parvulis per totum corpus, ad tactum glaber nisi à cauda versus caput digitis fricetur. Totum corpus, caput, pinnae, cauda ex albo flavescent: & per totum variegantur maculis sanguinei coloris diluti, rotundis, magnitudine seminis cannabis: quaedam etiam in ventre majores. Pinnae eodem modo maculatae in ambitu suo obscurius rufescent. Figuram fere Auratae habet. Edulis est ac boni saporis. Captus per trihorium extra aquam potest vivere: bihorium postquam mortuus esset aperiebam illum & cor adhuc movebatur exemptum: cor situm erat statim post fauces, & aspera arteria in id inferebatur, eratque digitum remotum à reliquis visceribus per mediastinum; minimum utique & vix granum tritici æquans etiam quando spiritu inflatur.

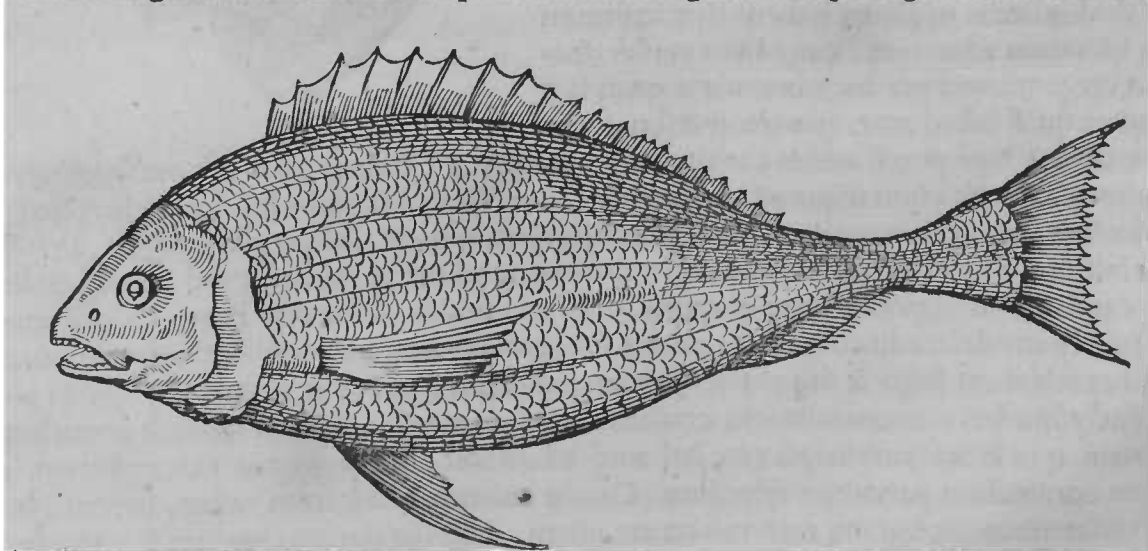
Piscis hic (quem Auctor non nominat) in septem digitorum longitudinem excrescit; figura similis illi quem vulgo *Harder* appellamus; pinnis tamen aliter formatis: duae enim quae in infimo ventre anteriore sub branchiis sunt, magnae & latae, duae post branchias in lateribus parvae; in dorso duae mediores, & in inferiori ventre posteriori parva. Cauda constat pinna furcata. Os parvum, oculi magni. Cutem habet glabram, sine squamis: in dorso nigricantem, ac in utroque latere quatuor nigricantes maculae magnae à dorso protenduntur, in ambitu suo violacei coloris: inter maculas autem versus dorsum prominet thalassinus color: reliquum corpus argenteum. Pinnae nigricantes cum violaceo mixtae; & duae illae magnae sub ventre quinque argenteis maculis singulae insignita. Insignis coloris piscis quando natans videtur. Victitat venenatis illis *Besaenen*.

CAP. VII.

Sallema. Uubarana. Pira aca. Capeuna.

SALLEMA seu *Salema* Lusitanis (Salpa Græcis & Latinis, de qua vide Gefnerum) piscis in pedalem magnitudinem excrescit, paulo minor Sargo, cum quo figura, ore, dentibus,

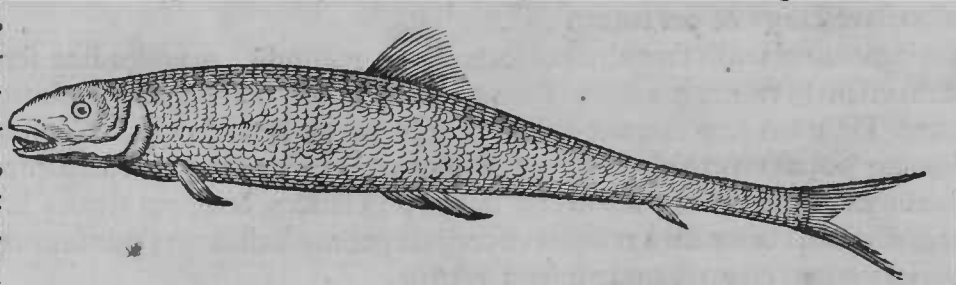

pinnis plane convenit, ut & squamarum ordine: colore tantum differens à Sargo, qui argenteus quidem est, at superius in capite paulum fuscescens, in lateribus flavescent. In utroque autem

autem corporis latere secundum longitudinem novem strias flavas seu aurcas habet à capite ad caudam usque extensas : itemque in medio duorum digitorum intervallo ab oculis supra pin-
nas postbranchiales maculam nigram grossi misninci magnitudine. Pinnæ, ut in fargo, fere ex argenteo cinerefcunt. Venter totus argentei coloris. Optime sapit ejus caro: capitur in mari & in fluminibus.

ANNOTATIO. Icon Salpæ minoris quam dat Gesnerus, bene convenit cum hac nostra, nisi quod strias illas novem non habet. Vide & Aldrovandum lib. 11. cap. 20. qui & Iconem dat Salpæ, verum cum nostra hac neutiquam convenientem & admodum crasse expressam.

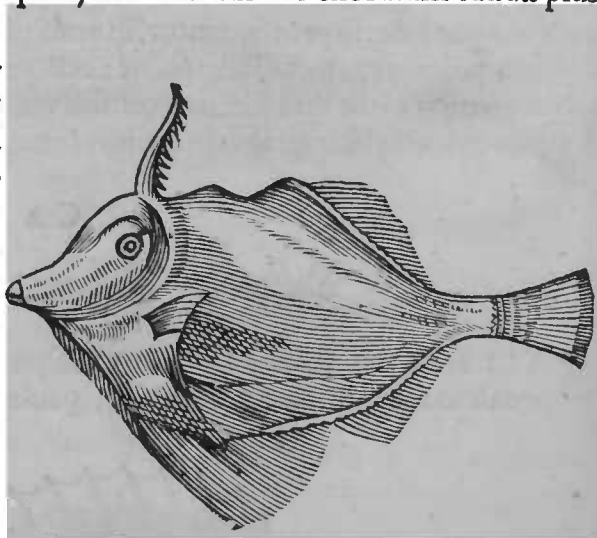
VVBARANA Brasiliensibus, piscis figura corporis Trutæ nostrati similis, ubique ferme æqualis crassitie, paulum tamen in dorso exaltatus, versus caudam autem angustior. Corpore oblongo, quadrate cylindraceo : pedalis longitudinis, semipedem crassius. Caput acuminatum seu coactum, haud magnum : oculi stufieri magnitudi-
ne, pupilla nigra, circulo primo aureo, exterius argenteo : Os edentulum & la-
pis illi pro lingua. In

medio dorso unicam habet pinnam duos pene digitos longam, unum antèius latam, trapezii figura, non tamen duris spinis firmatam. Post branchias in quolibet latere versus inferiora par-
vam pinnam oblongam & angustam obtinet & duas tales laterales ad infimum ventrem è re-
gione dorsalis: prope anum unam parvam. Cauda constat pinna furcata, instar harengi plus
duobus digitis longa. Squamulas habet ordine lineari secundum longitudinem corporis posi-
tas, ita affabre ut ad tactum quaquaversus glaber videatur. Superne si aspiciatur olivacei est
coloris, at eminus aut lateraliter si intuearis plane argenteus ac splendens videtur & dorsum
cærulefcit ex argenteo: venter plane albus: branchiæ ita glabræ sunt ut laminae argenteæ vi-
deantur.

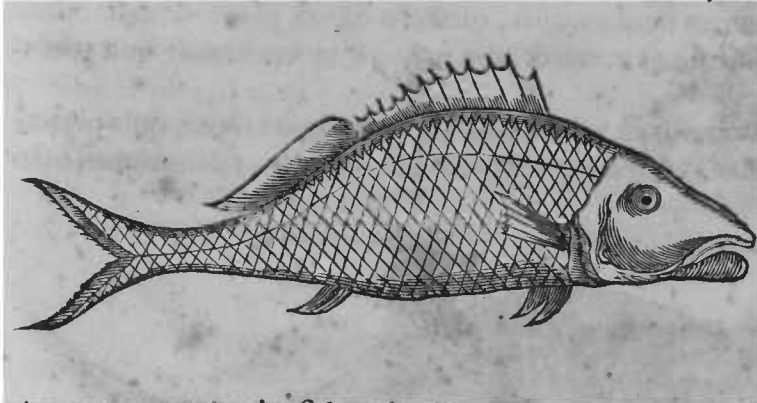
Affatus boni est saporis, nec opus est desquamare: coctus non ita commodus ob multitudi-
nem spinarum per carnem dispersarum.

PIRACA Brasiliensibus: Monoceros piscis Clusii (lib 6. cap. 28.) *Piexe-porco* Lusitanis
(multos autem hoc nomine vocant ob figuram capitis) ab initio oris ad exordium caudæ plus
tribus digitis longus, duos latus, ubi latissimus:
corpore lato & compresso, lateribus latitudi-
nem facientibus, non ventre aut dorso. Os plane
exiguum, figuræ porcinae & antèius in inferiori
mandibula duos habet dentes latiusculos ut or-
bes habere solent, in superiore plane parvulos: o-
culos satis amplos flavescentes, pupilla nigra. Su-
pra oculos in dorso paulum versus posteriora
corniculum erectum fert paulum versus post-
icam partem corporis incurvatum, minus uno
digito longum, rotundum, crassitie mediocris
fili & duplicem ordinem habens denticulorum
seu spinarum acutarum, cuspidibus versus dor-
sum vergentibus, per membranulam quandam
tenuem quasi sustentatur, quæ transversim dorso
annectitur. Non potest autem corniculum deponere ut Clusius putat. Ab ore superius versus
in altum adsurgit caput usque ad corniculum, quod quasi colliculo insidet, dein recto trami-
te dorsum fertur & iterum in collem Cameli similem assurgit, ibique pinna tenuis, angusta su-
mit initium quæ paulo plus unius digiti spatio extenditur in dorso, quod ibi descendit ver-
sus caudam: in opposita parte corporis inferioris similis pinna est. Porro ab oris quoque
inferiori parte descendit corpus, ac primo sub utroque oculo in quolibet latere rimulam ha-
bet branchiarum loco & sub rimula parvam pinnulam parallelogrammi pene figura: corpus
autem ipsum inferius extenditur in crassam & plusquam sesquidigitum latam & unum longam
pinnam, quæ firma spina in ipsa cute latitante sustentatur; & hæc versus extremitatem habet
etiam corniculum parvulum spinosum. Caudæ exortus quadratum refert, habens pinnam
tribus lateribus quadratam, extremitate arcuatam, duas digiti partes longam & unam fere la-
tam Cutem habet ad tactum scabram, ut cutis est panapanæ, coloris obscure flavi seu um-
bræ, uti & pinnæ & cornicula & cauda. Pinnis tamen aliquid aurei admixtum; ut & ipsi cuti
versus

versus dorsum; ut plerumque habere solent omnes Orbis species: Nam Orbis speciem deputo, quum ventrem aliquo modo possit inflare.

CAPEVNA Brasiliensibus: Piscis est corpore oblongo non lato, qui in septem digitorum longitudinem excrefcit. Os illi obtuse acuminatum; habetque in superiore atque inferiore

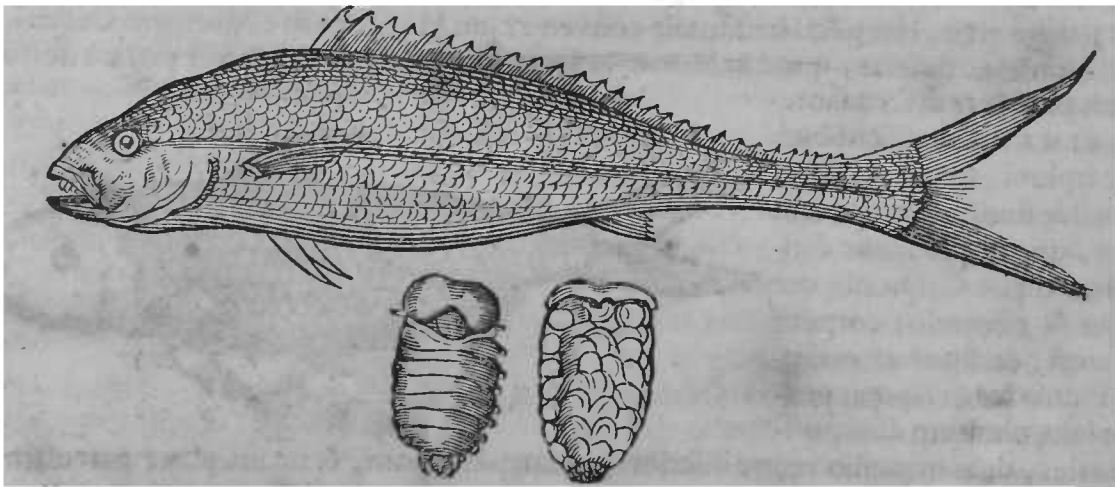
mandibula unam seriem minimorum denticulorum: tota cavitas oris cum lingua sanguinei coloris insignis: Oculi illi parvi, stuseri magnitudine, crystallini, circulo parim argenteo colore variegato. Pinnas obtinet septem; in quolibet latere post branchiam unam oblongam, tenuem quasi triangularem: duas triangulares in infimo ventre; unam post anum firma spina mu-

nitam: unam per dorsum longitudinem excurrentem, cujus anterior medietas spinis munita, quam recondere potest, posterior mollis & sine spinis: cauda bicornis, molli pinna. Tegitur squamulis parvis argenteis, in quibus aliquid aurei transplendet. In quolibet latere habet duas lineas crassas aurei coloris, unam à summitate oris per oculos & medium latus tendentem ad caudam, alteram magis superius per dorsum latum pergentem. In summitate capitis livescit. Pinnæ omnes sunt cineræ: venter albus ut & ejus pinnæ. Coctus boni est saporis. Capitur in mari inter scopulos.

CAP. VIII.

Acarapitamba. Jaguacaguare. Pirametara.

A CARAPITAMBA Brasiliensibus: piscis oblongo corpore ut mullus seu barbus, in duorum pedum aut etiam majorem longitudinem excrefcit: os habet minutum & dentes:

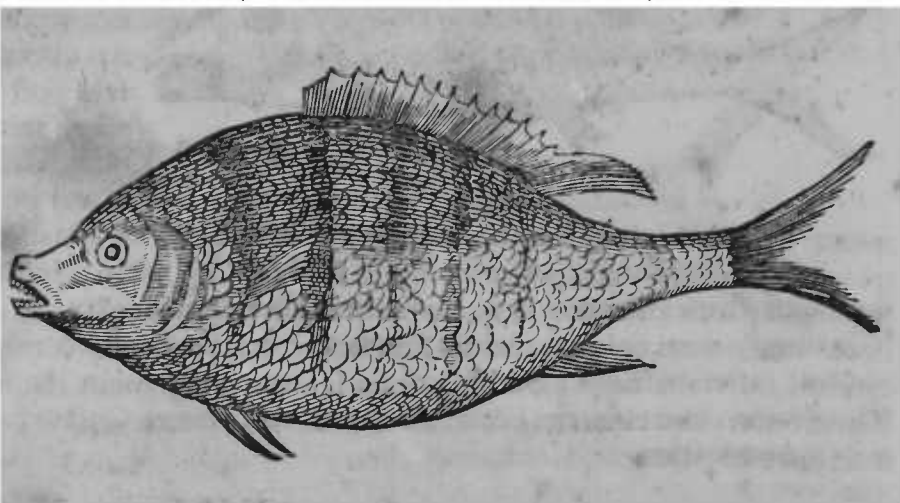
oculos amplos, pupilla crystallina, circulo miniato: Pinnas septem; unam à summitate dorsum tendentem ad exortum caudæ fere, spinis suffultam, digitum latam aut paulo amplius: postquamlibet branchiam unam tenuem & longam; subtus in ventre duas junctas, & prope anum unam: cauda constat pinna quinque digitos longa, quæ in duo obliqua cornua desinit. Squamis totus vestitur modo Carpionis, eleganter ex purpureo cæruleis. In utroque latere in medio ab oculis ad caudam tendit linea sesquidigitum lata; aurei coloris, per totum autem dorsum & latera usque ad hanc lineam puncta aurea majuscula habet: sub linea in lateribus subtiles lineas aureas seu flavas, secundum longitudinem. Venter albicat. Pinnæ laterales & ventris ex albo flavescunt. Dorsalis pinna & tota cauda aurei sunt coloris. Optime sapit assatus, & melius quam coctus. Pinnæ ejus lucent noctu. Capitur in mari.

Hic piscis à crustaceo quodam animalculo vexatur, sesquidigitum longo, digitum crasso, figuræ oblongæ, ut cauda Gammari & eodem modo formato & crustato: constat autem septem juncturis, & habet quatuordecim brevia crura, unguiculis acutis prædita, in quolibet latere septem: antè corpusculum paululum ampliatur. Corpus molle est sub crusta instar cochleæ lenta cute obductum: nec oculi nec os apparent. Hoc animalculum ori piscis se ingerit & unguiculis suis arcte faucibus inhæret, nec umquam piscis se ab illo liberare potest. Postero die adhuc vivebat capto pisce & pridie mortuo; in totum albi est coloris.

ANNOTATIO. Habes apud Gesnerum Iconem pediculi atque etiam pulicis marini, sed quæ cum hac non conveniat, quæ pisci, convexa & prona parte, subjecta est: quanquam hoc animalculum quod Author describit, meritissimo pediculum marinum appellari posse iudico, aut forte etiam camicem, nam forma, licet ovalior, non abludit. Vidi crustras satis amplas quas pediculi marini esse afferebant nautæ nostri, quarum figura plane cum hac congruebat, sed crusta minutis veluti squamulis ex viridi & albo mixtis erat contexta: quæ paulatim decidunt.

IAGVACAGVARE Brasiliensibus: *Iaqueta* Lusitanis, id est, interula, à colore, quia nigræ ejusdem coloris amiciuntur. Piscis instar Percæ nostræ latus & obrotundus, ad summum octo

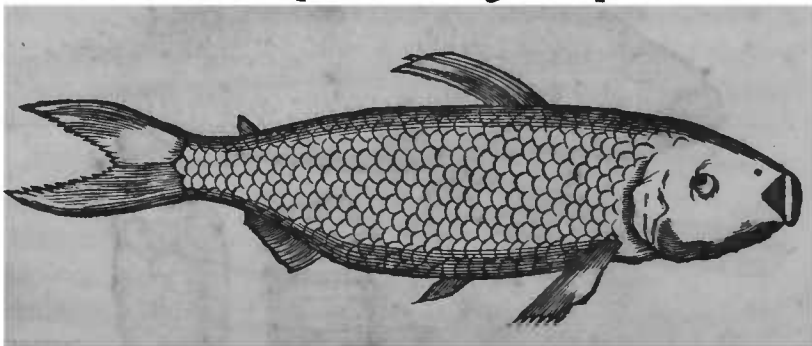
digitos longus, quinque aut sex latus. Os habet parvum, cum minutis dentibus ordine digestis: oculos mediocres crystallinos, circulo fusco: Pinnae porro septem, unam à medio dorso ad exortum caudæ protensam, spinis suffultam, anteriori quidem parte semidigitum latam, posteriori latiore & in trianguli figuram desinentem.

Duas postbranchiales, duas in inferiori ventre; unam post anum latiusculam: caudam denique duos digitos longam, parallelogrammi figura, quæ in duo cornua desinit. Squamis vestitur, instar percæ, majusculis; quæ è cinereo cærulescunt. A dorso autem per latera latæ lineæ descendunt ad ventrem nigræ, in quolibet latere quinque. Superius caput quoque nigrescit; venter vero albescit atque cærulescit. Pinnae omnes è cinereo cærulescunt & quodammodo nigricant versus extremitates. Tota denique cauda nigra est. Edulis est piscis.

ANNOTATIO. Hic piscis haud male convenit cum Mormylo sive Mormyro Gesneri, nisi quod Icon in eo differat, quod in Mormylo Gesneri plures lineæ nigræ vel pullæ à dorso ad ventrem per latera descendant.

CVRIMATA Brasiliensibus: Piscis carpioni, figura, colore, carne valde similis: sesquipedem longus, quatuor & semis digitos latus: capite Carpionis; ore rotundo & edentulo: corpore oblongiori, & squamis majusculis. Pinnae habet septem præter caudam; nimirum duas postbranchiales, duas in medio ventre inferiori, unam post anum, & unam plane parvulam parallelogrammam huic oppositam in dorso; unam denique in medio dorso, magis longam quam latam. Totus piscis coloris est argentei ut Carpio, & ejusdem saporis.

Non capitur nisi in dulcibus aquis.

PIRAMEARA Brasiliensibus, Lusitanis *Salmoneta*; piscis quinque digitos aut circiter longus, totidemque crassus, ubi crassissimus. Caput habet haud magnum, quod statim deprimatur ab oculis ad os, quod illi parvum, lunatum, & minimis denticulis præditum: in inferioris mandibulæ extremitate barbam habet constantem duobus quasi funiculis crassiusculis, duos digitos longis, & ab exortu ad medietatem incarnati, reliqua flavi coloris. Oculi nigri splendentes, circulo flavo. Pinnae obtinet septem; duas in dorso sesquidigitum longas & latas; duas postbranchiales angustas, sesquidigitum longas: & subter has duas in infimo ventre junctas ejusdem magnitudinis, unam parvam in infimo ventre subter secundam & posteriorem in dorso. Cauda furcata constat pinna duos digitos ferme longa. Squamas habet instar *Brasem* nostratis. Color universi piscis, in corpore, capite, cauda, pinnis, dum vivit, plane sanguineus est, nisi quod cauda in fine auream habeat fimbram: in utroque autem latere, maculæ nigræ ordine positæ, magnitudine stuferi nostratis: quando vero per bihorium est mortuus color ille sanguineus mutatur in aureum & flavum sanguineo sparsim mixtum. Piscis est edulis.

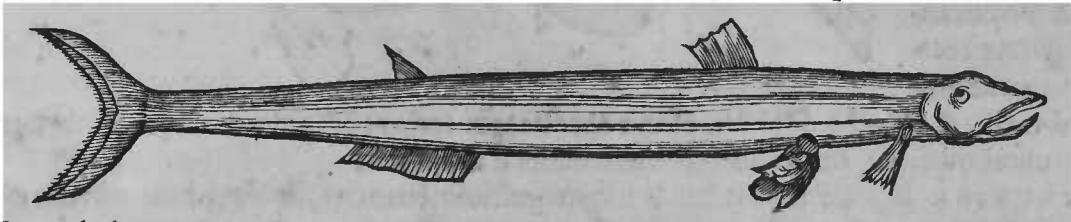
ANNOTATIO. Nulli est species; de qua videndus Matthiolus commentario in Dioscoridem

videm lib. 11. cap. 21. nam duas species recenset, utrasque à Venetis appellari *Barboni*: à cæteris autem *Triglia* & *Barbone*: Hispanis *Salmoneta*. Vide & Gesnerum. Aldrovandus autem prolixè de illis agit lib. 11. & sequentibus. Quia autem icon apud hos omnes reperitur, hic nullam addimus.

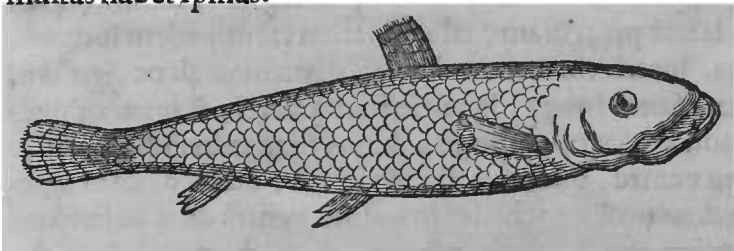
CAP. IX.

Tareira d' Alto. Tareira do Rio. Piratiapia. Ceixupira.

TAREIRA d' Alto, id est, marinus, piscis tereti corpore, decem digitos longus (reperiuntur & majores) quinque crassus, ubi crassissimus, nam versus posteriora sensim minui-

tur. Caput habet colubrinum, supra oculos in duo tubera elatum: oculos pupilla nigra, circulo flarescente; os acuminatum satis amplum, interius flavum, denticulis acutissimis munitum, quales & lingua habet. Pinna obtinet octo, nimirum in quolibet latere post branchias unam, uno plus digito longam, trientem latam, directe à latere protensam: post has interstitio pene sesquidigiti in infimo ventre duas junctas figura trapezii, duos digitos longas & totidem fere latas in extremitate: versus caudam in infimo ventre unam duos digitos longam in corpore extensam, sed plane angustam; supra hanc in dorso parvula est instar cuspidis culltelli: in medio dorso una pene quadrata, duos digitos lata, plus uno longa: Octava est cauda vix sesquidigitum longa & furcata. Pinnæ autem omnes instar foliorum papaveris sunt tenues, & mollibus spinis sustentantur. Squamulis vestitur peltatis, ita affabre compositis ut ad tactum glaber videatur. Venter totus albicat: latera & dorsum secundum longitudinem lineas habent alternatim flavas & virides. Oræ squamularum circumcirca brunneæ sunt, & videntur quasi rhombi ordine positi essent brunnis lineis circumscripti, & ac si per unum ordinem tenderet linea flava, per latera viridis. Pinna in dorso secundum longitudinem strias habet brunnas reliquæ flavas. Cauda itidem striata brunno. Caput superius maximam partem brunnum. Piscis assandus, nam coctus non ita bonus est. Sapore autem multo antecellit Tareira do Rio, qui multas habet spinas.

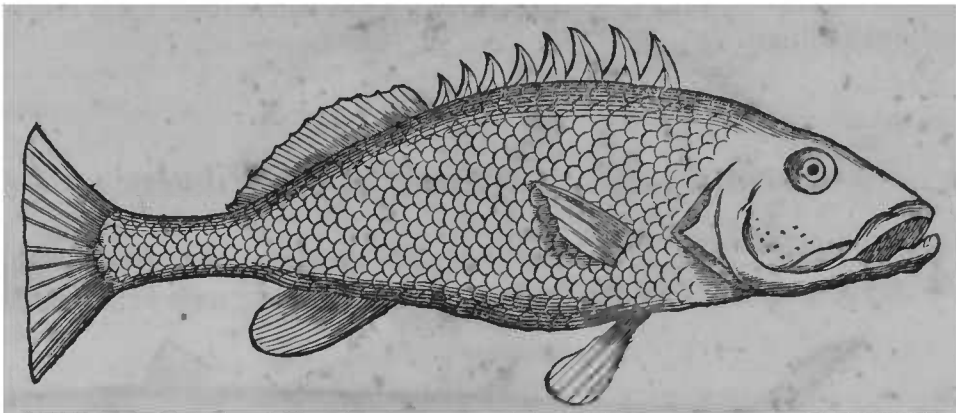

TAREIRA do Rio (id est, fluvialis) oblongo corpore, dorso recto, ventre paululum protuberante: inferior illius mandibula longior superiori: dentes habet acutissimos & inter eos duos longiores in medio inferioris mandibulæ & quatuor tales in supe-

riore: mordet vehementer. Oculi satis magni, prominuli, pulchri, pupilla atra, cætera nigri. Caput Lucii capiti parum simile. Longus est piscis quindecim, aut sedecim digitos. Pinna habet sex: nimirum duas oblongas post quamlibet branchiam unam, duas junctas oblongas in infimo ventre, unam post anum parallelogrammi figura; unam in medio dorso magnam, rectam, parallelogrammam, plus tribus digitis longam, duobus latam. Cauda parallelogramma pinna constat, duos & semis digitos longa, sesquidigitum lata, in extremitate circinata. Totus tegitur squamis satis magnis, fuscis in dorso & lateribus; verum in lateribus fuscum argenteo est variegatum, ut ita per fuscum argenteum videatur. Caput tegitur dura testa fusca. Venter totus albicat. Pinnæ omnes fuscae, sed nigro undulatæ transversim ut Nisi cauda: itidem & cauda. Capitur in fluviis; edulis est, sed multas habet spinas.

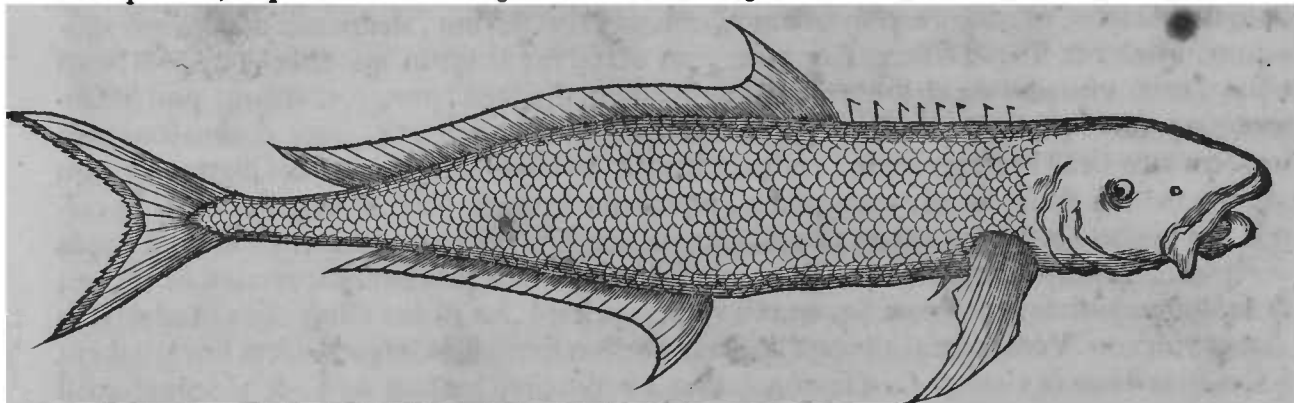
PIRATIPIA Brasiliensibus piscis est oblongo corpore & satis crasso, interdum tantam magnitudinem acquirit ut quinquaginta libras æquet: oris pars inferior longior superiori. Denticulos habet acutos, inordinate positos & tota oris cavitas cum lingua est rubra. Oculi prominentes, pupilla crystallina ovali & circulo rubro. Ante utrumque oculum habet foramen. Branchiæ desinunt in trianguli figuram, & sunt amplæ. A summitate dorsi ad caudam usque extenditur pinna, quæ ad medietatem anteriorem spinis surrigitur, reliqua medietas est mollis. In inferiori corpore prope anum etiam pinnam mollem habet obrotundam: in quolibet latere post branchias unam, & duas in infimo ventre junctas, oblongas. Cauda fere quadrata est, at in extremitate paulo latior quam in exortu. Squamis vestitur parvis. Dorsum &

infimus venter cinnabarii sunt coloris, latera ex gryseo fufcescunt. In totum præterea est maculatus, & in dorso quidem maculas habet majores nummo mifnico, ex gryseo fufcas, in lateribus vero & infimo ventre minores ejusdẽ coloris. Pinnæ omnes cinnabarii coloris, in extremis oris lineam albissimã habentes, adque eam fimbriam latam nigerrimã. Postbranchiales pinnæ totaliter cinnabriæ sunt

sine fimbria nigra aut alba. Dorsalis pinnæ medietas anterior tota rubra, reliqua fimbriata albo & nigro ut reliquæ. Optimi saporis carnem habet si coquatur.

CEIXVPIRA Brasiliensibus: piscis hic magnitudinem acquirit interdum novem aut decem pedum, atque crassitiem corporis humani; corpore oblongo & capite atque figura cor-

poris Tuberoni haud absimilis. Quem describo tantum duos pedes erat longus cum semisse. Erat illi caput compressum & latum, septem digitos longum & fere quinque latum: os haud ita amplum pro mole corporis, parabolicæ figuræ, edentulum, prominentiis tamen acutissimis confertim repletum: lingua lata: oculi albi haud magni, paulo majores duplo stufero Hollandico, pupilla crySTALLINA. Branchias habet satis amplas: Pinnas septem, nimirum postquamlibet branchiam unam, directe à latere protensam, triangularem, semipedem longam, duos & semis digitos latam, ubi latissima. Interstitio fere sex & semis digitorum ab occipitio in medio dorso incipit pinna quatuordecim digitos longa, in initio triangularis, & quatuor digitos alta, hinc sensim minuitur & ad caudam ferme pertingit, ibique triangulo definit. Huic opposita est ejusdem figuræ una in infimo ventre, undecim digitos longa, desinens cum superiore, sed non cum illa incipiens. Infra duas postbranchiales in infimo ventre duas habet junctas, quamlibet tres & semis digitos longam & sesquidigitum latam. Septima pinna est cauda, incipiens duorum digitorum interstitio à fine dorsalis & ventris, bicornis, superius cornu fere octo digitos longum, inferius paulo brevius, nimirum septem digitorum.

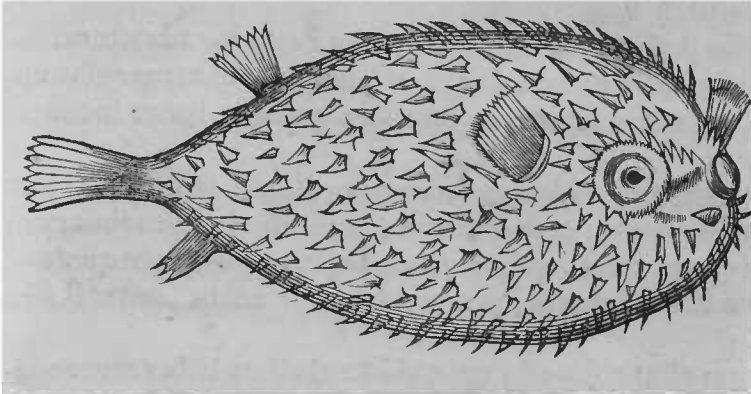
Pinnæ omnes antè spinas habent sed molles. In interstitio inter occiput & dorsalem pinnam, octo osseos triangulares aculeos prominentes obtinet quos recondere in carne & erigere potest, ac pro armis usurpare. Ante quemlibet oculum, intervallo unius digiti foraminulum habet duplex. Caput osseum & glabrum. Totum corpus exiguis squamulis vestitur, ita ut totus piscis glaber videatur. Colore totus est niger, excepto tamen ventre, qui albissimus instar cretæ; in lateribus (inter album & nigrum) paululum canescit nigredo, cætera, ut dictum, nigerrima. Pinnæ omnes nigræ, exceptis duobus infra postbranchiales in infimo ventre quæ albæ sunt, oris nigricantibus. In utroque latere piscis linea quædam profundior reliquis squamulis tendit ad caudam usque, ejusdem cum corpore coloris. Piscis gravis ac pinguis est, ac pro optimo habetur inter omnes in Brasilia, præsertim quando adhuc mediocris est magnitudinis. Capitur in Mari.

C A P. X.

Guamajacu guara. Piquitinga. Araguagua. Camuri.

GVAMAIACV GVARA Brasiliensibus, Lusitanis *Peixe porco*, & *Diabe*: orbis est species. Longitudo ejus ab initio oris ad pinnæ exortum in cauda quatuordecim digitorum: pinnæ caudæ

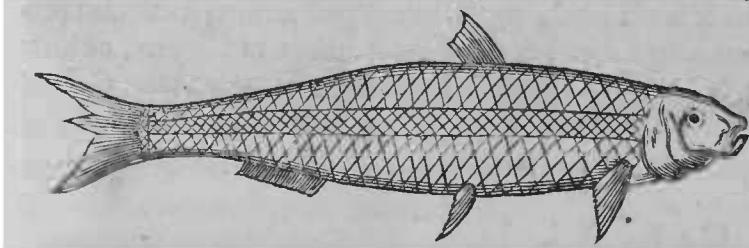
caudæ longitudo plus duorum digitorum. Rotundo est corpore & crassities ejus duorum & viginti digitorum. Caret squamis, tegitur cute, per totum corpus ex fusco ochræ coloris pallidi, in ventre albi. Totum corpus aculeis munitum est, qui in lateribus longiores, in reliquis partibus breviores (longiores autem sunt duorum digitorum) teretes, in extremitate valde acuti & singuli tribus insertionibus, quasi triquetris, cuti infixi. Inter aculeos cutis ubique maculis nigris scætet excepto ventre. Oculos habet magnos eminentes: os parvum obrotundum,

edentulum: pinnas tantum quatuor, duas in lateribus duos & semis digitos longas: unam in dorso versus caudam ejusdem magnitudinis & minorem sub ano.

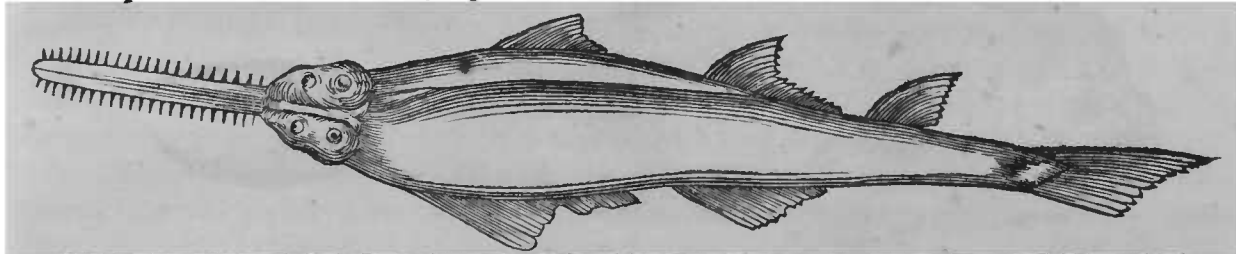
Orbis muricatus dici potest Gesneri pag. 745. quia aculei ipsius referunt murices.

Habui alium minorem vivum mense Februario anni 1639. item alios duos mense Septembris vivos. Cutis eorum erat è fusco virescens, in ventre nigricans: aculei ut prioris & plane similis figura corporis: prope quamlibet pinnam, maculam habebant nigram, ut & utrimque ad latera prope os. Pinnarum color erat flavus: oculorum pupilla nigricans, circulo luteo. Supra utrumque oculum cornu exile, satis longum, molle, cutacea substantia constans, quod præ se fert natans, quando autem extra aquam est flavescit. Inflare se potest & iterum considerare. Sonum edit Vlch ulch. Si velis ut se inflet, trahere pinnam quæ in dorso est.

PIQVITINGA Brasiliensibus: Pisciculus est duos, aut paulo plus, digitos longus, figuræ pene ut Parabuçu à quo non multum differt ut dicam. Os habet parvulum, sed quod ample aperire & rotundare potest: oculos satis magnos, nigros, circulo ar-

genteo: branchias amplas: pinnas sex & septimam pro cauda: nimirum duas postbranchiales, triangulares, inferius positas: duas junctas in medio infimo ventre: unam triangularem in medio dorso, unam post anum: cauda constat pinna furcata. Color capitis argenteus splendens superius olivaceo imbutus. Tegitur squamulis albis, in dorso tamen olivaceus color transluet. Per utriusque lateris medium tendit linea recta, lata, argentea, splendens usque ad caudam. Pinnæ omnes albæ. Differt à *Piabuçu*, quod ille paulo major evadat, & linea illius lata non splendeat, cum reliquum corpus splendeat, quod in hoc contrario se habet: *Piabuçu* etiam pinnam habet in dorso prope caudam, qua hic caret. Cæterum caro similis, edulis.

ARAGVAGVA Brasiliensibus: Gladius Scaligeri in commentariis ad Histor. Animalium pag. 227. Græcis Xiphias, Belgis **Sweet-visch**. Junior erat quem describo. Corporis longitudo ab occipite ad pinnam caudæ unius pedis & septem digitorum; crassities maxima (nimirum inter duas laterales pinnas anteriores) novem digitorum. Capitis longitudo duorum & semis digitorum; quod cordis figuram habet, compressum, nec crassum. In hujus medietate paulo tamen versus anteriora in quolibet latere oculus stufæri magnitudine & post quemlibet digiti fere intervallo spiraculum, per quod aquam evomit; & sub hisce, in inferiori tamen parte, os duos digitos amplum, labiis instar limæ acutis, sine dentibus (quod & Scaliger notat.) In extremo autem capitis versus ensen, in inferiori parte duo sunt spiracula, substantiæ interius instar branchiarum, quibus sine dubio gladium regit, nam inter has branchias ensis oritur, novem digitos longus, sesquidigitum fere latus, in extremo paulo angustior, constans substantia ossea, habetque in quolibet latere octo & viginti dentes ordine oppositos, sesquidigitum ferme longos & acutissimos. Pinnae habet septem; videlicet duas ad latera, quæ duos digitos post spiracula incipiunt, duos & semis digitos longas, paulo plus tribus latas: & quatuor digitorum interstitio post has in lateribus iterum duas sesquidigitum longas, totidem latas,

latas, supra has in dorso unam, ejusdem magnitudinis: deinde in extremitate corporis fere in dorso itidem talem & septimam pro cauda, quæ superius quatuor digitos longa, inferius duos & semis, duos lata, ubi latissima, ut in Tuberionibus.

Corpus subteres est, angustum versus posteriora, cute vestitum ut *Panapana* ad tactum dura & scabra, quando sicca, coloris in superiori parte & lateribus leucopæi, in ventre albicantis. Inter duas pinnas majores in ventre & versus latera, in quolibet quinque habet incisuras ut *Panapana*.

Æstimari facile magnitudo piscis potest, nam habui quorum enses duos & semis pedes longi erant cum septem & viginti dentibus utrimque: item quorum ensis similis longitudinis cum viginti dentibus utrimque: quinetiam quorum ensis quinque pedes erat longus, cum quatuor & viginti dentibus utrimque. Carnem habet bonam, præsertim junior adhuc, instar Raijæ vel paulo meliorem.

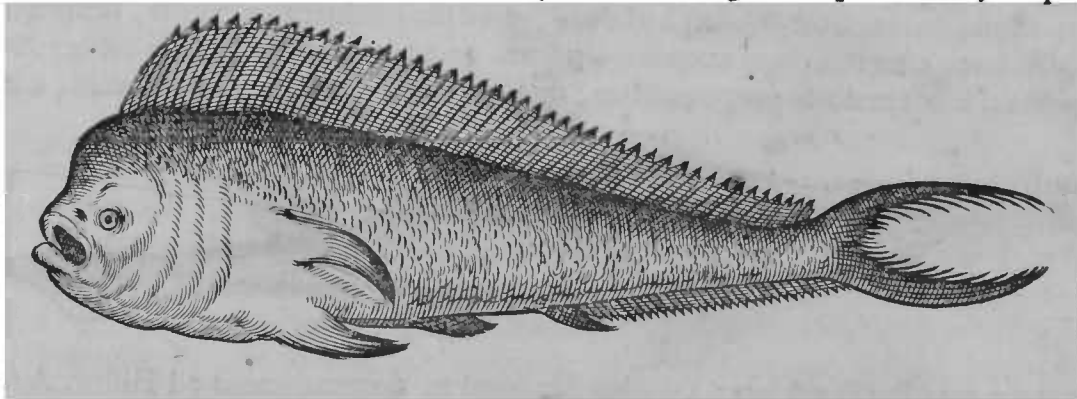
ANNOTATIO. Xiphias Græcorum alius piscis est, qui quidem gladium habet mucronatum, verum in lateribus minime dentatum, de quo vide Rondeletium lib. VIII. cap. xv. Ad eundem modum describitur à Gesnero.

CAMVRI Brasiliensibus; Lusitanis *Robalo*, piscis duos pedes longus, Lupo nostro figura corporis similis atque etiam ore, crassus plus uno pede, ubi crassissimus: caput sesquipedem pene longum: os semilunare, in medio paulum acuminatum, sex digitos longum, sed quod magis dilatare atque rotundare potest, ita ut circumferentia ejus fiat tredecim digitorum: oculos habet dupli stueri magnitudine, pupilla crySTALLINA, circulo aureo: Pinnas octo; nimirum duas in dorso, priorem tres digitos longam & paulo plus latam, firmis spinis sustentatam, quam in rimam recondere potest: alteram huic magnitudine parem, sed spinis destitutam, nec habentem quo condatur: duas postbranchiales, paulo plus tribus digitis longas; duas in infimo ventre quatuor digitos longas, duos & semis latas; unam talem post anum; octavam pro cauda, quæ est furcata, quinque digitos longa, sex lata. Squamas habet ut *Carpio*, coloris argentei, splendentes; in dorso autem & lateribus aureus admiscetur: Venter plane albicat: Pinnæ sunt aurei coloris, quibus aliquid fusci admixtum est; in quolibet latere superius à fine branchiarum usque ad medium exortus caudæ, ductam habet lineam crassam, nigram.

CAP. XI.

Guaracapema. Mucu. Abacatuaja. Acarapeba. Miiripira.

GVARACAPEMA Brasiliensibus; *Dolsijn* Belgis: Mas est doradæ. Piscis compresso corpore & latus, licet non ita crassus. Caput definit in figuram quadratam, estque in fronte

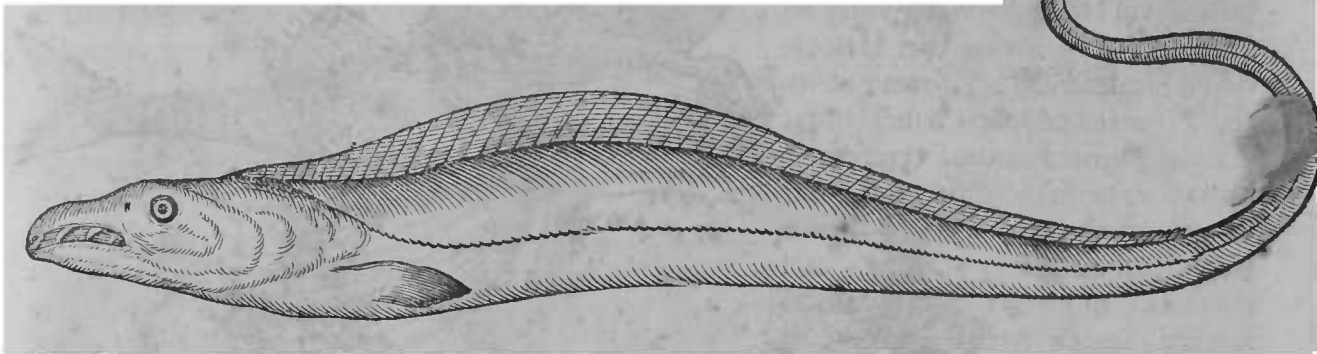
ita in aciem eductum, ut facilius fluctus maris natando secare posset. In sex aut septem pedum longitudinem excrefcit: latitudo sive altitudo, ubi maxima, nimirum versus anteriora & pone caput, sesquipedalis. Os habet haud ita amplum, pro magnitudine corporis mandibulas compressissimas, denticulos acutos. Paulo supra os & quidem versus ejus interiora oculi positi inferiori loco, ne nimirum in aquis imperiose ageret, qui alias linceus. Oculi autem sunt magni, rotundi, pupilla crySTALLINA, cæterum argentei coloris. Branchias habet amplas: Pinnas septem, nimirum unam insignem à summitate capitis per totum dorsum extensam usque ad caudæ exortum, latam in medio septem aut octo digitos, quæ sensim minuitur, constans membrana ad tactum coriacea, & spinis mollibus interius sustentata: hanc natans in æquore erectam tenet. A medietate infimi ventris ad caudæ initium itidem pinna protenditur, sed vix unum digitum lata, in exitu triangulata: post utramque branchiam pinnam habet oblongam octo vel novem digitos: sub his in infimo ventre duas propinquas paulo longiores. Cauda circiter sesquipedem longa in duo cornua ampla diffunditur. Squamulis minimis vestitur totus, quæque ad tactum vix sentiuntur; ita ut glaber videatur. Color in capite, dorso, lateribus ex viridi

viridi & argenteo mixtus, uti & in pinnis, in ventre vero albicat. Per totum autem corpus (nimirum latera, dorsum, caput) maculis est variegatus cæruleis, variæ magnitudinis, milii, grani hordeacei, ervi. Carnem habet siccam, boni saporis.

Velocitate natandi superat Toninhas seu porcos marinos, & eodem modo saliendo progreditur. Vescitur pisce longo vulgo *Petumbo* appellato.

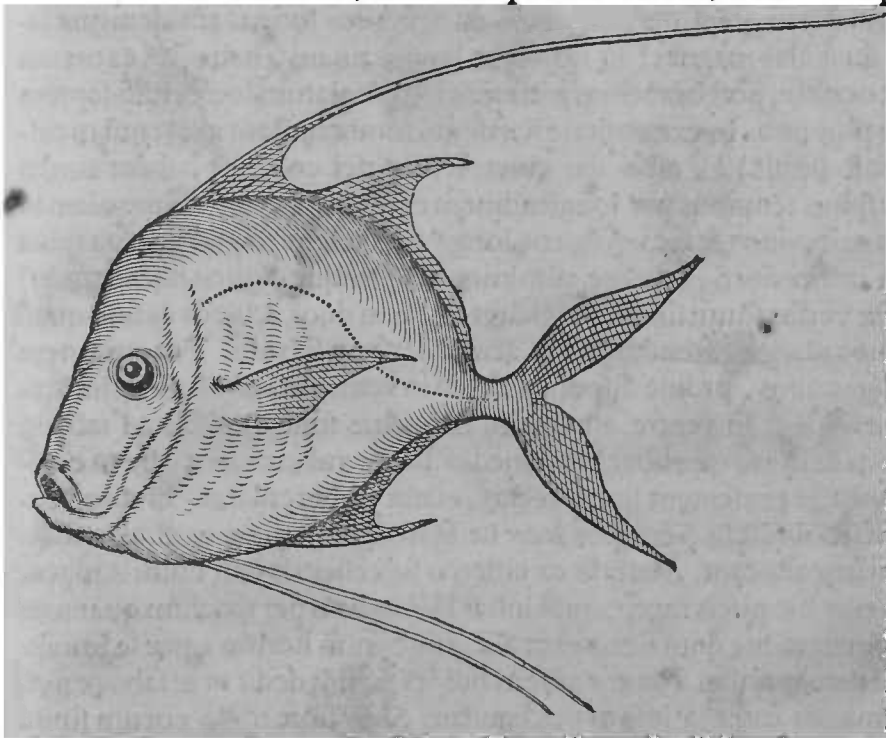
ANNOTATIO. Aurata vera plene describitur à Rondeletio lib. v. de piscibus cap. 11. ubi & Iconem dat quæ cum hac nostra minime convenit.

MVCV Brasiliensibus; piscis tereti corpore, ut *Ennecephalmus*, vulgo *Lampreda*, Germanis *Neunauge*, nec crassiori: circiter duos pedes fit longus, magis aut minus: Capitulum habet acuminatum, conicum; oculos parvos nigros: os item parvulum: guttur inflare aliquo modo potest. caret pinnis. Totus fuscus, obscurius tamen in dorso, venter epatici coloris: per latera lineas obliquas nigras habet, angulos obliquos per me-

dium laterum in vicem facientes. Edulis est & capitur in lacubus & paludibus.

ANNOTATIO. In descriptione Americæ lib. xv. cap. xii. Iconem dedi piscis sub nomine Vbirre uti acceperam, quam & hic reponendam curavi; quia me monuerat Emanuel de Morais, verum illius nomen esse *Mucu*. Verum descriptio Auctoris cum iconem non satis convenit, nam præterquam quod dentium non faciat mentionem, scribit pinnis carere cum hic noster prolixissimam habeat in dorso, & ad utrumque latus itidem unam; quare in animum induco *Mucu* diversum esse ab Ubirre, licet Morais aliter censuerit. Quinetiam qui Iconem mihi subministravit, marinum piscem dicebat, cum *Mucu* palustris sit.

ABACATVAIA Brasiliensibus: *Peixe gallo* Lusitanis. Faber & Gallus marinus, de quo vide Gesnerum. Passeris magnitudinem habet, altus & latus instar illius, subrotundus, neque illo crassior: os illi est haud amplum, edentulum: oculi nigri, circulo argenteo. Pinnas habet quinque, unam in dorso, unam in ventre, utramque descendentem & continuam ad caudam usque: itidem post branchias utrimque unam: Cauda constat pinna furcata. Præterea habet duo quasi fila in longum extensa ab inferiore corpore, & unicum tale

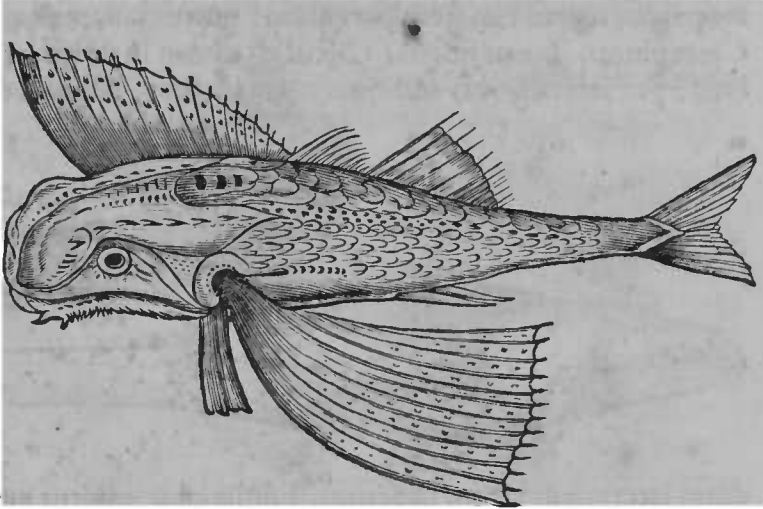
in dorso ante pinnam dorsalem. caret squamis, sed tegitur cute lævissima, splendente, coloris argentei; totusque est illius coloris, exceptis filis illis, quæ nigra sunt. Carnem habet boni saporis, & sæpe comedi.

ANNOTATIO. In Descriptione Americæ lib. xv, cap. xii. Iconem dedimus huius piscis sub nomine *Awah kattoe* sive *Iabwe*, quo nomine Iconem acceperamus à perito pictore, quod corruptum esse apparet. Fabri iconem dat Gesnerus sed quæ cum hac nostra neutiquam conveniat: Vti & Aldrovandus, sed plane rudem; & descriptio quoque multum ab Authoris nostri descriptione abludit.

ACARAPEBA Brasiliensibus, quibus & *Acaratinga* vocatur, Belgis *Bzafem*; magnitudine

vero fere ut *Blen Pomeranorum*. Nimirum piscis corpore lato, squamis majoribus in totum argentei coloris splendentis: pedalis circiter longitudinis, quinque digitos latus, ubi latissimus. Os habet edentulum, haud amplum, acuminatum, quod extendere & contrahere potest; oculos dupli stuferi magnitudine argenteos, pupilla magna crystallina nigricante. Pinnam in dorso extensam habet ad caudam fere, anterieus duos digitos altam, firmis spinis sustentatam & sensim angustiore: in quolibet latere post branchias unam, tres digitos longam, plus uno initio latam & triangularem. In infimo ventre tres, duas videlicet junctas versus anteriora, crassa spina firmatas, & unam prope anum, initio firma spina sustentatam & ad caudam fere protensam, sed sensim minutiore. Cauda constat pinna furcata, tres & semis digitos longa & in exortu antequam dividatur, pene duos lata. Pinnæ omnes albi sunt coloris transplendentis. Edulis est piscis.

MIIVIPIRA & PIRABEBE Brasiliensis, *Peixe volador* Lusitanis. Piscis volans, vel Hirundo piscis: variæ est magnitudinis: major erat Halece, quem hic describo, & formæ rarioris. Figuram corporis habet (instar Zandat Pomeranorum) teretem & posteriora versus acutiorem. Totius longitudo ab ore ad finem caudæ tredecim digitorum; crassities, ubi maxima, nimirum circa exortum alarum, septem fere digitorum, ad exortum autem caudæ duorum. Caput

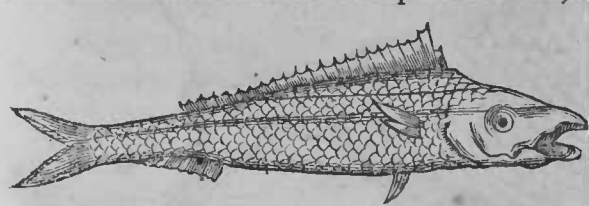
crassum habet, superius compressum & latum, nimirum superius fere duos digitos & quasi in tubera supra oculos elatum, os non ita magnum, edentulum, at ossa ejus paulum serrata instar limæ. Oculi magni, rotundi, stufero Hollandico æquales, pupilla nigra, circulo flavo, & exterius altero fusco. Pinnas habet sex cum cauda; duas in dorso, unam parvulam in medio, paulum tamen versus anteriora, alteram post hanc duos digitos longam, sesquidigitum latam, tenuem, at octo spinis suffultam; duas robustas in infimo ventre, subter illa, duos & semis digitos longas, firma spina constantes sed angustas, & unam parvam in inferiori corpore ex opposito majoris in dorso; septima est cauda, duos digitos longa, totidemque lata & furcata. Præterea habet duas alas magnas, in quolibet latere unam, habentes exortum suum sesquidigitum fere post oculos, post branchias paulum; estque alarum longitudo septem digitorum, latitudo in exortu plus uno, in extremitate sex digitorum: constant alæ tenui membrana instar chartæ puræ (*post-papir*) ex albo seu cinereo subfusci coloris: habent autem aliquot plicas & sustentantur spinis tenuibus per longitudinem extensis. Ad utramque alam in initio ejusdem parva quasi ala exit, duos & semis digitos longa, sed plane angusta & sua spina munita. Totum caput cum initio dorfi, (ab ore nimirum ad quinque digitos numerando) vestitur testa ossæ, dura, quæ versus suum finem dupliciter divisa in duos aculeos desinit quasi spinas. Branchiæ autem ad duos digitos extenduntur in aculeos usque sub alis. Totum autem corpus vestitur squamulis elegantibus, ordine dispositis, quæ in ventre triangulares, in lateribus & dorso verius ellipticæ figuræ. In ventre autem ita dispositæ sunt ut piscis ad tactum glaber videatur: at in lateribus & dorso quælibet in sui medio habet tuberculum, ita ut ordine naturæ dispositæ in recta linea, repræsentent lineas rectas, elatas, tuberculatas. In toto ventre albicat, in lateribus & dorso subfuscus, & splendens ut Harengus. Spinæ quæ alas sustentant & per eas extenduntur etiam albicant. Alæ ipsæ ex cinereo fuscescentis sunt coloris, maculis nigricantibus variegatæ. Volat hic piscis super aquas instar Hirundinis per spaciū quantum sclopeto pertingi potest: nimirum usque dum siccescant alæ, tunc enim iterum aquæ se immitit alas humectandi gratia & denuo volat. Natura autem huic pisci alas dedit ut se salvare posset dum hostis ejus Dorada magna caterva ipsum persequitur. Sæpissime mille eorum simul volantes vidi in Oceano Tropicis interjecto: interdum etiam volando incidunt in naves, ut nobis etiam factum memini. Caro boni est saporis cocta.

ANNOTATIO. Vide de his volatilibus piscibus Aldrovandum lib. 11. cap. 5. & 6. & Rondeletium lib. x. cap. 1. de Hirundine; plerique de Piscibus commentantes ejus meminerunt, nihilque magis Nauticos homines exercet. Dabitur alias de his dicendi occasio, nam figura horum piscium, & præsertim alarum valde est diversa, reperiuntur enim quibus alæ sunt duplo longiores verum angustiores.

CAP. XII.

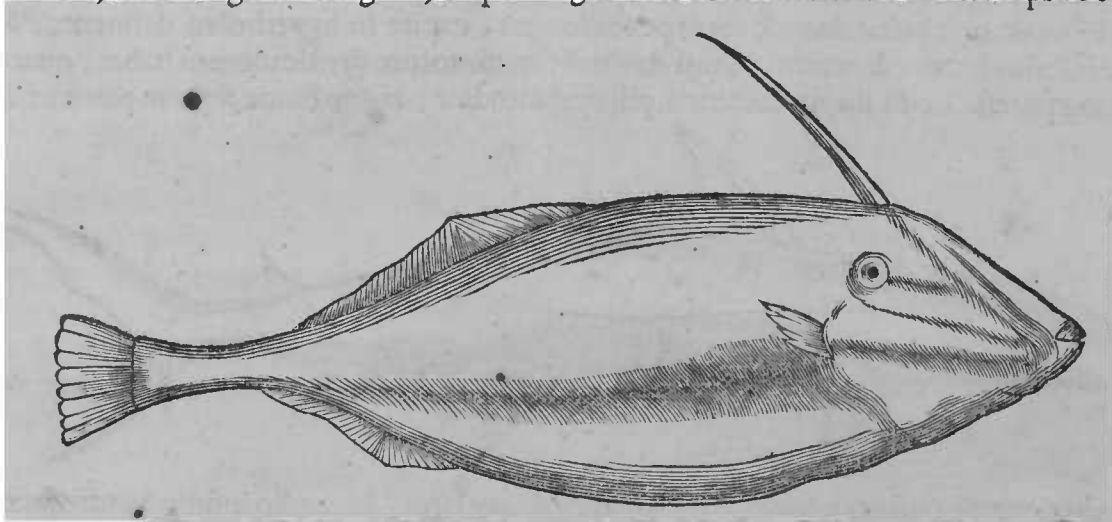
Guaibi coara. Acaramucu. Guaperua. Cucuri. Piraya.

GV A I B I C O A R A Brasiliensibus, Buraco de Velha Lusitanis; piscis est corpore latiusculo; dorso elevato & à capite arcuato; duodecim aut quatuordecim digitos longus, quatuor latus, ubi latissimus. Caput & os acuminatum, satis amplum, habens in utraque maxilla feriem minimorum denticulorum, linguam conspicuam; quæ una cum cavitate inferiori oris, sanguinei est coloris: Oculos stuferi magnitudine crystallinos, circulo coloris ex aureo & fusco

mixti. Pinnas obtinet septem, nimirum post branchias in quolibet latere unam, quasi triangularem, mollem: in infimo ventre duas junctas: unam post anum duplici spina munitam: per dorsum autem una extenditur, cujus medietatem anteriorem undecim spinæ erigunt, quam recondere potest in cute, posterior medietas mollis & sine spinis. Cauda constat pinna bicorni, & parallelogrammi figura à corpore extenditur. Squamas habet mediocres, instar Percæ, argenteas, quæ per oras sunt melini coloris, & aspectu referunt meros cubos: in occipitio & dorso summo squamæ ex argenteo cærulescunt, & per oras itidem sunt melini coloris. Totum autem caput superius & ad latera est aurei coloris, striis cæruleis secundum longitudinem variegatum. Pinnæ omnes melini sunt coloris, exceptis duabus in infimo ventre, quæ magis albescunt: per latus autem utrumque versus dorsum secundum longitudinem tendit linea melini coloris ad caudam usque. Piscis boni saporis coctus. Capitur in mari inter scopulos.

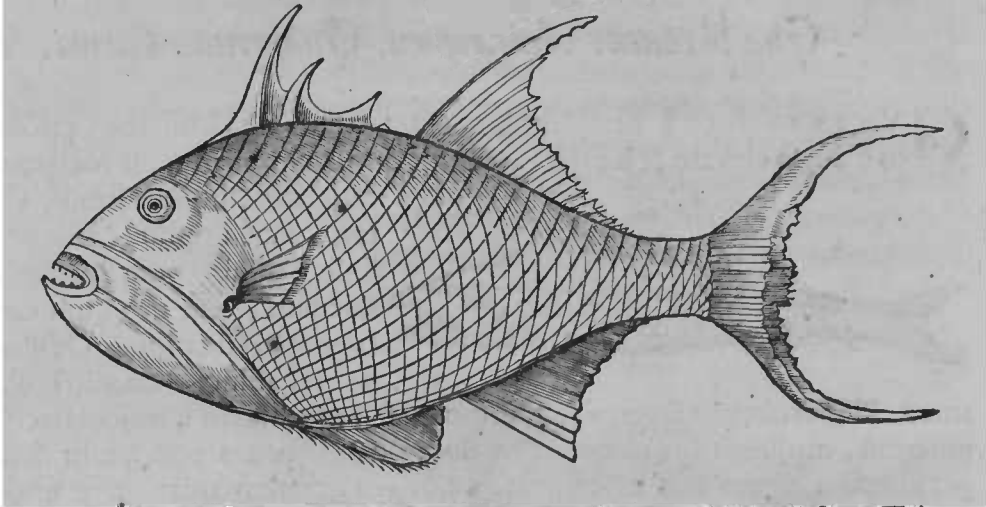
A C A R A M U C U Brasiliensibus: piscis est corpore compresso nec crasso verum oblongo; decem enim digitos longus est, quatuor latus, ubi latissimus. Osilli parvulum, angustum, rotundum, apicem minimi digiti admittens, ut piscis triangularis. Superius & inferius in anteriori parte oris utrimque dentes triangulatim acuti. Oculi stuferi magnitudine, crystallini, pupilla nigra. Distant oculi ab ore duos digitos & semis plane in alto positi, tres quartas partes digiti à dorso sub utroque oculo, in quolibet latere, branchiarum loco fissuram habet oblique factam, unum digitum longam, trapezii figura. In dorsi summitate directe supra oculos,

instar fili majoris seu crassioris cordæ violæ, corniculum habet oblique erectum versus postiora, quatuor digitos longum & teres. In postica corporis parte inferius & superius utrimque pinnam habet tenuem tres digitos & semis longam, tres quadrantes digiti latam, quæ desinunt circa caudam, quæ parallelogrammi figura exoritur à corpore, habetque pinnam sesquidigitum longam, paulo plus duobus latam. Carer squamis, sed tegitur cute glabra, parum tantum hispida, ut Xiphia, coloris albicantis, cui gryseus est admixtus, & in dorso paulum fuscus; pinnæ quoque grysei coloris. Non est edulis: in ventriculo algæ seu musci marini multum inveniebam: Parieti appensus noctu clarissime lucebat in tenebris.

G V A P E R V A Brasiliensibus, *Peixe porco* Lusitanis (Græcis κάρπυον, Latinis Aper vocari potest aut capriscus, de quibus Gesnerus pag. 70. & 214.) Ab ore ad initium caudæ quindecim digitos longus, in medio, ubi latissimus, octo latus: corpore paulum compresso. ac lato: dorso arcuato. ventre adhuc magis curvo: capite porcino: dentibus caninis, albis, longis: octo in qualibet mandibula, duo medii tam inferius quam superius longiores sunt reliquis: dentes inferioris mandibulæ aliis quasi brevioribus sustentantur. Os subrotundum, angustum: quatuor se-

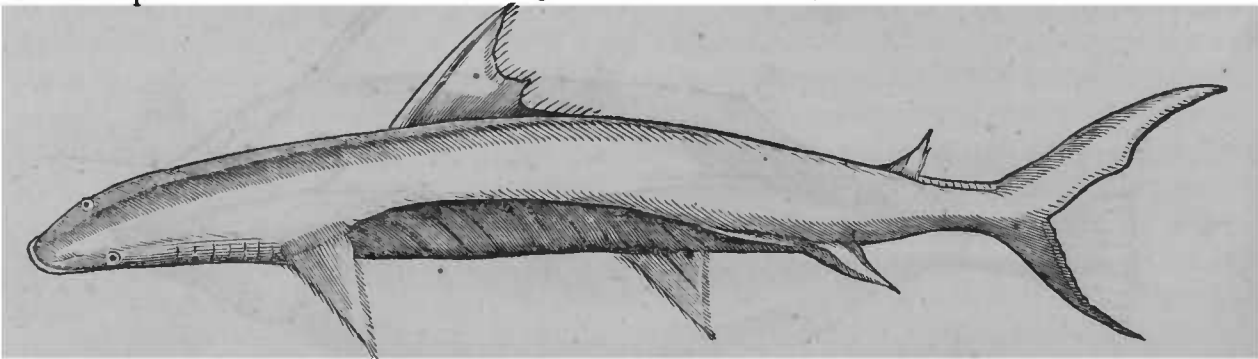
tuor fere digitorum interstitio ab ore superius sunt oculi, sesquidigitum à se invicem distantes, majores grosso misnico (& ante eos quasi vestigium foraminis) pupilla crystallina, circulo aureo maculato cæruleo. Branchiarum loco rimam habet duos digitos longam, plus uno latam. In dorso tres pene digitos post oculos, duo habet cornua, unum pennam olorinam crassum, tres digitos longum, quod versus posteriora paulum inclinatur, alterum par-

vum per membranam alteri adnexum, utrumque in rimam recondere potest demissum. Trium & semis digitorum intervallo post hæc pinna est, in initio ferme triangularis, hinc magis magisque angustatur ad caudam fere, quinque digitos longa, initio paulo plus duobus lata: & è regione in infimo ventre talem, initio duos & semis digitos latam, magis magisque arctatam versus caudam. Cauda quadrata figura à corpore extenditur & pinnam habet quatuor digitos latam, duos longam, quæ in duo cornua dilatatur, ut totius longitudo sit quatuor digitorum. In medio inferioris corporis parvam habet pinnam & ante eam cornu sesquidigitum longum. Pinnae omnes sustentantur spinis & sunt cærulei coloris; venter albicat. Squamis vestitur elegantibus, in superficie sua punctulis thalassinis cum cæruleo indico umbratis, in dorso magis cæruleis. Ab oris summitate in utrumque latus ad pinnas postbranchiales, semilunari figura, duæ lineæ crassæ cæuleæ, unius digiti intervallo, ducuntur. Comeditur assatus, coctus non valet.

ANNO TATIO. Tam capri quam Caprisci icones quas dat Gesnerus non bene conveniunt cum Auctoris nostri, uti nec descriptiones, quare hunc nostrum illius quidem speciei, alium tamen judico.

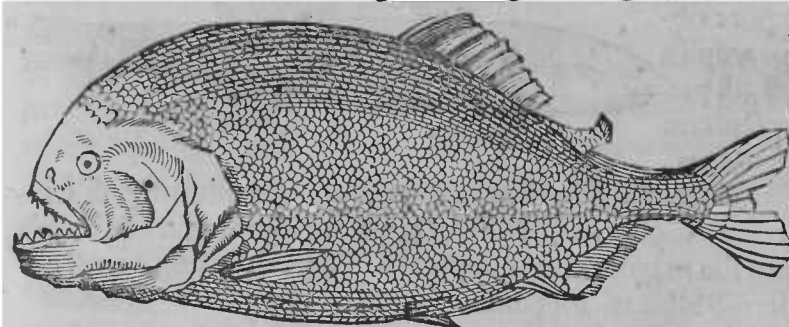
CVCURI Brasiliensibus: *Cassion* Lusitanis (caniculæ species vide Gesner. pag. 201.) ex genere Tiburonum: piscis duos & semis pedes longus, capite in hyperbolen desinente, & ore longe inferius stante: & unum tantum ordinem minimorum denticulorum habet, quare nocere non potest: oculi illi sunt majoris pisi magnitudine, nigri: Pinnae septem plane ut Tibu-

roni, duæ nempe post quinque illas incisuras, triangulares; in medio infimo ventre duæ parvæ, & in ultima medietate inferioris corporis item parva triangularis: in medio dorso magna triangularis erecta: & parvula ejusdem figuræ ad caudam, quam habet instar Tiburonis, uti & similem illi per totum cutem, ejusdemque coloris: nimirum totum inferius corpus album, dorsum & latera cinerea, quibus argentum transplendet: pinnae omnes cinereæ, exceptis parvulis in inferiori corpore, quæ albæ: cauda cinerea. Hic quem describo, tres catulos perfectos in ventre habebat, unde liquet animal edere. Carnem habet siccam sine spinis, ejusdem fere bonitatis cum *Corcovado*. Sæpius commedi.

PIRAYA & PIRANHA Brasiliensibus: Piscis pedalis longitudinis, lato corpore circiter sex digitos, ubi latissimus: dorso incurvato, capite obtuso ut Dorada. Oris hiatus parabolicus, quod exacte claudere potest, habetque labia parva quibus dentes tegit; obtinet enim tam superius quam inferius ordinem dentium triangulorum, alborum, acutissimorum, quatuordecim in qualibet mandibula (minores habent duodecim) quibus uno morfu partem carnis ex quacunque parte hominis potest abripere, quasi novacula esset abscissa. Si quis ingreditur aquam vel saltem immittat pedem vel manum statim ab illo lædi potest, ita sitiens est sanguinis & cupiens

& cupiens carnis humanæ, quare caute ab illo cavendum. Oculos habet rotundos, parvos, crystallinos pupilla nigra, & inter illos duo foraminula seu spiracula: branchias amplas, exterius duras & offeas: sex pinnas & septimam pro cauda; duas nimirum postbranchiales, paulum elatas à ventre infimo, duos digitos longas, unum latas: in medio infimo ventre duas junctas parvulas, vix unum digitum longas & angustas: è regione harum in medio dorso inci-

pit pinna & ad duorum & semis digitorum longitudinem extenditur versus posteriora, paulo plus uno digito lata: duorum autem digitorum interstitio à parvulis in infimo ventre incipit pinna, firma spina anterior munita, cætera mollis & maximam partem squamulis tecta & paulo plus duobus & semis digitis longa, extenditurque ad exor-

tum caudæ, unum digitum lata: exortus caudæ sesquidigitum longus, ipsa bicornis, & quodlibet cornu in exitu arcuatur. Squamulis tegitur: tota summitas capitis, dorsum & latera usque eo si linea ducatur à postbranchiali pinna ad medium pinnae squamosæ, coloris est cinerei diluti cum paucis cæruleo mixti, ac squamula quælibet fimbriam habet ignei & cærulei coloris transplendentis, reliquum laterum seu inferior pars & venter coloris sunt flavi obscuro, ut & capitis inferior pars, ac pinnae postbranchiales & omnes infimi ventris. Pinna dorsalis & cauda coloris est è cinereo cærulescentis. Edulis est & carnem habet albissimam, paululum siccam & boni saporis. Sæpissime comedi. Hæc species maxime gaudet coenoso fluvii fundo.

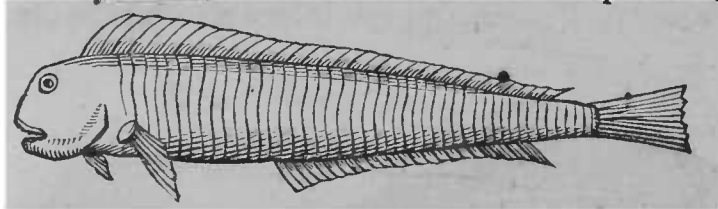
Pirayæ alia species hic reperitur magnitudine & figura plane similis priori, excepto quod parvulam adhuc pinnam habeat squamatam inter dorsalem & caudam, & quod colore differat: nimirum summitas capitis, totum dorsum & laterum superior pars eo usque si linea ducatur à pinna postbranchiali ad medium pinnae squamosæ, coloris sunt aurei ac rubri cum cinereo mixti, & cæruleo transplendente. Capitis inferior pars, reliquum laterum & infimus venter insigni colore croceo fulgent, cui aureus persplendet. Eiusdem coloris croceo-aurei sunt pinnae postbranchiales & infimi ventris. Dorsales duæ & cauda cinerei diluti cum paucis cæruleo mixti, ut & dorsum. Hæc species magis gaudet arenoso fluvii fundo. Edulis est ut prior.

Reperitur & alia Pirayæ species albâ, figuræ ut antecedentes, solum caput non ita obtusum, sed os paulum prominet figura conica: color ventris & laterum argenteus: dorsum & caput argentei coloris cum paucis cæruleo transplendente: pinnae omnes argentei coloris cum gryseo mixti. Dentes habet parvulos triangulares ordine dispositos, nec ita mordet ut cæteri. Paulo minor quoque est reliquis speciebus, cæterum non minus edulis quam illæ.

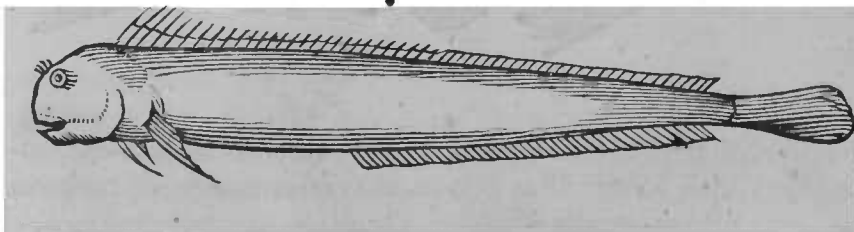
CAP. XIII.

Punaru duæ species. Amore duæ species. Pastor sive Harder. Guacari.

PVNARV Brasiliensibus: pisciculus est quatuor digitos longus, corpore oblongo; capite crassiusculo, & antè obtuso. Os habet parvum; in maxilla inferiore duos solummodo denticulos, longos, acutos instar acicularum: oculos superius & in fronte positos, pupilla nigra, circello aureo: & supra hos duo rubra fila brevissima, prominula; branchias amplas; utpote quæ una ei est

è duabus conflata: Pinna postbranchiales duas oblongas; & sub his duas plane angustas. Paulo post occiput incipit pinna quæ ad caudam usque producit, spinulis prominulis suffulta.

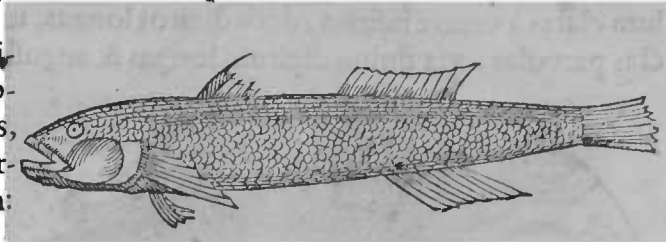

In medio infimo ventre incipit similis, ferme ad caudam usque pertingens. Cauda autem longiuscula, & parallelogramma. Tegitur cute fusca, & pinnae sunt ejusdem coloris.

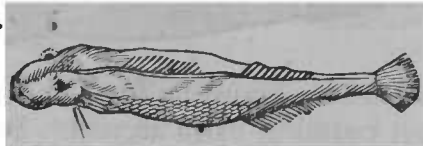
Reperitur hic & alia *Punaru* species, figura corporis priori similis; sed mandibulas habens rostratas, quasi è minimis denticulis compositas. A summitate capitis pinna latiuscula extenditur us-

ditur usque ad exortum caudæ quæ mollibus textitur spinis non prominulis. Postbranchiales habet fere ut prior; ut & in ventre & cauda. Color ut prioris, sed variegatus est in lateribus lineis curvis obscure purpureis. Vtraque species inter scopulos vivit & intrat etiam testaceorum domicilia.

AMORE GUACU Brasiliensibus; in semipedis longitudinem excrevit; corpore oblongo, capite crassiusculo, branchiis amplis, minutissimis in ore denticulis: Oculi illi parvi nigri circello aureo. Pinnas habet septem: nimirum duas postbranchiales oblongas, quasi triangulatas; duas sub his junctas; duas in dorso, anteriorem minorem posteriorem; & è regione posterioris unam in infimo ventre. Cauda oblongiuscula, parallelogramma, in extremitate circinata. Tegitur squamis pro sua magnitudine majusculis. Piscis in totum ferrei coloris, in ventre tamen paululum è ferreo albicat. Est edulis.

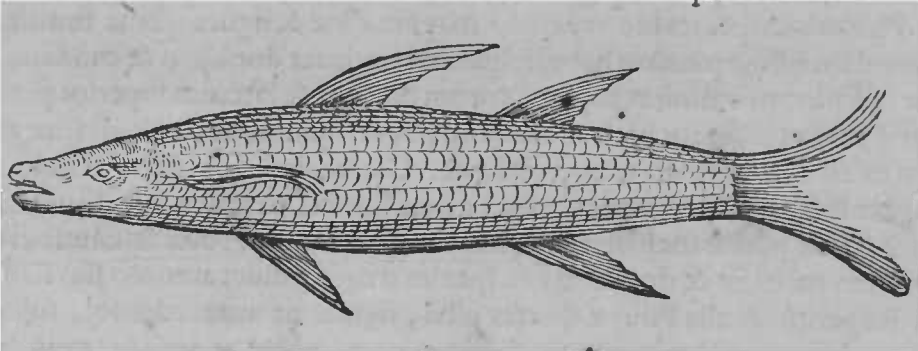

AMORE PIXVMA Brasiliensibus, vulgo corrupte *Amorea* Piscis magnitudine Tamoatæ, capite lato, ore amplo, & edentulo, corpore oblongo ita ut fere Tamoatam referat. Coloris est obscure ferrei; in ventre, qui extuberat, albi. Tegitur cute molli: pinnas habet septem & octavam pro cauda in ambitu circinatum. Carne est sicca & bona ut Tamoata.

AMORE TINGA Brasiliensibus piscis est ejusdem plane figuræ cum *Amore guacu*, sed tantum minor: habetque squamas in totum albicantis seu pallidi coloris, & in totum maculatur maculis fuscis ut *Tajassica*. Cauda tamen illius est fusco undata. Edulis est ut præcedentes.

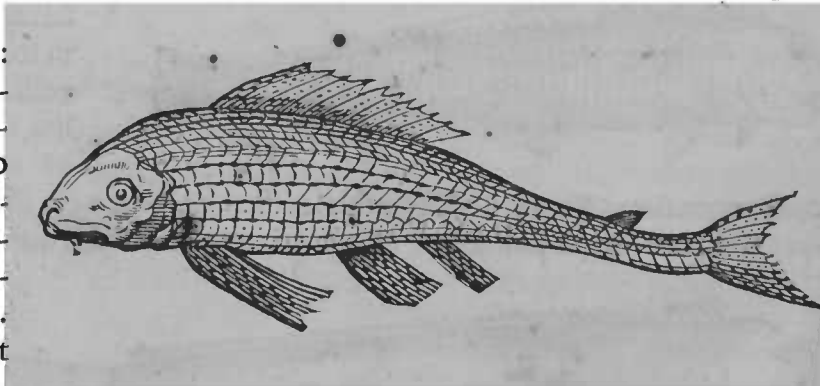
PASTOR Belgis **Harder** (nomen Brasiliense ab Auctore non proditur) piscis est mediocris Truttæ magnitudine cujus & figuram habet; oculis ellipticis, squamis albicantibus seu argenteis, mediocribus in-

star perca, lineari ordine dispositis, & inter ordines squamarum, lineæ gryscæ mediæ sunt intertextæ. Pinnas habet septem omnes majusculas & longas; duas nempe post oculos (caret enim branchiis) duas sub his junctas in inferiori corpore, his oppositas tamen magis versus posteriora: in summitate dorsi unam maximam omnium; in infimo ventre circa anum unam, & itidem unam illi oppositam in dorso. Cauda in duo ampla cornua est divisa. Pinnæ omnes sunt albicantes.

ANNOTATIO. Piscis nauticis hominibus notissimus, quorum nostrates hoc nomen illi dederunt, quod Auctor noster Latinum fecit. Cæterum Gesnerus judicat esse Mugilem vel mugilis speciem, & squamis satis magnis tectum esse, & lineis à capite versus caudam aliquot, instar Thymalli distinctum. Dat autem plures Mugilum icones, quarum nulla cum hac nostra quam Auctor noster ad vivum delineavit, convenit: omnes quoque habent branchias, quibus hic piscis caret.

GVACARI Brasiliensibus: piscis subrotundo seu pyramidalis corpore, pedalis vel paulo majoris longitudinis; octo digitorum crassitiei, ubi maxima est. Caput inferius planum, lateribus ellipticis describitur superius subrotundum. Os parvum rotundum habet subter in plano capitis: loco

dentium in utroque latere processus habet quasi setis equinis factos: inferius labium explicatum, lunatum, membrana constans, quæ in lateribus oris in suis extremitatibus in cirrhum definit, tridentem digiti longum, qui cirrhi pro barba serviunt. Oculi parvi, rotundi, nummi misnici magnitudine, cinerei fusco maculati, superne positi & inter quemlibet foramen, distans dimidium digitum ab oculo versus anteriora: Branchiæ angustæ inferius versus & ante quamli-

quamlibet proxime corpusculum parallelogrammum, semi ferme digitum longum, quod extendere & recondere potest, ita ut reconditum vix videatur. Continet illud corpusculum in extremitate denticulos acutos setaneos, quibus alios pisces pungit. Et post branchias in quolibet latere inferius ad planum, triangularem quasi pinnam, quatuor digitos longam pene, plus uno latam, oblongam, spina ossea in extremitate laterali sustentatam & aliis minoribus secundum longitudinem discurrentibus: spatio autem sesquidigiti versus posteriora directe post has jam descriptas, iterum duas inferius pinnas habet quadratas, in quolibet latere unam, duos & semis digitos longas, duos latas, eodem modo spinis hispidis ossicis sustentatas. Post anum in infimo ventre angusta est pinna, parallelogramma, duos digitos longa. In medio dorso pinna est, quatuor digitos longa, duos lata, spinis hispidis ordine dispositis sustentata, ac anterieus spina dura crassiore fulta, post hanc prope exortum caudæ superius parva quædam est pinna, membranosa, quæ anterieus corniculata spina fulcitur. Cauda constat pinna tres digitos longa inferius, duos superius, bicorni, spinis firmis suffulta. Totum caput testa vestitur dura, ad tactum hispida: totum corpus squamis triangularibus, versus anteriora maioribus, ordine positis. Sunt autem squamæ omnes ad tactum asperæ, quasi exsculptæ, quælibet in sui medio extuberantiam habens: scilicet totum corpus loricatum est, & quælibet pars lorice hæbet quatuor angulos, & in quolibet existit tuberculum ita ut in quolibet latere sit quadruplex ordo tuberculorum. Color totius piscis croceus dilutus, in ventre saturatior; ac per totum maculatur maculis rotundis, magnitudine seminis sinapi, fuscis. Maculæ hæ in lateribus & pinnis paulo sunt maiores, in capite minores, ac in summitate capitis maculæ ruunt quasi rivuli. Posterior medietas ventris nullas habet maculas. Pinnæ omnes ut corpus coloratæ & maculatæ, excepta pinnula prope caudam, quæ constat membranula nigra, corniculata autem illius spina crocea est & maculata ut reliquæ.

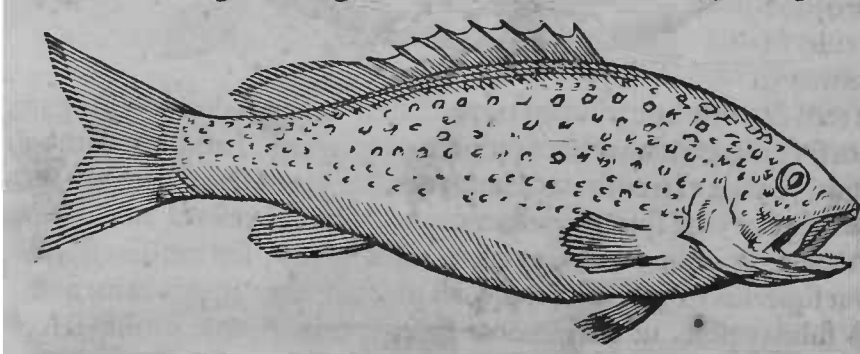
Diu vivit extra aquam, ad quinque horas. Editur defracta lorica, sed paucam habet carnem: intestina longissima, æqualis omnia crassitie, instar crassioris fili quo vela consuunt. Habebat unus piscis quindecim digitos longus, intestina viginti octo pedes longa, quæ dimensus sum.

Reperitur & hic Guacari, magnitudine & figura plane similis priori, qui in flumine S. Francisci capitur solo colore differens & bonitate carnis: est enim totus umbræ coloris obscuri & per totum maculis adpersus obrotundis, nigris, seminis sinapi magnitudine; Caro hujus boni est saporis.

CAP. XIV.

Piraumbu. Acara aya. Timucu. Guamajacu atinga. Acara. Guari guaru. Cugupu-guacu. Maturaque. Carapo.

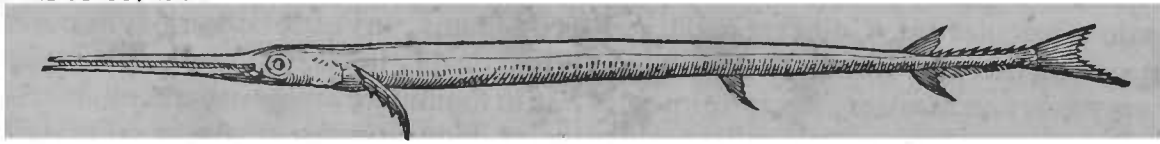
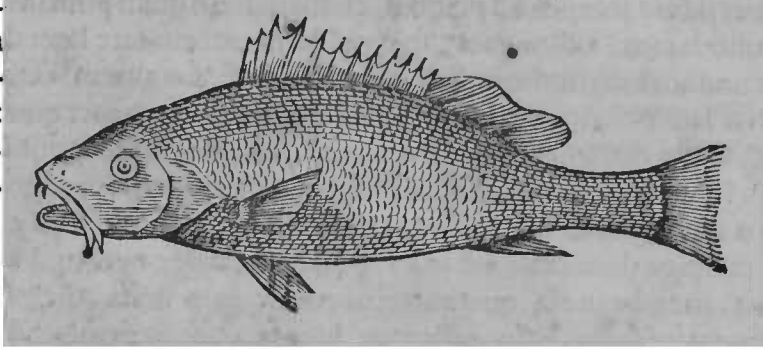
PIRAVMBV Brasiliensibus; *Chayquarona* Lusitanis; piscis carpionis magnitudine & figura: decem digitos longus ab ore ad initium caudæ, paulo plus quatuor digitis latus, ubi latissimus: versus caudam angustior & æqualis latitudinis, duorum nimirum digitorum.

Os habet instar Carpionis, oculos magnos prominentes, pupilla crystallina, circulo aureo cum albo mixto. Pinnas obtinet octo, nimirum unam in medio dorso, paulo plus tribus digitis longam & unum latam, quam in rimam recondere potest, & erectam novem firmis spinis sustentare: huic contigua est alia tres fere digitos longa, minus uno lata nullis innixa spinis: post utramque branchiam unam habet tres digitos longam, unum latam in exortu: in infimo ventre duas junctas, duos digitos longas, vix unum latas, firma spina munitas; post anum unam, digitum latam, dimidium longam; itidem firma spina sustentatam: octava est pro cauda, tres digitos longa, totidem lata & furcata. Squamas habet majores, instar carpionis, argentei splendentis coloris, pauxillo aureo mixti: quælibet autem squama mediam partem usque ab insertione sua coloris est *feuliemort*: sub capite & ventris priore parte magis argenteus est. Omnes pinnæ dilute cinerei sunt coloris. In ore superius & inferius lapidem habet, denticulis minimis præditum, vix sensibilibus. Edulis est ac boni saporis.

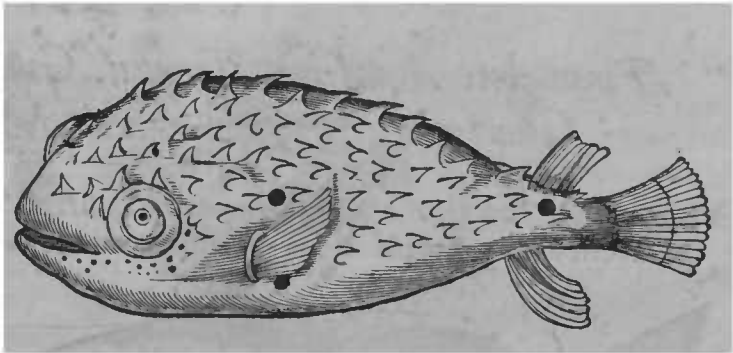
ACARAAYA Brasiliensibus: vulgo corrupte *Garanha*: Piscis qui trium pedum longitudinem

dinem adipiscitur, figura Carpionis. Dentes in inferiori mandibula habet acutos, instar acicularum: in superiori duos longos paulo crassiores, quibus interjacent minutissimi vix sensibiles. Oculi ipsi magni sunt, pupilla crySTALLINA, circulo sanguineo primum, hinc argenteo. Pinnam longā habet per dorsi longitudinem expansam, cujus mediam partem versus anteriora spinis surrigere & in rimam recondere potest: reliquas quinque pinnas communes habet cum aliis piscibus: septimam pro cauda, quæ lata & pene bicornis est. Squamis vestitur argenteis, mediocris magnitudinis, quæ sanguineo colore umbratæ sunt, ita ut maximam partem sanguineus videatur, argenteo colore transplendente: in ventre totus est albus, ut & sub faucibus. Pinnae omnes sanguinei coloris, exceptis iis quæ sunt in infimo ventre, quæ albæ sunt, in extremitatibus tamen sanguineæ. Edulis est piscis; Sale etiam conditur & servatur.

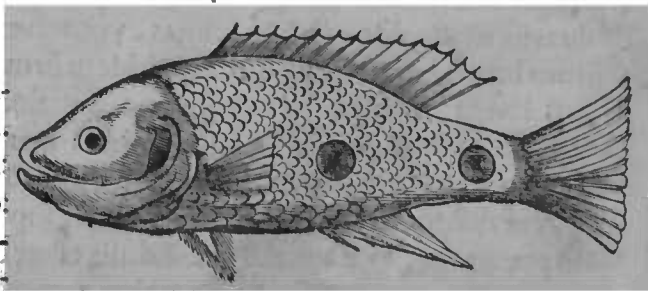
TRMVCV Brâsiliensibus; *Peixe agulha* Lusitanis: piscis duos pedes longus, corpore tereti instar anguillæ. Rostrum habet osseum, tres vel quatuor digitos longum, acuminatum, utrobique dentibus minimis refertum: inferior rostri pars paulo longior superiori, & id quod prominet molle, non osseum; caret lingua. Oculos habet rotundos, crySTALLINOS, circulo argenteo: sex pinnas, nimirum duas oblongas postbranchiales, duas junctas in infimo ventre ante anum parvas, post anum unam quæ fere ad exortum caudæ porrigitur & similem huic oppositam in dorso; Cauda pinna quasi bisecta constat. Caret squamis, sed tegitur cute. Summitas capitis & rostri ac dorsi cum medietate laterum olivacei est coloris: inferior medietas cum ventre argentei. Per utrumque autem latus secundum longitudinem linea tendit virefcens, distinguens olivaceum ab argenteo. Pinnarum color respondet parti cui appositæ sunt. Edulis est. Capitur in mari & fluviis salis. Boni est saporis, præsertim frixus butyro; caro ejus non est spinosa.

GVAMAIACV ATINGA Brâsiliensibus, mihi orbis muricatus Ranæ rictu, septem digitorum longitudinem habebat, & corpus oblongum: os Ranæ simile, & loco dentium tam superius quam inferius os durum: oculos magnos, rotundos, protuberantes, pupilla crySTALLINA circulo flavo: Branchiarum loco foramen in utroque latere digitum admittens & pone hoc pinnam trapezii figura, unum digitum longam, duos latam: in extremitate dorsi versus caudam etiam pinnam oblongam, haud amplam, & è regione hujus similem in infimi ventris extremitate. Cauda constat pinna sesquidigitum longa, unum lata. Totum corpus tegitur cute spinosa quæ in capite in duram testam abit. Spinæ illæ constant duris ossibus & acutis: in infimo tamen ventre caret spinis, sed mollis est instar Ranæ. Totum corpus & caput superius ex gryseo & fusco est maculatum: magis tamen fuscescit, inferius totum ex albo subflavescit, ut & spinæ totius corporis. Pinnae omnes flavescent. Post utramque pinnam postbranchialem maculam habet nigerrimam stufæri magnitudine & supra hanc utrobique, paulum tamen magis versus anteriora aliam minorem nigerrimam. Ad utrumque latus exortus pinnae dorsalis etiam similem habet: parvulas item sub oculis & ore. Vtris modo se inflare potest.

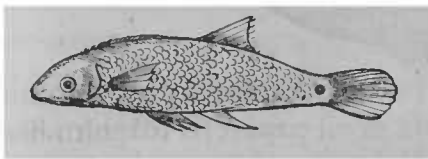
Non est edulis. Capitur in mari.

ACARA Brâsiliensibus: piscis palmum longus, dorso curvo, & alto corpore ut Perca. Os habet angustum, & dentium loco limam. Oculos haud magnos, nigros, circulo aureo. Pinnae obtinet sex: nimirum sub qualibet branchia unam longam, triangulum acutum re-

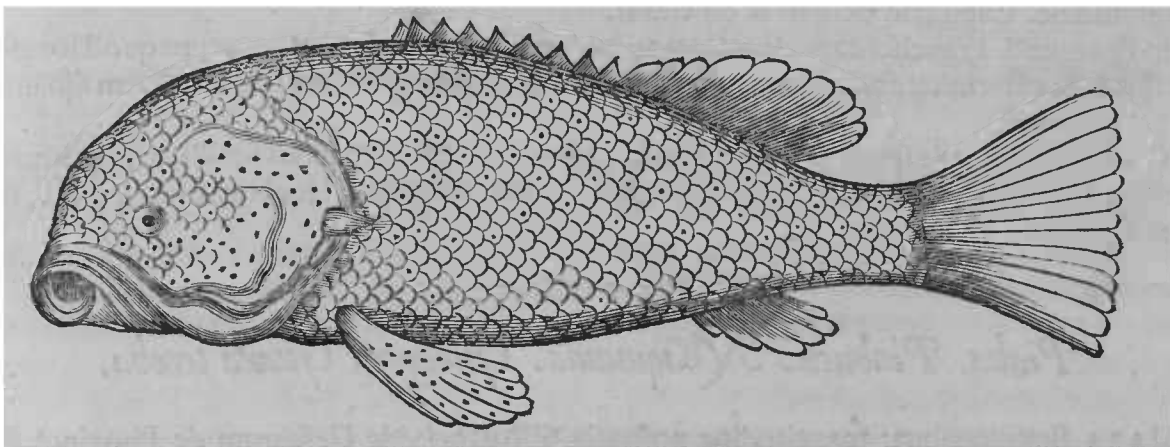
ferentem:

ferentem : à summitate autem dorfi pinna extenditur , firmis spinis sustentata & in triangulum acutum prope caudæ exortum desinens. Cauda oblonga est , parallelogramma , in extremitate recta. Vestitur squamis satis magnis , argentei coloris , sed in capite , dorso & lateribus ita umbra mixtis ut fuscus videatur. Venter albicat. Pinnæ omnes & cauda fusci sunt coloris ex umbra. In medio quolibet latere magnam habet maculam nigram , ut & prope exortum caudæ. Edulis est piscis , & capitur in fluviis dulcibus.

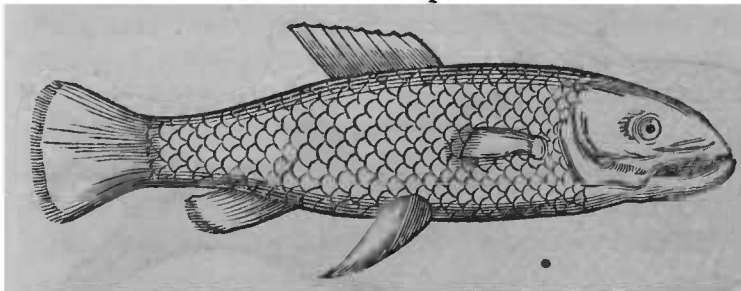

GVARUGVARV Brasiliensibus, pisciculus est minutus, nunquam major sesquidigito , exili corpore , oblongo , instar minimi *Eldriz*. Capitulum habet compressum : ocellos nigerrimos , circulo aureo : pinnulas quinque , nimirum duas postbranchiales , & duas subtus fere in infimo ventre,

& unam in posteriore medietate dorfi : cauda constat pinna parallelogramma , in extremitate circinata. Vestitur squamulis ; & totum caput superius , & dorfi anterior medietas sunt fusci coloris , posterior & latera aurei , squamulis umbratis umbra : caput inferius & venter albi splendentis ut mater perlarum : pinnulæ flavæ : prope caudam utrimque maculam habet nigram. Edulis est & capitur in lacubus & stagnis.

CVGVVV - GVACV Brasiliensibus , Lusitanis *Meros* , Belgis **Jacob Evertzen** : ingens fit piscis : habui quorum corpus cum capite quinque pedes erat longum & cum cauda sex : corporis ambitus quatuor pedum , octo digitorum , altitudo unius & semis. Caput & os magnum habet , quod apertum in rotundum dilatat , edentulum : oculos mediocres , pupilla crystallina nigricante , circulo flavo : Branchias in ambitu rotundas , medio autem in triangulum desinentes : Pinnas quinque ; nimirum unam à summitate dorfi incipientem & non ita longe à cauda desinentem , ad anteriorem partem seu medietatem plane angustam & acutis spinis munitam ; posterior autem medietas lata est & semilunata in ambitu , spinisque haud firmis erigitur : prope anum unam ejusdem figuræ , cum medietate posteriore dorsalis , sed dimidio minorem : post branchias prope infimum ventrem duas longas & latas , tenuioribus spinis intertextas. Cauda magnam pinnam habet quadratam , in extremitate latiore , quam in exortu. Squamas habet parvas. Totum caput , dorsum ac latera cinerei sunt coloris cum umbra mixti , & versus dorsum paulo saturatoris. Venter albicat. Pinnæ omnes cum cauda dilute brunnæ. Per totum caput , dorsum , latera & pinnas postbranchiales maculæ parvæ nigræ , seu puncta frequentissima dispersa. Venter vero & reliquæ pinnæ cum cauda his punctis carent. Bonam habet carnem. Capitur in mari.

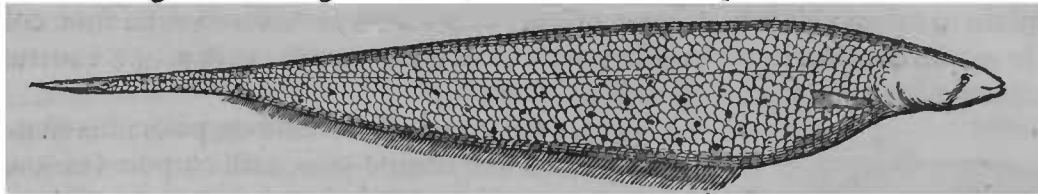
MATVRAQVE Brasiliensibus : Piscis corpore oblongo & ferme parallelogrammo , figura scilicet *Tamoaræ*. Quinque aut sex digitos longus , sesquidigitum latus , ubi latissimus. Caput habet latiusculum , dura testa testum. Oris pars inferior paulo longior superiori : & in inferiori sex

denticulos acutissimos habet , in superiori aliquot minimos : Branchias satis amplas : oculos rotundos , nigros , circello aureolo , exterius fusco : Pinnas sex , nimirum duas postbranchiales oblongas , haud latas : duas tales in medio infimi ventris & unam post anum trapezii figura , & similem in medio dorso : Cauda constat pinna quadrata unum fere digitum longa , in extremitate circinata. Tegitur magnis squamis ordine positis. Totum caput superius , dorsum & latera nigra sunt , venter ex albo obscure canescit. Pinnæ omnes nigræ. Capitur solum in lacubus & paludibus , non in fluviis. Boni saporis est , sæpe commedi.

Y

CARAPO

CARAPO Brasiliensibus, Prima species, corpore oblongo, figura cultri: dorsum nimirum crassum & obtusum, venter acutus ut culter: posterius autem corpus definit in acumen: unum pedem circiter longus, duos digitos latus, ubi latissimus. Caput acuminatum, sed compres-

sum, inferius labium paulo longius superiori, os angustum, inferius ordinem denticulorum minorum, superius nullos habet. Oculi minimi, nigri, vix grani papaveris magnitudine. Branchiæ angustæ & post quamlibet parvula pinna oblonga. Vnius fere digiti intervallo à capite in infimo corpore incipit pinna tenuis, angusta & per totum ventrem æqualiter porrigitur ad finem corporis: nam caudam nullam habet nec ullam aliam pinnam in toto corpore: Squamas habet mediocres. Totus piscis est coloris ex fusco & paucis rubro mixti, ac in dorso & capite magis nigrescit. A branchiis in quolibet latere linea tendit ad finem corporis usque, quasi cultri acie tracta & sub hac linea maculæ nigræ per corpus dispersæ, seminis sinapi magnitudine. Capitur in lacubus & est edulis.

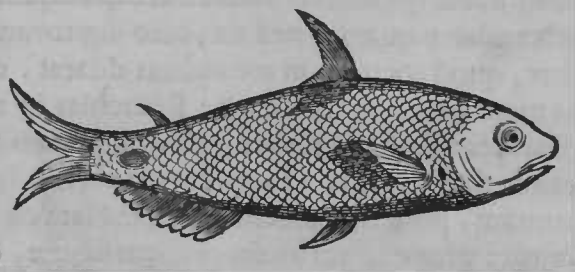
In Flumine S. Francisci capiuntur Carapo huic priori speciei similes, excepto quod longiores sint & in extremitate acuminati instar subulæ, ad trium digitorum longitudinem squamulas parvas habent.

CARAPO secunda species, priori figura, colore & lineis lateralibus similis, excepto quod dimidiæ tantum sit latitudinis, nec ullas maculas habeat. Capitur in lacubus. Caro spinosa, sed boni saporis.

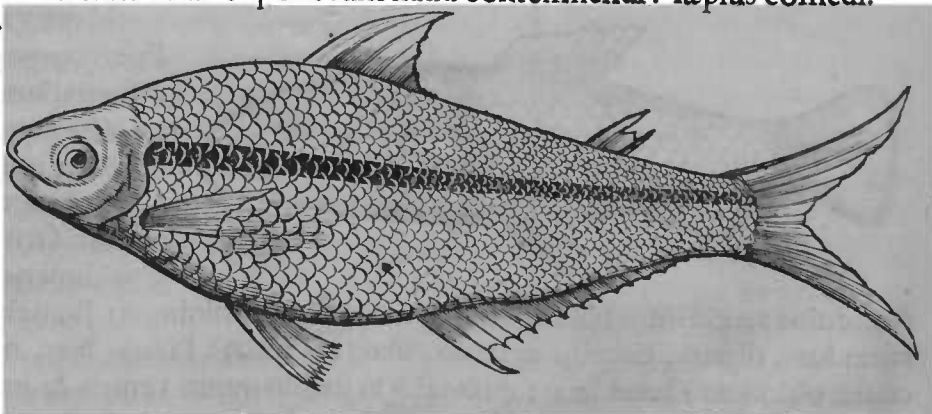
CAP. XV.

Piaba. Piabucu. Nhaquunda. Guebucu. Guara tereba.

PIABA Brasiliensibus: magnitudine nostratis ~~Eldize~~ (vide Gesnerum de Phoxino) pisciculus duos aut tres digitos longus (interdum quatuor aut quinque quando maximus) ocellos habet nigros, circello aurco. Squamulis vestitur. In medio dorso pinnula erecta triangularis: post quamlibet branchiam unam habet oblongam; duas in medio infimo ventre & post has unam, quæ ad caudæ exortum protenditur: cauda est furcata. Caput ad latera auro & argento splendet: totum dorsum argenteo viridi & multo Indico: medium laterum secundum longitudinem argenteo & Indico mixtum: Venter aureo & argenteo & paucis Indico. Post quamlibet branchiam maculam habet rotundam satis magnam Indici coloris & statim post hanc ejusdem coloris maculam lunæ corniculatæ figura, ejusdemque coloris oblongam in quolibet latere ad caudæ exortum. Pinnæ omnes & cauda aurei coloris, quæ in infimo ventre rubræ. Capitur in omnibus fluviis dulcibus currentibus Brasiliæ ac summa vi contra aquæ cursum nititur. Brasiliani involvunt foliis arborum & cineribus condunt, desuper ignem imponentes; sic præparatos comedunt. Saporis sunt haud contemnendi: sæpius comedi.

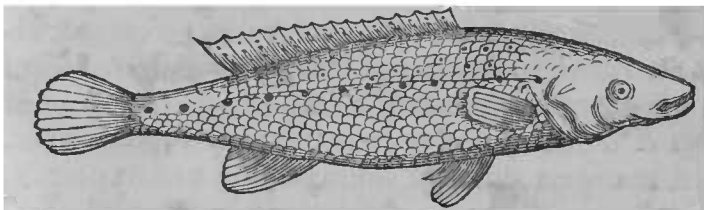
PIABVCV Brasiliensibus: pisciculus sex digitos longus, sesquidigitum latus, ubi latissimus; ventre paululum extuberante, oculis elegantibus pupilla crystallina, circulo argenteo, cui superius parum rubri admixtum. Septem habet pinnas, octavam

pro cauda furcatam: nimirum postbranchiales duas in infimo ventre, unam in medio dorso, circa anum unam longam extensam versus caudam; & è regione hujus in dorso parvulam. Tegitur squamulis argenteis splendentibus. Per medium laterum secundum longitudinem tendit linea alba lata non splens. Dorsum autem ad hanc lineam olivacei est coloris, cui viri-

cui viridis hyacinthinus persplendet. Pinnæ albæ. Capiuntur facillime aciculis, vel corbe aut olla immissa in aquam, cui parum farinhæ de mandioca aut mica panis intrita. Cocti comeduntur & frixi. Si quis vel leviter vulnerato uno aut altero membro vel ulcusculum tenens aquam ingrediatur, statim hic piscis vulnus petit mordendo, ita sitiens est sanguinis humani.

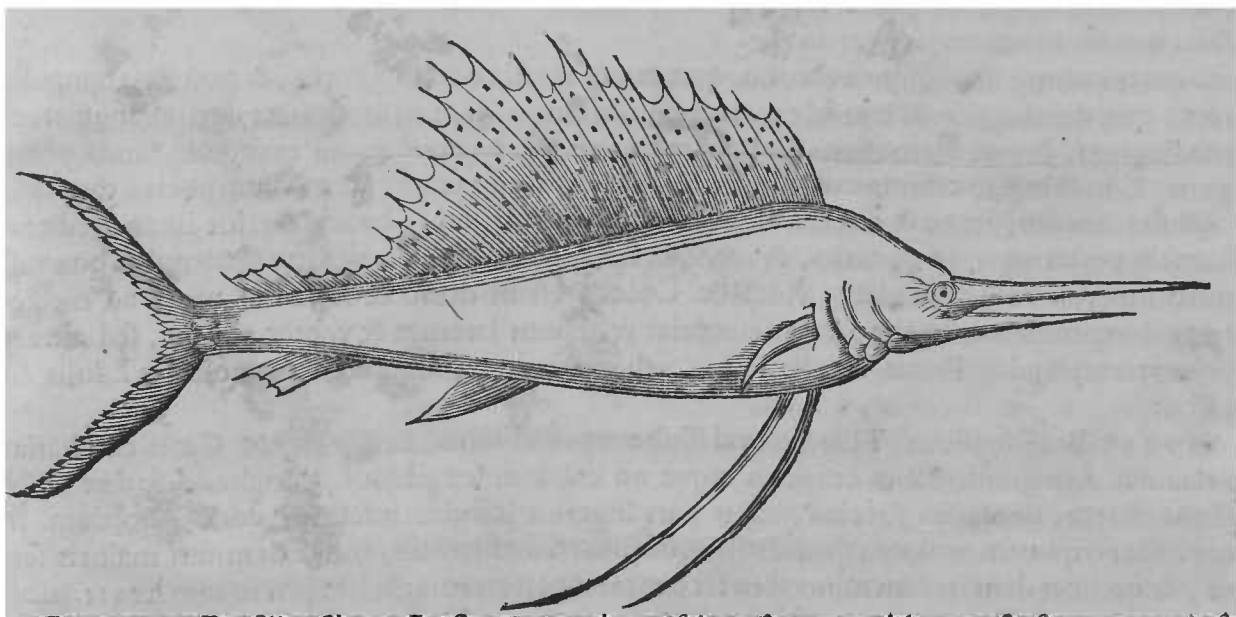
NHAQVND A Brasiliensibus; mas & fœmina reperitur. Mas corpore est oblongo, fere ubique æquali, septem, octo, aut decem digitos longus, duos altus, ubi altissimus: caput & os fere Lucii habet; superius labium extendere & oris hiatum rotundare potest: dentium loco habet limas, linguam tenuem, branchias amplas: oculos conspicuos, pupilla nigra, circulo fusco: septem pinnas, post quamlibet branchiam unam, duos fere digitos longam; sub his

in infimo ventre duas junctas, & post anum unam pene quadratam. Ab initio fere dorso una protenditur pene ad caudæ exortum, tres digitos longa, unum ferme lata, æqualis, mollibus spinis suffulta, quæ in fine paulo latior, & in triangulum desinit. Cauda testa

dura tegitur nigra. Totum corpus squamis mediocris magnitudinis vestitur, ac totum dorsum & latera obscuri grysei sunt coloris cum argenteo transplendente. Venter albus. In utroque latere unum ordinem habet macularum, rotundarum, nigrarum, pisi magnitudine, & inter has dispersa punctula multa cærulea. Pinnæ omnes aureæ ut & cauda: & pinna dorso insuper variegatur per totum punctulis cæruleis. In utroque latere per ordinem macularum nigra tendit linea, incipiens à fine superiore branchiarum, & ad regionem finis pinnae dorsalis desinens, & semidigiti fere interstitio sub hujus fine, alia linea incipit ac in medio exortus caudæ desinit. Lineæ hæ elatæ sunt ac aureæ. Capitur in fluviis ac boni est saporis.

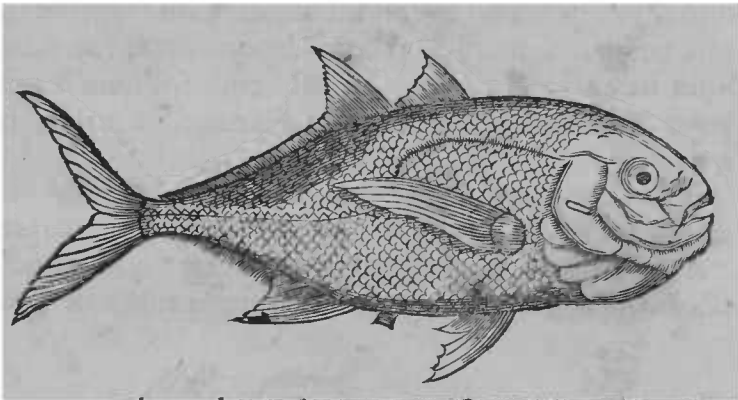
Fœmina mari per omnia similis, excepto quod punctulis cæruleis in lateribus & pinna dorsali destituatur & quod venter circa anum rubescit. Comeditur ut mas.

GVEBVCV Brasiliensibus: Lusitanis *Bicuda*; piscis rostratus; oblongo & ferme tereti est corpore, ut *Dorada*: capite porcino, rostrato, cauda in duo cornua diducta ut *Albacara*: rostrum acutum, osseum, durum: partis superioris longitudo sedecim digitorum, inferioris decem. Crassities totius prope insertionem septem digitorum: utramque autem rostri partem movere potest. Branchias habet amplas: os interius orbicularis figuræ, in medio sui hyperbolico foramine; lingua oblonga, alba, dentibus omnino caret. Oculos habet solidi magnitudine, pupilla crystallina, circulo argenteo. A rostri insertionem caput in altum assurgit, ut in *Dorada* mare: est autem caput ab oculis ad occiput longum septem digitos, novem altum. Corporis longitudo ab occiput ad caudæ exortum quatuor pedum, & altitudo lateris post occiput unius pedis; in medio autem corporis decem digitorum & prope caudam duorum. Cauda in duo cornua extenditur & ampliatur, quodlibet octodecim digitos longum; ad cuius exortum in quolibet latere duæ auriculæ membranaceæ. Pinnae habet sex: proxime post quamlibet branchiam unam, directe à latere protensam, dura membrana constantem ut in *Tiberone*, figura trianguli acuti, undecim digitos longam, & in exortu, ubi latissima, duos tantum latam: è regione harum in infimo ventre duo bacilliformia corpora juncta habet, ex osse nigro constantia, dura, plane ut os *Sepiæ*, quodlibet novemdecim digitos longum: utrumque junctum, in rima longa, profunda recondere potest, quæ à natura secundum longitudi-

nem ventris facta est ad caudam usque. Interstitio duorum pedum à fine hujus fissuræ seu ano, in infimo corpore pinnam habet triangulatam sex digitos longam, latere anteriori firma spina munitam; etiam hanc in rimam quandam recondere & rursus surrigere potest: octo digitorum interstitio ab hac pinna, parvam habet versus caudam, in acutum triangulum versus posticam partem desinentem, & è regione hujus similem & æqualem in superiori corpore, has duorum digitorum intervallo sequitur cauda, quam supra descripsi. Maxima autem omnium est pinna dorsalis, incipiens à summitate occipitis, quæ protenditur per dorsum in trium pedum longitudinem, constans membrana pergameni æmula, costis intertexta; hanc quoque rotam demittere potest ac in profunda rima condere: lata est sesquipedem, ubi latissima, & versus posteriora paulum angustatur. Cute crassa, subaspera vestitur, tota sub fusca: spinulis oblongis, trientem digiti longis, ut ita solida sit & aspera, cum squamis careat. Venter & caput inferius albicant, latera cinerei & argentei coloris: dorsum ex cinereo argenteo obscure fuscum, ut & caput superius & rostrum; reliqua rostrum cinerescit flavo. Pinnæ omnes cum cauda ex cinereo argenteo fuscescunt, ut & dorsalis, quæ præterea maculis orbicularibus, nummi misnici magnitudine insigniter est variegata, illa post anum paulum undata maculis fuscis. Carnem copiosam habet, non spinosam, pinguem, non glutinosam, ideo ad comedendum aptiorem quam caro Marforum. In ventriculo interiore multos integros pisces pedales inveniebam.

GVARA TEREBA Brasiliensibus; Piscis magnitudine septem aut octo digitorum: capite obtuso, oculis crystallinis, circulo aurco: os denticulos habet minimos: Branchias amplas: dorsum incurvatum, unde & *Corcovado* minor potest appellari. Pinnas obtinet septem: post quamlibet branchiam, unam longam: sub his duas junctas in infimo ventre: in medio autem ventre duas spinulas acutas, quæ membranula conjunguntur; & post has triangularem, quæ deinceps angustata ad exortum caudæ extenditur: in summitate dorso triangularem mediocrem, & post illam aliam similem majorem, quæ angustata ad exordium caudæ porrigitur. Cauda in duo cornua extenditur. A branchiis linea tendit ad medium piscis, quæ dein oblique deorsum vergit & directe usque ad caudam porrigitur: hæc posterior lineæ medietas hamulis posterius versis armatur, & utroque latere triangularibus vestitur squamulis, quæ minimæ sunt, ut ad tactum glaber videatur. Coloris est in dorso & lateribus usque ad medietatem longitudinis ex hyalino cæruleo: reliquum laterum & venter albicat, sed aureus color transplendet. Pinnæ ventris albæ, reliquæ cum cauda aurei sunt coloris. Edulis est piscis.

in medio autem ventre duas spinulas acutas, quæ membranula conjunguntur; & post has triangularem, quæ deinceps angustata ad exortum caudæ extenditur: in summitate dorso triangularem mediocrem, & post illam aliam similem majorem, quæ angustata ad exordium caudæ porrigitur. Cauda in duo cornua extenditur. A branchiis linea tendit ad medium piscis, quæ dein oblique deorsum vergit & directe usque ad caudam porrigitur: hæc posterior lineæ medietas hamulis posterius versis armatur, & utroque latere triangularibus vestitur squamulis, quæ minimæ sunt, ut ad tactum glaber videatur. Coloris est in dorso & lateribus usque ad medietatem longitudinis ex hyalino cæruleo: reliquum laterum & venter albicat, sed aureus color transplendet. Pinnæ ventris albæ, reliquæ cum cauda aurei sunt coloris. Edulis est piscis.

I PER V Brasiliensibus, Tiberaon vel Tuberaon Lusitanis, Belgis **Hene**: Canis carcharias vel lamia. Longitudo totius corporis usque ad caudam sex pedum. Longitudo caudæ (quæ pinna est lata, divisa seu furcata, cujus pars superior longior inferiori) duorum pedum. In ore habet triplicem ordinem dentium magnorum triangularium, instar dentium majoris serræ, & quilibet dens iterum minoribus est dentatus vel ferratus: numeravi in uno cxxii. dentes. Oculi elati. Pone foramina seu spiracula tres habet in quolibet latere rimas, spithamales quasi incisuras. Totum corpus tegitur cute ad tactum hispida, qua siccata ligna expoliri possunt. Crassities corporis duorum pedum. Sex alias pinnas habet præter caudam, duas maximas sesquipedem longas & septem digitos latas, in quolibet latere unam post incisuras directe à latere protensas: unam in medio dorso erecte stantem, duas minores in infimo ventre, & unam omnium minimam proxime caudam in inferiori corpore. Carnem habet albissimam quidem, sed nimis siccam. Comeditur à nauticis sociis & bajulis. Iuniores satis bene sapiunt. Vidi plusquam vigesies ingentem canem absumtum fuisse à Tiburone in Bibiribi. Vidi sæpius duo posteriora crura cum natibus uno morfu cani ablata. Hominibus infestissimus est & facile aliquem dilacerat si incautius aquam ingrediatur.

ANNO TATIO. De Cane carcharia vide Aldrovandum lib.iii. cap.32. Sed observa, quod ille in Iconibus in utroque latere exprimit quinque incisuras, cum Auctor noster tantum tres ipsi tribuat. Habeo autem sceleton oris, in quo tam in superiori quam inferiori mandibula sextuplex ordo est ejusmodi dentium, subtilissime ad latera ferratorum; & numerari possunt dentes supra trecentos; præter alios minutos: ita ut terribilis sit rictus.

Tiburonis species minor, Belgis **een Crunghene** à figura, convenit cum majore, excepto capite, quod habet triangulare seu ut cor vulgo pingitur. Oculi parvi ad latera ipsius capitis. Os

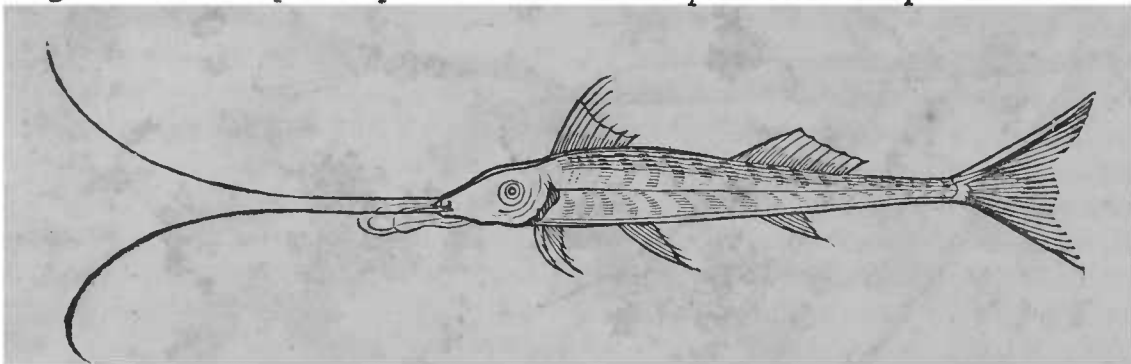
tis. Os parvum triangulare longe infra positum; cum triplici ordine dentium minorum; nec ita potest nocere; os enim habet angustum. Caro melius sapit quam majoris.

Reperitur & alia species, quam Brasilienses vocant *Vrumaru*: Lusitani Lixa: Græcis *Ρίση*, Latina Squatina, Belgis een *Schoerhepe*.

CAP. XVI.

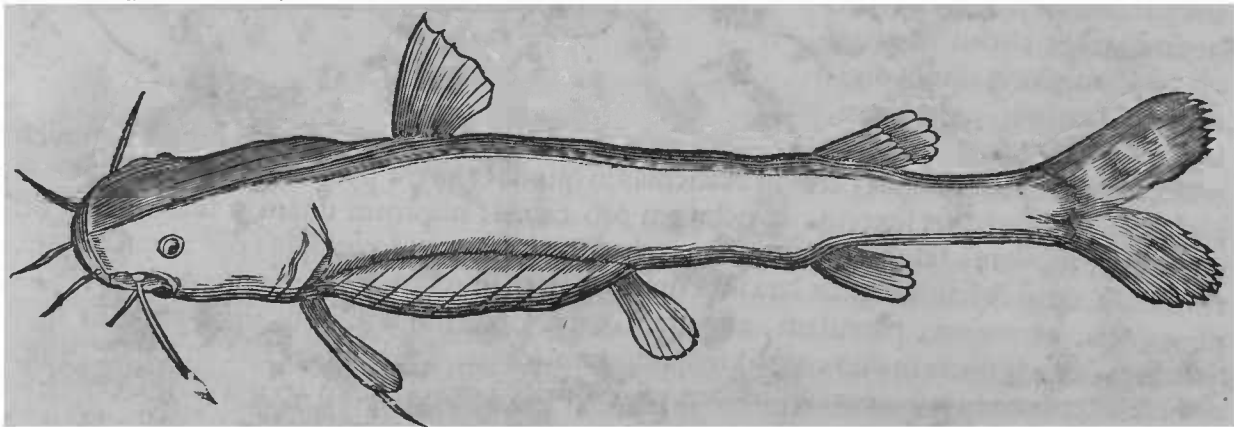
Bagre diversæ species. Rayæ diversæ species.

BAGRE piscis oblongo corpore, initio dorsi paulum elevato; capite acuminato seu conico, quod dura testa est tectum ad initium elevationis dorsi: pedalis longitudinis: Barbam habet sex cirrhis constantem, quorum quatuor inferiores sesquidigitum longi, duo superiores longitudinem totius piscis æquant. Pinnas obtinet septem, octavam pro cauda: nimirum

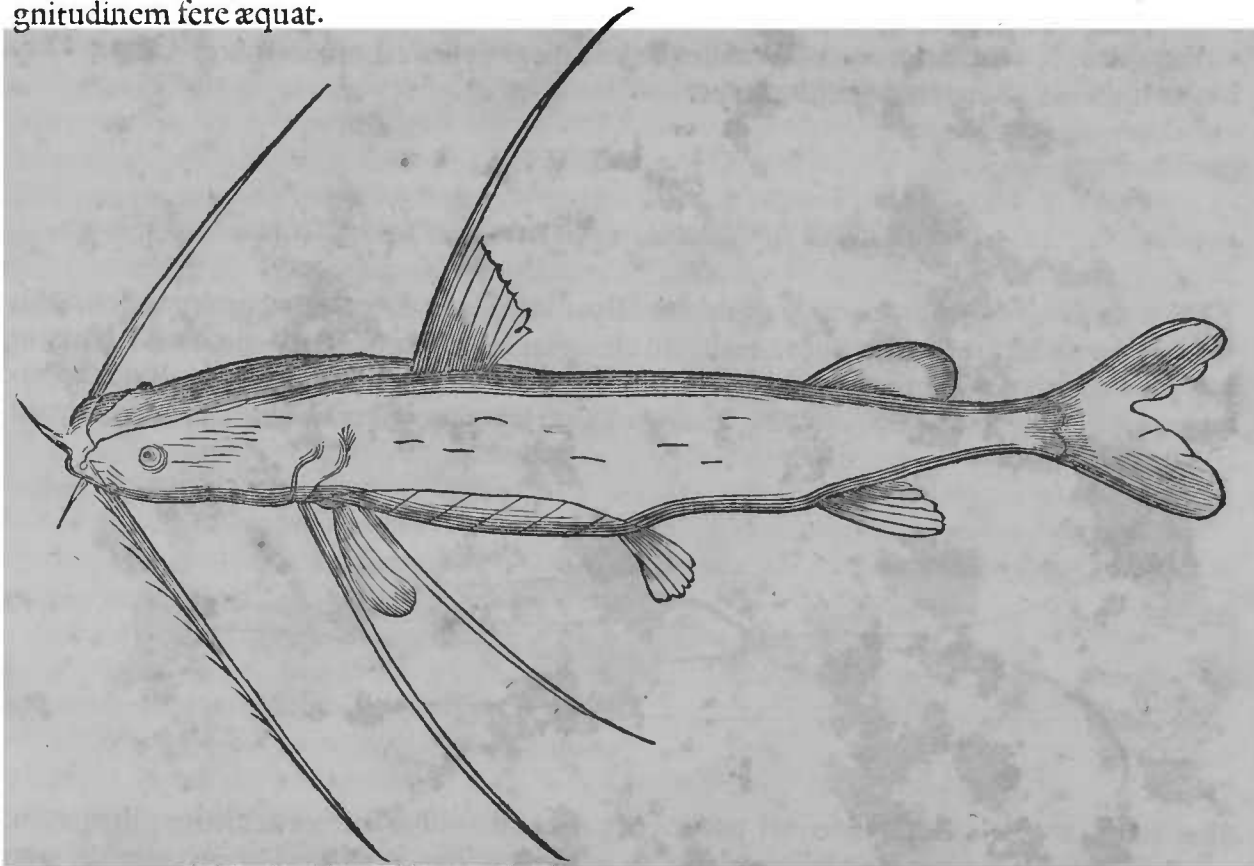
duas postbranchiales loco inferiori positas, & ante quamlibet fortem aculeum, dentatum, osseum: unam in summitate dorsi elevatam, & ante illam item aculeum fortem, æqualis cum pinna longitudinis: duas junctas in medio fere infimi ventris, magis tamen versus anteriora; unam membranaceam sine spinis versus caudam, & huic oppositam mediocrem mollibus spinis suffultam. Cauda constat pinna furcata, caret squamis, sed tegitur cute per totum argentei coloris splendentis. Pinnæ omnes argentei sunt coloris, ut & barba & caput. Per medium utriusque lateris tendit linea argentea ad caudam usque constituta ex 77. protuberantiis. Oculi nigri satis ampli; os parvulum, edentulum, labiis elevatis. Piscis est edulis; si quis ab eo læsus fuerit, difficulter sanatur & magnos patitur dolores.

Alia *Bagre* species (quem describo, longitudinem habebat duorum pedum & trium digitorum) corpore oblongo, capite compresso & plano; ore inferius parabolicæ figuræ, obtuso,

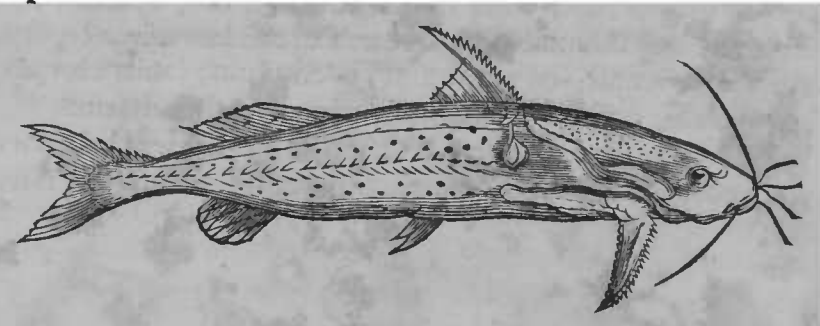
edentulo. Caput octo digitos longum, testa dura punctulata tectum. Oculi parvi, rotundi, crystallini, quatuor fere digitos ab invicem distantes. Barbam habet sex cirrhis constantem, quorum exteriores longiores, quatuor digitorum, reliqui breviores: septem illi pinnæ, octava pro cauda: una nimirum in summitate dorsi, firma spina antè munita, erecta, tres digitos longa, totidem lata: duæ postbranchiales, itidem firma spina munitæ, quatuor digitos longæ, duos latæ; interstitio sex & semis digitorum post branchiales in infimo ventre (qui paulum extuberat) duæ junctæ, tres digitos longæ, duos latæ, in ambitu circinatæ: septem digitorum intervallo à dorsali, alia in extremo dorso, carnosæ, sesquidigitum longa, unum lata, in extremitate mollibus spinis munita: & sub hac in infimo ventre alia paulo major: cauda sequitur trium digitorum intervallo, in duo cornua diducta, crassâ sed molli membrana constans duos & semis digitos longa, in quolibet cornu duos lata. Totum caput superius & ad latera, dorsum totum & latera ad protuberantiam ventris usque, candidi cum diluto flavo & aurco mixti est coloris; in testa capitis etiam aliquid viridis transplendet: Pinnæ omnes & cauda gryscæ sunt: Venter & laterum inferior pars & caput inferius (quod planum est) albi colo-

ris: caret squamis sed vestitur cute. Bona satis est carne, meliori quam Camarupi, cuius magnitudinem fere æquat.

BAGRE alia species figura & magnitudine ut præcedens, sed barbam habet quatuor tantum cirrhis constantem, duobus nimirum longis octo digitos, & latiusculis instar ligulæ, duobus brevibus: ad pinnam dorsalem similis ligula novem digitos longa, & post branchiales pinnae eodem modo: cætera similis præcedenti.

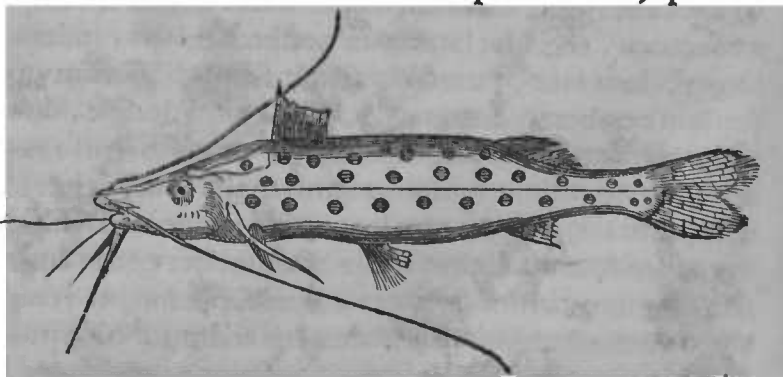
BAGRE alia species: Belgis nostris vulgo **Clipbagre** decem digitorum longitudinem habet; corpore oblongo: capite lato & compresso: ore parabolico, edentulo. Barba constat sex cirrhis quorum quatuor inferiores unum digitum, superiores duos longi.

Oculos habet parvulos, cærulefcentes; quatuor digitorum interstitio ab ore in summitate dorsi tegitur testa dura ossea; & post branchias in quolibet latere pyramidalis testa angusta tegit latera. Pinnae habet septem, & octavam pro cauda: nimirum unam in summitate dorsi, elevatam, mollem, sesquidigitum altam, plus uno latam, antè spinam osseam crassam dupliciter ferratam, duos & semis digitos lata sustentatam. In medio ventre infimo duas parvas: in fine pene dorsi, carnosam, parvulam, angustam & è regione huius inferius aliam parvulis spinis suffultam; cauda divisa in duo cornua sesquidigitum longa. Tegitur cute: ac in capite, initio dorsi & lateribus ubi testaceus est, umbræ est coloris, per reliquum totum dorsum & latera umbræ dilutioris, & fuscis maculis mediocris magnitudinis variegatur: in ventre albicat. A testæ latiore fine ad caudam usque in quolibet latere, per lineam rectam tendit ordo denticulorum acutorum, posterius versorum qui clypeo duro serrato in medio insunt, nam anguli obtusi figura positi sunt usque ad caudam hoc modo 7. Edulis est, sed pauca carne, quæ non magni fit.

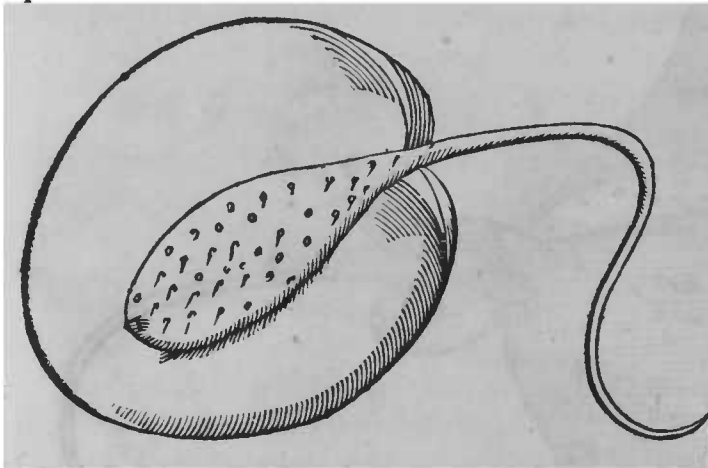
BAGRE alia species, præcedenti similis & maculis nummi mifnici magnitudine variegatus: verum caret denticulis illis in lateribus: lineam solummodo habet: & duos cirrhos & sex longiores quam alter. Hæc species habet carnem bonam & pinguiissimam.

BAGRE alia species, figura &

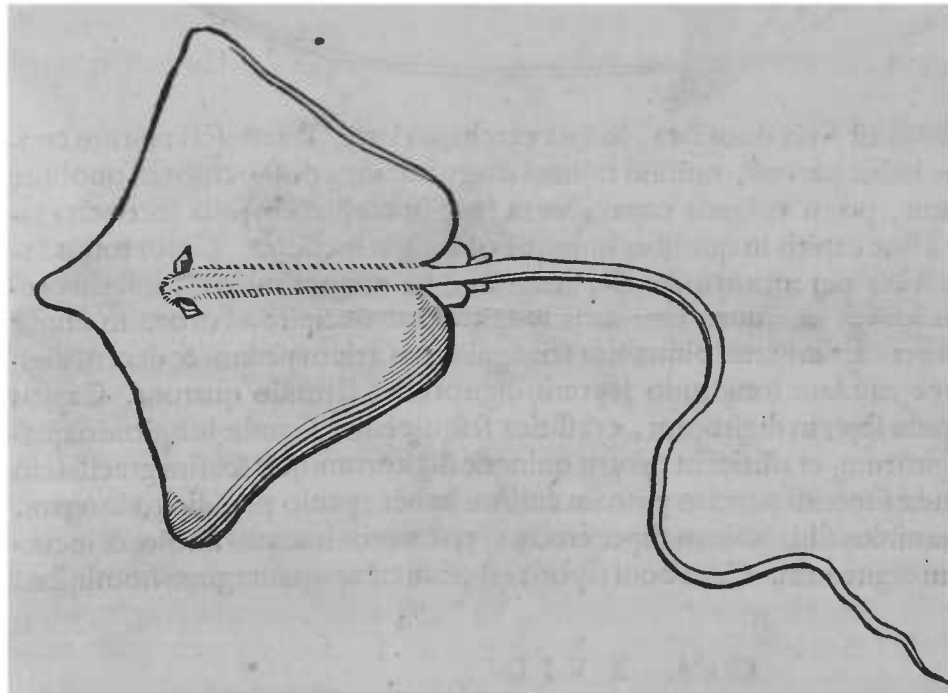

magnitu-

magnitudine similis illi quem secundo loco descripsimus : sed barbam habet tantum quatuor cirrhis constantem , duobus nimirum longis octo digitos & latiusculis instar ligulæ , duobus admodum brevibus. Ad pinnam dorsalem similis ligula est novem digitos longa ; & ad postbranchiales eodem modo ; cætera per omnia similis illi quem diximus ; nam & ventrem ita protuberantem habet.

AIEREBA Brasiliensibus *Rajæ* species , piscis planus , circinatus , unum pedem & novem digitos longus , & totidem latus (reperiuntur & duplo majores.) Quatuor digitorum interstitio ab anteriori circumferentia in superiori superficie duo foramina habet satis ampla , tres digitos ab invicem distantia ; prope caudæ exortum orbicularis incisura est in quolibet latere : cauda teres , quatuor pedes longa , & circiter in medio sui , duas osseas spinas crassas retro dentatas habet , quibus pungit , quando ad spiracula apprehenditur , caudam incurvatam supra corpus levando. Os inferius habet , haud amplum , edentulum ; incisuræ quasi parabolicæ. Cute tegitur in superiori corpore ferrei coloris & in medio dorso insignitur tuberculis nigris , parvis : inferius corpus totum album. Caro nihili æstimatur in cibis.

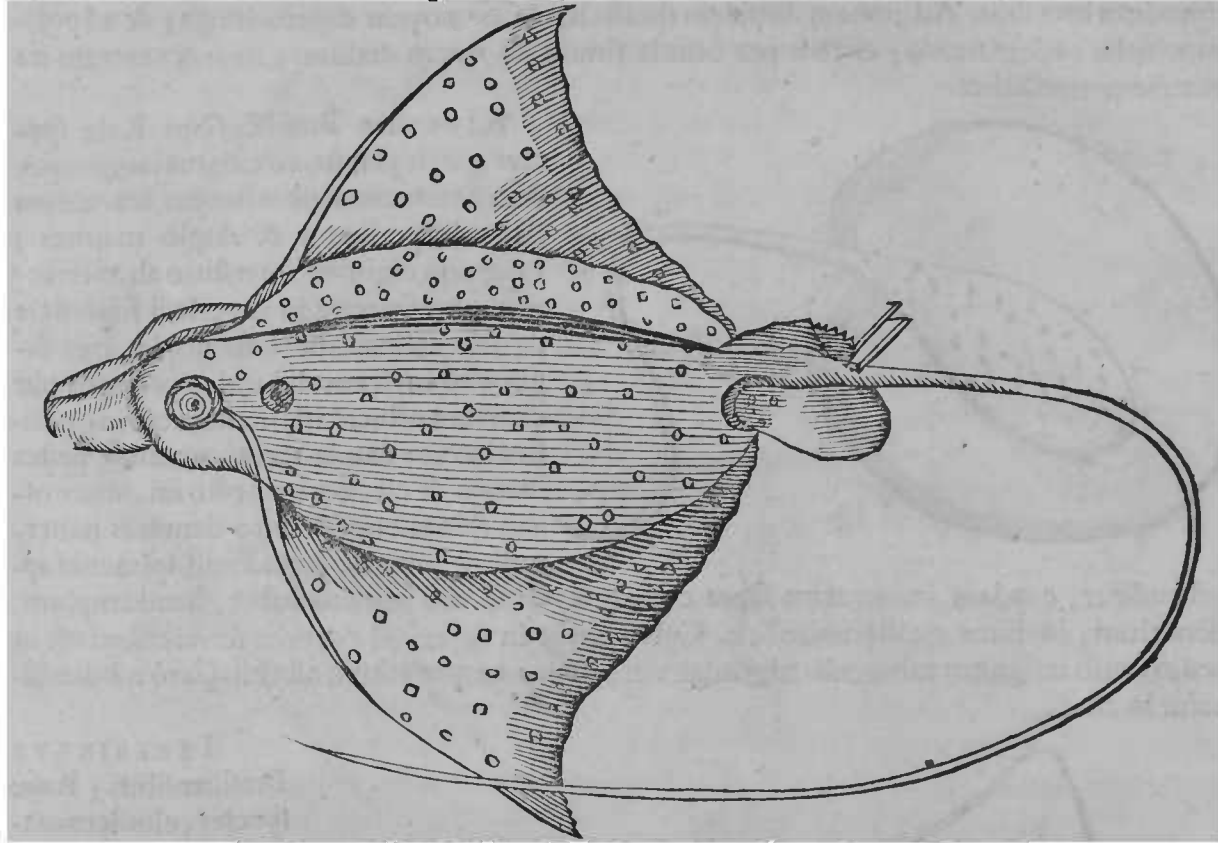
IABEBIRETE Brasiliensibus ; *Rajæ* species , ejusdem magnitudinis cum *Ajereba* , figura autem obtusi vomeris ad latera extuberantis : sectiones prope caudam ut in illa , & præterea duo corpora cylindracea digiti crassitie protuberantia. Cauda longa. Color pisci superius è cinereo fuscus , inferius albus ; carne probata est & bona.

Reperitur hic & alia *Rajæ* species præcedenti similis , excepto quod processibus illis cylindraceis prope caudam destituitur. Color totius corporis superius umbræ , punctulatus per totum maculis nigris , seminis sinapi magnitudine : cauda aculeis caret. Carnem habet bonam.

Reperiuntur hic & *Rajæ* , quarum caudæ tres & semis pedes longæ , crassæ in initio tres digitos & in fine plane acuminatæ , plenæ tuberculis nigris in totum coloris , flexiles ut feutica.

NARINARI Brasiliensibus ; sunt aliquot illius species , hæc quam hic describimus appellatur *Narinari pinima* : Lusitanis *Raja* , Belgis *Pijlsteert* vel *Seicle*. Pastinaca marina. Corpus habet magnum , latum , ferme triangulare : constans ad utraque latera latissima pinna triangulari , carnosæ : & prope caudam habet duas pinnas , palmi magnitudine , subrotundas , æqualis longitudinis : caput magnitudinem habet mediocris porci , crassum , compressum , in medio quasi fossam habens. Os triangulo subrotundum , compressum paulo & in promuscidem desinens : nam oris hiatus quinque distat digitos ab extremitate promuscidis versus ventrem : amplitudo oris duorum & semis digitorum ; edentulum , sed loco dentium os habet linguæ figura inferius in ore , quatuor digitos longum , sesquidigitum latum , ad fauces usque pertingens , & simile os superius , transversim positum , duos digitos longum & totidem latum. Inferius os constat è septemdecim ossibus , albis , duris literæ U figuram habentibus , quæ arcte per membranas conjunguntur , hisce alia septemdecim subjacent , singula singulis , spongiosa ad aspectum , nec ita dura , superius os constat quatuordecim ossibus literæ J figura , quæ eodem

eodem modo per membranas sibi invicem agglutinantur, iisque etiam alia quatuordecim ossa superjacent: duo autem illa ossa per membranas annectuntur aliis ossibus capitis. Cranii cavi-

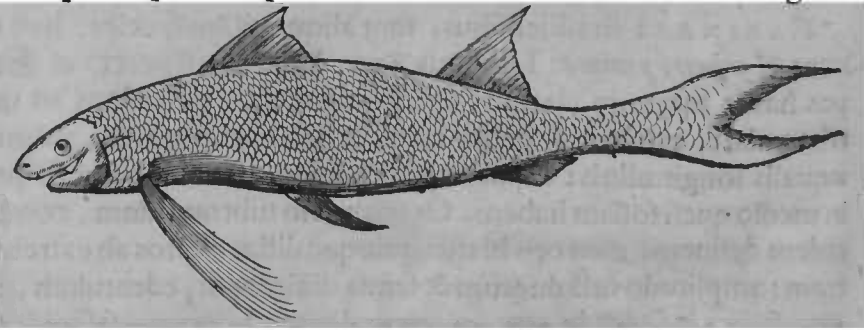
tas sex circiter digitos longa est, vix duos lata, in qua cerebrum later. Promusculis tantum constat cartilagine. Oculos habet parvos, nummi misnici magnitudine: post oculos in quolibet latere spiraculum amplum, pomi vulgaris capax; intra hæc branchiarum folia recondita jacent: ad latera inferius à fine capitis in quolibet quinque oblongas incisuras. Color totius superius ferreus, maculis albis per totum inspersis, magnitudine nummi misnici; inferius totum album. Cutis tota glabra lævisque. Corporis longitudo ab occipite ad exortum caudæ sesquipedalis, latitudo inter extremitates pinnarum triangularium, trium pedum & decem digitorum. Pinnarum prope caudam longitudo septem digitorum, latitudo quatuor. Capitis longitudo decem, latitudo septem digitorum, crassities sesquipedis. Caudæ longitudo quatuor pedum & trium digitorum, crassities in exortu quinque digitorum, quæ sensim gracilescit. Paulo post exortum caudæ superius parvam pinnam curtam habet, paulo plus digito longam, & mox post eam duos hamulos sibi invicem super erectos, piscatoriis hamulis similes & incurvatos, longitudine trium digitorum. Caro boni saporis est, sufficiens quadraginta hominibus saturandis.

CAP. XVII.

Piracoaba. Corocoro. Guaticupa. Virbaco. Niqui. Guarerua.

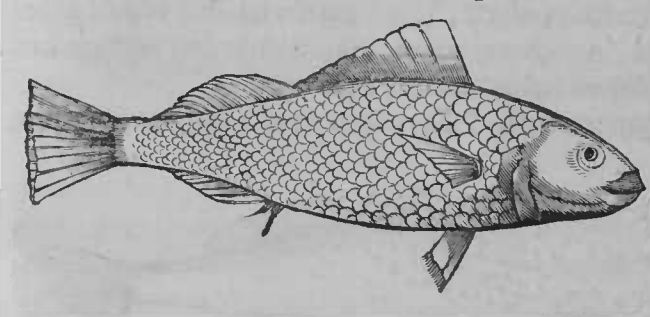
PIRACOABA Brasiliensibus, piscis pedalem longitudinem adipiscitur, corpore oblongo, ut *Zandæ* Pomeranorum. Os habet acuminatum, amplum, edentulum: mandibulam superiorem longiorem inferiore, & superior pars oris prominet in rotundum conum è cartilagine

constantem: oculi illi satis ampli, pupilla crystallina, circulo aureo. Pinnas habet octo: nimirum duas in dorso triangulares erectas, interstitio sesquidigiti: post quamlibet branchiam unam oblongam, angustam: duas his breviores in infimo ventre junctas, & prope anum unam triangulatam; octava est cauda furcata. Sub qualibet pinna postbranchiali barbam habet sex pilis crassiusculis constantem tres digitos fere longis, estque ejus exortus prope exortum pinnarum, vergens retrorsum. Totus vestitur squamis mediocris magnitudinis argentei coloris, & in dorso ac summitate capitis paulum canescit. Pinnae quoque omnes

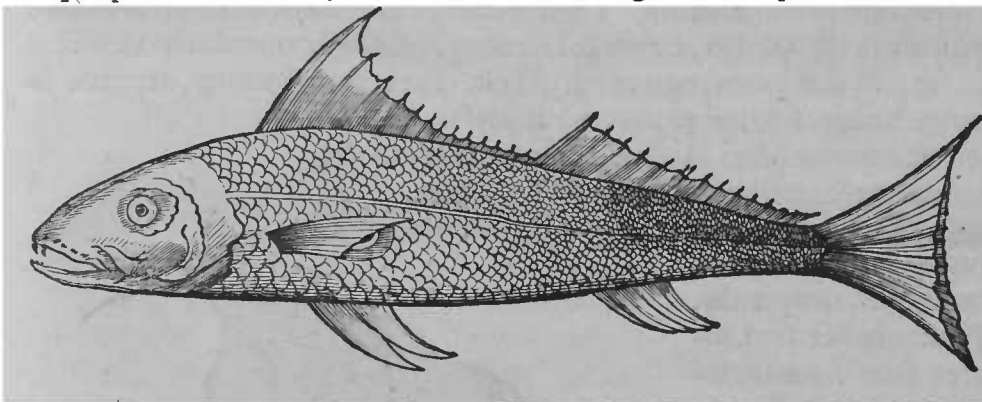
omnes cani seu cinerei sunt coloris : postbranchiales tamen nigredine dilutæ sunt. Barba alba. Capitur arenosis locis in mari. Boni est saporis.

COROCORO Brasiliensibus. Piscis dorso incurvato, capite & ore obtuso ; pedalis longitudinis. Denticulos habet parvos, haud acutos : branchias satis amplas, quarum anterior pars in spinam definit acutam : sex pinnas : nimirum in quolibet latere post branchias unam tres digitos longam, subtus in infimo corpore duas triangulares fere, sed in extremitate circinatas & antè firmam & acutam spinam suffultas, post anum unam crassam, duram & acutam spinam nixam, cui parvula spina antistat. A summitate dorso pinna incipit, quæ arcuatim ad medium dorsum tendit, firmis ac acutis spinis sustentata, hinc definit & contigua illi est mollis, quæ & arcuata fere est, & pene ad exortum caudæ protenditur. Cauda duos digitos longa, quatuor lata. Squamis majusculis vestitur,

totus argentei coloris, sed in toto dorso & ejus summitate diluta umbra mixtis & per latera transversim (non tamen ad ventrem usque) in quolibet octo striæ digitum latum crassæ ex diluta umbra descendunt : venter totus albus, ut & illius pinnæ. Pinna dorsalis, postbranchiales & cauda ex argenteo & diluta umbra mixtæ. Pinnam autem anteriorem dorsalem in rimam potest recondere. Capitur in mari & est edulis.

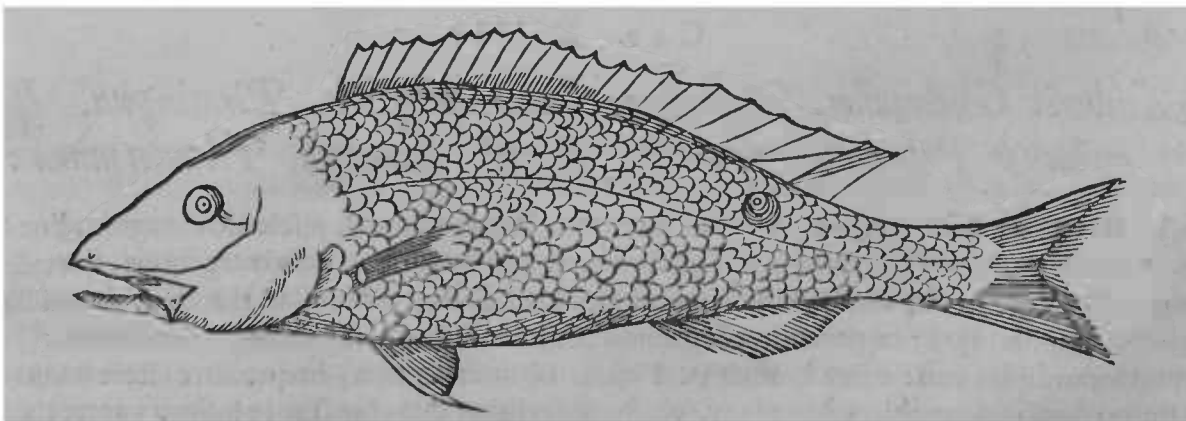
GVATVCVFA Brasiliensibus, Balabolla Congensibus, Corvina Lusitanis, Piscis corpore oblongo, dorso paulum, ventre minimum curvo : longitudinem duorum pedum non raro adipiscitur. Os habet acuminatum, cujus inferior pars paulo longior superiore, quodque ample potest diducere ; dentes minimos, linguam conspicuam, branchias amplas ; oculos

stufæ magnitudine pupilla nigra, circulo argenteo : Pinnas obtinet septem ; post quamlibet branchiam unam oblongam ; duas sub his in infimo ventre paululū versus posticam partē ; unam post anum

triangularem : unam triangularem ac altam in summitate dorso, duriusculis spinis suffultam, & huic fere contiguam alteram in posteriori parte dorso oblongam, quæ æqualis fere latitudinis, atque ad exortum pene caudæ protenditur. Cauda constat pinna fere quadrata & lata. Parvulis rotundis squamis totus vestitur, coloris per totum argentei splendentis, cui tamen in dorso aureus transplendet, & ad tactum videtur lævis. Pinnæ & Cauda ut & venter albicant. A summitate autem branchiarum per medium latus ad caudæ exortum tendit linea argentei coloris. Capitur in mari ; ac optimi est saporis, ut Schelvisch nostratum. Sæpius comædi.

VRIBACO Brasiliensibus, Piscis dorso incurvato, ventre protuberante, quindecim aut sedecim digitos longus, quinque aut sex altus, ubi altissimus. Caput & os obtusum, conum referens triangularem : dentes parvuli, acuti : lingua lata : branchiæ amplæ in triangulum deficientes : oculi dupli stufæ magnitudine : pupilla crystallina, circulo argenteo, cui aliquid

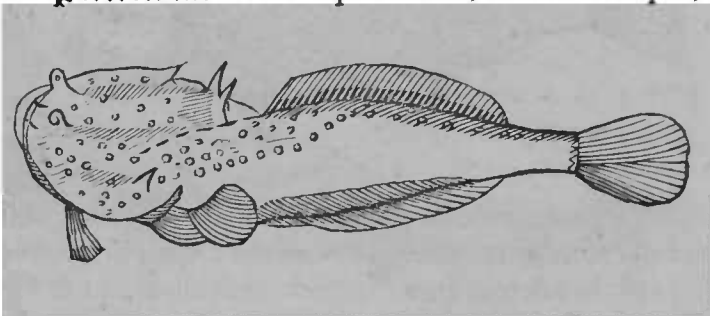

cinnabarii mixtum est. Pinnas habet sex, nimirum post quamlibet branchiam, unam longam triangulum acutum referentem, sed exterius paulum circinatum : sub his in infimo ventre duas

triangulares, antèrius firma spina munitas: post anum unam oblongam, in exteriori ambitu circinatam, molliusculis spinis per medium suffultam, antèrius autem dura & acuta spina: à summitate autem dorfi ad exortum fere caudæ tendit pinna latiuscula, latitudinis fere ubique æqualis, & acutis spinis sustentata: Cauda itidem lata in duo veluti cornua distenditur. Vestitur squamis magnis, in totum argentei coloris, sed cui parum cinnabarii translucet. Pinnæ laterales & infimi ventris albæ seu argenteæ, dorsalis & cauda plus cinnabarii quam argentei habent. A summitate denique branchiarum ad caudam usque, (paulum arcuatim) tendit linea rubra & supra eam in posteriore parte corporis, in utroque latere, maculam habet nigram magnitudine grossi misnici. Capitur in mari: Edulem habet carnem & bonam.

N I Q V I Brasiliensibus, nostrates vocant **Pieterman**: Piscis capite crasso, ore ranæ amplo, edentulo, crassa lingua & inferiore mandibula paulo longiori quam superior.

Anterior corporis medietas est paulo latior, posterior angusta & teres: estque ut plurimum sex aut septem digitos longus, latus antèrius quidem sesquidigitum aut paulo latior: Ocelli ipsi parvi quidem sed exserti, cylindracei more cancrorum terrestrium, pupilla nigra, circulo è cinereo fusco.

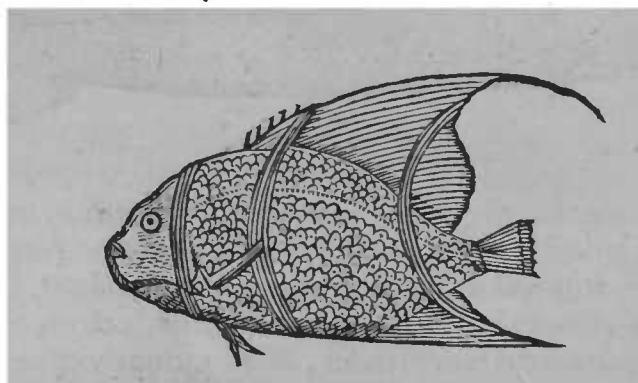

Branchias habet amplas & post quamlibet pinnam unam, digitum longam & latam, in ambitu circinatam: in ventre sub his paulo inferius duas junctas: à medio dorso pinna ad caudam pene continuatur, semidigitum lata, at in fine paulo angustior, cui respondet similis in infimo ventre: Cauda plus digitum longa, minus lata, parallelogrammi figura, in extremitate circinata. Ante exortum pinnæ dorsalis duos habet aculeos fortes & supra postbranchialem utramque unum acutum. Tegitur cute, cujus color ex nigro & umbra, gryseoque mixtus, nimirum in toto dorso, capite & lateribus, pinnisque omnibus; Venter albicat, & in lateribus etiam plus albi quam nigri aut grysei est. Per totum dorsum, caput & latera, punctula nigra, magnitudine seminis papaveris, dispersa.

In arena absconditus jacet prope littus Maris, ac incedentes vulnerat.

Edulis est si jecur & fel bene separetur, alias lethalis ut Payucu.

G V A R E R V A Brasiliensibus, piscis corpore lato, compressoque, quatuor digitos longo, tres lato, ubi latissimus, ore patulo, denticulis minutis. Pinnas habet sex: nimirum postbranchiales duas parallelogrammi figura; duas oblongas & latas in superiori dorso & infimo ventre posteriori, quæ in acumen desinunt, figura subulæ. Cauda quadrata, seu potius parallelogramma, unum digitum longa, & duas tertias partes digiti lata. Squamulis tegitur nigri coloris splendentis instar bombycini, quarum oræ (quarundam tantum non omnium) fimbrias habent flavas instar semilunularum. Pinnæ omnes nigrae. Circa os autem linea crassa est ferrei coloris & alia illi perpendiculariter superposita: Corpus tres lineæ latae ambiunt, quarum duæ per lateras & posticas pinnas extenduntur; (caudam etiam talis linea secatur & ejusdem coloris) una pro fimbria ipsi est. Oculorum pupilla nigra, circulus aureus.

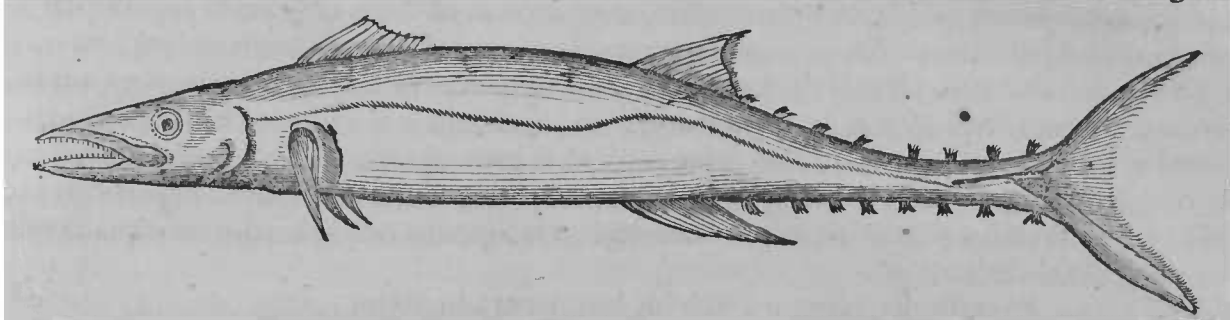
C A P. XVIII.

Araber. Guarapucu. Corororoca. Camaripuguacu. Piratia pua. Iperiquiba & Pira quiba. Curema. Parati. Aramaca. Tiburon minor

A R A B E R I Brasiliensibus, *Sardinha* Lusitanis, Belgis **Sprott**; pisciculus magnitudine Gobi vel interdum major, & ejusdem figuræ; squamulis autem parvis argenteis, splendentibus instar argenti, in dorso tamen paululum è cœruleo virefcit instar Harengi. Oculi illi argentei, pupilla nigra: os parvum, edentulum, cujus inferior pars paulo longior superiori; narium foraminula duo: caret branchiis. Pinnas obtinet septem; in quolibet latere unam, in summo dorso unam oblongiusculam, versus anteriora: duas junctas in infimo ventre medio: unam post anum: septima est cauda in duo veluti cornua diducta. Edulis est.

G V A R A P V C V Brasiliensibus, *Carala* Lusitanis, Nostratibus **Coninghvisch**: piscis corpore longo,

longo, fere æqualis ubique crassitici, excepto versus posteriora, ubi magis magisque attenuatur. Vt plurimum in septem pedum longitudinem excrescit: & crassitiem corporis humani. Caput & os habet acuminatum, dentes acutos, rotundos, ordine positos: oculos magnos

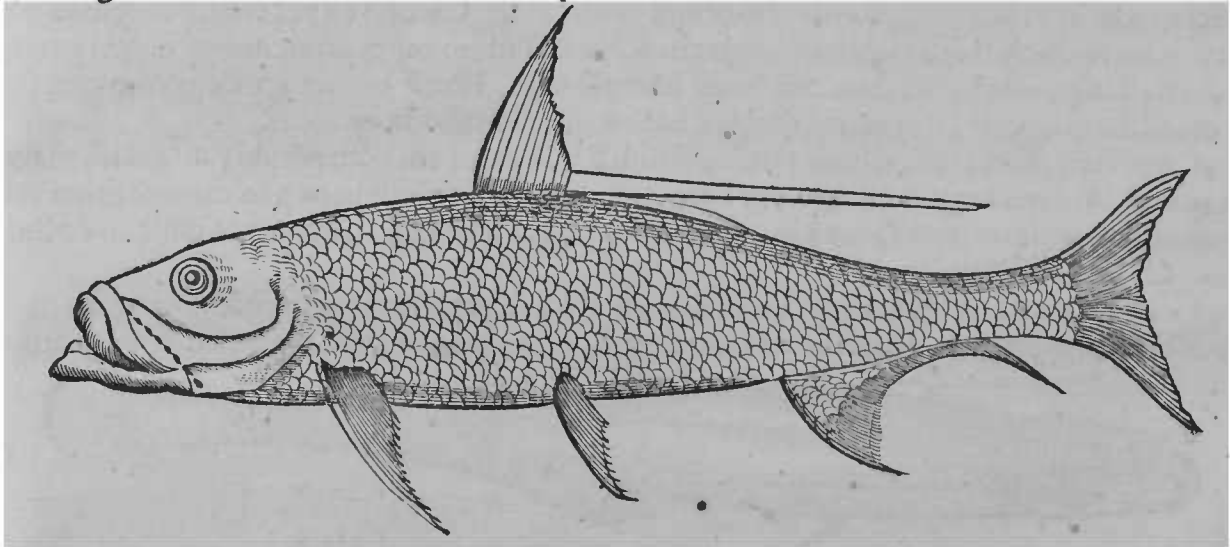
crystallinos, circulo argenteo: Pinnas octo, videlicet post quamlibet branchiam unam triangularem, directe à latere protensam: unam tenuem angustam fere in initio dorsi: post hanc unam in eodem dorso triangularem erectam; sub hac in infimo ventre triangularem; duas mediocres triangulares in infimo ventre subter postbranchiales. Cauda constat magna pinna in duo cornua ample extensa. A pinnis autem triangularibus, tam in dorso quam infimo ventre, parvula ordine pinnula oblonga sunt disposita usque ad caudam. Vestitur cute argentei coloris, cui in ventre paulum cærulei, in dorso multum miscetur, ut color resplendeat. In quolibet latere linea subtilissimis squamulis contorta describitur ad caudam usque. Boni est saporis.

Scomber Latini, vide Gesnerum.

ANNO TATIO. Verum *Scombri* icon, quam dat Gesnerus, cum hac nostri Auctoris minime convenit, propius accedit Icon Thunni, quam Veneriis missam se accepisse scribit Gesnerus. Vide & Aldrovandum lib II. cap. 53.

COROROCA Brasiliensibus, Lusitanis vulgo *Peixe Serra*, verum rectius *Peixe Sarda*; Piscis figura corporis, pinnis ac colore præcedenti plane similis, excepto quod multis fuscis maculis per ambitum laterum variegetur. Boni quoque saporis, multum tamen cedit *Cavale*, nam caro hujus nimis sicca est. Singulari astutia & audacia escam piscatoribus subducere novit & evadere.

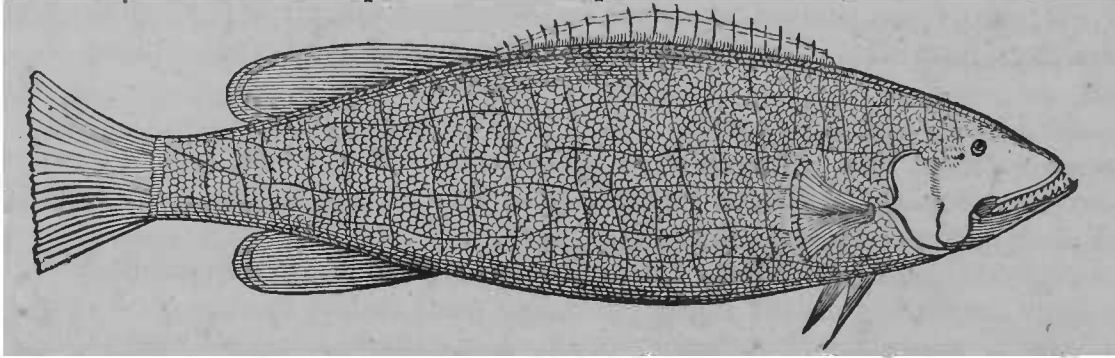
CAMARIPVGVA CV Brasiliensibus; Piscis dorso recto, ventre paululum extuberante; pinguis ad tactum & revera. Caput habet antè acuminatum, os amplum, edentulum, quod in rotundum diducere potest, nimirum superiore mandibula, inferiori immota permanente, ita ut duos pugnos humanos juxta se vel etiam humanum caput possit admittere. Linguam habet conicam, crassam: superior autem mandibula brevior est inferiori, ita ut

clausum os superius habeat: oculos latiores imperiali, rotundos, crystallinos & argenteos: branchias amplissimas. Longitudinem adipiscitur undecim aut duodecim pedum, crassitiem viri: Pinnas obtinet septem; duas haud procul distitas à branchiis, in lateribus proxime ventrem anteriorem, longas, triangulares; cuilibet autem harum parvula subest, quæ tamen natando vix videri potest: in medio inferiore ventre itidem duas conjunctas, triangulares, latiores prioribus, sed breviores: has versus posticam partem corporis inferioris sequitur alia solitaria pinna, triangularis, lata, squamata, quæ appendice continua, angusta, protenditur ad caudæ fere exortum: in dorsi altera medietate versus posteriora, pinna est elata triangularis, lata, quæ appendicem habet versus posticam partem vergentem, elevatam, triplo longiorem, instar funis crassioris. Septima pinna est pro cauda, quæ secta est & in amplam extenditur

tenditur furcam. Squamis vestitur magnis, obrotundis seu peltatis, majoribus imperiali, in dorso tamen minoribus: materia squamarum alba, pellucida instar matris perlarum: sunt autem arcte sibi impositæ squamæ, ita ut quadruplices aut quintuplices jaceant, ac de qualibet ante aliam prominet pars figura lunæ bisectæ, quæ argento obducta est (revera repræsentat argentum) & rivulos hinc inde discurrentes monstrat argenteos in argenteo campo; ita totus piscis argento obductus videtur, præterquam in dorso ubi cæruleus est, argento tamen translucente. Pinnæ omnes argentæ, præter dorsalem, quæ eundem colorem habet cum dorso. Carnem habet lentam quæ diu coqui debet; multæ in carne spinæ, sed satis crassæ ut facile inter edendum extrahi possint. Magis aspectu quam esu piscis delector: comedi sæpius ejus carnem, sed lenta est & tantum famelico conveniens. Os superius ossa habet duritie æqualia ossibus alicujus animalis.

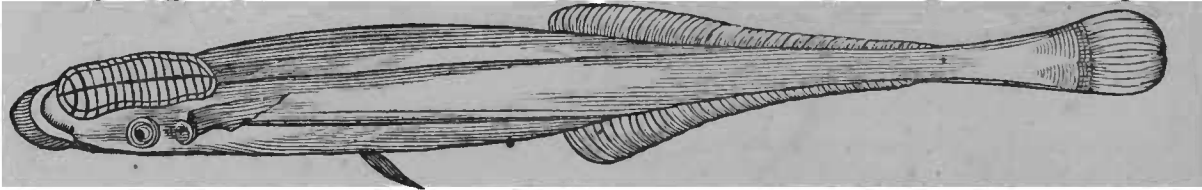
PIRATIA PVA Brasiliensibus: Piscis hic ingentem adipiscitur magnitudinem, ut *Capuripima*. Inferior mandibula paulo longior superiori: dentes acuti in tota mandibula inferiori, in superiori solum in medio, qui longiores, quemadmodum & medii in inferiori: os ampliare amplissime potest in rotundum foramen. Oculos obtinet non ita amplos pro corporis mole, pupilla crystallina: Branchias amplas, duras seu armatas. Corpore autem est oblongo, dorso paulum incurvato versus caput, & ventre mediocriter amplo. Pinnas habet septem: Vnam à summitate dorsi (incipientem versus capitis fere exortum) ad caudæ usque initium

protenfam, quoad medietatem anteriorem spinis suffultam, quoad posteriorem mollem sine spinis, in medio autem sui angustiore, anteriùs latiore, posterius adhuc magis latam & quasi circinatam in extremitate. In quolibet latere post branchias, unam latam & in extremitate circinatam, cætera quasi quadratam: sub his in infimo ventre duæ propinquæ sunt oblongæ, haud latæ, firmis spinis nixæ: prope anum unam habet amplam satis, itidem circinata fimbria posterius, uti ea quæ in dorso. Corpus posterius quadrate extenditur & continet septimam pinnam pro cauda, quæ ampla est & figuræ pene quadratæ. Squamulis vestitur parvulis, ita ut ad tactum glaber videatur, etiam si antrorsum mulceatur. Coloris est per totum corpus ex obscuro aureo epatici, qui tamen obscurior in dorso & summo capite: huic autem colori per totum retis in modum cinerei coloris lituræ obtenduntur. Pinnæ omnes ejusdem cum corpore coloris, laterales autem præterea fimbrias habent aureas, reliquæ epaticas.

Carne satis probata est, si junior sit, nimirum sex, septem aut octo pondo; & assatus magis quam coctus, nam pinguis est: adultior vero ducentorum aut plurium pondo carnem habet probajulis, nec delicatiorem carne *Camarupim asu*, nimirum lentam, tenacem ac difficilis coctionis. Capitur in mari.

I PERVQVIBA & PIRAQVIBA Brasiliensibus, Lusitanis *Piexe pogador* & *Piexe piolho*, nostratibus **Surger**, quia Tiburoni adhæret sugens. Octodecim digitoſ lōgus, fere teres, quatuor

digitos crassus, ubi crassissimus, in postica parte attenuatur. Os habet triangulare, cujus pars superior brevior inferiori: etiam linguam. Caput superius ad dorsum usque duos digitos longum, circiter planum & figuratum ut palatum alicujus piscis striis transversis; hac parte Tiburoni firmiter adhæret in ventre & capto illo simul capitur. Oculi parvi, flavi, pupilla nigra, semicirculo flavo. Dentes nulli, sed eorum loco multæ minutissimæ prominentiæ. Post branchias utrobique pinnam obtinet triangulatam, duos & semis digitos longam; subter in ventre duas junctas: à medietate corporis tam superius quam inferius, etiam pinna extenditur angusta usque ad caudam, quæ pinna constat sesquidigitum longa. Cute tegitur per totum corpus cinerei coloris.

ANNOTATIO. Describitur hic piscis ab Aldrovando lib. 111. cap. xx11. sub nomine Remoræ,

moræ, & addit Iconem Imperati & suam; Auctoris nostri Iconi similem.

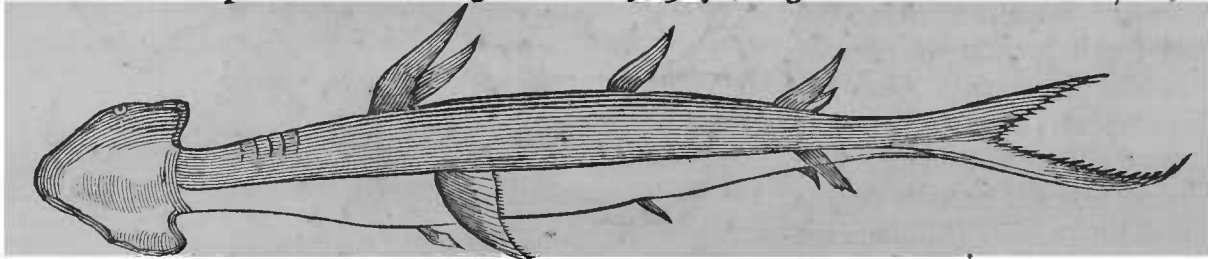
CUREMA Brasiliensibus, species *Tainhæ* grandis & crassa. Piscis marinus, in duorum pedum longitudinem excrecens, corpore oblongo, fere cylindraceo; more *Trutæ* fluviatilis, crasso & præpingui. Caput in conum obtusum definit, superius compressum & latum, durum, squamis duris tectum. Os pro mole corporis parvum, parabolicum, labio superiori conspicuo, mobili, inferius autem os triangulare, obtusum discumbit, & paulo brevius est superiori; edentulum. Oculi magni, rotundi, anterieus positi, nigri, circulo argenteo. Duo narium foramina supra os. Branchiæ semilunares, haud amplæ. Pinnas habet septem (octavam pro cauda, quæ in duo cornua definit) nimirum duas postbranchiales, triangulatas duas, magis versus posteriora in infimo ventre, junctas: in summo dorso parvam, tribus suffultam duriusculis spinis: post anum unam bicornem, & illi oppositam in dorso ejusdem fere magnitudinis. Tegitur squamis magnis clypeatis, planis: color totius piscis in summitate capitis, dorso & medietate laterum obscure cinereus, cui hyalius transplendet: reliquum laterum, venter & caput inferius argentei splendentis coloris, uti & pinnæ ventris; reliquæ pinnæ cum cauda ejusdem cum dorso coloris.

Præpinguis est & coctus vel assatus sine oleo vel butyro comedi potest. Salitus & in Sole ficcatus adservatur magna copia. Salitur quoque & in muria servatur. Optima illius pars venter.

PARATI Brasiliensibus, Lusitanis *Tainha*, Belgis **Harder**, piscis est in longitudinem pedis excrecens, figurâ corporis ut *Curema*, cui per omnia similis est excepta magnitudine & quod circulum aureum habeat circa oculos. Carne est sicciori & quæ inter coquendum pinguedinem flavam de se fundit. Magna copia saliti in sole exsiccantur & reconduntur. Capiuntur retibus, ut & *Curema*, transiliunt autem retia eleganti spectaculo, quando illud trahitur: quando malacia est magno numero ex aquis exsiliunt.

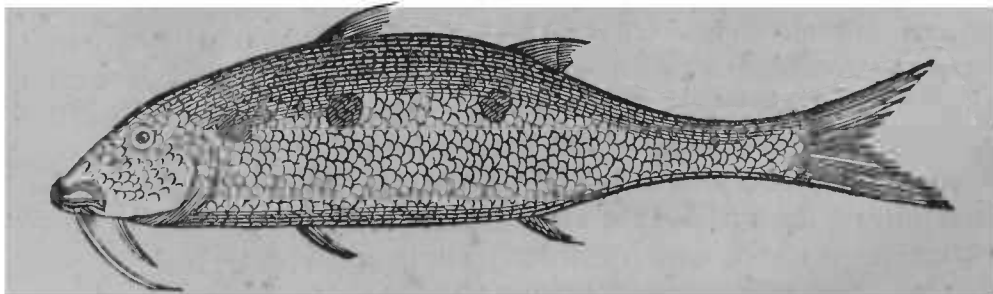
ARAMACA Brasiliensibus, *Lingoada* & vulgo *Cubricunha* Lusitanis, Soleæ est species compresso corpore & figuram habens Soleæ quam Belgæ vocant **Tonge**. Os denticulis acutis præditum: caret lingua: oculos habet duos in uno latere (ubi lapidei est coloris) in altero nullum; pisi magnitudine, unum prope latus posterius oris, alterum superius & magis versus posteriora vergentem; pupilla lunata, crystallina, hyalino colore transplendente. Branchiæ satis amplæ; in quolibet autem latere post branchias est pinna una, duos digitos longa, angusta, superius in pilum tenuem desinens; ad branchiarum finem in infimo corpore sunt duæ parvæ pinnæ junctæ. Per totum autem corpus tam superius quam inferius secundum longitudinem habet pinnam usque ad caudam extensam, tenuem, vix semidigitum latam; cauda fere quadrata constat pinna tenui. Vestitur squamulis parvulis, & in toto sinistro latere, ubi oculos habet, lapidei est coloris, in latere dextro albi; vivit in mari inter arenas. Edulis est & boni saporis.

TIBVRONIS species minor. Belgis **een Crupshape**, à figura. Convenit cum majore, ex-

cepto capite quod triangulare habet seu prout cor vulgo pingitur. Oculi parvi ad latera ipsius capitis. Os parvum, triangulare, longe infra positum, triplici ordine dentium minorum, unde ita nocere non potest, os quippe habens angustum. Caro melius sapit quam majoris.

ICON PIRAMETARA quæ supra cap. VIII.
fuit omissa. Vide pag. 156.

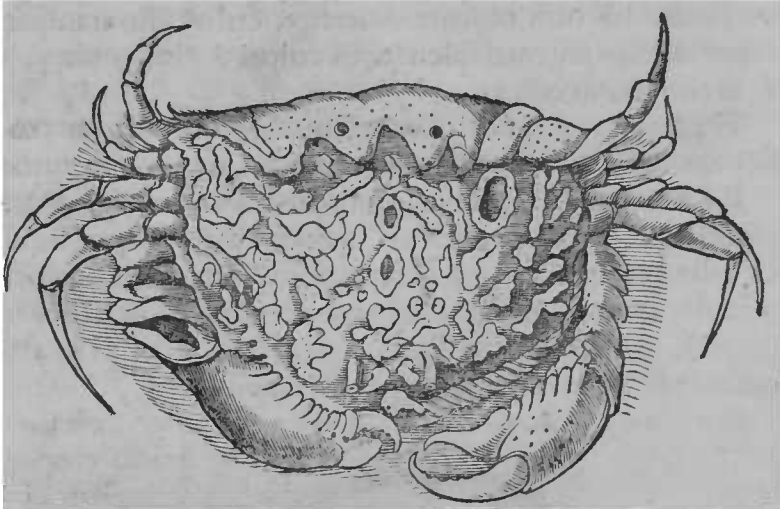
CRVSTACEI PISCES.

CAP. XIX.

Guaja apara, Cancer maximus, & variae aliae Cancrorum species.

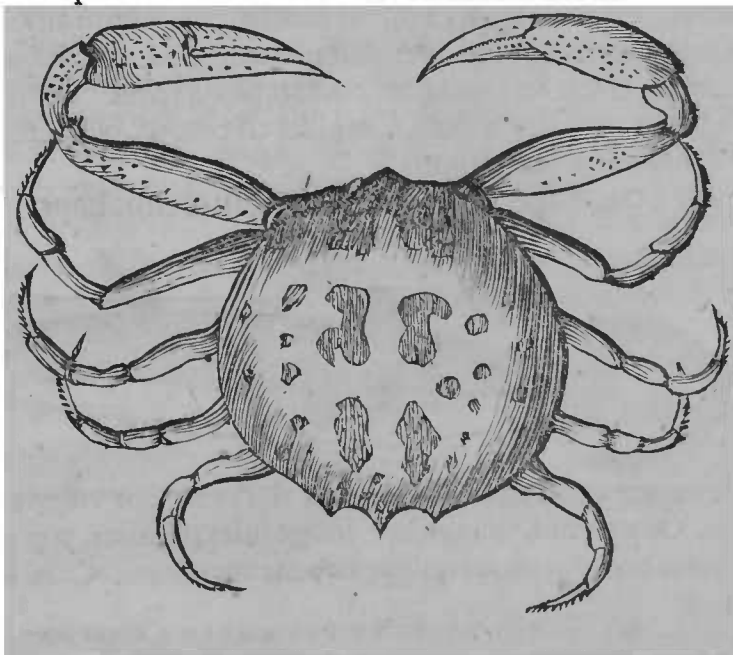
GVAIA APARA Brasiliensibus, Cancer maximus elegantissime variegatus. Corporis figura est Lunæ bissectæ similis, in latitudine habens tres digitos, in longitudine duos & semis (quamquam & majores reperiantur.) Testa, ut dixi, lunata est, in utroque latere posterius exsecta, & in acumina desinens. Anterior pars testæ ultra

medietatem coloris est obscure brunni & variegata maculis ex albo flavescentibus, & quasi solis punctulis constantibus, ac in sui medio maculam brunnam habentibus: posterior pars ex albo flavescit, striis brunnis, secundum longitudinem ornata. Pedes habet octo; singulos quatuor internodiis constantes, subrotundos, ex albo flavescentes: brachia duo, quodlibet duos & semis digitos longum & sesquidigitum latum, quodlibet parva forcipe præditum, quibus non ita arcte comprehendere potest, ut alii cancri. Est autem quodlibet brachium superius armatum & dentatum instar cristæ galli, ita ut quando vivus brachia corpori applicatis ea componit, uti aptissime potest, cristas duas galli sibi invicem appositas esse appareat. Tenacula repræsentat rostrum galli, brachium itaque totum rostrum galli cum sua crista. Brachia autem etiam ex albo flavescent & maculis brunnis sunt variegata. In aquis natans per os aquam exsufflat, quasi ex fonte exsiliret.

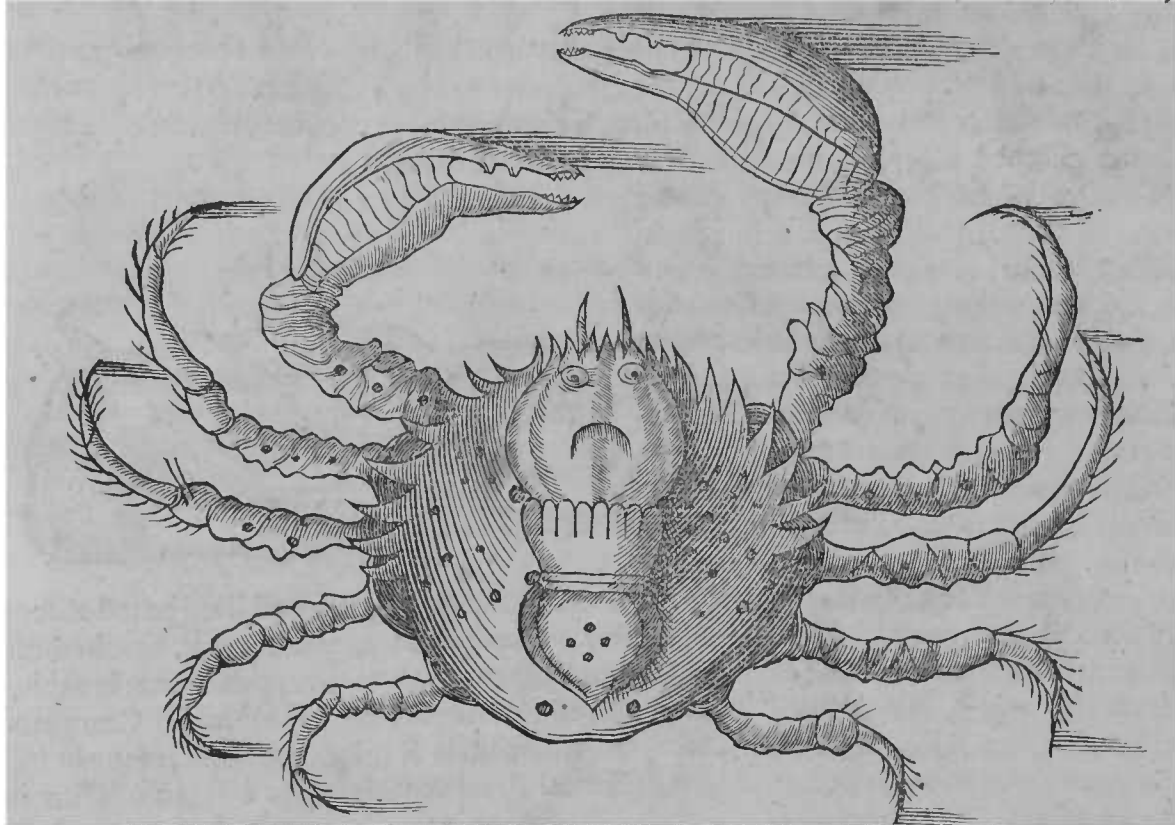
Gesnerus Gallum Marinum vocat & pro Cancro Heracleotico Bellonii habet.

GVAIA alia species. Corpus rotundum paulo oblongum, juglandem cum suo viridi cortice æquat, octo habet pedes cancri- nos: duo brachia, quodlibet fere duos & semis digitos longum, at exilia; in parte extrema corporis tres habet aculeos obtusos, & oculos plane exiles. Color totius corporis, brachiorum & pedum est albus; ac tota testa dorfi egregiis maculis brunnis ordinatim distincta, in summitate majoribus, at in lateribus, minoribus: Brachia parvulis maculis ex ruffo purpureis sunt variegata: pedes albicant in totum, ut & venter.

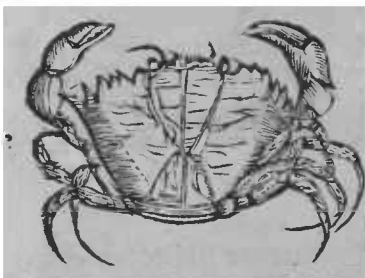

GVAIA alia species quæ rarius capitur. Corpus ellypticæ figuræ, latum, tres digitos & rotidem longum aut paulo minus; testa tectus est ellyptica, in ambitu multis corniculis prædita, superius autem convallibus: ocelli parvuli ut aliis: in quolibet latere pedes quatuor cum quatuor juncturis. Crura subhirsuta, & in extremitate unguem nigrum corniculi figura habentia. Anterius autem crus tres digitos longum, reliqua semper breviora unum altero. Brachiorum cum forcipibus, cujuslibet longitudo trium digitorum, crassities humani digiti, forcipe sesquidigitum longa & satis crassa. Ipsæ extremitates forcipis paulo plus sesquidigitum longæ, rostratæ & exterius versus dentatæ, quasi denticulis humanis, & ita apte sibi invicem quadrantes complicatæ, quasi quis rostrum dentatum clauderet; in una tenacula forcipis, quæ move-
tur scor-

rupeorsim, in medio etiam est dens albicans. Color totius cancri vivi saturate rubens, ut

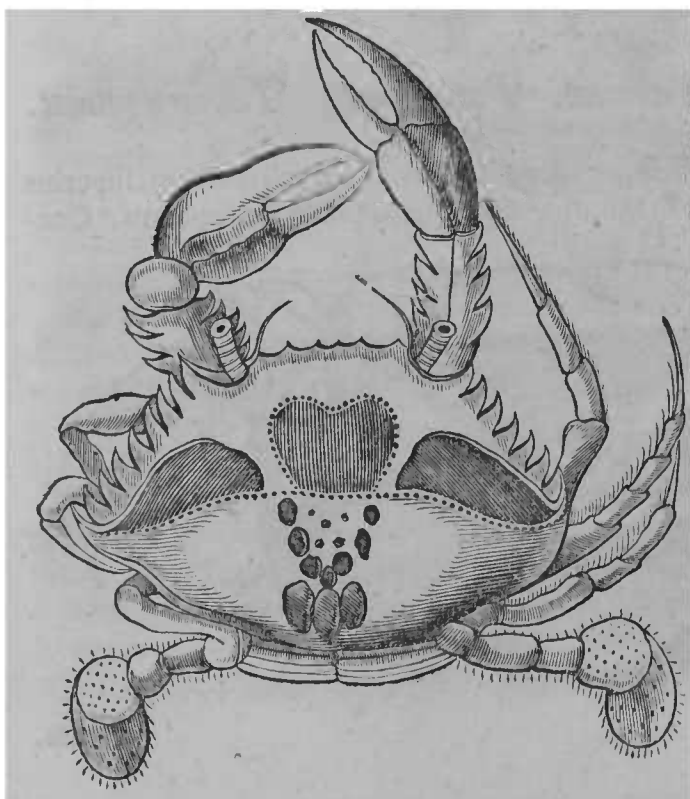

pruna nostratia majora esse solent, in medio corpore saturatior, reliquis partibus dilutior: extremitas tenicularum ruffi cum brunno mixti, ut cerasa nigra tingere solent. Coctus retinet colorem.

GVAIA MIRI Brasiliensibus, cancerculus in salis fluvii degens, numquam excedit pruni magnitudinem; testa illius est ellyptica, anteriore parte in multos angulos desinente: ocelli parvi, breves: brachia duo, dextrum paulo minus sinistro: crura octo, quatuor internodiis constantia, & brevibus pilis hirta: color testæ ferrugineus: brachiorum & crurum obscure violaceo-purpureus. Pili crurum pallidi; inferius forcipum latus albicat.

ARATVPEBA Brasiliensibus: Cancer marinus, corpore rotundo & figura pomi. Crura habet octo: duo brachiola exigua: oculos elatos. Totum corpus tegitur testa, anteriori parte dentata, ex rubro, brunno, viridi, cæruleo, albo mire mixto colorata & punctulata, in cuius medio macula rubra, instar pyramidis fere & ad quodlibet latus globus ruber depictus. Crura & brachia flavescent ex albo, multis striis brunnis variegata. Oculi cærulescent. Boni est saporis.

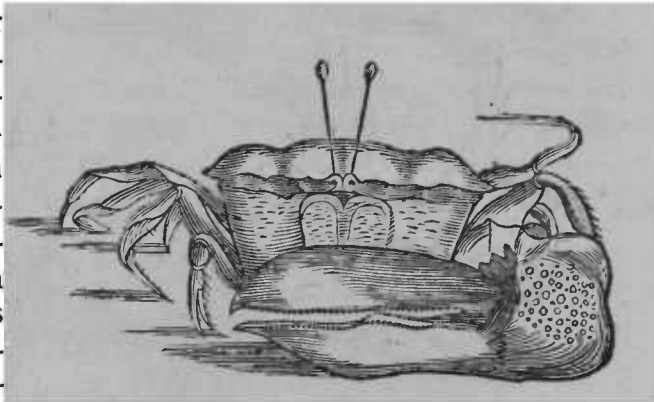
CIRI APOA Brasiliensibus: Cancer marinus, testa quasi ellyptica rectus, quæ in medietatis anterioris ora dentata, & in quolibet latere in acutum desinit angulum; mediocris magnitudinis. Brachia habet duo mediocria, itidem dentata: sex crura & septimi & octavi loco posterius duos remiges planos, quatuor internodiis, circumcirca pilosos, quibus utitur natans. Oculi longe à se invicem distantes, parvuli, cylindracei, crassiusculi, non tamen longi & ad quemlibet cirrhulus eminent instar pili. Totius testæ color fuscus seu nigricans, in qua diverso fusco cordis figura, aliæque depictæ. Brachia fusca, forcipes ex cærulescente alben. Crura ad medietatem internam viridi & albo mixta: medietates exteriores cæuleæ: remigum extrema pars, quæ lata est, cæulea, reliqua viridis & albo mixta. Corpus interius etiam cærulescit. Boni sunt saporis. Ciri

ordinarie

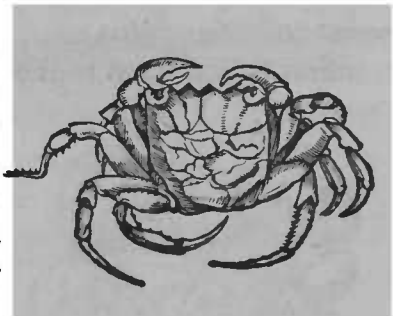
ordinarie in fundo aquæ salis ambulant, interdum tamen ad littora prodeunt cum decremento maris, sed rarius. Capiuntur maris refluxu.

CIRIOBI Brasiliensibus: ejusdem cum præcedenti est figuræ, solo colore ex parte differens: testa enim est obscure cinerei coloris, maculis olivaceis: crurum extremitas cærulea, remiges cinnabarii coloris. Brachiorum & forcipum interiora latera dilute, tenaculæ forcipum insigniter cæruleæ. Corpus inferius albicans cinnabrio mixtum.

MARACOANI Brasiliensibus; cancer parvus, in locis ambulans quæ refluxu maris sicca evadunt, alio enim tempore è latibulo suo non prodit: corpore est fere quadrato, digitum longo & lato, antè tamen paulo latiori: oculi prope sibi invicem apppositi, longi plus semidigito: tenues instar aciculæ crassioris, quos erigere & apte in rimam recondere potest. Os habet amplum & majus quam cæteri cancri: crura octo, quatuor internodiis. Brachium dextrum ipsi maximum, tres digitos longitudine superans, satis crassum, & se totum post illud potest abscondere: forceps autem brachii latior, haud crassus, referens forcipem sartorum, extuberantiis haud acutis loco dentium præditus; superficies brachii etiam parva tubercula habet: brachium sinistrum minimum, minus uno è pedibus, forcipula minima instar scorpionis. Crura raras habent pilos fuscus. Coloris est in testa fulvi, ut & in pedibus & minore forcipe, atque in inferiori corpore: extremitates pedum magis rufescunt. Brachium dextrum è fulvo obscure rufescit. Est edulis.

CARARA VNA Brasiliensibus: Cancer parvus, cujus corpus quadratum refert, cujus singuli anguli transversim abscessi, cæterum compressum, magnitudine semi digiti. Oculi prominuli, haud longi, nigri, in angulis abscessis consistentes. Brachia breviora forcipibus obrotundis crassiusculis: crura octo haud crassa, sed compressa. Testa cum cruribus epatici coloris, seu instar hepatis tosti: brachia iridem: forcipes brunni coloris, qualis succus ceraforum nigrorum. Crura minutulis pilis hinc inde vestita, ejusdem cum cruribus coloris.

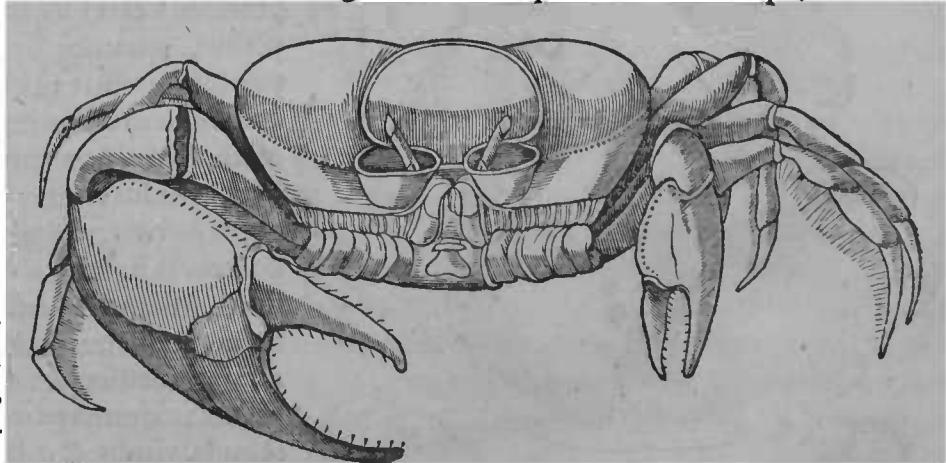

AGVARA VCA Brasiliensibus: Cancer maritimus, qui mari refluxu in littore discurret, ambari grysei, quod interdum ejicitur, admodum cupidus. Corpus quadratum, magnitudine juglandis: oculi prope invicem positi, crassiusculi, cylindracei, haud longi, paulum curvi, flavi, pupilla nigra. Crura octo, pro magnitudine illius longiuscula, haud crassa, sed magis compressa, quorum medietas pilosa. Brachia parva, dextrum paulo minus sinistro. Testæ dorsalis color cinereus & circumcirca pallide flavo umbratus: reliquum corpus, crura & brachia pallide flava: forcipes albi coloris; pili crurum pallide flavi.

C A P. X X.

Vca una cancer palustris: terrestres aliquot. Potiquiquya. Tamaru guacu.

VCA VNA Brasiliensibus: cancer in palustribus degens: corpus ejus ellipticum, superius convexum, juglandis cum suo cortice magnitudinem æquans vel etiam superans. Crura habet octo, quatuor juncturis: anteriora longiora, posteriora breviora: oculos haud longe distantes, cylindraceos, haud longos, quos erigit & recondit, coloris pallide flavescentis, pupilla hyalina. Brachium dextrum ipsi maximum, interius multis tuberculis acuminatis præ-

ditum,

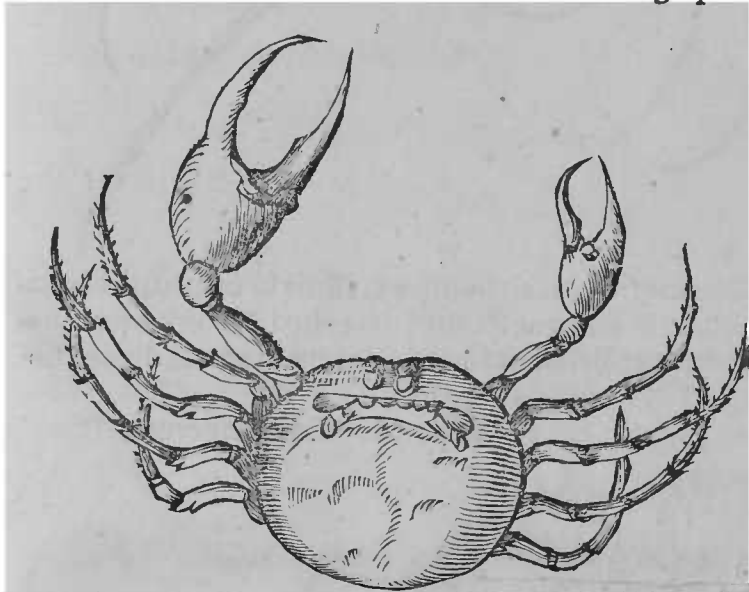
ditum, uti & forceps: sinistrum parvum. Color testæ superius olivaceus, flavo in extremitate intermixto. Corpus inferius pallide flavescit. Omnia crura & brachia castanei sunt coloris, forcipes etiam superius, cætera pallide flavescentia una cum tenaculis. Crura omnia inferius vestita sunt copiosis pilis longiusculis obscure castanei coloris. Carne sunt bona.

UCA GVACV Brasiliensibus, figura & conformatione sua plane convenit cum antecedente, excepta magnitudine & colore, hic enim longe est major.

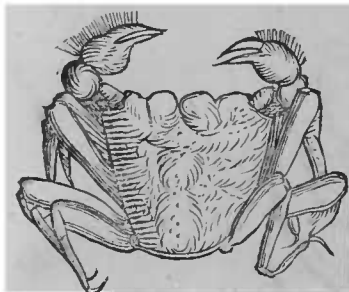
CYNVRV Brasiliensibus, foemella est Uca una, figura & colore conveniens, solum magnitudine corporis & brachiorum differt, minor enim est quam mas & brachia habet parva, brachio maris sinistro vix æqualia, sinistrumque paulo grandius dextro; raros quoque habet pilos, cum Uca una tota sit hirsuta.

GVANHVM I Brasiliensibus: Cancer terrestris: corpus illi rotundum, sed paulum compressum: magnitudine Auriaci mali. Pedes habet octo, quinque digitos longos, quatuor internodiis: crura longis pilis vestita: os magnum & ad latera oris

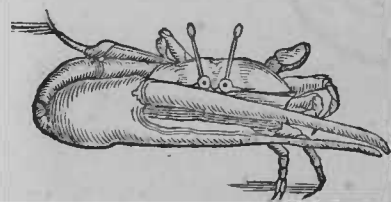

utrimque latitudine unius digiti hirsutum, ut & corpus: Brachia duo, dextrum magnum, sinistrum parvum; magnum longum octo digitos, latum plus duobus; parvum vix quartam partem illius æquat. Oculi bini, quos instar parvæ pilæ erigit & iterum in longa cavitate abscondit: circa os quasi duo brachiola quæ recondere potest & iterum depromere, & usque ad oculos deducere. Celerrime currit, & quidem transversim, ita ut oculos ad latus convertat & branchium majus elevatum gestet. Maximo numero in silvis paludosis oberrant. Carnem habent bonam.

ARATV & ARATV PINIMA Brasiliensibus: Cancer terrestris, quadratæ figuræ, corpore haud magno, testâ multiplici colore picta, brunno, cœruleo, albo, rubro punctatim varie intermixtis. Oculi prominentes longe distantes, nigri, in angulis rostri positi. Crura octo, quatuor internodiis, compressa, ruffa, ac per totum maculis purpureis, nigris ac albis distincta: Chelæ duæ non ita magnæ, æquales, ruffæ, in extremitate ex albo flavescentes. In ventre etiam flavescit. Crura raris pilis nigris vestiuntur.

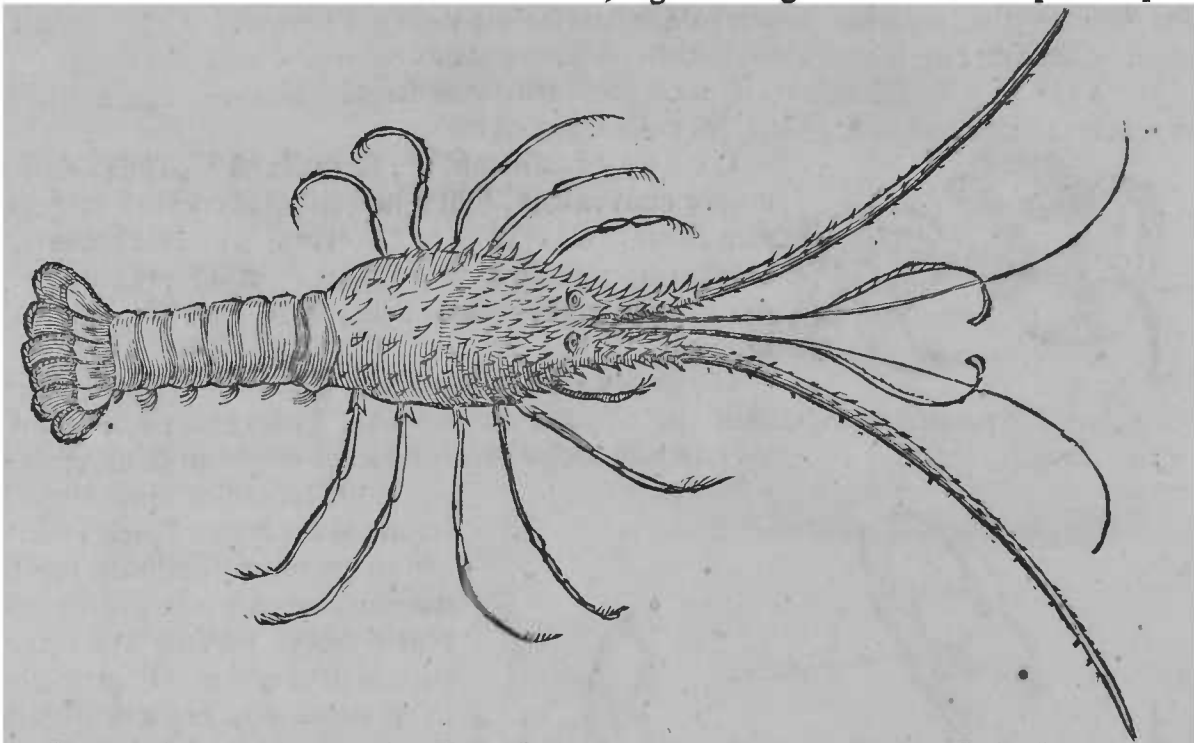
CIECIE ETE Brasiliensibus: *Cranguer sinho des Manges* Lufitanis: corpus ad quadratam figuram accedit, & totum vix superat majoris avellanæ magnitudinem: oculi prominentes longiusculi, quos recondere potest. Crura octo: brachium sinistrum ipsi maximum, non tamen crassum, forcipis tenacula tenuia & longa, æqualia, sine dentibus: dextrum brachium tenuissimum. Testa coloris hepatici: reliquum totum corpus cum cruribus obscure flavum ex pallido. Edulis est, & Brasiliani illo curant morbum quem vocant Mia.

CIECIE PANEMA Brasiliensibus, cancer præcedenti plane similis, excepto quod forcipis tenaculum inferius brevius est superiori.

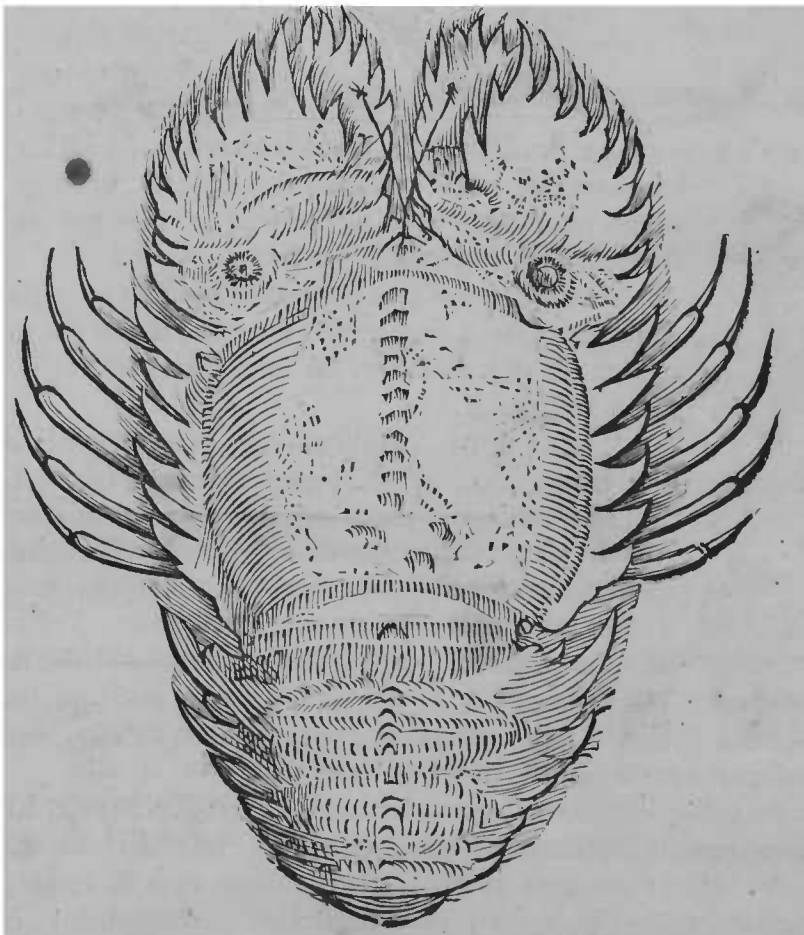
POTIQVIQVIYA Brasiliensibus. Locusta marina, Belgis *Zeekreeft*. Longitudo corporis à fronte ad exortum caudæ septem digitorum; caudæ sex: latitudo testæ dorfi septem, ventris duorum & semis: totius corporis ambitus novem digitorum & semis; caudæ ambitus quinque, quæ constat sex tabellis, septem juncturis sibi invicem apposis: & habet cauda ad quodlibet latus inferius quatuor pinnas, unum digitum longas: caudæ autem finis desinit in quinque pinnas, sesquidigitum longas, unum latas: extremitates laterales cujusque tabellæ desinunt in cornu acutum: in quolibet latere quinque habet crura, quinque internodiis constantia; primum par crurum sex digitos longum, alterum novem, tertium pedem, quartum septem digitos, quintum quinque: Quodlibet autem unguem habet incurvum, acutum, pilis multis flavescentibus hirtum, instar penicilli pictorum: crus antérieur crassitie digitum æquat, reliqua graciliora. Testa corporis varie tuberculata, frequentibus eminentiis instar

corniculorum rectorum, acutorum, anterieus scatur. Oculi prominentes cylindracei, & post eos duo cornua surrecta antrorsum inclinata, digitorum longa: ante oculos supra os qua-

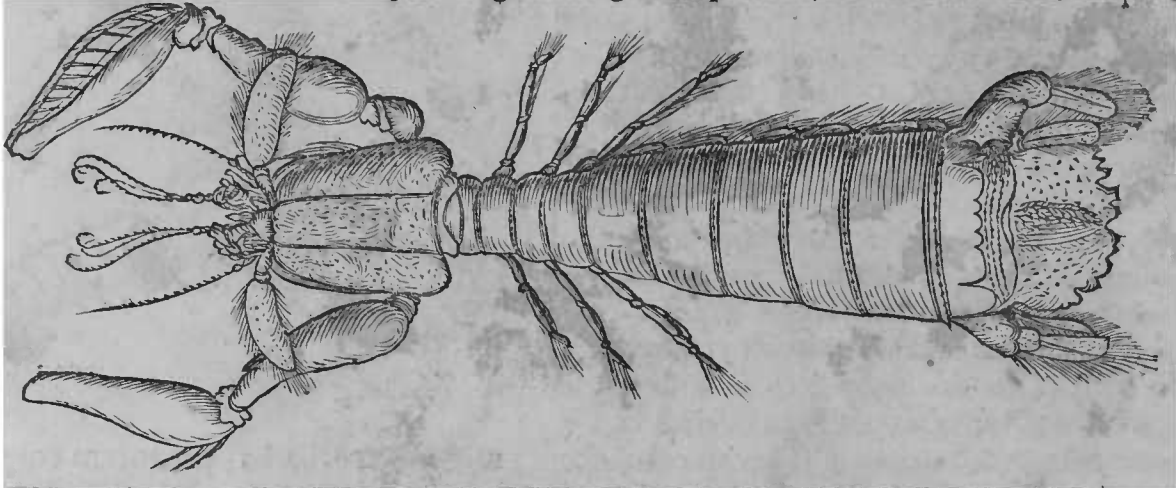
tuor cirrhi exortum sumunt, & primo duo magni pollicis humani crassitie in exortu, ubi quatuor internodiis constant, longi sesquipede & undique spinosi; inter hos duo minores, quatuor internodiis, teretes sine spinis, ultra medietatem bisecti, decem in totum digitos singuli longi.

POTIQVYIXE Brasiliensibus, Squilla lata vocari potest. Vide Gesnerum.

TAMARVGVACV Brasiliensibus: *Cameron de Salgado* Lusitanis. Locustæ marinæ species, novem digitos longa, vel paulo plus. Capitis longitudo duorum digitorum: latitudo corporis prope caudam, ubi latissima, duorum digitorum; versus caput magis magisque angustatur. Corpus autem habet undecim quasi juncturas, quemadmodum cauda in Gammaris: in postica parte corporis ad quodlibet latus duos habet processus subhirsutos. Totum corpus tectum est crusta cancrina, albicante, splendente instar cornu politi, ad juncturas autem subnigrat aut purpurascit; pedes in quolibet latere tres, nimirum ad tertiam, quartam & quintam junctu-

juncturam à collo numerando; exilia, duos circiter digitos longa. Caput triangulare, olivæ magnitudine sub testa albicante splendida latet, duos digitos longa. Pone caput ad quodlibet latus habet brachium unum, septem digitos longum, quatuor juncturis constans, estque ex-

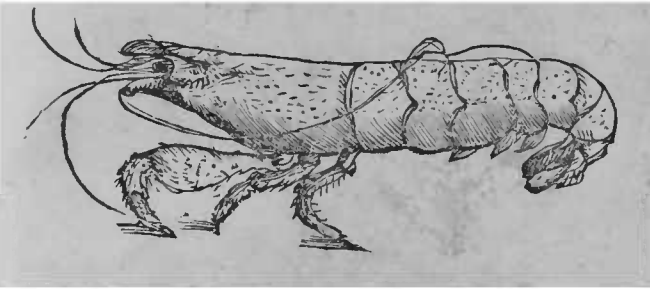
trema pars brachii ab ultima junctura incurvata instar falcis majoris & novem dentibus acutissimis prædita: his brachiis ferit, & qui vulnerati sunt ægre sanantur. Oculos habet prominentes, oblongos: barbam cancerinam octuplam: prope oculos duas prominentias retrorsum versas, digitum longas, læves, at in extremitatibus hirsutas: infra caput adhuc octo prominentias, duos digitos longas, quæ in extremo lata tubercula gerunt. Versus posticam corporis partem inferius multas latas quasi pinnas habet, quæ natationi haud dubio inserviunt, & quasi folia complicata ventri inferius adjacent. Non commeditur.

ANNOTATIO. Male meo judicio Auctor refert ad Locustas, cum potius ad Squillas sit referenda, neque multum differt à squilla quæ *μολύς* dicitur, & à Rondoletio describitur lib. XVII. cap. XI. in eo tamen differt, quod in anteriori parte corporis pedes non habeat, & brachia illius non sint interius serrata.

CAP. XXI.

Guari curu. Carara pinima. Potipema. Paranacare. Potiatinga. Potiguacu.

GUARI CURU Brasiliensibus, Gammarus vulgo Camaraon; quatuor digitos longus: crura habet sex, tribus internodiis constantia, cum unguiculo in extremitate: antè par crurum quasi furas habet, crassius reliquis &

vicem brachiorum fungens; paulo plus duobus digitis longum: medium par sesquidigitum longum, ultimum paulo plus uno: omnia aculeata seu spinosa. Cirrhos prope os prodeuntes habet sex; duos longissimos, nimirum tres digitos singulos, versus posteriora reflexos; duos unum digitum, & duos

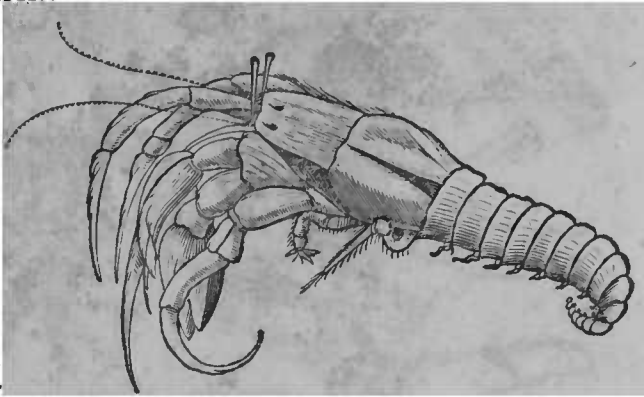
semidigitum: sub ore parva tenacula quatuor crassiuscula, & quatuor tenuiora, quibus cibum tenet. Oculi similes reliquis. Color totius fuscus. Cocti eduntur.

CARARA PINIMA Brasiliensibus; *Marinheiro* Lusitanis, quia arbores scandit. Cancer parvus, licet paulo major *Carara una*, arbores *manges* dictas ascendens, acutissimos enim unguiculos habet, sed breves. Figura penè est ut *Maotia pebuna*, sed paulo major & longiori corpore atque compresso. Crura octo compressa latiora quam illius. Brachia eadem cum altera, ut & oculos. Differt colore. Testa nigra multis punctulis flavis variegata, pectus circa os etiam nigrum, refert textum panni subtilissimi linei. Oculi nigri punctulis flavis variegati, haud longi. Crura pallide flavescentia, fimbriata circumcirca miniato colore, & minutissimis pilis fuscis vestita: brachia rufescunt & forcipes pilis nigris crassis vestiuntur.

POTIPEMA Brasiliensibus: Gammarus prælongis brachiis: corporis longitudo quatuor digitorum, eadem crassities, ubi crassissimus: cauda plus quatuor digitis longa; sex constans juncturis. Crura sex: brachia duo, novem digitos longa, subrotunda, circiter digitum humanum crassa, quinque juncturis constantia, sexta est tenaculum, pene duos digitos longum & aliquot minutulis dentibus munitum ex adverso stantibus: Ante hæc brachia, adhuc duo paria brachiorum habet. Barba illi octupla, quælibet sex pilis constans tenuibus & ternis sibi invicem appositis, duabus autem singulatim positis, quarum quilibet pilus novem digitos

longus, suntque duo crassiores reliquis: inter oculos serrata eminentia est: dorsum autem planum, uti & cauda. Carnem habent bonam. Color totius testæ pallidus, crassis striis cinereis secundum longitudinem variegatus: brachia sunt inferius cinerea, superius obsoleti coloris instar ligni querni veteris. Oculi nigri; cirrhi albi.

PARANACARE Brasiliensibus: Gammarus in concha degens, haud edulis: tres digitos longus: brachia habet duo cum forcipibus: crura quatuor longissima, nimirum tres digitos longa & post hæc quatuor plane brevia; caudam sesquidigitum longam instar aliorum gammarorum; oculos longos & prominulos: duos cirrhos pro barba. Corpustegitur testa obscure castanei coloris; ejusdem coloris est & cauda, nigris striis secundum longitudinem variegata, corpus inferius & exortus crurum & brachiorum interius cærulescunt, uti & oculi & barba; per totum corpus habet pilos ochræ coloris. Concha quam inhabitat ferme quatuor digitos longa, turbinata coloris pallide subflavescentis. Variæ autem magnitudinis reperiuntur: plane parvulæ, magnitudine minoris pruni, turbinatæ & variis tuberculis acuminatis præditæ, pallidæ, rufescentes, nigræ, ad littus prope fluvium Paraiba.

ANNOTATIO. Cancelli in variis testis habitant, de quibus vide Rondoletium libro XVIII. cap. XII.

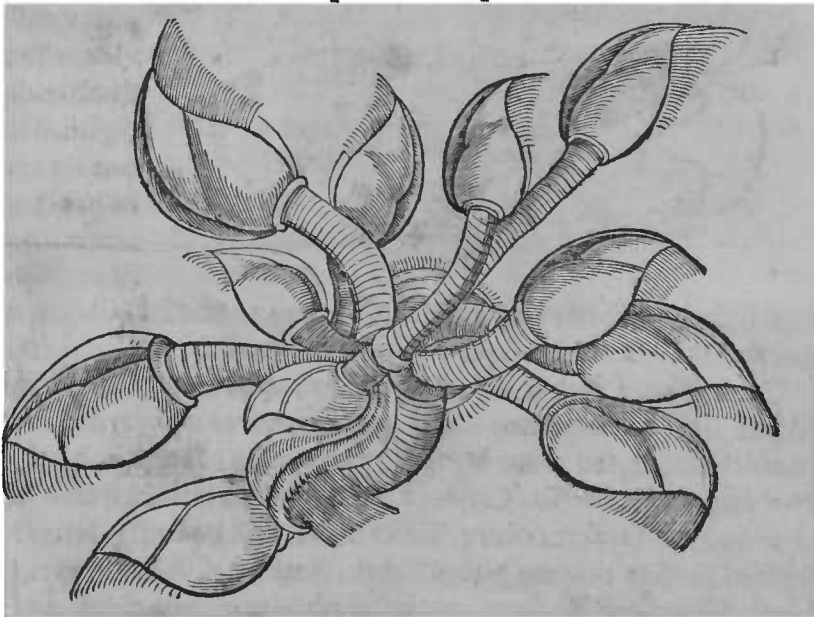
POTIATINGA Brasiliensibus; gammarus tres digitos longus, annularem digitum crassus. Crura habet duodecim, brachiola plane exigua: duos cirrhos ipso animali longiores: oculos nigros: cornu acutum & dentatum in capitis summitate. Color totius candicans & punctulis minimis hepatici coloris per totum variegatus. Comeduntur cocti. Capiuntur magna copia pluviosis mensibus, nimirum Iunio, Iulio & Augusto.

POTIGVACV Brasiliensibus est præcedenti plane similis, excepto colore, qui in hoc est nigricans; brachia quoque eadem, verum tantum fili crassioris crassitie.

CAP. XXII.

Reri. Reri apiya & Zoophyta quædam.

RERI Brasiliensibus, sunt ostrea. Duæ autem hic reperiuntur species. *Reriete*, Lusitanis *Ostra dos mangues*; & *Reripija*, Lusitanis *Ostra de pedras* aut *do fundo d' agoa*. Maxime autem ac omniū optimæ inveniuntur copiosissime in fluvio Senembi aut S. Michaelis, & guaritiba portu Fluminis S. Francisci, utpote quas in quinque aut sex partes scindere oportet antequam edantur. Potyipeba etiam habet, sed mediocres: Itamaraca parvas ad Tapeçima. Paraiba etiam parvas. Nhamdias ad R. Grande mediocres.

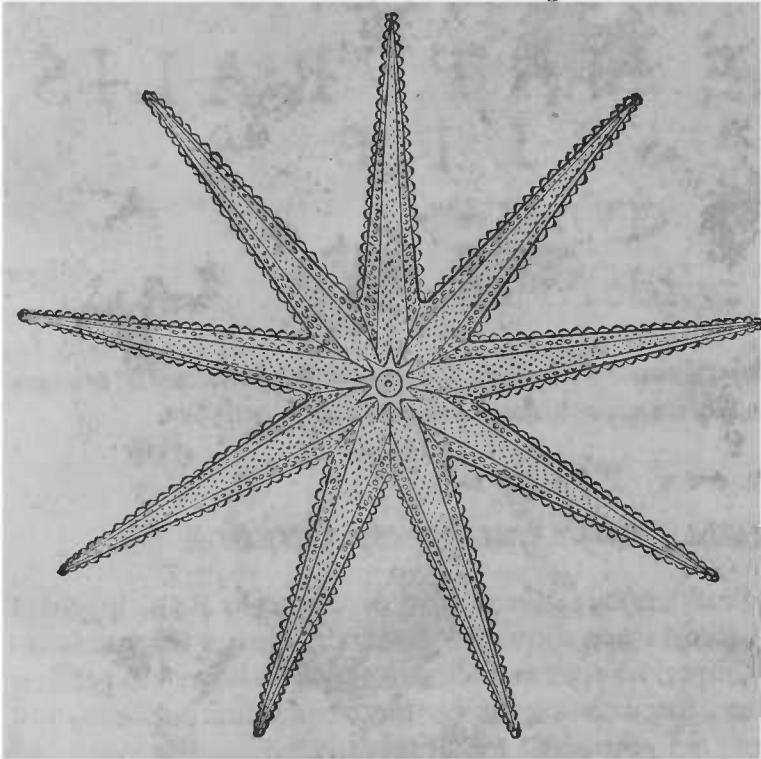
RERI APIYA Brasiliensibus, vulgo *Langhals*; Hydrum vocari posse puto. Oriuntur è

pice navali subter naves immediate adhærentes tabulis innumera copia: corpus est autem unum aut duos digitos longum, teres, æqualiter crassum, crassitie dupla pennæ anserinæ: huic annata est conchula figuræ ovalis, magnitudine olivæ, major aut minor, constatque quinque partibus, albi coloris, sed ubi partes coaluerunt crocei, non dura sed molliuscula est conchula: in uno latere rimam habet, per quam capitulum suum exserit, constans multis elegantibus quasi tornatis filamentis, lunatis, semidigitum longis: color corporis est fuscus seu nigricans, ut & filamenta capitis. Immediate autem pici inhærent, quasi corpus abscissum esset & agglutinatum abscissa parte, nec unquam à navi sepossunt solvere, nisi vi abstrahantur,

hantur. Multa millia sæpe uni navi adhærent, præsertim proram versus inferius, & navis cursum retardare dicuntur. Vivunt multas horas detracti extra aquam.

Reperitur & hic alia *Reri apiya* Brasiliensibus, *Craca de navios* Lusitanis. Navibus & aliis etiam conchis annascuntur variæ figuræ testæ duræ è gryseo subrufescentes, in quarum qualibet latet informis massa alba, prominentias longas subflavescentes habens, instar cirrhorum cancrorum; superius tegitur testa triangulari pallida, quam secundum medietatem aperit, & cirrhi illi videntur, movet enim se.

STELLA Marina, Zoophyton est serpens in arena in fundo maris. Radiis novem erat hæc

quatuor & semis digitos longis, semidigitum fere latis in exortu, in fine acuminatis: corpus rotundum pataci magnitudine: radii in ambitu brevibus & acutis aculeis cinguntur: totius color superius cinereus & tuberculis quadratis albicantibus præditus, in lateribus radii sunt ochræ coloris, inferius tota stella è flavo albescit. Substantia illius nec caro nec cartilago nec os, sed cartilaginis æmula, frangitur tamen instar panis Maizii. In medio corporis inferius seu in centro, foraminulum habet rotundum pisi magnitudine, per quod nutrimentum suum attrahit, intus ubique cava & composita quasi spinæ essent piscium, sed non sunt. Vivebat adhuc quando piscator afferebat.

Aliam quinquangularem habui stellam, cujus radius quilibet erat se-

mipedem longus; superius rotunda concha & quasi in quinque tubera elata, inferius magnam habens cavitatem. Per totum tuberculis insigniebatur elegantibus, quæ cuborum quasi angulis ordine erant disposita, & in tubercula elata linea, quasi rete obductum fuisset.

ANNOTATIO. Hæc itaque fuit *Stella reticulata* seu *Cancellata* Rondoletii; cujus & Gesnerus meminit; apud quos videre est accuratas icones.

ZOOPHYTON aliud hic reperitur (*Stella arborefcens* Rondoletio & Gesnero) nautis vulgo *een Zeesonne*. Ex centro, quod æquabat grossum misnicum & cavum erat, ac in sui medio quinquangulare, habebat foramen instar Stellæ, tenuissimis quasi denticulis donatum: quinque rami crassi prodibant, qui deinde instar arboris in multos alios ramos minores dispergebantur, varie inter se inflexos, omnes rotundi & quasi coralliformes, ita ut orbem facerent; materia fragilis instar stellæ.

ZOOPHYTON aliud hic visitur, quod *Ren marinus* possit vocari à figura, est enim figuræ ellipticæ, quinque digitos longum, compressum, interius canum, in exteriori superficie fere æquale, nisi quod superius punctulatim in aliquot angulos leviter fastigiatur. Fragile est. In medio inferius foraminulum habet. Coloris est in totum ossei canescentis.

ZOOPHYTON aliud, imperialis magnitudine, vel etiam duplo aut triplo majus, circinatum, grossi misnici crassitie, fragili materia constans, albissimi coloris. In sui medio stellam quinquangularem subtilissimam quasi insculptam monstrat, & è regione quatuor extremitatum stellæ (non quinque) cylindricum est foramen pervium: quintum foramen non est è regione quinti anguli, sed è regione inter duos angulos stellæ obtusos.

ANNOTATIO. Animalia quæ hic ab Authore nostro inter Zoophyta describuntur, ab aliis Scriptoribus non inter Zoophyta, sed inter crustata referuntur - illa enim non habent testas. Iconem autem stellæ arborefcens Auctoris nostri non addidi, quia accuratissima extat apud Gesnerum.

GEORGI MARCGRAVI
HISTORIÆ NATVRALIS
BRASILIAE
LIBER QVINTVS.
Qui agit de Avibus.

Vix credo ullibi elegantiores Aves reperiri quam in Brasilia, si varietatem plumarum & colorum spectes; verum nulla fere suave canit, ita ut cantu longe à nostratibus superentur.

CAPVT PRIMVM.

Nbanduguacu. Iacana, variae ejus species. Curicaca.

NHANDVGVA CV Brasiliensibus, *Ema* Lusitanis; *Struthio* Avis. Ingentes hic reperiuntur, minores tamen aliquanto Africanis. Longa illi crura, inferiora sesquipedem, superiora pedem circiter longa. Tres habent in pedibus digitos antè versus, unguibus nigris, crassis, haud acutis præditos; posterius unum digitum, sed rotundum, grossum, unde difficulter in arena lævi aut tabulato possunt incedere, sed facile labuntur. Collum gestant incurvatum ut cignus vel ciconia; longitudine circiter duorum pedum: caput anserinum, oculos nigros habent pulchros; rostrum compressum, non admodum latum, duos & semis digitos longum. Alas habent parvas & ad volandum ineptas, quarum tamen unam instar veli erigentes citissime cursum promovent, ut vix ac ne vix quidem à cane venatico superari possint. Plumas habet gryseas per totum corpus ut grus, in dorso longiores & elegantiores, & corpus plumis tectum fere rotundum apparet. Caudam non habet ejusmodi cristis præditam ut vulgo pingitur, sed plumæ sunt per dorsum expansæ ad anum usque. Tesseras lusorias aliaque ferrementa lubenter deglutit, sed non concoquit, at integra per anum reddit: vescitur fructibus & carne. Frequens in Capitaniæ Serigippo campis, itemque in Capitania Rio Grande. In Pernambuco non visitur. Caro illius bona ad comedendum.

IACANA Brasiliensibus, gallina aquatica, *Waterhun*, diversæ reperiuntur illius species, colore differentes. Hæc elegantissima, magnitudine columbæ, sed cruribus multo longioribus, flavi coloris cui viriditas immixta. Crura inferiora plus quam duos digitos longa, superiora (maximam partem nuda ut aquaticis) paulo minus: quatuor habet in pedibus digitos, quorum medius è tribus antrosum versis, duos digitos longus, reliqui duo paulo breviores, quartus retrorsum versus, pedem aut etiam amplius longus: omnes autem unguibus semidigitum longis & flavis armantur. Cauda brevis ut gallinæ silvestris, pennæ in dorso, alis & ventre ex viridi & nigro mixtæ, sub cauda albæ; versus collum & in toto collo & pectore ejusdem coloris cum plumis quæ in collo pavonum aut columbarum quarundam visuntur. Caput habet parvum, ut Gallina silvestris, quod tegitur membranaceo quodam tegumento rotundo coloris ut gemma Turcois: rostrum rectum gallinaceum, plus uno digito longum; ab initio ad medietatem egregii miniati coloris, reliqua pars eximii flavi, cui aliquid viriditatis admixtum. Frequentissima in

palustri

palustribus Brasiliæ locis ubique. Caro illarum edulis, sed haud magni pretii, sunt enim plerumque macræ.

Alia species appellatur à Brasiliensibus *Aguapecaca*, priori figura & magnitudine par, verum colore diversa & inferior. Pennæ illius sunt ut in dorso prioris, alæ magis brunescentes: Carent autem mitella, at in qualibet ala interius habent corniculum directum, quibus se defendunt.

Tertia species prioribus figura & magnitudine æqualis, colore autem differens, totum caput, collum, dorsum, cauda, nigri sunt coloris, initium alarum brunni: reliqua viridis; extremitates remigum brunni: pectus & infimus venter itidem brunni coloris, uti & crurum superiorum medietas superior. Rostrum rectum, crocei coloris, cum cuticula ruffa in exortu illius & parte capitis anteriori. Crura nuda, pedes cinerei. In qualibet autem ala, antica parte habet corniculum simile flavum.

Quarta species itidem figuræ est ut reliquæ. Rostrum illi flavum, mitella cutacea in initio capitis prope rostri exortum rubens, processus habens ad latera extensos more gallinarum numidicarum. Totum caput, collum, pectus & infimus venter plumis vestiuntur nigri coloris; dorsum; cauda & initium alarum rufum seu dilute brunnum; remiges alarum pennæ thalassici coloris cum extremitatibus nigris. Sed hæ remiges teguntur ruffis illis in exortu alarum, nec videri possunt nisi cum avis volat: crura longa, digiti pedum longi, quilibet quatuor internodiis, cinerei coloris. Quælibet ala in anteriori parte habet corniculum acutissimum coloris crocei.

CURICACA Brasiliensibus à clamore dicta, *Masarino* Lusitanis, avis Numerio, iudicio Clusii, similis: magnitudo illi mediocris Anseris: capitis autem magnitudo ut Anatis: collum sex digitos longum, tres crassum aut paulo plus: rostrum sex digitos longum, incurvum plane ut ensis Hungaricus, coloris ex igneo fasci. Corporis longitudo à collo ad podicem undecim digitorum, crassities unius pedis: longitudo alarum sedecim digitorum, caudæ novem, desinentis cum fine alarum. Crura octo digitos longa, pedes duos & semis, rubri instar anatis sed non plani, quatuor digitis & unguibus nigris, tribus antè uno postèrè verso. Caput & collum habet plumas albas flavo mixtas, & in superiore parte paulum oblongas: Oculi illi sunt nigri, circulo ruffo. Circa oculos & sub origine gutturis cutis nigra. Totum corpus nigris pennis vestitum, excepto dorso, capite & ventre, ubi cineræ obscuræ & in medio alarum albæ, cano mixtæ ut in ciconiis. Reliquæ pen-

næ corporis, initii & finis alarum, & totius caudæ nigræ. Tibiæ superiores ad medietatem usque carent pennis, nam aquatica est avis. Carnem bonam habet; quam sæpe comedi coctam & frixam butyro.

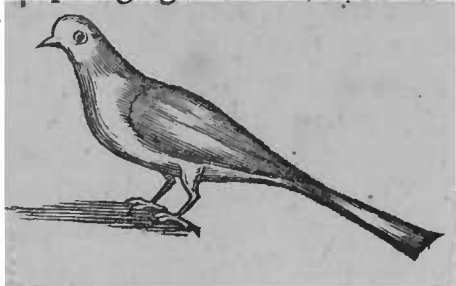
Alia species reperitur huic similis, sed multo minor, & magnitudine fere gallinæ quæ vocatur *matui tui*.

Frequens est ad Flumen S^ti Francisci, in Itapuama & alibi.

CAP. II.

*Tijepiranga. Iacapu. Iambu. Gallina africana. Guirangeima.
Iupujuba. Sayacu. Ani. Guira guainumbi.*

TIEPIRANGA Brasiliensibus, Avis alaudæ magnitudinem paululum superat, & cantum passeris nostratis æmulatur. Totum corpus, collum & caput egregie rubicundi seu sanguinei est coloris: alæ vero & cauda splendide nigri; præterquam in initio alarum ubi aliquid rubicundi admixtum est. Crura nigra, inferiora quidem nuda, superiora autem nigris pennis vestita. Rostrum instar passeris, superiori parte nigrum, inferiori versus acumen nigrum, reliqua versus caput album. Pennæ in capite breviores, quas crispare interdum solet more Passerum. Omnes pennæ totius corporis interius sunt nigræ, exterius rubræ, ita tamen complicatæ ut exterius totæ rubræ appareant. Cauda longitudine ferme tres digitos æquat. Digiti pedum quatuor & ut in plerisque avibus dispositi.

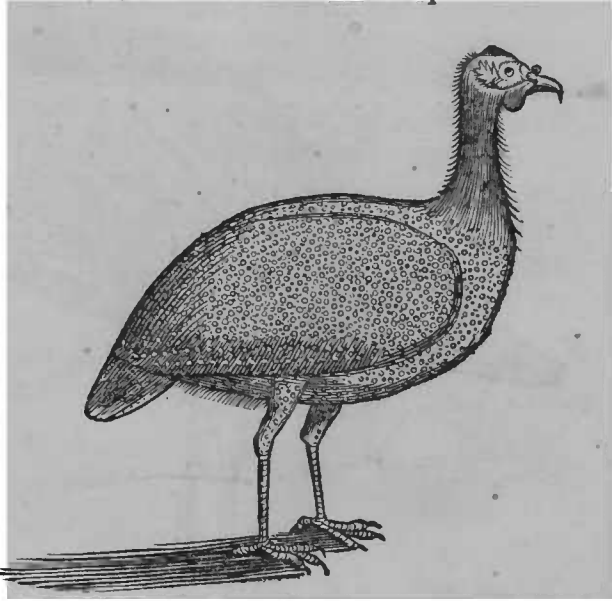

Alia hujus species reperitur passeris magnitudine; quæ pennis per totum corpus vestitur ex cinereo cæruleiscentibus; alæ tamen quodammodo ad thalassinum colorem accedunt. In ventre & inferiori parte colli seu gutture albicat vel potius argenteo colore nitet. Crura cinerei coloris, uti & rostrum, quod ipsi simile Frigillæ. Digiti pedum quatuor secundum communem avium modum.

IACAPV Brasiliensibus; Avis magnitudine Alaudæ, cauda extensa, alis brevioribus: cruribus brevibus & nigris; unguibus acutis ad quatuor digitos: rostro paulum incurvato & nigro, semidigitum longo. Totum corpus vestitur pennis nigris splendidibus; sub gutture tamen nigredini illi maculæ coloris cinnabarii sunt admixtæ.

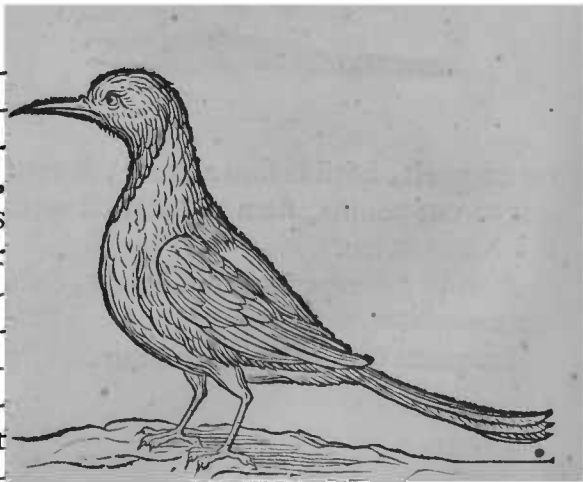
IAMBV Brasiliensibus dicta avis est perdix, nostratibus quidem, magnitudine par, uti & figura. Pennæ autem per totum corpus obscure flavescentes, verum fusco mixtæ atque maculatæ.

GALLINA Africana ex Insula do Majo, magnitudine nostratium gallinarum, figura corporis fere ut perdix. collum item coronatum portans & caudam perdicis habens inferius dimissam: pedes gallinaceos: rostrum flavum: & in capite mitellam cutaceam fuscam: ad latera porro capitis alba, ut & ad quodlibet latus prope rostrum cristam rubram ad latus protensam. Totum corpus vestitur pennis nigris, quæ elegantissimis maculis albis variegatæ sunt, in alis quidem oblongis, in reliquis autem partibus rotundis; suntque in dorso minores quam in reliquis partibus. Huic similes vidi è Sierra Lyona advectas, sed eorum collum circumligatum seu circumvolutum quasi linteamine membranaceo coloris cinerei cæruleiscentis. Caput tegit crista obrotunda, multiplex, constans pennis eleganter nigris. Punctula albicantia per totius corporis ambitum quasi umbra thalassina variegantur.

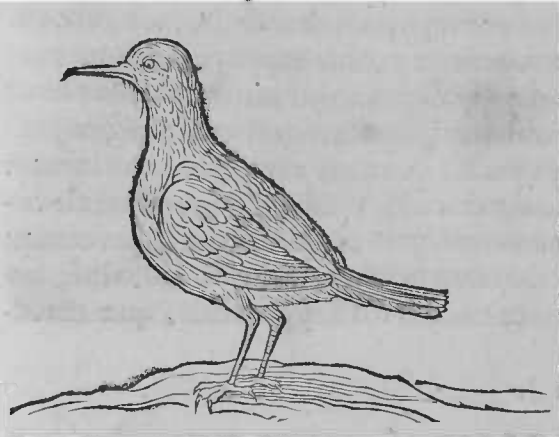
Congensibus hæc avis dicitur *Quetele*.

GUIRATANGEIMA Brasiliensibus; Avis paulo major Alauda, Picæ variæ æqualis. Corpus habet circiter tres digitos longum, collum sesquidigitum; caput parvum, rostrum rectum, acutum, digitum longum, crura, pedesque, ut reliquæ aves communiter: Caudam longam, rectam, quatuor digitos longam: Color rostri niger, excepta inferiori parte, ubi inferitur quæ aliquid fusci habet: caput nigerrimum & collum usque ad initium pectoris. Colli superior pars à capite fere ad initium dorsi uranica est: per initium dorsi transversam habet maculam nigram usque ad alas extensam: alæ au-

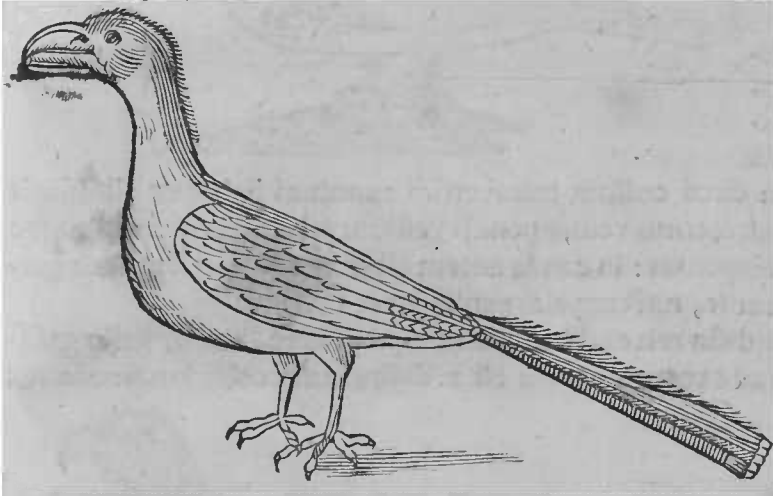
tem sunt

tem sunt nigerrimi coloris, verum in medio secundum longitudinem habent maculam albam fefquidigitum longam: Cauda quoque tota nigra: reliquum corpus coloris uranici: crura subcærulea. Oculorum pupilla subnigra, albo subflavo. Nidificat in altis arboribus *Acaya*, idque libenter prope ædes. Nidos egregios exstruunt hæ aves, cylindraceæ figuræ, & appendunt magno numero extremitatibus ramorum; qui constant è virgultis. Clamant fere ut picæ variæ nostrates.

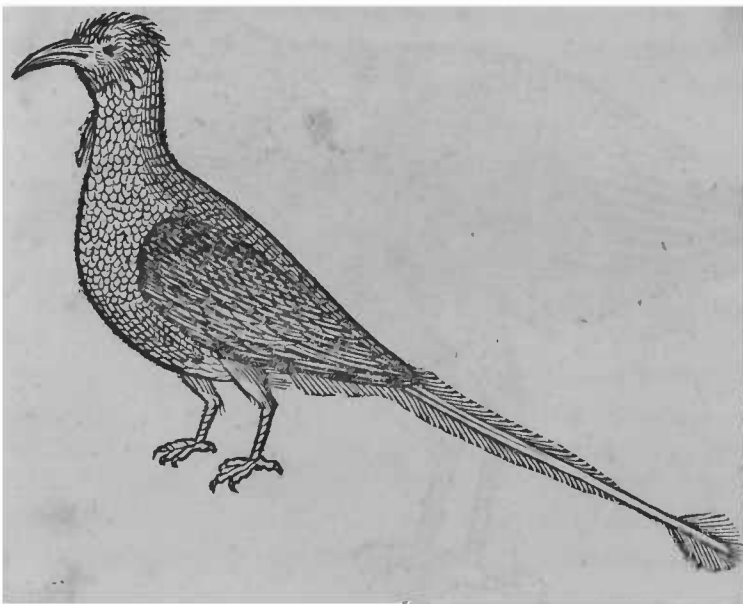
IUPVIVBA seu IAPV Brasiliensibus, ejusdem formæ cum præcedenti, & eodem modo in eadem arbore nidificans (una est femina alter mas) cauda paulum breviori. Corpus habet totum nigerrimis pennis vestitum: in vtriusque alæ medio maculam flavam digitum longam; in extremitate dorsi & prope anum tota est flava (vidi quoque totaliter nigras, dorso sanguinei coloris) cauda inferius ab exortu ad medietatem flava, reliqua medietas nigra, superius nigra in totum, solum in ea ad latera utraque usque ad medium pennam habens flavam. Crura nigra & pedes. Rostrum sulfurei coloris: oculi Sapphyrini, pupilla nigra: linguam cæruleam habet antè fissam seu duplicatam. Prope ædes domini Ingenii *Tapucurai* arbor *Vti* sita, in qua plus quam quadringenti nidi harum avium pendent, maximoque numero sunt hæ aves, quæ ter quotannis ibi pullos excludunt: nidus autem quilibet ex arido gramine & pilis equinis aut suillis mixtis est compositus, coloris fusci, figura cucurbitæ angustæ cum suo alembico, longus in totum fefquipedem circiter, & ab infimo ad unum pedem altus, cavus ut bursa, reliquum superius ad semipedem simplum est & sua extremitate pendet à ramulo extremo: omnes autem nidi ex ramulis minimis extremis arborum dependent.

SAYACV Brasiliensibus, Avis Fringillæ magnitudine: totum corpus vestitur pennis coloris è cinereo & thalassino mixti; in alis autem & dorso thalassinum admiscetur ita ut Sole illustratæ egregie splendeant; rostrillum nigrum, oculi quoque nigri in totum.

ANI Brasiliensibus; Avis Turdellæ magnitudine, totaliter nigra, pennis, rostris, oculis, pedibus. Caudam longam erectam habet, sex digitos longam: Rostrum altum, latum, digitum aut paulo plus longum: inferior pars directæ fere, superior alta, lata, semilunaris figuræ & compressæ, ita ut acumen fere superius habeat. Crura & pedes satis exiles, & in iis quatuor digiti, duo antè, duo postè versimore psittacorum. Clamat elata voce *yiiiyy* uno tono, in medio elevatiori.

Frequentes sunt in silvis omnibus, verum cibo inutiles.

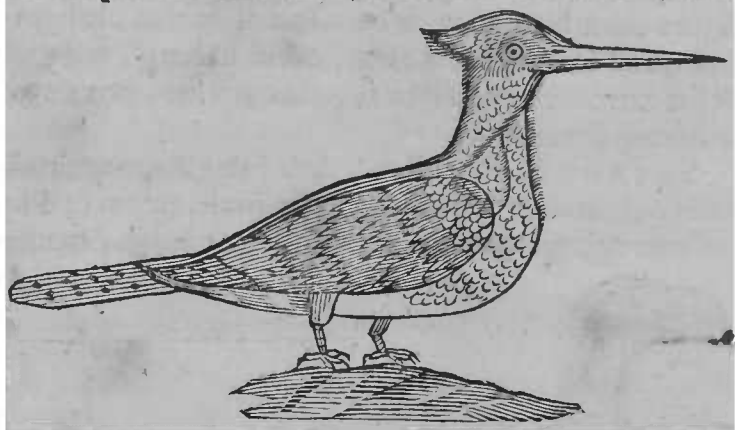
GVIRA GVAINVMBI Brasiliensibus Tupinambis; avis magnitudine columbæ ad visum, quia plurimas plumas habet, sed revera corpus non superat magnitudinem Turdellæ. Caput paulo majus habet quam Turdela, rostrum nigrum, duos circiter digitos longum, cujus superior pars paulo longior inferiore. Est autem rostrum superius & inferius in utroque latere serratum instar serræ, inservitque dentium loco. Crura habet brevia, haud multum digitum excedentia, nigra; quatuor in pedibus digitos, quorum unus retrorsum vergit, tres antrorsum, sed primus versus inte-

sus internam pedis partem brevior, medius longissimus, & tertius iterum brevis, sed non æqualis cum reliquis exortus: primi enim exortus est ad pedem, secundi itidem, tertii vero prope tertium articulum medii; habetque primus tres, secundus quatuor, tertius itidem tres articulationes; qui retrorsum vergit duas. Ungues nigri deorsum incurvati. Cauda longissima, directa pennæ paucis rectis, digitum circiter lata, sed decem longa: & quidem duæ tantum pennæ extremam caudam constituunt, quæ ad duos digitos plumis carent, in extremitatibus autem rursus plumas habent ad duos digitos. Corpus totum sex circiter digitos longum est. Pennæ elegantissimæ: nimirum in capite quasi mitram gerit ex pennis Sapphyrinis, quæ prope exortum rostri Turcoidis colorem referunt: in medio autem hujus mitræ macula visitur nigra magnitudine grossi misnici. Infra oculos (qui flavi sunt, pupilla nigra) etiam nigras pennas habet Sapphyrinis mixtas: guttur inferius, totum pectus & totus venter obscure luteum habet colorem; superior colli pars, totum dorsum, alæ & cauda viridis seu graminei est coloris, sed cui (præsertim in alis & cauda) thalassinus admixtus, ut in collis anatum & pavonum: à genibus ad ventrem crura superiora pennis virentibus sunt prædita. In medio collo inferius quasi pro insigni gerit tres vel quatuor pennulas nigras & circum eas Sapphyrinas, quæ maculam quandam seu notam constituunt.

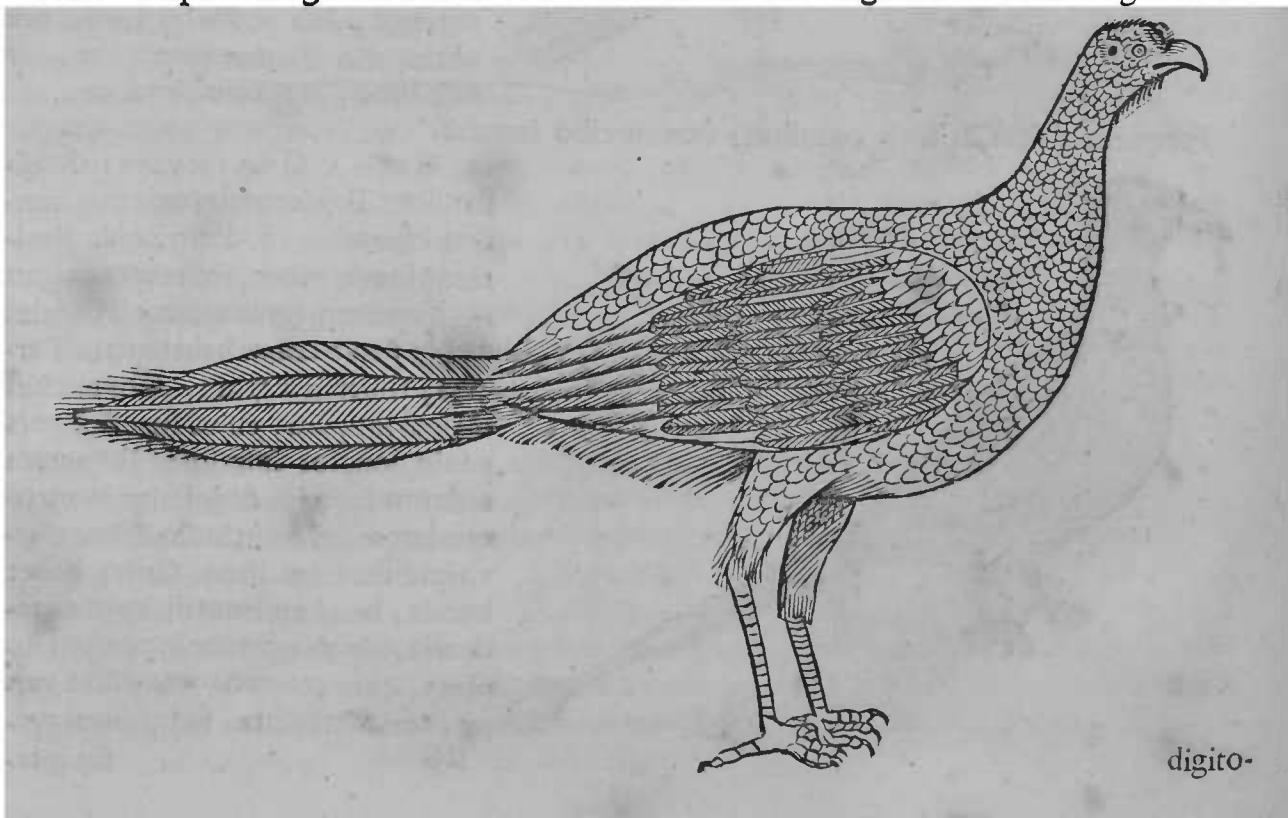
CAP. III.

Jaguacati guacu. Mitu. Mituporanga. Ibijau.

IAGVACATI GVACV Brasiliensibus *Papa peixe* Lusitanis, nam piscibus victitat. Avis Turdelæ magnitudinem æquat; figura corporis ut Picus major. Rostrum habet nigrum, rectum, & in extremitate acutum, tres ferme digitos longum: oculos nigros & crura brevissima nigra; superiora crura ex parte carent plumis; in pedibus digitos quatuor, (unum retrorsum) inæqualis longitudinis, duo enim versus exteriora pedis breves sunt, tertius interior longe brevissimus & remotior. Ungues nigri. Cauda duos digitos longa, excedens alarum fines. Pennæ totius corporis superiores, nimirum in capite, collo, alis, cauda sunt ferruginei coloris & splendentis: circa collum transversim annulum habet ex albissimis plumis; guttur, inferius collum, pectus & totus venter pennis vestiuntur albis, prope utrumque oculum etiam maculam habet ex albis pennis: in cauda autem albæ pennæ interseruntur guttatim, ut & in alis, sed quæ vix videntur, nisi cum alas explicant & volant.

MITV vel MVTV Brasiliensibus dicta avis ex Phasianorum est genere, major gallo gallinaceo. Corporis longitudo à collo ad exortum caudæ est x. digitorum: colli longitudo sex

digitorum; totaliter nigris pennis est vestita, excepto ventre & sub ano, ubi brunni coloris est, fere ut perdix. Tenniores sunt pennae ad collum, caput, & in pectore, & holosericum villosum nigrum pulchritudine æquant. In summo capite habet pennas nigras complicatas in planissimam quasi mitellam, ut nesciens vix possit agnoscere, quas irascens aut etiam alias in cristam erigit. Rostrum habet insigne, non crassum, incurvatum, sesquidigitum fere longum; inferior pars ejus parva, superior ferme quadruplo major. Rostrum autem coloris est egregii incarnati, versus acumen tamen albicat. Crura habet gallinacea decem digitos longa, nimirum quatuor à pedibus ad genua, & sex superius, atque hæc vestita pennis nigris: digitos item quatuor gallinaceos, qui in exortu usque ad primam juncturam cuticula sibi invicem arnectuntur, ut in aliis quibusdam avibus. Caudam habet pedem longam instar gallo-pavi, quam semper in latum movet, *Kit, Kit*, clamando, ut illi. Caput bene formatum, anserini magnitudine: collum sex circiter digitos longum: oculos habet magnos, egregios, nigros, & pone aures maculam cutaceam albescentem ut gallinæ. Mansuescit facile. Lubenter in alto sedet ut gallo-pavi, scanditque arbores, ut illi. Carnem denique habet admodum bonam.

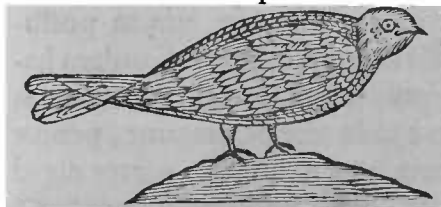
Reperitur & alia ejusdem species, quam *Mituporanga* vocant Brasilienses, solo rostro

& pennis capitis differens; hæc rostrum habet haud longum, satis crassum, non tamen ita altum ut *Mitu* neque sic lunatum: ejus extremitas utrobique nigra, reliquum totum crocea cute vestitum: qualem & circa oculos habet. Oculi nigri egregii: collum & caput nigerrimas habet plumas instar holoserigi, & in summitate capitis crispas atque cochleatim tortas habet pennas usque ad initium colli; has erigere in cristam crispam potest. Reliquum totius avis nigrum, cui nigredini hinc inde aliquid viridis transplendet. Circa anum albas obinet pennas. Crura cinerea, figura ut *Mitu*: Cauda nigra, sed extremitates illius pennarum albæ. Et hæc quo-

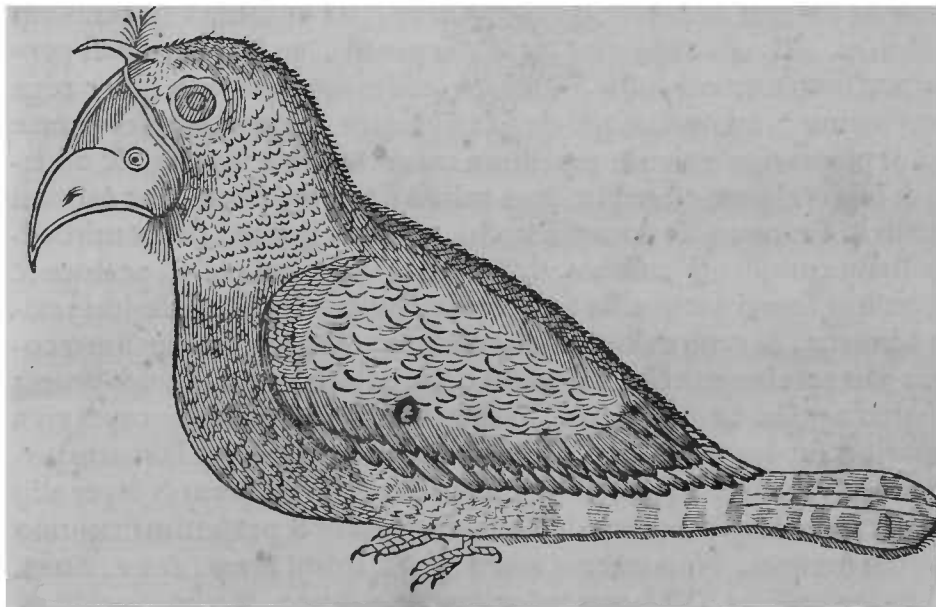
que avis optime mansuescit.

IBIIA V Brasiliensibus, *Noitibo* Lusitanis: Avicula Hirundinis magnitudine: Caput habet latum & compressum: oculos magnos, elegantes, nigricantes, pupilla atra splendente

ellipticæ figuræ, exterius autem oculos ambit circulus ex albo flavescens. Rostrillum minimum habet quod non excedit crassitiem dentis aranei, nec tam est longum: nares tamen patent in rostro: os amplissimum quod clausum non potest videri, at quando rostrillum aperit, os ad oculos diducere potest, ita ut digitum fere sit amplum; linguam habet mini-

mam. Crura alba, & secundum corporis molem parvula, vix semidigitum longa; quatuor

in pedibus digitos, tres antè, quartum retrorsum versum, unguibus incurvatis nigricantibus. Secundum longitudinem in unguiculo digiti medii cujuslibet pedis versus interiora habet pinnam quasi multipliciter sectam seu dentatam, videturque unguiculus quasi plumatus versus interiora, sed non sunt plumæ, verum cutacea materia & aspera. Caudam habet elegantem, quam in la-

tum potest explicare, duos digitos longam, cum cujus extremitate etiam alæ desinunt. Pennas in toto inferiori corpore habet ex albis & nigris mixtas ut Nisus: in capite, dorso, alis & cauda nigricant, & albedo inspersa grata varietate: nonnihil quoque flavedinis albedini ad-

albedini admixtum : uno verbo , nigra est & punctulata subtiliter hinc inde.

Reperitur & species hujus magnitudine Noctuæ , ejusdem coloris & conformationis. Os. quando aperit , pugnum humanum facile admittit.

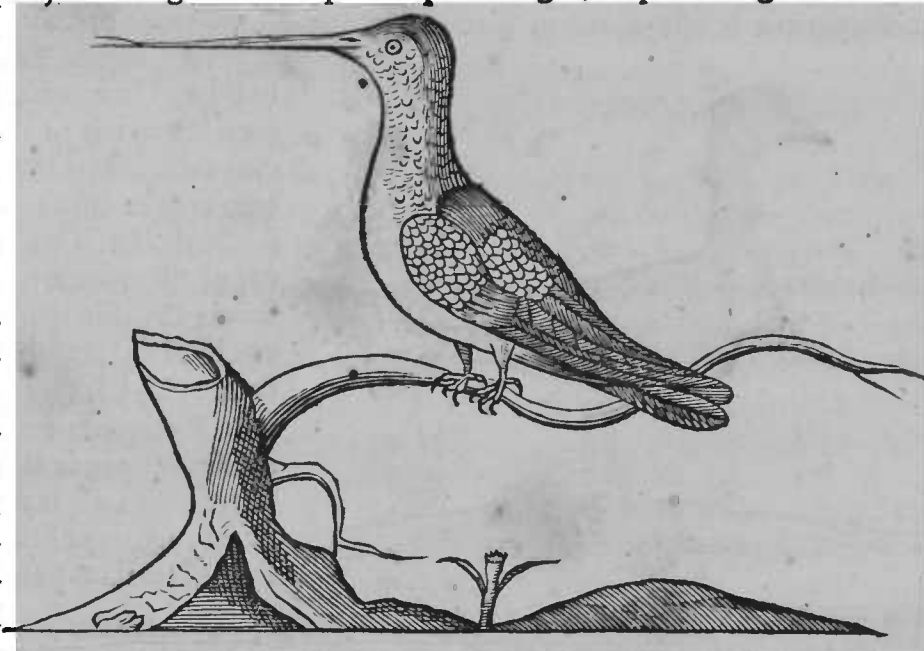
C A P. I V.

Guainumbi variae species.

G V A I N U M B I quæ & *Guinambi*, item *Aratica* & *Aratarataguacu* vocatur à Brasiliensibus, à Lusitanis *Pegafrol*, à nostratibus potest appellari *Bloemen-Specht*. Hujus autem multæ hic reperiuntur species.

Prima : Totius corporis aviculæ longitudo ab initio capitis (ubi rostrum est insertum) ad exortum caudæ, duorum digitorum : Capitis magnitudo una cum pennis magnitudinem cerasi dulcis mediocris æquat; colli longitudo tres quartas partes digiti, corporis longitudo unius digiti est & quadrantis.

Magnitudo autem corporis cum pennis. olivæ grandem vix æquat. Rostellum habet sesquidigitum longum, subrotundum, æquale, tenue & valde acuminatum, rectum, paululum tamen versus extremitatem deorsum versum; color hujus niger, excepta inferiori parte prope exortum ubi rufescit: linguam habet duplicatam seu bisectam, tenuissimam instar serici filii tenuissimi, albam, longam, ita ut illam longe extra rostellum possit exferere: Ocellos parvos nigros; crura & pedes minimos brevesque, nigri coloris; in pedibus quatuor digitos, tres anterieus, unum posterius versus, longis, semilunaribus, acutissimisque unguiculis nigris præditos. Caudam habet directam, digitum longam, quatuor ut plurimum pennis constantem. Alæ autem quæ duorum digitorum longitudinem habent ad extremitatem caudæ fere pertingunt, pennæ singulari arte à natura sunt compositæ. Ab exortu enim alarum ad tres quartas partes digiti circiter duplex ordo pennarum est, unus longior altero, & superpositæ sunt sibi invicem pennæ, quasi alæ breves super longas. Hinc post has pennas, alæ pennæ (quarum circiter decem sunt) sequens interior semper longior fit antecedente exteriori, ita ut intima sit omnium longissima finem alæ definiens. His alis expansis volare diu potest ac in aëre quasi pendula manere; inter volandum strepitum edit instar bruchi seu rectius *hur, hur, hur*, instar rotæ linteariorum quæ circumvolvitur: admodumque tenuēs apparent & transparentes pennæ alarum expansarum. Color plumarum aviculæ per totum caput, collum superius & ad latera, per dorsum totum & initio alarum est resplendens mirifice nec à pictore bene exprimi potest; nam viriditati qualis in Pavonum & Anatum collo, aureus, igneus, flavus mire admixtus est, ita ut Sole illustrante mirifice splendeant. In gutture, inferiori collo, pectore & toto infimo ventre, cruribusque superioribus albæ sunt pennæ, quibus in collo inferiori, eximii coloris simul sparsim admixtæ, in ventre albis subjacent nigræ. Alarum initium miro colore constare dixi, reliqua pars tota brunna est seu spadicei coloris splendentis. Cauda pennis constat coloris instar chalybis politæ cærulescentis. Victitat floribus solum, ideo capta viva detineri non potest, sed moritur. Frequentes autem in floribus arboris quæ mense Januario potissimum floret, & potest aliquis vel sexaginta uno die sclopeto figere: inveniuntur & super aliis arboribus variis. Toto autem anno, magno numero in silvis inveniuntur & præsertim matutino tempore ingentem strepitum excitant. Non autem canunt, sed clamant *Screp, Screp, Screp*, uno sono & continenter, fere ut passeret. Volantes velociter alas movent, & cum vix videantur & per longum temporis spatiū in aëre velut quietæ vel se moventes hæere possunt alarum ope. Flores rostellis carpunt inter volandum. Nidum faciunt in ramis arborum solidi Hollandici magnitudine. Ova ponunt albißima testa, duo ut plurimum, ovalis figuræ, pisco haud majora.

Secunda: pulchrior priori, ejusdem magnitudinis & figuræ: Rostellum tamen brevius, nimirum duas tertias partes digiti longum, ejusdem figuræ & coloris cum priore; lingua eadem, ut & ocelli, crura, pedes, caudæ & alarum figura. Plumarum color in capite, collo superiori, dorso, alis, cauda similis priori; at in gutture seu collo inferiore, toto pectore & infimo ventre usque ad extremum corporis, tam eleganti & splendente viriditate cum aureo colore transplendente sunt plumæ, ut mire resplendeant. Prope anum macula est satis magna (respectu aviculæ) constans plumis candidissimis.

Tertia, minor reliquis omnibus. Ab initio capitis, seu exortu rostri ad exortum caudæ duos & semis digitos longa; collum unum digitum fere longum: caput haud magnum; corpus sesquidigitum longum: rostellum paulo plus digito longum, nigrum, subrotundum, acutum ac fere rectum. Crura & pedes ut reliquarum. Pennarum corporis & alarum etiam eadem dispositio, sed color diversus. Caudam longiorem habet reliquis omnibus, paulo plus tribus digitis longam, pennis constantem, quarum ea quæ exortui ejus vicinior, brevior, secunda semper longior: estque cauda furcata, & avicula volans eam in duo amplissima cornua expandit, ita ut extremitates cornuum sesquidigitum à se invicem distent. Totum caput & collum hujus aviculæ ex nigro sericeo colore elegantissime cæruleum transplendet, ut in collo Anatum. Totum dorsum & pectus viride aureum & thalassino transplendens ut in secunda specie, atque etiam prope anum talis macula est è plumulis albis. Alarum color epaticus est. Cauda ex nigricante cœrulescenti instar politi ferri cœruleo imbuti.

Quarta, paulo minor tertia: corporis figura & plumarum dispositio eadem; sed alio colore; nec non differens rostro & crurum colore. Rostellum sesquidigitum longum, deorsum incurvatum instar ensis Polonici; subrotundum, ubique æqualis crassitie & in extremitate acuminatum; superior ejus pars nigra est, inferior flava, excepta extremitate quæ etiam nigricat. Caput superius, collum superiori parte, ut & alæ, colore sunt ut prima species, guttur, collum inferius, totum pectus & infimus venter ex albo rufescentis sunt coloris. Caudam habet plus digito longam, desinentem cum fine alarum; constatque pennis ex nigricante virescentibus, quæ in extremitatibus albæ. Crura eodem modo disposita habet ut cæteræ species, sed haud nigra, verum alba seu flavescentia, similibus digitis, & unguiculis semilunaribus acutis & nigris.

Quinta, magnitudine par tertiæ speciei: Rostello nigro, paulo plus quam digitum longo, & paulum deorsum incurvato, ocellis nigris, uti & cruribus & pedibus. Guttur, collum inferius & totus venter nigris holosericeis vestiuntur pennis; cui nigredini quasi paulum cœrulei transplendet: prope anum macula est albis plumulis. Extremitates autem nigri, nimirum ad latera colli, pectoris & ventris mire thalassino, aureo & viridi mixti resplendent. Totum caput superius, collum superius & totum dorsum ornantur pennis, aureo, igneo & viridi mixtis, ut & initium alarum. Reliquum alarum ferreum est seu fuscum. Cauda paulo plus digito longa, eleganter brunnis, cui cœruleus transplendet, pennis constat, circa bras autem pennæ illæ habent colorem qualem chalybs politus cœrulescens.

Sexta, quintæ magnitudine par. Rostellum habet paulum curvatum, digitum longum, inferius album, superius nigrum. Totum caput, collum, dorsum & venter ac initium alatum insignis coloris resplendentis pennis vestiuntur, nimirum plurimo aureo, dimidio fere igneo & minimo viridi mixto. In summa splendet ut Sol. In ventre pennæ albæ paucae mixtæ. Crura nigra sunt. Alæ nigricantes. Cauda sesquidigitum ferme longa, elegans & lata, constans pennis quibusdam insignis illius coloris, quo reliquum corpus, quædam ex viridi & aureo mixti coloris & per oras albæ, quædam in uno latere seu medietate albæ, altero virides cui transplendet aureus.

Septima, paulo minor quinta & sexta specie. Rostellum habet non omnino digitum longum, coloris per totum corpus cinerei fere ut passer, cui hinc inde mire resplendens rubrum instar Rubini perlucet.

Octava: omnium elegantissima. Rostellum rectum, nigrum habet, semidigitum longum; linguam longam duplicatam: magnitudo & conformatio est ut secundæ speciei. Totum caput superius & collum superius miro rubini colore fulgent ac si rubinus radiis solis illustraretur; Guttur autem & collum inferius merum aurum Hungaricum politum & radiis solis illustratum exhibent, ita ut impossibile sit perfecte similitudinem horum colorum reddere, multo minus à pictore representari. Initium dorsi holoserica nigredine tectum est, reliquum fuscis pennis, quibus tamen aliquid obscuræ viriditatis admixtum. Totus infimus venter ejusdem cum dorso coloris pennis vestitur; alæ fusco ut in reliquis speciebus: prope anum maculam habet albam. Crura exilia nigra. Cauda digitum & paulo plus longa pennis constat brunnis rufescentibus (*feulemort*) quæ in extremitatibus per oras fuscescunt. Cauda lata, quam inter volandum egregie explicat. Alarum extremitas cum cauda desinit.

Nona, figura & magnitudine ut prima. Rostellum superius nigrum, subtus rufum. To-

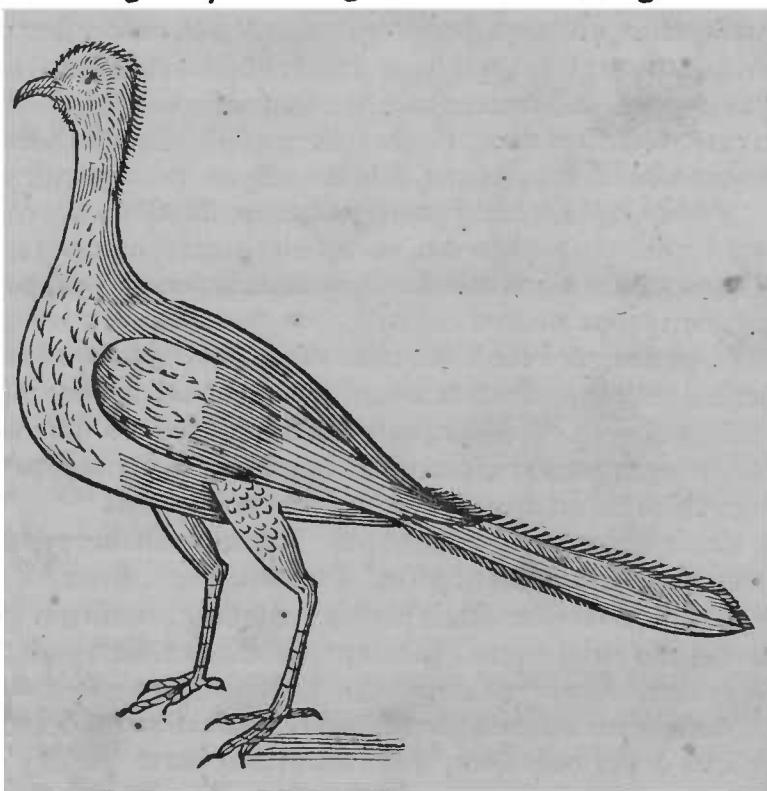
tum corpus exceptis alis, insigni illa splendet viriditate cum aureo transplendente quali secunda species in ventre. Alæ fuscæ. Cauda digitum longa, latiuscula, pennis constans coloris ut ferrum politum cærulescens.

Annotatio. Mentionem feci hujus aviculæ in descriptione Americæ l.v.c. 17. ubi & iconem illius addidi qualem dederat Car. Clusius. itemque lib. xv. cap. 7. Sortitur autem varia apud Brasilienses nomina præter generale *Guajnumbi*, ut *Guaracyaba*, id est, radius Solis, & *Guaracigaba*, id est, capillus Solis. Fr. Ximenes scribit à Mexicanis appellari *Huitzilzil*. Avicula est, inquit, quæ habet plumas pictas variis coloribus, è quibus mixtis & compositis cum artificio & admirabili industria faciunt barbari imagines sanctorum & aliarum rerum, atque ita conjungunt ut optime similitudinem repræsentent. Hujus aviculæ ea natura est & proprietas, quod non diutius vivat, quam flores plantarum durant, cujus melle victitat, quibus decidentibus, rostello suo se affigit arborum truncis, & sex mensibus ita immota manet, donec flores renascantur: quod tam multis testimoniis confirmatur ut de eo dubitari non debeat. Ajunt pulverem hujus aviculæ haustum curare arthritidem coralloïdem. Hæc ille. Vidimus plures ejusmodi icones artificiose ex hujus aviculæ plumis concinnatas ita dextrè ut coloribus pictæ viderentur; si autem Soli obvertas mirabiliter splendent.

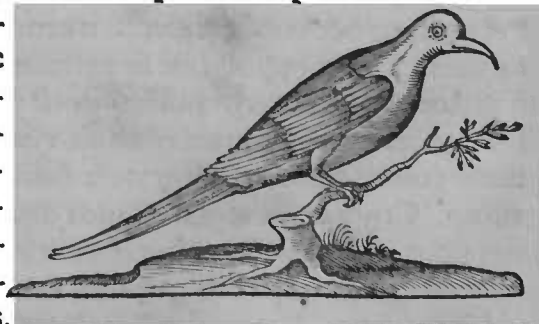
CAP. V

Iacupema. Iacamacaij. Iacurutu. Soco. Matuitui.

IACUPEMA Brasiliensibus: Phasiani est species; paulo major gallina minore domestica nostrate. Caput illi gallinaceum haud magnum; rostrum gallinaceum: oculi nigrescentes, collum septem circiter digitos longum; corporis autem longitudo ab exortu colli ad exortum caudæ novem circiter digitorum. Caudam habet longam & latam, longam nimirum pedem. Crura longa, superiora plumis vestita & quinque digitos longa, inferiora tres aut paulo plus. In pedibus quatuor digitos gallinaceos, quorum medius è tribus anterioribus duos digitos longus. Plumis tota avis vestitur nigris, quibus brunni aliquid admixtum. Ac capitis quidem plumas in cristam erigere potest. Cingunturque illæ nigræ plumæ aliis albis in ambitu. Guttur sub capite & ad sesquidigiti longitudinem in collo plumis nudum est & rubra cute tectum. Collum totum inferius plumulis albis in nigris dispersis est variegatum, ut & totus infimus venter ac alarum medietas posterior: superiora crura & cauda solis nigris constant, cui aliquid brunni mixtum. Crura inferiora & pedes elegantis rubri coloris. Cicurantur. Carnem habent bonam. Hæc avis à clamore suo nomen accepit, clamat enim *Iacu*, *Iacu*, *Iacu*.

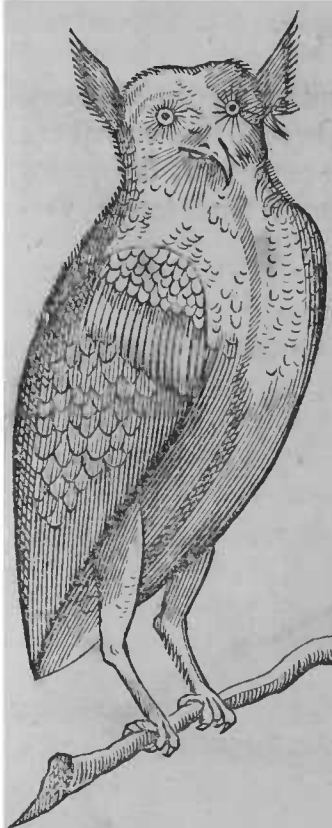

IAMACAIJ Brasiliensibus, Avicula Alaudæ magnitudine. Corpus tres digitos longum, collum plus digito, crura duos digitos, cauda fere quatuor. Caput habet parvum: rostrum digitum longum, directum, paulum deorsum inclinatum, acutum, nigrum quidem, at inferius prope exortum paululum cærulescens. Caput nigris vestitur pennis, uti & collum inferius, superius luteis: totum dorsum, pectus & infimus venter luteis, alæ nigris, in quorum medietate albæ insertæ, quæ maculas albas faciunt, in qualibet alâ unam: ad exortum alarum transversim per dorsum tendit nigra macula: Cauda etiam nigra. Crura & pedes fufci. Elegans est avis.

IACV.

IACVRVTV Brasiliensibus, *Bufo* Lusitanis, Noctua est: magnitudine æquat Anseres: caput habet rotundum instar felis: rostrum aduncum, nigrum, superiori parte longius: oculos

magnos, elatos, rotundos, & splendentes instar crystalli; in quibus interius circulus flavus versus extrema apparet: Latitudo oculorum aliquanto major grosso Misnico. Prope aurium foramina plumas habet duos digitos longas, quæ instar aurium in acutum desinunt & attolluntur. Cauda lata est; neque alæ pertingunt ad illius extremitatem. Crura pennis vestita usque ad pedes: in quibus quatuor digiti, tres antè, unus postè versus, atque in quolibet unguis incurvatus niger, plus quam digitum longus, & acutissimus.

Pennæ totius corporis variegatæ è flavo, albo & nigricante pereleganter.

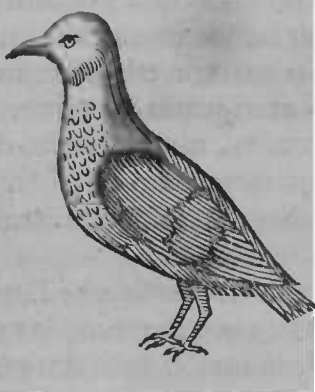
ANNOTATIO. Habes duas tresve Icones ejusmodi noctuarum, ut ita dicam, auritarum, & satis eleganter expressas, majori mole, Ornitologiæ lib. VIII. cap. 2. pagina 509. Itaque descriptiones conferre haud difficile est futurum.

SOCO Brasiliensibus, avis aquatica, cujus multæ hic observari possent species; hæc cujus Iconem addimus, magnitudinem habebat Ardeæ minoris. Rostrum obtinet rectum, nigrum, & in extremitate acutum, duos & semis digitos crassum, ubi crassissimum. Caput illi instar Ardeæ, uti & collum pedem

ongum: oculi nigri circulo aureo: alæ & cauda simul desinunt: cauda enim brevis, nec supra quinque digitos longa: crura satis longa: superiora quippe quatuor & inferiora totidem digitos: in pedibus porro quatuor digitos, videlicet tres antè, unum postè versus. Crura autem superiora ad medietatem sunt nuda pennis: cætera fusca cute tecta. Caput & collum brunnis quidem pennis, sed quæ punctulis nigris variegatæ sunt, vestiuntur. Per totum collum inferius ad pectus usque tendit linea plumis albis, nigris & brunnis mixta. Dorsum & alæ nigris quidem, sed quæ minutissimis punctulis flavescens variegatæ sunt, vestiuntur; venter quoque ad eundem modum: sub alis denique nigræ & albo maculatæ sunt pennæ.

MATVITVI Brasiliensibus, Avis Alaudæ magnitudine. Rostrum habet rectum, nigrum quidem, at in exortu inferius croceum: oculos elegantes nigros. Totum caput superius, collum, dorsum, alæ & cauda superius co-

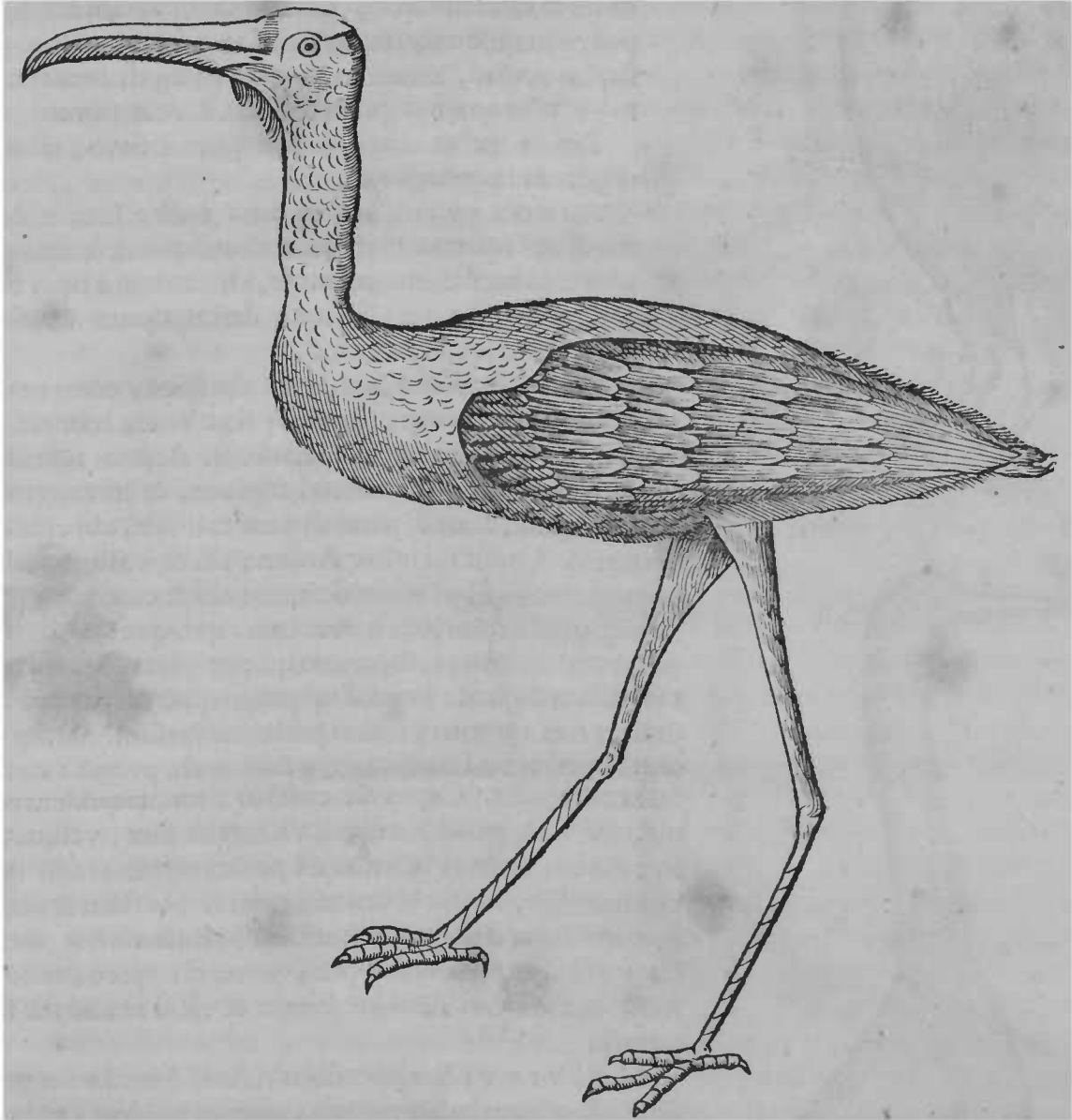
loris sunt obscure grysei, & remiges alarum nigricantes. Caput inferius, guttur, pectus & infimus venter albicant, ut & crura superiora, quæ mediam partem pennis vestita, more avium aquaticarum. Supra exortū rostri in fronte maculam habet albam, & annulum albū circa collum, & inferius semiannulum obscure gryseū, huic

contiguum: nam guttur totum album est, collum superius totum obscure gryseum. Crura sunt subluteola; digiti autem pedum aliquid fusci admixtum habent. Tres solummodo digitos habet in pedibus, omnes antè versus, qui in exortu cute ex parte junguntur: unguiculi nigri.

Avis hæc ad littora maris & ripas salforum fluminum discurret.

Iabiru. Iabiru guacu. Manucodiata.

IABIRU Brasiliensibus, Belgis vulgo *Negro*. Avis hæc magnitudine superat Cignum. Corpus illius quatuordecim digitos longum: collum totidem, & brachii humani habens crassitiem. Caput satis magnum, oculi nigri, rostrum nigrum directe extensum, & superius versus extremitatem paulum incurvatum; undecim digitos longum, duos & semis latum, ver-

sus exteriora acuminatum; estque superior rostri pars paulo altior & major inferiori. caret lingua & sub gutture ingluviem habet mediocris magnitudinis. Crura longissima duos nimirum pedes: superiora enim unum pedem & digitum longa, & mediam partem pennis nuda; inferiora undecim digitos. Sunt autem crura recta, nigricantia, & quasi squamata, digitum medium crassa. In pedibus digiti quatuor, tres antè, unus postè; quorum medius quatuor digitos longus, cæteri paulo breviores. Tota avis vestitur albis pennis instar cigni aut anseris. Collum fere totum, nimirum octo digitorum, longitudine à capite numerando, caret pennis; ac hujus medietas cum capite tegitur nigra cute, reliqua alba cute. Sed puto in cute hæsisse pinnulas albas, & fuisse abreptas. Cauda lata desinit cum extremitate alarum.

IABIRU GVACU Petiguaribus, *Nhandu apoa* Tupinambis: Belgis *Scurvogel*, Rostrum habet magnum, septem & semis digitos longum, in extremitate teres & inferius incurvatum; caret lingua & rostrum inferius canum est. In summitate capitis mitram osseam coloris albi & cinerei mixti gerit. Oculi nigri & pone eos aurium foramina ampla. Collum decem digitos longum, cujus medietas, uti & caput, plumis, at cute squamosa cinerea est tecta, cujus squamæ albicant. Corpore æquat Ciconiam; caudam habet brevem & nigram, cum qua alæ desinunt. Crura superiora ex parte albis vestita pennis, cætera tota cinerea, & quidem superiora crura longa sunt digitos octo, inferiora sex aut paulo plus: digiti pedum quatuor ut in priore. Totum corpus & collum albis vestitur pennis & à collo longiusculæ pennæ pro-

pendent

pendent & circum. Alæ albæ, remiges illarum pennæ nigræ, rubini colore transplendente in nigro. Pellis detrahitur huic avi ac caro ejus cocta comeditur; pinguis est & sicca, boni saporis, præsertim si cocta butyro frixetur. Comedi sæpissime.

MANVODIATA, & quidem Rex creditus; ad aspectum columbam, sed revera hirundinem æquabat. Caput habet parvum, oculos parvos, rostrum rectum, satis crassum, acuminatum, sesquidigitum longum; collum digitum longum; corporis autem longitudo à collo ad caudæ exortum vix trium digitorum & semis. Alæ supra septem longæ; cauda lata & sex digitos longa. Crura duo habet, quodlibet inferius duos digitos longum; quatuor digitos in pedibus, tres antrorsum, unum retrorsum versus more communi; medius anteriorum paulo longior cæteris; posterior etiam satis longus; quilibet ungue lunato seu adunco accipitrino fortis præditus. Suntque crura & pedes satis crassi ac ad rapinam comparati. Alæ & cauda pennas habent latas & fortes digiti latitudine. Totum dorsum, infimus venter, alæ, cauda elegantis sunt brunni coloris; superius ad rostrum pennulas habet holosericum leve referentes, viridi & fusco mixtas; inferius ad rostrum similes nigri coloris.

Collum superius flavi seu aurei est coloris, inferius viridis cum aureo transplendente. Pectus saturate brunnum; sub alis in lateribus inter alas & crura, exoriuntur multæ pennæ, pedem plus vel minus longæ, elegantis structuræ, quæ supra caudam longe extenduntur: sunt autem prope exortum flavi seu aurei coloris, reliqua ex albo flavescentes, brunno umbratæ seu dilute intermixtæ: inter has pennas duo quasi fila extenduntur, quodlibet longum duos pedes & amplius, ac versus extremum incurvata, obscure brunni coloris. Crura fusca sunt, unguibus magis albicantibus. Rostrum coloris est ex viridi & cæruleo mixti, versus acumen tamen albicans. *Hæc est illa avis quam alii Paradisæam vocant: cujus aliquot reperiuntur species.*

CAP. VII.

Guirapunga utraque. Guiraquerea. Jacamaciri. Cariama.

GVIRAPUNGA Brasiliensibus; Avis cujus sonus longe auditur; Turdelæ majoris magnitudinem superat & columbæ fere æquat. Rostrum habet digitum longum & latum, antè acutum, cujus superior pars paulum prominèt super inferiorem, ac deorsum est incurvatum, nigrum, naribus patentibus. Os illi amplum quod aperiri potest usque sub oculos, ita ut oris apertura cum rostro triangulum formet. Linguam habet brevem: oculos è nigro cærulescentes. Sub gutture autem, quod latum habet, & in collo inferiori, multas digitum longas propendentes particulas carneas nigras habet, figura spiculi hastæ, vel quasi ligulæ. Caput obscure brunnis pennis vestitur. Totum collum, pectus, venter, dorsum & crura superiora leucopæis teguntur pennis, quibus (potissimum in dorso) nigricantes admixtæ, ac versus caudam etiam virescentes. Caudam habet tres digitos longam, leucopæis ac nigricantibus pennis pauca viriditate admixta. Alæ (non multum post exortum caudæ desinentes) in initio sunt nigræ, reliquam partem nigricantes, quibus obscure virescentes pennæ admiscentur.

Cc

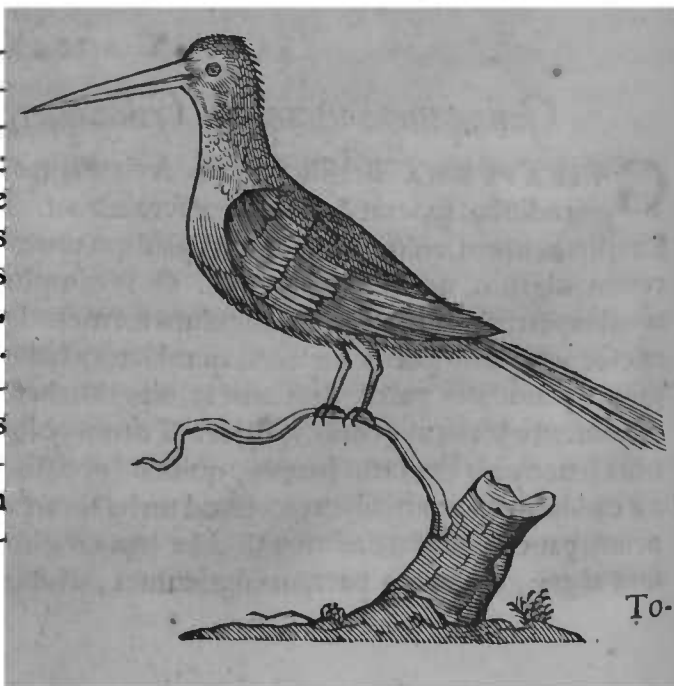
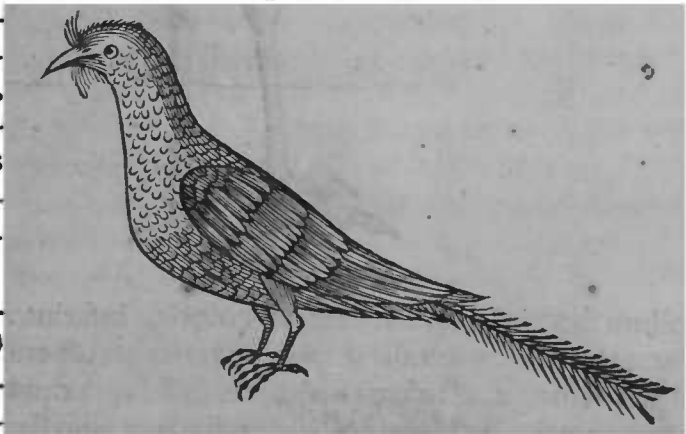
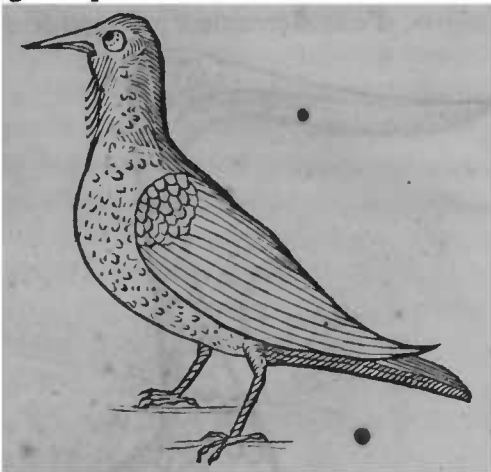
Crura

Crura inferiora nigricant, suntque plus digito longa; digitos quatuor habet cum cæteris communes, nigris unguibus. Pectus bifidum est, seu convallem habet per medium secundum longitudinem; tracheam amplam, unde etiam fortem clamorem potest edere. Duplicem autem sonum edit promiscue, una vice quasi quis securi percuteret cuneum ferreum in silva (*cock, cick,*) altera autem quasi quis campanam fissam tangeret *Kur, Kur, Kur,* &c. Clamat autem solum media æstate, Decembris & Ianuarii initio per quinque aut sex septimanas, reliquis mensibus non auditur; unde Lusitanis *Ave de verano* vocatur.

GVIRA PVNGA foemina; Turdelæ nostræ majoris magnitudine est & figura & eodem modo carnosæ. Caput habet latiusculum, rostrum quoque latum, haud longum, oris hiatus amplus quando aperitur. Rostrum nigrum. Oculi satis magni. Cauda tres digitos aut paulo plus longa, nec alæ ad illius finem pertingunt. Tota avis vestitur pennis nigricantibus, quibus fuscæ & dilute virentes sunt mixtæ: magis tamen fuscus est in dorso color, in gutture, pectore, & ventre magis dilute virens & mixtus ut nostræ turdelæ. Avis est pinguis & copiosæ carnis. Crura & pedes nigricant, cætera nihil differunt à communi norma.

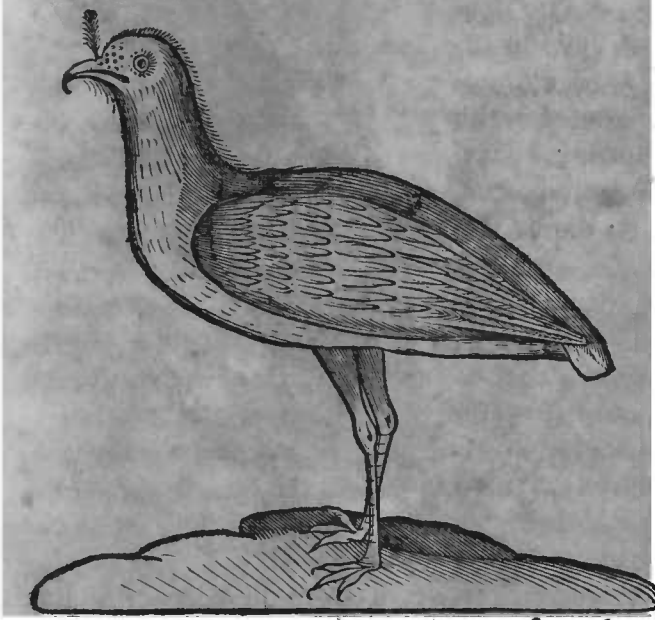
GVIRA QVEREA Brasiliensibus; Avis Alaudæ magnitudine, sed quia longas alas & caudam habet multo longiorem, videtur major. Caput latum, compressum ac satis magnum habet, oculos magnos & nigricantes; rostellum parvum, triangulare, compressum & superiore parte aduncum: os amplum, longe amplius rostro, quod apertum triangulum efformat. Ad utramque autem extremitatem rostri superioris ad latera digiti fere longitudine, in quolibet decem aut duodecim circiter setas crassas suillas habet protensas anterius & ad latus. Corpus haud longum, sed rotundum fere est. Pedes quatuor digitis more communi constant, quorum medius longior reliquis, & unguiculo suo (quos omnes habet nigros) pectine corneo subtiliter serrato dotatus est. Alas longas habet, nimirum semipedem. Cauda octo digitos longa, constans in extremitate duabus pennis longioribus reliquis. Tota avis ex fusco cinerei coloris cum maculis obscure flavis aut albicantibus mixtis more Nisi. Circa totum collum autem pone caput annulum habet obscure aureum. Crura cinerea seu fusca. Digiti exigua pellicula connectuntur, non ita lata ut in anatibus, nam non est avis aquatica.

JACAMACIRI Brasiliensibus, Avis Alaudæ magnitudine. Rostrum rectum, acutum, nigrum habet, duos digitos fere longum: linguam brevem: oculos cœruleos. Alas breves quæ paulo post exortum caudæ desinunt. Cauda autem tres & semis digitos fere longa, recta, septem aut octo pennis constans. Crura superiora pennis vestita, inferiora nuda, cute flava & viridi mixta. Pedes itidem. In quolibet pede quatuor habet digitos, duos anterius, duos posterius versos; estque uterque interior, tam anterius, quam posterius dimidiam tantum partem longus præ exterioribus: Unguiculi nigri.

Totum caput, collum superius, totum dorsum, alæ, cauda superius coloris sunt viridis cum aureo & igneo mixti, ita ut mirifice resplendeat; ejusdem coloris annulus etiam circumdat collum. Sub gutture autem, in pectore & infimo ventre & sub cauda obscure flavi coloris est, ut cera verusta.

CARIAMA Brasiliensibus, Avis Ardeæ majoris magnitudine; ex aquaticarum est genere: in capite super exortu rostri cristam plumatam gerit nigram cinereo mixtam, erectam. Rostrum breve, superius paulo aduncum, ex obscuro flavo fuscum. Oculos habet elegantes aureos, pupilla nigra, longis superciliis nigris. Alæ desinunt paulo post exortum caudæ. Crura habet longa, superius mediam partem pennæ vestita, cætera nuda & obscure flava: digitos tres in pedibus, medium longissimum, exteriorem brevior, interiorem adhuc brevior. Suntque digiti ad partem cute connexi. In postica parte pedis digitum parvum habet, altiori loco positum, & calcaneum rotundum more Struthionis. Ungues digitorum breviusculi, lunati, fusci. Totum corpus pennæ vestitur gryseis seu cinereis fusco undatis, ut in falconibus, & obscure flavo mixto: extremitas alarum & caudæ fusca est, obscure flavo & gryseo undata: in pectore & inferiore ventre plus habet grysei. Caudam demissam, collum erectum gerit. Clamor ejus instar gallo-pavi fæminæ & longe auditur. Carne est valde probata.

CAP. VIII.

Guara. Urutaurana. Maguari. Guarauna. Ajaia. Picui pinima.
Pica cureba. Tuidara. Guacu guacu. Taperá.

GUARA Brasiliensibus (in Marahoon frequentissima & Rio de Ieneiro) avis est aquatica & terrestris, Albardeolæ magnitudine. Rostrum habet ensis polonici figura, longum, ex albo subcinerescens: oculos nigros. Collum & corpus instar Albardeolæ. Alæ desinunt cum cauda, quæ brevis & demissa. Crura longa, quorum superior medietas pennæ vestita, reliqua nuda: digiti pedum quatuor communi modo, longiusculi, brevibus unguibus, prope exortum cute inter se connexi: crura autem nuda cum pedibus coloris ex albo grysei, uti & rostrum.

Tota avis vestitur pennæ elegantis coloris coccinei; remiges tantum alarum nigras habent extremitates. Hæc avis primum exclusa coloris est nigrantis, hinc evadit cinerei, deinceps albi, sensim autem rubescere incipit & secundo ætatis anno coloris est in totum, quem *Columbin* vocant, quoque magis senescit elegantissimum illum colorem coccineum acquirit. Viætat piscibus, carne, adjuncta semper aqua.

Brasiliiani è plumis hujus avis varia componunt corporis ornamenta.

VRUTAVRANA Brasiliensibus, & *Vrutavi cuquichu Caririri*, Avis Aquilæ magnitudine. Rostrum habet nigrum, cujus superior pars adunca, prope exortum tamen flavum; oculos elegantes aureos, pupilla nigra; quos cuticula cinerea obducere potest, licet palpebras non claudat. Caput aquilinum quidem, sed superius compressum seu planum, in cujus summitate duas habent pennas nigras, duos circiter digitos longas, cum duabus parvulis ad latus quodlibet: illas autem quando vult in altum surrigit, atque iterum componit. Alæ paulo post exortum caudæ desinunt. Cauda ei lata instar Aquilæ.

Caput superius fuscis tegitur pennæ, quarum oræ subflavescent: totum collum superius & ad latera brunnis (ut perdix:) totum guttur cum collo inferiori est album, ita tamen ut

albedo ad latera pennis nigris sit variegata. Totum pectus & infimus venter, crura superiora & inferiora usque ad pedes pennis vestiuntur albis, quibus nigræ squamatim admixtæ sunt. Alæ & cauda fusci sunt coloris cum umbra mixti, atque oras habent subtiles albicantes. Remiges alarum pennæ sunt fuscæ & nigris undis variegatæ. In pedibus digitos habet quatuor flavos, unguibus lunatis fuscis. Clamat *Geb, Geb*, ut pul-

ANNO TATIO. Icon hujus avis haud male convenit cum Icone Nycticoracis (quam dat Gesnerus; non tamen Nycticoracis veterum, sed vulgo sic dicti circa Argentinam & alibi circa Rhenum, avis piscatoriæ) nisi quod in capite tres pennas habeat.

MAGVARI Brasiliensibus; Avis Ciconiæ similis figura & magnitudine, atque etiam ex parte colore. Collum habet pedem longum; Rostrum rectum, acutum, novem digitos longum; crura longa & nuda ut Ciconia; caudam brevem, cum qua alæ desinunt. Rostrum in exortu ad medietatem usque ex viridi flavescens, reliqua medietas extrema ex cœruleo cinerea. Oculos habet parvos, argenteos, pupilla nigra & circa eos cutem cinnabriam, ac similem etiam inferius prope exortum rostri, seu inter rostrum & guttur: quam more *Senembi*, irascens dependere sinit sub gutture.

Totum caput, collum, & totum corpus albißimis vestitur plumis; ac inferiori parte colli pennæ albæ illæ sunt longiusculæ. Cauda autem quoque alba, at superius nigris aliquot pennis tegitur. Alæ in exortu albis teguntur pennis, sed prope dorsum nigris: nigredini autem persplendet viriditas. Crura sunt rubra ut & pedes, quos cum Ciconia communes habet. Ro-

stro crepitat, ut Ciconia nostras. Caro illius edulis.

GVARAVNA Brasiliensibus, Rusticola aquatica, magnitudine *Iacu*. Rostrum habet teres, paulo deorsum inclinatum, flavum, at in extremitate fuscum, quatuor & semis digitos longum; corporis autem illius longitudo est totidem. Crura superiora mediam partem pennis vestita, sex digitos longa: digiti pedum quatuor ita dispositi ut communiter; quorum medius tres digitos longus, cæteri breviores.

Tota avis pennis vestitur fuscis, multa umbra mixtis. Caput autem & Collum totum ejusdem coloris, & præterea albo punctulatum, ut in *Jacu*.

Carnem habet satis bonam, quam sæpius comedi.

AIAIA Brasiliensibus, *Colherado* Lusitanis, Belgis *Lepelaer*: Avis figura conveniens cum Europæis, solo colore differens. Anseris magnitudine. Rostrum instar cochlearis lato, albo: collo longo, pedibus latis. Tota alba est, sed in dorso & alis dilute incarnati coloris persplendentis. Caro illius edulis, & sæpe comedi. Frequens est ad Flumen S^{ti} Francisci, & alibi passim in locis palustribus.

PICVIPINIMA Brasiliensibus; columbæ silvestris species, paulo major Alauda. Rostellum habet columbinum, fuscum: ocellos nigras, circello aureo. Totum caput, collum superius & ad latera, dorsum & alæ pennas habent obscure cinereas seu lividas, oris nigricantibus lunatis. Longiores autem alarum pennæ seti remiges, quæ inter volandum videntur, rufi sunt coloris, uno latere nigricantes, ut & in extremitatibus. Cauda longiuscula ex pennis constat è cinereo fuscis, quarum & quædam nigræ & medietate exteriori albæ. Venter albas pennas habet oris lunatis fuscis. Crura & pedes columbini albescents. Carnem habent bonam, & sunt admodum pingues.

PICACVROBA Brasiliensibus, quoque columbæ silvestris est species, coloris cinerei cum ruffo mixti; pedibus & cruribus rubris.

Avicula (*cujus nomen Auctor non prodit*) passeris magnitudine & figura, tota nigra, capite tamen albo, & cauda ex multo-nigro & gryseo colore mixta. Clamat *zip, zip*.

VIDARA Brasiliensibus; Ululæ est species; Germanis *Schleiereule*, Belgis *Kerckuple*. Capite rotundo, naso elato, & plumis compexis constrato; sub naso rostrum habet aduncum, album: oculos autem nigros. Tota avis faciei superficies, cordis, uti pingitur, habet figuram, plumulis obscure ex albo flavis, cum pauco nigro mixtis, quasi fimbria circumdata essent. Plumæ totius avis mixtæ albo & pallide flavo ac gryseo: alæ undatæ uti & cauda. Corpus subtiliter punctatum cum fusco. Describitur & à Gesnero.

G V A C A G V A C V Brasiliensibus, Lusitanis *Gaiivota*, Belgis *Heeuwe*: Avis gallinæ vulgaris magnitudine, rostro recto, longo, crasso, flavo. Caput superius nigris tegitur pennis, ut & ultima medietas alarum & cauda. Guttur, totum collum, pectus & infimus venter, ac initium alarum sunt alba. Ova ponit in arena, gallinaceis figura, magnitudine & colore similia: quæ quidem boni sunt saporis, sed caro avis nullius est pretii.

T A P E R A Brasiliensibus, *Andorinha* Lusitanis, Hirundinis species, nostratibus similis, ejusdem magnitudinis & eodem modo circumvolitans. Rostrum breve, latiusculum habet & nigrum: os amplum, quod aperire ultra oculorum regionem potest, ut Ibiau junior: oculos elegantes, nigros: alas longas, desinentes cum fine caudæ; quæ latiuscula est. Crura & pedes ut nostratibus. Totum caput superius, collum, dorsum, alæ & cauda pennas habent coloris ex fusco cum gryseo mixti; remiges alarum & extremitas caudæ paulo magis fuscescunt reliquis partibus. Sub gutture & in pectore grysei est coloris, cum albo mixti; venter est albus, uti & sub cauda albet. Crura & pedes fusci.

C A P. XI.

Psittacorum majorum & minorum variae species.

PSITTACORVM in Brasilia maxima est copia & summa varietas; quos Brasilienses communi nomine vocant A I V R V. Aristoteles lib. IV. Histor. Animal. cap. x. scribit; *eaque ova pariunt, an somnient incertum est, manifestum vero ea dormire*. Ego utrumque adfirmo cum Jul. Scaligero in Commentar. & quod ille de suo Turdo refert & Accipitribus, ego de meo Psittaco, quem Lauram vocabam, nam sæpius de nocte seipsum expergiscens semisomnus sublocutus est. Idem lib. VI II, cap. x. scribit, Psittacum à Græcis etiam *ανθρωπολογον* vocari. Psittaci nidificant in cavis arboribus, ubi foramen extra rotundum faciunt, ac ova duo aut tria columbinis similia imponunt sine nido aliquo ficto. Ova sitangas, nihilominus excluduntur, nec Psittacus ea deferit. Pullos excludunt medio Junio & fine: plumati autem pulli inveniuntur apti ad eximendum fine Julii & medietate Augusti. Psittaci juniores primum exclusi vermes crassiusculos habent, in quolibet narium foramine unum, ac præterea in summitate capitis tuberculum in quo itidem vermis crassus lateret. Omnes autem vermes brevi sponte excidunt; ac locus per se sanatur. Fiunt varii coloris Psittaci à Tapuyis, deplumando juniores & cutem variis coloribus inficiendo, Lusitani vocant *Papagios contrefeitos*. Nullus Psittacorum Brasiliensium præter Curicos se manibus tangi in corpore permittit.

Prima species A I V R V C V R A V elegantissima est. Supra rostrum in capite mitellam habet eleganter cœruleam: guttur, latera capitis & superior illius pars eleganti flavo vestiuntur, totum corpus læto viridi. In alarum extremitatibus pennæ una medietate nigræ, altera crocæ, partim etiam in extremitate cœruleæ, partim hinc inde virides. In summa eleganter variegatæ. Cauda viridis, sed quando illam explicat, fimbriata nigro, rubro, cœruleo. Crura & pedes cinerei coloris. Rostrum ex cinereo fuscum. Oculi nigricantes, circulo aureo. Lingua omnibus lata & crassa.

Secunda species, priori similis, paululum aliter variegatur coloribus, nimirum in summo capite mitella flava cui albedo mixta, super oculos & in gutture clare flavo. Circa rostrum superius macula est thalassina.

Tertja species; A I V R V C V R V C A. Mitram habet in capite ex cœruleo & pauco nigro mixtam, in medio mitræ maculam flavam. Infra oculos flava, & in gutture cœrulea est macula. Viriditas in pectore, alis & dorso paulo saturatior, in extremitatibus alarum & cauda dilutior. Extremitates pennarum alæ flavæ & rubræ & Indico colore mixtæ. Cauda inferius ex flavo & viridi mixta, superius dilute viridis. Crura è cinereo cœrulescentia. Rostrum superius cinereum, in extremitatibus nigrum, unguis pedum nigri.

T v i vulgo *Perroquet*.

P*rima species* : magnitudine Hirundinis : in totum viridis coloris : cauda longissima rostro nigro adunco.

Secunda : *Tui aputejuba*, viridis in totum & quidem dilutius in reliquo corpore, in ventre flavescens, in alis obscure viridis. Cauda longissima : magnitudinis ejusdem cum priori; oculis magnis, subnigris, circello ex pennis circa oculos luteo, & supra rostrum, quod nigrum & aduncum, in capite maculam habet magnam ex pennis Auræci coloris.

Tertia T V I T I R I C A, paulo majores sunt Guineensibus, in totum viridis coloris, qui ramen in dorso & alis plerumque saturior, in reliquis partibus dilutior : rostro incurvato incarnati coloris : oculis nigris; pedibus cærulescentibus; cauda paulum ultra extremitatem alarum protensa. Admodum hi mansuescunt, & cibum ex alicujus ore capiunt & manibus se tractari sinunt. Item instar Psittacorum garritum addiscunt.

Quarta : magnitudine sturni, ejusdem coloris cum secunda specie, sed breviori cauda.

Quinta I E N D A Y A : sunt magnitudine merulæ aut minoris Turdelæ; rostro & cruribus nigris, oculis nigricantibus, circulo aureo, exterius albo : dorsum, alæ, & cauda, ut & anus, viridibus pennis vestiuntur quibus thalassinus mixtus : extremitas alarum quodammodo nigrescit. Totum caput, collum & pectus flavi coloris sunt, cui luteus intermixtus.

Sexta T V I E T E, magnitudine Alaudæ, in totum dilute viridis coloris. At initium alarum egregie cæruleum est, & omnium pennarum in alis oræ cæruleæ, ita ut complicatæ, quando quiescit avis, maculam longam cæruleam prope oram lateralem alæ ostendent. In dorso ad exortum caudæ usque etiam macula cærulea est. Cauda brevis. Rostellum incurvatum, incarnati coloris. Crura & pedes cinerei.

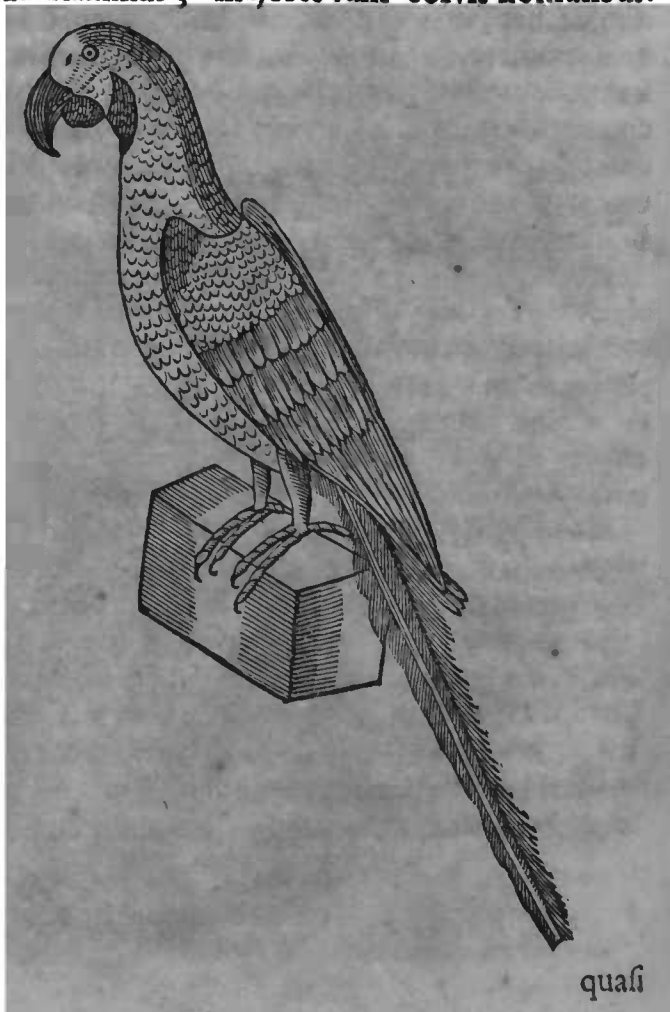
Septima : T V I P A R A Tupinambis, magnitudine Alaudæ, in totum dilute viridis coloris, cauda brevior, ita ut cum alis desinat : Rostro incarnato; cruribus gryseis. Prope rostri exortum in fronte, maculam habet semilunarem miniatam, quasi coronam; quæ & inferius est, in cujuslibet alæ medio lutei seu vranici coloris. Nidificant in cumulis à formicis relictis, qui in arboribus reperiuntur.

Psittaci & Tui semper catervatim volant, nimirum bini ac bini juxta se invicem : Sylvæ his plenæ sunt, & sæpe quadringenti & quingenti simul volant, strepitum magnum clamore excitantes. Confident in altissimis arboribus : nidificant potissimum in mediterraneis. Caro boni saporis si affetur, maxime *Perroquet*.

A R A R A C A N G A Brasiliensibus, Psittacus maximus; majores sunt corvis nostratibus.

Caput magnum, superius planum & latum habet, oculos pulchros, cæcios, pupilla nigricante : oculos autem exterius ambit membrana alba, ut & maxillas & rostrum inferius : hæc subter oculos semilunari forma est producta. Rostrum incurvum, magnum, superius albicans, inferius nigrum : linguam habet ut Psittacus & eodem modo edit. Voces etiam quasdam sonare discit. Rostrum superius tres circiter digitos longum, altum seu latum : Crura & pedes ut Psittacus habet nigros. Totum caput, collum, pectus, venter, crura superiora & cauda inferius, ut & initium alarum superius elegantibus rubris pennis vestiuntur, per medietatem autem alæ rectæ sunt viridibus, extrema autem medietas alarum usque ad finem cæruleis ornatur. Extremitas dorso prope anum superius & cauda cæruleis constant, quibus aliquot brunni coloris admiscuntur. Cauda longa est decem circiter digitos & longe prominent ultra finem alarum.

A R A R A V N A Brasiliensibus. Figura alteri similis, sed alterius coloris. Rostrum nigrum, oculi cæcii, pupilla nigra. Cutis circa oculos alba nigris pennulis variegatur

quasi acupicta esset. Crura & pedes fusci coloris. Caput anterius supra rostrum nitellam habet viridibus pennis: sub rostro inferiori ambiunt guttur pennæ nigræ: Colli autem latera, reliquum guttur, totum pectus & infimum ventrem tegunt pennæ flavi coloris: Extremum caput, collum posterius versus, totum dorsum & alas exterius cœrulei. Extremitatibus alarum plumæ flavæ sunt admixtæ: cauda constat longis pennis cœruleis, quibus aliquot flavæ immiscentur. In genere autem cœruleæ pennæ interius sunt nigræ & quodammodo etiam nigredinem ad latera de se spargunt.

A N A C A Brasiliensibus: Perroquet, magnitudine Alaudæ. Rostrum fuscum, aduncum. In capitis summitate epatici coloris pennæ, ad latera circa oculos brunni; guttur cinereum; collum superius & latera viridia. Venter habet pennas ex brunno rufescentes. Dorsum viride maculam habet dilute brunnam. Cauda quoque dilute brunna. In alarum initio sanguinea macula sive fimbria est: reliquum alarum viride; extremitas thalassini coloris. Crura superius viridibus vestita pennis, inferius cute cinerea, unguibus nigricantibus. Elegans plane avis.

M A R A C A N A Brasiliensibus, avis Psittaco plane similis (cujus & species) sed major, plumæ totius ex gryseo subcœrulescunt, clamat ut Psittacus. Fructus amat, Murucuja imprimis.

M A R A C A N A Brasiliensibus, itidem Araræ species minor; magnitudine Psittaci, figura Araræ, cauda longa tali, rostro, & cute circa oculos. Rostrum nigrum, cutis circa oculos alba, punctulata plumulis nigris. Oculi flavescents, pupilla nigra. Totum caput, collum & alæ saturate viridis coloris uti in Amurucurica; summitas capitis dilutior & quodammodo cœrulescit. Cauda superius viridibus & in extremitate cœrulescentibus, inferius saturate rubris constat pennis. Alæ interius etiam rubræ, exterius virides & extremitates cœruleæ obscure. In exortu cujuslibet alæ maculam habet miniatam. Super rostri exortum, superius maculam habet parvam fuscā. Crura & pedes fusci. Clamat *Oe, Oe, Oe*.

Q V I I V B A T V I flavus est totus, magnitudine Tuiapara; rostro incurvato gryseo, oculis nigris. Extremitas alarum obscure viridis est: cauda longa flava. Crura coloris incarnati. Facile & valde mansuescit.

P A R A G V A Psittacus est niger, magnitudine Aiurucariu, pectore, dorso & ventre medietate anteriore insigniter rubro. Oculis nigris, circello rubro. Rostro fusco seu obscure cinereo. Cruribus & pedibus obscure cinereis.

T A R A B E Brasiliensibus, Psittacus est viridis, major quam Paragua, capite rubro & pectore atque initio alarum. Rostro & pedibus obscure cinereis.

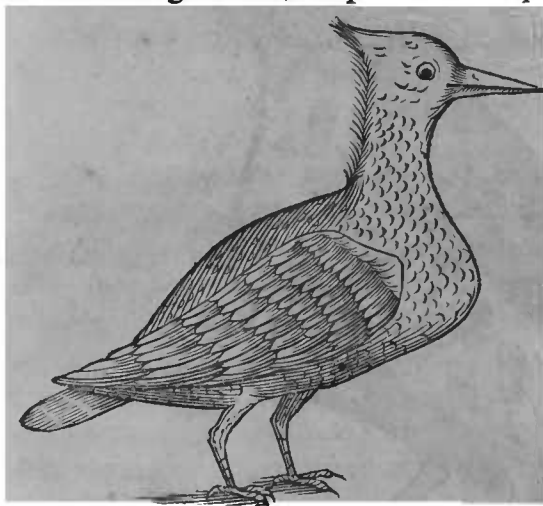
A I V R V C A T I N G A Brasiliensibus, Psittacus magnitudine pulli gallinacei mediocris, totus viridis; oculis rubris & circa oculos cute alba. Rostro albo & cruribus albis. Caudam habet longam, viridem.

A I V R V A P A R A Brasiliensibus, in totum convenit cum præcedenti, sed minor est.

C A P. X.

Ipecu. Urubu. Tamatia utraque. Guirajemoja. Gurraru nheengeta.

I P E C V Brasiliensibus, *Corta pao* Lusitanis, Avis magnitudine columbæ. Colli longitudo duorum digitorum, corporis autem quatuor, & caudæ item quatuor, crurum fere sesquidigiti; in pedibus quatuor habet digitos, duos antrorsum, duos retrorsum versos ut in Psittacis. Caput vestitur pennis cinnabarii coloris, in quo & cristam habet instar Columbæ: collum ad rostrum usque inferius nigrum, ut & superius; in utroque autem latere linea est alba, crassa, quæ divisim ad dorsum protenditur. Alæ exterius totæ nigræ, interius albæ; cauda nigra; in ventre & cruribus superioribus pennæ sunt nigræ & albæ. Rostrum illius rectum, acutum, sesquidigitum longum, quo arborum cortices excindit ut Picus.

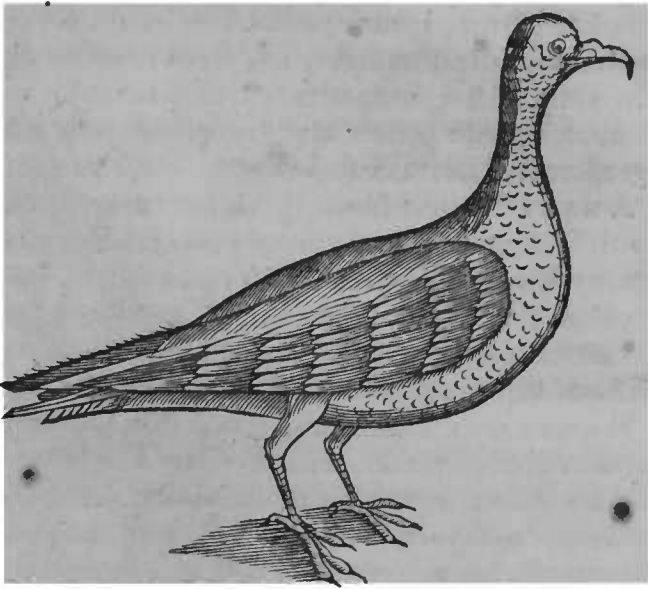
U R V B V Brasiliensibus, vulgo *een Menscheneter*, Avis rapax, magnitudine Milvii aut Nisi, pedibus gallinaceis subalbicantibus, cauda longa, & alis ea

longioribus. Pennæ totius corporis sunt nigræ cum pauxillo rami coloris hinc inde mixtæ. Caput habet parvum, figura pene gallinarum Indicarum, cute tectum paululum rugosa. In summitate autem capitis secundum longitudinem quasi dividitur cutis, & in sinistro latere capitis infra oculum crocei est coloris, supra oculum cœrulei, in summitate item, reliqua parte

ex ruf-

ex ruffo subbrunni. In dextro latere capitis circa oculum superne & inferne crocei coloris, in summitate itidem, reliqua parte ex croceo albicantis.

Rostrum habet satis longum, exterius aduncum, acutum, & ad medietatem usque à capite cute obtectum ex croceo cœrulescente. In medietate rostri superius narium foramen unum amplum transversim positum; extremitas rostri, quæ cute caret, est alba. Oculos habet elegantes rubini fere colore, pupilla rotunda nigra: palpebræ sunt crocæ: linguam carinatham, in ambitu denticulis acutis præditam. Fætet ejus caro instar cadaveris: nam & cadaveribus vescuntur, & in maxima copia statim advolant in Capitania Sirigippo & Flumine S. Francisci, quando quis bestiam aliquam mactat. Foeda avis, semper macra, nunquam satura.

ANNOTATIO. Fr. Ximenes hanc eandem avem ita describit: Avis, quam Mexcani vocant *Tzopilotl*, ab aliis nationibus appellatur *Aura*; magnitudine est aquilæ mediocris, aut corvi, cujus species videtur esse; lingues habet curvos & nigros, crura parda, rostrum Psittaci, & ad eundem modum factum, frontem pardum & sine plumis, cum pilis pexis & nigris similibus eis qui nascuntur in capitibus Nigritarum. Vescuntur carnibus mortuis & stercore humano: Ignotum hæcenus ubi nidificent, aut pullos excludant, licet frequentissima sit avis in Nova Hispania; volat semper valde alte, & fundit de se gravem & horribilem fætorem instar corvorum: volant semper catervatim, & insident arboribus, & junctim cadavera depascuntur sine ullo certamine, atque ita se ingurgitant ut vix se levare possint ad volandum, & facile hinc capiantur; & quando cæteræ vident aliquam non posse se movere, adjuvant quantum possunt & ducunt ad aquam, nam ablutæ recuperant vires ad volandum. Ajunt plumas hujus avis crematas & in cinerem redactas, pilos ita tollere ut non renascantur, quod & stercorei formicarum tribuitur & sanguini vespertilionum: cutis earum semiuista, sanat vulnera si applicetur, & simul caro comedatur; quæ etiam solet prodesse iis qui lue venerea laborant, uti affirmant multi Hispani, qui illas comederunt consilio Mexicanorum, & sanati sunt, quod aliis remediis frustra tentaverant. Cor siccatum ad Solem olet muscum. Stercus illius siccatus & haustus, pondere unius dragmæ multum prodest melancholicis. Dicunt Barbari, ubi ova posuerint nidum circumdare certis lapillis, qui transpirabiles faciunt: sed verisimilior est opinio, pullos excludere sub terra, & eximere pascendos, & rursus terra operire.

TAMATIA Brasiliensibus; Avis Alaudæ magnitudine seu Pici. Tota punctulata, & variegata maculis ut Turdus minor, Germanis vulgo *Ein Trostel*: in ventre albas habet pennas, maculis fuscis: sub gutture autem flavescit uti & circa collum.

Rostrum habet longum rubrum, superius paululum fuscum; cujus superior pars paulo longior quam inferior. Supra nares subtiles aliquot extant pennulæ instar pilorum.

In pedibus quatuor habet digitos unguibus aduncis. Caret cauda. Caput illius majus quam proportio corporis requirat, uti & rostrum.

TAMATIA itidem Brasiliensibus dicta, avis aquatica, forsan gallina. Nisi rostrum obtinet, magnitudine yafsanæ asu: dorso incurvato incedens & collo incurvato. Caput habet magnum, oculos magnos nigros, prope exortum rostri existentes: Rostrum duos digitos longum, plus uno latum,

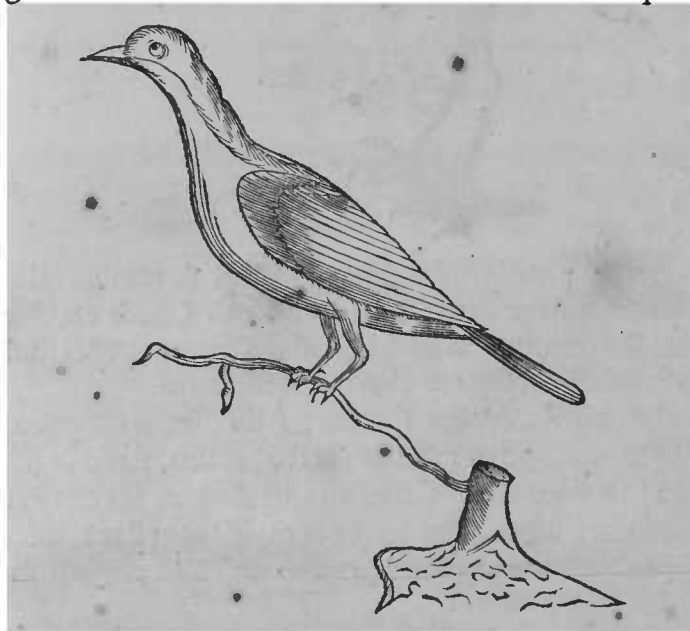

instar anatis quidem, sed antèrius acuminatum: estque superior ejus pars nigra, inferior flavescens. Crura superiora pennis nuda, satis autem longa; digiti in pedibus quatuor, quorum tres antèrius, unus postèrius versùs, more gallinarum, suntque longi ut in **Waterhoen**. Crura & digiti coloris ex virescenti flavi. Cauda brevissima & non longior quam in **Yassana**. Caput nigris pennis vestitum, reliquum corpus brunis; in ventre autem albicantes pennæ intermischentur.

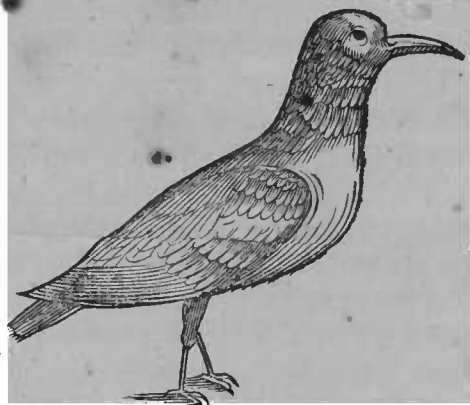

• **GVIRALENOIA** Brasiliensibus, Avicula magnitudine Fringillæ. Rostellum habet vix semidigitum longum & nigricans, ocellos nigros. Totum caput, collum inferius, pectus, infimus venter & dorsi medietas extima pennis vestiuntur cœruleis: collum superius & dorsi medietas anterior nigris: alæ quoque nigrae, sed quibus in initio illarum inspersæ cœruleæ; reliquæ nigrae sunt, sed oras habent cœruleas. Cauda sesquidigitum fere longa & itidem nigra, desinuntque alæ paulo post initium caudæ.

Crura fusca; in pedibus quatuor digiti vulgari modo.

• **GVIRARV NHEENGETA** Brasiliensibus; merulæ aquaticæ magnitudine aut paulo major. Rostum habet rectum, compressum, nigrum, plus dimidio digito longum: oculos Sapphyrinos, pupilla nigra. Crura, quæ superius vestita

sunt pennis cinereis, inferius nigra cute teguntur, uti & pedes, in quibus more vulgari quatuor sunt digiti, unguibus acutis nigris.

Totum caput, collum, pectus & infimus venter pennis vestiuntur albis ad gryscum dilutum accedentibus, dorsum autem leucopæis sive cinereis. A rostro in utroque latere per oculum usque ad finem laterum capitis, macula oblonga tendit nigra. Alæ nigrae, non tamen obscure. Cauda nigerrimas habet pennas, quarum tamen extremitates sunt albæ, & superius quoque aliquot albis teguntur.

CAP. XI.

Cocoi Ardeæ species: alia species. Guiratinga. Ardeola. Iacarini. Guirativica. Guiranheemgatu.

• **COCOI** Brasiliensibus, Ardeæ species est elegans: Ciconiæ ferme magnitudine. Rostum habet rectum, acutum, sex circiter digitos longum, quod in exortu ex flavo virescit: Oculos crystallinos, circello aureo: circum oculos cutem cineream. Colli longitudo quindecim digitorum; corporis decem, candæ quinque, cum qua alæ desinunt. Crura superiora mediam partem plumata, octo digitos longa, inferiora sex & semis, cute tecta cinerea; digitos in pedibus quatuor, vulgari modo: quorum medius digitum longus, ceteri breviores omnes unguibus lunaribus, fuscis. Guttur & totum collum sunt alba, summitas capitis & latera nigri coloris cum cinereo mixti. Eiusdem coloris cristam elegantem gerit erectam; atque ab ea duæ elegantes plumæ deorsum postèrius dependent, coloris ex nigro subcinerei, quælibet quinque digitos & semis longa. Antèrius collum secundum longitudinem maculatum est plumis è nigro & cinereo mixtis. In colli parte anteriori & inferiori, elegantes habet plumas longas, albas, subtiles propendentes, quas in pileis gestare solemus. Totum dorsum, alæ & cauda cinerei sunt coloris diluti cum pauxillo albo mixti; superior medietas crurum superiorum

rum albis vestitur pennis. Per dorsi autem longitudinem cinereæ plumæ extenduntur subtiles, elegantes, figura similes illis in collo.

Caro illius bona est, & sæpius comedi.

Reperitur hic & alia ARDEÆ species, Anatis domesticæ magnitudine aut paulo major. Rostrum habet rectum, acutum, medietate anteriore, tam superius quam inferius, dupliciter serratum, quatuor & semis digitos longum. Caput & collum habet Ardeæ; oculos nigros, circulo aureo; collum pedem longum, corpus quinque digitos & semis, caudam quatuor cum qua desinunt alæ. Crura tota novem & semis digitos longa, superiora mediam partem pennis vestita: quatuor digiti in pedibus vulgari modo. Rostrum superius est fuscum, prope exortum autem virescit è flavo. Totum caput & collum superius pennas habent longiusculas, pallide flavas, nigro undatas; sub gutture albicat: Collum inferius, pectus & infimus venter plumas habent albas fusco undatas, quod in ambitu flavo

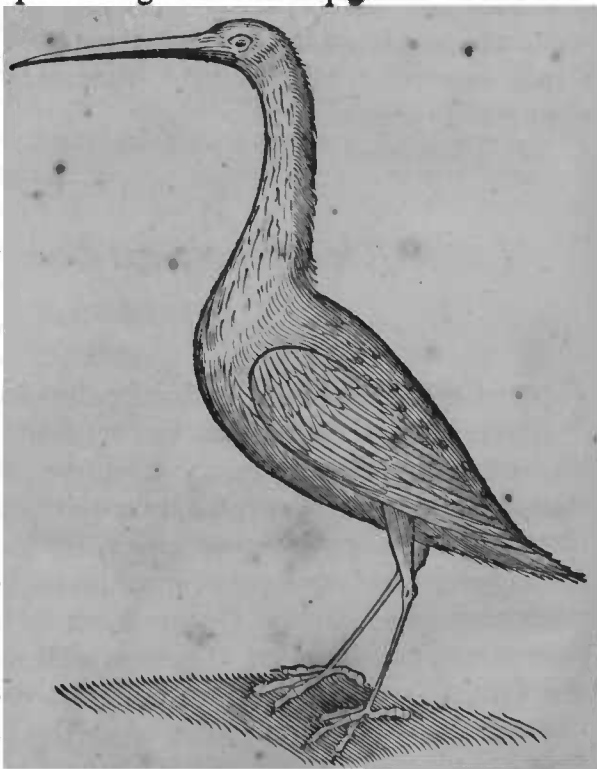

est fimbriatum. Totum dorsum & alæ teguntur pennis fuscis flavo undatis, & remiges alarum pennæ sunt è nigro & cinereo, æquali parte, mixtæ, extremitatibus albis. Cauda constat ejusmodi pennis qualibus extremitas alarum, sed transversim albo lineatis. Crura & pedes sunt obscure grysei coloris, ungues fusci. Caro comeditur, sapit ut aliarum Ardearum.

GVIRATINGA Brasiliensibus, *Garza* Lusitanis, Ardeæ species, Alberdeolæ magnitudine & corporis figura. Erecte incedit, collo longo, rostro extenso, recto, acuto, flavo, quatuor digitos longo, cujus pars superior nigra, inferior alba. Crura alta, ut Ardeæ, sex circiter digitos longa, pedum digiti ad vulgarem modum: crura exterius (ut & digiti) sunt flava, interius ex viridi & fusco mixta. Per totum corpus albissimis vestitur pennis: In collo elegantissimis plumulis albis, quæ subtiliores sunt plumis *Sthrutionum*.

Aquatica est avis. Crura superiora sine pennis.

ARDEOLA columbæ magnitudine vix par: collum habet longissimum: Rostrum rectum, acutum, superius fuscum, inferius ex albo flavescens, duos & S. digitos longum, linguam brevem, acutam. Oculos mediocres, circello aureo, pupilla nigra: Caput parvum, collum tenue, at septem digitos longum, cum corporis longitudo vix sit quatuor. Crura longa, quodlibet quinque digitos; superior medietas mediam partem nuda: in pedibus digitos quatuor communi modo dispositos, unguibus lunatis acutis. Color talis est: prope oculos ubi rostrum inferitur cutis melini coloris est: Caput superius vestitur pennis chalybei coloris pallide fuscis inspersis: totum collum cum pectore & infimo ventre plumas habet albas leucopæis mixtas & pallidis, ut variegatus appareat: dorsum nigrum est, ex parte chalybeo-fuscum cum cerei coloris pennis mixtum. Alarum pennæ longæ virentes, in extremitate maculam habent albam, reliqua superficie ex fusco, chalybeo, cereo & leucopæo eleganter variegata. Cauda duos digitos longa, quam tegunt alarum extremitates, quæ cum illa desinunt. Crura superius leucopæo & cereo mixta. Nuda pars & pedes cute melina tecta sunt. Ungues leucopæi. Erecta incedit avis & decenter.

IACARINI Brasiliensibus, Avis Carduelis magnitudine. Rostellum habet crassum, cinereum. Crura & pedes cinereos, cum quatuor digitis more vulgari. Totum corpus nigris vestitur pennis, sed in quibus resplendet color instar chalybis politi. Alæ interius albicant. Oculi cœrulei & pone illos amplum foramen loco aurium.

GVIRA-

GVIRATIRICA Brasiliensibus, avis Alaudæ magnitudine. Rostrum habet crassum, rectum, superius fuscum, inferius album & paululum incarnatum. Crura cinerea cum quatuor digitis more vulgari. Totum caput cum gutture & colli inferiore & media parte egregie sanguinei sunt coloris: oculi cœrulescunt; aurium foramina ampla. Latera colli, totum pectus & infimus venter albis vestiuntur pennis. Collum superius habet nigricantes, quibus paucæ albæ mixtæ. Dorsum gryseum est (inpersis nigris paucis) ut & initia alarum; reliquum alarum nigrum, ut & cauda, quæ tres circiter digitos longa: oræ laterales in alis sunt albæ.

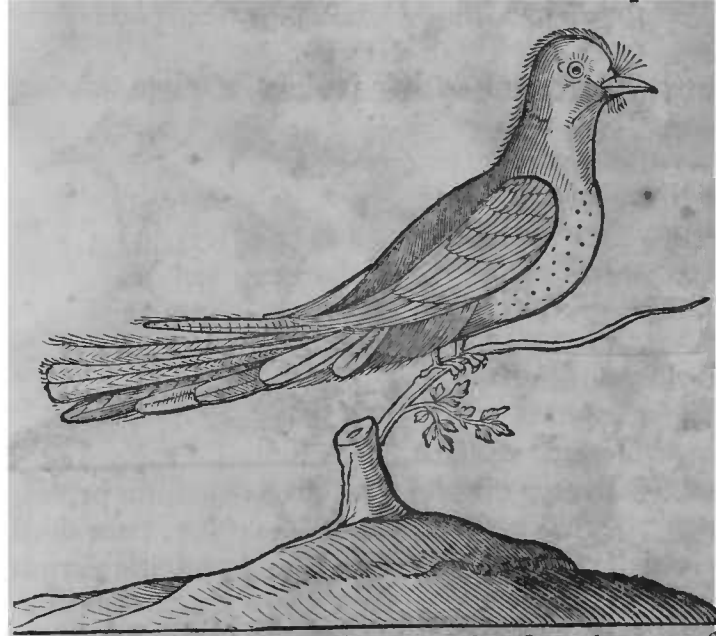
GVIRANHEEMGATV Tupinambis; Avis passeris magnitudine. Caput superius luteum, & guttur: collum, pectus, & infimus venter flavi coloris: alæ ex virescenti & flavo mixtæ ac fusco distinctæ, uti & cauda, ocelli & rostrum sunt nigra. Crura fusca; hic mas egregie canens ut *Frigilla*, vulgo **Vincke**.

Fœmina ejusdem magnitudinis plumis passerinis vestitur, nec ita canit: sed clamat *'tschrip, 'tschrip*, ut passer.

CAP. XII.

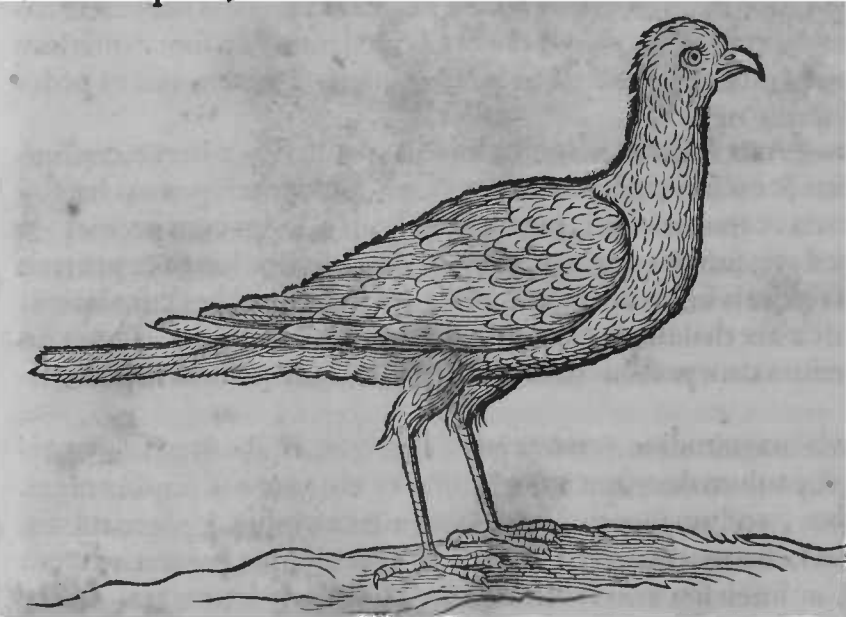
Curucui. Caracara. Tijeguacu. Teitei. Guiraguacu beraba. Guiracoe-reba. Guiraperea. Iapacani. Cabure. Andira aca.

CURVCVI Brasiliensibus; Elegantissima avis, fere magnitudine Picæ. Rostrum habet breve, latiusculum, coloris sulfurei. Os amplum, & quando aperit triangulatum. Oculos

pulchros cœruleos circulo aureo; & sub quolibet oculo maculam cutaceam albam ut gallinæ: in palpebris superius & inferius pilos nigros duriusculos: Collum haud longum: Crura brevia & ad pedes fere plumata pennis nigris. Caudam habet quinque & semis digitos longam, latiusculam. Sub rostro inferiori in medio & ad utrumque latus quasi barbam setis compositam nigris, sed in quibus transplendet cœruleus ut in *Anatum* collo: sub gutture autem plumæ tantum nigræ. Totum pectus & infimus venter egregie miniati sunt coloris; totum dorsum & cauda superius ex cœruleo & igneo splendide virescunt. Extremitas caudæ oram habet nigram: inferius autem cau-

da pennas habet albas, nigro transversim eleganter striatas. Initium alarum etiam insigni illa viriditate splendet, media pars canescit, nimirum plumis nigricantibus, minutissimis punctulis canis consparsis, ut anates mares esse solent. Ultima pars, scilicet longæ alarum pennæ ex fusco

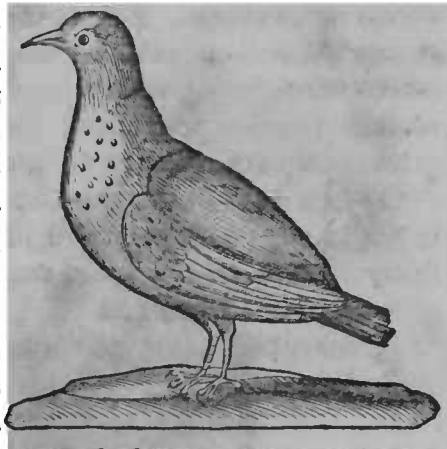
nigrescunt. Crura, uti dixi, fere tota vestita nigris pennis, cætera cum pedibus fusca sunt è cinereo. Digitos habet dispositos ut *Psittacus*. Pennæ subter alas sunt canæ.

CARACARA Brasiliensibus, *Gavia*on Lusitanis, Nisi species, Avis magnitudine Milvii: caudam habet longam novem digitos; alarum longitudo quatuordecim digitorum, quæ tamen nondum ad finem caudæ pertingunt. Color pennarum totus est ravi coloris cum albis & flavis punctulis: cauda albo & fusco est variegata. Caput

accipitrinum, rostro adunco, mediocriter magno, nigro. Crura habet lutea, pedibus accipitrinis, unguibus semilunaribus nigris acutissimis & longis. Avis gallinis valde infesta.

Habui aliam ejusdem magnitudinis, & colore pennarum ut præcedens, sed pectus & venter erant alba. Oculi aurei, & cutis circum eos flava. Crura lutea.

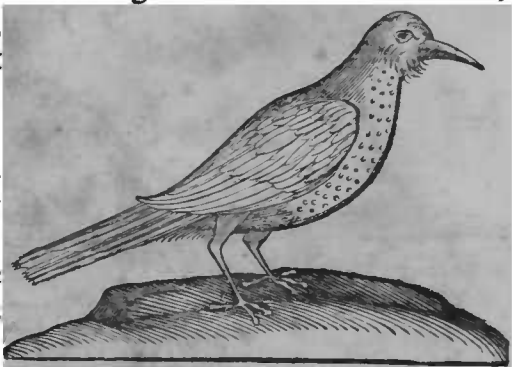
TIEGVACV Brasiliensibus, Avicula passeris magnitudine, aut paulo major. Rostellum habet breve, triangulare, latiusculum, nigrum: ocellos sapphyrinos: Crura & pedes cerei coloris, unguiculis fuscis, digiti dispositi more vulgari. Tota avicula vestitur pennis coracinis: at in summitate capitis maculam habet cypseiformem splendentis sanguinei coloris. Totum dorsum autem fere & utramque alam superius ad partem obtendit macula nigro-cærulea. Cauda brevis & nigra.

TEITEI Brasiliensibus; quam etiam vocant *Guiranhemgeta* & *Guraundi*. Avicula rubeculæ magnitudine. Aviatio includitur pro canora ave, sed pipit tantum ut *Rubrica*, Germanis *Gimpel*. Vescitur paco & mamao. Rostrum habet breve, crassiusculum, nigrum. Caput, collum superius, alæ & totum dorsum & cauda nigris vestiuntur pennis, quibus aliquid cœrulei admixtum, ita ut splendeant instar chalybis politi. Guttur, collum inferius, pectus, totus infimus venter & crura superiora sunt lutea: ad exortum rostri superioris post nares maculam habet è pennis luteis. Crura & pedes fusci sunt coloris; & hic est mas.

Fœmina proportionem & magnitudine plane respondet mari, eodem rostro & iisdem cruribus; sed color plurimum differt; est enim viridis ut *Acanthis*. German. *Zyschen*. Alæ ac caput cum collo superius paulum fuscescunt & cœrulescunt mixtim. Delectantur hæ aviculæ quinque aut sex conjunctim Aviatio includi.

GVIRAGVACVBERABA Brasiliensibus: Avis carduelis magnitudine. Collum inferius, dorsum & ventris extremitas lutei seu aurei est coloris; caput superius & collum, dorsi medietas anterior, alæ & cauda dilute virides. In alarum extremo fuscæ pennæ mixtæ sunt. Sub gutture ad oculos usque maculam habet magnam, nigram. Rostellum habet rectum, acutum, flavum, superna parte paulum nigricans. Crura & pedes fusci coloris.

GVIRACOEREBABA Brasiliensibus, Avis Fringillæ magnitudine. Rostellum habet nigrum, tres quartas partes digiti longum, acutum & paululum deorsum flexum: oculos nigros, linguam multipliciter fissam: in capite superius mitellam thalassinis pennis; reliquum caput, guttur & totum collum inferius, pectus & totus infimus venter, cum dorsi medietate posteriori cœruleis vestiuntur pennis, lactescentibus, & à pectore per initia alarum ad dorsum, ubi incipit cœruleus color, linea lata cœrulea transit transversim per exortum alarum: totum autem collum superius cum medietate dorsi anteriore profunde nigris subtilibus holosericeis vestitur plumis. Cauda sesquidigitum longa est & nigra. Alæ magnæ, quæ ad medietates laterales flavescunt. Flavedo autem illa tegitur nec videri potest quando avis confidet, quando vero volat alæ ex nigro & flavo eleganter striatæ videntur; interius alæ ferme totaliter flavæ sunt. Crura superiora pennis nigricant, & cœrulea quodammodo sunt, inferiora nuda & cinnabarii coloris una cum pedibus, unguiculi in pedibus nigri. Habent autem pedes digitos quatuor vulgari modo dispositos.

GVIRAPEREA Brasiliensibus, Avis Alaudæ magnitudine. Rostrum habet breve, crassiusculum, nigricans. Caput superius & collum, totum dorsum & infimus venter, pennas habent obscure flavi coloris, ut cera citrina: caput inferius, guttur & collum inferius cum pectore nigras; quales & paucae in ventre flavis sunt intermixtæ. Cauda duos digitos longa & præterit alas: Constat autem cauda & alæ pennis fuscis & nigricantibus, quarum quælibet cum laterali extremitate thalassina, ita ut fuscæ alæ thalassino videantur striatæ. Cauda itidem. Crura superiora etiam cerei coloris; inferiora cum pedibus obscure cinerei; digiti quatuor modo vulgari, unguibus nigricantibus.

JAPACANI Brasiliensibus, Avis magnitudine *Bemtere* aut *Schanepue*. Rostrum habet nigrum, oblongum, acuminatum & paululum deorsum incurvatum; oculos aureos, pupilla nigra. Caput vestitur pennis nigricantibus, collum superius, dorsum, alæ ex umbra & nigro mixtis. Cauda superius nigricans, inferius albo maculata est: Pectus & totus infimus venter ac crura superiora ex albo & flavo mixta, ac lineis seu striis transversis nigricantibus intertexta. Crura fusca. Digiti in pedibus quatuor vulgari modo, unguibus acutis & nigris.

CABVRE Brasiliensibus; Nocturæ species: avis magnitudine *Turdæ*. Caput habet rotundum,

dum, rostrum breve, aduncum, flavescens, duo foramina narium; oculos pulchros, magnos, rotundos, flavos, pupilla nigra: sub oculis & ad latera rostri multos habet pilos, longiusculos, fuscus. Crura brevia, totaliter pennis vestita, flava, uti & pedes: in iis autem quatuor digitos more vulgari, unguibus semilunaribus, acutis, nigris: caudam latam, prope cuius exortum alæ desinunt. In toto capite, dorso, alis, cauda, coloris est umbræ dilute: ac in capite & collo minimis, in alis majoribus maculis albis variegatur. Cauda vero albo est undata. Pectus & infimus venter albicant & maculis umbræ dilutæ variegantur. Facile mansuescit. Collum ita circumagere potest, ut rostri acies exacte dorsi medietatem ostendat. Ludit cum hominibus instar simiæ & varios mimos facit ad spectu suo, & crepitus rostello; præterea pennas ad latera capitis erigere potest ut cornicula seu auriculas repræsentent. Viçtitat carne cruda.

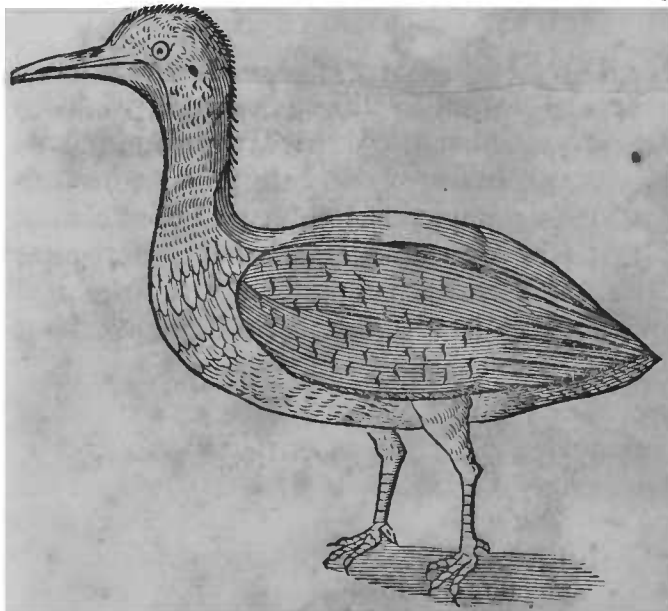
ANDIRA ACA Brasiliensibus, Vespertilio cornutus. Multi hic reperiuntur in Palmis nuciferis degentes; paulo maiores nostratibus, præpingues, cinerei coloris, mollibus & longioribus pilis, auribus latis: in singulis pedibus habent quinque digitos, acutis unguibus armatos. Dentes candidi, & supra nasum corpusculum, ejusdem cum auribus longitudinis, satis grande ex materia qualis illius rictus, flexile seu mobile. Alarum longitudo æquat semipedem Rhynlandicum.

ANNOTATIO. Vide Car. Clusium, Exoticor. lib. v. cap. i. Ejusdem autem generis cum hoc nostro sunt de quibus scribit Oviedus, in insula D. Joannis valde pingues reperiri, quibus aquæ ferventi immerfis & excoriatis incolæ vescantur; nam passeribus non minus albos esse, nec minus, ut asserunt, boni saporis.

CAP. XIII.

Macucagua. Columbæ silvestris species. Anas silvestris. Urubitinga. Mareca utraque. Tiieguacu parvora. Tangara utraque.

MACUCAGUA Brasiliensibus: Gallinæ silvestris species, magnitudine Gallinæ nostratis vel etiam major. Rostrum habet nigrum, plus sesquidigito longum, antefius paulo incurvum ut perdicis: in rostri medietate duo

narium foramina ampla; oculos nigros, post eos aliquanto spacio aures more Gallinarum: corpus crassum, Alæ cum eo desinunt, nullam enim habet caudam. Crura inferiora nuda, duos & semis digitos longa; in pedibus tres habet digitos antrorsum versos, crassiusculos, unguibus brevibus, obtusis. Calcaneus rotundus ut in Struthione, & paulum supra illum breviusculus digitus versus interiora, ungue obtuso. Totum caput & collum punctulatum est obscure flavo & nigro, sub gutture albicat. Pectus, venter & dorsum obscure cinerei sunt coloris. Alæ umbræ coloris per totum undatæ nigro, præter remiges pennas, quæ totaliter nigræ. Crura superiora pennis vestita uti

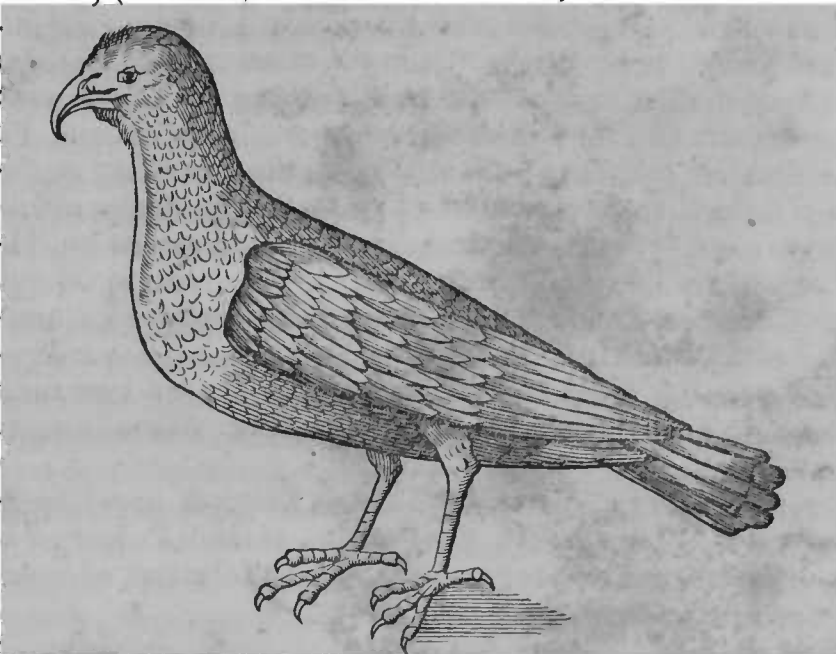
venter, inferiora cærulefcunt cum pedibus, ungues grysei. Carnosa admodum est avis, & tantum carnis habet quantum duæ Gallinæ domesticæ vix habeant; estque boni saporis. Sub cute crassa & pingui cuticulam habet aliam qua caro tegitur. Viçtitat variis fructibus qui ex arboribus silvestribus decidunt. In ventriculo illius inveni fabas silvestres, semina Araticu. Humi currit, nam pedes inepti ad arbores scandendum. Ova ponit Gallinaccis paulo majora, coloris cæruleo-viridis.

COLUMBÆ Silvestris species ex insula S. Thomæ allata, nostratum magnitudine & figura: sed rostro superius adunco & coloris in medietate anteriori tota cærulei, cum albo & paucio flavo mixti, in posteriore medietate tota sanguinei: oculi nigri circulo cæruleo: pennis tegitur per totum viridibus ut Psittacus: remiges alarum ex viridi fuscescunt; ut & extremitas caudæ: sub ano flavas habet pennas. Crura & pedes eleganter crocei coloris, ungues autem fusci.

ANAS Silvestris, magnitudine anseris, Rostrum habet nigrum, crura fusca uti & pedes. Tota nigra est, exceptis principiis alarum, quæ alba; nigredini tamen illi viridis color transplendet. Cristam in capite gerit nigris plumis constantem, & massam carnosam corrugatam, rubram supra rostri superioris exortum. Cutem quoque habet rubram circum oculos. Caro bona &

na & copiosa. Figuntur plerumque in altis arboribus confidentes; nam post lotionem in aqua frigida altas subeunt arbores, captandi aëris & Solis causa.

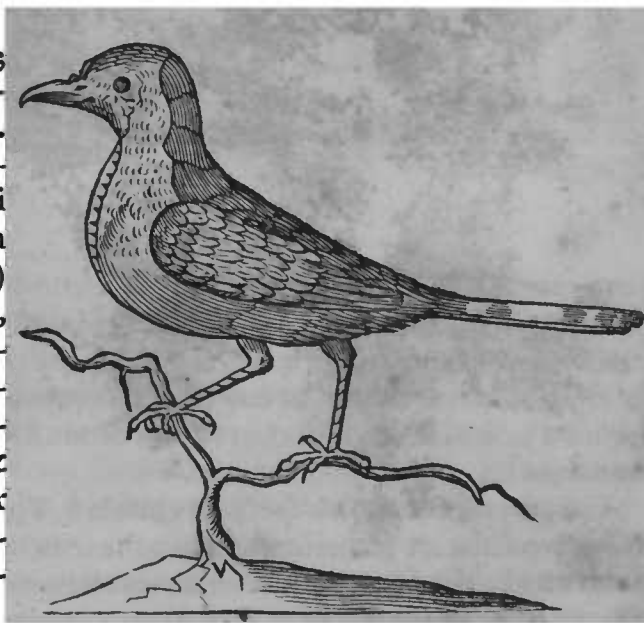
VRUBITINGA Brasiliensibus; (sed dubito adhuc de hoc nomine, nam nobilior est hæc avis quam Urubitinga) avis aquilæ similis, anseris semestris magnitudine. Rostrum habet crassum, aduncum, nigrum; & circa nares cutem flavescentem: oculos magnos, splendide aquilinos: Caput grossum; crura & pedes luteos; in pedibus quatuor digitos vulgari modo dispositos; unguibus lunatis, longis, nigris: Alas amplas: caudam latam. Tota vestitur plumis fuscis & nigricantibus; per alas autem undatim quasi cinereus miscetur. Cauda novem digitos longa, ad sex alba, in extremitate ad tres nigricans, in extremitate tamen rursus minimum est albi. Egregiæ stature est avis.

MARECA itidem anatis silvestris species, sed parva. Rostrum habet anatinum fuscum, ad cuius exortum in utroque latere macula rubra. Caput superius est leporini grysei coloris, latera capitis sub oculis tota alba; totum pectus & infimus venter ligni querni secti colorem obscure æmulatur, variegati præterea punctulis nigris. Crura & pedes nigri. Cauda grysea. Alæ elegantes, in exortu ex gryseo subfuscescentis coloris, remiges autem sunt in uno latere prioris coloris, tota autem medietas extrema dilute brunescens, qualis in pedibus esse solet, in medio autem coloris viridis transplendentis, cum fimbria nigra, qualis in anatum collis. Caro valde bona.

MARECA alia species, ejusdem cum antecedente magnitudinis & figuræ. Rostrum habet nigrum splendens: summitas capitis, collum superius, totum dorsum umbræ coloris cum fusco mixti. Sub gutture albicat. Oculi nigri & ante quemlibet macula parva rotunda, plumis ex albo flavescens. Totum pectus & infimus venter obscure grysei coloris cum aureo mixti. Cauda nigra. Alarum pennæ fuscæ quibus viride transplendet: & mediæ pennæ alarum eximia viriditate & cæruleo in fusco transplendent, hic & undam nigram habent, extremitas autem remigum tota est alba. Crura & pedes insigniter rubri seu miniati coloris. Assata avis pedibus apprehensa manus & linteamina tingit colore miniato sanguineo. Boni saporis habent carnem, sed paulum amaricantem.

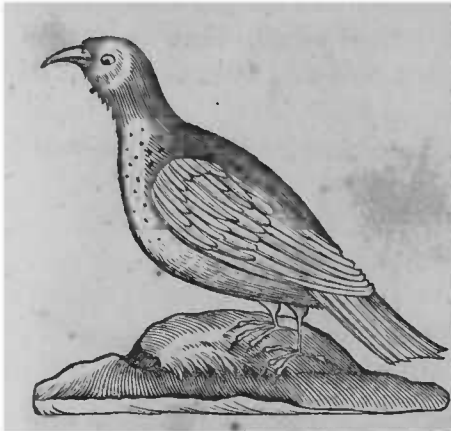
TIIEGVACVPAROARA Brasiliensibus; Avis Alaudæ magnitudine. Rostrum habet breve, crassum, superius fuscum, inferius albicans. Caput superius, latera ejus & guttur ac collum inferius habent pennas flavas, sanguinei coloris pennis punctulatas (& hæc foemina quidem, mas enim hæc tota habet sanguinea.) Collum superius & totum dorsum cinereas, umbra aliquatenus mixtas: Alæ fuscas oris albescentibus præditas, ut & cauda; sed alæ teguntur cinereis, dorsum maximam partem exceptis extremitatibus. Latera colli, pectus & totus venter & crura superius albis teguntur pennis. Crura inferiora & pedes fusci sunt coloris; quatuor digiti more vulgari positi. Ocellos habet nigros.

TANGARA Brasiliensibus; (reperiuntur ejus aliquot species colore variantes.)

Prima elegans, magnitudine Fringillæ. Rostrum habet rectum, crassiusculum, nigrum: oculos nigros: crura & pedes ex cinereo fuscis: supra rostri exortum superne maculam è pennis nigris. Totum caput & collum splendentibus viridibus seu thalassinis pennis vestiuntur. Initium dorsi instar collaris ambiunt nigerrimæ pennæ: dorsum autem sub alis usque ad exortum

exortum caudæ vestitur plumis luteis. Totus infimus venter egregie cærulescit. Alæ nigrae sunt & earum extremitates laterales cœruleæ, ita ut totaliter cœruleæ appareant complicatae & sola extremitas nigra videatur. Initium alarum exterius etiam thalassinis pennæ nitet, & cuique alæ superius in dorso seu in extremitate superiori laterali flavæ pennæ sunt mixtæ. Caudam habet latam, sesquidigitum circiter longam, nigram pennis, sed quarum extremitates laterales cœruleæ sunt: extremitas caudæ est nigra. Includitur caveæ & clamat *zip, zip*, seu ut Rubrica Germanis *Gympel*, Vescitur farina & pane.

Secunda species: figura & magnitudine passeris nostratis. Rostellum habet ex flavo fuscum, latiusculum, in extremitate acutum, cuius inferior pars multo brevior superiore: ocellos nigros. Totum caput, egregie miniatis tegitur pennis; totum reliquum corpus cum alis & cauda splendide nigris. Crura superiora albis pennis & in latere exteriori maculam oblongam miniatam habent, quasi sanguine maculata. Crura inferiora & pedes cinerei sunt; in pedibus digiti quatuor more vulgari. Cauda brevis digitum longa, & alæ prope illius exortum desinunt.

CAP. XIV

Anhima. Pitangua guaca. Atingacu camucu. Guira acangatara.

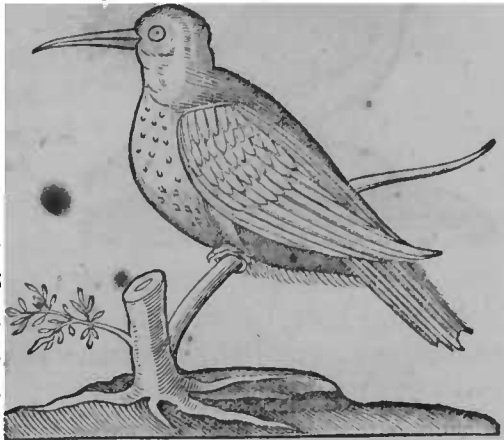
ANHIMA Brasiliensibus: Avis aquatica ex rapacium genere, major Cigno. Caput habet haud magnum, Gallinaceo simile & rostro nigro: cuius superior pars paulo longior inferiori & in extremitate deorsum incurvatum: oculos pulchros aureos, pupilla nigra & exterius nigro circulo. In capite prope exortum rostri cornu gerit erectum, extremitate sua antrorsum versus incurvatum, paulo plus quam duos digitos longum, crassitie chordæ majoris in viola majore, rotundum quasi tornatum esset, coloris albicantis seu offei: circum cornu plumellæ subtiles breves eriguntur albæ & nigrae. Collum habet plus septem digitis longum, reliquum corpus ad caudæ exortum fere sesquipedem: Alas amplissimas, utpote quarum plumarum longitudo sesquipedem superet. In cuiusque alæ antica parte duo cornua recta triangulata ex ipso osse alæ enata obtinet, crassa minimi digiti apicem & conicæ triangulatæ figuræ. Est autem quodque anteriorum digi-

gitum longum, posteriora paulo breviora coloris fusci. Caudam habet decem digitos longam, instar anserinæ latam. Crura superiora quatuor digitos longa & quoad medietatem inferiorem pennis nuda: inferiora quinque digitos longa: fere duos crassa. In quolibet pede quatuor digitos obtinct more Gallinarum dispositos, quorum medius trium anteriorum quatuor & semis digitos longus, reliqui duo tres & semis: posterior autem fere duos: quilibet unguem habet corniculatum nigrum, digitum longum & in posterioribus digitis paulo longiorem. Cuius fusca & squamosa teguntur & digiti & crura nuda. Capitis vertex plumulis variegatus est albis & nigris: ad latera, in gutture & colli medietate superiori nigricat, inferior medietas colli & pectus variegantur albis, cinereis & nigris pennis. Venter inferior albus in totum habet pennas, ad latera sub alis & in dorso sunt nigrae, sed quibus albæ hinc inde permiscentur. Cauda est nigra, alæ etiam nigrae exceptis oris extremis (prope ossa) ubi ex albo flavescuntibus pennis variegatae sunt. Terribilem clamorem edit *vyhu, vyhu*, vociferando. Numquam sola invenitur,

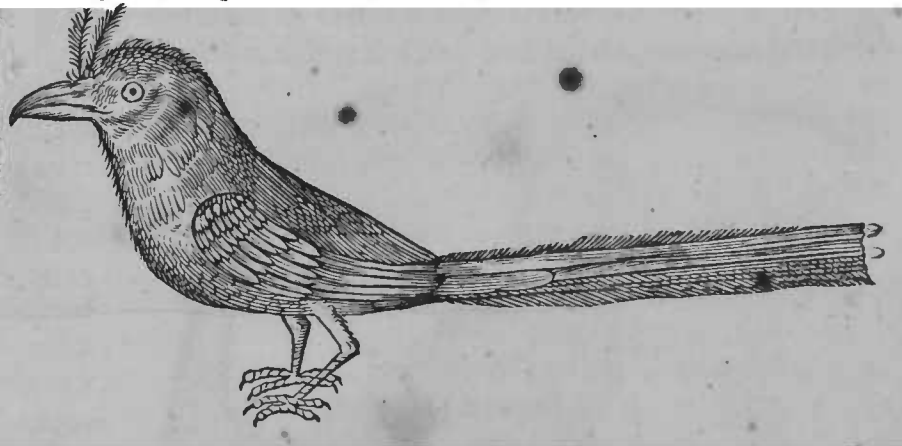
tur, semper par mas & foemina junctim incedunt & una mortua altera à sepultura numquam discedit. Cornu quod in capite gerit remedium est contra venenum si in vino per noctem infundatur. Idem remedium est contra suffocationem uteri & in difficili partu. Hæc quam descripsi foemina est: mas duplæ magnitudinis. Nidum suum facit è luto ad caudices arborum super terram, figura furni.

PITANGVA GVACV Brasiliensibus, *Bemtere* Lusitanis, magnitudine æquat sturnum. Rostrum habet crassum, latum, pyramidale, paulo plus digito longum, exterius acuminatum; caput compressum ac latiusculum; collum breve quod sedens contrahit: corpus fere duos & semis digitos longum: caudam latiusculam tres digitos longam, crura & pedes fuscus; quatuor digitos more vulgari. Caput, collum superius, totum dorsum, alæ & cauda coloris sunt è fusco nigricantis, pauxillo viridi admixto. Collum inferius, pectus & infimus venter habent flavas pennas: superius autem juxta caput corollam (quasi monachicam) albi coloris. Sub gutture ad exortum rostri albicat. Clamat alta voce. Belgæ dicunt *Grietjen-bupz*.

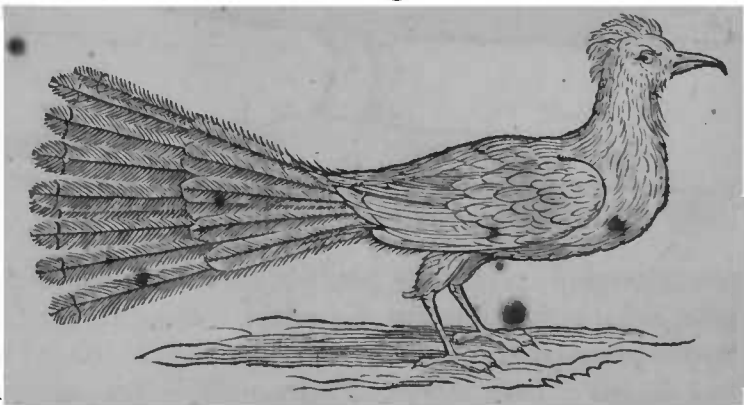
Quædam harum avium in summitate capitis maculam habent flavam, quædam ex parte luteam; vocatur à Brasiliensibus Cuiriri, alias per omnia Pitanguaguacu similis.

ATINGACVCAMVCV Brasiliensibus, *Avis Turdæ* fere magnitudine. Caput habet satis grossum, collum mediocriter longum; corpus tres digitos longum: Rostrum paululum aduncum, coloris ex viridi & flavo mixti: oculos sanguineos, pupilla nigra. Crura cinerea mediocris longitudinis, superius pennis vestita: in pedibus digitos quatuor, vulgari modo: caudam longissimam nimirum novem digitos longam, decem circiter pennis constantem, quarum quædam inferiores sunt breviores superioribus. Totum

caput, collum, dorsum, alæ & cauda pennas habent brunnas seu fuligineas, quæ in cauda paulo saturiores sunt reliquis; extremitas cujuslibet pennæ caudæ semidigitum longa, alba est & inter album & rufum nigro umbrata: guttur, pectus & infimus venter ac superiora crura cinereis pennis vestiuntur. In capite longiusculas habet pennas, quas instar duorum cornuum potest surrigere. Elegans avis ob longitudinem caudæ.

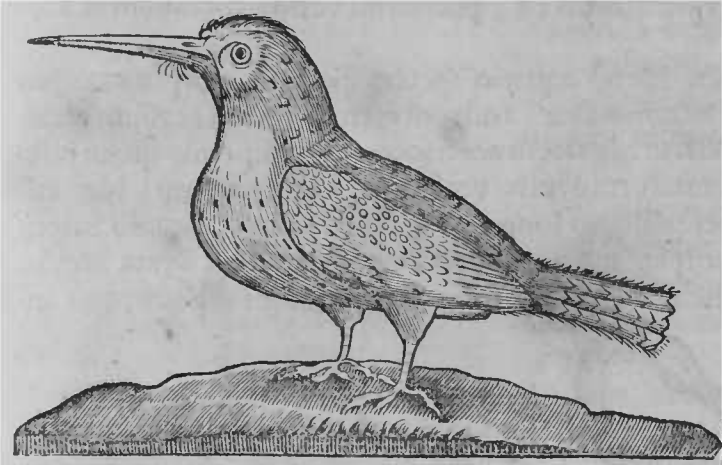
GYIRACANGATARA Brasiliensibus. *Avis Picæ* variæ magnitudine. Rostrum habet digitum longum, cujus superior pars paulum adunca, totum autem obscure flavescit: oculos crystallinos, circulo fusco: collum duos digitos longum, corpus tres. Cauda longissima, nimirum octo digitos, constans octo pennis rectis. Crura superiora pennis vestita & sesquidigitum longa, ut & inferiora: in pedibus digiti quatuor, more psittacorum, & quidem versus interiora sunt duo breviores, versus exteriora duo longiores in quolibet pede. Totum caput pennis vestitur quæ in medio secundum longitudinem (proxime scapum) fusca, in lateribus flavescentes, ut crista. Collum & alæ è contrario pennas habent in medio flavescentes, & ad latera fuscas; extremitas alarum fere plane fuscescit. Totus venter, dorsum (exceptis alis) crura superiora & exortus alarum, ad trium & semis digitorum longitudinem pennis constant ex albo pallide flavescentibus, reliquum caudæ fuscescit, extremitas autem albas oras habet. Crura inferiora & pedes thalassini sunt coloris. In capite longiores pennæ in cristam eriguntur. Ingentem in silvis excitat clamorem.

CAP. XV.

Matuitui. Aracari. Tucana. Anbinga. Ipecati apoa. Pullus gallinaceus monstrosus. Imminatae tres.

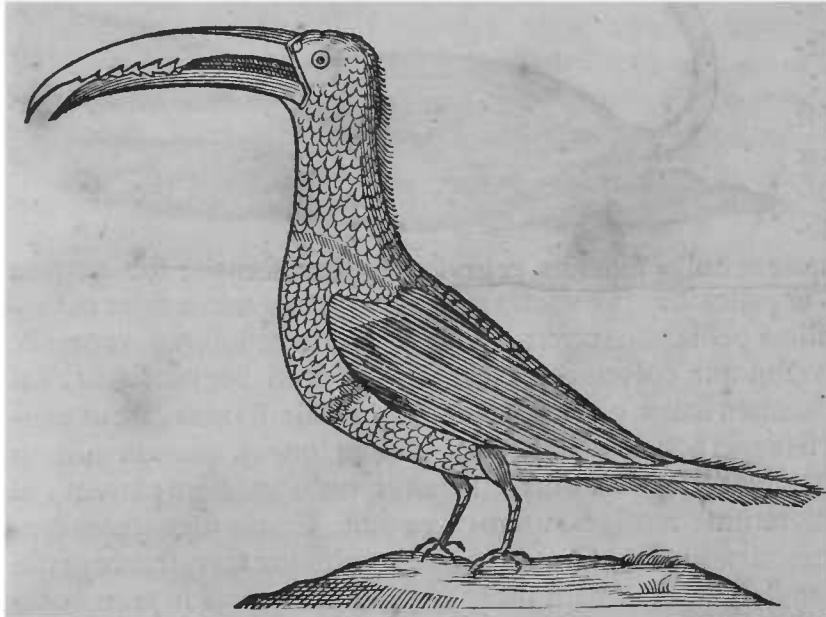
MATUITUI Brasiliensibus, avis sturni magnitudine. Brevi collo, pectore forti, cruribus brevibus, cauda duos & semis digitos longa. Rostrum habet rectum, forte, cujus

superior pars paulum prominet acumine inclinato, cinnabii coloris. Totum caput, collum superius, dorsum, alae & cauda constat pennis fuscis pallide flavo maculatis; apparentibus partim punctulatis ut in Niso. Sub gutture flavas habet pennas. Pectus & venter albis vestiuntur, quæ fusco sunt punctulatae. Crura obscure cinerescunt.

ARACARI Brasiliensibus: avis magnitudine picæ martiæ. Rostrum habet quatuor digitos longum, sesqui latum seu altum, tres & semis crassum, ubi cras-

sissimum, paulum deorsum incurvatum, instar gladii Turcici & in extremitate acutum instar psittacini; estque superior pars paulo longior inferiori. Rostrum superius & inferius plus me-

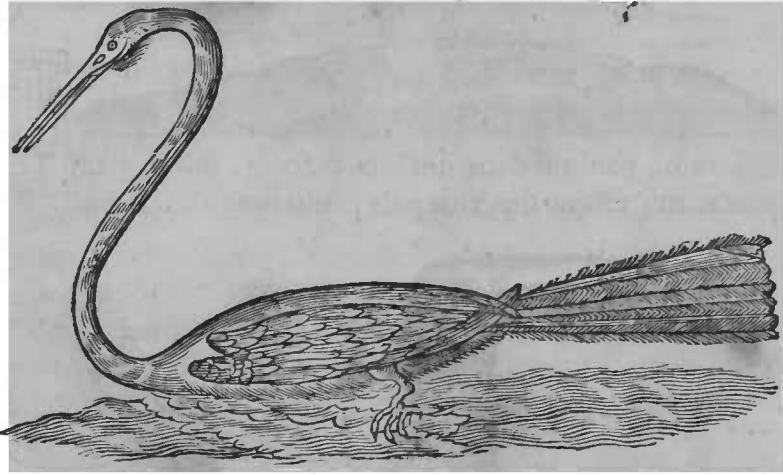
diam partem ab extremitate numerando serratum dentibus: superior pars rostri major inferiore; est autem rostrum canum, levissimum, levius spongia, superius album, linea in summitate crassa nigra secundum longitudinem distinctum: inferior tota est nigra; totum inseritur in caput triangulatim, & ubi insertio est linea triangulatim alba circumscriptum. Linguam habet quatuor digitos longam, levissimam aspectu plane pennam referentem, aut etiam plumata est & nigra (si pennam habere lingua dici possit.) Caput

non ita magnum habet, latum, compressum: oculos magnos, pupilla nigra, circulo flavo, reliquas extremitates nigras. Collum haud longius psittacino. Corpus à colli exortu ad caudam usque quinque circiter digitos longum: Cauda instar picæ latiuscula & sex digitos vel paulo plus longa. Crura & pedes nigricantes ex viridi, Psittacorum similes, duos digitos habent antè, quorum unus longior altero, duos retro itidem inæqualis longitudinis, ungues incurvati, fusci seu nigri. Crurum superiorum longitudo duorum digitorum, inferiorum sesqui. Totum caput & collum usque ad initium pectoris nigras habet plumas, & ubi desinunt, circulariter finiuntur: Pectus vero & infimus venter totus eleganter flavis vestiuntur pennis, cum pavonino mixtis: per pectus autem transversim linea digitum lata sanguinei coloris ducta est ab uno latere usque ad alterum. Totum dorsum, alae: cauda & crura superiora vestiuntur pennis ex nigro viridicantibus, uti in nostratibus picis colore esse solet: extremitas dorsi ante initium caudæ etiam sanguinei coloris, plus uno imperiali in circumferentia. Alae desinunt ad exortum caudæ & interius è cinereo sunt subfusci coloris. Rostrum interius est nigrum. Avis hæc quasi suum nomen profert, clamando acuto sono sed non admodum clangoso *Aracari*.

TUCANA sive *Toucan* Brasiliensibus: avis picæ aut palumbi magnitudine. Ingluviem habet sub pectore, tres aut quatuor digitos transversos latam, crocei coloris & miniatis plumis circum oras distincta: pectus flavum, reliquum corpus nigrum. Rostrum habet ingens & nonnumquam palmum longum, exterius flavum, interius late rubens. Cicuratur ita ut sub tecto pullos suos excludat. Mirum autem videri possit; quomodo tantilla avis tam grande rostrum ferat, sed levissimum est & valde tenerum.

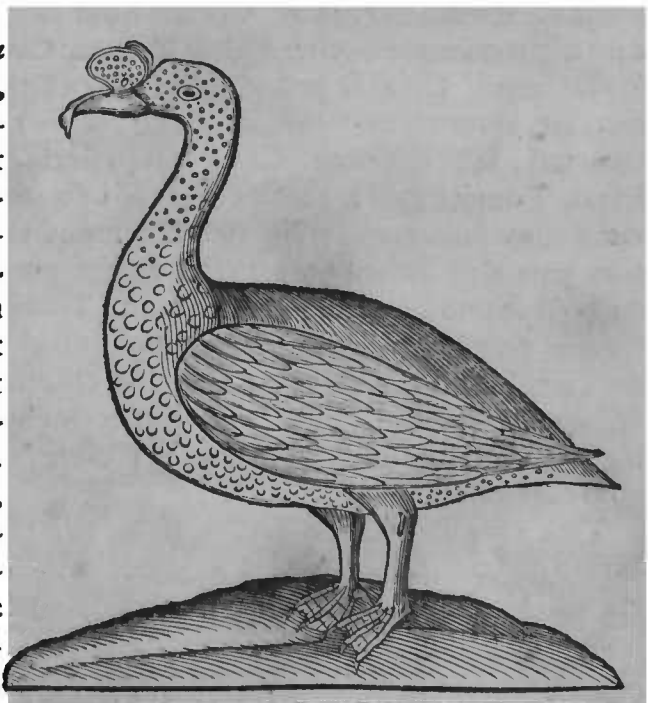
ANNOTATIO. Hanc avem descripsi ex Auctore Lusitano ; Americæ descript. lib. xv. cap. 7. Vnde hæc Auctor noster hausit pene ad verbum ; sed prætermisit pennarum colorem ; est enim flavo pectore , reliquo corpore pene nigro : quanquam habui plures illius exuvias , in quibus egregie miniatæ plumulæ intermixtæ erant. Habeo & rostrum avis itidem levissimum & magnæ molis , quod superiori parte eminens cornu habet è superiori parte rostri enatum , & cavum , coloris incarnati , uti & rostrum : non possum autem affirmare utrum è Brasilia an vero India Orientis sit allatum : & nostri qui in Brasilia vixerunt non meminerunt se ibidem vidisse : Tucana autem ibidem frequentissima est , præsertim versus meridiem & Flumen de Ienetro.

ANHINGA Brasiliensibus Tupinamb. Mergi aquatici species elegans ; corpus excepto collo , anatis domesticæ Europææ habet magnitudine : rostrum rectum , haud crassum , acutissimum , tres digitos longum , & per rostri medietatem anteriorem tam superius quam inferius duplicem ordinem acutissimorum hamulorum retro versorum : caput parvum , longiusculum , serpentini æmulum , paulo plus sesquidigito longum : Ocellos nigros , circulo aureo : collum tenue , teres , pedem longum , corpus autem tantum septem digitos : crura brevia , superiora duos digitos longa , pennata , inferiora vix sesquidigito ; quatuor digitos , tres antè versus , membranis junctos more anatum aut corvi aquatici , quartus digitus brevior ad latus inferius extenditur , itidem membrana reliquis connexus ; unguibus lunatis omnes acutissimis : Caudam latam , decem digitos longam , duodecim pennis constantem ; alæ circa medietatem caudæ desinunt.

Rostrum gryseum est & post exortum paulum flavescit. Caput totum & collum plumulis subtilissimis tegitur ad tactum holosericum referentibus ; coloris in capite & collo superius ex gryseo subflavescentis : sub gutture & in collo inferius grysei coloris , ut pelles illæ (*verhselle* vocant) ex quibus mitræ fiunt muliebres , & ad tactum & ad spectum illius pellis pilos refert. Totum pectus & infimus venter & crura superiora plumis mollibus vestiuntur coloris argentei : initium dorfi pennis fuscis , sed quarum quælibet in sui medio maculam habet oblongam ex albo pallide flavam , ita ut punctulatim appareat : reliquum dorfi nigras habet pennas. Alas obtinet longas , quarum initium totum ejusmodi brevibus pennis tegitur uti initium dorfi , sequitur ordo mediam partem , id est , uno latere canarum , altero nigrarum : remiges autem nigræ sunt. Cauda nigris splendentibus pennis constat , quarum extremitas grysea. Crura & pedes ex obscure flavescente grysei sunt coloris. Solertissima in capiendis piscibus : nam more serpentum contracto prius collo ejaculatur rostrum in pisces , ac unguibus eosprehendit. Carnem illius comedi , sed haud multo melior est quam caro Lari.

IPECATI APOA Brasiliensibus : *Pata* Lusitanis , id est , Anser , nobis Anas silvestris , magnitudine anseris octo vel novem mensium , figura plane ut nostrates anates. Venter & interior pars caudæ , collum totum cum capite pennas habet albas , dorsum usque ad collum , alæ & summitas capitis nigras , cui viriditas mixta ut in nostrarum anatum collis. In collo & ventre albis pennis nigræ passim sunt insparse. In his differt à nostratibus , quod sit primo major : secundo rostrum anatum quidem , sed nigrum & in extremitate aduncum. Tertio super rostrum cristam gerit carneam , crassam , latam & rotundam fere , nigram , albis maculis insignitam. Cristæ altitudo eadem ; inter cristam & rostrum (in summitate nimirum rostri) foramen transversum magnitudine pisi est , ab utroque latere conspicuum , quod narium vice fungitur. Quarto pedum & crurum color non ruber sed è cinereo fuscus.

Carnem

Carnem multam & bonam habet, nam sæpissime comedi. Reperitur passim ad fluvios.

Alium habui per omnia similem priori, excepto quod longiores illæ pennæ in alis insigni brunno splendebant colore. Puto marem hunc esse, alteram foeminam.

ANNOTATIO. Gesnerus pene similem dedit iconem sub nomine Anatis Indicæ cujus picturam se à Cardano accepisse memorat. Sed color pennarum nonnihil differt ab Auctoris nostri descriptione.

PVLVUS gallinaceus monstrosus, magnitudine pulli recens exclusi. Caput habebat anaticum, superius tamen magis in acumen desinens; rostrum anaticum latum, cujus superior ex-

tremitas deorsum inflexa: ocellos parvos, collum breve: alas parvulas juxta priora crura positas: quatuor crura gallinacea: carebat pectore, quippe eo loco quo pectus esse debebat duo crura habens, quodlibet superius tres quadrantes digiti longum, inferius quadrantem; & in singulis quatuor digitos gallinaceos. Posteriora duo crura ejusdem figuræ & longitudinis cum anterioribus mire posita erant, sinistrum quidem more naturali, dextrum vero in exortu suo sinistro erat adnatum & quasi sursum vergebat, eo modo quasi duo sinistra crura fuissent, & unum dextrum loco sinistri in exortu fuisset adglutinatum: atque ideo urypigio carebat, quia nullum intervallum inter crura hæc posteriora, & caudæ loco ipsi sinistro cruri exterius longiusculi pili canescentes erant adnati. Pedes habebat gallinaceos & digitos eodem modo

dispositos: sed quilibet pes totus inverso ordine positus erat, ita ut inferior pars esset superior & superior inferior, unguiculi quoque etiam sursum non deorsum vergebant. Totum caput, collum, venter, alæ, dorsum & superiora crura non vestiebantur pennis, sed pilis nigris semidigitum longis, qui sub ventre & guttore paululum canescebant. In summa plane monstrosus pullus. Crura inferiora & pedes fusci coloris, uti & rostrum, vitalia viscera habebat gallinacea, sed inordinate disposita. Cor magnum. Vivebat cum excluderetur.

Avis (cui Auctor nomen non adscripsit) magnitudine Alaudæ, figura Matuituy. Rostellum habet rectum, nigrum; oculos nigros; crura communia fusca: caudam latiusculam, & alis longiorem. Totum caput superius, collum superius, dorsum, alæ & cauda, rufescentis sunt coloris, ex rubro, umbra & albo mixti. Guttur, collum inferius & infimus venter albi sunt coloris. Per oculum utrumque à rostro transversim maculam habet oblongam fuscam. Clamat *Gip, Gip*, ut junior gallo-pavus fere.

Avis (cujus nomen Auctor non prodit) magnitudine Patæ, & ejusdem figuræ. Rostro nigro, crassiusculo; capite nigro, pectore & ventre cano; dorso, alis & cauda fuscescentibus: cruribus fuscis: Clamat *Zip, Zip*, ut passer.

Avis (quam Auctor non nominat, sed tantum admonet esse speciem Curucui, de qua cap. 12.) magnitudine Picæ fere. Rostrum habet breve, crassiusculum, paulum deorsum incurvatum, gryseum seu cinereum: oculos nigros, circulo croceo; caput, collum, dorsum superius & cauda superius coloris nigri cum viridi cæruleo persplendente, ut in chalybe polito: Alæ fuscæ; totum pectus & infimus venter egregii coloris miniati: cauda inferius albas habet pennas, transversim nigro ordine undatas. Crura brevia, fusca sunt; digitis quatuor more Psittacorum dispositis.

Supra descripsit Auctor Manucodiatam quam Regem appellat, dedit & alterius descriptionem, quam ibi inconsulto omissam hic subjiciendam putavi, Iconem tamen omitto quia passim obvia est apud Auctores qui de avibus scripserunt & imprimis Aldrovandum qui diligentissime de illa commentatus est.

MANUCODIATA seu avis Paradisi, magnitudine hirundinem fere superabat. Caput habet parvum, superius paulum compressum, duas trientes digiti longum, in crassitie seu ambitu vix duos digitos continens: oculos plane exiguos grani milii seu Sinapis magnitudine: Rostrum satis robustum, supra digitum longum, rectum (nonnihil tamen superius versus exortum exaltatur) acutum, coloris ex cæruleo & viridi mixti, cum macula oblonga, alba versus acumen in parte rostri superioris: & nares patentēs. Collum paulo plus duabus tertiis digiti longum, æqualis cum capite crassitudinis, rectum est. Corporis à fine colli usque ad exortum caudæ longitudo vix quatuor digitorum, crassities fere trium: nam multis pennis regitur, quas hic separo. Alarum longitudo quinque digitorum. Superius in capite ad exortum rostri brevi-

bus pennulis nigerrimis sericeum stamen seu holosericum plane referentibus est ornatum; eodem etiam modo prope exortum rostri inferioris, sed latius quam superna parte. In toto gutture & collo inferius & ad genas usque ad oculos itidem holosericis pennulis ad tactum paulo durioribus, quam sunt illæ nigerrimæ vestitur, elegantissimi ex viridi aurei coloris, ut in pavonum & anatum collo esse solent. Per totum autem caput superius usque ad elegantem illum sericeum amictum, itidem serico sed durissimo ad tactum amicitur obscure lutei coloris. Totum collum cingunt plumæ haud longæ, villosum sericum referentes, aurei coloris splendentis è luteo. Totum dorsum tegunt plumæ ex flavo aureæ splendent, ad tactum capillos referentes, multipliciter sibi invicem incumbentes, quæ inferius dilute ex albo brunni sunt coloris. Alarum autem pennarum quævis longior est alia. Cauda paucis constans plumis ejusmodi brunnis paulum ultra alarum fines protenditur, estque supra tres & semis digitos longa. In ipso autem exortu alarum & quidem extra alas, in quovis latere multæ plumæ elegantissimæ oriuntur, pennulis albis sustentatæ; harum quædam sex digitos, quædam pedem, longissimæ autem & mediæ sesquipedem sunt longæ, albæ. Sunt autem omnes hæ plumæ elegantissimæ & subtilissimæ & subtilis structuræ. Plumarum numerus ex utroque latere prodeuntium, in quolibet latere circiter ad quinquaginta accedit, inter quas sunt quadraginta, singulæ sesquipedem longæ. Carebat carnibus, ideo de illis nihil. Errat Clusius & alii qui longas illas plumas pro cauda reputant, non enim sunt caudæ plumæ.

ANNOTATIO. Vide Car. Clusium in Auctario ad Exotica. Vbi merito reprehendit alios qui apodes crediderunt; nam & ipse duas habeo diversæ speciei, & plurimas alias vidi, quæ omnes pedes habebant & quidem pro mole corporis satis grandes & robusta admodum crura.

Reperitur hic & alia ARDEÆ species; tota alba, rostro croceo, recto, acuto: oculis nigris, circulo aureo; cruribus & pedibus nigris. Rostrum habet quinque digitos longum, collum longissimum, nimirum quinque digitos supra pedem: corpus septem digitos longum, caudam quinque, cum qua alæ desinunt. Crura superiora octo digitos longa & ex parte pennis vestita, inferiora sex digitos. Digiti pedum communi modo se habent, quorum medius anteriorum quatuor digitos longus, reliqui breviores, omnes unguibus lunatis præditi nigris.

GEORGI MARCGRAVI
HISTORIÆ RERVM
NATURALIVM

LIBER SEXTVS.

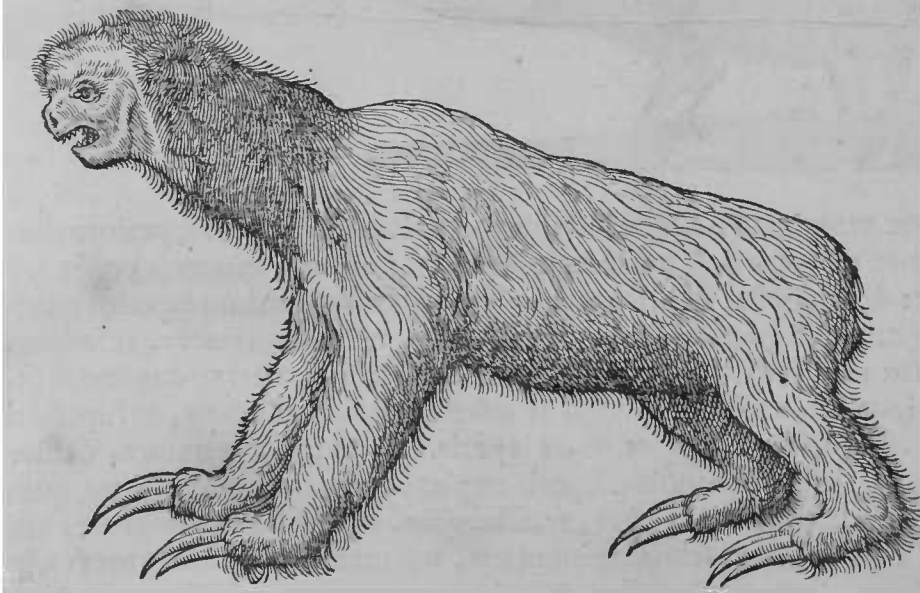
Qui agit de Quadrupedibus, & Serpentibus.

CAPVT PRIMVM.

Ai sive Ignavus.

I Brasiliensibus, Lusitanis *Priguiza*, Nostratibus **Lupaert** / id est, Ignavus: animal magnitudine mediocris Vulpis nostratis: longitudo corporis à collo ad caudam est unius pedis aut paulo plus, crassitudo æqualis: collum habet breve, duos aut tres ad summum digitos longum: anteriora crura septem digitos longa ad pedes usque; posteriora sex: pedes anteriores duos aut duos & semis, posteriores totidem fere, à flexura crurum ad ungues usque, quorum in singulis pedibus habet tres, in anterioribus duos & semis digitos longos, in posterioribus duos: quorum medius paulo longior cæteris; (in quibusdam sunt etiam æ-

quales;) ex albo flavescens; & deorsum incurvati; superius quidem arcuati, inferius excavati seu carinati. Caput habet parvum, tres circiter digitos longum & subrotundum: os turbatum, non amplum: dentes haud magnos, instar agni, nec acutos: nasum glabrum, elatum, nigrum: oculos parvos, nigros, somniculosos; os abundat semper saliva: auricu-

lis caret: cauda sesquidigitum est longa, & obtusa, figura panis sacchari. Totum corpus prolixum & duos digitos pene longis pilis est vestitum cinerei coloris, Taxi similibus, sed mollioribus & cum albedine mixtis. In dorso pili magis albescunt, & per medium dorsi tendit linea fusca. A capite per colli longitudinem pili jubæ modo ad latera explicantur, paulo longiores quam in reliquo corpore. Animal est ignavissimum & ad incessum plane ineptum: in arboribus lentissime rependo progreditur, ibi habitat, foliis arborum vescens: numquam bibit; vocem rarissime edit *iiii*, fere ut felis junior: arctissime, quæcunque unguibus apprehendit, tenere potest. Quando scandit caput elevatum lentissime movendo gestat. Pluviam etiam levem admodum metuit. Secui foemellam vivam, habentem in se foetum omnibus modis perfectum: & observavi hæc: Cor motum suum validissime retinebat postquam exentum erat è corpore per semihorium: placenta uterina constabat multis particulis carneis instar substantiæ renum, rubicundis, magnitudinis variæ instar fabarum; in illas autem particulas carneas (quæ per tenues membranulas connexæ erant) per multos ramulos vasa umbilicalia inserta

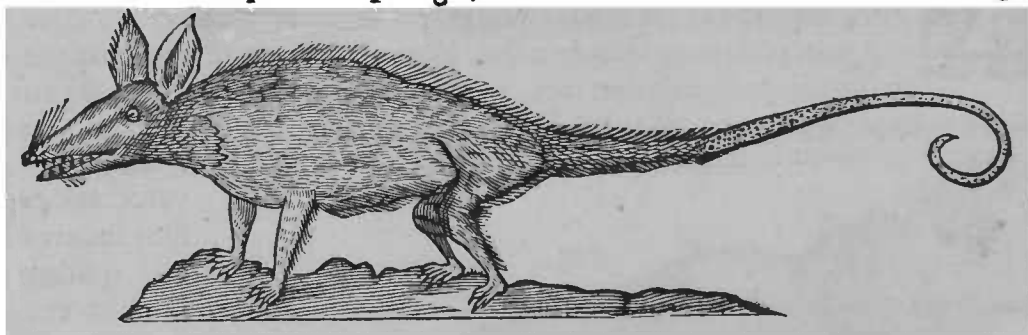
erant; Fœtus amnioni includebatur, more aliorum animalium, habebat pilos, dentes, ungues, imo totus erat perfectus. Vasa umbelicalia instar funis erant contorta, ut in reliquis animantibus. Cor fœmellæ duas insignes habebat auriculas, cavas. In ventriculo os superius duos digitos transversos à pyloro seu inferiore ore: eratque in altera parte ventriculi ubi alias communiter superius os esse solet processus instar intestini spithamæ longitudine, sed nullum exitum habens. In ventriculo plane viridis materia foliorum arboris comestorum inveniebatur. Papillas duas in pectore habebat, eodem modo & fœtus; mammæ igitur ibi. Corium illius solidissimum & tenax. Animal sine dubio vivax. Intestinis omnibus exemptis adhuc se movebat & pedes contrahebat ut vivum solet, quando pendens ad somnum se componit. A junctura pedis cum tibia tres nervi solidissimi, ad quemlibet unguem unus intensus tendit, quibus ungues incurvare & validissime se sustentare potest:

ANNOTATIO. Vidi hoc animal vivum è Brasilia allatum, figura cum Icone satis bene conveniebat: præterquam quod collum non erat ita longum quam dedi in descript. Americæ pag. 618. sub nomine *Vnau*. Quemadmodum & sub nomine *Hay*. lib. xv. cap. v. sed monendum duco, posteriorem figuram à Theveto acceptam minime quadrare; quanquam eandem Gesnerus expresse: siquidem non est ventre tam pendulo, & unguibus magis incurvis, & caudam habet brevior. De summa tarditate satis convenit, quam in vivo cum admiratione observavi: brevi autem interiit, antequam plura possem observare. Male autem Gesnerus ipsi Arctopitheci nomen indidit, nihil enim commune habet cum Simiis.

CAP. II.

Carigueya. Tajibi.

CARIGVEYA Brasiliensibus, aliquibus IVPATIIMA, Petiguaribus Taibi (Lerio *Sari-goy*. Ximeni in N. Hispania *Tlaquatzin*) animal est catuli seu mediocris felis magnitudine:

caput vulpinum habet, ore acuminato, estque inferior pars oris paulo brevior superiore: linguam longam, quam tamen os aperiens & morsum minitans non exserit, quamvis posset, sed versus posteriora attollit: dentes instar felis seu vulpis, anterieus nimirum tam superius quam inferius parvulos, hinc quatuor longos caninos, superiores quidem longiores, inferiores breviores, hinc iterum sex alios & dein molares: nimirum sedecim molares, duodecim intermedios, quatuor caninos, & incisores parvulos in inferiori mandibula octo, in superiori decem, nam duos majusculos in medio habet more leporis. Nares habet patentes; oculos pulchros, rotundos, nigros: aures pro mole corporis amplas, longas, latas, vulpinas, quas erectas gerit, sed constant tenui membrana glabra, translucente, albitudine translucente, cui fusci aliquid admixtum. Barbam habet felinam pilis nigris, sub mento autem sunt breves, in superiore parte oris longiores, supra oculos aliqui & itidem in utraque gena. Caput tres digitos aut paulo plus longum; aurium quælibet duos digitos longa, sesqui fere lata. Collum breve nec supra digitum longum: reliquum corpus septem digitos usque ad caudæ exortum: cauda pedem longa quam curvatam gestat, nam ea se arborum ramis more simiæ adpendet. Pectus latiusculum. Crura duo anteriora breviora, nimirum quodlibet tres digitos longum, posteriora paulo plus quatuor. Pedes anteriores quinque digitis instar manus constant, unguibus albis instar avium curvis: posteriores longiores, uti in cercopithecis esse solent, item quinque digitis ut manus. Pilis vestitur longis, sed qui in capite, collo, infimo ventre & cruribus breviores: pili autem capitis, colli inferius cum fine ventris & caudæ inferius prope exortum sunt flavi: secundum longitudinem autem capitis per oculos & medium capitis tendit ampla nigra stria; collo superius etiam nigri pili admiscuntur. Per totum autem dorsum, latera, & caudam superius prope exortum maximam partem nigra est, sed leucopæis pilis admixtis. Cauda ab exortu suo tantum ad quatuor digitos pilosa est, reliqua parte nuda, ubi cute vestitur ad quatuor digitos nigra, quatuor digitos ultra albicante, fusco colore intermixto. Cauda rotunda

rotunda est, & sensim attenuatur. Mirum autem animal: nam in infimo ventre prope crura posteriora pellis ejus dupla est & exterior rima scissa duos & semis digitos longa, facitque quasi bursam, quam Brasiliiani vocant *Tambejo*, pomi aurantii majoris capacem: est autem bursa hæc intus pilosa & continet mammas in interiore pelle ad ventrem, octo papillis: burse autem os arcte clauditur ut non appareat, nisi duobus digitis ab invicem distendatur.

Hæc bursa ipse uterus est animalis, nam alium non habet, uti ex sectione illius comperi: in hac semen concipitur & catuli formantur: & hæc ipsa quam describo, bestia sex catulos vivos & omnibus membris absolutos, sed sine pilis in hac bursa habebat, qui etiam hinc inde in ea movebantur; quilibet catulus duos digitos erat longus: in ea tamdiu retinentur donec ipsi sibi victum quærere possunt: interea tamen interdum progrediuntur foras & iterum ingrediuntur. Testes sub ano habebat animal interius jacentes. Pellis ejus facile detrahi potest ut vulpina aut leporina, modo in ventre incidatur: foetet animal instar vulpis aut Martis: mordax est; vescitur libenter gallinis, quas rapit ut vulpes, & arbores scandendo avibus insidiatur: vescitur quoque sacchari cannis, quibus sustentavi per quatuor septimanas in cubiculo meo; tandem funi cui alligatum erat se implicans ex compressione obiit: mortuum secavi & pellem tomento repletam servavi. Mas foeminae per omnia similis, bene testiculatus, in bursa pendulas testes more Gati gerens.

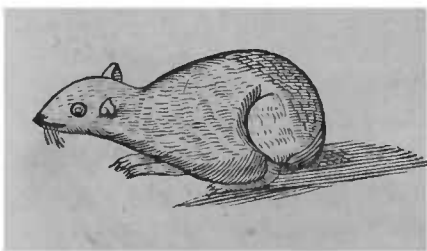
ANNOTATIO. Dedi hujus animalis descriptionem è Fr. Ximene, in descript. Americæ lib. v. cap. iv. è qua huc tantum accerso: Cauda hujus animalis est singulare & mirabile remedium contra nephritidem, nam si comminatur & ex aqua haurienda detur quantitate unius dragmæ, aliquot vicibus jejunis, mirifice mundat ureteres: expellitque calculos, aliaque illos oppilant: excitat venerem, & generat lac; medetur colicis doloribus; prodest parientibus & accelerat partum; promovet menses: & si masticatam imponas partibus quibus spinæ infixæ extrahit illas; solvit alvum: & credo in tota Nova Hispania non reperiri aliud remedium ad tam multa utile; vivit in locis calidioribus & victitat carnibus & fructibus, herbis & pane; adeoque à multis animi gratia domi nutritur.

TAI-IBI Brasiliensibus, Lusitanis *Cachorro do mato*, Belgis *een Boschratte*: animal corpore tereti & oblongo. Totius corporis cum collo longitudo ab occipitio ad caudæ initium quatuordecim digitorum, crassities decem. Caput habet vulpino æmulum, ore acuto, barba felina: oculos conspicuos & prominentes, nigros: aures subrotundas, molles, graciles, albas, teneras ut charta mollis. Crura, pedes & digitos cum unguibus habet ut foemella jam descripta, uti & caudam. Totum corpus vestitum est pilis albis splendentibus, qui in extremitatibus nigricant, & magis quidem in dorso, maxime tamen in cruribus: circa anum & initium caudæ pene nigricant. Os & aures albicant. Cauda in exortu ad quinque digitorum longitudinem pilis vestitur albis in extremitate nigricantibus, reliqua pars major ad finem usque cincta est corio tenui squamoso albicante instar exuviarum serpentis. Fatet graviter, caro tamen illius comeditur. Victitat libenter gallinis, ut vulpes. Pili inserti sunt tenui cuticulæ, quæ detrahi potest salvo manente corio crassiori. Testiculos propendentes habet ut felis mas.

CAP. III.

Cuniculorum Brasiliensium variae species.

APEREA Brasiliensibus, Belgis *Veldratte* vel *Boschratte*: Cuniculi est species; corpore oblongo circiter unum pedem; crassitie septem digitorum: facile mansuescit. Pili totius

corporis leporinis nostratibus respondent; in ventre autem albicant, in reliquis sunt prædicti coloris. Labium quoque habet fissum & quatuor dentes, duos superius duos inferius: barbam quoque leporinam, & tales pilos prope oculos, inter os nimirum & aures: sed has dissimiles habet leporinis, breves, subrotundas, nam minimum digitum transversum longitudine haud excedunt: priora illius crura, tres circiter digitos longa, posteriora paulo longiora: in prioribus pedibus quatuor sunt digiti, nigra cute & unguibus parvis non prominentibus; in posterioribus tantum tres, quorum medius longior reliquis. Incedit ut lepus ita ut posteriora crura ad juncturam seu suffraginem usque callo sint obducta, quemadmodum pedes. caret cauda. Caput paulo acutius leporino. Carnem habet cuniculorum. Vivit eodem modo ut illi, & simili domicilio utitur.

TAPETI Brasiliensibus, item est Cuniculi species, major quam Aperea, & dupla magnitudine gliris, figura ut nostrates; pilis & colore ut Lepus sed paulo fuscior: auribus longis ut nostrates

ut nostrates Cuniculi: in fronte rufescit paulum, sub gutture nonnihil albicat & circulum album habet circa collum; quidam tamen illo carent & tantum sub gutture, pectore & ventre parum albicant; nullam habet caudam; barbamut nostrates cuniculi; oculos nigros. Caro comeditur.

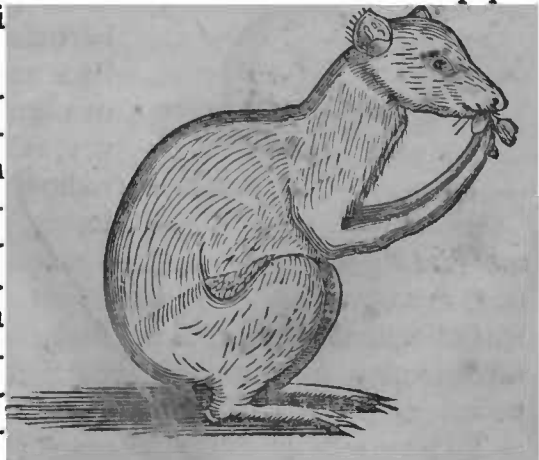
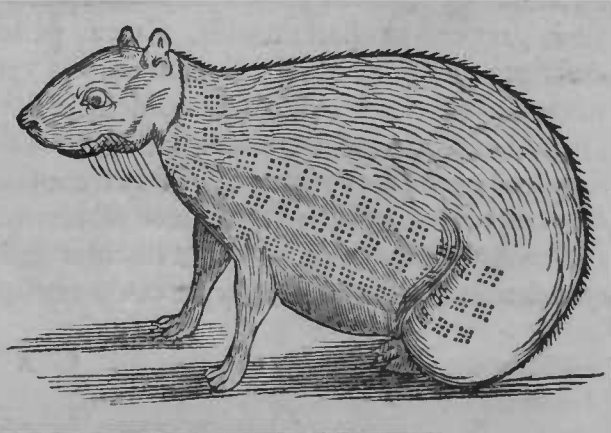
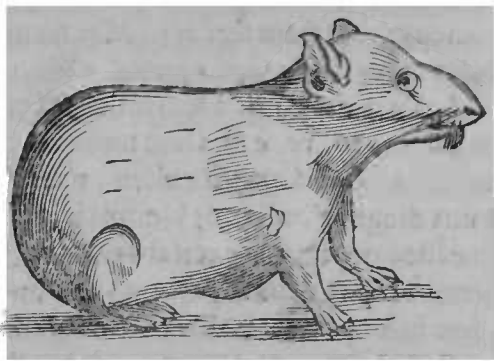
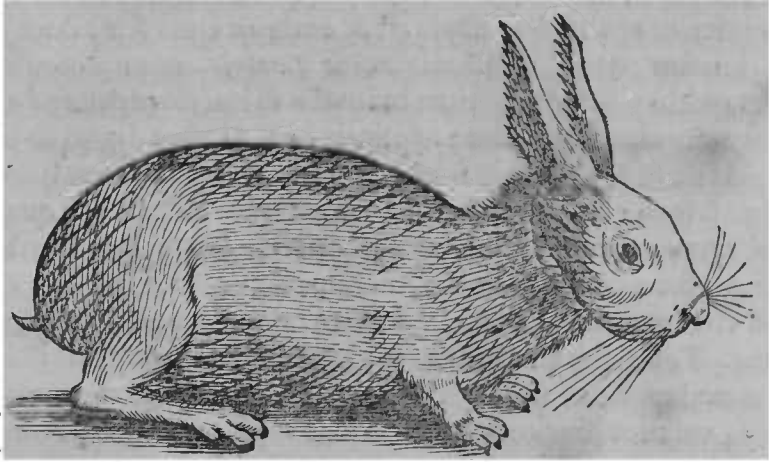
CAVIA COBAYA Brasiliensibus, Cuniculi itidem species, diversicolore pelle: nostratis cuniculi junioris magnitudinem æquat; capite autem est gliribus simillimo; oculos habet nigros; aures subrotundas: os simile *Aguti*: crura breviora & pedes quatuor digitis præditos: pili hujus sunt molles & pellis variegata diversimode maculis albis nigris & ruffis. Mansuescunt ita ut grunniendocibum petant.

Caro illorum edulis. Cavia autem Brasiliensibus nomen est commune omnibus silvestribus *Ratos do mato*, ut Lusitani appellant.

ANNOTATIO. Meminit Gesnerus hujus animalis, & dat illius Iconem haud absimilem huic nostræ. Cuniculus, inquit, Indus, ante paucos annos primum in Europam inventus è N. Orbe: nunc ubique frequens; est enim fecundissimum animal, cum octonos vel plures uno partu edat. Magnitudine fere cuniculi nostri, at minor plerumque & corpore brevior. Crura ei breviora: digiti seni antè, quini postè. Dentes ut in muribus: Caudæ vestigium nullum, &c.

PACA Brasiliensibus, Cuniculi etiam est species: magnitudine porcelli, pingui & crasso corpore, & circiter decem digitos longo: Capite instar Cuniculorum nostrorum crasso, auribus pilis nudis & paulum acutis. Nares habet amplas; os inferius brevius superiori: rimam instar leporis, non tamen fissuram, barbam felineam seu leporinam prolixam, & post oculos pone aures iterum tales pilos. Crura priora paulo breviora posterioribus: in pedibus digiti quatuor. Cauda brevissima ut *Aguti*. Pili corporis sunt Vmbræ coloris, breves & ad tactum duri. In lateribus autem secundum longitudinem maculas habet cinereas, in ventre albicat. Cibum oblatum pedibus non tenet ut *Aguti*, sed in terra positum devorat, instar suis, atque ad eundem pene modum grunnit. Carnem habet eximiam & pinguem ita ut non habeat opus lardo quando assatur; unde Lusitanis *Caca real* vocatur illorum venatio. Capiuntur opera caniculæ, nam ab illa loco habitationis demonstrato, venator ab utraque parte fodit, & cuniculum actum ab utroque latere obturat & demum in locum quo confidere autumat longum cultrum infigit, ut ita transfigat animal sub terra latitans; alias si exeat, actum est, nec capi potest, vehementer enim mordet; possunt tamen & vivi capi.

AGUTI, vel ACUTI Brasiliensibus; vulgo corrupte *Cotia* vocatur; alia cuniculi species, magnitudine nostratium, pilis ex ruffo & brunno mixtis, cum pauxillo nigro. Pili autem illius crassi ut in porcis junioribus, & splendentes; in ventre autem magis flavescents. Aures habet rotundas, non ut nostrates. Caput tamen & barbam ut nostri. Inferior mandibula ei brevior superiori, ut in suis: labium superius fissum instar leporis, os tamen acutius nostratibus cuniculis. Crura anteriora breviora, quatuor digitis, posteriora longiora sex prædita. Sed pedibus directe extensis incedit antè, non repit: ungues habet acutos: crura glabra sunt & sine pilis fere, dentes

Cauda brevissima glabra. Oculos habet nigros. In ore superius & inferius duos dentes ut Lepus. Grunnit ut porcelli solent. Voracissimum est animal; cibum, anterioribus pedibus arripit ut Sciurus, tenet & devorat quam ocissime: quod reliquum est recondit studiose & fodiendo occultat. Delectatur admodum lambere cutem hominis. Currit velocissime. Quum ad iracundiam movetur, dorsi extremi pilos in altum surrigit & posterioribus cruribus fortiter pavimentum seu terram pulsat, more nostratum cuniculorum.

CAP. IV.

Tamandua guacu. Tamandua-i.

TAMANDUA-GUACU Brasiliensibus, Congensibus (ubi & frequens est) *Vmbulu*; Belgæ appellant *de Groote Miereneter*: Animal magnitudine canis Lanionum: Capite tereti, promuscide longissima, & ore acuminato, edentulo; lingua tereti & longa instar subulæ: longitudo linguæ plerumque viginti quinque aut septem digitorum; imo inveni interdum duos pedes & semis longam: hanc in ore gerit duplicatam & quando formicis vult vesci, exserit illam, & formicarum tumulo tam diu imponit, donec plena sit formicis, quas deglutit. Oculos habet parvos, nigros. Aures subrotundas: Caudam hirtam instar muscarii, qua ducta se totum potest tegere. Capitis cum promuscide longitudo unius pedis, vel etiam ma-

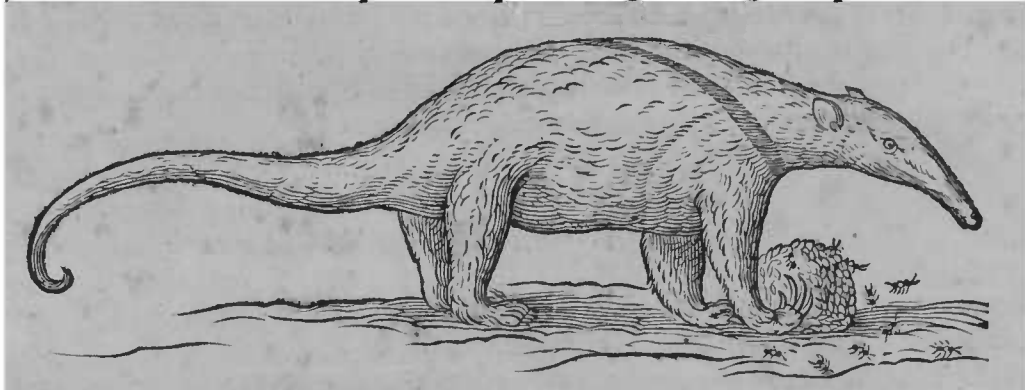
jor: crassitudo promuscidis in medio (nam magis magisque attenuatur) plus quatuor digitorum. Colli longitudo quinque digitorum, crassities circiter novem. Corporis longitudo ad initium caudæ duorum pedum & trium digitorum: crassities unius pedis & novem digitorum: caudæ longitudo duorum & semis pedum. Crurum anteriorum longitudo unius pedis & digiti; posteriorum unius pedis. Sunt autem crura teretia; & pedes anteriores quatuor habent ungues recurvos, duos in medio maximos, duos & semis digitos longos, & ad utrumque latius minores: volam pedis rotundam; posteriores pedes quinque habent digitos, pene figura manus, totidem unguibus præditos. Unguibus autem effodit formicas quibus vescitur, licet & mansuefacti carne vescantur, sed in minutissimas partes concisa. Pilis per caput & dorsum vestitur nigris, quibus cani admixti, capitis & colli pili breviores & antrorsum versi, quemadmodum in lateribus deorsum; in reliquis partibus & dorso retrorsum. Per dorsum præterea à fine colli ad initium caudæ usque semipedem longos habebat quasi aries: longos etiam pilos in ventre. Anteriora crura canis seu albis vestiuntur pilis & in quolibet versus pedem maculam obtinet è nigris pilis. Per pectus autem ad latera usque & mediam longitudinem corporis macula grandis nigris pilis; quam alba linea desuper attingit continue. Crura posteriora sunt nigra. Cauda latâ setis constat equinis nigris, unius pedis ferme latitudine, quibus cani in exortu miscentur. Ad tactum omnes pili corporis aridi deprehenduntur.

Animal haud agile, sed tardum in currendo, ita ut ab homine manibus in campo prehendi possit.

ANNOTATIO. Hoc animal descripsi lib. Americ. xv. cap. v. è commentariis cujusdam Lusitani: qui & hoc observat, os illius esse rotundum & non valde patulum: quod & ex exuviis quas vidi deprehendi. Itemque lib. xvi. cap. i. sub nomine *Tamandova* è commentariis Abbevillani, qui equi illi molem tribuit, nescio an bona fide.

TAMANDUA-I Brasiliensibus, Belgis *Kleyn Miereneter*. Animal vulpeculæ Americanæ

canæ magnitudine, vel paulo major. Longitudo corporis unius pedis: colli duorum: capitis quinque; caudæ decem. Crurum quodlibet quatuor digitos longum, pedesque magnitudi-

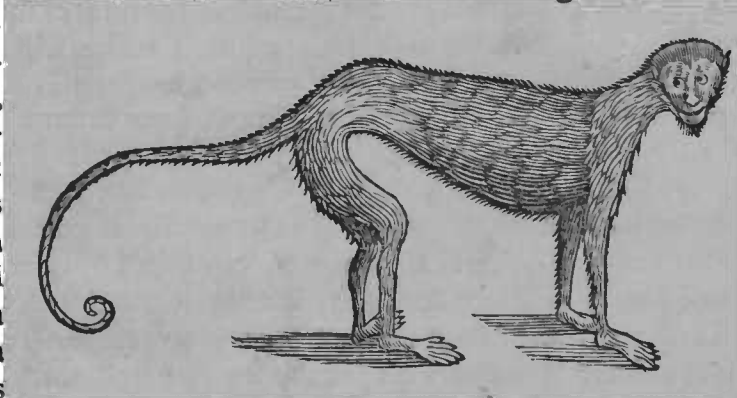
ne Cercopithecii. In prioribus pedibus quatuor habet ungues incurvos, duos magnos crassos in medio, & duos ad latera minores, cum crassa & rotunda Vola: in posterioribus quinque digitos parvos fere æquales, cum suis unguibus. Caput acuminatum habet & rotundum, conum acutum repræsentans; paulum infra incurvatum: os nigrum, angustissimum, edentulum: oculos parvos nigros: aures erectas unum circiter digitum longas. Cauda longioribus pilis prædita est, quam dorsum: extremitas illius calva, & potest se illa suspendere ex ramis arborum. Color pilorum totius corporis ex albo flavescent, suntque pili ad tactum duri & splendent. Per dorsum autem usque ad caudæ pilositatem majorem & ad crura posteriora, ut & in infimo ventre maxima pars nigricantibus pilis est permixta; quemadmodum & duæ lineæ crassæ nigræ, utrimque ad latera à collo supra scapulas tendunt ad dorsum & in fine illius coeunt. Linguam habet teretem instar subulæ, octo digitos longam, quæ quasi canali incumbit inter inferiores genas. Ferox animal, sed quod mordere non potest, unguibus prioribus fortiter apprehendit & baculo tactum posterioribus cruribus insidet ut Ursus, naribus stertit & baculum apprehendit. Tota die dormit, capite sub collo & anterioribus cruribus abscondito; noctu evagatur. Quando bibit pars per nares iterum exsilit.

Quum mactarem hoc animal, maximam partem excoriatum adhuc vivebat, quamvis octiduum in ediam tolerasset. In rene sinistro superius processum triangularem insignem inveni, per duplicem tenuem membranam reni adnexum: In intestinis multos teretes lumbricos: valvulas cordis insignes: vesicam fellis magnam. Caro Vulpinam olet & non comeditur. Corium est crassum.

C A P. V.

Guariba; Cagui major & minor. Cercopithecii varii.

GVARIBA Brasiliensibus, Cercopithecii species, magnitudine vulpis nostratis: facie elata, oculis nigris, splendentibus: auribus brevibus subrotundis: cauda longa & versus extremitatem nuda, quam semper torquet & ubicunque est firmiter adheret. Pili totius corporis nigri sunt, longi & splendent atque ita sibi incumbunt, ut animal læve appareat: sub mento & gutture sunt longiores & in barbam caprinam & rotundam desinunt: manuum & pedum pili sunt brunni coloris, ut & dimidia cauda exterior. Foemella erat quam hic describo; mares paulo majores sed ejusdem coloris. Maximo numero in silvis inveniuntur, ibique horribilem clamorem excitant, ut longe audiri possint. Unus autem interdum solus clamat, reliqui magno numero circumfident & quasi concionem audiunt, clamor tamen putatur centum si longius absis: hic autem ordinarius eorum mos, ut sæpe observavi. Singulis diebus ante & post meridiem semel atque iterum conveniunt; unus eorum minor in medio & altiori loco residet, reliqui paulo inferius circumfident, tunc præcinit superior alta voce & signo manu dato, reliqui omnes accinunt, tamdiu cantiones prorogantes, donec superior iterum manu signum det, tunc omnes uno momento silent & superior grandi voce cantionem finit. Catulos suos in dorso gestant in ramis arborum discurrentes. Catuli ambiunt corpus eorum posterius, ubi tenuius, pedibus suis. Mordax animal, nec domari potest.

Dantur

Dantur & alii nigri ingentes, qui longam barbam & villosam habent nigram: ipsi quoque nigri; qui nigritam mulierem solam offendentes vi stuprare solent: vera dico & exempla scio.

CAGUI Brasiliensibus, Congenibus *Pongi*, reperiuntur hinc majores & minores: Cagui major, magnitudinem obtinet cercopithecii *Cay*, cui & aliquo modo est similis. Pilos habet cinerescens coloris cum paucis tamen nigro mixtos & longiores paulo quam Cagui minor.

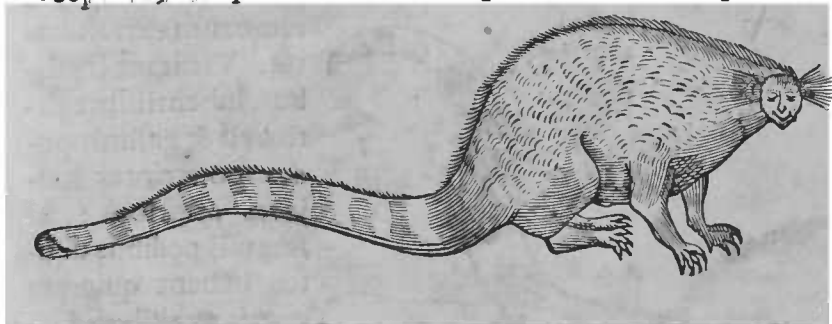

Facies illi subrotunda, leonina; aures fere rotundae, nigrae & pilis nude; os nigrum: pili frontis itidem nigri, verum cum cinereo mixti: os haud acutum sed ut leoninum: oculi nigri. Caret pilis albis circa aures; quos Cagui minor habet. Caudam habet unum pedem & quatuor digitos longam, & pilis ruffis vestitam.

CAGUI minor, tenerum animalculum & parvum, Leonem quoque facie referens: totius corporis longitudo circiter sex digitorum est, caudae autem decem, capitulum habet parvulum, quod vix pomum minus aequat: nasum exiguum, elatum: oculos teneros, os parvum cum dentibus acutissimis: crura manus habent instar Cercopithecorum, quinque digitis teneris praedita: aures subrotundas, quas circumstant pili albi, ordine & cumulatim positi & quasi eleganter essent pexi. Pili autem totius corporis interius & in exortu rufescunt, exterius sunt ex albo & fusco mixti; cauda autem quasi ex albo & fusco annulata est. Acutissimum edit sonum voce sua. Velocissimum est animalculum in saliendo: frigoris impatientissimum. Vescitur pane, farina Mandioca atque aliis.

ANNOTATIO. Dedit & Gesnerus hujus animalis Iconem à Petro Coudenbergio doctissimo celeberrimoque Antwerpiae pharmacopaeo

acceptam; & opinabatur e simia parva & mustela procreatam; sed animal est sui generis,

quoniam ad Simiarum classem haud male forte referri possit. Adferuntur ad nos interdum e Brasilia, sed cum animal sit tenerrimum & frigoris impatientissimum difficulter hic vivum conservatur.

CATTANIA Brasiliensibus, itidem Cercopithecus: pilo

longiori ex albidio flavescente. Caput habet subrotundum, frontem haud elatam aut pene nullam: nasum parvum & compressum. Caudam gestat arcuatam: redolet moschum. Haec unica ipsi inest gratia. Mite tractari debet, alias altissima voce clamat; & facile ad iram concitari potest.

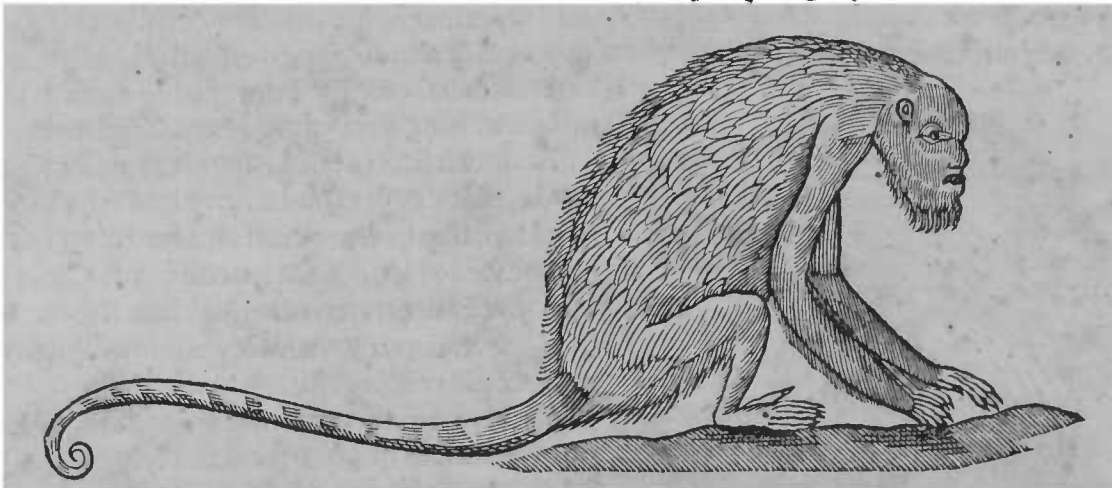
Alius ejusdem speciei, sed major & pilo magis fusco instar Zebellinorum, etiam moschum redolet.

CERCOPITHECVS Angolensis major; in Congo vocatur Macaquo. Color pilorum totius corporis ut Lupi: nares habet bifidas, elatas; caput ursino simile, nates calvos quibus insidet: caudam semper portat arcuatam. Longitudo corporis à capite ad caudam unius pedis & supra: capitis longitudo sex digitorum; caudae pedalis: crura quatuor aequalis longitudinis decem digitorum in prioribus cruribus: manus tres & semis digit. longas, quinque digitis praeditas, in posterioribus longas manus quinque digitos. Crassities corporis ubi maxima unius pedis & novem digitorum: clamat *hab, hab*. Dentem habet albissimos. Mire gesticulatur: penem habet humano similem instar pueri.

Angolensis alius. Totus niger at insperso cano nigredini per totum corpus. Nasus albus. Magnitudine ut prior. Caudae longitudo duorum pedum & quatuor digitorum. Figura ut sequens sed fronte non capillata.

CERCOPITHECVS barbatus Guineensis: in Congo vocatur *Exquima*. Pilos habet fu-

scos, sed per totum dorsum quasi adustos seu ferrugineos: fuscis autem punctulatim insparſus color albus. Venter albicat & mentum inferius: Barbam quoque egregie albam habet, constan-

tem capillis, duos digitos longis & amplius, passis, quasi ordinatim pexa fuisset. Quando hæc species irascitur, os amplè diducendo & mandibulas celeriter movendo, exagitat hominem. Egregie saltant; varios fructus hi omnes comedunt, extreme tamen *Paco* delectantur.

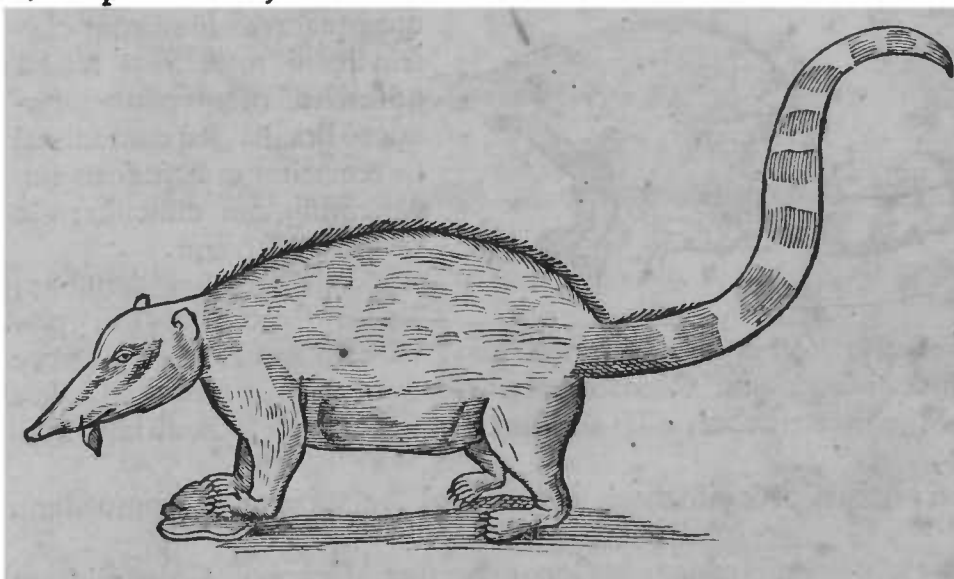
Alius Guineensis priori magnitudine par: color pilorum maxima parte corporis nigricans, cui umbra admixta; in ventre autem subcœrulescens è cinereo: caudæ medietas ulterior ex ruffo flavescens; os cœrulescit. In gena utraque magnam copiam tenet pilorum longorum ex albo flavescantium (instar magnæ barbæ hircinæ) uti & ad utramque aurem. Crura & pedes nigri. Ludit & clamat ut alter.

Guineensis alius, minor est priori; pilo ex umbra gryseo, fusco & flavo admixto, fere ut in dorſo leporino: caput huic parvum, cauda longa: caret barba.

C A P. VI.

Coati. Tapijere. Mures varii.

COATI Brasiliensibus, est vulpes, magnitudine felis; cruribus brevibus & manibus Cercopithecorum; nam & eorum more arbores velociter conscendunt & currunt usque ad

ramorum extremitates. Viſitant fructibus, lubentissime autē ovis & gallinis. pedes posteriores majores prioribus: in singulis pedibus digitos habent quinque acutis unguibus: Caput acuminatū vulpinum; aures breves subrotundas ut felis: oris pars inferior brevior superiore: habet promuscidem longā acuminatam, naref-

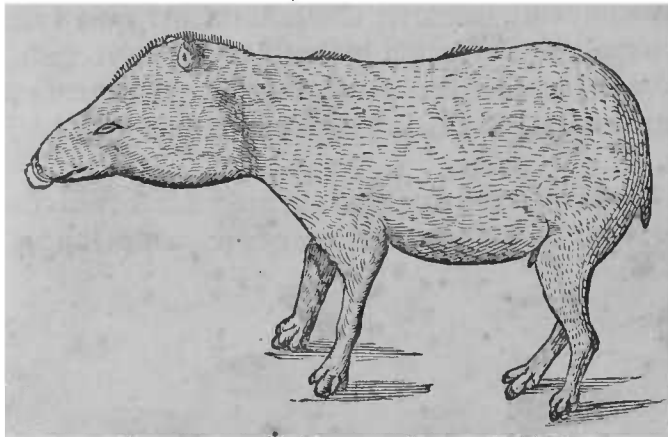
que amplas quasi fissuras: oculos nigros. Pili totius corporis obscure ochræ coloris, longi. Caudam habet longiorem toto suo corpore, quam superius erectam gestat & incurvatam, cuius pali annulatim variegati cum umbra & ochra. Quando comedit, more canis, anterioribus pedibus tenet cibum.

Multi etiam Coati reperiuntur coloris ex brunno nigricantis, seu interius flavi, exterius nigricantis, sub gutture & pectore flavescents. Hæc species appellatur à Brasiliensibus *Coati-mondi*.

ANNO TATIO. Habui aliquandiu ejusmodi animal circuratum & valde domesticum & mihi amicum, ita ut ad os meum eniteretur, & ex illo cibum caperet: sed cum caudam suam prærodere cœpisset, non potuit ab ea abstinere, ita ut illam tandem pene totam consumeret, & moreretur; quod vitium & in simiis observatur.

TAPI-

TAPIIERETE Brasiliensibus, Lusitanis *Anta*, animal quadrupes, magnitudine juveni semestris: figura corporis quodammodo ad porcum accedens, capite etiam tali, verum

crassiori, oblongo, superius in acumen desinente, promuscide super os præeminente, quam validissimo nervo contrahere & extendere potest: in promuscide autem sunt fissuræ oblongæ. Inferior oris pars brevior est superiore. maxillæ ambæ antè fastigiatae, & in qualibet decem dentes incisarii superne & inferne; hinc per certum spatium, utraque maxilla caret dentibus, sequuntur dein molares, grandes omnes in quolibet latere quinque, ita ut habeat viginti molares & viginti incisores. Oculos habet parvos porcinos: aures obrotundas majusculas, quas versus anteriora surrigit: crura vix longiora porcinis, at crassiuscula: in anterioribus pedibus quatuor ungulas, in posterioribus tres; media inter eas major est in omnibus pedibus; in prioribus pedibus, tribus quarta parvula exterius est adjuncta; sunt autem ungulae nigricantes non solidæ sed cavæ, & quæ detrahi possunt. Caret cauda, & ejus loco processum habet nudum pilis, conicum, parvum, more Cutian. Mas membrum genitale longe exferere potest instar Cercopithecii. Incedit dorso incurvato ut Capybara. Cutem solidam habet instar Alcis; pilos breves. Color pilorum in junioribus est umbræ lucidæ, maculis variegatus albicantibus ut capreolus: in adultis fuscus sive nigricans sine maculis. Animal interdum dormit in opacis silvis latitans; noctu aut mane egreditur pabuli causa. Optime potest natare. Vescitur gramine, arundine Saccharifera, brassica, &c. Caro ejus comeditur sed ingrati saporis est.

MURIM hic ingens copia tam majorum quam minorum. Majores plerique ventrem habent album, cætera nigri aut fusci coloris. Corpore sunt oblongo. *Mus araneus* figura muris. Corporis longitudo ab oris extremo ad caudam usque circiter quinque digitorum; caudæ fere duorum. Os habet acutum, dentes acutissimos: scrotum cum testiculis pendulum inter pedes posteriores. Fusci est coloris, sed in dorso secundum longitudinem à capite ad caudam tres nigras lineas habet crassas. Ludebat cum fele, nec illam metuebat, nec felis eum petebat.

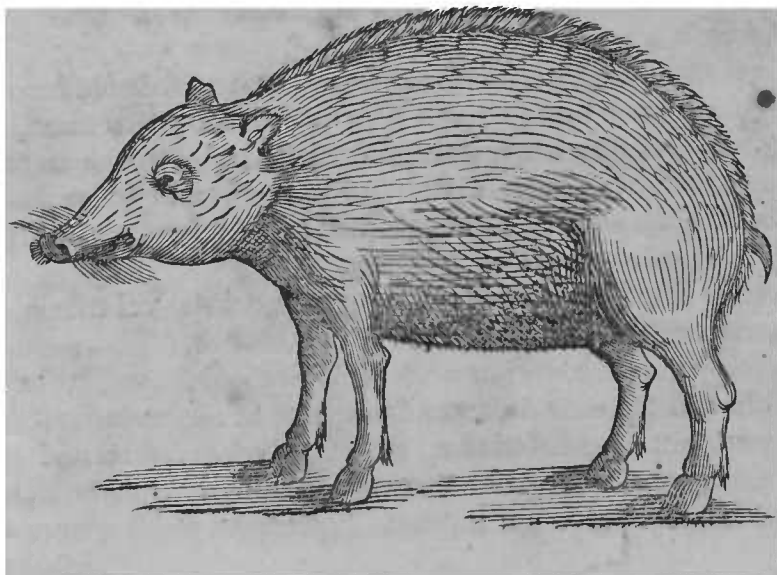
CARVCVOCA Brasiliensibus, mus est domesticus parvus, plane similis nostratibus & eodem modo rodens & perdens res quas attingere potest.

GVABIRV Brasiliensibus, Lusitanis *rato da casa*, mus domesticus est major, quem rattum vocamus; oblongo sunt corpore, coloris ut nostrates, & ventre albo. Magno numero in ædibus obambulant, & multum damni inferunt.

C A P. VII.

Tajacu. Porcus Guineensis. Capibara. Scyurus.

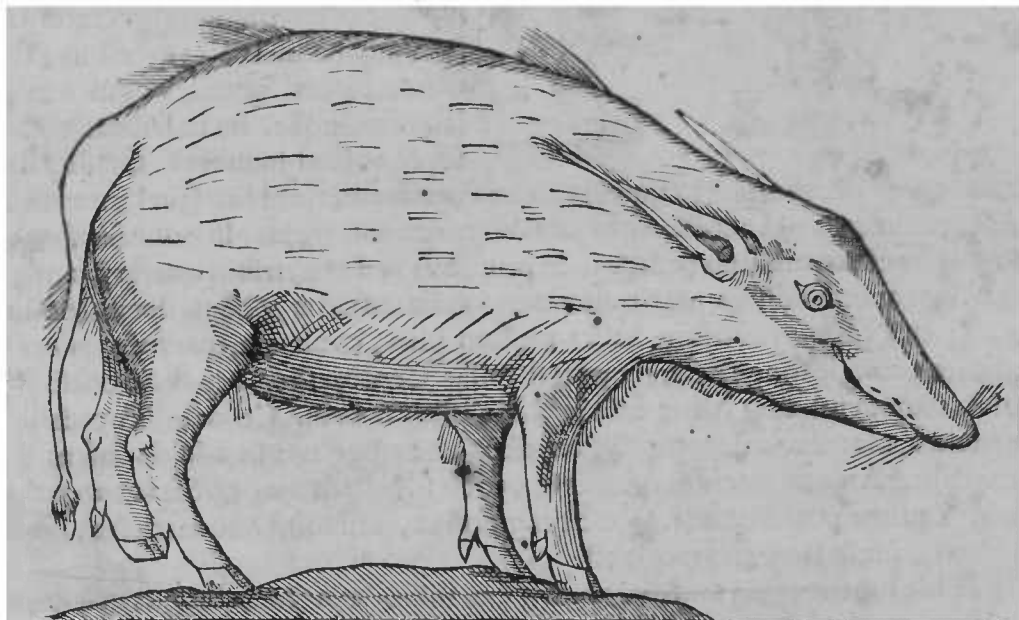
TAJACU CAAIGOARA Brasiliensibus, Porcus est silvestris, habens umbelicum in dorso: figura pene convenit cum nostratibus, & majorem magnitudinem adipiscitur quam annuus porcus apud nos. Aures habet breves, crura ut noster, caudam nullam. Pili illius sunt molliores quam porcorum nostratium, nec ita setas habet in dorso, sed ubique æquales pilos. Eorum autem color toto corpore est niger, punctulis minimis albis variegatus. Caro illius bona est, & instar porcorum nostrorum domesticorum, sed non habet tam crassum lardum.

ANNOTATIO. Habui ejusmodi porcum è Brasilia ab amico dono missum, valde familiarem: quem cum per semestre & amplius aluisssem humidis cibis, ut nostrates solemus, mortuus est ex ileo ut videbatur.

debat. Dedi illum Clarissimo Anatomico nostro Professori D. Valkenburgio, qui illum incidit & diligenter observavit: Umbelicum illum autem quem vocant, è quo observaveram sæpe humorem aliquem prodire lacti haud absimilem, judicavit esse mammam: quia vasa mammaria habebat, verum cum diligenter inquisierim ab iis qui in Brasilia dudum vixerunt, an catulos suos illa parte aleret, numquam me illud potuerunt docere, quidam & negarunt, sed fugendum præbere papillis quas sub ventre habeat. In dorso autem etiam setas habebat, licet non ita crassas & longas quam nostrates.

PORCVS GVINÆENSIS, & è Guinea in Brasiliam translatus, figura ut nostrates & ruffi coloris: in hoc autem differ tã nostratibus, quod caput habeat non ita elatum: aures autem longas

& acutas plane & prolongatis acuminibus, caudam longam usque ad talos propendentem, pilorum expertem. Totum corpus tegitur pilis brevibus ruffis splendentibus, non setis, quibus & in dorso caret, sed tantum versus caudam in dorso & circa collum paulo longiores habet pilos. Plane cicur.

CAPYBARA Brasiliensibus, Porcus est fluviatilis: figuram pene porcorum habet, magnitudine exæquat porcum annum vel bimum nostratem. Longitudo corporis à capite ad anum circiter duorum pedum, crassities ventris sèsequipedis. Caret cauda. Pedes quatuor porcini:

anteriores quatuor ungulis, posteriores tribus præditos. Estque in anterioribus ungula media longissima, duæ breviores, quarta minima: in posterioribus media longior & duæ minores: habet & calum ad suffraginem usque. Capitis longitudo decem digitorum, & crassities totidem fere: habetque crassum & impropportionatum caput, & os longissimum ac crassum: oculos magnos, nigros, aures parvas, subrotundas. Inferior maxilla brevior superiori; continetque in utraque antè duos dentes incurvatos, qui ad sèquidigitum prominent

extra alveolos suos, & ad duos fere digitos sunt inserti; sed non eminent extra os, sed ut in leporibus intus continentur. Dentes reliqui mirandi sunt: constat totus ordo in qualibet maxilla octo ossibus, in quolibet nimirum latere quatuor; & quodlibet os tres dentes inseparabiles repræsentat: ut ita sint in qualibet maxilla dentes viginti & quatuor, & in totum quadraginta octo: sunt autem omnes in extremitatibus plani. Comedunt gramin & fructus varios. Caro comeditur, licet non bene sapiat, melior assa, caput imprimis.

Magno numero ad ripas fluminis Sⁱ Francisci ambulant. Natare & urinari vel maxime possunt. Noctu ingentem clamorem excitant & horribilem fere ut Asini solent.

SCYVRVS (quo nomine Brasilienses appellant non proditur ab Auctore) Brasiliensis, nostratibus magnitudine & figura similis, excepto colore: os & dentes enim habent ut nostrates leporinos & pilos & barbam: oculorum pupillam cœrulescentem, auriculas brèves, obrotundas: in anterioribus pedibus quatuor digitos unguibus longis, acutis; quorum medii paulo longiores reliquis, & præterea in interiori latere parvulum nigrum. Posteriores pedes quinque

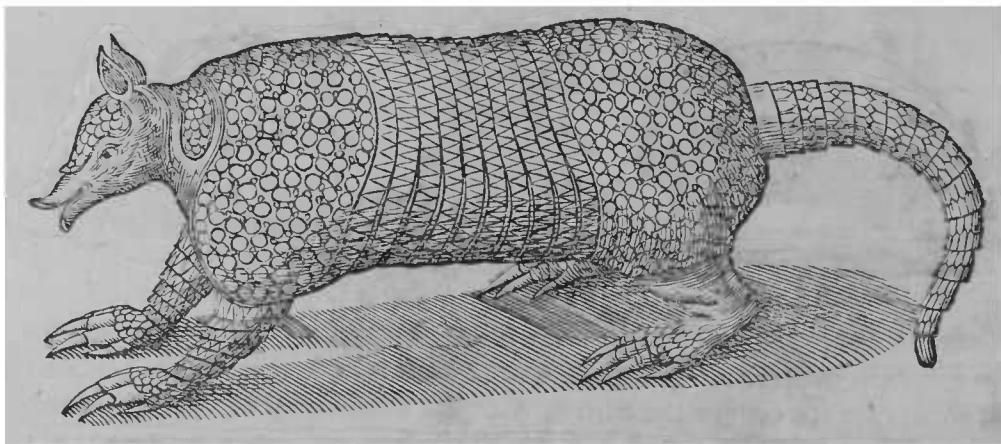
habent

habent digitos, unguibus acutis, quorum tres longiores, & medius itidem longissimus, exteriores duo breviores. Caudam ejusdem longitudinis cum corpore villosam (non tamen tam crispam ut nostrates habent) qua corpus tegere potest. Et eodem modo sedet edens ut nostrates. Color totius animalis est ex pallido flavo & fusco mixtus, videlicet leporinus. Sub gutture & in ventre est albus; in utroque latere secundum longitudinem maculam linearem habet albam. Cauda pilis longis constat ex nigro & albo mixtis. Mansuetum est animalculum & elegans.

CAP. VIII.

Tatu seu Armadillo, variae illius species.

TATV & TATV-PEBA Brasiliensibus, *Armadillo* Hispanis, *Encuberto* Lusitanis: Belgæ nostri vocant *een Schild-Vercken*. Animal potissimum in terra degens, quanquam & in aquis & aquosis locis. Reperitur variae molis. Figuram habet porcelli & fere magnitudinem. Totum corpus superius ut & caput loricatum est, nec minus cauda: Lorica autem est ossea ex squamis elegantissimis composita: prope occipitium duas habens juncturas, ut collum movere possit: in dorso septem sunt divisuræ, cute fusca intermedia: in reliquis partibus

integra. Pedes qua prominent etiam tenuiori lorica sunt obducti. Totum autem inferius corpus, mentum, collum, venter, crura non sunt loricata, sed cute vestita anserina, prominentibus poris prædita & rarioribus in his pilis digitorum longis, ac ita rarioribus pilis totum inferius corpus vestitur. Septem juncturæ loricae in dorso, raros quoque pilos & similes habent: prope os & oculos etiam aliquot visuntur. Sunt autem pili coloris albicantis ut in porcis. Caput habet instar porcelli; os acutum; oculos parvos & profundos; linguam acuminatam & angustam; aures pilis & lorica nudas, fuscas, breves: dentes haud ita magnos, in qualibet maxilla octodecim. Pedes quatuor ad manuum figuram accedunt, quinque digitis singuli præditi, etiam quilibet digitorum unum altero longiorem; cum unguibus haud latis, sed subrotundis. Rostrum habet ut porcus, quo terram velociter fodit. Color universi animalis est è luteo subruffus. Caudæ in exortu crassitudo quatuor digitorum: fitque paulatim tenuior, donec in fine plane acuta evadat & rotunda ut in lacertis aut porcis.

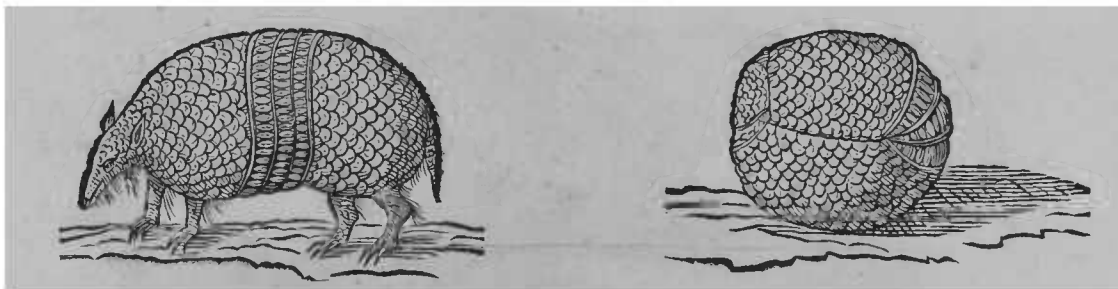
Mares aliquando habui, quibus membrum genitale prominens erat, quatuor digitos longum & mediocrem digitorum crassum. Corpore plerumque sunt obeso, visitant batatis, melonibus & variis radicibus, & plurimum damni inferunt plantariis. Fodiunt terram libenter. Edulis est illius caro; sequens tamen species præstat. Multum bibunt. Imo cuniculos, aves mortuas, aliaque devorant.

Facile capiuntur opera caniculæ, quemadmodum apud nos cuniculi. Nam si canis emitatur latrando commonefacit venatorem ubi in terra commorentur: tunc fodiendo ab utroque latere invenitur.

TATV-ETE Brasiliensibus, *Verdadeiro* Lusitanis, priori est minor; capite parvo, acuto, auribus longioribus & erectis, cauda etiam longiori, pedibus altioribus, & unum digitorum longo pene, consentitque cum delineatione Monardis. Caput autem tres digitos longum; aures fere duos erecte stantes: os acutum, oculi parvi nigri. Crura tres circiter digitos singula longa; in pedibus anterioribus, quatuor digiti, duo medii æquales, unum digitorum longi, & ungue semidigitorum longo præditi, & duo itidem æquales ad quodlibet latus. In posterioribus pedibus quinque sunt digiti, tres medii æquales, breviores paulo mediis duobus in anterioribus, & duo ad latera parvi, itidem unguibus paulo crassioribus præditi. Caudam habet novem digitos longam, & versus extremitatem, acuminatam. Corpus à cervice ad initium caudæ septem

septem digitos est longum. Capitis frons tegitur lorica; uti & totum corpus, quæ supereminet in lateribus, ita ut jacens animal pedes & caput sub illa possit abscondere. Constat autem lorica in dorso, novem juncturis, ordine decenti è squamis composita. Cauda quoque lorica, novem habens juncturas. Lorica autem in dorso est ferrei coloris, in lateribus albicat, & ferreæ maculæ admiscuntur. Venter tegitur cute albicante poris conspicuis, & aliquantum pilosa. Cauda albicat & ferreo colore mixta est. Caro hujus speciei supra cæteras admodum bene sapit.

TATV A PARA Brasiliensibus alia species, magnitudine præcedenti par. Caput habet oblongum, pyramidale fere, os acutum: estque caput anterius tectum lorica: oculos porcinos: aures breves subrotundas, ut prima species. Venter quoque tegitur cute porosa, cum pilis albicantibus suillis. Crurum, duo anteriora tres digitos longa, posteriora fere quinque: in anterioribus pedibus ungulas habet quinque, duas medias longiores, inæquales tamen, unam scilicet digitum longam, alteram brevior, & duabus hisce laterales minores, ac in exteriori parte parvulam. In posterioribus pedibus, itidem quinque ungulas, tres medias fere æquales, sed breves, & duas laterales. Caudam obtinet pyramidalem, paulo plus quam duos digitos longam, lorica tectam. Membrum genitale habet plus quam quinque digitos longum, & dimidium crassum. Totum autem animal tegitur lorica, pedem longa, & octo digitos lata, anterius tamen & posterius in utraque extremitate paulo angustiori, & tantum digitos & semis lata:

est autem interius concava, exterius convexa instar deambulacri arcuati: in medio (magis tamen versus anteriorem partem) quatuor habet commissuras transversales, quibus lorica extendere & incurvare seu contrahere potest. Constat autem lorica illius figuris quinquangulæ eleganti ordine dispositis; inter commissuras vero constat parallelogrammis, & quælibet figura squamulis lenticularibus, coloris ex albo subflavescentis. Commissuræ autem constant cute admodum lenta. Hæc species hoc habet peculiare, quod dormire volens, aut quando quis manu prehendere cupit, prioribus ac posterioribus pedibus in unum quasi punctum collectis, more infantium in utero jacentium, ac auriculis intro tractis cum capite & cauda ad caput relata, ita ut illa sinistrum oculum tegat; atque per commissuras incurvato dorso ac clypeo, ita ut os anum tangat, in pilam rotundam lorica sua efformet eam ita lateralibus extremitatibus, ac antica & postica parte confertis elaudendo, ut nihil appareat nisi lorica capitis & caudæ, quæ claudunt instar fori foramen lorice corporis, quod ovale remanet, incurvato corpore & ad quietem composito: ita hoc animal instar pilæ se componere potest, & facilius quis concham marinam potius quam animal terrestre judicaret. Noctu ut plurimum egreditur pabuli causa, interdum autem dormit. Victus illius ut aliarum specierum. Secui aliquando hoc animal. Membra genitalia habebat insignia, unde salax animal judico. In quolibet latere musculus habebat insignem, longum, & figuram X habentem, plurimis fibris ita decussatim discurrentibus secundum longitudinem, quorum ope validissime se contrahere & continere potest; musculos cruciformes appello. Quando animal in orbem se contrahit, vix à validissimo homine aperiri potest. Caro hujus cocta & frixa butyro, boni est saporis, & præferenda carni cuniculorum. Præfertur tamen caro secundæ speciei.

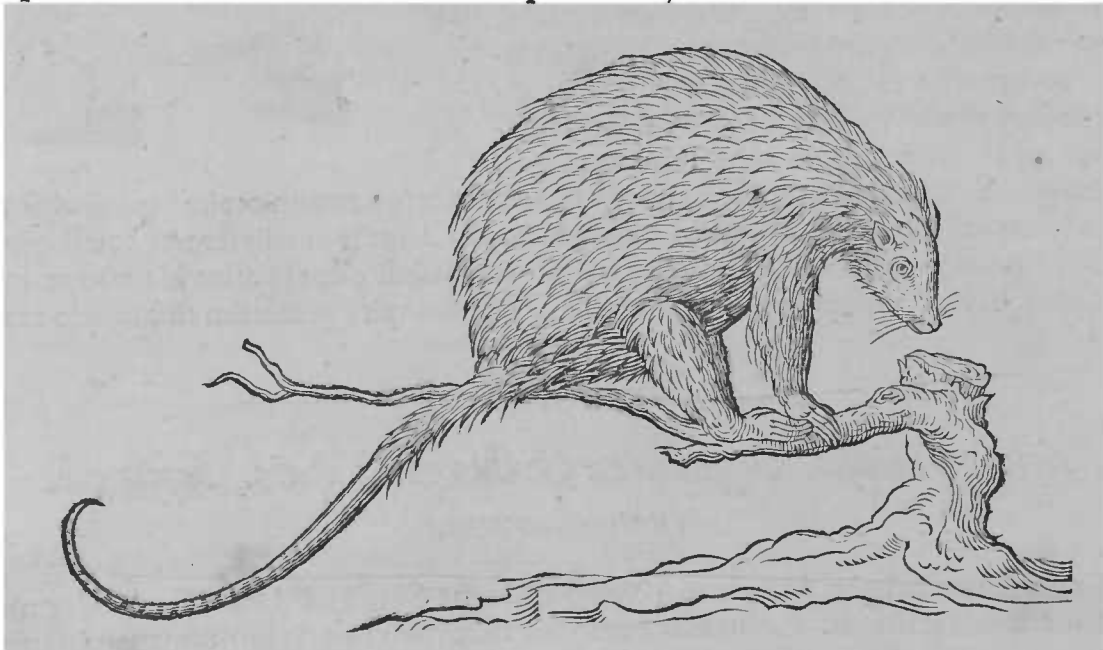
Annotatio. Fecimus hujus animalis mentionem in descriptione Americæ lib. xv. cap. v. ubi & hoc è Monarde, & Fr. Ximene annotavimus, pulverem laminarum quæ plane sunt osseæ & duræ, utilissimum esse in Medicina: tum contra Luem Veneream, tum contra tinnitum & surditatem aurium: præsertim officuli caudæ quod proximum est ab illius exortu. Itemque pulverem caudæ urinam movere: & pulverem laminarum coactum in massam, extrahere spinas è quavis parte corporis. Cujus experimentum facile capi posset, si quidem sæpius exuvie hujus animalis ad nos ex America deferuntur.

CAP. IX.

Maraguaô. Cuandu. Fiya.

MARAGVAO sive MARACAIA Brasiliensibus, est felis silvestris, cujus hîc multi reperiuntur, & varidrum colorum: communiter sunt sufflavescenti pilo, cum nigris maculis, instar Tigridis: eodem modo clamant, grunniunt & se purgant ut nostrates felcs: oculos quoque habent similes, sed pupilla rotunda & nigra: aures obrotundas ut Cuguacuarana; barbam quoque talem. Non circurantur. Vescuntur libenter gallinis quas dilaniant atque avide devorant.

CVANDV Brasiliensibus: *Ourico Cachiero* Lusitanis: *eenpsere Wercken* Belgis. Magnitudine simiam æquat majorem: totum corpus munitum est aculeis, tres aut quatuor digitos longis, neque pilos habet: flavescunt hi (cani instar pennarum) ab initio seu insitione in cutem ad di-

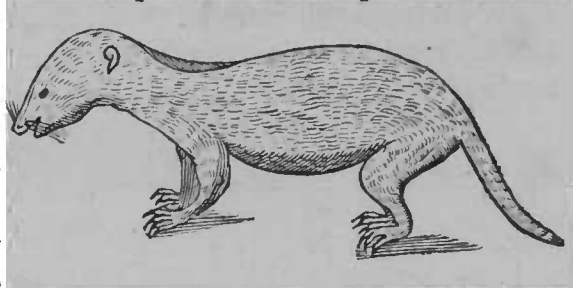
midiam fere longitudinem, reliqua dimidia pars est nigra, cuspis albicat. Interdum & loco nigri, brunnus est color ex ruffo in quibusdam. Aculei hi acuti sunt instar acicularum, & animal illas potest ejaculare. Corporis longitudo ab occipitio ad initium caudæ, unius pedis Rhynland. Caudæ autem unius pedis & quinque digitorum. Cauda ab exortu suo ad medietatem etiam aculeos habet, exterior medietas nuda est & raras habet setas instar porcorum. Capitis longitudo circiter trium & semis digitorum; itidem est aculeatum, verum circa os & nares glabrum. Aures habet parvas sub spiculis fere latitantes: os inferius remotum versus collum, leporinum, binis dentibus qui foras conspiciuntur: nares patentes, & ideo amplam & fere quadratam promuscidem: oculos rotundos, prominentes, fulgidos instar carbunculi: pilos multos circum nares & os longitudine quatuor digitorum, qui barbam felinam seu leporinam ipsi faciunt. Pedes habet simiorum quidem similes, sed quatuor tantummodo digitis constantes, nam pollice caret, quamvis locum habeat, quasi abscissus esset. Anteriores pedes sunt minores posterioribus. Crurum anteriorum longitudo circiter quatuor digitorum, posteriorum paulo major. Crura quoque aculeata, sed pedes minime.

Interdum ut plurimum dormit, noctu circumvagatur, & spirat naribus quasi anhelaret. Vitat libenter gallinis. Vocem edit ut Sus *iii*. Scandit arbores, sed tardo gressu, quia, ut dixi, pollice caret: descendens autem caudam circumvolvitur, ne labatur, admodum enim metuit lapsum nec salire potest. Carnem habet bonam & pergratam, nam assatam sæpe comedi, & ab incolis valde æstimatur.

ANNOTATIO. Videtur esse idem animal, aut saltem simile, quod Fr. Ximenes describit sub nomine *Tlaquatzin* spinosi: *Tlaquatzin*, inquit, spinosum, est ejusdem formæ & magnitudinis cum *Tlaquatzin*, nigri coloris; quod animal tectum est aculeis cavis & acutis, fere spithamam longis, qui valde similes sunt spinis, & aculeis Herinacci, licet & quosdam pilos habeat albos mixtos in modum velleris, præterquam in capite; & licet primo sit album, successu temporis fit nigrum; aculeos ejaculatur in canes aut eos qui ipsum offendunt & persequuntur, qui ita hærent ut nulla industria aut viribus extrahi possint, quia sensum magis magisque penetrant in carnem, donec viscera ingrediantur, virtute quadam naturali; atque ita educunt humorem corporis, ut læsus consumatur & tandem pereat. Barbari studiose servant

istos aculeos, & affirmant novem illorum in subtilem pulverem contritos & exhibitos certo pondere, in vino, rumpere lapillos in renibus & vesica; excitat venerem; & utilissimas adversus dolorem capitis esse, nam si fronti aut genis applicentur, ita adhærent & infiguntur, ut non ante decident, quam ad modum sanguisugarum, postquam vasa sanguinis exhauerint è quibus dolor oritur, & æger liberatur. Sunt autem aculei albi & fusci, acumina autem nigra & valde acuta. Cauda illius brevior est quam *Tlaquatzin*, verum crassior & sine rugis: rostrum habet instar canis, verum magis sinum; dentes in superiore parte oris: non habet aculeos ad ventrem, aut extremam partem crurum, quæ cute crassa tecta est & aspera: Cicurari potest.

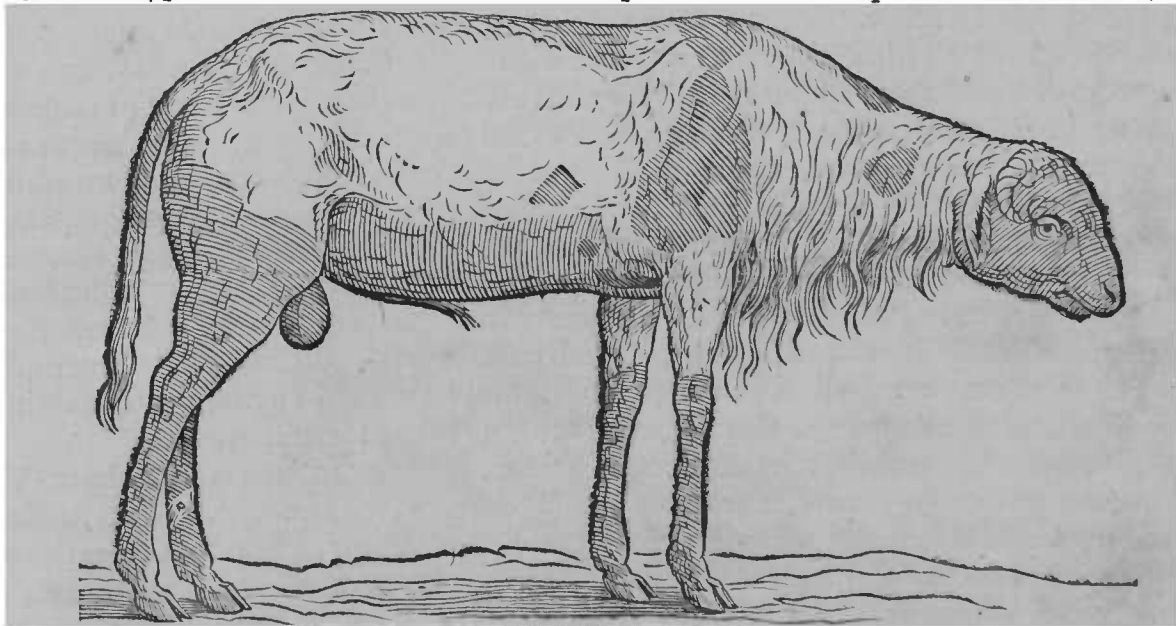
IIYA quæ & CARIGVEIBEIV appellatur à Brasiliensibus, *Loutra* à Lusitanis: est animal quadrupes amphibium, magnitudine mediocris canis: capite obrotundo quasi felino, ore tamen acutiori: dentes habet felinos; oculos nigros, rotundos; nasum quoque instar felis: aures obrotundas inferius positas; & pilos aliquot pro barba. Crura & pedes Cercopithecorum more, quinque nimirum digitos in quolibet, quorum interior brevior reliquis, & quilibet habet suum unguem fuscum acutum: caudam ejusdem longitudinis cum pede. Pilis tegitur ad tactum mollibus, haud longis. Totum autem animal atrii est coloris; excepto tamen capite, quod obscure est fuscum; & quod in gutture maculam habeat flavam. Clamorem edit fere ut catellus junior, intermiscens sonum qualem Caguy solet. Hoc quod habui cibavi Farina Mandiocæ in aqua madefacta. Vivit & alioquin gammaris & piscibus quos capit, præsertim suffurando ex nassis positis.

C A P. X.

*Aries guineensis. Cuguacu-ete & Cuaguacu apara. Iaguaretê.
cuguacû arana.*

ARIES Guineensis, seu Angolensis; vocatur lingua Congensi *Memeriam bacala*: magnitudine arietis nostratis. Caput habet crassum arietinum, occipitio tamen magis prominente quam in nostratibus: aures pendulas: caudam usque ad suffragines pendulam: scrotum magnum, & penem in medio ventre: cornua parva deorsum usque ad oculos incurvata &

quasi torta: ad collum inferius, jubam habet pendulam longis pilis constantem, in reliquo corpore breves pilos hircinos; nullam lanam. Caput & aures sunt nigrae; caudæ quoque dimidia pars ab exortu, reliqua pars alba: ad occipitium pili sunt albi; crura anteriora usque ad genua alba, inferior medietas nigra; posteriora crura tota nigra & circa anum corpus & dorsum album; in lateribus autem nigras habet maculas. Crura & pedes habet altos hircinos, duabus ungulis nigris. Variant tamen hæ oves colore uti nostrates; & quædam species caudam habet tibiam humanam crassam ad suffraginem usque pendulam & pinguem; caret illa species juba illa ad inferius collum. Lanam quoque non habet, sed pilos caprinos.

Grandiores sunt nostratibus & ingluvie pendula instar bovis.

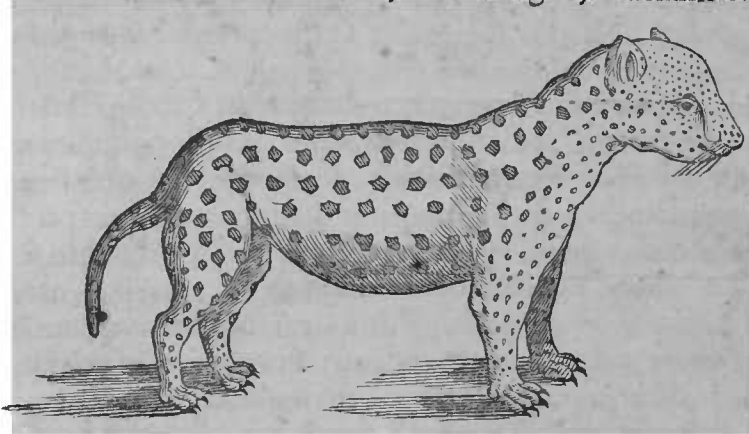
Oves

Oves & capræ hîc plurimæ. Sunt tamen capræ omnes brevioribus cruribus & minore capite quam nostrates. Oves autem plane conveniunt cum nostratibus. Multi arietes hîc inveniuntur, cum quatuor cornibus. Sed hæ duæ species animalium huc primum à Lusitanis allatæ sunt ex Europa, & successu temporis magnum incrementum ceperunt.

CVGVAVETE Brasiliensibus, caprea est, Lusitanis *Cabritto*. Sunt autem nostris capreis pene similes. Caput septem digitos circiter longum, oculis magnis, & nigris: naribus longis, & patentibus; ore nigro, cute splendente, auribus quatuor digitos longis, duos & semis latis, venis conspicuis; collo rotundo & magis glabro pilis, quam in reliquo corpore: estque longitudo colli circiter quinque digitorum & semis. Corporis longitudo à colli exortu ad initium caudæ duorum pedum. Cauda brevis ut capreis esse solet. Crura quatuor, priora pedem posteriora sesquipedem longa; pes quilibet duas habet ungulas nigras: & supra has duas minores supra se invicem positas. Pilis vestitur glabris, qui in toro corpore, cruribus & pedibus rufescunt, in collo & capite fusci, sub gutture & inferiori collo albi. Cauda quoque inferius est alba. Aures interius albescunt, exterius sunt fusci & fere carent pilis. Os inferius longius paulo quam superius. Ruminat cibum. Mansuescit facile. Quando unius aut duorum mensium ætatem habet totum corpus maculis albis eleganter est variegatum, quæ successu temporis evanescunt.

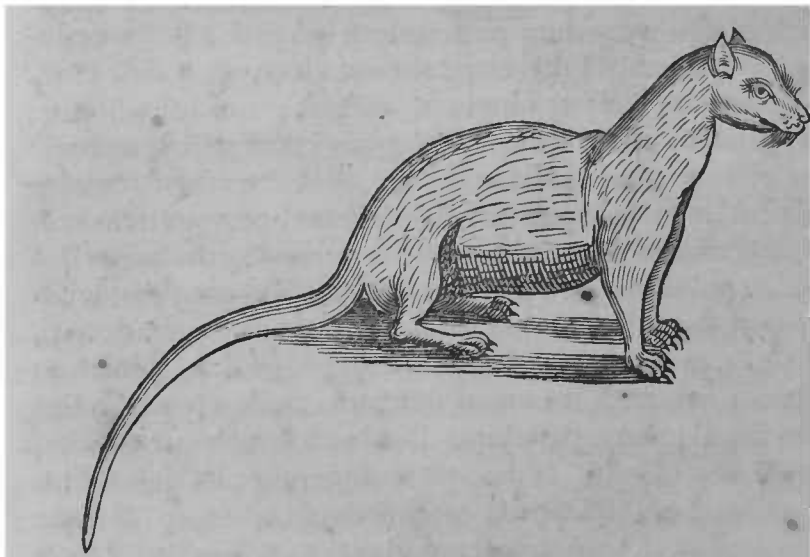
CVGVACVAPARA Brasiliensibus, caprea est cum cornibus. Paulo major superiore, at ejusdem coloris. Cornua tria brachia seu digitos habent, nimirum infernum brachium quod longum, & apicem bifidum. Thyrsus seu scapus pollicem humanum est crassus & octo vel novem digitos Rhynlandicos longus.

IAGVARA Brasiliensibus, nobis Tigris, Lusitanis *Onca*: Lupi magnitudine, quanquam &

majores hîc reperiantur. Caput habet felino quodammodo simile, crassum, barbam quoque felinam & similes palpebras: aures breves, subrotundas fere ut felis: crura quoque felina imitantia, pedes latos, & in pedibus quinque digitos felinis similes, & in plano pedis cujusque eminentiam mollem seu callum, supraque adhuc rotundam eminentiam: in posterioribus quatuor digitos, & illam eminentiam majorem,

minori ibidem carent. Pedes anteriores sunt crassiores & latiores posterioribus. Singuli digiti ungulam habent incurvatam semilunarem, acutissimam, quas abscondit ut feles solent, & rapere aliquid volens, extendit. Dentes habet acutissimos: oculos cæcios splendentes, qui noctu ipsis splendent instar ignis: caudam longam felinam. Tota pellis constat pilis flavescentibus, brevibus, per totum maculata maculis nigris variis eleganter dispositis. In junioribus pili longiores sunt, & paulum crispi instar lanæ ovillæ. Crudelissimum animal & hominibus juxta, ac bestiis infestissimum. Quando vorat prædam, caput immittit in ipsum cadaver continuo vorando, non partem aliquam abripit ut alia carnivora animalia solent. Noctu ingentem clamorem excitat *uuu* instar canis famelici. Titione vel sulfurato funiculo accenso vel

alio quovis igne fugantur noctu.

IAGVARETE Brasiliensibus, *Onca* itidem Lusitanis. Tigris species alia; ejusdem cum Iaguara simpliciter dicta figuræ, juvenum annum magnitudine æquat. Pilos habet breves splendentes nigros cum umbra mixtos, & variegata est illius pellis maculis atris, figura varia ut in altera. Hoc animal adhuc crudelius est altero.

CVGVACVARANA Brasiliensibus, *Tigre* Lusitanis, alia est illius species. Magnitudine & figura plane convenit cum Iaguara, colore solummodo differt. Nimirum pilos habet breves ut Iaguarete, coloris instar capræ ex flavo

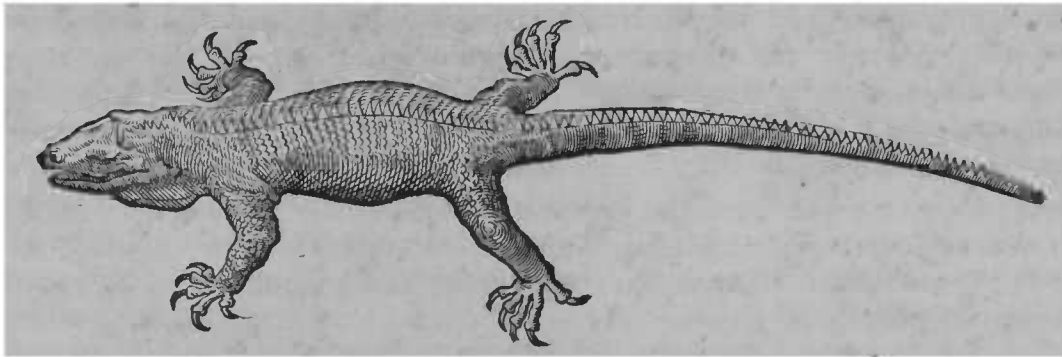
rufescentis & paulo dilutioris quam illius, & in dorso obscurioris, sub mento albicat paululum, uti & in infimo ventre.

Crudelitate cæteris est similis. Caro ejus etiam comeditur, uti & reliquarum duarum specierum, & magis mihi probatur.

C A P. XI.

Senembi seu Iguana.

SENEMBI Brasiliensibus, nobis *Iguana*, *Cameliaon* Lusitanis falso, & falsissime Belgis *Le-guan*. Erat longitudo totius animalis, quod hîc describo (reperiuntur tamen longe majores) ab ore ab extremitatem caudæ, trium pedum & octo digitorum: corporis ambitus vel

crassities, decem digitorum, ubi maxima. Tota cutis eleganter viridis, sed maculis nigricantibus & albis, in modum panni undulati hinc inde variegata. Cutis constat è squamulis, in dorso, cruribus & caudæ initio paulo majoribus, quam in reliquis partibus. Squamæ caudæ omnes æquales, non ut Car. Clusius observat. A cervice ad extremam caudam seriem habet planarum, sed mucronatarum instar ferræ, spinarum secundum dorfi longitudinem, etiam virescentis coloris: suntque spinæ istæ ad cervicem majores, semperque minores fiunt, minimæ in extremo caudæ. Caput longitudinem habebat duorum digitorum fere aut paulo minus, singularibus squamis, majoribus quam in aliis partibus tectum: colli longitudo sesquidigiti, crassities quinque. Magnos & claros habebat oculos nigricantes, & binos nares patentes in prona & fere extrema capitis parte: singulæ mandibulæ, exiguorum dentium & nigricantium & brevium numerum habebant, & os linguam crassam: Pone caput in utroque latere albicantem maculam instar branchiarum in piscibus: sub mento ingluviem ad pectus usque propendentem, maximam partem nigricantis coloris, quam contrahere potest & cum irascitur vel terrore afficitur propendere sinit. Ab ore ad ingluviem seu in collo inferiori etiam habebat spinas quales in dorso. Quatuor cruribus erat præditum & totidem pedibus, quorum quisque quinque digitos continebat; cruraque & pedes squamis tecti ut reliquum corpus. Bina anteriora crura breviora posterioribus, & non ita crassa, longitudo quatuor digitorum aut paulo minus, usque ad pedes scilicet. Pedes autem anteriores longi unum digitum aut paulo minus; digiti quinque & in iis medii breviores, quam medii posteriorum pedum: intimus & extimus digitus binis articulationibus, duo illis proximi tribus, medius quatuor constabant: omnium ungues nigri incurvati & breves instar avium. Posteriora crura longiora & solidiora anterioribus, nimirum longitudo eorum usque ad pedes, eadem quæ crassities colli vel caudæ prope corpus, nimirum quinque digitorum; pedum posteriorum longitudo unius pedis aut amplius: digitorum prior extimus anteriorum digitis extremis æqualis magnitudine & articulationibus duabus, sequens hunc tribus, tertius quatuor, quartus qui longissimus, quinque; quintus seu ultimus versus caudam etiam quatuor æqualis cum tertio longitudinis: ungues ut in anterioribus. Cotyledonum series nulla ut Clusius alias observavit. Saltem postica crura (tam superius quam inferius) instar humanæ suræ se habebant, priora autem non item: Crassities caudæ proxima corpori erat quinque digitorum, & attenuabatur semper donec in extremitate plane esset exilis & acuta instar subulæ. Quum mactassém movebatur adhuc pelle detracta & cor exemptum subsiliebat. Habebat in utroque latere ova ultra decem, quædam cerasi magnitudine, quædam & minora: pinguedinem insignem instar gallinarum: in ventriculo insignem copiam fructuum, maxime limonum dulcium, quibus pro cibo erat usus: comedunt etiam farinham Mandiocæ aqua madefactam. Diu in ediam tolerare possunt, habui ad duos aut tres menses sine omni cibo & potu, & denique aufugerunt, ita ut judicem sine dubio famem diutius ferre posse. Caro boni est saporis, cocta & diu frixa butyro, & æque bene sapit ac caro pullorum aut cuniculorum. Vigesimo octavo Maij, 1640. mactavi & secui unum, pinguedinem habentem multam instar gallinæ. Partes internas, cor, pulmones, jecur,

cur, vesiculam fellis, renes, vesicam, genitalia vasa, habet ut alia animalia: amplum jecur; duplicem ventriculū, unum anteriorem, in quem cibum prius recipit, hinc intestinum habet minimi digiti crassitie, ac decem circiter digitos longum, cui annectitur alter ventriculus; ubi cibus plane concoquitur: hinc cætera intestina usque ad rectum. In anteriori ventriculo magnam copiam farinæ Mandiocæ & Milii Angolensis crudi habebat: Posterior major totus semicocto cibo plenus erat, cui multi vermiculi vivi instar eorum qui in caseo generantur, inhærebant: Intestinum ultimum seu rectum stercus continebat. Detracta pelle toti animali & cauda amputata, hæc adhuc movebatur. Vivax animal, nec si quinque aut sex ictus in capite acceperit, moritur, nisi cervix cultro infixio vulneretur, tunc enim cum sanguine vitam effundit. Caudæ caro meris fibris & nervis constat.

Mense Decembri anni 1641. vidi eximi lapidem è ventriculo Senembi, ovi gallinæ mediocris magnitudine & figura, sed compressiorem paulo; exterius glabrum albicantem, interius compositum è tunicis instar Cephæ, ita ut una ab altera separari possit lapide contuso. Coloris erat interius albicantis seu grysei, duræ substantiæ ut *Bezoar*.

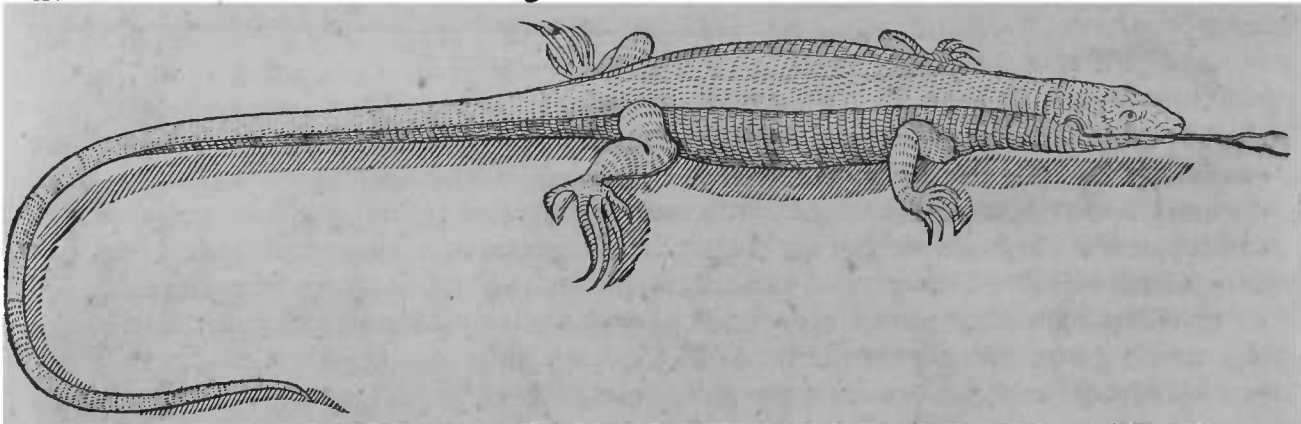
Capiuntur fune, nam arboribus insidere solent, quod Brasiliiani scientes, fusti longo adaptant funem, hoc videns animal, miratur, nec tamen se movet, sed fune se illaqueari sinit & ita capitur, alias currit velocissime. Juniores toti sunt viridis coloris, grandiores ætate variegati fiunt vel cinerei: senes enim ut plurimum sunt fusci vel cinerei coloris.

ANNOTATIO. Dixi de hoc animali, quod in tota America frequentissimum est, descript. Ind. Occident. lib. 1. cap. 1x. Ubi & hoc observavi, Fr. Ximenem scribere; in capite hujus animantis interdum reperiri lapillos, qui præsentissimo remedio lapides renum comminuunt & dejiciunt, dragmæ pondere è liquore idoneo hausti, aut etiam corpori alligati. An autem qui in ventriculo reperiuntur aliquando, eisdem viribus polleant, mihi non constat, periculum posset capi sine ullo, meo judicio, discrimine.

C A P. XII.

Tejuguacu & Temapara. Taraguira. Americima. Carapopeba. Ameiva. Taraguico Aycuraba. Tejunhana. Omnes Lacerti.

TEIUGVACV & TEMAPARA Tupinambis: Lacertus egregius: corporis figura, capit, oculorum, oris, pedum, caudæ, convenit cum Senembi; in hoc autem differt. Primo totius corporis color est niger, elegantissimis maculis albis inspersis variegatus, & versus extremam caudam, sex quasi aculeos habet albos. Secundo cauda crassior in exortu. Tertio caret illis dentatis aculeis per dorsi longitudinem. Quarto in pedibus posterioribus exterior digitus paulo remotior est à reliquis, & brevior. Quinto linguam habet bifidam longam, rubram, glabram, quam velocissime instar serpentis ad digiti longitudinem protrudit & retrahit. Nullam edit vocem: patiens est: lubenter vescitur ovis, quæ cruda sorbet. Mediæ patientissimum animal: detinebam alligatum, sed cum se à vinculis absolvisset, liberum permisi

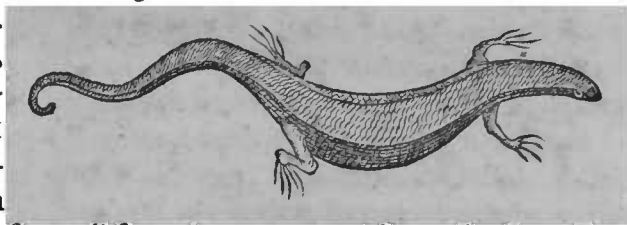
per cubiculum currere, & interdum dedi haustum aquæ è vitro bibendum, ita adhuc obambulat quando sitit, alias toto die in angulo suo ordinario sedet. Libenter incumbit cineribus calidis: vigesimo Martii quispiam partem caudæ calcando detriverat; postea tamen de novo ad duos digitos crevit; primo Julii moriebatur inedia plane tabidus factus, septem enim mensium spacio nihil comederat, tantum aliquando haustum aquæ sumserat lambendo. Caro ejus comeditur.

Plinius lib. 11. Natural. Histor. cap. 37. scribit. *Lacertis bifida est lingua & pilosa*. Idem cap. 50. dicit: Lacertis & serpentibus amputatas caudas renasci. Idem sentit Aristot. Histor. Animal. lib. 2. cap. 20. qui & lib. v. cap. 28. Lacertos non annum vivere, sed tantum sex

menes. Nego ego cum Scaligero in Comentar. pag. 635. Scaliger abscissas vult, sed ego cum Plin. amputatas; nam integra cauda abscissa non renascitur: sed amputatam ex parte renatam vidi.

TARAGVIRA Brasiliensibus: Lacertus in & prope domos, in hortis & ubique frequens: longitudo ejus circiter pedalis; (quanquam reperiantur & minores.) Corpus habet teres, totum squamulis triangularibus cinereis seu leucopæis tectum. Caret ingluvie sub mento; dorsum æquale: nutant velocissime capite quando aliquid vident & celerrime currant motando corpus. Si videant hominem dormientem cui serpens venenatus, aut aliud venenatum animal lædendi causa appropinquat, illum excitant ne lædatur. Coire volens mas leni morfu apprehendit foemellæ cervicem, paulo post ad latus se inclinat, & foemina propriam caudam sursum levando admittit marem, qui pedibus complectitur corpus ejus à tergo. Vide 1. Scaligeri. in Comment. ad Histor. animal. pag. 204. Ubi de similis naturæ Lacerto agit.

AMERICIMA Brasiliensibus; Lacertulus tres digitos longus & pennam olorinam crassus, ubi crassissimus: crura & pedes similis figuræ & tot digitis, ut Senembi. Ocellos habet nigros; corpus autem fere quadratum videtur. Totum dorsum squamulis vestitur leucopæis, latera autem fuscis, caput itidem & crura, cauda vero cœruleis: omnes autem splendent, & ad tactum apprime sunt læves. Digni in pedibus instar setarum porcinarum. Venenosum est animal ut Lusitani affirmant, & cupidum exsugendi sanguinem ex gravidis mulieribus. Referunt foeminam semel tactam ab hoc lacerto, vel solum ejus indumentum, numquam postea concipere.

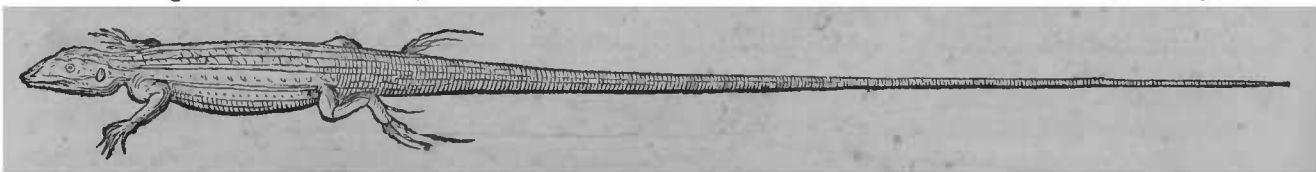

CARAPOPEBA Brasiliensibus; Lacertulus tres, quatuor vel quinque digitos longus, venenatus. Figura corporis est ut reliquorum. Quatuor cruribus & pedibus: in anterioribus quinque, in posterioribus quatuor habet digitos. Corpus totum hepatici est coloris, cum albis notulis, in cauda autem albis lineolis, hinc inde etiam aliquantum flavi mixtum; Oculos habet splendentes & quasi vitreos.

AMEIVA Brasiliensibus & Tupinambis; alia species Lacertorum & superius descriptæ Taraguiræ per omnia similis, excepto quod caudam furcatam habeat, id est, desinentem in duo cornua recta.

TARAGVICO AYCVRABA Brasiliensibus, Taraguiræ alia species, superiori item similis; excepto quod cauda ab initio ubique habet triangulatas squamas parvulas: Caudæ extremitas planis squamulis tecta est, & præterea quatuor maculis fuscis: dorsum & præcipue post caput undatum maculis variis fuscis.

TEIVNHANA Brasiliensibus; Lacertulus est minimum digitum crassus; capite acuminato ut Senembi; oculis nigris, circello aureo: crura habet quatuor ut Senembi; Longitudo

ejus ad posteriora crura est trium digitorum; caudæ longitudo sex digitorum & semis: estque cauda teres & instar aciculæ in extremitate acuminata. Capitulum tegitur squamosa cute; dorsum, latera, & crura superiori latere cute vestiuntur ad tactum molli instar holoserici; cauda autem squamulis quadratis constat minusculis: guttur & infimus venter itidem squamulis quadratis teguntur, majusculis, capitis testa fuscescit: Dorsum & latera superius fusca, vel potius tribus lineis dilute umbræ coloris, & aliquot undis ejusmodi variegatur: latera inferius viridia; superiora autem in fusco linea notat viridis secundum longitudinem à capite ad crura usque posteriora: itemque alia linea viridis est ubi fuscum & viride separantur: inter duas autem lineas ordo est punctorum viridum in fusco, & sub inferiori linea viridi series est punctulorum nigrorum in viridi. Crura etiam in lateribus superioribus obscure flavi seu cerei obsoleti sunt coloris, variegata maculis parvis fuscis: in inferioribus lateribus sunt alba. Cauda quoque superius coloris cerei obsoleti, inferius cerei cum albo mixti. Caput inferius, guttur & infimus venter candidi sunt coloris sanguineis notis variegati. Bifidam habet linguam.

Boi guacu. Ibyara. Serpentes.

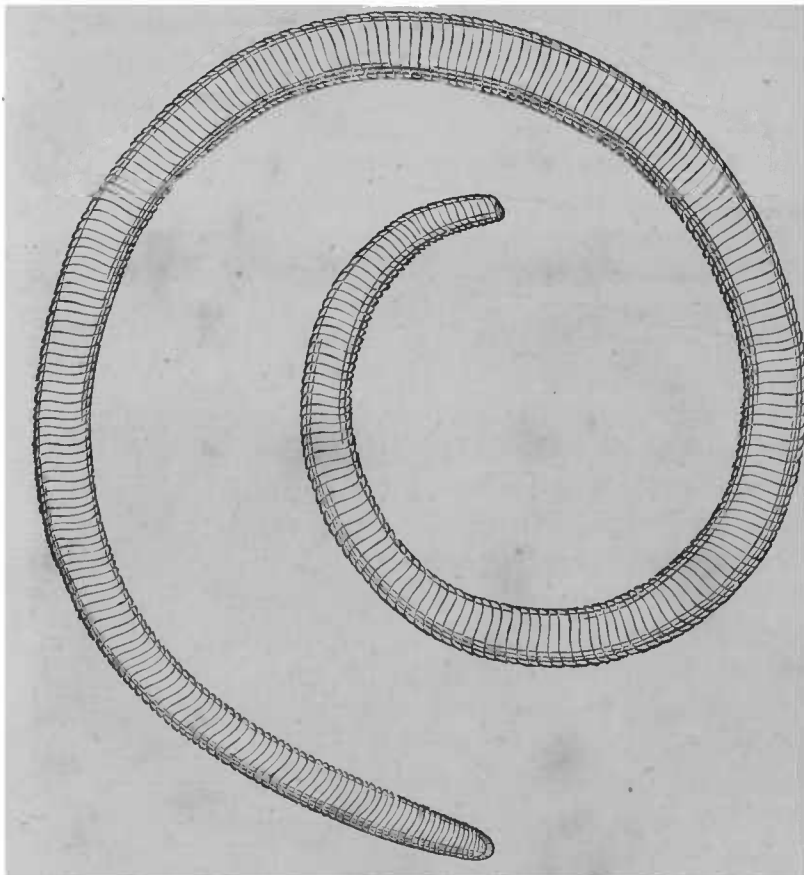
BOI GUA CU Brasiliensis, *Cobra de veado* Lusitanis. Erat pellis septem & semis pedes Rhynlandicos longa, in medio corpore undecim digitos lata, sensim versus caput & caudam in angustiore latitudinem vergens, ita ut eo loco quo caput abscissum, tantum circiter quatuor digitorum latitudinem haberet, & in caudæ extremitate paulo minorem. Tota autem pellis squamis erat tecta certa serie dispositis, in ventre majoribus, in dorso minoribus, ut in omnibus serpentibus: elegantissime autem erat variegata; nempe per medium dorsum secundum longitudinem maculis nigris, quæ cathenæ cujusdam majoribus partibus constantis figuram quasi referebant, ad latera autem utrimque palmum inter se distantes maculæ nigræ rotundæ fere, in quarum centro alba macula itidem rotunda, magnitudinem autem hæ maculæ habebant majorem imperiali: inter hæc, attamen extra illarum ordinem, versus ventrem, iterum utrimque duæ series minorum macularum nigrarum discurrebant.

Ejusdem coloris & similibus maculis accipiebam septimo Augusti 1638. sed majorem priori, crassities enim corporis medii erat tredecim digitorum, longitudo autem octo pedum & supra.

Ejusdem speciei unum accepi vivum tertio Augusti 1638. similibus maculis; longum quinque pedes & quatuor digitos; crassum vero, ubi crassissimus, semipedem. Carnem habebat albam anguillæ similem. Cor exemptum è corpore per quadrantem horæ subsiliebat. In postica parte corporis, septem digitorum intervallo ab extremitate caudæ duos breves ungues habebat quasi avium, citra anum nimirum. Duplicem ordinem dentium acutissimorum, in utraque maxilla. Caput latum & supra oculos in duo tubera elatum.

Ejusdem speciei ingentem accepi sexto Octobris 1638. cujus longitudo erat octo pedum & semis; crassities, ubi maxima, quindecim digitorum; eratque eleganter nigro & albo variegatus; carnem habebat albissimam & pinguem. Carnem sepelivi, & ossa post quadrimestre spacium exemi pro sceletto. Pellem tomento replevi. Spina autem dorsi ossibus constat, & costæ dura spina. Duplicem ordinem habebat dentium in utraque maxilla, quæ itidem duplex erat. Dentes sunt acutissimi, paulum incurvi, acus pectinum referentes, splendide albi coloris, instar matris perlarum politæ. Serpens hic vocatur à Brasiliensibus *Boi guacu*, id est, magnus; nam vidi qui integram capream deglutiverat. Non sunt venenati & caro illorum comeditur.

Alterius speciei mihi allatus decimo quinto Novemb. 1638. cujus longitudo erat quatuor pedum & unius digiti crassities, ubi maxima, quinque digitorum. Squamis in ventre argentei

coloris splendidissimi, reliquo corpore, nigro & albo variegati. Cauda quasi è sex annulis composita erat argenteis. Sex acutos dentes habebat in utraque maxilla.

Habui etiam ferrei plane coloris & in ventre albi, longitudine trium pedum aut circiter, crassitie, ubi maxima, duorum digitorum. Habitant in ædibus & ova gallinarum exsorbent. Sæpius inveni in ædibus & extra plane virides, duos aut tres pedes longos, crassitie digiti auricularis. Amplum his os & nigra lingua: suntque admodum venenosi, vocantur à Brasiliensibus *Boi obi*.

I BY A R A Brasiliensibus, *Bodry* Tapuyis, *Cega* Lusitanis, nostratibus *Blind schleiche*; vulgo fertur duo habere capita, sed falso: inde autem error promanavit, quia tam cauda quam ore ferit & inficit suo veneno, nec facile cauda à capite

discerni potest, quia ejusdem sunt figuræ & magnitudinis: minimi digiti crassitiem æquat, & longi-

longitudine unum pedem & duos digitos circiter. Color est albus splendens instar vitri, & annulis & elegantibus lineis notatur coloris brunni aut ærei. Oculos habet minimos & vix conspicuos, hærent in cute, instar punctuli acu facti. Non procul ab extremitate caudæ anum habet, instar reliquorum serpentum.

Contra venenum illius nullum dari remedium affirmant Lusitani. Sub terra vivit & illam fodiendo eruitur, victitat formicis.

Plinius lib. VIII. Nat. Histor. cap. XXIII. geminum caput Amphisbenæ est, & ad caput & ad caudam, tanquam parum esset uno ore fundi venenum.

ANNO TATIO. Ambigo an idem sit serpens, quem sub nomine Ibiracuâ descripsimus lib. xv. cap. VI. Americæ nostræ; cuius virus tam vehemens censetur, ut homini quem momorderit, quantocyus sanguinem ex oculis, auribus, naribus, gutture & inferioribus partibus corporis expellat, tanta copia, ut nisi statim subventum fuerit, emoriatur.

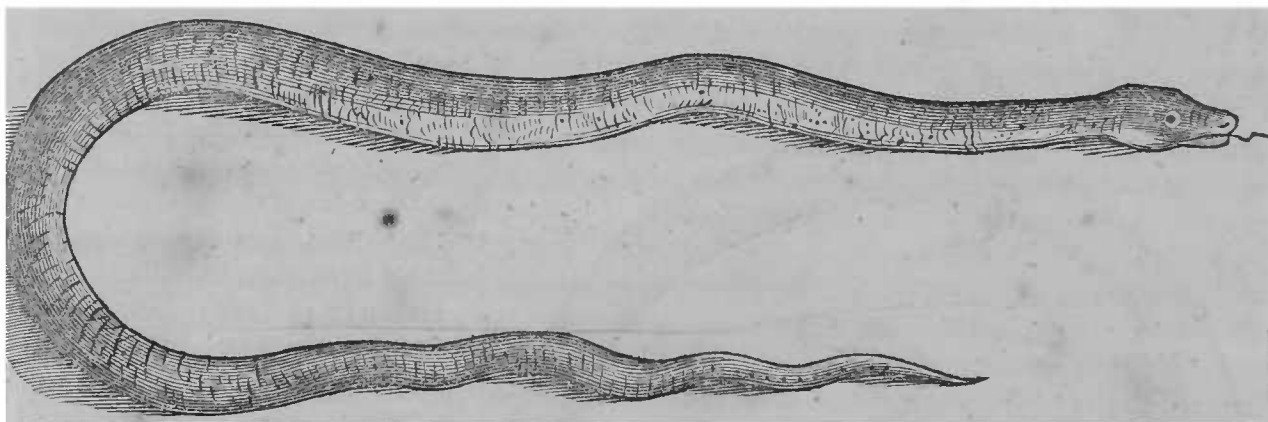
C A P. XIV.

Ibiboboca. Boicinga. Curucucû. Boitiapô. Serpentes.

IBIBOBoca Brasiliensibus; *Cobra de Coral* Lusitanis: serpens duos pedes longus & pollicem humanum fere crassus, ubi crassissimus; nam versus posteriorem partem teres est & acutus instar subulæ. Totus venter est albus & splendens, dorsum & latera tincta. Caput habet squamulas albas cubicas, ad ora nigras, hinc cinnabria sequitur macula cujus squamæ per ora nigra, & ita semper rubra macula est, hinc sequitur nigra, hinc alba, iterum nigra, hinc rubra & sic deinceps. Rubra macula plus uno digito est longa, duæ albæ & tres nigrae simul suntæ sesquidigitum longæ, æquales inter se: nigrae autem maculae totaliter sunt nigrae, albarum autem ora nigra. Venenatus est serpens.

ANNO TATIO. Lib. xv. cap. VI. Americæ nostræ, hunc Serpentem ex auctore Lusitano ita descripsi: pulcherrimus anguis, nigro, rubro atque albo colore, caput totumque corpus distinctus: verum omnium serpentum longe virulentissimus, & tardissime se promovens.

BOICININGA & BOICINININGA & Boitininga atque etiam Boiquira Brasiliensibus: *Ayug* Tapuyis: Lusitanis *casta vela*, Belgis *Kaetel-flange* / Serpens quatuor pedes & tres digitos longus corpore in medio crassiori, versus utramque extremitatem vero atte-

nuato; in medio autem ubi crassissimus, brachium humanum prope cubitum crassitie æquat. Venter illius est planus: Caput compressum, sesquidigitum longum & latum. Oculi parvi: lingua teres & bifida. Inter cæteros dentes quatuor habet reliquis longiores, falcatos, albos, acutos instar spinæ, quos retro condere & gingiva occultare potest. In pelle squamas habet ordine positas, crassas, quæque in dorso sunt suas obtinent eminentias, instar Crocodylorum fere, verum haud talis duritiei. Totum dorsum insignitur cathena pallide flava, hamulis illius figura cubica constantibus, fimbriatis nigro: spatium autem intermedium inter quemlibet hamulum fuscescit. Latera corporis flavescentia cubis nigris ordine positis variegantur: nimirum duplex ordo cuborum nigrorum in quolibet latere, & cuilibet angulo hamuli cathenæ dorsalis respondet cubus unus lateralis unius seriei, alter alterius seriei respondet, interstitio duorum hamulorum cathenæ dorso. Venter squamas habet grandiores reliquis quasi parallelogrammas, pallide flavescentes. Caudæ autem in extremitate adnatum est corpus parallelogrammum, paululum compressum, constans quasi hamulis cathenariis singulari modo invicem aptatis, ut cymbali modo serpens sonum eo edat & è longinquo audiri possit. Quot annorum serpens tot partes habet crepitaculum hoc. Serpens decem annorum habet crepitaculum longum duos digitos aut paulo plus, latum quoque plus quam semidigitum. Substantia constat lævi,

lævi, glabra, pellucida, sicca, coloris ex albo & cinereo subfuscescentis. Serpens est apprimè venenatus, nec antidotum cognitum contra illud virus.

ANNOTATIO. Descripsi hunc serpentem lib. xv. cap. vi. Americæ. Accepi autem postea è Novo Belgio (nam & in septentrionali parte Americæ, licet non ita frequentes, reperiuntur) exuvias hujus serpentis cum capite (in quo adhuc dentes illi majores visuntur uti & minores) & cauda: tintinabulum autem constat septem ejusmodi partibus, & est pene duos digitos transversos longum: integra autem pellis pedes quatuor & amplius longa, & novem digitos lata, ubi latissima. Squamarum ordo & color rectissime convenit cum Auctoris descriptione.

CVRVCV CV Brasiliensibus: serpens octo aut novem pedes longus, & crassior quam Boicinga; squamis quidem ut ille figuratus, sed flavescentibus, ac per dorsum maculis nigris grandibus varie variegatus: nimirum in toto flavo macula nigra est grandis, in nigro duæ flavæ, in quibusdam nigris etiam unica flava & sic continue. In ventre squamas longas habet, figuræ ut Boicinga, flavescentes. Serpens est venenatus.

ANNOTATIO. Lib. xv. cap. vi. descript. Indiæ Occident. eundem ex auctore Lusitano ita descripsi: truculentus anguis & plurimum metuendus, interdum quindecim palmos longus: præcipuum illi venenum in capite, ideoque barbari intercepto quanto citius caput amputant & cooperiunt humo.

BOITIAPO Brasiliensibus; Lusitanis *Cobra de cipo*; serpens septem aut octo pedes longus, brachium humanum crassius; teres, ac in postica parte instar subulæ acuminatus; coloris olivacei, in ventre flavescent. Vestitur squamulis elegantibus quasi triangularis. Viçtitat ranis; Est venenatus.

ANNOTATIO. Auctor Lusitanus quem in descript. Americæ lib. xv. cap. vi. secutus sum, vocabat *Boitiopua*, sed docuit me alter dicendum *Boitimapua*: quasi dicas anguem longo rostro præditum, teres & oblongus serpens, qui ranis solummodo viçtitare dicitur; Barbari affirmant foeminas steriles reddi foecundas: si lumbis illarum hic serpens affricetur.

Eodem capite, plures serpentes descripsi, quorum Auctor noster non facit mentionem, curiosi requirant.

CAP. XV.

Rana. Testudines variae. Crocodilus.

RANA in arboribus degens hîc reperitur, mediocris magnitudinis: tota ex flavo albicans superius, at inferius per totum lutei coloris; crura postica medietate inferiori etiam lutei coloris, sed transversim lineis nigris variegata, ut & latera ventris.

JABOTI Brasiliensibus, Testudinis terrestris species, Lusitanis *Cagado do terra*. Testa nigra est tecta, cui multæ figuræ hexagonæ sunt insculptæ. Rostrum habet ut reliquæ. Caput & crura sunt fusca, verum maculis ex umbra variegata. Iecur hujus saporis est optimi, & antecellit omnium animalium jecora suo sapore.

JVRVCA Brasiliensibus, *Tartaruga* Lusitanis; Testudo marina: loco pedum habet quasi alas; anteriorum quidem quamlibet sesquipedem circiter longam, posteriores vero breviores: caudam acutam conicam: oculos nigros magnos, os edentulum & instar rostri volucrum. Habui quarum testæ tres pedes erant longæ, duos latæ & supra. Costis ipsius inferuntur testæ, ad quodlibet latus octo: anteriores breviores, mediæ longiores, posteriores iterum breviores. Ova illarum comeduntur uti & caro. Ponunt autem ova sua ad littus maris, foveam in arena facientes & dein arena tumulantes. Sæpius inveni vestigia illarum ex mari egredientium & retro abeuntium. Reperiuntur autem variae magnitudinis. Habui quarum longitudo erat quatuor pedum, latitudo trium: tantæ molis ut à quatuor robustis viris vix possent moveri. Variis figuris geometricis testæ quasi insculptæ visuntur. Quædam testam nigram habent splendentem, flavis lineis & figuris egregie interstinctam: aliæ aliter conformatam.

JVRVRA Brasiliensibus; *Cagado d' agoa* Lusitanis: minor est reliquis testudinibus: Testa superior decem digitorum habet longitudinem, latitudinem autem novem, convexitate considerata: Inferior testa novem digitos longa, quatuor & semis lata & plana: Ellypticam autem figuram habet superior. Infra testam se abscondere potest; & collum rursus ad trium digitorum longitudinem foras extendere. Caput tres digitos crassum, & paulo oblongius; nasus elevatus & acuminatus: os amplum; oculi nigricantes, pupilla nigra. In pedibus quatuor ungues oblongi, nigri; cauda brevis acuminata; cutis rugosa & quasi squamis constaret: Testa superior fusca, inferior flavescent. Ova ponit subrotunda dimidii gallinacei magnitudine, testa alba ut ova gallinarum, boni saporis si frixentur. Comedi aliquoties.

Accepi vigesimo Julii anni 1639. unam & per aliquot dies batatas ipsi præbui pro victu &

H h

tunc

tunc ova ponebat quotidie; postea nihil dedi, & vixit tamen ad finem Aprilis anni 1641. tantum paucissimam aquam interdum sumens, & semper sub tecto meo residens, ita ut viginti & unum menses in ediam toleraverit. Sonum edit instar ranæ brevem *Kick Kick*, tantum semel aut bis singulis vicibus sonum edit, idque rarius.

JACARE Brasiliensibus, *Cayman* Æthiopibus in Congo; *Crocodilus* Latinis. Habui sex, septem, octo etiam novem pedes longos. Caput paululum compressum habent; os subrotundum seu ovalis figuræ. Oris hiatus amplus, nam longe ultra oculos id aperiri potest. Dentes habet in superiori & inferiori mandibula multos, acutos, quosdam longiores, quosdam breviores. Mandibulam autem superiorem movere potest: Linguam habet nullam, sed tantum membranam, quæ mandibulæ interiori interjacet & linguæ figuram refert, quam tamen sustollere non potest. Oculos habet magnos rotundos, claros (non suillos) cæcios, pupilla nigra: quatuor crura & pedes, quorum duo anteriora teneriora sunt (ne nimium grassari posset) breviora & quinque digitos continentia in pedibus, quorum tres interiores ungues nigros habent more avium, duo exteriores carent unguibus: posteriora crura crassiora & longiora, quatuor digitos continentia, tribus itidem unguibus nigris instar avium, unus exterior caret ungue. Corpus autem in longam extenditur caudam. Totum corpus vestitur cute squamata, ac in capite & tota superiori parte corporis, ac cauda loricata. In toto autem inferiori corpore squamæ quadratæ fere sunt, atque ad tactum molles & glabræ: in lateribus varias rotundas figuras habent squamæ ac tuberculis scatent, & sunt partim nigri, partim flavescentis coloris. Eodem modo se habet in caudæ lateribus, & cruribus. Superius autem caput firmissimum, munitum testa, ex nigricante & flavo mixti coloris: Collum superius itidem tuberculis majoribus exornatis squamis vestitur. Totum dorsum autem cum magna parte caudæ, transversim multis parallelogrammis longis tegitur; suntque illæ squamæ duræ ex flavo & nigricante mixtæ, ac talibus certis intervallis exaltatæ. Ultima caudæ medietas, firma pinna superius erecte stante ad finem usque dotata est: qua inter natandum, more piscium, se gubernat. Est autem illa pinna multis squamis quasi composita, flavi coloris & eleganter variegata lineis nigricantibus. Tota porro cauda quasi annulis nigricantibus cingitur, reliqua pars interjacens est flava, itidem elegantibus striis nigricantibus intertexta.

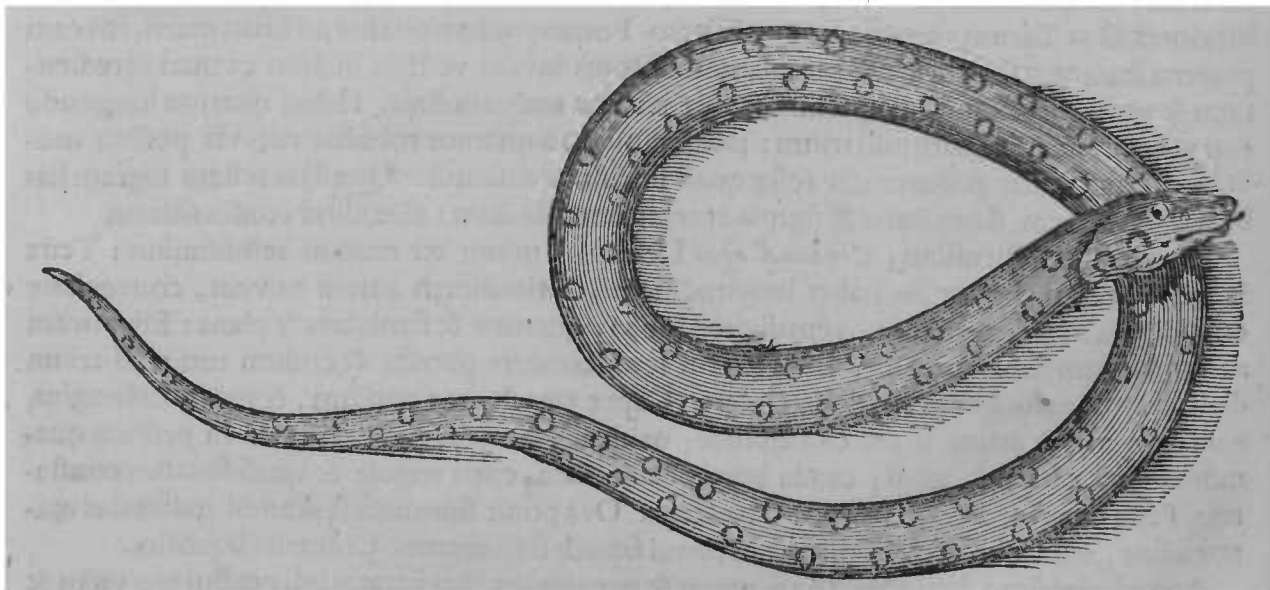
Carnem habet albam instar piscis, nec plus sanguinis quam illi in parva quantitate. Nigritæ comedunt carnem. Ova ponit gallinaceis fere majora, figuræ pene cylindricæ, esui apta & boni saporis, quæ comeduntur: testam habent albam, tuberculis quasi insignitam, durissimam. Sæpius viginti octo, aut triginta in uno nido invenias.

In ventriculo hujus animalis caneros multos inveniebam, & ungulas alicujus animalis.

ANNOTATIO. Vide quæ lib. v. Descript. Ind. Occidental. cap. iv. dixi de hoc animali è Fr. Ximine; & observavi remedia quæ ex glandulis illius sub gutture positis præparantur: atque etiam è ventriculo illius: sed præteritum quod idem scribit; animal hoc cum alio cibo destituitur, devorare lapillos, eosque sæpe in ventriculo illius reperiri semiconcoctos; quorum pulvis haustus singulare remedium sit adversus lapides qui in renibus hominum nascuntur.

Amore pinima.

Hujus serpentis tantum iconem inveni sine ulla descriptione; nisi quod pictor addiderat, duos & semis pedes longum esse & cutem illius fuscam, maculas autem luteas interius, in ambitu autem brunnas.

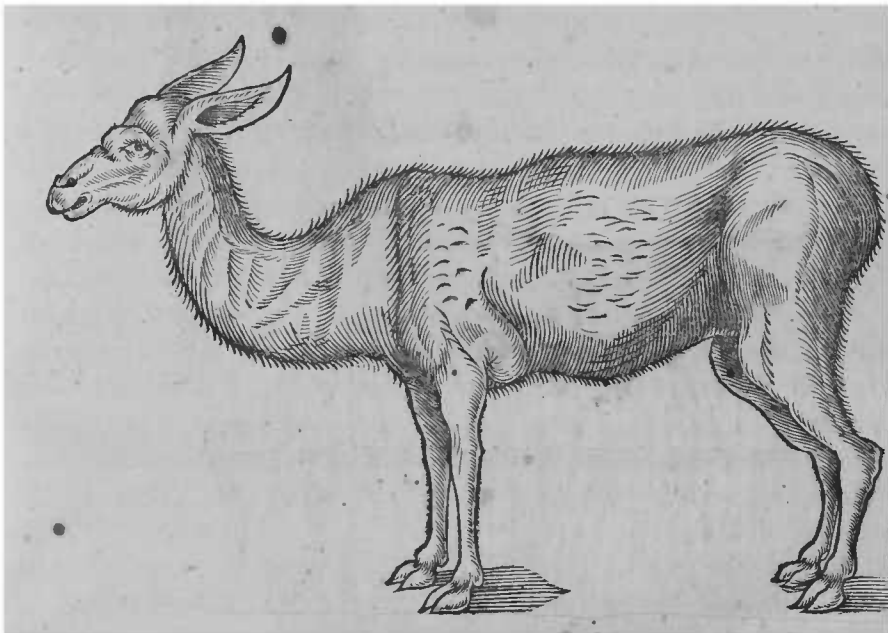

A P P E N D I X

D E

Ovibus Peruanis & Chilenfibus.

CUm in descriptione Indiæ Occidentalis de animalibus agerem Peruviae peculiaribus l. x. c. iv. Ex Acoſta qui omnium optime ſcire poterat dedi hiftoriam ovium Peruvianarum, ut vulgo audiunt; & quidem duas eſſe dixi illarum ſpecies: unam quæ lanigera ſit & Paco appelletur, alteram quæ pene nuda levibus tantum villis teſta eſt. Prioris generis etiam in Chile reperiuntur; ſed antequam de Chilenſibus dicatur, operæpretium fuerit, poſterioris quoque, ut ego autumo iconem & deſcriptionem ex Epistol. P. And. Maſthioli huc traducere ut differentia facilius pateat. Is itaque lib. v. Epistol. ad Ioan. Odoricum

Melchiorium, &c. ita inſit: Emit Sereniſſ. Princeps meus paucis ante diebus, à Theodorico quodam Neus Colonienſi, animal quoddam quod ille ex Peru occidentaliſum Indiarum regione primum eſſe allatum & inde Mitteloburgum Selandiæ civitatem aſſerebat.

Refert hoc animal partim camelum, partim cervum, adeo ut recte quidem græco idiomate ἐλαφοκάμηλον appellari poſſe crediderim. Longitudo totius corporis à cervice

ad caudam ſex pedum eſt: altitudo vero à dorſo ad pedis plantam quatuor tantum, & colli longitudo à ſcapulis ad cervicem, duum. Capite, collo, ore, ſuperioris præſertim labii ſciſſura, ac genitali Camelum fere refert. At caput oblongius eſt: aures habet cervinas, oculos bubulos. Anterioribus dentibus in ſuperiori mandibula caret, ſed molares utrimque habet ut biſulca fere omnia, & ut illa etiam ruminat. Dorſo eſt ſenſim prominente quod per incuriam à pictore neglectum eſt. Scapulis prope collum depreſſis, lateribus tumidis, Ventre lato clunibus altioribus: & cauda brevi ſpithamæ fere longitudine: quibus omnibus cervum fere refert, quemadmodum etiam cruribus, præſertim poſterioribus, pedes illi biſuci ſunt, diſducta anteriori parte diſiſſura. Ungues habet acuminaſ, qui circa pedis ambitum in cutem craſſam abeunt. Nam pedis planta non ungue ſed cute ut in multifidis & in ipſo Camelo contingitur. Retromingit hoc animal ut Camelus & teſtes ſubſtriſtos habet. Pectore eſt amplo, ſub quo ubi thorax ventri connectitur, extuberat globus, ut in Camelo, vomiciæ ſimilis, è quo neſcio quid excrementi ſenſim manare videtur. Color colli, cervicis, pectoris & anteriorum crurum eſt illi albus, reliqui vero corporis ſubruber, vel ex nigro ruſcens. Roſtro tamen eſt nigro & anterioribus cruribus à genu albicantibus. Cicur ac manſuetum eſt animal, ſed frigoris impatiens, ut alia quæ ad nos è calidis regionibus aſſeruntur. Neminem offendiſ: ſed miro admodum ingenio ab illata ſe vindicat injuria. Nam ubi aliquis illud vexet, vel circa clunes opprimat, non calcibus aut morſibus ſe defendit, ſed vomitu vel cibi vel humoris in vexantem retrorſum cum impetu ejaculato, ob protenſam colli longitudinem. Salaciſſimum hoc eſſe animal, id mihi conjecturam facit, quod cum ſui generis ſcæmellis ſit deſtitutum, magna cum prurigne capris ſe commiſceat, non tamen erectis, ut alias capræ hirco aſcendente ſolent, ſed humi ventre accubantibus, ita cogente animali anterioribus cruribus. Itaque ſuperascendens coit, non autem, ut falſo de retromingentibus animalibus affirmat Ariſtoteles, averſis clunibus. Adeo venere vernali autumnaliſque tempore ſtimulatur hoc animal, ut illud viderim humile quoddam præſepium avena reſertum conſcendiſſe, genitaleque illi magno cum murmure tamdiu confricaſſe, quouſque ſemen redderet, plurimis una hora replicatis vicibus. Non tamen concepeſe capræ huiusce animalis ſemine reſertæ, quod, ut puto, vi coactæ illi proſtiterint continuo balantes, tum quod cum hoc animali earum non conveniat ſpecies. Indicam ovem appellabat hoc animal, qui illud ad nos aſſevexit, atqui à

H h 2

noſtris

nostris ovibus quantum distet, tu ipse judicare poteris. Haftenus Mathiolus. Ab his autem plurimum differunt oves illæ Chilenses, quarum hanc iconem nostri attulerunt ad vivum expressam.

In qua observandum omnia satis quadrare, quo ad corporis compositionem; præterquam quod postici pedes ungulas bisulcas habeant, priores autem in quatuor divisos ungues & quod prolixis admodum villis lanæ vestiatur, quam imprimis commendant. Cæterum natura bene convenit cum præcedentibus, ita ut haud dubium sit unius generis animal esse, tantum ratione cæli sub quo degit variare: nisi forte inter utrumque sit distinctio illa, quam observavimus in descriptione Ind. Occidentalis; ut omnino existimo. Sputum ejaculatur in vexantes; & scribit P. Alonso d'Ovaglie in Historica Relatione Regni Chile, vulgo credi in parte corporis humani quam sputum illud contigerit scabiem generari: quæ reliqua sunt de hoc animali dicenda, pete ex Historia nostra novi Orbis.

GEORGI MARCGRAVI
HISTORIÆ RERVM
NATVRALIVM
LIBER SEPTIMVS.
Qui agit de Insectis.

C A P. I.

Iaaciaira. Iatebucu. Tucuracu. Tucurobi. Gaayara.

IAACIAIRA Brasiliensibus, *Escorpion* Lusitanis, Scorpio: frequens in ædibus hîc & notabilis magnitudinis, ita ut vix credam alibi majores reperiri: Visuntur enim quinque aut sex digitos longi & satis crassi. Crura habent octo & duo brachia cum forcipibus, quæ longe extendere possunt: caudam longam arcuatam cum duobus aculeis.

Contra illorum puncturas ipsummet prodest oleum Scorpionum, factum ex oleo olivarum in quo Scorpiones fuerunt macerati; & etiam Scorpio in minimas teratur partes & affricetur parti in qua punctura est.

IATEBVCV Brasiliensibus, Ricinus, Græcis *κροτόν*, Lusitanis *Carrapato*, Gallis *Morpion*; bestiola foeda; lentis magnitudine, subrotunda, plane compressa; octo cruribus prædita, capite quadratæ figuræ prominente, quo se cuti insinuans & cruribus arcte adhærens, rostro suo longo, tereti, quod ejusdem figuræ corpus in quolibet latere habet, in quacunque parte corporis sugendo se ingurgitat ac insignem ibi excitat pruritum, ita ut ex cute extracta per quinque vel sex dies eo loco sanies profluat & vix duodecim aut quatuordecim diebus locus, licet sponte, persanetur. Coloris sunt fulvi sive hepatici, punctulata seu tuberculata cute, versus interiora in dorso, splendentem, triangularem, luridum clypeum habentes. Caput lum quoque luridi coloris: non male figura sua referunt testitudinem terrestrem. Innumeri hîc sunt ac sæpissime corpus habui plenum. Æstivis enim & pluviosis mensibus modo quis semel in campis aut silvis humi confideat, statim plenus fit ejusmodi insectis. Uno tamen tempore majori copia reperiuntur quam altero. Aristoteles in Histor. Animal. è gramine oriri scribit, sed errat.

TUCURACV Brasiliensibus, *Gafanhoto* Lusitanis: Locusta est quatuor digitos longa: crura habet sex; duo priora prope collum brevissima omnium, sesquidigitum aut paulo plus, singula longa: media duo paulo longiora & posteriora duo longissima, nimirum quatuor digitorum, retro reflexa, quibus saltum exercet, quodlibet constat tribus internodiis. Pedes ungulam equinam fere referunt, duobus unguiculis lateralibus. Crura posteriora sunt crassiora, & medietas ultima eorum acutis denticulis alternatim, duplici serie munita. Alas habet quatuor, supra tres digitos longas, exteriores plus semidigito latas, quibus interiores duas tegit, quæ tripliciter complicatæ & sesquidigitum fere sunt latæ. Caput habet quasi equinum, oculis binis prominentibus, ovalis figuræ: barbam cancrinam sesquidigitum longam. Circa collum tegumentum instar cuculli monachorum, demissi à capite & corrugati. Venter constat octo sectionibus. Totum corpus est viride, inferius ac in dorso miniati coloris. Cucullus ille cum capite dilute viridis coloris, ut & barba & duo crura priora, reliqua duo paria crurum etiam viridia, sed maculis albis & fuscis punctata, pedes rubescunt. Oculi colorem habent qualem lapis Bezoar. Alarum exteriorum color cinereus mixtus multo

rubro, fere myagridis floris modo, ac multis venulis sunt intertextæ: interiores alæ egregie rubro, nigro, cinereo, viridi maculatæ tessulatim. Fortitudo Locustarum in posterioribus cruribus consistit: morè felium pedibus prioribus caput & barbam ornare solent.

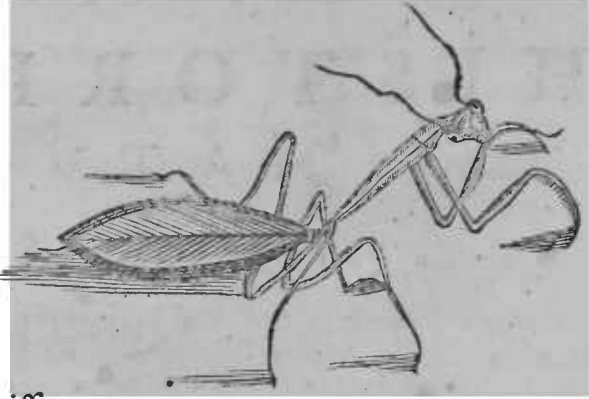
Reperitur hîc & Locusta fusci coloris, præcedente tamen paulo minor, ejusdem licet conformationis.

TVCYROBI Brasiliensibus, alia Locusta plane viridis ut folia arborum, corpore breviori quam major illa: alæ quatuor illi foliis similes, crura sex, collare complanatum, non autem ut cucullus, corrugatum.

GAYARA Brasiliensibus: alia Locusta instar Cameli, plane viridis: corpus vix digitum longum, collo longo & erecto instar Cameli, nimirum digitum longo: caput triangulare, oculis prominentibus, lenticularibus, fuscis. Crura habet sex, duo in summo fere collo, unum digitum longa, tribus internodiis constantia & denticulata in extremitatibus: reliqua duo paria viridia, liventia, quasi folia sicca.

Reperitur hîc & ejusdem figuræ, coloris luridi, seu ut arboris folium deciduum.

ANNOTATIO. Hæc est ex earum genere quæ *Mantes* appellantur, de quibus vide Theatrum. insectorum Thomæ Mouffeti pag. 118. ubi & rationem reddit cur *Mantes* dicantur. Hæc autem Auctoris nostri collum habet longissimum.

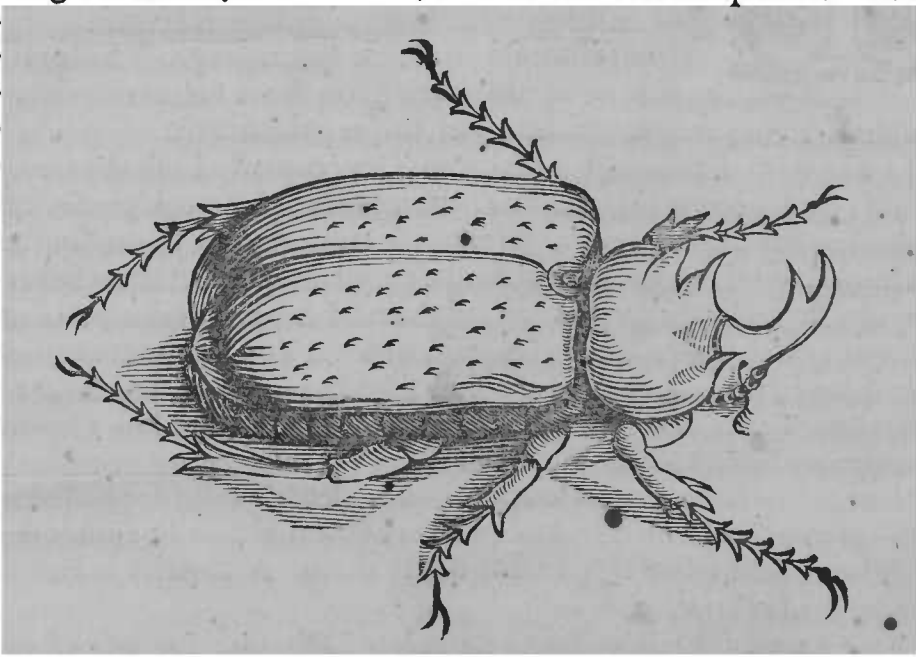

C A P. II.

Enena duæ species: Enena raræ conformationis. Alius Taurus volans.

ENENA Brasiliensibus; *Escaravelha* Lusitanis: Taurus volans. Totius corporis longitudo plus duorum digitorum Rhyndanicorum, crassities autem fere quatuor. Totum

corpus splendide nigrum, sed pilis flavescens opertum, ita ut flavescens videatur. Sex habet pedes (seu crura) duos antè versus, duos ad latera fere directe extensos, & duos post se extensos, nigros omnes, splendidosque & superius raris pilis præditos; in quolibet autem pede tres ungues, cum parvulo digito, qui quasi tertius unguis: suntque crura variis

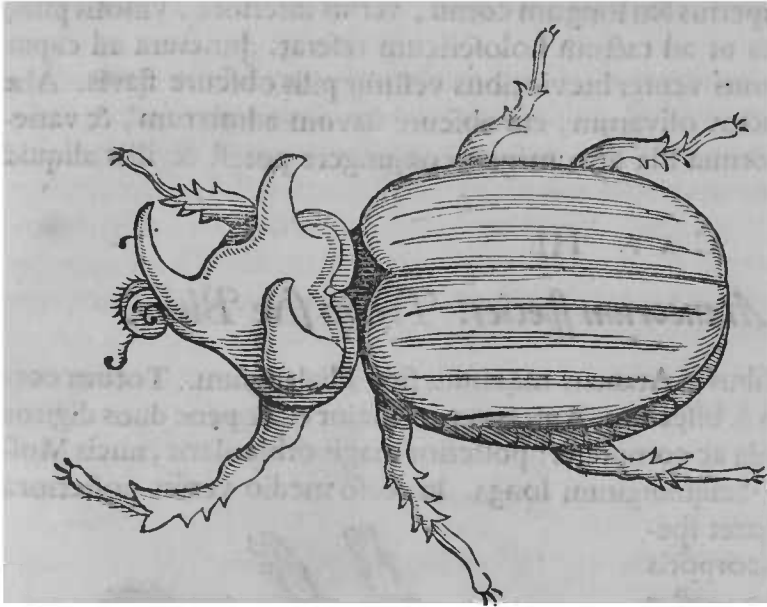

denticulis armata. Vnius fere digiti intervallo à capitis initio (quod minimum) sectio est corporis. Capitale cornu habet magnum, & in extremo sectum, nigrum & splendidum, unum pene digitum longum: oculos nigros eminentes & prope illos duos cirrhus extensos, singulos tribus apicibus, qui in extremitatibus sunt fusci. Prima sectio corporis tricornis, in summitate anteriori habens cornu protensum & paululum deorsum flexum, longitudine dentis humani, & utrimque ad latera unum, ejusdem magnitudinis. Alæ ejusdem coloris cum toto corpore, pilosæ ac duræ. Posterior sectio corporis inferius multas habet divisuras. Prior sectio superne magis rufescit pilis, posterior autem magis flavescit.

TAVRVS volans alius hîc reperitur, paulum diversus à priori: in toto corpore superiori obscure castanei seu nigricantis splendentis coloris, in infimo per totum castanei coloris splendidi. Totius corporis longitudo, duorum & semis digitorum, crassities circiter quatuor. Corporis anterior sectio, unum digitum longa. Caput parvum: oculi nigri splendentes, non tamen prominuli, ut in priori: prope oculos duos habet cirrhus ut prior; proxime

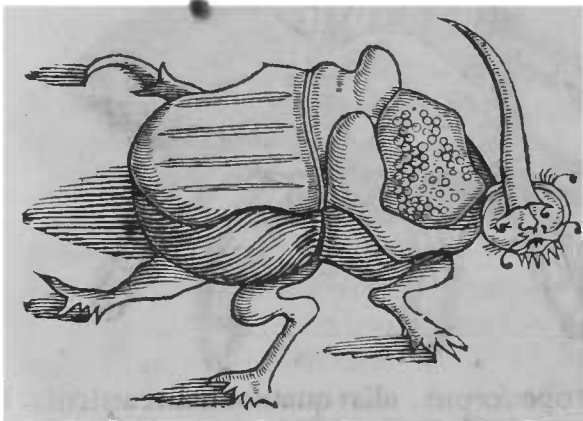
caput

caput cornu erectum & paululum versus posteriora reflexum semidigitum longum; & ad late-

ra in sectione anteriori superius versus posteriora reflexum semidigitum longum; & ad latera in sectione anteriori superius versus utrumque cornu crassum erectum, paulo brevius & obtusius quam prius illud. Alas habet ut alter & corpus ita conformatum: Crura sex tribus juncturis, & tribus digitis & uno minimo pro quarto: media crurum pars inter secundam & tertiam juncturam aculeis pyramidalibus munita: integra autem crura sunt hirsuta pilis castanei coloris, uti & circa os ac in sectione corporis.

TAVRVS hinc quoque alius reperitur raræ conformationis: magnitudo illi eadem cum prioribus; crasso & rotundo ventre: Crura habet sex, singula

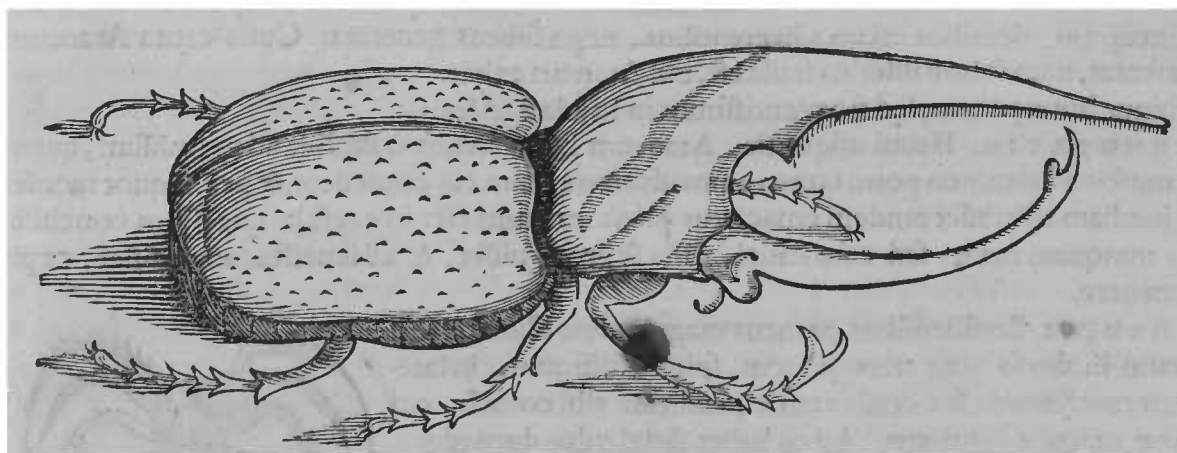

duabus juncturis constantia: anteriora autem quinque processus acutos quasi digitos habent, quibus terram fodiendo citissime sub eam se ingerunt. Alas habet duas striatas; & in prima sui corporis sectione eminentiam sellæ-formem & ante illam foveam seu cavitatem subrotundam, avellanæ majoris capacem, in qua magnus numerus foetuum vivorum visitur, coloris brunni & filamentis quibusdam in fovea annexorum, qui magnitudinem referebant seminis papaveris, sed Megascopio quilibet inditus magnitudinem ostendebat pili, eratque omnibus numeris absolutus & cornutus ut parens. Caput semilunaris fere figuræ & compressum, cui cornu impositum, satis

crassum & plus digito longum, erectum, sed in summitate paulum versus posteriora inclinatum. Pone cornu hujus exortum, in quolibet latere oculus grani milli magnitudine, rotundus, niger, splendens. Totum autem corpus, crura & alæ sunt insignis splendentis coloris, ex nigro, viridi, & aureo mixti; estque totum subtilissimis pilis vestitum.

Validissimus est, nam scatulæ crassæ à me inclusus, ac latere cocto crasso imposito nihilominus se semper exferebat, ut funiculis fuerit coercendus. Hirci pene odorem de se fundit.

TAVRVS volans alius. Crura habet sex, quatuor in posteriore, & duo in anteriore sectione corporis: pedes desinunt in duo lunata cornicula: singulaque habent tenuius tenacu-

lum. Anterior sectio digitum longa in cornu desinit duos & semis digitos longum, teres & paulum deorsum incurvatum, & duos habens veluti dentes versus posteriora. Inferius in antica parte corporis, sub exortu hujus cornu, jungitur caput, parvum quidem, sed & cornu habens sursum incurvatum, duos fere digitos longum, cum processu tripartito in ipso acumine. Oculos habet rotundos, nigros, splendentes, seminis cannabini magnitudine, pone oculos autem duos processus coniformes, contortos, posterior sectio duos digitos est longa, atque alis crassis tecta, cum anterior sectio glabra & solida testa tegatur quæ & in cornu extenditur.

ditur. Tota autem anterior sectio cum cornibus, capite, & cruribus atque inferiore ventre, nigri & splendentis est coloris, & superius seu longum cornu, versus inferiora, villosis pilis, obscure flavis sive luteis vestitur, ita ut ad tactum holosericum referat. Junctura ad caput quoque villosa; crura autem & infimus venter brevioribus vestitur pilis obscure flavis. Alæ exteriores constant testa colore fructus olivarum, cui obscure flavum admixtum, & variegantur sparsim punctulis fuscis. Cornua illa duo magna conjungere potest & illis aliquid tenere.

C A P. III.

Nhamdu sive variae Araneorum species. Tunga sive Bicho.

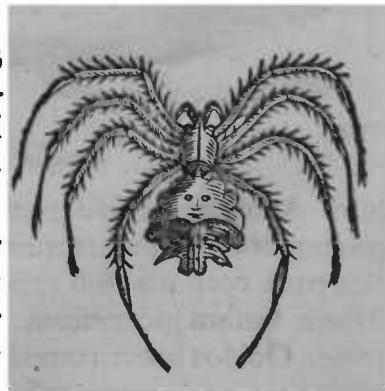
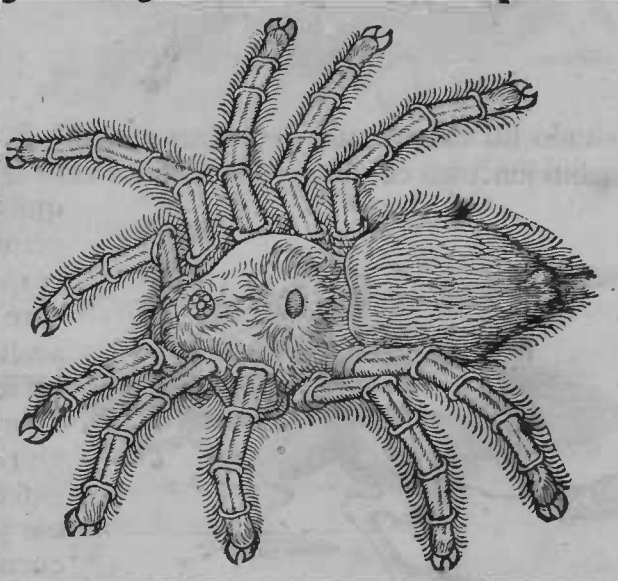
NHAMDV GVACV Brasiliensibus, Araneus maximus sive Phalangium. Totum corpus tres & semis digitos longum & bisectum. Anterior pars major est & pene duos digitos longa, sesquidigitum lata, subrotunda ac compressa: posterior magis orbicularis, nucis Muscatae majoris magnitudine & figura. Sesquidigitum longa. In dorso medio versus posteriora foramen habet umbelicale. Capite caret speciali, sed supra os in anteriori parte corporis ocellos habet minimos splendentes, instar punctulorum; & ad utrumque oris latus, prominentiam unguiformem, semilunarem, semidigitum longam, in extremitate dentatam, dente semilunari nigerrimo splendente, semidigitum longo, & ita binos dentes, quibus pro dentiscalpiis utimur auro inclusis. Crura habet decem, utrimque quinque, priora duo prope dentes duos digitos longa, & præter duplicem articulationem qua corpori conjunguntur, quatuor habentia internodia & in extremitate unguiculum curvum, nigrum, splendidum retrorsum versum. Secundi paris crurum, quodlibet pene quatuor digitos longum & præter duplicem articulationem prope corpus, alias quatuor habet articulationes. Tertium par tres & semis digitos longum, totidem articulationibus, quartum par tres digitos & paulo amplius longum, cæterum ut præcedentia: omnia autem crura in extremitate duo habent exilia cornicula nigra & bisecta ut Cancris. Prope anum habet duos processus semidigitum longos juxta se positos, fili crassioris crassitie, quibus nère solet. Totus araneus vestitur cute pilosa brevibus pilis, nigris ad visum, ad tactum instar holoserici. Per totam autem superficiem crurum partis posterioris, laterum & processuum, qui dentes continent, pili copiosi sunt insparsi, ex albo & gryseo rubidi coloris. Tota posterior sectio corporis in adultioribus plerumque nuda est pilis, & cutis ex albo incarnata. Vescuntur muscis & aliis insectis. Diu vivunt: nam ad biennium in Scatula me aluisse memini, qui certo tempore cutem exuerunt integram, dentibus etiam adhærentibus, nova subitus generata. Cutis exuta Araneum repræsentat, nam solum inferius scissa est, ubi Araneus exivit.

Vbique hîc reperitur, sed frequentissimus in Insula S. Alexii.

ANNO TATIO. Habui aliquoties Araneum hunc vivum è Brasilia ad me missum, quem cum muscis alerem, non potui tamen animadvertere illum eas comedere, & per aliquot menses cum in ediam tolerasset tandem emaciatus plane mortuus est: in capsula qua illum concluseram, nunquam nevit, sed cum semel ex illa se proripuisset, & ad fenestras ascendisset, caput ibidem nère.

NHAMDI Brasiliensibus, araneus magnitudine Cincindela; clypeum in dorso gerit triangularem, splendidissimum, in laterum circumferentia sex conis acutis præditum albi coloris, cui brunnae maculae immixtae. Ad os habet denticulos duos nigrimi & splendidi coloris, incurvatos.

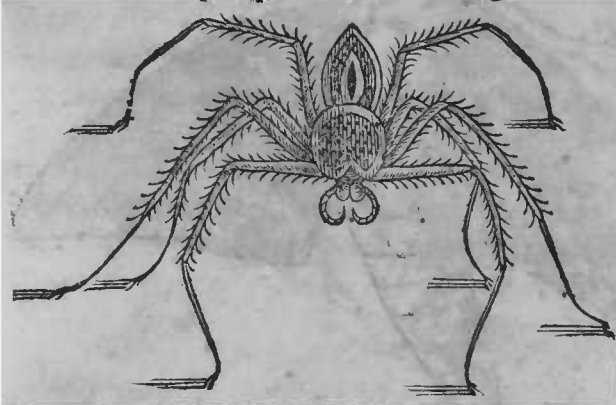
ARANEVS valde elegans, Cincindela superat magnitudine; corpus vix semidigitum longum; anterior ejus sectio minor continet crura octo, duobus internodiis constantia, fere digitum longa, ex flavo & brunno variegata. Posterior sectio major: prior tota argentea, splendens: posterior ad medietatem etiam tota argentea, & in hac ponendo posteriorem partem deorsum, quasi facies humana egregie

egregie apparet, quasi sculpta & argenteo esset obducta: reliqua medietas quasi ex argenteo & brunno glaciata. Similis quoque mixtus color in inferiori corpore. Inveniuntur & duplo majores.

Araneus alius figura præcedenti similis hic reperitur, major tamen. Anterior sectio corporis parva, magnitudine seminis cannabini, sed paulo longior; posterior avellanam majorem æquat: & anterior sectio ut & posterior ad medietatem argentei coloris splendidi, ultima posterioris medietas flavi & maculis duabus argenteis notata, in quolibet latere una; cæterum in flavo illo subtilibus lineis fuscis variegato, varia sibi imaginari quis potest. Crura octo variegata ex pallide flavo & fusco, omnia in anteriori sectione: tenacula ad hæc duo prope os, ejusdem coloris. Telam facit more cæteris communi.

ARANEVS alius, fabæ magnitudine, frequentissimus in ædibus. Prior corporis sectio subrotunda æquat pisum, altera longior & fabæformis. Crura habet octo, in quolibet latere

quatuor, sesquidigitum longa, tribus internodiis constantia & quartum est insertio in corpus. Anteriorius etiam duos propedes habet, vix quartam partem crurum longos, quibus apprehendit: duos denticulos nigros, ut maximus. Totus est coloris ex flavo, albo & saturato rubro instar holoserici fusci detriti: pilosum corpus, uti & crura. In superiore corpore magnas habet maculas nigras; crura quoque per intervalla punctulis nigris notata. Hi quoque Aranei cutem exuunt, ut major ille.

Fœtus in orbiculari folle sub ventre progenerant. Noctu texunt. Reperiuntur & hujus speciei, dimidiæ magnitudinis.

Araneus paulo major muscis vulgaribus, cinerei coloris, hirsutus instar holoserici. In lateribus nigro serico vestitus. Crura habet sex, brachia duo, quibus apprehendit, cinerei in totum coloris, punctulis nigris.

Araneus denique & hic reperitur parvulus testa clypeata tectus, instar testudinis terrestris, magnitudine pisi, testa sexangula: capitulum & crura sunt nigra: testa argentei coloris cum maculis nigris elegantissimis.

TUNGA Brasiliensibus, Bicho Lusitanis: Insectum parvulum, figura pulicis, nigricantis coloris, duos cirrhulos in capite pro barba habens, in pulvere more pulicum generatur, & pedibus se insinuat, potissimum plantæ, digitis & sub unguibus, imo & manibus aliquando vidi. Statim autem quando intravit pruritus excitat, qui certum indicium est, itaque Tunga statim acicula eruenda, nam si sinatur, tridui aut quadridui spacio sobolem progenerat innumeram, lendium modo, quæ folliculo pellucido rotundo magnitudine pisi includitur, huic insidet Tunga; hic folliculus acu eruendus & manet in carne foramen rotundum ejusdem magnitudinis, quod sponte sanatur, vel inspargitur pulvis pyrius. Crepitant unguibus isti ut lendes. Familiarissimum malum, sed quod magis per negligentiam incrementum sumit quam per se.

ANNOTATIO. Pleræque Regiones Americæ huic malo sunt obnoxie, & bestiola hæc variis nominibus appellatur, de quibus vide Description. nostram Americæ, lib. I. cap. IV. sub nomine Nigua, & lib. XV. cap. VI. sub nomine Ton.

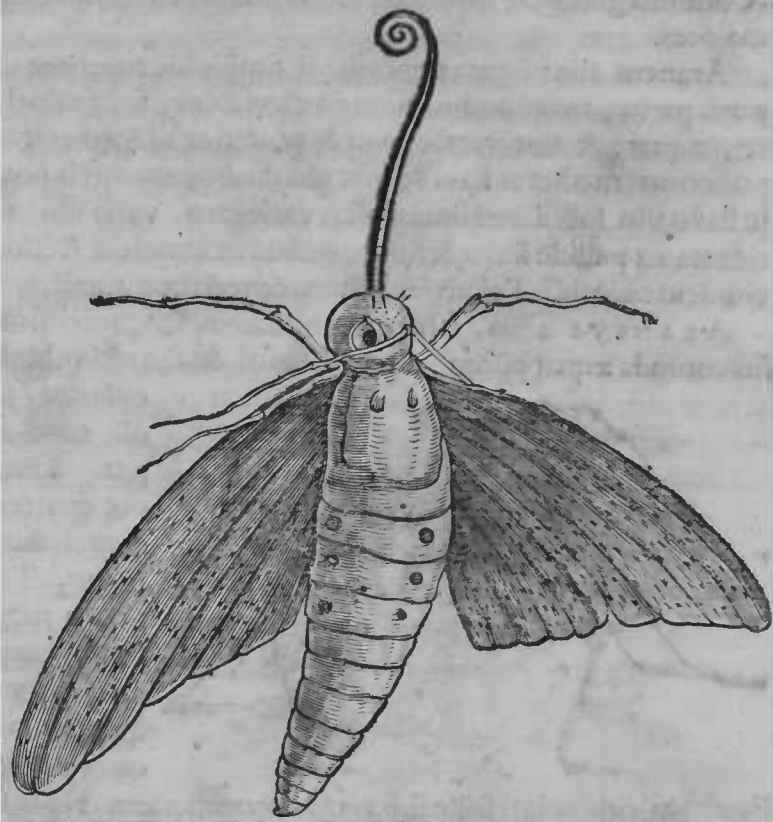
CAP. IV.

Panapanamucu. Panama. Atque aliæ Papilionum species.

PANAPANAMUCV Brasiliensibus, papilio ingens. Corporis, quod bisectum, longitudo est trium digitorum; crassities, ubi maxima, fere duorum. Pyramidalis figuræ: caput habet parvum, nuclei cerasini magnitudinæ: oculos magnos rotundos, nigros non splendentes, prominentes, magnitudine seminis cannabis: nigredo autem apparet duplex in oculis prout vertuntur: superius in capite calvitie glabram & brunam & duo cornicula sesquidigitum longa, quæ versus posteriora vertit; os non transversum, sed secundum longitudinem, in quod pro libitu recondit & exferit promuscidem, brunnam, fili crassioris crassitie, plus quinque digitis longam, quam in spiram convolvens recondit in oris rima. Alas obtinet quatuor, duas priores seu superiores longiores, nimirum tres digitos & semis, sesquidigitum latas: membrana constantes satis crassa, & per longitudinem quasi costis sustentatæ. Crura illi sex priora sesquidigitum longa, reliqua duos; constant autem duabus juncturis, ad quarum posteriorem tres aculei prostant.

Totum corpus & alæ vestiuntur pilis mollissimis, qui tacti facile decidunt, suntque ex fusco cinerei coloris, cum nigro mixti, in toto superiori corpore & extus in alis: in ventre autem albicantis cum pauxillo flavo mixti: sub alis cinerei maculis flavis. Posterior corporis sectio septem quasi divisuras habet, ad quarum quatuor anteriores, in quolibet latere macula extat flava.

PANAMA Brasiliensibus, *Barboleta* Lusitanis, papilio communis: Innumeri hîc reperiuntur & diversorum colorum; omnes quatuor alis, duobus corniculis, sex cruribus, & filo convoluto ad os. Habui cui corpus erat longum tres quartas partes digiti; cornicula fusca, uti & venter & crura aspergine cana; dorsum canum punctulis nigris: Alæ superiores, superius aspergine cani, inferius incarnati coloris, ad oras fimbria nigra & nigro punctulata: Alæ inferiores superius albæ, maculatæ nigro, inferius quoque albæ multo nigro maculatæ & itidem maculis incarnatis; superiorum longitudo fere unius digiti, inferiorum paulo minor.

Dantur & plane albi punctulis variegati fuscis.

Habui albos paulum flavescens, quorum alæ ejusdem coloris, sed ad venas hinc inde discurrentes obscure luteo variegati. In circumferentia autem alarum quasi fimbria nigro & albo variegata.

Habui corpore mediocri, alis maximis, & plus duobus digitis longis, & plus quam sesquidigitum latis: erant autem eæ in inferiori latere obscure flavi coloris & undatim variegatæ punctulis purpureis, fuscis, lineis nigricantibus, maculis aliquot fuscis, una cinerea, paucio albo ad unum latum & circum circulo flavo, hinc linea nigra circumducta, oculum emittente. Alteri lateri alarum idem color, sed ad oras plus fusco undatus fimbriatim, & per medium ambitum cœrulei coloris.

Habui quorum alæ inferiores interius flavæ, fusco intermixto & maculis variarum figurarum plane argenteis splendentibus: exterius eadem luteæ fuscis maculis variegatæ. Alæ superiores interius versus extremitatem fuscæ, maculis argenteis intertextæ, in medio latere maculis nigris, circa exortum cinnabarii coloris maculis nigris, in quarum medio puncta argentea; exterius itidem luteæ maculis fuscis ut inferiores alæ. Horum innumerabilem copiam habuimus in horto Mauritiæ Decembri 1640. qui folia Murucujæ maximam partem absumserunt & innumerabilia ova posuerunt, ex quibus primum erucæ & ex his secundo papiliones prognati. Ponunt autem ova super folia Murucuja papaveris minoris magnitudine, lutea, affiguntque foliis arcte: ex ovis fiunt erucæ parvæ hepatici coloris, quæ in crassitiem pennæ anserinæ excrescunt, nigris aculeis hispidæ, capite nigro bicorni, per corpus quasi ruffo punctulata; hæ absumunt folia Murucuja, & morientes grysea obducuntur pelle seu folliculo, qui post certum tempus se aperit & prodeunt denuo papiliones alati.

Papilio alius totaliter nigri coloris: magnitudine corporis æqualis mediocri olivæ; alis quatuor, cruribus sex, corniculis duobus. Alæ anteriores triangulares, ut in aliis, posteriores oblongæ, in fine processum instar ligulæ habentes. Corpus secundum longitudinem superius tres habet lineas virides in nigro, cui viridi aureus persplendet. Alæ anteriores transversim habent lineas virides, aureo persplendente, angustas, ultima triplo est latior: alæ posteriores versus interiora, strias ejuscemodi latas habent virides: versus exteriora autem transversales latas virides cum aureo colore transplendente, circum circa autem fimbriam albam, quæ & processus ambit.

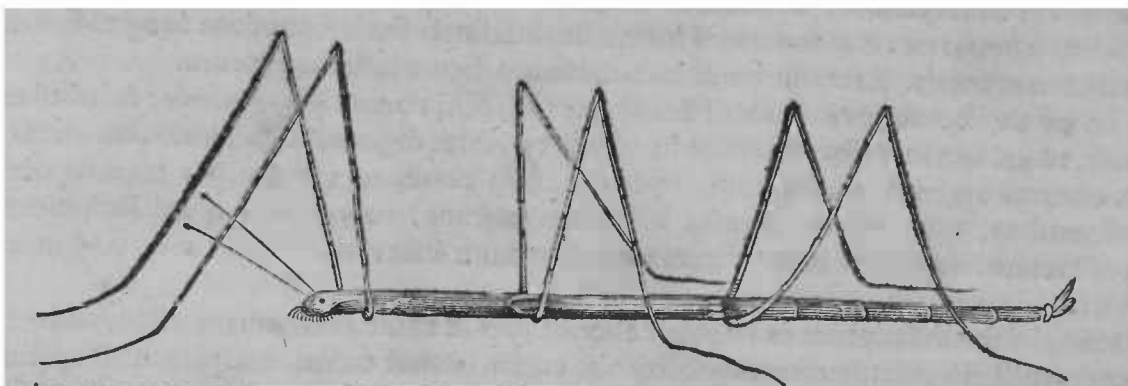
Panapanamucu Brasiliensibus, figura primo plane similis, solum minor & colore differens; duos digitos longus. Caput & anterior sectio cinerei coloris, tribus striis olivacei coloris crassis, secundum longitudinem variegata: posterior quinque habens divisuras, superius olivacei coloris, una linea crassa cinerea secundum longitudinem notata, divisuris pallide

pallide flavis: inferius autem corpus totum cinereum, pauxillo ruffo admixto. Alæ majores sunt obscure olivacei coloris, striis variegatæ è cinereo rufescentibus; inferiores thalassino, nigro, rubro, cinereo variegatæ. Crura & cornicula cinerea: oculi nigri. Cirrus obscure pallidus. Ad tactum se habet instar ferici villosi.

CAP. V.

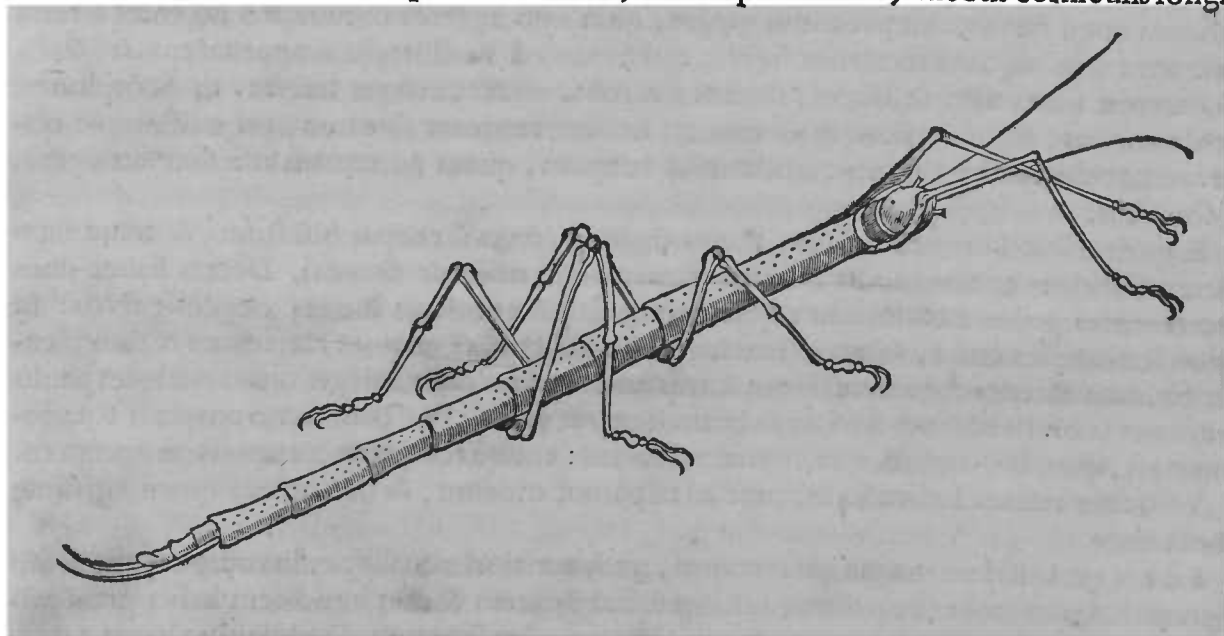
Arumatia duplex. Isocucu. Varii vermes.

ARUMATIA Brasiliensibus, corpus habet teres atque tenue, ad aspectum instar virgulæ è Betula; quinque digitos longum: capitulum figura à reliquo corpore non distinctum; oculos parvos, nigros & ante illos duo tenuia cornicula, directe antrorsum, unum digitum longa; capitulum unica junctura corpori nequitur. Totum corpus juncturas habet duode-

cim, primam qua caput corpori jungitur, secundam statim post hanc, tertiam sesquidigitum à secunda, hinc per reliquum corporis spacium sequuntur adhuc novem juncturæ, brevibus intervallis, usque ad extremum corporis, ubi duo breves aculei exserti. Crura habet sex, singula quinque digitos longa, & juncturas habent quatuor, unam prope corpus, deinde duorum digitorum spatio alteram, posteriorem tres digitos longam: in extremitate autem unguiculus est duobus corniculatis unguibus: junguntur autem corpori, primum par ad secundam juncturam, alterum ad tertiam, tertium ad quartam. Color insecti est in totum cinereus seu gryseus & superius per longitudinem lineæ nigræ ordine ductæ: Crura etiam hinc inde in gryseo quasi nigro maculata.

Inveniuntur majores eo quem jam descripsi, habui enim septem digitos longum, & fere minimum digitum crassum, capite obrotundo, ocellis prominulis, duobus corniculis longis

seu pilis. Crura habet sex; corpus internodia duodecim, prima junctura est capitis & corporis, mox sequitur alia, in quam & capitis junctura in duo brachia, quibus & pedum loco utitur adnexa sunt, quodlibet duos & semis digitos fere longum: tertia junctura longius ab hac distat, habens & duo crura; quarta itidem par crurum habet: sequuntur ceteræ. Corpus denique desinit in acumen & habet aculeum, quem quasi in vaginam recondit. Color ligneus, tuberculis quoque parvulis corpus scatet, præcipue inter brachia & secundum par crurum. Si hominem feriat aliquem tremorem excitat in toto corpore: non facile autem alicui nocet, nisi quis manibus premat aut pedibus.

Isoconv Brasiliensibus, Vermis est quatuor digitos longus, pollicem crassus, novem flexuris constans, cujusmodi lumbrici: crassities ubique æqualis, cauda desinit in tres aculeos complicatos. Superius in corpore prope caudam corniculum habet durum, eminens. Caput è cute eminet fabæ magnitudine & figura; os minimum ut cicadarum, oculi nulli, pedes brevissimi in anteriori parte sex, inter singulas duas juncturas duo; & octo habet prominentias instar parvarum verrucarum, inter sequentes juncturas. Cute tegitur transversis rugis prædita & in utroque latere inter duas singulas flexuras punctulum flavum ovale, magnitudine seminis milii fere. A corniculo quod prope caudam est, transversim ad ventrem in utroque latere linea ex albo flavescens & crassa abit, per totum autem dorsum tendit linea albicans secundum longitudinem. Color totius cutis in dorso mixtus è cinnabrio saturato & albo, in lateribus & ventre virescit, uti & cauda: caput è viridi albescit, progreditur rependo.

Habui ejusdem speciei minorem, elegantis viridis coloris, punctulis nigris & lineis transversis albis inter duas quaslibet juncturas in lateribus.

Nec non unum ex viridi & albo mixtum, duabus lineis flavis secundum longitudinem, ut & similibus obliquis. Excernit viride excrementum, figura instar mororum.

Isoconv Bombyx est, unde & Brasilienses sericum vocant *Ifocurenimbo*: & habui unum Ianuar. 1642. qui inclusus erat folliculo ellyptico, duos digitos longo, pollicem crasso, coloris exterius argentei, lanuginoso, interius glabro constante ex plurimis texturis obscure flavescens, quæ digitis detrahitur in sericum abeunt, more serici quod Bombices nostrates faciunt. Insectum intra contentum mortuum erat, inane, vel nisi cute constans brunna.

Detinui prius descriptum in vitro per aliquot dies & exuit cutem suam effundendo simul copiosam nigerrimam materiam aquosam: & cutem brunni coloris accipiebat. Reperiuntur quorum color totus ater ad aspectum instar holoserici, novem per corpus lineis transversalibus flavis ordine distinctus. Caput, cauda & pedes cinnabrii coloris, super plantas vivit, item quorum color niger, sed circellis seu annulis cinereis subtilibus inordinate variegatus. Item totus ater instar holoserici & secundum longitudinem quasi aureis limbis intertextus.

C A P. VI.

Formicarum variae species. Tapiia. Cupia. Japuruca.

Formicæ hîc sunt tanto numero, ut à Lusitanis *Rey do Brasil* appellentur; quippe in campis, in sylvis ita frequentes semitæ à formicis factæ sunt & fiunt quotidie; quemadmodum apud nos faciunt pecudum greges; quin imo aggeres & tumulos ingentes è terra exstruunt, in modum metarum fœni: qui cumuli à Brasiliensibus appellantur *Inhsaube*. Omnivoræ sunt, nam & fruges, fructus, carnes, pisces, reliqua insecta, ut Scorpiones, Scolopendras, &c. sine noxa depascuntur, sive sint venenata sive non, uti millies ipse observavi: acidis tamen abstinent fructibus ut Ianipaba, quam numquam visæ sunt attingere, & similibus.

Reperitur hic Formica volans, unum digitum longa; corpus bisectum, & tenui ligamento sectiones conjunguntur caput triangulatum necitur corpori. Dentes habet duos prominentes instar falcium: in capite duo gracilia cornicula longa; ocellos parvos: in priori sectione sex crura, tribus articulationibus constantia: quatuor alas tenues & transplendentes, duas exteriores quidem unum & tres tertias partes digit. longas, duas interiores paulo breviores, coloris obscure flavi, cum brunnis oris & venis. Posterior sectio corporis tota rotunda est, splendide brunna, qua nigritæ vescuntur: totum reliquum corpus etiam brunnum.

Velociter terram fodiendo subeunt ad talparum modum, & sata omnia quam citissime consumunt.

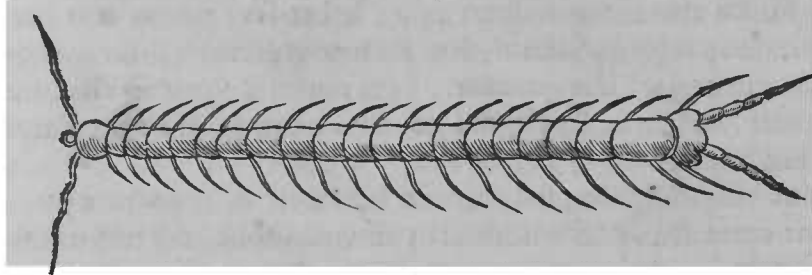
Formica itidem magna hic reperitur, muscæ majori æqualis, cujus corpus pene semidigitum longum atque tripartitum. Ultima sectio figuram & magnitudinem habet grani milii nostratis: media est oblonga, tuberculosa, continens sex crura, semidigitum longa, quatuor juncturis constantia. Anterior sectio (sive caput) inter reliquas crassissima, figuram habet cordis, ut vulgo pingitur, ac antcrius duo cornicula & binos dentes nigros, curvos & instar forcipis exsertos. Oculorum pupilla paulum nigra, cæterum totum caput veluti oculus est. Anterior & postica pars corporis splendide punicei coloris, media autem cum cruribus impluviati & non splendentis. Inter omnes maxime splendet caput, utpote quod nihil aliud quam duo oculi magni sibi invicem adpositi in cordis figuram.

Tapiia Brasiliensibus, formica tota atra, circiter digitum longa; caput habet magnum, quadratum; ocellos prominulos, atros; duos forcipes exsertos loco dentium, ferra-

ferratos instar falcis messoriae: duo cornicula semidigitum longa; corpus in tres partes sectum: anterior pars autem oblonga est haud crassa; & continet crura sex, plus semidigito longa; media pars minima & vix lentis magnitudinem æquans, quadrata fere: ultima omnium maxima, ovalis, acuminata: hæ tres partes tenui quasi filo sibi invicem sunt annexæ. Tota formica atra, splendens, crura itidem, quæ & pilosa; quorum tamen par antè circa extremitates aurei est coloris.

CVPIA Brasiliensibus, formica est castanei coloris; caput illi magnitudine milii nostratis, & figura cordis, colore spacio: ocelli parvi & nigri: duo cornicula; forcipes quoque duo exserti pro dentibus: Anterior sectio corporis pisi habet magnitudinem; ferme rotunda, obscure castanei coloris; & sex crura spacio; posterior sectio paulo major anteriore, rotunda, castanei coloris. Totum insectum tegitur minutulis pilis estque hirsutum; certo tempore quatuor acquirit alas, posteriores minores anterioribus, easque rursus suo tempore amittit, quod ipsemet vidi.

JAPURVCA Brasiliensibus, *Cenipta* Lusitanis; **Dupsend-been** Belgis: *Scolopendra*. Insectum quatuor circiter digitos longum; plurimas habens juncturas; obscure flavi coloris & in con-

junctionibus nigricantis: in quolibet latere viginti habet pedes: caput compressum; latiusculum, fuscum: cornicula duo, sub ore duos dentes instar forcipis. Cauda illius est furcata & definit in duo quasi cornua. Venenatum est animal.

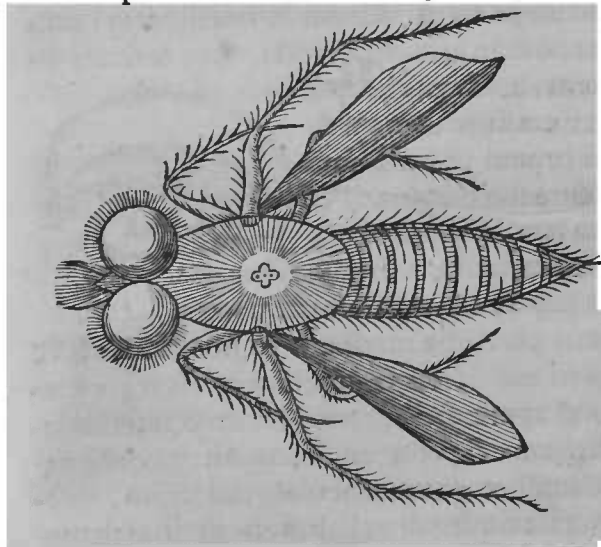
Vidi Millepedem semipedem longum & digitum meum minimum crassum. Admodum frequentes sunt in ædibus.

Reperitur hinc & millepès argentei coloris, magnitudine quidem nostratium, sed paulo longior, versus anteriora corporis habens sex pedes, duos posterius longiores, cæteros breviores, plane argentei coloris & leviter hirsutos: duo item cornua ejusdem coloris, ac caudam furcatam; præterea in toto ventre adhuc minimos pediculos, quibus innititur ad parietes & inter libros reperitur.

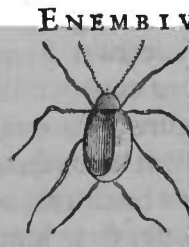
CAP. VII.

*Culex elegans. Enembiu. Ambua. Quicimiri. Mberuobi.
Et aliæ Muscæ.*

CULEX paulo major vulgaribus tinnulis, hinc reperitur, elegantissimi coloris: crura habens sex maxime exilia brunni coloris splendentis, raris pilis hirsuta: caput rotundum, in duas partes veluti fissum, superiusque ex viridi elegantissimus aureus color resplendet ad latera purpurascens. Posterius corpus definit in aculeum satis longum, superius ex viridi elegantis aurei coloris, & pilis raris hirsutum: habetque quinque juncturas subnigricantes: alas duas tenues, satis longas, iridis colores repræsentantes, imo superantes: in capite cornicula duo: sed hæc omnia tantum per megascopum observari possunt.

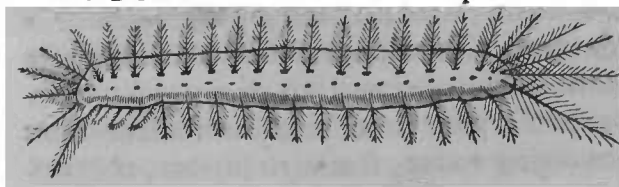
Posterius corpus definit in aculeum satis longum, superius ex viridi elegantis aurei coloris, & pilis raris hirsutum: habetque quinque juncturas subnigricantes: alas duas tenues, satis longas, iridis colores repræsentantes, imo superantes: in capite cornicula duo: sed hæc omnia tantum per megascopum observari possunt.

ENEMBIU Brasiliensibus, insectum est magnitudine pistacei, figura scarabei seu tauri volantis: cornua habens sex, duo cornicula in fronte; alas duras & glabras; Anterior sectio seu caput politi sapphyri colorem habet, uti & cornua & cornicula; alæ sunt

virides, aureo colore transplendente, insignis coloris.

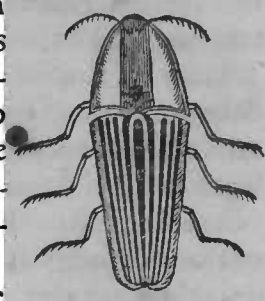
AMBUA Brasiliensibus, *Centopea* Lusitanis: vermis frequens super planta Jurepeba: duos

digitos longus, & majori penna anserina crassior, teres sive cylindricus, nigerrimus: capitulo splendente nigro, & maculas majusculas albas habens, in lateribus ordine positas: pedes octo, satis crassos, sed breves nigerrimos. Totum

tum corpus pilis duriusculis eleganter flavis vestitum est, constantibus substantia instar setarum equinarum. Si vermis hic cutem humanam attingat, urit instar ignis.

Q V I C I M I R I Brasiliensibus: insectum est parallelogrammi figurâ, sed in parte postica orbiculari: anterior sectio semidigitum longa, posterior digitum. Crura habet sex, unum par in priori sectione, duo in posteriore: ocellos nigros: barbâ constantem ex duobus pilis dentatis crassioribus: apte abscondere & barbâ & pedes potest ac in altum exsilire. Vestitur testa dura, in dorso obsoleti lignei coloris, in anteriori vero parte parallelogrammi maculam nigram habet flavo superparsam: in posteriore autem parte tota, nimirum alis, elegantissimâ lineâ nigrâ splendentes tendunt secundum longitudinem. Alæ arcte complicatæ corpori: inferius corpus totum hepatici coloris, crura splendide nigra, ut & barba.

ANNO T A T I O. Aliquo modo convenit cum Buprestis Scarabeoeide, nisi quod caput citra primam sectionem exsertum non habeat; de quo vide Thomæ Mouffeti Londinatis Theatrum Insectorum lib. 1. cap. XIX.

M B E R V O B I Brasiliensibus. Musca apis magnitudine: crura habet sex; priora duo breviora, sequentia longiora: & ultimum par longissimum; habent hæc posteriora suras amplas & latas apum modo: cornicula duo in capite: alas quatuor. Tota musca coloris viridis cum aureo mixti, insignis & mire splendet, in fronte sapphyrini coloris: oculi nigri corniculares lutei coloris: alæ variegatæ maculis brunnis.

Musca alia figura & magnitudine vulgari similis, sed corpore breviori, & in postica parte habente processum tibieformem: crura sex, duo anteriora ut in vulgaribus, sed ultima duplæ longitudinis retrorsum inflexa ut in Locustis: duo longa cornicula in fronte: alas quatuor communes aliis: ocellos sapphyrinos splendentes; cætera in totum coloris nigricantis.

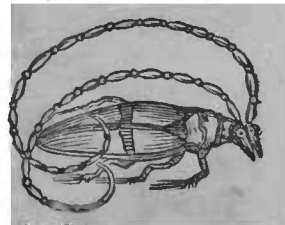
Multas inveni muscas circa Camarigibi & Taprussu aliaque loca mediterranea, communibus quidem similes, sed flavi coloris & paululum ligneo variegatas, valde infestas hominibus & molestissimas.

Reperitur & alia, cujus corporis longitudo nondum digitum æquat: ocelli prominentes rotundi, epatici coloris: crura sex obscuro flavo & fusco variegata; alæ quatuor, duæ exteriores digitum longæ, duæ interiores semidigitum, ac transparentes omnes tenuisque, argenteis venulis & punctulis fuscis variegatæ. Totum corpus ex argenteo & fusco colore est mixtum.

C A P. VIII.

Quici. Jacatinga. Vermis terrestris.

Q V I C I Brasiliensibus, insectum est corpore ovali instar Scarabei. Corporis longitudo unius & trientis digiti: Crura habet sex, quodlibet tribus internodiis constans, estque ultima pars crurum ferrata, & quodlibet habet duos unguiculos. Caput & ocelli parvi: duo cornua prope oculos exorientia, longa, posterius versa & in arcum porrecta, duos & semis digitos longa, longe excedentia corporis longitudinem; & singula habent internodia decem, undecimo inseruntur in caput; crassitie æquant filum crassius. Caput & anterior sectio obscuri est brunni coloris cum splendido nigro mixti, posterior & alæ brunni obscure splendentis. Per medium autem alarum seu dorsum transversim linea lata flava pallescens tendit. Crura lutea & ad internodia obscuro brunno maculata. Cornua diversicoloria luteo & nigro, nimirum ad genicula nigra, cætera alternatim lutea.

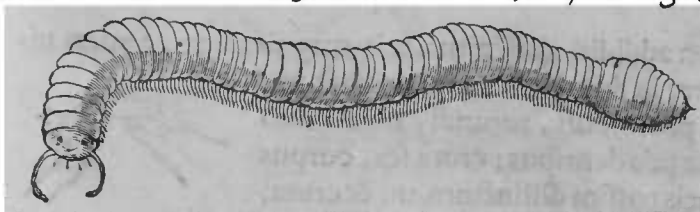

J A C A T I N G A Brasiliensibus; Insectum frequens pluviosis mensibus in hortis, silvis & campis. Duos digitos longum: caput cum oculis pisi mediocris magnitudinem habet, rotundum: oculi grandissimi ellipticæ figuræ. Os quando aperit satis grande habet & inferius labium seu maxillam inferiorem bifariam in medio divisam, superiorem integram: in ore quatuor dentes falcatos, superiores duos fortiores, quemlibet quatuor aculeis munitum, inferiores uno aculeo in extremitate. Super os in summitate capitis duas habet eminentias parvulas, quasi bifidam frontem & ibidem duo cornicula maxime exilia; Thorax & venter continuum corpus sunt semidigitum longum, fabæ mediocris crassitie, cui adjungitur cauda unum & quadrantem digiti longa, undecim internodiis constans, figuræ trilateræ pyramidalis & in extremitate furcata. Crura habet sex in thorace & ventre, haud longa, pilosa, in extremitate duobus exilissimis unguiculis: corpus etiam pilosum. Alas habet quatuor dorso conjunctas, utrimque duas, quas semper in directum à latere expansas gerit, inter volandum & sedendum sive rependum. Est autem quælibet ala pene duos digitos longa, semidigitum lata, ubi latissima.

suma. Constant ad tactum membrana dura pellucida, gryfea, venulis fuscis intertexta, & quælibet in sua extremitate versus anteriora maculam habet oblongam è fusco nigricantem: quælibet ala duplici articulatione corpori jungitur, quasi duplici trochlea, ideo firmiter eas in directum à corpore protensas semper gerit, & tantum sursum aut deorsum potest movere, non componere aut retrorsum extendere. Susurrum edit inter volandum. Oculi punicei sunt coloris, reliquum caput & capda saturate rubri. Thorax & venter itidem saturate rubent, cui aliquid nigri & albi mixtum. Crura fusca, floribus insidet victum quærens: Belgæ vocant *Een Spaensche Juffrouw*, Mihi idem videtur insectum quod J. Scaliger Hist. Animal. lib. VI. describit ac depingit, & Adriaticis *Curoculum*, Taurinis *Monachettam* vocari dicit. Cum Ephemero autem Aristotelis convenire opinatur. Sed nihil certi ex Aristotele haberi potest.

Mense Julio Anni 1640. innumera ejusmodi insecta videbam in campis ejusdem cum descripto coloris, sed maculas nigras rotundas in alis habentia; quædam etiam corpore fusco, quædam subviridi.

VERMIS hîc reperitur terrestris; cujus longitudo est supra duorum digitorum, crassities

quanta apicis minimi digiti, in totum teres, crura habet innumerabilia brevia, per paria sibi invicem opposita & contigua: crassitie setæ equipæ. Corpus tectum membrana crassa, glabra, splendida, ex juncturis frequentibus connexa, instar ferrei

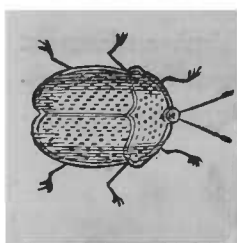
thoracis: coloris ex viridi fusci ubi juncturæ, ibi annulus albus. Crura sunt fusca. Capitelum habet rotundum, ocellos nigros parvos & duo cornicula in capite.

ANNOTATIO. Vide Thomam Mouffetum in Theatro Insectorum lib. II. cap. VIII. de Scolopendris & Julis, ubi Iconem hujus jam descripti primo loco invenies.

CAP. IX.

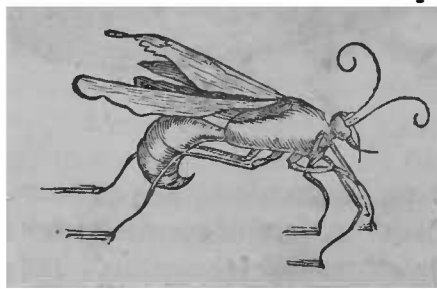
Insectum volans. Tambeiva. Paipai guacu; alia duo insecta.

Reperitur hîc & Insectum volans muscæ fere figura: cujus totum corpus cum capite tres quadrantes digiti fere longum est; caput pyramidale, duobus corniculis quadrantem digiti longis: rostrum ejusdem longitudinis, angustum, acutum; inferius versus capillatum, quod tenui venula corpori jungitur; corpus triangulare per duas juncturas in tres partes divisum, quarum superior scapulæ instar cavatur, ut alæ intus locum habere possint. Crura habet sex; priora in anteriori parte breviora, posterius par longissimum, semidigitum aut paulo plus longum: quodlibet tribus constat internodiis. Alæ illi quatuor, sesquidigitum longæ, instar muscarum. Caput & prima secundaque sectio splendide sunt nigra: rostellum, cornicula, crura ac tertia sectio pallidi sunt coloris, hinc inde fusco umbrati. Alæ exteriores seu superiores medietate anteriori sunt cinnabarii coloris, extrema autem fusci: inferiores alæ aquei coloris.

TAMBEIVA Brasiliensibus; Insectum Testitudinem terrestrem non male referens, mediocris avellanæ magnitudine; alæ, nimirum exteriores, duæ testaceæ, figura ut clypeus testudinis: anterior sectio corporis testa recta coloris splendidi quasi aurum viridi colore tinctum transplenderet: in ambitu autem testæ coloris est splendentis instar rubro tincti. Duo cornicula ad quodlibet latus oblique extensa. Crura habet sex nitentia ut aurum quod elegantissimo rubro transplendet. Corpus inferius ejusdem splendoris. Tarde incedit. nec facile avolat.

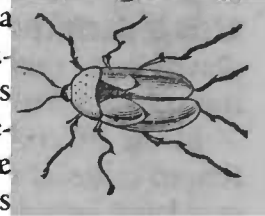
PAIPAIGVACV Brasiliensibus: Insectum volans crabronis majoris magnitudine, sed non ita crassum: bisecto est corpore & quæque sectio ovalis; prior semidigitum longa, posterior paulo longior. Caput obrotundum, sed paulum compressum, grani cannabini magnitudine: oculi elliptici grandes, prominentes, fusci splendentes. Ad os habet duas falces, quibus folia arborum præscindit, nigras. In capite duo cornua, fili crassitie, tres quadrantes digiti longa superius incurvata ut hircorum, in exortu nigra, cætera crocea.

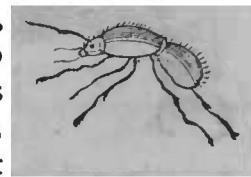
Crura sex in priori sectione septem internodiis constantia, quatuor nimirum majoribus, tribus minoribus: cum duobus unguiculis in cujusque extremitate. Anterius par paulo plus digito longum, secundum sesquidigitum fere, tertium unum & tres quadrantes digiti. In priore sectione etiam quatuor habet

habet alas, duas exteriores longiores ac latiores, inferiores breviores & angustiores, substantiæ membranaceæ instar chartæ. Ultima sectio ovalis in acutum definit cornu continens aculeum, quem protendere potest & eo pungere. Color totius, exceptis cornibus, ut chalybis politisplendidissimi instar vitri. Totum corpus & crura etiam ejusmodi pilis vestiuntur, brevibus, ad tactum ut sericum læve: admodum duram cutem membranaceam habet, uti vix transfodi acu crassissima possit.

INSECTVM (cujus Auctor nomen non prodidit) corpore ellyptica figuræ, magnitudine majoris fabæ. Crura habet sex, tribus constantia internodiis: duo cornicula in capite; capitulum minimum, lenticulare, ocellos prominulos; alas quatuor tennes. Anterior corporis sectio testa tegitur ellyptica; medium corpus in posteriori sectione pyramidali: alæ binæ ac binæ testa oblonga ex parte teguntur. Totum corpus inferius variegatur lineis nigris transversis. Testæ omnes sunt egregie virides, alæ fuscæ: capitulum inferius luteum, superius è viridi & luteo mixtum: ocelli hepatici coloris. Fætet insectum ut *Geepe* nostras & ejusdem est speciei.

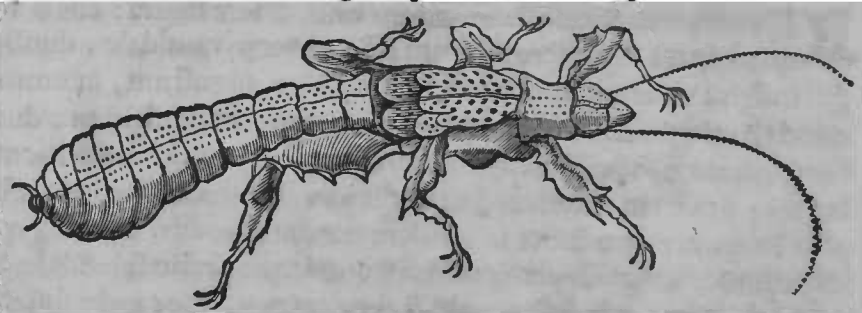
INSECTVM (cujus nomen Auctor non addidit) muscæ majoris magnitudine, totum nigrum, pilosum instar holoferici. Corpus fere in duas partes æquales sectum, capitulum quasi bovinum, album: ocelli prominuli, rotundi, nigri: duo cornicula in fronte, & duæ nigræ forcipulæ pro dentibus: crura sex, corpus in nigro secundum longitudinem albis lineis passim distinctum, uti & crura; corpus nimirum in dorso & lateribus, crura varie. Currit super terram ut araneus terrestris.

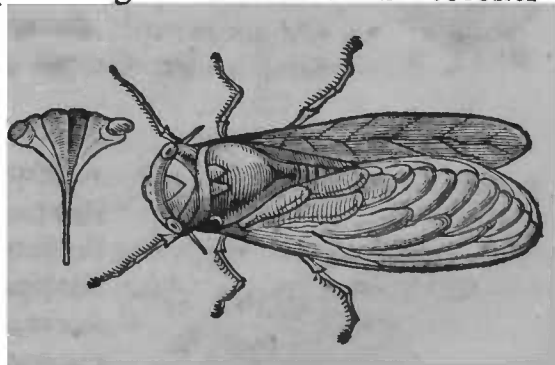
C A P. X.

Insectum volans. Guarucu eremenbi. Nhatin seu Mosquito.

INSECTVM volans, Tauti volantis species: corpus habet bisectum, cujus anterior pars tertiam partem digiti longa, posterior paulo plus duobus digitis. Caput habet quasi quadratum & duos forcipes exsertos pro dentibus: oculos magnos prominulos ellypticos: duos cirrhos ante oculos, in exortu latiusculos, hinc angustiores, plus duobus digitis longos, novè jūcturis constantes: crura sex, duo in anteriori sectione, quatuor in posteriori, quodlibet duos digitos longū, tribus jūcturis constantes, pedes latiusculos & in extremitate duos ungues aduncos. Anterior sectio ad latera definit in quatuor aculeos, testa nimirum qua tegitur: posterior quatuor habet alas tenues, duabus testaceis testas. Totum corpus superius obscure est flavescens, seu lignei coloris; caput, oculi, cirrhi, forcipes, crura, inferius corpus splendide nigra & venter præterea cana lanugine obductus.

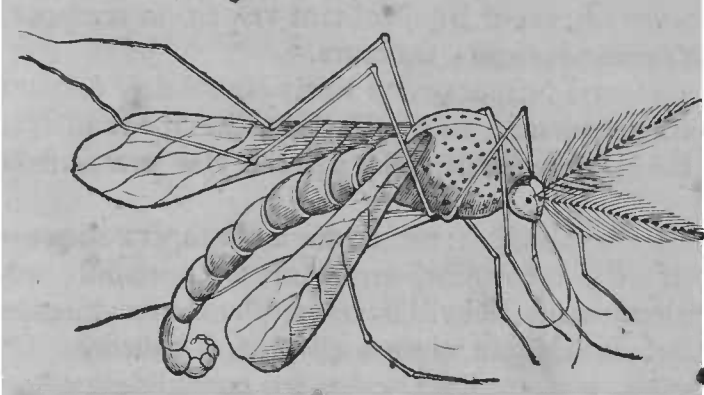

GUARUCU EREMENBI Brasiliensibus, & *Iaquirana* aut *Guiramenbi* Tipinambautiis: *Cigarra* Lusitanis; Belgis *Sissis*. Corpus crassiusculum habet conicum, totum unum digitum cum triente longum, & pollicem crassum: caput triangulare inferius versum & rostellum in extremitate oris ferme semidigitum longum: oculos prominulos ellypticos. Corpus bisectum est in collum & ventrem; collum brevissimum, inter se & caput primum par habet crurum, tribus jūcturis constantium, & duo cornicula pro pedibus: in ventre sunt reliqua duo paria crurum, quodlibet tres quadrantes digiti longum, & duo anteriora paria crassiusculas furas habent & inter illa rostillum exferit & canendo illum strepitum facit *Sissis*. Totum insectum antierius, nimirum in capite, collo & initio dorsi dura tegitur testa, postica pars corporis jūcturas habet multas circulares: alas quatuor, duas exteriores majores, interiores minores; omnes ejusdem materiæ; transplendentis, vitreæ, lineis castanei coloris intertextas; exteriores unum & tres quadrantes digiti longæ sunt, latæ, ubi latissimæ, duas trientes digiti, interiores unum digitum longæ: exteriores præterea in exortu viridem oram habent inferius ad medietatem fere longitudinis suæ, & lineam viridem brevem ver-

versus superiora. Totum caput ac collum & oculi epatici coloris exsanguis seu olivacei: reliquum corpus & crura castanei splendentis: ubique etiam raros pilos habet argenteos, præterquam in testa dorsali, in fronte tria punctula triangulatim posita coloris rubini; duæ conicæ maculæ in testa dorsali sunt nigræ. Circa vespèram in silvis & fruticetis ingens multitudo horum insectorum auditur; arborum enim truncis assidentes ingentem excitant strepitum, qui incipit *zir, guir*, & mox continuatur *sis sis sis*, &c. centies vel pluries uno spiritu: ex continuato clamore denique rumpitur. Ego mortuos per dorfi longitudinem ruptos, trunco arboris adhaerentes, sæpe vidi.

NHATIV Brasiliensibus, *Mosquito pesni longo* Lusitanis; **Langbeen** Belgis: culex est tinnulus parvus: capitulo obrotundo, cui duo cirrhi paululum incurvati adstant; adquemlibet nimirum oculum longus est cirrhus pilis longis ab utroque latere, ordine decoratus, usque ultra medietatem, muscarii modo, extremitas pilos breviusculos habet. Corpus ellypticum, sex habet crura, longa, tribus internodiis constantia, ultima sectio teres, longissima: in extre-

mitate longo rostrillo sanguinem exsugit: alæ illi duæ in posticæ parte mediæ sectionis. Totum insectum vestitur pilis subtilibus brevibus flavescentibus. Media sectio nigra, variegata maculis obscure flavis; ultima obscure flava, undata nigro, annulorum fere modo, & ubi intestina, longiores habet pilos. Caput nigrum flavo mixtum. Rostrum cum suis cirrhis punctulatim nigro obscure flavescit. Cirrhi reliqui duo pilosi

pallide flavi cum pilis, & cirrhi ipsi punctula nigra ordine posita continent. Insectum admodum frequens noctu in palustribus ut & maritimis locis, pungit acerrime, etiam per lineamenta & maximum pruritum excitat; molestiam simul summam parit tinnula sua voce. Multas sæpe noctes insomnes egi hujus insecti causa: nec igne nec alia re abigi potest; unicum remedium habetur, sed non ita proficuum, ut accendatur fimus bibulus siccatus, cujus fumo paulum arcentur. Icon per megascopium fuit delineata.

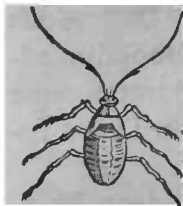
ANNOTATIO. Quidam ajunt hoc insectum à Brasilianis vocari *Yatium*, gignit autem hæc regio & aliud culicum genus ignavum & mansuetum, quamvis hominibus valde importunum, at nullo mucrone armatum, vocant *Ietinga*. Item aliud quod *marigui* vocatur, minutissimum quidem sed tam crudeliter homines affligens ut vix tolerari possit.

CAP. XI.

Insectum innominatum. Apeare. Mangangai. Mangagai. Auricularia. Millipedæ species. Scarabeus parvus. Locusta atra. Insectum instar fuci.

INSECTVM (cujus nomen ab Auctore non proditur) Locustæ marinæ facie, tres digitos longum: crura habet sex: Forcipes pro dentibus; Cirrhos duos: Testa superius tectum instar Locustæ marinæ; in totum cinerei est coloris: sed forcipes rubri sunt coloris.

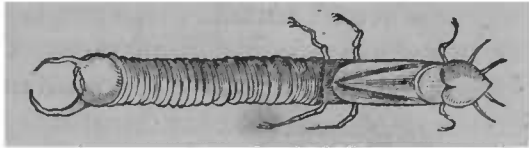
APEARE Brasiliensibus; insectum est corpore ovali compresso, fabæ minoris magnitudine, fatens ut **Geepæ** nostras: capitulum habet rotundum, rostellum longo acuminato: duo cornicula longa, quorum quodlibet nodum unum quasi in medio habet: Crura sex, nullas alæ; corpus egregie variegatum luteo, ruffo & obscure coeruleo, flavo itidem quo corpus fimbriatum est. Caput luteum, cornicula nigra: crura alternatim variegata luteo & nigro, in medio dorso duo puncta ferrea habet.

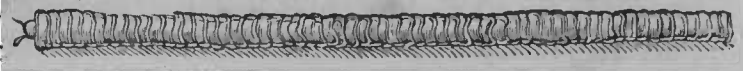
MANGANGAI Brasiliensibus, *Bizeuro* Lusitanis. Fucus est, magnitudine & figura ut nostrates, totus niger, ad tactum ut sericum villosum, excepto in anterioris sectionis summitate ubi albicat. Crura habet sex nigra; alas quatuor nigras, duo cornicula in capite itidem nigra; oculos magnos ellypticos, rostellum acuminatum; susurrum edit ut nostrates fuci.

MANGAGAI Brasiliensibus, itidem fucus, qui instar nostratis circumvolitat & susurrum edit: totum corpus pilosum, splendens, nigrum, instar holoferici nigri villosi, excepto in anterioris sectionis superiore parte ubi ex albo flavescit, & in medio habet maculam splendide nigram; oculos habet magnos lenticularis figuræ, coloris marmorei albi splendentis: rostrum nigrum, acutum, rectum: duo cornicula nigra; crura sex nigra, pilosa: alas quatuor nigras splendentes & subviridicantes.

FORCIPULA seu Auricularia, Belgis *Bozwozm*: duorum digitorum longitudine; corpore parallelogrammo, compresso: Caput habet conicum & in eo quatuor cornicula recta, Corpus bisectum, ac in priori sectione sex crura quæ crassiusculas furas habent: posterior sectio longior, circularibus juncturis mobilis, in extremitate sua duos habet forcipes satis magnos quibus firmiter apprehendit. Caput anterius & cornicula prope exortum nigra, ac in priori sectione macula pyramidalis nigra in dorso, cætera in totum flavi pallide coloris.

MILLIPEDA species, quæ hic frequens (quo nomine à Brasiliensibus vocetur nox addidit Auctor) multis sectionibus constans, ut illa, compressis: capitulum habet parvum cum duobus corniculis brevibus: crura exilia innumera: totum insectum est nigrum, ac in qualibet sectione in utroque latere extremitas est flava.

SCARABEVS hic quoque reperitur parvus, figura ut ii qui volitant vespertino tempore, per totum obscure rufus; oculos habet & cornicula nigra; sex crura.

LOCUSTA quoque hic reperitur splendide atra, caput tamen lineis cinnabris, & crura licet nigra, multo cinnabrio umbrata; & in extremitate cuculli ipsius linea alba est circumdata fimbriæ loco: posteriorem sectionem ambiunt lineæ circulares flavæ; uti & alas atras fimbria cinnabria.

INSECTVM instar fuci, ejusdem figuræ & magnitudinis: totius longitudo superat aliquantum unum digitum: caput habet mediocris pisi magnitudine, rotundum, sed nonnihil compressum: oculos magnos, figuræ ovalis seu lenticularis, subviridicantes, splendentes, interius versus superiora, in centro laterum punctulum exiguum nigrum ellipticum habentes. Os brunum tribus eminentiis infra se versis constat: in fronte inter oculos tria punctula nigra hoc modo posita: barbæ loco habet duos pilos: sectio anterior minor est: posterior sex habet crura, tribus internodiis & pediculo duobus prædito digitulis incurvis: crura posteriora longiora, priora brevissima. Alæ illi quatuor, exteriores longiores interioribus; quæ constant è materia tenui ut in apibus: ad exortum autem alarum rotunda est eminentia splendida instar gemmæ, magnitudine seminis sinapis. Posterior sectio corporis per medium constat suis transversis lineis uti in fucis. Totum corpus, caput & pedes coloris sunt mellei: vestiturque ejusmodi pilis subtilibus, ita ut hirsutum sit: Alæ sunt vitrei coloris splendentis, lineis brunis variegatæ: crura brunna & hirsuta. Omnis color hujus insecti resplendet.

C A P. XII.

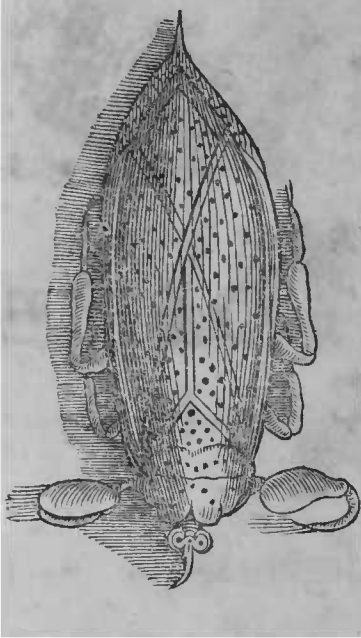
Memoa. Insecta aliquot innominata. Apes mellificæ.

MEMOA Brasiliensibus: Cincindela; vix grano mediocri seminis melonum aut cucumerum par, oblongo corpore. Capitulum habet minimum, ocellos nigros splendentes, duas prominentias instar pilorum prostantes ad os. Prior sectio corporis dimidio grano canabris per medium secto magnitudine æqualis, habens in utroque latere maculam rotundam, magnitudine seminis papaveris, albam & splendidam, per quas noctu & interdiu lumen emittit, facitque pro libitu has maculas thalassini coloris splendidissimi, & lumen per illas spargit instar ignis videndum noctu, & interdiu quando vult. Post hos focos ignis corniculum est flavescens, versus postica vergens. Alas habet duas: crura sex, singula tribus internodiis constantia, exilia. Universum insectum est coloris castanei obscuri. Per megascopium adverti, duos barbæ pilos, quemlibet è quatuordecim particulis compositum: apparet quoque quemlibet pedum, quatuor habere digitos, curaque esse aculeata & pilosa ut in Tauro volante: adhuc ad os habere quatuor tenacula.

ANNOTATIO. Fecimus hujus insecti mentionem descript. Ind. Occident. lib. 1. cap. 4. in hæc verba. Fidem prope superant quæ ab Oviedo atque aliis narrantur de *Cucuyo* è scarabeorum genere, cujus ocelli atque latera, ubi alas suas diducit, tantum lumen emittunt, ut noctis tenebras haud secus quam candelæ illustrent & hominibus legendi scribendique copiam faciant: Indigenæ Hispaniolæ olim hoc animalculo non modo ad tenebras illuminandas, sed & ad Niguas, id est, molestissimum illud genus culicum, fugandas utebantur.

INSECTVM magnitudine brufci: corpus habet duos digitos longum, unum autem latum: alas quatuor exterius nigricantes, interius, quaque latent, albas. Crura quatuor, tribus internodiis constantia, & plus uno digito longa, cum duobus unguiculis nigricantibus in extremitate: crura sunt obscure flava nigris distincta maculis, & ejusdem coloris pilis hirsuta; duo

duo præterea habet veluti brachia figura falcis messoria, duobus internodiis constantia, quæ corniculi instar deorsum incurvantur: oculi illi sunt nigri, splendentes, figuræ lenticularis. *Quo nomine à Brasiliensibus aut Lusitanis appelletur - Auctor non addidit.*

INSECTVM in mensa mea aliquando inveniebam vix conspicuum præ parvitate, nisi nigrum & splendentis coloris fuisset, planeque rotundum. In megascopio magnitudinem seminis cannabis habebat, plane rotundum, nigrum, splendens. Testa rotundatectum, & sex pediculis incedens.

INSECTVM itidem figura millipedæ per megascopium contemplatus, deprehendi habere sex crura, duo cornicula; corpus autem & alæ erant coloris obscure flavi & nigro striati transversim.

INSECTVM parvulum corpusculo semidigitum longo, ovali; quatuor habens alas tenues quadrantem digiti longas: caput parvum: in totum erat gylminei coloris, alæ autem hyalini; & crura sex parallelogramma.

Reperiuntur hîc apes mellificæ, ejusdem figuræ, magnitudinis, coloris, ut nostrates: excepto quod aculeos non habeant neque pungant; in silvis in cavis arboribus mellificant; etiam domi in Alveariis ut apud nos.

Mel de pao ut Lusitanis dicitur, mixtum cum aqua simplici exhibetur, gratum instar mulsi nostratis.

ANNOTATIO. De melle agrestis vide commentarium D. Pisonis. Jacobus autem Rabbi qui multos annos vixit cum Tapuyis, in relatione sua ad Excellentiss. Comitem Joan. Mauritium, commemorat aliquot species apum & mellis agrestis. Primam speciem dicit à barbaris illis vocari *Kitshaara*, quæ fruticibus & pumilis arboribus appender, in alveolis dimidiam ulnam longis, instar chartæ bibulæ formatis: hæc species mellis optima est & suavissima.

Alterâ species quæ ipsis dicitur *Kitshagk*, intra terram fit, mole alvearii, atque effoditur fumo excitato.

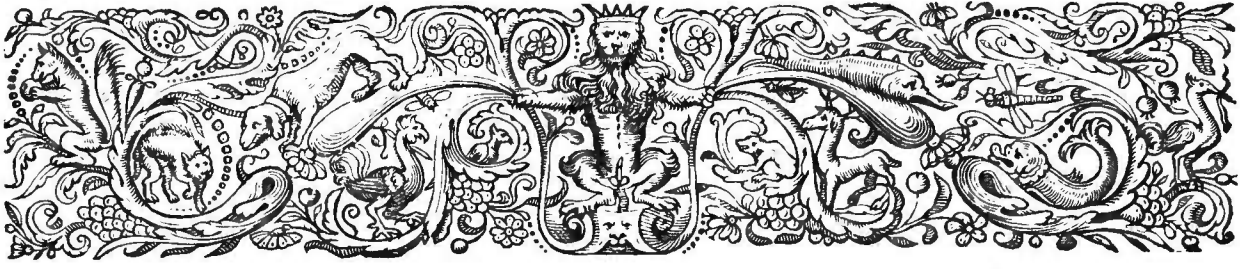
Tertia species appellatur ab illis *Heubig*, itidem intra terram congesta & instar panis sacchari charta bibula involuti, quæ itidem igne ad foramen applicato eruitur. Atque hæ tres species apum haud secus pungunt quam Europææ.

Quarta species mellis dicitur *Atshoy*, quam in arboribus mellificant itidem apes pungentes: mel autem appender arboribus instar nidi avium, durum atque nigrum, hoc quoque igne adhibito colligitur.

Quinta species apum, quam vocant *Ehenhne*, minime pungit; mellificant in cera ad truncos arborum; figura globorum, qui frangendi sunt ut mel eximatur.

Sexta species appellatur *Benatsky*, non pungunt, & in concavis foraminibus arborum mellificant in cera ut præcedentes: harum mel optimi est saporis & valde salubre.

Recenset & plures species, sed solis nominibus, quare non putavi operæpretium barbara nomina hîc recensere.

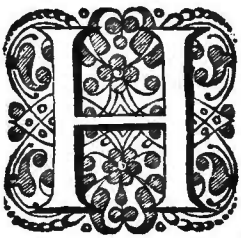

GEORGI MARCGRAVI
NATURALIS HISTORIÆ
BRASILIAE
LIBER OCTAVVS.

Qui agit de ipsa Regione & Indigenis.

C A P. I.

De Regionis nomine, magnitudine, situ, ejusque divisione.

Hæc regio primo à Lusitanis appellata fuit SANTA CRVZ, quod nomen postea mutarunt in TERRADO BRASIL, ob ligni copiam, quod hîc cæditur & in Europam infertur, vulgo notissimum, ita ut hodie communi & vulgari nomine ab omnibus Europæis BRASILIA dicatur.

Sita porro est Brasilia in zona torrida & quidem in medietate illius Australi, extenditurque ultra Tropicum Capricorni in zonam temperatam meridionalem.

Non autem omnes consentiunt in illius magnitudine seu latitudine definienda inter Septentrionem & Austrum. Nos ejus initium statuimus à latitudine Septentrionali unius gradus & semis, seu à Flumine *Para*, & finem ad latitudinem australem quatuor & viginti graduum & semis, seu usque ad fluvium *Capiibari*, duabus leucis ultra oppidum S. Vincentii; ita ut magnitudo illius sit inter Boream & Austrum trium & viginti graduum. Inter ortum & occasum in quantum extendatur adhuc indefinitum est, cum pauci adhuc in interiora hujus terræ penetraverint & quædam tantum obiter lustraverint.

Quantum judico, adsumendo longitudinem *Lima* Metropolis Peruviae, quam Hispani ponunt esse duobus & octuaginta gradibus Occidentaliorem *Toletum* (Toletum autem novem decem gradibus & quinque scrupulis Occidentius est *Vranoburgo*) ita ut longitudo Limæ sit ducentorum & nonaginta quinque graduum & quadraginta scrupulorum. Sumendo itidem longitudinem *Mauritia* civitatis, in Orientalissima fere ora Brasiliæ, quam ipse sæpius observavi per Eclipses & inveni trecentorum & quadraginta graduum & semis respectu *Vranoburgi*, & hinc deducendo differentiam quatuor & quadraginta graduum & quinquaginta scrupulorum. Sub parallelo autem 8. 40. respondent ex mea observatione uni gradui 28175. decem pedæ Rhynlandicæ, quæ per 1500. divisæ (tot enim perticæ milliarius horarius efficiunt) dabunt horaria seu Hollandica milliaria xv111. $\frac{1157}{1500}$ id est, milliaria octodecim & tres quadrantes. Differentia ergo 44. 50. dabitur 1263197. decempedarum & duorum pedum, quæ efficiunt milliaria 842. $\frac{179}{1500}$ detractis, porro centum milliariis, quæ *Cusco* Orientalior est *Lima* & in confiniis Peruviae & Brasiliæ sita, magnitudo Brasiliæ inter ortum & occasum esset circiter septingentorum & quadraginta duorum milliarius; quod intervallum omnes Tabulæ Geographicæ circiter centum & octuaginta octo amplius faciunt. Ponunt enim Brasiliam multo Orientaliorem quam revera est, ut ex propriis observationibus sæpissime comperi.

Ora autem Brasiliæ à *Para* ad *Maranhon* à *Coro* versus vulturnum extenditur. A *Maranhon* versus *Ciara* maximam partem tendit versus Eurum. A *Ciara* ad *Potiyi* seu Rio Grande versus Euroaustrum: à *Potiyi* ad *Paraiba* versus Austrum: à *Paraiba* ad *Itamaraca* ad eundem modum: ab *Itamaraca* versus Promontorium *S. Augustini* & usque ad Sinum omnium Sanctorum ora versus Austrum incurvatur: à Sinu omnium Sanctorum ad alterum flumen *Paraiba* iterum fere directe austrum petit, & deinceps usque ad fines suos versus Corum extenditur. *Sed hæc accuratius è Tabulis hydrographicis cognosci possunt, ad quas curiosos remittimus.*

Divi-

Dividitur BRASILIA, intra hos limites, in certas Præfecturas (*Capitanias* appellant vulgo Lusitani) & quidem vulgo in quatuordecim. Quarum prima versus Boream est *Para*, sequuntur dehinc ordine Maranhaon, Ciara, Potiyi vel Rio Grande, Paraiba, Itamaraca, Pernambuco, Quirimure vel Bahia de todos los Santos, cujus metropolis S. Salvador. Nhoecombe vel os Ilhcos; Pacatâ, vel Porto Seguro; Espiritu Santo; Nheteroya, vel Rio de Jenero, quem *Ganabara* vulgo vocant Brasilienses; & S. Vincente.

Plura non habet Auctor, neque ego addo, quia plenius de his egi in Descriptione India Occidentalis lib. xv. tantummodo adjicio è Schedis nostri Auctoris.

Sunt & hîc duo districtus (nimirum in Præfectura Pernambucensi) quos Lusitani vocant *Palmeiras* à copia illarum arborum ibidem nascentium, in quos Nigritæ fugitivi se receperunt; eorum unus vocatur minor, alter major. In minori ad sex millia nigritarum dicuntur habitare, qui jacet viginti milliaria supra *Alagoas*, inter silvas, juxta fluvium qui appellatur *Gungohubi* (hic illabitur in fluvium *Paraibam*) sex milliaria à Paraiba flu. versus Arctum, & quatuor à Mondaî fluvio *Alagoæ* Borealis versus austrum; ita ut haud admodum longè absit à cornu terræ quod vulgo *Iaragoa* appellatur. Pagus illorum constat è tribus plateis, quarum singulæ dimidiæ horæ itinere in longitudinem producuntur. Ædes omnes contiguæ, & plantaria illorum pone illas. Imitantur quodammodo religionem Lusitanorum & habent suos sacerdotes & judices. Mittunt crebro è suorum numero ad vicina loca, qui mancipia Lusitanorum abripiant; illa autem tamdiu serviunt donec alia rapuerunt. Mancipia autem quæ sponte se illis aggregant, statim eadem qua ipsi libertate fruuntur. Visitant fructibus *Palmarum*, batatis, phaseolis, farinha *Mandiocæ*, milio, & Sacchari cannis, item gallinis (quarum illis copia est,) & piscibus quos vicinus amnis subministrat; carnes haud alias habent quam ferinas. Milium suum colligunt bis quotannis, & opere absoluto per integram septimanam festivè commessantur. Antequam sementem faciant per dies quatuordecim maximos focos accendunt, quibus herbas & alia adurunt, qui longè videri possunt. Compendiosissimum ad hunc districtum iter esse creditur secundum fluvium *Alagoæ* Borealis, vulgo *Alagoa del Norte*.

Major *Palmaria* jacet viginti aut triginta milliaria pone S. Amari pagum, juxta Montem qui dicitur *Behe*. Creduntur circiter quinque millia esse nigritarum, qui in vallibus juxta hunc montem degunt, præter alios multos, qui alibi quinquaginta, alibi centum, sparsim habitant. Ædes autem horum haud conjunctæ, ita ut ducenti pene quadrantem milliarii horarii occupent; & sub silvis metantur, in quibus & viam cæduam habent ad fugiendum comparatam; nam perpetuo excubitores collocant, qui ipsos moneant de peregrinorum adventu. Siccis itidem mensibus dimittunt suos ad Æthiopissas ab incolis suffurandum. Interdiu parant cibos; & vespera primum numerant suos, ut videant an quis desit; deinde choreis dant operam (tympana pulantes quæ longè audiri possunt) ad mediam usque noctem, dein cubitum discedunt & dormiunt usque ad horam nonam aut decimam antemeridianam.

Iter ad hos commodissimum est ab *Alagois* per S. Amarum, atque inde per campestria *Nhunahu* & *Cororipe*, donec jugum montis *Vvairakaco* appareat, ubi fluvius *Paraiba* offenditur, qui descendendus est donec prope prædictum montem *Behe* perveniatur, & ibi defleendum ad convalles.

Hactenus Marcgravius: Antequam autem cætera illius adjungam non putavi inutile fore hic subjicere quæ ab Amico, qui rebus bellicis præerat & non minus rerum naturalium erat studiosus, anno 1636. accepi. De natura Regionum, inquit, à me in hoc climatè visarum, quoniam nec ante data fuit, nec postmodum fortasse dabitur ad te scribendi occasio, hæc generatim refero.

Omnes Provinciæ *Brasilæ* quas centum milliarium spacio, à *Rio Grande* ad *Alagoas* usque occupavimus parum admodum sunt cultæ. Cultura earum à littore marino versus mediterranea à Lusitanis ulterius producta non fuit, quam in quibusdam locis, ad tria, quatuor, in quibusdam ad quinque, raro ad sex aut ad summum septem usque milliaria *Hollandica*: cætera sunt solitudines ipsismet incolis plane incognitæ: neque littoralia hæc loca omnia culta sunt, ea tantum coluntur quibus valles & nemora interjacent. Quando nomen alicujus districtus, quos illi *Fregeſias* appellant, audis, utpote *Poiuham*, *Camaragibi*, *Porto Calvo*, *Serinhaim*, & his similia alia, debes sub hac voce intelligere valles integras, campos & colles his vallibus adjunctos, pagos in illis sitos, ædificia omnia, hinc inde sparsa, & insuper fluviolos ipsos qui valles illas irrigant. Ab una *Fregeſia* ad alteram per colles incultos iter est, interdum trium, interdum quatuor aut plurium etiam milliariorum *Hollandicorum*. Excipiuntur tamen ab hac appellationum regula, domus piscatorum & salinæ ad littus marinum sitæ, quia terram non colunt. Ad hujus culturæ formam importunus æstatis ardor habitatores compulit. Regio enim hæc omnis, ut scis, jacet sub Zona torrida & coli non posset si dies noctibus longiores essent.

Solum omne affurgit in colles mediocres atque amœnos: montes insigni aliqua altitudine nulli sunt in littoralibus, in solitudinibus tamen hinc inde nonnulli è longinquo conspiciuntur. Inter colles aridos, non ubique tamen, sed ut supra attigi aliquot milliarium intervallo, valles interjacent, singulæ exiguis aliquibus fluviolis irriguæ, atque ob id non pluviis tantum mensibus, sed & æstivis ipsis fertiles. Colles ipsis æstivis mensibus ob ardorem Solis sunt infrugiferi & penitus arescunt, ut non gramen tantum, sed & arbores interdum emoriantur, & gramen incensum aliquando ingenti spacio, vento præsertim urgente, incendium proferat; ita ea quæ pluviis mensibus læte virent, æstivis intereunt in montibus. His incommodis tamen incolæ ipsi prospiciunt, aut novum gramen terris inducentes, aut loca illa fœcundantes quæ sibi colenda proponunt. Hunc tamen usum colles præstant, præsertim ubi silvestria recens excisa & combusta sunt, quod radix Mandioca lætius in iis proveniat, nimirum in declivis illorum; quam alibi. Ad hæc usus collium vallibus vicinorum hic est, quod ædificia incolarum in illis ut plurimum collocantur, & circa hæc ædificia arbores, quæ *Cocos* ferunt, plantantur, quæ quamlibet terram & situm lubenter admittunt. Plantantur etiam aliquando juxta domos Auraicarum & Limonum arbores, quamvis lætius in locis depressis proveniant. Reliquarum omnium plantarum cultura ad valles & loca depressa rejicitur. Cæterum bonitas glebæ ut & terræ universæ ita & omnium fere collium est insignis, & in ipsis montanis locis quæ hæcenus non coluntur, optimæ ubique vites provenirent, si à formicis defendi possent. Morbos & mortes somniant incolæ, si in vallibus habitent, propterea colles sequendo, molesta & longinqua aquatione plerumque utuntur. Nostro hoc quod præterit sexennio nos plana interdum, etiam palustria loca, fortificationum causa secuti, vix aliqua tabe tamen ea propter afflictæ fuimus. In *Afogados* quidem fortalitio præsidiarii aliquando, sed satis benigne tamen & breviter morbis corripiebantur, verum animadversum fuit id propterea accidisse, quod plerique desudes humi cubarant, quod ubi iis interdictum & lectorum usus introductus est, malum hoc illico cessavit. Quamvis incolæ eam nostratium à morbis immunitatem tribuant siccitati extraordinariæ temporum ut non penitus contemnenda sunt illorum monita; dicunt enim occulta quadam vicissitudine septem annorum spacio humidos & morbosos hybernos menses dari, & rursus sequentium hos septem annorum spatio saniores & sicciores succedere. Hæc de collibus notavi: quod valles attinet, hæcannarum saccharifarum cultu, (quoniam ob duritiem formicæ iis nocere non possunt) & pascuis occupantur. Cæterum feracissimæ essent omnis generis frumentorum etiam nostratium, puta tritici, siliginis, hordei, avenæ, pisorum, quæ singulis annis binam messem darent, si contra formicas remedium inveniri posset. Quicquid qualiumcunque fructuum extraordinaria aliqua cura, in loco aliquo angusto, contra formicas defenditur, miraculosa ubertate provenit: Brasilia verum horreum foret Europæ totius, si pestis hæc auferri posset. Rumor hic ad nos perlatus fuit Lusitanum quendam Amstelodami confessui xix. remedium obtulisse contra formicas; equidem non credo remedium universale contra has inveniri posse, quia animadverto non à Soli vitio, sed à Solis vi id procedere, qui toto terrarum orbe sub Zona torrida, in Indiis etiam Orientalibus, ut audio, & hîc in vicina Peruvia infinita formicarum agmina generat: & in iis partibus Brasiliæ, quæ extra torridam Zonam sunt, utpote in Capitaneatibus S. Vincentii & Spiritus Sancti non sunt formicæ & Ceres est uberrima.

Quod fluvios attinet vel potius fluviolos per valles prædictas decurrentes: hi paucis exceptis longitudinem trium, aut quatuor milliarium vix emetiuntur à fontibus suis, & nihilominus in ostiis suis magnorum fluminum speciem præ se ferunt; quod fit ob accessus & recessus maris fauces ipsorum eluentes; exemplo sit *Rio Formoso*, item *Rio Grande* & alii omnes capaces in ostiis magnarum satis navium, qui tamen versus mediterranea, vix duarum leucarum itinere à littore absoluto, genu tenus pedibus transeuntur.

Fluvii nulli hîc sunt nobiles, aut apti ad minimarum etiam navium onera è mediterraneis deferenda: *Monguape* tantum flumen sex milliarium longitudine navigavi, & multum ultra navigari posse ex profunditate illius & aliquorum relatu comperi, reliqua non item. Horum tamen exiguorum fluviorum aliqui, alveos suos, sed siccis æstate & sine aqua, longissime in solitudines proferunt; quale est flumen *Capivaribi*, quod prætereundo *Mattam do Brasil*, *Mafyapi*, *S. Laurenço*, *Real*, prope *Afogados* cum alio fluviolo se conjungit, & juxta *Recifsum* influit in mare: item *Rio Grande*; per quorum fluviorum alveos siccis, Tapuiones sex septimanarum iter sæpius se fecisse professi sunt; pluviis tamen mensibus, alvei ipsorum aqua replentur, sed ob cataraclas Saxorum frequentissimas etiam parvas naviculas non ferunt.

Flumen unicū nobile est in hisce regionibus, vulgo *Rio S. Francisco*, de quo uberrime nuper ad concessum xix. scripsi.

Piscatio littoris, ut scis, fuit antehac ditissima & Lusitanis, dum res ipsorum essent in integro, quæstiosa; nunc penitus abjecta jacet. *Sed hæc postea repetita magno nostratibus usui existit.*
Fera

Feras multas, etiam formarum inusitatarum, casu oblatas vidi & comedi, quamvis venationibus & talium rerum indagini nondum vacare hîc liceat. Rem pecuariam inveni initio adventus nostri florentem, nunc hæc non nostri tantum, sed etiam hostilis exercitus usu vehementer est attrita. *Hæc ille.*

CAP. II.

Brevis descriptio Flu. S. Francisci & Iter V Vilhelmi Glimmerii per Solitudines Brasiliæ.

FLumen S. Francisci, jam limitem claudens inter præfecturam Pernambucensem & Sinum omnium Sanctorum, imprimis illustre est; creditur enim ex intima parte hujus Continentis descendere, & quidem è Lacu illo multorum sermonibus celebrato, qui amnes omnes atque torrentes, ab altissimis Peruvix montibus versus ortum dimissos, recipit, & per maximos fluvios in oceanum emittit, imprimis *Rio de la Plata*, de quo jam non dubitatur; Marahaon, & hunc nostrum. Nam licet hujus fluminis fons aut origo nondum à quoquam fuerit lustrata, tamen evidens ratio id necessario videtur evincere, nam contra quam cæteri fluvii, qui ad hanc Brasiliæ præm in oceanum effluunt, æstivis mensibus, quibus pluvix hic raræ admodum & parvæ, tantam undarum copiam ævolvit, ut ejus latices ad aliquot millaria in mari adhuc dulces hauriantur. Nostrates proxime superioribus annis hoc flumen celoce ascenderunt ad quadraginta pœne millaria, ubi adhuc satis latum & profundum erat. Cætera Indigenarum & Lusitanorum fide ita se habere dicuntur, circiter quinquaginta milliaribus à mari, ipsum de altissimis rupibus seu cataractis, *Cacoeras* vocant, præceps ruere, itaque altius ab iis qui è mari veniunt ascendi non posse. Supra cataractas fluminis alveum porro pergere versus Corum ad aliquod millaria, dein ingentem lacum sequi, in quo multæ insulæ amænissimæ sint sparsæ, quæ à barbaris habitantur, uti & ora universi Lacus. In ipso autem lacu auriferas arenas colligi, & accolæ auro abundare quidem, sed vili pendere. Id autem à rupibus auriferis quæ versus Peruviam jaceant detritum ab infinitis torrentibus in lacum deduci. Præterea hic reperiri maximam optimi nitri copiam; quod à præfecto Bahiæ aliquando petitum narrabat Sacerdos quidam Lusitanus minime vanus nec indoctus; qui se nitrum illud vidisse nostris affirmavit. Haud dubium est nostros operam aliquando daturos ut hæc certa indagine prosequantur.

Operæpretium autem putavi hic inferere itinerarium quod à V Vilhelmo Glimmerio nostrate accepi. Is narrat eo tempore quo ipse in Præfectura S. Vincentii degeret, venisse ad illas partes è Præfectura Bahiæ Franciscum de Sousa; acceperat enim à quodam Brasiliano metallum quoddam, è montibus *Sabaraoson*, ut ferebat, crutum, coloris cyanei sive cælestis, arenulis quibusdam aurei coloris interstinctum, quod cum à minerariis esset probatum, in quintali triginta marcas puri argenti continere deprehensum fuit. Hac illecebra provocatus Gubernator montes hosce & metalla diligentius investiganda putans, septuaginta aut octuaginta qua Lusitanos, qua Brasilienses, eo mittere in animum induxit. Cum his Glimmerius noster profectus, itineris rationem ita describit.

Ab oppido S. Pauli, in præfectura S. Vincentii, profecti primum ad municipium S. Michaëlis pervenimus, (quod distat à superiori versus ortum quinque aut sex leucas) & ad ripam fluvii *Anhembi*, atque ibidem comæatus paratos invenimus, quos barbari humeris erant portaturi. Deinde fluvium illud trajecimus, & quatuor aut quinque dierum pedestri itinere per densas Silvas promovimus versus Arctum, ad fluviolum qui oritur è montibus Guarimumis aut Marumiminis, ubi auri sunt metalla. Hic canois aliquot è corticibus arborum conjunctis, secundo hoc amniculo descendimus quinque aut sex diebus, incidimusque in majorem fluvium ab Occidentali plaga descendentem. Prior ille fluviolus labitur per humiles & irriguos campos & amœnitate spectabiles. Secundum hunc majorem cum biduo discendissimus, incidimus in fluvium adhuc longe majorem, qui è montis *Paranapiacaba* Arctoo latere oritur (sicuti Anhembi ex Australi ejusdem latere) & primum secundum montium ductum versus occasum dilabens, dein cubito flexus, aliquandiu fertur versus Arctum, & tandem, ut vulgo creditur, illabitur in Oceanum inter Promontorium Frio & Præfecturam Spiritus Sancti, piscibus tam majoribus quam minoribus egregie foetus: vocant fluvium de *Sorobis*. Hunc quoque quindecim aut sedecim diebus descendentes pervenimus ad Cataracten, ubi fluvius ab editis montibus constrictus, præceps ruit versus Ortum: quapropter hic canoas nostras depressimus & rursus pedestre iter aggressi, juxta & per alium amnem, qui ab occasu advenit & navigiorum non est patiens; quinque aut sex diebus pervenimus ad altissimum montem, quo superato descendimus in patentissimos campos, lucis quoque hac illac opacos, in quibus pulcherrimæ pini visuntur, quæ fructus ferunt mole capitis humani, cujus nuces medium digitum

gitum crassæ, cortice teguntur instar castanæ, & optimi sunt saporis & nutrimenti: (*vix dubito, illum loqui de Zabucaio arbore*) ejusmodi arbores per multa milliaria in mediterraneis reperiuntur. Deinceps triduo pervenimus ad fluvium qui ab ortu descendit, quem transeuntes quatuordecim diebus promovimus versus Corum, per patentes campos & colles arboribus nudos, ad alium fluvium navigiorum patientem, & venientem ab Aquilone; hunc ratibus, quas *langadas* vocant, trajecimus; & quatuor aut quinque leucarum intervallo alium fluvium offendimus, pene ab Arcto allabentem & navigiorum patientem. Credo autem tres hosce fluvios tandem in unum alveum confluere, & ferri in *Paraguayum*, eo argumento, quod versus Africum aut occasum se proripiant. Porro toto illo itinere quod hætenus descripsimus, nihil culti vidimus, nullos mortales, hic illic tantum ruinas pagorum, nihil victui opportunum præter gramen & aliquot fructus silvestres: observavimus tamen nonnumquam fumum ascendentem, vagantur enim per has solitudines barbari quidam cum conjugibus & liberis, incertis sedibus, qui obviis utuntur, nulla sementis cura. Ad postremum hunc fluvium demum pagum indigenarum invenimus, & annonæ copiam, tempestive admodum, siquidem omnis quam nobiscum tuleramus, jam erat consumpta, & jam aliquandiu silvestribus fructibus aut herbis campestribus famem expleveramus.

Mensem pene integrum hîc morati, & annona parata, denuo iter promovimus versus Corum, & mense uno absoluto, nullis fluviis obviis, pervenimus ad viam latam & tritam, & duos annes diversæ molis, qui ab Africo allabentes inter montana *Sabaroasu* eluctantur versus Boream; atque hos esse fontes seu capita fluvii S. Francisci opinor. A pago supradicto ad hos annes nullos mortales vidimus, sed accepimus ultra montes nationem barbaram admodum. populosam agere; qui de Europæorum horum adventu (nescio quo pacto) certiores facti, unum suorum dimiserunt, ut nos specularetur. Hic cum in nostros incidisset, metu horum barbarorum atque annonæ inopia, nondum explorato metallo, cujus causa missi eramus, repedare maturavimus, & pene fame enecti rediimus ad pagum illum barbarorum. Ubi viribus recuperatis & annona parata, eodem itinere quo veneramus, ad fluvium illum ubi canoas depræsseramus, sumus reversi; atque his resecti flumini nos commisimus, eoque adverso proreptavimus usque ad illius fontes; atque ita novem mensibus in hanc expeditionem impensis, primo Mogomimin, dein ad oppidum S. Pauli rediimus. Sed redeamus jam ad institutum, ubi hoc observaverimus non plane verisimile videri hos fontes esse fluvii S. Francisci, nam si rationes itineris accurate subducas non videntur consueque ad Arctum promovisse ut ad illius altitudinem pervenerint; & opinor longissime in continentem penetrasse.

C A P. I I I.

De Aëris temperie atque Anni tempestatibus.

AUtor hic noster quandiu in Brasilia vixit, nimirum annis fere sex, singulis diebus, imo & diei partibus, observaverat & annotaverat, quæ esset aëris constitutio, quæ aura, atque etiam cætera quæ ad meteorologiam pertinent, ut ex illis hoc caput constitueret, quod tamen morte præventus perficere non potuit; ut autem gustum aliquem percipiant harum rerum curiosi, typos trium annorum dabo, è quibus colligi poterit quot & quibus diebus pluerit, & qui venti singulis tempestatibus perflaverint: cæteri enim anni fere ad similem se habent modum, neque multum variant. Raro porro per totum diem & noctem pluit, rarissime per aliquot dies continuos sine intermissione. In Typis autem his littera P. notavimus omnes dies quibus vel levissima & brevissima pluvia cecidit, ne quis existimet illis diebus continuo pluuisse: Ventos autem litteris notavimus, S. O. designat Eurum, N. O. Boream sive Aquilonem; nam duo hi venti, vicissitudine quadam ad universam hanc oram dominantur, & differentiam inter navigandi regulam constituunt.

TYPUS ANNI cldlccxl.

	Ian.	Feb.	Mart.	Apr.	Maj.	Iun.	Iul.	Aug.	Sept.	Octob.	Nov.	Dec.
1	p.	N.O	S.O	S.O	p.N.O	S.	p.S.O	p.S.O		S.O	p.	O.S.
2	S.O	N.O	S.O	p.N.O	p.S.	S.O	p.	p.S.O	S.O	O.S.		p.N.O
3	S.O	N.O	S.O	N.O	p.S.	p.S.O	p.S.O	S.O	S.O	p.S.O	p.	p.N.O
4	S.O	N.O	p.	p.V	p.O.	p.S.O	p.S.O	p.S.	p.	p.S.O	p.	p.S.O
5	S.O	p.V.	p.N.O	p.V.	p.S.	S.O	p.S.O	p.S.	p.S.O	S.O		S.O
6	O.	S.O	p.	N.O	p.S.O	S.O	p.S.S.	p.S.O	S.O	S.O		S.O
7	p.O.	p.S.O	p.S.O	N.O	p.S.O	S.S.	p.S.O	p.S.O	p.S.O	O.		O.
8	O.S.	S.O	S.O	p.V.	p.S.O	p.	p.S.O	S.O	S.O	O.N.		p.N.O
9	id.	p.O.	p.S.O	p.	p.S.O	p.	p.S.O	p.S.	p.S.	O.N.	N.O	
10	id.	p.	S.O	p.	S.O	p.	p.S.S.	p.S.O	S.S.	id.	p.N.O	p.N.O
11	S.O	p.O.	p.S.O	p.S.O	S.O	S.	p.S.	p.S.O	p.S.	O.S.	N.O	N.O
12	p.S.O	p.S.O	p.S.O	p.S.O	S.O	p.	p.	p.S.O	p.S.O	p.S.O	N.O	N.O
13	p.S.O	p.	S.O	p.O.	S.O	p.O.	p.S.O	p.S.O	p.	p.S.O	N.O	
14	p.S.	p.N.O	S.O	p.S.O	p.	S.S.	p.S.O	p.	p.S.O	p.S.	N.O	
15	O.	p.N.O	p.	p.S.O	p.	S.O	p.S.O	S.O	S.O	S.O	N.O	
16	O.S.	p.O.	p.S.O	p.S.	p.S.O	S.	p.S.O	S.O	p.S.O	N.O	O.	p.
17	S.O	O.	p.S.O	p.	p.N.O		S.S.	S.O	S.O	N.O	p.S.O	
18	p.S.O	O.	p.S.O	p.V.	p.N.O	S.		p.S.O	S.	p.N.O	p.S.O	
19	p.S.O	p.O.	p.S.O	p.S.	S.	p.S.	S.O	p.S.O	N.O	N.O	N.O	
20	S.O	O.	N.O	p.S.O	S.	p.S.	p.S.O	p.S.O	N.O	N.O	N.O	O.
21	p.S.O	p.O.	S.S.	p.	p.	p.S.	p.S.O	p.	N.O	p.N.O	O.	O.
22	p.S.O	p.S.O	S.O		p.S.	p.V.	p.S.O	p.S.O	N.O		p.	O.
23	p.	O.	p.S.O	p.O.	p.O.	O.S.	S.O	p.S.O	O.N.	p.N.O	N.O	O.S.
24	S.O.	O.	p.N.O	p.	p.S.S.	p.S.O	p.S.O	p.S.O		N.O	p.N.O	O.
25	S.O.	N.O	p.N.O	p.	p.	p.S.O	p.S.O	p.	O.	p.	p.S.O	p.S.O
26	S.O.	N.O	p.N.O	O.	p.S.	p.S.O	S.O	S.O	S.O		p.S.O	S.S.
27	p.S.O	p.O	p.N.O	S.O	p.S.O	p.S.O	p.S.O	p.S.O	p.S.	p.N.O	S.O	p.id.
28	S.O.	S.O	p.N.O	p.S.	p.S.	p.S.O	p.S.O		p.	p.N.O	O.	p.S.O
29	S.O.	S.O	p.S.O	S.O	O.	p.S.O	p.S.O	p.S.O	S.O		O.	S.O
30	p.O.		p.N.O	p.O.	p.O.	p.S.O	p.	S.O	p.S.O	O.N.	O.	p.N.O
31	O.		p.S.O		p.	p.	p.S.	S.O		N.O		N.O

E quo observa primo, hoc anno ducentis & duobus diebus aut parum, aut multum pluuisse, reliquis minime. Deinde menses pluvios fuisse illo anno Februarium, Martium, Aprilem, Majum, Junium, Julium, Augustum: maxime autem & pene continuo Majum & Julium. Tertio ventum Aquilonarem demum xix. Septembris spirare coepisse, neque eo minus ab initio Januarii & etiam ante auram aspirasse ab Euro: atque etiam ventos illos binos Eurum & Aquilonem involasse in fines aliorum, & Eurum hoc anno palmam tulisse. Observavi quoque tantum tonuisse Jan. 19. Martii 4, 6, 13, 20. April. 9, 10. Maji 14. Et utcunque pluerit interdum, longe maximam partem noctes claras & serenas fuisse, quasdam etiam frigidas. Denique nebulas hic esse admodum raras. Fulgura quoque crebra tantum hoc anno annotat Januarii decimo octavo: Februarii decimo sexto, & Martii quarto. Nebulas denique annotat tantum ultimo Octobris; & primo, secundo, quinto, sexto, septimo, octavo Novembris: ita ut hoc anno raræ fuerint.

GEORGI MARCGRAVI
TYPUS ANNI MDCLXXII.

	Ian.	Feb.	Mart.	Apr.	Maj.	Iun.	Iul.	Aug.	Sept.	Octob.	Nov.	Dec.
1	p.N.O	p.S.O	S.O	p.S.O	p.S.O	S.O	S.O	N.O	O.	O.	O.S.	p.N.O
2	p.S.	p.S.O	S.O	p.S.O	p.	S.O	p.S.O	p.N.O	O.	p.O.	p.O.N	N.O
3	S.O	p.S.O	S.O	p.	p.S.O	p.S.O	p.S.O	N.O	p.O.	p.O.	O.	p.N.O
4	O.	p.S.O	p.S.O	S.O	p.S.O	S.O	S.O	p.	O.	O.	O.	N.O
5	p.O.S	p.S.O	S.O	p.S.O	p.S.O	p.S.O	p.S.O	p.N.O	O.	O.	O.N.	p.N.O
6	S.O	p.S.O	N.O	p.	p.S.O	p.S.	p.S.O	p.N.O	O.	O.	O.N.	N.O
7	S.O	S.O.	N.O	p.	p.S.O	p.	p.S.O	O.N.	p.O.	O.	O.N.	N.O
8	S.O	S.O.	N.O	S.O	p.S.O	p.O.	p.S.O	p.	p.S.O	O.	N.O	N.O
9	S.O	S.O.	S.O	S.O	p.S.O	p.	p.S.O	p.O.	p.O.	p.	N.O	N.O
10	S.O	S.O.	S.O	p.S.O	p.S.O	p.	p.S.O	p.S.O	S.O	N.O	N.O	N.O
11	S.O	S.O.	S.O	p.	p.S.O	p.	p.S.O	p.S.O	O.N.	N.O	p.N.O	N.O
12	p.S.O	S.O	p.	p.	S.O	p.	p.S.O	S.O	N.O	O.N.	O.	N.O
13	N.O	p.S.O	p.	S.O	S.O	p.	p.S.O	S.O	N.O	N.O	p.O.	p.N.O
14	N.O	p.S.O	p.S.O	p.	p.S.O	p.S.O	S.O	p.O.S	N.O	N.O	N.O	N.O
15	N.O	S.O	S.O	p.	p.S.O	S.O	p.S.O	S.O	N.O	N.O	p.N.O	N.O
16	O.	p.S.O	S.O	S.O	p.S.O	S.O	p.S.O	p.S.O	N.O	N.O	p.N.O	p.N.O
17	N.O	p.S.O	S.O	S.O	p.S.O	S.O	S.O	p.O.S	N.O	N.O	p.N.O	p.
18	N.O	N.O	S.O	S.	S.O	S.O	p.S.O	O.S.	N.O	N.O	p.N.O	p.N.O
19	N.O	p.	p.S.O	S.	p.S.O	S.O	p.	O.S.	p.N.O	p.	N.O	p.N.O
20	S.O	p.	p.S.O	p.S.W	p.S.O	S.O	p.S.O	p.S.O	p.	p.N.O	N.O	p.N.O
21	p.S.O	N.O	S.O	p.S.O	S.O	p.	p.S.O	O.	p.O.N	p.O.N	N.O	p.
22	S.O	p.	p.	p.S.O	p.S.O	p.S.O	p.	S.O	p.	p.	O.	N.O
23	S.O	N.O	S.O	p.	p.S.O	S.O	p.	S.O	O.	O.	O.	N.O
24	O.	N.O	p.	p.	S.O	S.O	S.O	O.S.	N.O	N.O	N.O	p.
25	O.	p.	p.	N.VV	p.S.O	S.O	N.O	O.S.	N.O	N.O	N.O	
26	S.O	p.	S.O	p.	p.S.O	p.S.O		O.S.	N.O	N.O	N.O	O.N.
27	S.O	S.O	S.O	p.S.	p.S.O	p.	N.O	p.O.S	N.O	N.O	N.O	O.
28	O.	S.O	p.S.O	p.S.O	S.O	p.S.O	S.O	p.O.	O.	N.O	N.O	N.O
29	p.		p.	p.	p.S.O	p.S.O	S.O	O.	O.	N.O	N.O	N.O
30	S.O		p.S.O	p.	S.O	p.S.O	N.O	p.O.	O.	N.O	N.O	p.
31	S.O		p.S.		p.S.O		N.O		N.O			p.

E quo observa primo hoc Anno centum & septem supra sexaginta diebus, aut parum, aut multum pluuisse, reliquis minime. Deinde illo Anno menses maxime pluvios fuisse Februarium, Martium, Aprilem, Majum, Junium, Julium, Augustum; maxime autem & pene continuo Aprilem, Majum & Julium. Tertio ventum Aquilonarem demum x. Septembris perflare coepisse, & Eurum maxime hoc anno dominatum; licet hi duo venti non raro in alienos fines irruerint. Observandum quoque hoc anno rarius tonuisse & tantum Februarii sexto & vigesimo secundo: Martii vigesimo tertio, vigesimo quinto & vigesimo nono: Aprilis secundo, vigesimo tertio & quinto; Decembris trigesimo. Fulguravit tantum Martii vigesimo tertio & Decembris trigesimo. Nebulae & quidem crassae hoc anno frequentissimae fuerunt; nimirum Martii tertio: Aprilis 16, 17, 18. Maji 3, 7, 9, 24, 25. Iul. 2, 17, 19, 27, 28, 29, 30, 31. Augusti 1, 2, 3, 4, 18, 20, 22, 23, 24, 25, 29, 30. Septemb. 1. Octob. 3, 4, 5: Nov. 4, 5, 21, 22, 23. Decemb. 19, 20, 21, 24. Annotat autem ad secundum Julii: mane nebula crassa, ante meridiem nubilum, montes fumantes, Sol rarus, Eurus fortis, frigidus, interpluit crebro, post meridiem itidem, nox nimbila, interpluit crebro. Frigidissimum erat etiam ipsa meridie in monte altissimo *Itapumuru*, ita ut barba & capilli aspergine obducti nobis essent & manus rigerent praegelu. Ita & saepe notat noctes frigidas.

T Y-

TYPUS ANNI cldlcxlII.

	<i>Jan.</i>	<i>Feb.</i>	<i>Mart.</i>	<i>Apr.</i>	<i>Maj.</i>	<i>Iun.</i>	<i>Iul.</i>	<i>Aug.</i>	<i>Sept.</i>	<i>Octob.</i>	<i>Nov.</i>	<i>Dec.</i>
1	p.	S.O	N.O	p.S.O	S.O	S.O	p.S.	S.O	p.S.O	p.O	N.O	O.N
2	p.	S.O	N.O	p.S.O	p.S.O	S.O	p.S.	S.O	S.O	N.O	N.O	O.
3	p.	p.S.O	N.O	p.S.O	p.S.O	p.S.O	p.S.O	p.S.O	S.O	O.	N.O	N.O
4	p.N.O	S.O	N.O	p.S.O	p.S.O	S.O	p.S.O	S.O	p.S.O	O.	p.S.O	O.
5	p.	S.O	N.O	p.S.O	p.S.O	S.O	S.O	S.O	p.S.O	O.	S.O	O.
6	p.	S.O	O.	p.O.	S.O	S.O	S.O	S.O	p.S.O	N.O	O.	O.
7	N.O	S.O	O.	p.S.O	S.O	p.S.O	p.S.O	S.	p.S.S	N.O	N.O	O.S.
8	p.N.O	p.S.O	p.O.	p.S.O	p.	p.S.O	S.O	p.	S.O	N.O	N.O	O.
9	p.N.O	S.O	p.	S.O	p.S.O	p.S.O	S.O	p.S.	S.O	N.O	O.	S.O.
10	p.	S.O	p.	S.O	p.S.O	p.S.O	p.S.O	p.S.O	N.O	N.O	O.	S.O.
11	S.O	p.S.O	p.O.	p.S.O	p.S.O	p.S.O	p.S.O	S.O	p.N.O	V.	N.O	O.
12		p.S.O	p.O.	p.S.O	p.S.O	S.O	p.S.O	S.O	N.O	p.S.O	p.V	O.
13	O.N.	S.O	p.S.O	p.S.O	p.	p.	p.S.O	S.O	N.O	p.S.O	p.S.O	p.S.O
14	p.N.O	p.	p.S.O	p.S.O	p.S.O	p.S.O	S.O	S.S.	N.O	p.N.O	p.O.	S.O.
15	p.N.O	p.	p.S.O	S.O	S.O	S.O	p.S.O	S.O	N.O	N.O	p.O.	S.O.
16	p.	p.S.O	p.S.O	S.O	p.S.O	S.O	S.O	S.O	N.O	N.O	O.	p.
17		p.	p.S.O	S.O	p.S.O	p.S.O	S.O	S.O	N.O	N.O	O.	S.O.
18		S.O	p.	p.O.S	p.S.O	p.	S.O	p.S.O	p.S.O	N.O	p.O.	S.O.
19		p.S.O	N.O	S.O	p.S.O	p.S.	S.O	p.	p.S.	N.O	N.O	S.O.
20	O.	S.O	O.	p.S.O	p.S.O	p.S.	p.S.O	p.	p.S.	N.O	N.O	S.O.
21	N.O.		p.O.	p.S.O	S.O	p.S.	p.S.O	p.S.O	p.N.O	N.O	N.O	N.O
22	S.O	S.O	O.	p.S.O	S.O	p.S.	S.O	p.S.O	p.O.N	p.N.O	N.O	p.N.O
23	p.	O.	S.O	p.	S.O	p.S.	S.O	p.	S.S.	O.	N.O	O.S.
24		O.	O.	S.O	p.S.O	p.S.O	S.O	p.S.O	S.S.	O.S.	p.N.O	S.O
25			p.O.	p.S.O	S.O	p.S.O	S.O	S.O	S.S.	p.O.S	N.O	S.O
26	N.O	N.O	p.O.	p.O.S	S.O	p.S.O	S.O	p.	S.S.	p.	O.	S.O
27	p.	N.O	p.N.O	S.O	p.S.O	p.S.	p.S.O	p.	p.V.	O.S.	O.S.	S.O
28	p.O	N.O	O.	S.O	S.O	p.S.	S.O	p.	p.V.	N.O	N.O	S.O
29	S.O		O.	p.S.O	S.O	p.	S.O	p.	O.	O.	N.O	p.O.
30			O.	p.S.O	p.S.O	p.	p.S.O	p.	N.O	O.	N.O	S.O
31	p.N.O		p.O.		S.O		S.O	S.S.		O.N		S.O.

E quo observa, primo hoc anno centum & sexaginta tribus diebus aut parum aut multum pluiffe, ac ducentis & duabus diebus non pluiffe. Deinde Menses Martium, Aprilem, Majum, Junium, Julium, & Augustum maxime pluvios fuisse. Tertio ab initio Februarii ventum à plaga S.O. coepisse flare, atq; ita pertendisse ad decimum Septembris. Observa quoque tantum tonuisse Januarii primo, quarto, decimo; Martii decimo; Aprilis vigesimo secundo & tertio; Maji octavo, nono & vigesimo.

Fulgura autem tantum observat Aprilis vigesimo primo & secundo: nebulas Martii decimo octavo.

Reliquorum annorum fere eadem aut non multum dissimilis est ratio; è quibus prudens Lector facile intelliget, quæ sint communes in hisce Regionibus tempestates, nimirum quatenus intra Tropicum jacent, nam in iis regionibus quæ magis ad Antarcticum tendunt paulo alia est ratio, quemadmodum in descriptione nostra Indiæ Occidentalis annotavimus. Plura autem non addam, quia hæc pars à D. Pisone diligenter est pertractata, in libro de Aëre, Aquis & Locis, qui præcedit.

CAP. IV.

De Incolis Brasiliæ.

INcolarum naturalium hujus terræ, sunt quatuor nationes suis nominibus distinctæ: nimirum *Tupinambu*, *Tobajara*, *Petiguara*, & *Tapuiya*. Et postrema hæc natio iterum in alias multas nominibus distinctas, & idiomate differentes, divisa est. Tres reliquæ una utuntur lingua, dialecto tantum ex parte differente, ut capite de Brasilianorum lingua obiter à nobis explicabitur.

Tapuyarum nationes quæ habitant ad flumen S^{ci} Francisci, sunt *Arodera*, *Cajau*, *Maquaru* & *Poyme*.

Plura de hisce nationibus dixi in Descriptione Indiae Occidentalis lib. xv. & xvj. quæ hic repetere nolo, quia potissimum de iis agendum autumo, quæ jam Belgis nostris parent, aut cum nostris confæderata sunt, siquidem notioribus.

Lusitani hîc plurimi habitant, uti & Belgæ, iisque permixti Germani, Galli, Angli, &c. Brasiliani vocant Belgas, Germanos, Gallos, Anglos, *Ajuru-juba*, ideo, quia plerumque ruffas seu flavas habent barbas & capillos. In genere autem vocant omnes Europæos & advenas *Caraiba*, itemque *Pero*.

Denique ob misturam variarum nationum, aliæ quinque distinctæ hominum species hîc reperiuntur: nimirum qui ab Europæis parentibus, patre atque matre, hic natus est, appellatur *Moxombo*.

Qui natus est ex patre Europæo & matre Brasiliana nominatur *Mameluco*.

Natus ex patre Europæo & matre Æthiopissa dicitur *Mulato*.

Natus ex patre Brasiliensi & matre Æthiopissa vocatur *Curiboca*, & *Cabocles*.

Natus hîc ex utrisque parentibus Nigritis appellatur *Criolo*.

Æthiopissa quædam hîc gemellos peperit, unum album, alterum nigrum.

Vidi hîc Africanam foeminam, non nigram, sed ruffa plane cute & pilis ac capillis ruffis. Ex qua regione esset, non potui intelligere, nam linguam ejus non intelligebant reliqui Nigritæ.

Multos hîc vidi Æthiopes senes barba magna & totaliter cana ut & capillis capitis canis. Lepidum spectaculum, atra barba quæ incanuit, in nigra cute, videtur quasi farina esset aspersa.

Vidi hîc etiam plane albissimum juvenem octodecim annorum, pilis crispis albissimis & superciliis albis, cute albissima, naso plane more Æthiopum, qui natus hic è patre & matre Nigritis.

Annotatio. Tapujarum fines & sedes à Jacobo Rabbi, qui plures annos inter illos vixit, ita descriptas accepimus. *Rio Grande* ad cujus ostium jacet arx *Colonia*, ad sex horarum iter penetrat in continentem versus occasum: uti & fluvius *Mupeo* novem horarum itinere à Rio Grandi versus meridiem. *Syrag minor* trium horarum itinere à R. Grandi versus Arctum, ferme quinquaginta horarum itinere descendit è continente.

A Rio Grandi porro versus Arctum exit in mare insignis fluvius *Mapreucauch*, longe è continente descendens, & porcorum aquaticorum ferax; ad ripas illius multæ vagantur capreæ & Struthiones. Tertius fluvius duodecim mill. à Rio Grandi, vocatur *Ypotinge*. Quartus autem *Vguasu* dictus septemdecim horarum itinere distat à Rio Grandi. Deinceps diei itinere ab Uguasu occurrit *Yponi*, ubi Salinæ sunt: à quibus ad alias Salinas milliaria numerantur quindecim: atque ab his ad *Aritavva* novem: ad maximas Salinas, & per excellentiam ita nostris dictas, tria: ad *Vnapatubam* totidem: ad *Marytupa* duo: ad *VVarerugh* unum. Hic fluvius alio nomine appellatur *Otschunogh*, qui supra centum milliaria penetrat in continentem versus Austrum. Quinque autem & viginti mill. à littore maris, jacet grandis lacus *Bajatagh*. piscium fecundus: & ad sinistram ab hoc versus ortum alter qui *Igtug* appellatur ab Indigenis, quem tamen nemo ingredi audet, ob copiam mordacium piscium, & hominibus admodum infestorum. Adjacet huic vallis *Kuniangeya*, viginti milliaria in longitudinem patens, in latitudinem tantum duo: quam permeat fluvius *Otschunogh*, piscibus abundans sicut ipsa vallis maxima copia ferarum, & variis fructibus: quarum præcipui sunt, *Kuraira* Barbaris, magnitudine pomi nostratis, qui ubi sponte deciderunt, tum demum edules sunt: dein *Dierada*, magnitudine globuli sclopetarii, plane nigricantes antequam defluant. Atque hisce fructibus Barbari quotannis trimæstre spatium victitant: quibus accedit *Kakara*, fructus instar juglandis; qui coquendus est antequam comedatur: crudus enim amaricat instar glandis. Magna quoque copia nascuntur hic ficus silvestres, pugni magnitudine: quarum quædam intus rubræ, externe virides: aliæ extus rubræ, & interius albæ, & plenæ granulis albis, quæ, ubi præ maturitate dehiscunt, admodum

dum dulces sunt instar Sacchari; harum plantarum folia instar subulæ acuta & digitum humanum longa. Præterea sunt radices è quibus Indigenæ panem faciunt, ipsis *Atug*, *Harag*, *Hobig*: *Engepug*, quæ crudæ comedi possunt: *Eniapugh* quæ torrendæ sunt: *Packoda* quæ crudæ; & *Hompugh* quas potissimum ad sitim extinguendam usurpant. Ita ut hic terrarum tractus longe amoenissimus sit & victum hominibus sufficiat.

Porro ab *Otschunogh* ad *Opponne* milliaria numerantur decem, qui fluvius ab Austro pene centum milliarium spacio descendit: ab hoc ad *Iauarug* iter est bidui: ad *Berywere* unius milliariis; ad *Vatepug* duorum, atque ita porro per *VViesferro* & *Bacvvatigh* ad *Ciaram* grandem iter est duorum dierum.

Inter hos fines, qui satis amplum terrarum spatium occupant, incolunt varii Tapuyæ, etiam idiomate diversi, & sub diversis Regulis: quorum primus *Ianduy* latè tendit in *Otschunogh*, *Otschuayayuch*, & *Drerinagh*: huic proximus *Pritiyaba* cum priori pacem & amicitiam colens: mox *Arigpoygh*; *VVanafewafug*: *Tshering*: & *Dremmemge*, quibus male cum præcedentibus convenit, ita ut sæpe hostiliter alii in aliorum fines incurrant. *Ianduy* autem jam supra centesimum ætatis annum agens, est Regulus ille qui pacem cum nostris colit & ex fœdere aliquoties aut ipse nostris subsidio venit, aut filium atque affinem cum copiis misit contra Lusitanos, quibus infensissimus est: sed non est hisce Barbaris nisi in summa necessitate utendum, nam tam immanes sunt ut tam animalia quam homines neci tradant, & magnam vastitatem inducant, neque nostri facile ejusmodi furiis usi fuissent, nisi similes Lusitani in nostros immisissent.

C A P. V.

*De Statura & habitu corporis Brasiliensium, & de eorum ætate
& moribus.*

Indigenæ Brasilienses qui inter nos degunt, statura sunt mediocri, robusti, largis humeris, bene compositi: nec facile est inter illos invenire, distortum vel luscum aut claudum. Quod mirum videri potest, quum infantes recens natos nunquam fasciis involvant aut ligent, causam morborum illis præbent. Ligant tantum Brasilienses recens natis in infantia crura certis fasciis, quas vocant *Tapa cura*, ea de causa ut robustiora fiant. Oculos habent Brasilienses nigros, nasum compressum, os amplum, capillos nigros, rectos. Barbam raram aut nullam. Multi tamen dantur qui barbas habent nigras. Mulieres quoque mediocris sunt staturæ, bene dispositæ, & formæ haud inelegantis, nigris comis, satis robustæ, & quæ facillime pariunt.

Annos suos numerant ab exortu Heliaco Pleiadum, quos *Ceixu* vocant, atque ideo annum eodem nomine denotant: accidit autem is ortus mense nostro Majo.

Numerum autem annorum ætatis suæ ut retinere possint, singulis annis reponunt unam castaneam de *Acajû*, quam ipsi *Acajû acaya* appellant, itemque *Acajuti* & *Itemboera*. Fructus enim illius arboris singulis annis semel maturatur, nimirum mensibus Decembri & Januario, usque in Martium durans. Plura de hac arbore dicta in lib. I I I. de Arboribus.

Diu plerumque vivunt, & videre inter illos licet multos senes, centum atque etiam viginti supra centum annorum, neque facile canescunt nisi in decrepita ætate.

Pueri illorum ingenio sunt satis docili: verum quando adolescentiam ingrediuntur fiunt hebetiores, ita ut paucos videre liceat literis instructos, aut qui artem scribendi norint; aut alias artes Europæas, à quibus quodammodo abhorrent, laborum impatientiores.

Tranquille satis agunt inter sese: nisi quando poculis indulgent, tunc enim dies noctesque saltando & cantillando transigunt. Sunt enim ebrietati admodum addicti tam mulieres quam viri: neque facile ab hoc vitio deterreri possunt, quod longe maximum illis est, è quo & rixæ atque aliæ pravæ consuetudines nascuntur.

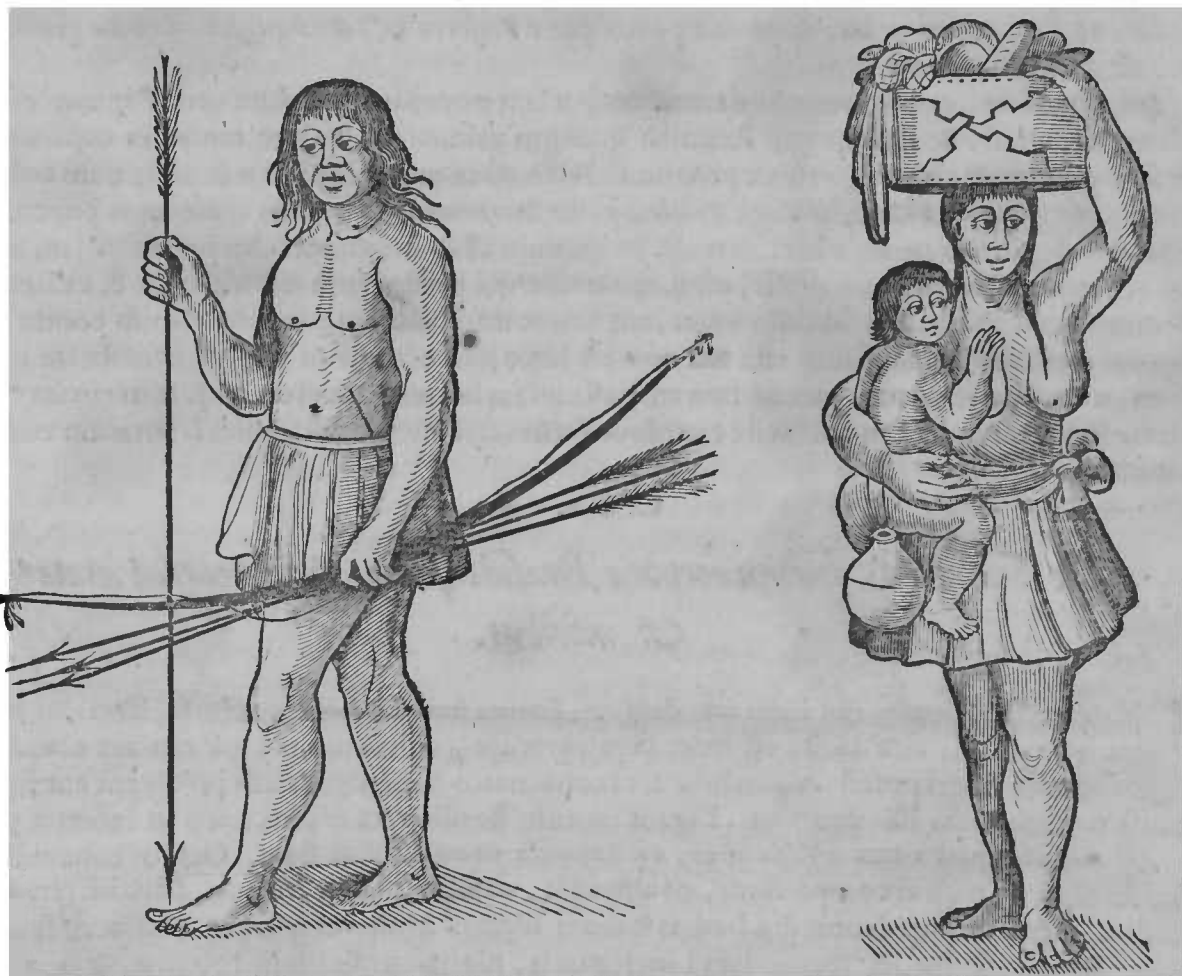
Pigræ quoque valde obnoxii sunt & fugientes laborum: præsertim *Tapuyæ*, qui laborum vel maxime intolerantes sunt; nam cum paucis sint contenti, & terra abunde ipsis victum suppeditet, & divitias non appetant aut norint, ad labores subeundos non excitantur.

Quomodo hospites advenientes lachrymando excipiant fœminæ illorum, & quibus sermonibus illos alloquantur; atque quo pacto mortuos suos deplorent, jam ab aliis dictum est, præsertim à Joanne Lerio, qui inter *Tupinambos* egit, à quorum moribus cæteri non dissident; quare hic nihil repetendum duximus.

Tapuiæ autem quando pater aut mater moritur, omnes capillos capitis evellunt: de quorum cæteris moribus postea plura dicentur.

De Vestitu & ornatu Virorum, & Mulierem Brasiliensium.

Viri subligaria jam ex linteamine plerumque induunt, quidam quoque indusia habent, & pileis utuntur, sed maximam partem nudo incedunt capite, & capillis more Lusitano-

rum tonsis. Nudis incedunt pedibus, nullis calceis induti. Quidam etiam solummodo subcinctorio panno lumbos tegunt, cetera sine vestitu.

Mulieres vero jam longis indusiis vestiuntur factis ex linteo vel gossypino panno, neque quicquam præterea vestimentorum habentes. Comas autem capitis vel dependere sinunt, vel etiam more foeminarum nostratium teniolis involvunt.

Tam viri quam foeminae & infantes variis coloribus cutem tingunt, nigro, rubro, flavo, ad quem usum usurpant succum è fructu *Ianipaba* immaturo; qui nigro; *Vraco* qui rubro tingit, & ita in cæteris aut fructu aliquo aut ligno utuntur.

Tapuyæ tam mulieres quam viri fere nudi incedunt, & pilos circa pudenda evellunt. Viri membri sui genitalis fistulam in se contrahunt & involvunt, ligantes teniola quadam, vocantque id quo ligant membrum *Tacoaynhaâ*. Religant autem quando opus est ut mejant. Majore autem pudore afficiuntur monstrando virgam explicatam quam nos. Eodem modo & alii quidam Brasilienses membra sua genitalia ligant.

Capillos capitis ad humeros usque dependentes alunt, & inferius æqualiter præcidunt more rusticorum Sueviæ. In fronte quoque æqualiter detonsum gerunt; sed præcisione æqualiter facta usque ad aurium regionem superius, & angulis ita factis in utroque latere ad tempora. Eodem plane modo etiam foeminae cum comis suis agunt, & virorum more gestant.

Viri corollas factas ex pennis *Guara* vel *Caninde*, capiti circumligant: dependent à posteriore parte corollæ aliquot longiores pennæ è cauda *Arara* aut *Caninde*. Angulos itaque factos cum capillis adprimè firmant ne corollæ circumligatè sese ipsas deligent. Quidam etiam solum funiculum è gossypio capiti circumligant, è quo postica parte aliquot pennæ longæ rubræ vel cœruleæ propendent, vocant *Acanbuaçaba*.

Pallia quoque conficiunt è filis crassis gossypinis instar retis nexis, & cuilibet nodo innexa est penna, ita ut pallium totum pennatum sit, & eodem pene modo & concinno ordine pennæ sibi invicem incumbunt, uti squamæ piscium. Pallium autem hoc superius cucul-

cucullum habet, ita ut totum caput, humeros, & coxas ad anum usque possit tegere. Hoc pallio utuntur ornatus & necessitatis causa: ornatus quidem, quia elegantissimis pennis rubris avis Guara contextum est, vel etiam admixtis pennis nigris, viridibus, flavis, variis, avium *Aracucaru*, *Carinde*, *Arara*, &c. Necessitatis autem quia pluvia non pertransit illud pallium, sed aqua cum is defluit. Appellant hæc pallia *Guara abucu*. Solent quoque cum cera seu melle silvestri, certas ex avium elegantium pennis cristas capiti agglutinare, quas cristas ipsi nominant *Aguana*.

Auriculas perforant in tantum, ut digitum immittere possis foramini. Huic immittunt vel os aliquod cercopithecorum & vocant *Nambipaya*; vel lignum aliquod digiti humani longitudine filis gossypinis circumvolutum.

Viri labium inferius perforatum habent, & foramini immittunt lapidem aliquem seu crystallum seu smaragdum vel jaspidem, magnitudine nucis avellanæ. vocant talem lapidem *Metarara*, & si viridis vel cæruleus fuerit *Metarobi* nominant. Viridem autem imprimis amant & ut plurimum gestant.

Ad utrumque etiam oris angulum buccæ perforatæ sunt, conjugatis solum viris, & cuilibet foramini induunt lignum, figura & magnitudine pennæ anserinæ, quod instar clavi infixi prominet, vel etiam immittunt lapidem aliquem quem vocant *Tembe coareta*.

Nares quoque non raro perforant atque induunt ejusmodi ligna, *Apiyatî* appellantes.

Corpus autem varie pingunt: atque insuper toti corpori agglutinare solent plumas variarum avium subtiliores cum mastiche, melle silvestri vel *Mingaupomonga*. Vocant hunc actum *Acamongui*. Atque ita apparent quasi toti hirsuti essent.

Brachia quoque ornant certis corollis factis è plumis avium rubris & flavis, vocantque *Aguamiranga*. Item aptant corallia varia quæ à nostratibus acceperunt, atque hunc ornatum appellant *Papixoara*.

Pennas quoque Struthionum multas, vel pennas è cauda Araræ in orbem quasi colligunt & connectunt filo crassiori, atque adligant lumbis, ita ut anum tegant & fere ad genua propendeant, & appellant hunc ornatum *Aracoaya*.

Ex fructus *Aguay*, qui triangularis est, corticibus, quos filo anneant, etiam monilla faciunt, quæ cruribus infra furas circumligant, qui cortices inter saltandum sonum quendam edunt.

Loco calceorum nostratium, è certo cortice *Curagua* ipsis vocato, factis utuntur, atque illos vocant *Miapapacaba*, Lusitani autem *Alpargatas*.

Mulieres pudenda sua solummodo tegunt fasciculo herbarum aut foliorum alicujus arboris quæ subinferunt chordæ, qua cinguli loco se circumligant. Similem fasciculum etiam usurpant pro tegmine ani. Haud multum tamen utraque hæc janna ad rem facit, nam facile & anterior & posterior porta apparet.

Mulieres quoque ad virorum modum, corpus suum variis coloribus pingunt.

Atque hæc inter gentiles adhuc obtinent, nam qui Christiani facti sunt, ad Europæorum amictum & ornatum se componere consuecunt.

C A P. VII.

De Suppellectile Brasiliensium.

Supellex Brasiliensium admodum pauca est, ita ut cum loca mutant aut peregre proficiscuntur, mulier omnem secum portet, onerata instar muli, maritum semper sequens.

Primaria supellex est rete, quod ipsi vocant *Ini*, Lusitani *Rede*, Belgæ *Hangemack*; vulgo *Hamacca*: in hoc dormiunt, alligata utraque extremitate ad ædium suarum trabes. Sunt autem hæc retia ex filis gossypinis contexta, sex aut septem pedes longa, quatuor ampla.

Lusitanæ quoque foeminæ elegantia conficiunt, ampla & variis figuris intertexta.

Tapuyæ Cariri duodecim vel quatuordecim pedes longa faciunt, sex vel septem ampla, ita ut quatuor homines simul in eo cubare possint.

Habent unam atque alteram ollam ex argilla factam, qua utuntur ad coquendum.

Adhæc mortarium ligneum cum pistillo ligneo, quod vocant *Angua* & *Vmbua* vel *Vnqua*. Cultros à nostratibus redemptos, nominant *Itaquice*: vulgo alias è petra faciunt, etiam vocant *Itaque*: item ex Arundine quos dicunt *Taquoaquice*.

Specula ex Europa allata, quibus supra modum delectantur, vocant *Guarugua* & *Aruga*. Loco patinarum utuntur cucurbitis quarum multæ & variæ hîc reperiuntur species; has per medium secundum longitudinem secant & rubro *Vrucu* colore exterius tingunt, interius autem obducunt nigredine. Vocant sic *Cuyaba*: quæ est medietas grandis & amplæ cucurbitæ, quæ

quæ integra triginta aut triginta quinque cantharos vini potest capere. Medietatem tamen cucurbitæ longæ nominant *Cuipeba*: desique quamcunque medietatem *Cuyi*: *Caruaba* autem omne in quo & super quo cibum sumunt.

Cochlearum loco inserviunt ipsis digiti manus, vel mytuli, aut aliæ conchæ.

Menſa ipſorum eſt vel terra ipſa, vel ſeamnum quoddam, quod *Pataguî* vocant, factum ex arundine vel virgis ligneis, more noſtratum ſcamnorum.

Caniftra faciunt ex foliis Palmæ, & appellant *Patiguâ*: in his recondunt quicquid habent. Alios quoque præterea habent corbes ex arundinibus concinnatos. Hanc ſuppelleſtilem generali nomine vocant *Caramemoa*.

Ex virgultis quoque conficiunt corbes oblongos ſatis amplôs, quos capite portant impletos, vocant *Panacu*. Inſerviunt ipſis præcipue ad transportandum radices Mandioca, quando farinam faciunt: nam iter facientes utuntur aliis illis quos vocant *Patigua*. Æthiopes autem hîc *Panaca* utuntur ad res quaſlibet portandas.

Lagenæ, canthari, cyathi illorum ſunt cucurbitæ variæ, ut *Cuieté*, *Iaroba*, *Cuibuca*.

Quando peregre proficiſcitur maritus, mulier ſemper illum ſequitur quocunque abeat, ſive in expeditionem militarem, ſive alio, ſive procul, ſive prope. Ille nihil præter arma ſua portat: mulier vero inſtar muli onerata eſt, præterquam enim quod à capite in tergum dependet corbis, quem *Patigua* vocant, quam cordæ anneſcit, (cordam autem non collo ſed fronti circumponit geſtando illam) etiam capiti ſuperius imponit alium corbem cum mobilibus ſuis, vel ingentem cucurbitam farina refertam: lateribus præterea adhærent cucurbitæ minores, quibus aquam hauriunt ad bibendum. Nec tamen adhuc ſatis oncrata eſt mulier, infantem etiam geſtare debet, inſidentem lintheamini, quod ab humero dextro dependet. Inſidet autem infans cruribus diſparicatis, uno ad ventrem, altero ad tergum matris verſo, ventrem vero ſuum lateri matris dextro applicat. Præterea una adhuc manu vel Piſſitacum geſtat, vel Cagui, altera autem manu canem funiculo alligatum ducit. Ita abeunt ſine curis, non inſtructi oculis argento repletis, ſed cucurbita pauca ſolum farina referta, non ſolliciti de hoſpitio nec hoſpiti fido vel infido, ſufficiunt enim ſilvæ & campi, qui gratis præbent cibum, potum vero fluvii, lacus, vel fontes, vel planta quæ vocatur *Caraguatâ*, quæ inter folia ſemper aquam pluvialem continet: ſummum remedium in locis aridis & ſterilibus, ubi ſæpius nec fluvius, nec rivus nec lacus ſpacio octo, novem, duodecim milliarium reperitur. Adventante veſpera ubi pernoctare animus, ibi retia ſua ſeu lectos penſiles alligant arboribus vel palis terræ infixis, ignem prope ſtruunt, præparant ſuum cibum, hauriunt potum, comedunt, bibunt. Si autem metus ſit à pluvia, hîc ſunt Palmæ arbores, præciduntur rami, baculi duo terræ infiguntur, alii oblique inſtar tignorum alligantur opera viminis, complicantur folia palmæ cynaris fit teſtum, atque ita domus conſecta eſt & ſimul picta; viriditate enim ſplendent naturali folia, qui color gratiſſimus eſt oculis, nec parietes calce incruſtati albedine ſua hebetant viſum. Hæc domus & pluviæ arcet & homines à vento nocturno defendit, cum regioni venti opponatur.

Cum domi exiſtentes, viri mane cum arcubus & ſagittis ſuis in ſilvas abeunt vel campos, ad figendum aliquam feram vel avem: vel abeunt ad mare piſcandi cauſa, vel piſcantur in fluviis vicinis: mulieres plantaria adeunt, & labores ſibi impoſitos ſubeunt. Quædam & maritos comitantur, ut prædam domum reportent.

Feras capiunt variis modis, vel enim figunt ſagittis, vel foveas faciunt profundas in terra, & deſuper cooperiunt ramulis arborum certo loco, in quas incidunt inopinatò feræ, vocant *Petacu*: vel etiam è ligno certas decipulas faciunt. Alius modus feras grandiores capiendi vocatur *Mahde aratacâ*, quo in capreis capiendis utuntur. Alius item inſidiarum *Poé*: tertius pro eiſdem capreis *Munde guacu*; pro Tatu & Aguti, & ſimilibus animalibus adhuc alium habent, quem dicunt *Mundeguaya*.

Ad volucres autem capiendas, utuntur certis inſtrumentis quæ vocant *Iucana*: quæ illis ſunt trium generum: nimirum *Iucanabipiara*, quod aves pedibus capit: *Iucanaiuripiara*, quod eas cervice apprehendit: *Iucanapitereba*, quod medio corpore.

In fluviis Piſces vel ſagittis figunt, vel hamulis capiunt, quibus applicant vel lumbricos teretes qui ab ipſis vocantur *Candaguacu*, vel gammaros, cancellos, piſciculos. Vel inebriant illos, ut quaſi mortui ſuperfluitent, cum foliis *Iapicaj*, vel cum *Timbopotiana*, vel cum *Tinguij*, vel cum *Tinguiſi*, vel cum fructu *Cururu ape*; aut radicibus *Magui*, corticibus arboris *Anda*, & ſimilibus. Piſcantur quoque certis cribris, *Vrupema* vocatis, quæ faciunt ex arundine *Vruguiboandipia* appellata.

In mari piſcantur hamulo eſcâ inſtructo & filo alligato, inſidentes tribus lignis ſibi invicem annexis; vocant *Igaſeba*, & Luſitani *Iangada*. Fiunt autem è ligno arboris *Apeiba*, ut
jam

jam supra diximus. Fila autem sua piscatoria faciunt è filis *Tacu*, vel etiam *Icipoicica*, vocantque *Pinaçama*: hamulos denique faciunt è ferro, & appellant *Pindâ*.

C A P. VIII.

De Cibo & Potu Brasiliensium.

VNiversale Brasiliensium alimentum est *Vi*, Lusitanis *Farinha de Mandioca* dicta: cujus varias species præparant, uti in descriptione *Mandijba* dixi, ubi & varios illam præparandi modos prolixè explicavi.

Carnem variam usurpant animalium silvestrium, aviumque, uti & piscium variorum, etiam testaceorum & crustaceorum: fructus itidem arboreos, terrestresque, varia legumina; de quibus omnibus specialiter dixi suis locis. Imo & insecta quædam comedunt, nimirum ea de quibus dixi in lib. de Insectis.

Carnem autem comedunt vel coctam, vel assatam, vel tostam. Coquunt in ollis terreis, quas *Camu* vocant, rotundis (quas è proba argilla ipsi norunt facere) affundendo aquam, atque ita coctam comedunt cum *Inquitaya*, jusculo *Carimaciû*, admiscentes *Mingau*, vel immittendo *Viata*, ut sit *Minipiro*; comedentes illud cum carne loco panis.

Ignem eliciunt ope duorum lignorum, uno molli, altero duro, durum acuunt, & applicant molli, circumagendo instar terebri & admovendo gossypium, vel arida folia arborum, atque ita flammam eliciunt. Ligna mollia quibus utuntur, aut sumunt à *Tataiba*, aut *Ambaiba*, aut *Caraguata guacu*, aut similibus.

Assatam carnem sic perficiunt & est ea saporis excellentissimi, atque adeo excellit omnem aliam carnem quoquo modo assatam. Vocant *Biaribi*. Faciunt foveam in terra, & hujus fundo primo imponunt folia grandia alicujus arboris, illisque imponunt carnem assandam, quam itidem foliis tegunt, terraque obruunt. Super terra illa focum struunt luculentum, eumque continuant, donec caro sit probe assata.

Tostam carnem in præsentem & futuros usus, faciunt hoc modo. Infixis quatuor furcis ligneis, è baculis cratem desuper efformant, quem *Mocae* vocant, huic carnem in frusta oblonga, haud crassa, concisam, & sale aspersam, (vel illius defectu pipere Brasiliano) imponunt, prunas subjiciunt, atque ita torrent usque ad sufficitiam. Hæc caro ita tosta, ad decem vel quatuordecim & plures dies durare potest. Hic enim saliri ita caro non potest ut in Europa. Numquam assant carnem veru affixam, uti nos solemus. Lusitani carnes ad eum modum tostas appellant *Postas*.

Pisces assatos vel ebullitos comedunt cum *Inquitaya*. Cancros vel gammaros quando coquunt, numquam adjiciunt sale inter coquendum, uti nostrates solent facere, sed coctos comedunt vel cum simplici sale, vel *Inquitaya*, Lusitanis *Sal-pimenta*; & sic gratioris deprehenduntur saporis.

Minutiores Pisces, ut *Piaba*, *Piquitinga*, &c. Foliis herbaceis aut arboreis involvunt & operiunt cineribus calidis, ita brevi tempore ad cibum parati sunt, licet neque cocti neque assi dici possint.

Farinam duobus vel tribus posterioribus digitis dextræ manus prehensam inter edendum ori injiciunt, nullo cochleari utentes. Eodemque modo legumina cocta non immittunt ori, sed injiciunt, ita dextre, ut vix aliquid prætereant.

Edunt sæpius interdum, imo & noctu, neque stata edendi tempora observant. Capiunt autem cibum cum summo silentio: raroque inter edendum bibunt, sed demum post pastum adjiciunt potum.

Dormiunt in retibus suis: sunt admodum pigri, & non raro totum diem stertendo perdunt, & ægre se levant, si victus abundet, & necessitas illos foras non propellat. Prope retia sua pensilia struunt focum tam noctu quam interdum; ut interdum serviat coquendo cibo, noctu autem aërem arceat frigidum, qui in hisce regionibus noctu frigidior est, & interdum frigidissimus, ob noctuum & dierum perpetuo pene æquabilem longitudinem.

Potus ordinarius Brasiliensium est aqua frigida, fontana vel fluviatilis, quæ hic & valde bona & clara reperitur, ita ut non facile quis noxam ab haustu ejus patiat, quantumvis largius biberit: quod de fontana imprimis intelligendum est.

Vites autem licet hic ter atque etiam quater uno anno fructus ferant, quia tamen earum non est tanta copia ut vinum premi aut opportunum aut operæpretium sit, earum loco plures modos commenti sunt Brasilienses, quibus è variis fructibus atque etiam radicibus potus concinnent, qui vini locum expleant. Et quidem primo vocant *Caoti*, quem nimirum faciunt ex *Acaijbæ* arboris fructu maturo, quem contundunt in mortario ligneo, vel etiam

M m tantum

tantum manibus exprimunt; succum paulum subsidere sinunt & tum percolant. Hoc vinum, si ita licet vocare, recens, albicat instar lactis, post aliquot autem dies fit pallidius. Saporis est adstringentis; forte, ita ut quoque inebrier paulo largius haustum. Potest aliquandiu adservari, sed denique degenerat in acetum optimum & boni saporis, ita ut ab ignaris pro aceto vini sumi posset.

Alterum vinum vocant *Aipj*, quod præparant duobus modis, vel masticando vel contundendo radicem; utrovis tamen modo per ebullitionem. Priori modo radices de *Aipimacaxera* concisas vetulæ dentibus masticant, ollæque inspuunt, vocantque hanc veluti pulvem *Caracu*: dein aquam superfundunt, coquunt lento igne, continuo agitando: per expressionem deinceps separant liquorem, quem vocant *Cavicaracu*: hic potus bibitur tepefactus. Posteriori modo eadem radix recens bene purgata conscinditur, contunditur, & ebullitur in potum candicantem instar lactis ebutyrati, qui & tepefactus bibitur. Saporis est grati, subacidiusculi, & vocatur *Cacimacaxera*. Utrumque tamen potum communi nomine appellant *Aipj*.

Tertii generis appellant *Pacobi*, quem conficiunt è fructibus arboris *Pacobete* & *Pacobucu*: de quibus in arborum descriptione à nobis dictum est.

Quarti generis nominant *Abati*, Lusitani autem *Vino de Milho*, quia fit è milio illo grandi, quod vulgo Turcicum vocamus, & Maizium.

Quinti generis dicitur ipsis *Nanaí*, quia fit è præstantissimo illo fructu *Nana*, de quo plura in illius descriptione diximus. Observandum autem hoc esse fortius reliquis omnibus & facillime inebriare.

Sexti generis ipsis vocatur *Ietici*, Lusitanis autem *Vinho de Batatas*; siquidem fit è notissimis illis radicibus, & quidem varie mixtis.

Septimum locum obtinet potus qui conficitur è fructu *Ianipaba* maturo.

Octavum autem quem Brasilienses vulgo vocant *Beeutingui*.

Nonum, quem vocant *Tipiaci*, qui utrique potus itidem fiunt è farina Mandiocæ, nimirum è *Beiu* & *Tepioia*, de quibus alibi dictum.

Cæterum hi Barbari supra modum amant adustum nostras, vocant *Cacitata*, & enormiter, cum datur, se illo inebriant. Potu itidem quem Nigritæ hîc faciunt & vocant *Garapa* (fit autem eo modo quem in Cannarum sacchari descriptione dixi) magna copia se ingurgitant, ita ut integros dies noctesque canendo & saltando traducant, potui continuo indulgentes tam foeminæ quam viri. Mirum tamen quod rarius inter pocula rixentur, nisi forte Zelotypiæ causa.

Tapuiyæ quando hunc potum præparant, sive *Acau*, sive *Alipii* (ii scilicet qui pagos incolunt & è Tapuiarum genere Cariri dicuntur) faciunt id omnes simul. Dies dein constituitur & indicatur singulis. Conveniunt omnes mane, incipiendoque ab uno pagi angulo, evacuant ordine omne vinum per omnia domicilia donec nihil superfit. Potui sic indulgendo cantillant, saltant rara intermissione. Quando eorum aliquis se nimio potu distentum sentit, vomitum sibi excitat & denuo haurit; ita ut qui plus vomere potest & denuo bibere, pro optimo & strenuissimo habeatur inter reliquos potatores.

Tabaco quoque frequentissime utuntur omnes Brasiliæ incolæ: vocant hanc herbam *Petima*, & folia illius *Petimaoba*. Hanc in aëre siccata ponunt ad ignem, ut manu conteri in minutas particulas possit: hinc indunt instrumentis suis è cortice fructus *Pindoba*, vel *Vrucuruiba*, vel *Ioyara*, aut *Aque*, &c. confectis; præcidunt quippe una extremitate, nucleum eximunt ac corticem poliunt; hinc foramine inflatere facto applicant tubulum è ligno factum. Hoc instrumentum vocant *Petimbuaba*, Lusitani autem corruptè *Catimbaba*, Belgæ adhuc corruptius *Katgenbow*. Utuntur quoque tubulis ex argilla à se factis & excoctis, sicuti & illis qui ex Europa ad eos afferuntur, quos nominant *Amrupetimbua*.

Tapuiyæ autem utuntur tubis rectis, amplis, ligneis vel etiam argillaceis, ita amplis, ut integrum pugnum Tabaci capiant, quibus repletis & accensis sugendo fumum hauriunt.

C A P. VIII.

De Lingua Brasiliensium, è Grammatica P. Josephi de Anchieta, S. I.

HOC caput ab Authore nostro plane affectum tantum fuit derelictum: sed pervenit ad manus meas Grammatica linguæ maximè usitatæ in Brasilia composita & digesta à P. Josepho de Anchieta, S. I. edita Conimbricæ Anno 1595 è qua pauca delibabimus ut gustum aliquem linguæ demus.

I. De

I. *De Literis*: Hæc lingua non habet *f, l, s, z, rr* duplex, neque mutam cum liquida, ut, *era, pra,* &c. pro *s* autem in principio aut medio dictionis servit *c* cum *zeura*.

Non conjungitur consonans cum altera consonante in eadem dictione, excepto *mb, nd, ng*, ut, *Acimomber, Aimondo, Aimeeng*. Petiguare qui juxta Paraibam incolunt & reliqui indigenæ usque ad Tamoyes qui Rio de Jenero accolunt verba quæ desinunt in consonantem pronunciant integra: Tupis autem S. Vincentii numquam pronuntiant ultimam consonantem in verbo affirmativo; ut, pro *apab*, dicunt *Apâ*, & ita in cæteris. In verbis item compositis ut plurimum abjiciunt consonantem ultimam prioris verbi.

II. *De Orthographia*: *P. m. mb.* sæpe usurpantur una pro altera, hoc modo: dictiones absolute sumtæ pronuntiantur cum *m* aut *mb*; ut, *Mo*, vel *mbo* manus: præcedente autem adjectivo mutatur in *p*, ut, *Xepo*, manus mea: excipe *Mbae*. quæ numquam mutat, ut, *Xembae*, mea res. *B* autem in principio dictionis numquam pronuntiat sine *m*, licet per incuriam interdum non scribatur. In medio quoque dictionis communiter ponitur *b* post *n*: & usitatissima pronuntiatio, *b* & *p* in medio & fine dictionis fere semper mutantur in *m*, aut *mb*, &c.

III. *De Accentu*: Omnes dictiones quæ desinunt in quatuor ultimas vocales, habent accentum in ultima & notantur circumflexo. Quædam autem quæ desinunt in *e*, videntur habere accentum in penultima, quod fit quia sunt compositæ. Quæ desinunt in *a*, partim habent in ultima & notantur eodem accentu, partim in penultima, & notantur acuto: Monosyllaba autem accentu gravi. Verba denique maximam partem accentum habent in ultima Syllaba, in qualemcumque demum consonantem aut vocalem desinant.

IV. *De Nominibus*: Nomina non habent casus aut numeros distinctos, præter Vocativum casum, cum hac differentia, nimirum, quod ea quæ habent accentum in ultima nihil mutantur in omnibus omnino casibus.

V. *De compositione nominum*: Nomina substantiva componuntur cum adjectivis, ita ut substantiva semper præcedant, & si habeant accentum in ultima, manent integra: sin in penultima & vocales concurrant perdunt ultimam vocalem, ut, *Tuba etc. Tubete*, pater verus. Si concurrant cum consonante perdunt totam ultimam syllabam. Denique substantiva cum substantivis junguntur ad eundem modum.

VI. *De Pronominibus*: Pronomina habent aliquot casus: ut Ego, Nominativ. *yxê, xé*. Dativ. *yxebe, yxebo, xebe, xebo*, mihi. Nominativ. Pluralis, *orê, yandê*, nos: Dativ. *orebe, orebo, yandebe, yandebo*, nobis. Tu Nominativ. *ende, nde, ne*. Dativ. *endebe, endebo, ndebe, ndebo*, tibi. Nominativ. Plural. *peê, vel pe*, vos: Dativ. *Peême, vel Peêmo*, vos: Accusativ. *opô, vel pé*. Vocativ. *peê, vel pé*. *Orê, yandê*, sunt etiam Adjectiva noster, nostra, nostrum. Eandem declinationem obtinet *Acê*, ut, Nominat. *Acê*, Dativ. *Acébe, vel Acebo*, & significat hominem & servit tertiæ personæ, in ambobus numeris & utroque sexu; *c*; cum *zeura*, & *i* sunt pronomina relativa in omnibus casibus, & numeris, & significant, *is, ea, id*. Reciprocum *o*, id est, *se, suus, sua, suum*, usurpatur simpliciter quando sermo refertur ad personam agentem, ut in lingua Latina, exempli causa, Petrus *oiucâ oguba*, Petrus occidit suum patrem.

VII. *De Verbis*: Licet omnia verba habeant unum modum Conjugationis, licet tamen dicere habere duos, quia Negativus adjicit aliquas particulas: exempli causa; *Aincû*, ego occido; *Namcâi*, non occido. Similiter autem se habent Indicativi modi; Præsens, Imperfectum, Perfectum, & Plusquamperfectum, in Futuro, *Aiucâne*, occidam; *Namcâixorene*, non occidam. Plurima autem observanda sunt in Conjugationibus, quæ brevitatis causa omitto.

VIII. *De Præpositionibus*: Quæ tamen ipsis potius sunt postpositiones, quales *Mô* in, *Pé* in, ad, pro cum Dativo. *Bê* in, per. *Qupê* pro, cum Dativo. *Cui* de, ex, præter. *Coce* supra, super. *Tobaque, çobaque*, coram. *Tenondê* ante, de tempore. *Cupî* per, de loco. *Cotî* versus. *Cecê* vi, cum, propter, pro, in, a. *Porupî* longe: *Pocê* cum, instrumentale, in, intra. *Pabê* cum, societatis. *Nâi* idem. In singulis autem multa observanda, quorum pauca tantum hîc subjungam. *Pe* si jungatur cum nominibus quæ desinunt in *ba*, cum accentu in penultima, facit perdere ultimam syllabam, ut *Taba* aldea, *Tape* in aldea. *Bo* semper est plurale. *Coce* significat locum & excessum, atque ita servit pro comparativo, ut, *Itâcocê* super lapidem vel plus quam lapis.

Porro ut gustum demus aliquem hujus linguæ, Dictionariolum adjungo, quale ab Emanuelê de Moraes, linguæ illius peritissimo accepi, & quidem primo nominum.

*Dictionariolum nominum & verborum linguae Brasiliensibus
maxime communis.*

T*Upâna*, Deus.
Câraibebê, *Apiabebê*, Angelus.
Cetecimibaê, Spiritus.
Ibatinga, *Ibitinga*, nubes.
Amândiba, grando.
Ara, dies.
Putuna, nox.
Coemitanga, aurora.
Ara ibicoquime, meridies.
Abâ, homo.
Anga, anima.
Tetê, corpus.
Pocembuera, membrum.
Acangapé, cranium.
Tagica, vena.
Canga, os ossis.
Tagui, sanguis.
Pirâ, cutis.
Tiaya, sudor.
Tendî, sputum.
Aba, crines.
Apecum, lingua.
Tendiba, mentum.
Ayûra, collum.
Aceoca, jugulum.
Atyba, humerus.
Gibâ, brachium.
Mbô, manus.
Ecatuaba, dextra manus.
Acu, sinistra manus.
Puâ, digitus.
Puâ guacû, pollex.
Mua pendaba, articulis.
Vnha puapem, unguis..
Atucupe, dorsum.
Potia, pectus.
Cama, mamma.
Tigne, venter.
Purva, umbelicus.
Ique, latus.
Nhîa, cor.
Ibâia, Cœlum.
Coaracî, Sol.
Iaci, Luna.
Icapî, ros.
Ara, tempus.
Acayûroig, Annus.
Iaci, mensis.
Caruca, vespera.
Tata, ignis,
Tuba, parentes & pater.
Ay, *cig*, mater.
Tamûa, avus.

Araya, avia.
Taira, liberi, & filius.
Tagira, filia. His duobus nominibus pater tantum utitur, mater dicit *Membira*.
Tiquera, soror major natu.
Piquira, minor natu. His nominibus utuntur foeminae inter se.
Tiqueira, frater major natu.
Tibira, minor natu. His nominibus utuntur fratres tantum inter se: sicuti *Quibira*, frater, sorores tantum erga fratres, & *Teindira* soror, fratres. tantum erga sorores.
Tûba, *Tutira*, patruus.
Cig, *Cygra*, amita; eisdem nominibus significant & avunculum & materteram.
Coya, gemini.
Temireco, maritus & uxor.
Mendara, matrimonium.
Abaiba, sponsus futurus.
Cunhaiba, sponsa futura.
Cemiraco aôbae, viduus.
Tnen eôbae, vidua.
Tubei îma, pupillus.
Iacîtatâ, Stella.
Opacatûmbae, mundus.
Ibutû, ventus.
Amacûnunga, tonitru.
Amaberaba, fulmen.
Ibi, terra.
Ara, aër.
Ig, aqua.
Aba, vir.
Cunha, foemina.
Tuibacm, senex.
Guaibino, vetula.
Cunumigoacu, adolescens.
Cunumi, puer.
Pitanga, infans.
Anâma, cognatus.
Iba, arbor.
Ibitira, mons.
Ceba, folium.
Tâ, fons.
Ita, ferrum.
Itâ, lapis.
Pirâ, piscis.
Roig, frigus.
Ceo, animal.

Guirarupia, ovum.
Mocu, anguilla.
Cay, simia.
Eyruba, apes.
Potivî, anas.
Ipeca, anser.
Capiâ, gramen.
Iguaba, calix.
Itapigua, clavus.
Mbaê apapuarâ, fascis.
Itacira, ligo.
Capii goacu, stramen.
Mbiû, cibus.
Cobra, anguis.
Apicaba, sedes.
Piâ, jecur.
Cebira, nates.
Mâupiâra, bilis.
Tigue perg, intestinum.
Ty, urina.
Tyurû, vesica.
Vba, coxa.
Acaya, matrix.
Tendipia, genu.
Pi, pes.
Temâ, tibia.
Micu, digitus pedis.
Mitâ, calcaneus.
Porucucôbora, pauper.
Coribae, lætus.
Angaipaba, pravus, astutus.
Tyaobeimmbae, nudus.
Mbaeûbora, ægrotus.
Apara, curvus.
Tipibae, tristis.
Angaturama, gratus.
Poranga, pulcher.
Tecobecatû, sanus.
Atapuâtia, velox.
Iuba, flavus.
Tinga, albus.
Mormotara, iracundia.
Tecoateima, avaritia.
Porerobiâra, fidelitas.
Tecoacû, felicitas.
Ibatebae, altus.
Boya, servus.
Atapuana, levis.
Poxî, deformis.
Catû, delicatus.
Pucu, longus.
Angaibara, macer.
Membeca, mollis.
Acuabcimbae, fatuus.

Dictionariolum verborum maxime communium.

C*Epiaca*, videre.
Cenduba, audire.
Cetûna, odorare.
Caanga, gustare.
Nheenga, loqui.
Capucaya, clamare.
Igû, bibere.
Pocaucuba, somniare.
Mbaen, edere.
Rura, venire.
Menbirara, parere.
Tecobe, vivere.
Carom, sperare.
Ayaima, sternutare.
Ierure, poscere.
Abiqui, pectere.
Cenoya, appellare.
Cuâbâ, cognoscere.
Nhemboe, discere.
Puca, ridere.
Giquiye, timere.
Quera, dormire.
Ienumûna, spuerere.
Caanga, dicere.
Nheangeru, suspirare.
Cecarâya, oblivisci.
Gueena, vomere.
Guapua, sedere.
Queraro, vigilare.
Puama, surgere.
Caruca, mingere.
Poacema, gemere.
Pitêra, sorbere.
Tiû, pudere.
Tacô, plorare.
Mano, mori.
Acanhem, morior.
Tîma, sepelire.
Cenonheca, precari.
Cepiaca, reprehendere.
Mondôca, findere.
Aei, errare.
Capucâya, ringi.
Berâba, splendere.
Rêrecô, habere.
Momitâ, accipere hospitio.

Anduba, sentire.
Cô, ire.
Guata, ambulare.
Moanga, cogitare.
Maenduara, recordari.
Paraboca, eligere.
Mopotaya, nectere.
Porâra, mentiri.
Aroca, minuire.
Angaipaba, delinquere.
Puaya, jubere.
Potara, cupere.
Meenga, tradere.
Moendi, capî, incendere.
Mondoca, incidere.
Abi, errare.
Ecatu, posse.
Nhengara, cantare.
Porabiqui, operari.
Yeaôboca, exuere.
Momiya, movere.
Peâ, vitare.
Pituba, ungere.
Pobâna, nere.
Cobaitim, occurrere.
Cenoya, vocare.
Mondoroca, frangere.
Coameenga, mordere.
Coquendabaja, aperire.
Raba, solvere.
Cacâba, transire.
Tîma, plantare, terere.
Pocuâba, consuescere.
Igtaba, natare.
Peâ, deponere.
Paepûa, respondere.
Moetê, adorare, honorare.
Monbeu, nunciare.
Tiguioca, sanguinem reddere.
Morîba, consentire.
Acoy, operire.
Tucâ, occidere.
Moperûa, frigare.
Caê, sanare.
Moabaiba, impedire.
Apitton, ligare.

Cuu, defendere.
Caucuba, diligere.
Pitibô, juvare.
Mogîba, coquere.
Amotareima, odisse.
Caanga, metiri.
Moaguima, madefacere.
Monguya, solvere.
Monguy, molere.
Pita, manere.
Puru, uti.
Tara, capere.
Mobibua, suere.
Potareima, recusare.
Iabâba, effugere.
Moete, laudare.
Capîra, purgare.
Mbaeraca, emere.
Monhanga, facere.
Cerûra, portare.
Moyeceâra, miscere.
Moropiâna, commutare.
Paronduba, inquirere.
Cupîra, levare.
Yeuipîra, ascendere.
Maramonhanga, belligerare.
Monberaba, vulnerare.
Apîna, radere.
Mondoca, scindere, auferre.
Cema, exire.
Aôba mondêba, induere.
Iecoacuba, abstinere.
Gica, arare.
Cipîja, rigare.
Ceyara, deserere.
Pitanga rempi, concipere.
Moaguêba, restinguere.
Moabaiba, incantare.
Monbuja, terebrare.
Pitêra, osculari.
Monbuca, perforare.
Mayaoca, dividere.
Ami, premere.
Mogycô, polire.
Moyarû, joculari.

Notandum autem illos multa habere vocabula tam nomina quam verba, quæ plura & diversa significant: exempli causa: *A*. significat fructum: item dilectum commilitonem, ut cum dicunt, *Mamô cuipe ereym Xe a*, unde venis dilecte commilito? Item *A*. membri virilis caput: ex modo autem & tempore loquendi intelligitur de quo loquantur.

Accang jaculor, lego, metior, pondero, delibo. *Aâr* cado, ut *Aâr quecê Ibipe*, heri cecidi in terram. Item *Aâr*, intelligo, ut *aâr coite aipô recê*, nunc hoc intelligo. Sed de his satis.

De Armis Brasiliensium, & exercitiis illorum.

Arcus habent è duro ligno factos, quos vocant *Guirapara* & *Vrapara*. Lignum autem unde fiunt *Guirapariba* & *Vrapariba*, Lusitanis *Pao d' Arco*. Cordas arcuum è gossypio contorquent, vocant *Guirapacuma*. Sagittas ex arundine silvestri faciunt & vocant utramque rem uno nomine *Vûba*. Extremitates sagittarum, quas *anha* vocant, sunt ex ligno asperata, vario modo: quædam enim multa acumina *Vutapoæta*, quædam unicum acumen habent, quædam dentata, quædam ferrata: quibusdam etiam dentes piscium qui *Iperu* vocantur, aptant.

Iurupara appellant sagittam quæ acumen habet ex arundine *Tacoana* vocata.

Tapuyarum nationes quædam nullis arcubus utuntur, sed sagittas suas emittunt manus iactura solummodo, imponendo ligno cuidam excavato instar tubi per medium secundum longitudinem dissecti. Cariri autem arcubus utuntur.

Tapuyæ clavas habent ex solido ligno nigro confectas, vocant *Tapema*, longas & latas anteriores, & ossiculis interdum asperatas. Manubrio autem circumvolvunt teniolas è gossypio, vel aliud quid: vocatur *Iatirana* quicquid ita circumligatur. In extremitate clavæ postica dependet fasciculus pennarum è cauda Arara, uti & in medio parvus fasciculus adligatus est. Vocatur id quod sic à clava dependet *Atirabebe* & *Iatirabebe*.

Tubas faciunt ex ossibus humanis, quas nominant *Canguenca*.

Habent alias tubas, quas vocant *Muremure*.

Alias itidem tubas grandes factas ex conchis quas *Guata pi guacu* nominant, & ipsas tubas *Nhumbu goacu*. Item alias quas dicunt *Vruca*.

Tuba item alia quæ ex canna est facta, ipsis dicitur *Membiapara*. Tubas autem nostrates vocant *Itamembi*: quia è metallo factæ sunt.

Saltationibus supra modum sunt additi, quas generali nomine vocant *Guanu*.

Habent autem varios saltandi modos: quorum unus vocatur *Vrucapi*. Habent & inter saltandum varios cantandi modos.

Pueri quoque certos exercent lusus, quorum unus vocatur *Curupirara*: alter *Guaibipate*: tertius *Guaibiguaibiabucu*. Atque hæc tantum obiter ab Auctore designata inveni, uberius explicaturum fuisse liquet, si supervixisset; sed apud Joannem Lerium hæc pluribus explicata inveniuntur.

De Brasiliensium religione.

Credunt ex antiquorum traditione immortalitatem animarum, & foeminas & fortes viros, qui multos inimicorum trucidarunt & commederunt, post mortem ad campos Elyseos, quos pene montes quosdam esse autumant, abire, ibique tripudiare. Cæteros ignavos & sordides qui nihil in vita digni gesserunt, credunt à Diabolo statim post mortem cruciari. Vocant autem Diabolum *Anhanga*, *Iurupari*, *Curupari*, *Taguaiba*, *Temoti*, *Taubimama*.

ANNOTATIO. In Historia nostra seu Descriptione Indiæ Occidentalis lib. xv. cap. 11. diximus de Religione Brasiliensium, verum quia de quibusdam postea melius edocti fuimus ab iis qui diutius inter illos egerant, totum illum locum ita constituimus, pro secunda editione.

Brasilienses Barbari nullum pene habent religionis sensum, nec de origine, & creatione huius universi quicquam norunt, de diluvio universali obscure & fabulosum quiddam recordantur: nimirum mortalibus omnibus aqua haustis, superfuisse unum aliquem cum germana sua, jam uterum ferente, atque ab iis rursus genus suum originem & incrementum accepisse. Neque Deum aliquem noverunt, neque proprie adorant quicquam, unde nec illud nomen in ipsorum idiomate reperire est quod Deum exprimat: nisi forte *Tupa*, quo excellentiam aliquam supremam denotant; unde Tonitru vocant *Tupacununga*, id est, strepitum factum à suprema excellentia, à verbo *Acunung* strepere: Fulgur autem *Tupaberaba*, id est, splendorem excellentiæ, à verbo *Aberab* resplendere. Illi se ligones & agriculturæ scientiam debere profitentur, atque ideo pro numine aliquo agnoscunt. Cælum aut inferos post hanc vitam pariter ignorant, licet animas post separationem à corpore superesse credant, atque nonnumquam in dæmones converti, & ad campos irriguos, variisque arboribus amœne consitos, traductas, ibidem jugiter choreas ducere. Spiritus malignos impense metuunt, quos *Curipira*, *Taguai*, *Machachora*, *Iurupari*, *Marangigoana* vocant: sed diversis significationibus, nam *Curipira* significat numen

numen mentium: *Macachera* numen viarum, viatores præcedens. Petiguares fingunt boni nuntii paranympum; contra Tupiguaos & Caryos medicum humanæ salutis hostem. *Iuripari* & *Anhanga* significant simpliciter Diabolum. *Marangigoana* non significat numen, sed animam à corpore separatam vel aliud quid, instantem mortem prænuntians, ipsis Brasiliensis non satis notum, & tamen illud vel maxime timent: ita ut interdum imaginario & vano illorum terrore subito exanimentur. Nec tamen ullis ceremoniis aut idolis venerantur: quidam tamen nonnumquam stipitibus solo defixis, & munusculis juxta positos illos spiritus placare nituntur: rarius autem hi spiritus visibiliter inter illos comparent, licet multi aliter prodiderint. Hactenus è libro nostro ita correcto. *Pergit jam Auctor noster.*

Habent suos sortilegos seu sacrificulos, quos vocant *Paie* & *Paj*, hos consulunt de futuris quando ad bellicam expeditionem proficiscuntur, vel aliorum, qui ipsis prædicunt quicquid accidere debeat. Utuntur hi multis ceremoniis.

Potiguara natio, modum aliquem habet fascinandi eos quibus male volunt, ut moriatur, faciendo magnam nassam, quam vocant *Iequie guacu*; atque hic modus fascinandi dicitur ipsis *Anhamombicoab*.

ANNO TATIO. Hunc quoque locum in libro nostro ita jam constituendum duximus.

Habent & sagas, quibus vix aliter quam Medici utuntur, iisque valetudinis recuperandæ desiderio valde sunt obnoxii: interdum & inter ipsos reperiuntur homines nequam, qui magicarum quidem artium rudes, sed ludendi & ductandi miserorum animos gnari, insolitis quibusdam corporis jactationibus & gesticationibus sui admirationem excitant, & falsis quibusdam miraculis sibi fidem conciliant: illi popularibus suis & interdum integris provinciis persuadent culturam agrorum penitus omittere, venisse enim tempus, quo tellus omnia sponte sua ipsis sit productura, atque ipsæ feræ illis ultro pabulum allaturæ: His aut similibus næniis miseros hosce, natura sua plerumque desides, ita infatuant, ut neglecto terræ cultu, sensim comeatu destituantur, præque inedia deficiant, donec impostor ille solus supersit, nisi ante à suis dolum persentientibus trucidetur. Cæterum magos vocant *Page*: at *Caraiba* est illis potestas miracula perpetrandi: quare Lusitanos, quia multa faciebant quæ ipsorum captum superabant, *Caraibas* appellabant, atque ita etiam hodie vocant & Europæos omnes.

Non possum præterire quin hinc addam, quibus præstigiis illi qui medicinam inter illos profitentur, hominibus ægris illudant. Narrat *Iacobus Rabbi*, cum *Regulus Drarugh* ægrotaret magnumque dolorem pateretur in lateribus & cruribus; neque à suis medicis quicquam solatii acciperet, ad vicinum Regulum profectum, ut ipsius medicis uteretur; adhibiti tres, quorum primus, tabaco sumto totum Regis corpus eo perhoravit, dein arreptis illius genibus illa ita suxit quasi devoraturus esset, & boatu quodam instar tauri edito, primum plurimum sputi è gutture in manum effudit, atque una semivivum animal instar parvæ anguillæ, quod Regulum ita dolore cruciasse assererat. Alter medicus postquam ventrem Reguli ad eundem modum suxisset, & instar feræ rugiisset, album lapidem è gutture evomuit, figura pene rosæ. Et repetita suctione in lateribus, evomuit aliquid simile radici. Ad eundem modum perpetuo agunt, & à credulo vulgo creduntur magni esse medici. *Sed pergit Marcgravius.*

Multi Brasiliani jam instructi sunt in religione Christiana: non tamen seduli sunt in doctrina de Deo: nec magno ardore afficiuntur: Deum vocant *Tupa* & *Tupana*. Dant nostrates operam ut in capitibus religionis Christianæ instituantur & quidam satis magnos progressus fecerunt: sed in moribus corrigendis maxima difficultas est, ob agnata quædam vitia, quæ ægerime domantur.

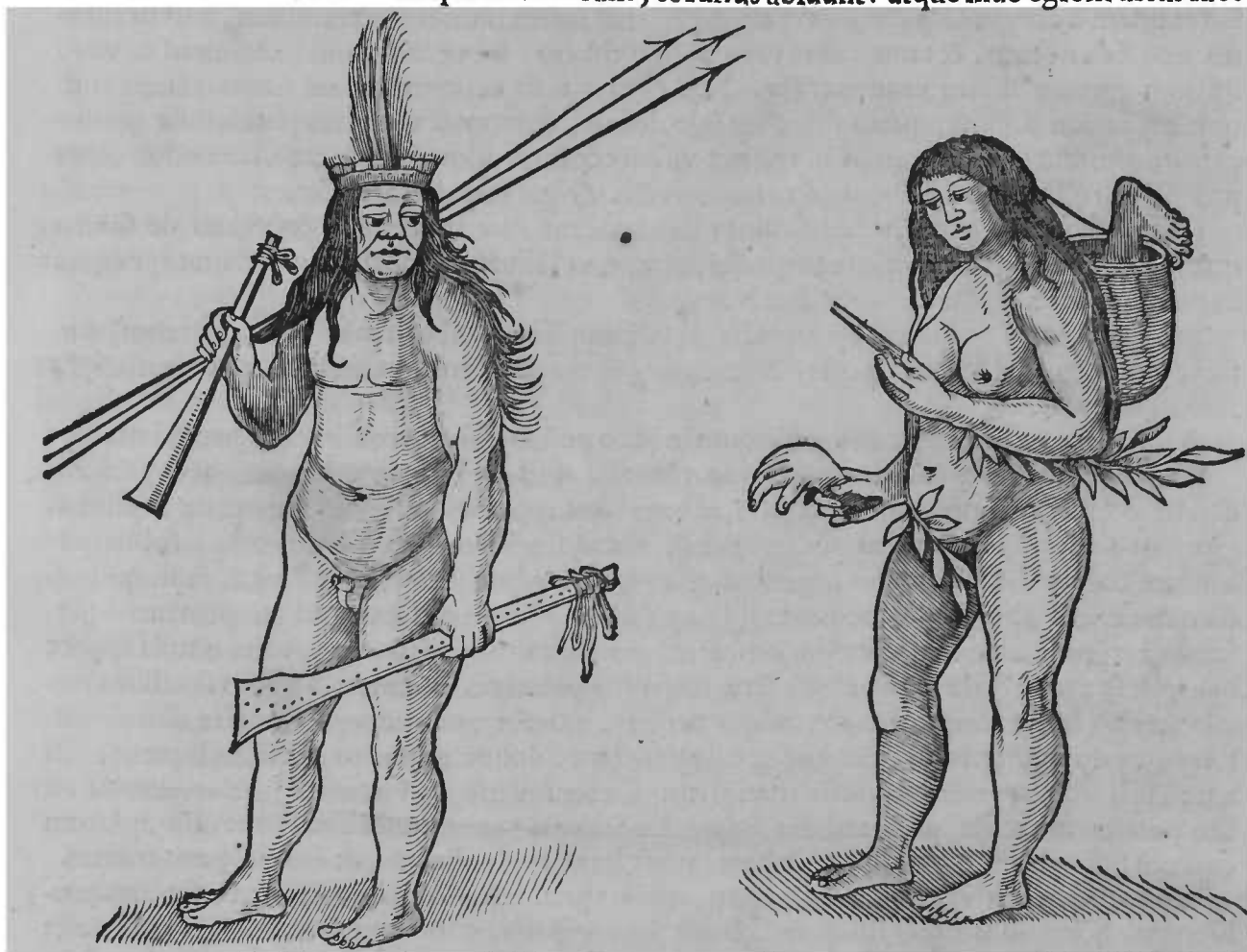
Tapuiyæ adhuc peiores sunt reliquis omnibus, nihil de Deo sciunt, neque institui volunt. Diabolum maxime colunt ne ipsis damnum inferat. Habent & suos sortilegos quibus utuntur & multum deferunt. *Hactenus Auctor noster - qui haud dubio plura addidisset, si Deus ipsi longiorem vitam fuisset largitus. Nos hic quadam de Tapuyis adjungemus è Relatione Iacobi Rabbi, quam Illustr. Comes Io. Mauritius nobis suppeditavit.*

C A P. XII.

De Tapuiyarum moribus, & consuetudinibus, è Relatione Iacobi Rabbi, qui aliquot annos inter illos vixerat.

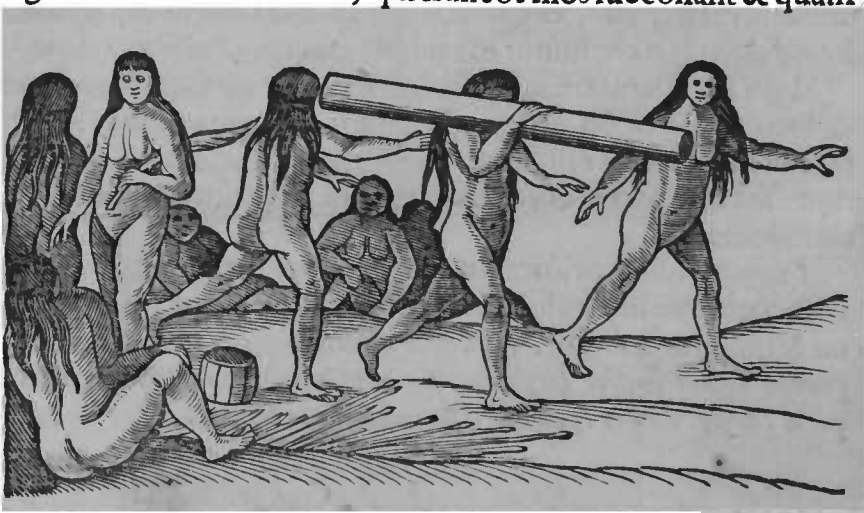
INCERTIS plerumque sedibus vagantur instar Nomadum, inter certos tamen limites, inter quos castra mutant secundum Anni tempestatum mutationem; itaque *Regulus* eorum, qui *Otshicayayna* dicuntur, à maximo flumine quod fines eorum permeat, ut supra diximus, cujus gentile nomen est *Iandui*, vesperi & mane per castra proclamari curat pro arbitrio suo, & consultis

sultis ante divinatoribus suis & hariolis, quo proximo mane promaturi sint, & ubi confessuri, atque quid interdiu acturi. Mane antequam iter aggrediantur, fluvium ingrediuntur, & se abluunt, & nitidissima arena corpora sua fricant, & rursus abluunt: atque inde egressi artus suos

ita extendunt & contorquent, ut articuli ipsis crepitent. Hinc ad focum accedunt, & calefacti, denticulis quorundam piscium ita se scabunt, ut sanguinem multis locis eliciant, quod ad lassitudinem in itinerando demendam plurimum putant prodesse. Scribit Rabbi sese id sæpe esse expertum utile esse.

Ad lapidis jactum à Reguli tabernaculo, duo trunci arborum humi jacent unius passus intervallo à se invicem disiti, populus autem universus in duas turmas divisus ex adverso consistit; hinc unàquæque turma eligit unum è robustissimis, qui truncos illos succollant & quam possunt celerrime portant, succedunt dein alii aliis ex eadem turma; qui autem primi ad locum castris destinatum pervenerint, tardioribus insultant, atque illos exsibilant. Operiuntur hinc juniores qui arma illorum & secures afferunt, hinc arbores certatim cædunt & pergulas construunt, sub quibus æstum solis vitare possint, inter ipsos rivulos. Inter ea adveniunt & foeminae cum reliquis impedimentis: & viri egrediuntur, pro locorum conditione aut ad pisces, aut ad feras capiendum; atque itidem in silvestre colligendum: vetulae vero ad radices eruendas, è quibus farina confici possit, & panes coqui: domi autem aliae aliis auxiliantur & parant manibus cibum & potum: qui deinceps tempus terunt hastilibus certando, luctando, currendo; quibus certaminibus duæ foeminae ad id selectae praesident, & judicant de singulorum virtute & victoribus.

Ubi vespera advenit, coeunt adolescentes in varias cohortes, & castra perambulantes cantillant ante tuguria, adolescentulae autem quæ juvenibus delectantur, prodeunt, & cantillantes atque tripudiantes sequuntur adolescentes, & à tergo consistunt eorum quos amant, id enim ipsis amoris testimonium est. Cum porro juvenes jam ad nuptias aspirant, venantur
feras

feras & colligunt mel silvestre, aliaque, atque ad Patres dilectarum conferunt: qui si plures filias nobiles habeant, advocant prophetas & sortilegos suos, medicosque, illi autem adunt Regulum ad deliberandum. Regulus porro convocat per præconem Adollescentes procos in proximum extra castra, ubi plurimi, tam adollescentes quam puellæ, conveniunt, & conjunctim per sylvas vagantur, donec ad locum vcnationi destinatum pervenerint; atque hic consilio capto pauci illorum progrediuntur, ut ferarum latibula indagent, qui, ubi illa offenderint, ocysime ad reliquos regrediuntur, & indicant quo loco ferarum sit copia: deinceps omnes cum armis & canibus ferarum indagine cingunt, atque ita prope in illas ruunt, ut nonnumquam ducentas ferarum simul capiant & macent, atque postquam lateribus apertis intestina canibus objecerint, illas inferunt castris. Accurrunt dein foeminae, & foco facto, viscera primum torrent viris in cibum: dein pilis ablati, ferarum corpora concidunt in plures partes: postilla fovea intra terram facta, prunas illis indunt, atque eisdem carnes ita concisas superimponunt, aggestaque arcna, rursus focum superstruunt, ita ut carnes percoquantur, haud secus quam in furno. Quidam & mella colligunt & potum conficiunt; atque ita commessando diem exigunt. Dein iterum accedunt ad Reguli tabernaculum ad deliberandum ubi proximo die vcnatio sit instituenda; quo constituto, discedunt in cohortes ad cantillandum, è cantionum enim modo augurantur an venatio bene processura sit necne. Venatione absoluta, rursus commessantur ad eundem modum, & ii qui domi manserunt, conferunt farinam è radicibus factam.

Diximus jam ante Barbaros hosce labia, auriculas & genas perforare: hic actus ab ipsis instituitur ad hunc modum. Adollescentes ad hoc parati educuntur ad locum in quem populus convenit ad cantillandum & saltandum. Sortilegi autem eorum atque dæmonum incantatores duplici ordine ex adverso consistunt, atque eorum unus arripit puerum aliquem, & manus illius atque pedes arte constringit, & ita tenet, ut se movere non possit, accurrit alter qui pucro inferius labium acuto ligno perforat uti & auriculas, matre pueri interca ejulante. Adollescentibus porro foramina terebrant in genis, atque hæc sunt veluti sponsalia; neque enim ante adollescentes hæc subeunt, quam ad nuptias aspirent: dein per triduum aut quatrimum commessantur: in isto autem nuptiali convivio Regulus ipse suas cuique partes distribuit de cibis qui parati fuerunt.

Matres imprimis hoc curant ne filia ipsarum ante ad conjuges accedant, quam menses earum fluxerint, quod sortilegis suis & medicis indicant, atque illi Regulo, & ita demum sponsa ad sponsi sui cubiculum adducitur: celebratur porro cantilenis mater quod filia pudicitiam tam bene custodiverit.

Quod si matris sit filia aliqua matura viro, quæ tamen non petatur; tunc mater filiam suam sub oculis rubro colore pingit, ubi menses suos semel passa fuerit, & adducit illam ad Regulum, & exponit quid desideret, tum Regulus juvenulam ad se vocat, & in storea juxta se considere mandat, & fingens se medici partibus fungi, manus ad focum calefacit atque iis se demulcet; dein & se, & juvenulam Tobacci fumo afflat; denique pene juvenulæ pudenda ferit, si autem sanguinem eliciat, hunc delingit, atque hoc imprimis honorificum putant.

Foeminae prægnantes factæ deinceps à virorum consortio abstinere. Ubi autem pepererunt, secedunt in silvam, & infanti umbilicum concha præcidunt, & una cum secundinis coctum devorant: puerpera autem atque infans mane & vesperi frigida abluitur: neq; foemina quamdiu infantem suum lactat cum viro suo consuescit, nisi forte ille unicam tantum conjugem habeat.

Si foemina cum altero consuescat, & viro id innotuerit, abigit illam à se: si autem in ipso actu forte deprehenderit, utrumque occidere licet, si possit. Narrat Rabbi Regulum Ianduy aliquot suarum conjugum ita trucidasse, mæchis dilapsis.

Regulus Ianduy habet in medio tabernaculi sui ingentem cucurbitam, super storcā ita dispositam, ut ab altera storcæ parte cooperiatur, ad quam sine mandato Reguli nemini accedere fas est aut cucurbitam introspicere, sed cum Tabacum sumunt, licet fumum in illam exspirare: ferarum autem & mella quæ inferuntur juxta illam deponunt donec Regulus imperet illa auferre: singulari autem superstitione & timore percellit suos hac cucurbita. In illa sunt lapides quidam, quos illi appellant *Kehnturah*, & fructus quidam, ipsis *Titzsheynos*, quos majores faciunt quam aurum.

Habent quosdam medicos vel potius præstigiatores, qui miris artibus populo imponunt, & persuadent miseris, se ex eorum corporibus, animantia, lapides aliaque exsugere, quæ ipsis videntibus evomunt. Reguli quoque sibi medendi facultatem arrogant: itaque matres infantes suos ægros ad Regulum suum adducunt, qui illos fricat, & Tabaco consputat: si interea infans nihilominus moriatur, à matre & consanguineis commeditur.

Martio & Aprili mensibus maxima aquarum vis de montibus descendit, ita ut fluvius *Otschnogb* se inflet & ripas suas egrediatur atque in vicinum lacum *Bayatag* exundet, quo tempore tantam piscium multitudinem capiunt, quantam foeminae in castra vix referre possunt: eodem

& præcipui illorum fructus maturantur. Ubi autem fluvius intra alveum suum coërcetur, ad consuetas sedes redeunt, & sementi dant operam: setunt autem imprimis grandius milium seu Maizium, phaseolos varios & cucurbitas lagenæformes, aliasque.

Antequam semina terræ committant, solum à sortilegis & prophetis illorum ab ortu ad occasum lustratur, & semina vaporantur fumo Tabaci, hoc ad fœcunditatem proficere autumant. Nec minus anxie & superstitiose divinatores suos consulunt de anni fertilitate, qui vario plumarum ornatu atque aliis monilibus insignes credulum vulgus miris præstigiis effatuant: quod interea cantillando tempus terit.

Ubi sementis eorum ad maturitatem pervenerit, & fruges collectæ fuerint, tantum sepount quantum ad proximam sementem sufficere putant, reliquum abliguriunt.

Imprimis venerantur Pleiadum exortum, & stellas illas numinis loco colunt, canendo & choreas ducendo; præsertim in loco ad id destinato, quinque supra quadraginta horarum itinere ab *Otschunoch*, quo tendunt cum fructus silvarum & camporum maximam partem jam maturi sunt. Hic autem Adolēscētes omnes qui hastis lufuri sunt, post triduum cantando & saltando exactum, se parant ad certamen: & quidem primo furas vinciunt lento quodam vimine, è quo & calceos confectos induunt: deinde melle capita inungunt, & capillos postica parte subligant, & longiori avis penna erecta insigniunt: mox rubro pulvere capillitium ad occiput aspergunt, fronti autem albas applicant plumas; denique faciem variis pingunt coloribus, uti & reliquum corpus; dorso autem alligant fasciam è frondibus confectam instar caudæ, brachiisque alas volucris, quam vocant *Kofetug*, & cervici itidem circumdant pennas rubras. Ita ornati certant per triduum, & victores ovantes saltant.

Ubi quis illorum moritur (nisi forte à venenato aliquo animali exstinguatur) portatur cadaver extra castra, atque ibidem ab illorum medicis & sortilegis exenteratur & dividitur in partes: quæ deinceps à vetulis torrentur, & ab eisdem & consanguineis devorantur, cum planctu; summi enim amoris indicium judicant amicos intra viscera sua sepelire. Atque hæc quidem inter plebeios obtinent: Optimatum vero cadavera ab aliis optimatibus comeduntur: præter ossa quæ à proximis consanguineis servantur ad nuptialia convivia; & tunc in minutissimas particulas contunduntur & bellariorum loco devorantur: quandiu autem omnia ossa non ita consumpta fuerint, proximi consanguinei sibi capillos capitis evellunt in signum luctus.

C A P. XIII.

Alia quædam de Tapuyis ab Elia Herckmanno descripta.

TApuiæ degunt versus Occidentem à provinciis Brasiliæ, quæ aut à nostris Belgis, aut à Lusitanis habitantur, & ultra montes: dividuntur autem in diversas nationes, nam primum pone Parnambucensem provinciam incolunt Cariri, quorum Regulus est *Cerionkeiou*; secundo *Caririvassu*, paulo ultra tendentes, quorum regulus *Carapoto*; tertio *Cariri-jou*: quarto & nostris notissimi *Tairiryon*, quorum pars à *Ianduy*, pars à *Caracara* regitur, qui à *Rio Grande* versus Occidentem agunt; & variis sedibus vagi mense Novembri, Decembri & Januario propius ad mare accedunt, quia fructus *Cajons* tum maturi, quorum intra continent nulla est copia. Sunt robusto corpore, procero; crasso & amplo capite; coloris fusci; nigro capillitio, & aspero: quod super cervicem propendere sinunt, in fronte ad aures usque attendant: quidam & tendent se ad Europæorum modum.

De nuditate illorum, & quo pacto pudenda operiant, idem narrat cum Rabbi.

Sortilegi ipsorum & magi, quos magnificiunt & de futuris consulunt; malignos spiritus evocare norunt, qui se illis sistunt ipsorum Tapuiyarum figura; interdum & admittunt illos intra se sub figura muscæ aut alterius minoris animantis, & fingunt illos per os suum loqui & futura revelare. Testantur multi nostrorum se id vidisse, cum natio hæc nostris subsidio in *Rio Grande*: illis autem denuo disparentibus, omnes fœminæ vociferabant & ejulabant; nam apud hos Barbaros veneratio omnis constat ex vociferatione & ejulatu fœminarum.

Regulum suum impense colunt quando in expeditione bellica ipsos præcedit, ipsique sunt obedientissimi, domi autem tantum parce venerantur.

Porro cum omnes nudi incedant, Regulus & primates à vulgo dignoscuntur partim capillitio, partim unguibus: Regulo enim capilli in coronam sunt tonsi; & ungues pollicum longissimi: consanguinei autem illius & alii bellici ministri ungues habent longos in omnibus digitis, præterquam in pollicibus: decorum enim apud illos ungues habere quam longissimos.

Pueris anno septimo, aut octavo, auriculas perforant, uti & inferius labium supra mentum, ajunt se hac ceremonia illos demum in hominum numerum afficere.

Fœmi-

Fœminæ si mortuum fœtum pariant, statim illum devorant, ajunt quippe haud melius custodiri posse, quam intra viscera ipsarum, è quibus prodierunt.

Infantes illorum (quod mirum, si modo verum) nona aut decima septimana ambulare incipiunt, atque adeo aquas ingredi ad natandum, quare nulli inter illos reperiuntur sive mares, sive fœminæ, qui non optime natandi artem calleant.

Perveniunt ad summam senectam, ita ut inter illos reperire sit, qui centum & quinquaginta aut sexaginta, quidam etiam qui duccentos annos attingant, ita ut illos in *Hamaccis* gestari opus sit, suntque illis imprimis ejusmodi senes venerabiles.

In regionibus illorum, ut ipsi narrant, plurimi reperiuntur serpentes, & inter eos quidam qui viginti quatuor pedes sunt longi, atque ita venenati, ut si in aliquod corporis membrum dentes infixerint, intra quatuor aut quinque horas læsi exstinguantur. Ajunt & piscium genus in fluviis & lacubus eorum frequens esse, *Carfa*, quod natantibus aut fluvios transeuntibus carnis frustra è membris abripiat.

Ingenio ita sunt pravo, ut licet amici venerint, rarissime sine ullo maleficio discedant.

A P P E N D I X

DE CHILENSIBVS.

C A P. I.

De Chilensium indigenarum Statura, & habitu corporis, atque Vestitu.

I C E T Chilenses longe diffiti sint à Brasiliensibus, quia tamen à nostris nuper fuerunt lustrati, non prorsus alicui putavi quædam de illis hîc subjungere, è variis Commentariis nostrorum, quos Illustr. Comes Joan. Mauritius subministravit.

Indigenæ Chilenses in communi satis robusto & compacto sunt corpore: coloris inter album & fuscum: nigris & crassis capillis: qui autem illorum Hispanis serviunt, gestant illos prolixos & intensos, verum qui adhuc sui sunt juris & cum Hispanis belligerant, qui vulgo *Vcats* appellantur, attondunt illos, ne, ut ferunt, ab hostibus suis iis apprehendantur, ita ut hoc signo à subjectis Chilensibus dignoscantur.

Capite ut plurimum sunt grandiusculo & facie lata, imberbes, quia illam evellunt duabus mytulorum conchis arte connexis, & una parte firmiter ligatis, quas secum & quidem ad colulum appensas gestant: ctenim non tantum è mento & genis, sed & pudendis partibus omnes capillos evellunt, tam mares quam fœminæ, & primum cineribus calidis illos fricant, ut ita facilius radicitus evellant.

Nudo incedunt capite, & solummodo redimiculo capillos capitis subligant, quod vinculum suo idiomate vocant *Tariwelonco*: primoresque illud paulo operosius & pretiosius gestant, utpote lamellis quibusdam argenteis & Turcoidis gemmæ fragmentis, & aliis quibusdam quicquiliis, quas illi tamen magnificiunt, intertextum. Quidam etiam ornamenti loco gestant exuvias volucrum & pelliculas mustelarum & similium animalium, divisas ita ut caput frontem, cauda cervicem tegat: atque nominant *Maniewelonco*, paucissimi denique pilcos gestant, quos ipsi faciunt grosso modo.

Fœminæ itidem capite nudo & comis solutis incedunt: certis tantum temporibus subligant, videlicet quando mensibus laborant, atque hoc indicium facit. Fœminæ tamen Chilenses, quæ prope *Castro* degunt, comas colligant & cincinnos gestant pene ad nostrarum hodiernum modum: In Coquimbo denique & Loquimbo Peruanarum mulierum cultum imitantur, utpote iis viciniore, aliis provinciis Chili hoc insolitum.

Amiciunt se panno, quem texunt ipsæ è lana suarum ovium: paucæ enim reperiuntur fœminæ quæ texere nesciant, atque adeo machinas ipsas disponere; maximi autem eorum quos texunt pannos, vix superant quatuor aut quinque ulnas nostrates: Mares autem sumunt hujusce panni quadratam portionem, circiter duas & semis (paulo plus aut minus) ulnas longam, & circiter ulnam aut scsquulnam latam; in cujus medio rimam faciunt, oblongam, qua caput exserunt: sub hac veste veluti tunica, pro frigoris modo, bis terve revoluta, nudum corpus tegunt, sine thorace aut indusio, bracca ab umbelico ad genua usque propendente contenti, more pene Europæo. Pannus hic ut plurimum diversorum est colorum, albi, rubri, cœrulei & lutei, & ad oras striati, instar lodicis Hispanicæ. Cæterum nudipedes incedunt, præterquam quod quidam festivis diebus caligas induant satis affabre factas, & quadratis albis nigrisque refutas: Calceorum autem usum penitus ignorant.

Fœminæ quoque quæ circa Chiluen degunt & fere Peruanarum mores æmulantur, similem pene amictum ferunt à postica parte ad talos demissum, in lateribus confutum, ad pectus apertum, super humeros magnis aciculis, quæ capitella habent lata, ambitu fere dupli stufferi, utramque fimbriam connectunt: sunt aut aciculæ istæ sive fibulæ ex ære aut stanno pro illarum opulentia. Hanc togam redimiculo subligant, cæterum & ipsæ nudis pedibus ambulant. Cæteræ Chilenses fœminæ amictum haud ita compositum ferunt, solummodo gestant quadratum pannum sub uberibus circumjectum & dependentem ad furas usque. Superior vestis est alius pannus paulo laxior sub humeris, super eosdem angulis suis in nodos coactus: hic earum communis amictus, sin vero maritis suis placeant, & paulo exquisitius ornentur, orbiculos circum collum gestant vitreos, & æneos annulos in auriculis, neque aliud quid. Amictum & habitum utriusque sexus videre est in Iconibus quas hîc subjicimus.

Omnes autem Chilenses munditiarum amantissimi sunt; quare singulis diebus mane sese abluunt, etiam gelu sæviente, tam mares quam fœminæ.

C A P. II.

De Chilensium ædibus, suppellectile, Agricultura, victu, & connubiis.

Ipsorum domicilia sunt tuguria seu casæ humiles; quarum tam latera sive parietes, quam tecta è stramine, juncis aut arundinibus sunt contexta: atque hæc hîc illic sunt dispersæ, neque

neque enim aut oppida aut pagos inhabitant, sed per vicinitates, atque adeo familias & consanguinitates in unum locum aggregantur: & Hispanico nomine appellantur *Partialidades*, quatenus ad unum primorem, seu, ut ipsi vocant, Caracam referuntur, à quo & ista communitas regitur.

Suppellex quoque illorum tenuis & pauca: nimirum duæ aut tres amphoræ, quibus potum suum indunt, quem vocant *Chicam*: item cyathus corneus quo illum hauriunt: duo aut tres lignei lintres: Lapis super quem far suum frangunt; unum atque alterum ligneum sedile. Opulentiores tamen habent vellera aliquot ovium, quæ humi spargant quando à potentioribus invisuntur.

Vivunt sine ulla sollicitudine, neque serunt neque plantant, quam quantum in annum proximum opus habent: siquidem opes illorum consistunt in pecudibus, quarum tamen haud magnam habent copiam.

Sementem faciunt hoc modo: Octobri ingrediente, familiæ unius vicinitatis, decem, viginti aut plures paucioresque conveniunt, & conjunctis laboribus mares uno atque altero die fodiunt terram, aut etiam arant, seminaque injiciunt: atque hac opera defuncti, foeminis relinquunt reliquam culturam, neque ipsi amplius manus admovent. Communiter à mane ad vespèram comedunt & potant, cum sunt domi; si vero foras proficiscantur, nimirum ad conventum aliquem aut expeditionem bellicam, bis tantum singulis diebus cibum capiunt, quod & à paucis qui frugaliores sunt, etiam domi servatur. Raro aquam solam bibunt, sed miscent illam communiter cum farina hordacea, tritici aut certæ speciei farris, unam vocant *Tecam* (descripsimus illam lib. xi i. Descr. Ind. Occident. cap. 2.) atque ita simul sorbent: verum festivis diebus, & voluptatis causa, bibunt certum potum quem nominant *Chicam*, qui colorem & saporem habet lactis acidiusculi: fit autem è maizio molito & in massam coacto instar panis, hæc massa à vetulis masticatur (uti apud Brasilienses) ita ut mollis & diluta evadat instar pulvis aut feri lactis, admiscet deinde aliquantum aquæ & fermentari sinit, donec per se confidat: hoc potu inebriant sese, faciunt quoque siceram è variis pomis, cui tantum aquæ admiscet, ut fere tenuem cerevisiam referat. Verum optimum potum conficiunt è certo fructu, quem Hispani appellant *Frutillo*; credo esse fructum arboris *Molle*, aut *Myrtillam*, quam vocant *Vani* (vide lib. nostrum supra citatum:) qui instar vini est rubicundus & fortis, accedens nonnihil ad vinum Insulæ Maderæ: è quo & optimum fit acetum.

Tot uxores accipiunt, quot possunt alere, opulentiores enim plures habent: siquidem illas emunt à parentibus, unde proverbio inter illos fertur, eos ditiores evadere qui plurimas habent filias: in uxoribus autem eligendis non tam rationem habent formæ aut generis, quam roboris & industriæ in familia alenda: licet neque formam aut nobilitatem puellarum aspernantur.

Ducturus autem uxorem, puellam haud alloquitur, sed tantum suos consanguineos, opem illorum implorans; nam filius familias non habet proprias opes quibus illam redimat, sed ab amicis adjuvatur, quorum alius ovem, alius porcum, tertius vaccam & ita porro largiuntur: ubi jam parata habet, quæ sufficere autumat, adit patrem puellæ & aperit suum desiderium: si autem sit *Plumen* aut alicujus dignitatis, necesse etiam est ut paratum habeat monile aliquod è Turcoidibus aut argenteis lamellis (majoris enim faciunt argentum quam aurum) quod patris puellæ capiti aut collo circumdet, & tum de reliquo pretio conveniat, quod pro diversa contrahentium conditione variat, & interdum decem, interdum viginti, vigintiquinque, quinquaginta, imo & centum pensionibus æstimatur, pensiones autem singulæ sunt ovis aut equus aut vacca aut porcus, aut etiam quatuor amphoræ *Ciche*, toga denique & gallina, atque ita porro. Ubi ita de pretio inter patrem puellæ & procum convenit, emtor præstat pretium & pater venditam puellam adducit domum sponsi: symposium nuptiale instruitur quoad cibum à sponso, quoad potum à socero, qui pretii dimidiam partem inter suos consanguineos distribuit, ut illi succurrant in *Chica* conquirenda. Aliquot diebus post hanc conjunctionem consanguinei venundatam invisunt, & convivio excipiuntur à marito, & canunt in honorem *Maruapeante*: præfertim si animadvertant illam à conjugè diligi.

Fit & interdum, ut si animadvertant illam durius haberi quam par est, conjugem per vim à marito abducunt, nulla pretii soluti compensatione facta, atque alteri elocent. Licet mariti more ipsis communi jus vitæ & necis in uxores usurpent, uti in mancipia, è quo facile animadvertere quam firma sint vincula conjugii è parte mariti, neque enim ipsi illam dimittere licet quandiu ipsi vivit; non alteri vendere; tantum ejicere, si perperam se gerat: quanquam nonnumquam fiat ut sine justa causa egerat, sed tunc ipsi metuenda est consanguineorum similtas & vindicta, si conjux paulo potentiores habeat. Nihilo secius hic multæ conjuges per vim à maritis suis abducuntur, & quidem impune.

Viri paulo opulentiores singulis uxoribus construunt casam peculiarem: ubi autem cum

aliqua illarum consuefcere est animus , mittit ad illam ut ipsum expectet : quod & interdum clanculum fit ob cæterarum invidiam : nihilominus utitur jure suo , & cum dilectissima convenit, cæteras pene mancipiorum loco habet, quæ & metere & cætera domestica munia obire coguntur, siquidem mares, ut ante dictum, solummodo sementem faciant.

Ubi autem conjugum aliqua peperit, festum agitur, & ovis illius terræ, quæ *Chiluvæque* ipsis dicitur, mactatur, & puerperæ datur comedenda caro, ut robur denuo acquirat; licet foeminæ hîc statim post partum aqua frigida se abluant, & redeant ad domestica munia. Quinimo affirmant Hispani suas quoque conjuges ab aëre ad eundem modum indurari & robustiores fieri ad facillime enitendum.

Chilenses omnes sunt valde Zelotypi, itaque si quis peregrinus ipsos inviset, & foemina illos modo intueatur, vapulandum ipsi est: sin autem deprehendant illas cum aliis mæchari, sine ullo judicio publico trucidant: neque tamen propterea castius vivunt, & non raro viri multa coguntur dissimulare.

Viduis autem foeminis secundo matrimonio se tradere haud quidem illicitum est, honestius tamen existimatur, si liberos habentes innuptæ maneat, & aut ad parentes aut consanguineos suos redeant. Sin autem nullos habeant liberos, veluti in peculio mariti censentur, & cum cæteris bonis ad hæredes transeunt.

C A P. III.

De Chilenfium sensu de Religione, & cultu numinis.

Chilenses neque Deum norunt, neque illius cultum, nullum observant dierum discrimen, ne mortuorum quidem resurrectionem credunt, sed post obitum nihil hominis putant superesse: nihilominus noverunt Diabolum, & quidem ut adversarium boni; & quemadmodum vitam hanc summum bonum judicant eorum omnium quibus fruuntur, ita vulgo ajunt, ubi quis inter eos defunctus fuerit, illum à Diabolo abreptum esse: quod ipsi suo idiomate dicunt *Alverey*.

Cæterum aliquo defuncto, is plangitur à consanguineis & amicis; servant autem cadavera dudum insepulta, interdum duos, tres, aut plures menses, reponunt ea super herbas bene olentes, atque iisdem cooperiunt, ne fætor offendant; ubi autem sepulturæ tradere volunt, triduo ante amicos convocant, & convivantur, ove illius terræ mactata, cujus & partem aliquam cum amphora Chicæ capiti illius apponunt; atque ita tandem cadaver intra terram deponunt prope casam illius quam inhabitavit.

Veruntamen his non obstantibus videntur aliquantulam habere noticiam supremæ essentiae & alicujus divinitatis, à qua omnia terrena & humanæ quoque actiones gubernentur & dirigantur, cujus tamen essentiam non intelligunt: quidam enim illorum credunt aërium spiritum, quem appellant *Pillan*, & in symposiis suis potissimum venerantur & celebrant, cuique cantiones attribuunt, peregrino gestu & ejulatibus: maxime autem illum colunt cum tonat, sumuntque sagittam aut etiam securim lapideam instar cunei, & infigunt terræ, & circumstantes vociferantur & canunt, petentes ut *Pillan* hostes ipsorum perdat: nam dictio *Pillan* etiam tonitru ipsis significat, & tonitru pro numine agnoscunt: nam cum hilariores sunt & commessantur, & tonitru interea accidat, omnia omittunt & concurrunt ad arma, credunt enim tonitru monere ipsos, hostes suos Hispanos adesse, & affirmant se idipsum perpetuo esse expertos.

Porro omnes fortes & præstantes viros, itemque primores consilio, & manu promptos, insigniunt nomine *Pillan*, ipsis divinas virtutes attribuentes.

Cum Tobaci fumum hauriunt, quod & ipsis familiare, miris quibusdam cæremoniis illum in aërem exhalant, dicentes, accipe hæc *Pillan*, cum aliis quibusdam sermonibus, quos nequitiam nostri intelligere potuerunt, sed videntur hoc pacto numini litare.

Quando aliquam victoriam ab hostibus reportarunt, tunc festum celebrant, non sine comotationibus, & (quemadmodum jam diximus de tonitru) securim illam lapideam infigunt terræ, & circumstant cum armis suis, & cantillant epinicia, quæ nominant *Pawary*, in honorem *Pillan*. Eodem modo agunt cum aliquem ex hostibus captum, occidere destinarunt; feriunt autem illum inter symposia (nam & illum convivari & canere permittunt) securi aut clava in capite, ita ut concidat, & cor eximunt è pectore, & dentes cruento infigunt, cum cantu & vociferatione ad *Pillan*, ut ante.

Puniunt quoque homicidas & famosos latrones atque fures, proditores & similes morte; eisdem cæremoniis, quibus hostes captivos. Verum hæc fiunt inter ipsos cum acceptione personarum, nam qui potentes habent amicos, aut plurimum *Chicæ* largiri possunt, facile hæc

hasce pœnas evadunt : præterquam si quis veneficii aut incantationis reus sit convictus, tales enim sine ulla venia aut dissimulatione vivos comburunt, & in cineres redigunt, simul cum omnibus quæ possident, neque enim cuiquam fas quicquam illius retinere, metuunt enim ne quid fascini in illis lateat.

Nullos habent sacrificulos aut alios ministros qui *Pillan* sacrificent : neque sortilegos : tantummodo eos qui comœdiam cum *Pillan* probe norunt agere, & cæremoniis illis defungi, & *Pawary* bene præcinere, maximi faciunt.

Colunt præterea alium spiritum seu falsum numen, quod appellant *Maruapoante*, quod ipsis indicat quando potissimum uxor ducenda sit aut cognoscenda : credunt enim illas certo imprægnari cum *Maruapoante* ipsis præceperit cum ipsis consuescere : si autem illos interroges quomodo cum hoc dæmone colloquantur, aut quo pacto ab illo moneantur, respondent id fieri per inspirationem aut in somniis, ubi ante ipsi cecinerunt & genio indulserunt. Atque in hisce duobus nominibus tota ipsorum superstitio consistit.

C A P. IV.

De Chilenſum regimine Politico, & armis.

Regimen illorum est penes optimates, quos vocant *Ulmen*, aut quando tantum unus est *Pulmen*. Et qui alibi vulgo *Casiqui* audiunt, ab ipsis indigitantur *Curacæ*; nam Casique nomen ab Hispanis ex Insulis Americæ translatum.

Ejusmodi Ulmeni sive Curacæ sunt inter illos plurimi, qui viginti quinque, interdum quinquaginta, imo & centum aut plurimis familiis præsunt : quorum tamen regimen præcipue consistit in bello administrando, aut in generalibus conventibus, cum de rebus magni momenti deliberandum est, ipsi enim convocant ejusmodi conventus : non possunt autem ab illis tributum aliquod exigere, aut alia onera imponere, præterquam cum summa necessitas exigit, sed tantum imperare ut adversus hostes egrediantur : quo casu ipsi præire coguntur, reliqui autem se adjungere generali, quem vocant *Apocuraca*, aut gubernatori illius communitatis, quem dicunt *Nentogue*, illique in omnibus obedire.

His autem generalibus seu rectoribus non licet de rebus publicis privatim cum quoquam deliberare, sed necesse est ut consilium habeatur palam & sub dio, omni populo præsentem, ut omnem suspicionem amoveant.

Hæc dignitas Curacæ aut munus inferioris rectoris succedit à parentibus ad liberos : sin autem defungentes nullos reliquant, ad proximos consanguineos aut affines.

Nisi forte hæredes parum idonei sint, tunc enim dignitas illa aut munus interdum arripitur ab astutioribus. Reliqui eminentiores personæ eliguntur à Curacis aut Pulmenis; nimirum generales aut gubernatores : nunc autem nullum habent generalem, sed singularum communitatum rectores pro talibus se gerunt.

Electio autem *Nentogues* seu rectoris alicujus communitatis fit ad hunc modum : Loco vacante, is qui illam dignitatem ambire satagit, primo examinat facultates seu opes suas : necesse enim est primores demereri & solemni symposio excipere : rebus autem rite paratis, convocat Curacas omnes & Pulmenos communitatis, ad locum publicum illi actui destinatum, qui ubi frequentes cum armis suis conveniunt, orationem ad illos habet, prædicans & genus suum, opes, amicos, atque fortia facinora, aliaque, quæ ad rem iudicat facere, & petit se in defuncti locum surrogari : dein unus aliquis Curacarum aut Pulmenum orditur orationem, (candidatus autem statim illius collo circumdat collare compositum è Turcoidibus, aut certis conchis albis poliris, quas instar auri æstimant) & commendat candidatum, atque permovet reliquos ad ipsum eligendum, & sine ulla conditione aut stipulatione prævia obediendum : Electus autem vicissim promittit se omnia fideliter pro communi salute acturum, & munus suum diligenter obiturum. Dehinc orator ille collare à candidato acceptum inter reliquos dispartit primores : denique totus hic actus absolvitur proluxa & splendida commensatione.

Eodem quoque modo eligunt *Apo Curacam*, id est, supremum Rectorem : quem tamen *Vcaes* jam à longo tempore non habuerunt.

Arma ipsis sunt hastæ sive lanceæ, fragmento veteris cujusdam gladii ad spithamæ longitudinem asperatæ, plus minusve : hæ autem hastæ ut plurimum longitudinem habent duarum nostratium communium. Utuntur & Clavis, ferro asperatis : visuntur quoque inter cos frequentes gladii hispanici, quos nudòs gestant, quia vaginæ jam olim putruerunt. More tamen & consuetudine majorum suorum usurpant quoque arcus & sagittas, lapillis quibusdam asperatis, & veneno imbutas admodum lethali, verum hoc non est commune omnibus, sed iis potissi-

potissimum qui *Pulches* appellantur, qui origine Chilenſes creduntur, licet ad Orientem habitent trans altiffimorum illorum montium juga, quæ ab Hiſpanis *la Cordilbra* appellantur; de quibus in Deſcriptione Indiæ Occidentaliſ diximus cum de Peruvia ageremus.

Fabricant & galeas & thoraces è crudis tergoribus vaccarum, valde craſſos & robustos, ita ut gladiis penetrari neutiquam poſſint.

Equites ſunt optimi, & illis haſtis ſatis dextre etiam in equis uti poſſunt: non ita boni ſunt pedites, ſiquidem fere uſum muſquettorum ignorant, & illa valde metuunt. In bello plerumque ex inſidiis graſſantur, in quibus admodum ſunt induſtrii. Crudeliſſimi ſunt in victos, omneſque trucidant, & corda eximunt, & palpitantia adhuc dentibus laniant, ut ante diximus de captivis quos maſtant.

Fœdera ineunt & ſtabiliunt in hunc modum: qui alium primatem aut rectorem communitatſ ad fœdus & armorum ſocietatem invitât, mittit per aliquem ſuorum (aut etiam portat ipſe) ſagittam, quam invitatus, ſi conſentiat, manu dextra tangens vice jurisjurandi ſe obligat, atque hoc præcipuum inter ipſos eſt fidei vinculum.

Ad eundem modum, cum neque legere neque ſcribere ſciant, ſiquid alteri nunciare velint quod bellum aut aliud Reipublicæ negotium tangat, per fidum aliquem ſuum miniſtrum, mittunt ſagittam cui ſcizia alligata eſt, ſocietatis armorum index, quam ille, ad quem mittitur, dextra manu accipit, & ſi viciffim aliquid nunciare velit, addit & alteram ſciziam, atque ita ſagittam eandem remittit. Si autem opus ſit alios quoque moneri, retinet prior ſagittam cum ſcizia, & ad alios ſuos confœderatos per ſuos circumferri curat: ad eundem modum.

C A P. V.

*De Chilenſum Lingua, & Vocabularium dictionum
Chilenſum.*

H*Veno*, Cœlum.
Quereb, Aër & Ventus.
Tomo, Nubes.
Ante, Sol.
Tien, Luna.
VVangelen, Stellæ.
Pillan, Tonitru.
Gualio, Fulmen.
Maoni, Pluvia.
Piren, Nix.
Vergumao, Ros.
Pilingei, Glacies.
Quetal, Ignis.
Ró, Aqua.
Tue, Terra.
Mappo, Regio.
Paun, Nox.
Tabuya, vesp̄ra.
Eppeun, mane.
Pangiante, meridies.
Vile, cras.
Eppoé, perendie.
Vyà, heri.
Bachiante, hodie.
Mintay, nunc.
VVeitwa, tunc.
Cura, lapis.
Pefe, argilla.
Maviel, lignum.
Millia, aurum.
Lien, argentum.
Titi, plumbum.
Pavilleve, ferrum.

*Quit*al cura, ſilex, pyrites.
Chadi, ſal.
Abquem, arbor.
Cachu, herba.
Nebo, nuceſ.
Pino, ſtramen.
Cairon, fœnum.
VVul, radix.
Tapel, folium.
Quiltui, nucleuſ.
Zunem, aviſ.
Lyppe, penna.
Mepoi inem, ala.
Dani inem, niduſ.
Alchahawal, Gallinaceuſ.
Alchamal, Gallina.
Pylken, Anas.
Manco, Aquila.
Quichiquichio, Accipiter.
Choroi, Piſtaccuſ.
Tuco, Ulula.
Aullyn, Apis.
Pulli, Muſca.
VVento, Vir.
Domo, Fœmina.
Quidmiger, adoleſcens.
Yecha, juvencula.
Penien, puer.
Domo pensen, puella.
Chou, Pater.
Nenque, Mater.
Cheche, Avuſ.
Domo cheche, Avia.

VVenco, Patruuſ.
Nama, Matertera.
Pelchuchau, Vitricuſ.
Cauſla, Noverca.
Towonghen, caput.
Mollbuen, *Molvin*, ſanguis.
Pelli, anima.
Calel, corp'uſ.
Ven, caro, nervuſ.
Ven molvin, vena.
Lonco, caput.
Tolqui cutiſ, membrana.
Tol, frons.
Longlen, cranium.
Lolo, cerebrum.
Angen, faciēſ.
Taun, genæ.
Ne, oculi.
Tacume, palpebræ.
Depen, ſupercilia.
In, naſuſ.
Polow, naſeſ.
Pilum, aureſ.
Oun, oſ oris.
Adem, ſudor.
Quewen, lingua.
Mellbue, labia.
Villin, veſica.
Mee, ſtercuſ.
Boru denteſ.
Ilga, molaris.
Bidabida, palatuſ.
Coun, ſputum.

Bulmerre, guttur.
Quette, mentum.
Paiun, barba.
Pylco, collum.
Pel, cervix.
Aero, pectus.
Moiu, mamma.
Puique, cor.
Vercum, pulmo.
Pue, venter.
Que, ventriculus.
Curique, hepar.
Vecaque, lien.
Quelche, intestina.
Lipan, humerus.
Puilpa, brachium.
Cue, manus.
Mancue, dextera.
VVellcue, sinistra.
Puleycue, palma.
Changelcue, digiti.
Buta changel, pollex.
VVili, ungues.
VVeddo, umbilicus.
Cadi, costæ.
Auri, dorsum.
Anca, lumbi.
Quichio, nates.
Penem, renes.
Collu, testes.
Metu, pudendum mulie bre.
Chan, fæmora.
Lucu, genua.
Toy, crura.
Hemum, suræ.
Namon, pes.
Changel namon, digiti pedum.
Botum, filius.
Neaque.
Penu, frater.
Lamoen, soror.
Quempo, affinis.
VVamapenco, cognatus.
Cuneira, orphanus.
Buytha, senex.
Cude, anus.
Penienboc, obstetrix.
Nichetaniweni, famulus.
Voerquin, nuntius.
Langyan cheboe, homicida.
Chuquiboê, fur.
VVocubu, Fera.
Pangi, Leo.
Naguel, Tiger.
Cuchy, Sus.
Michon, Felis.
Bewe, Mus.
VVafen, Glis.
Tuwedewe, Talpa.
Tewa, Canis.

Pulpeo, Vulpes.
Cervinam, Cervus.
Puedo, Caprea.
Vilo, Serpens.
Piro, Lumbricus.
Bylcum, Lacertus.
Ponono, Bufo.
Challua, Piscis.
Vilochalua, Anguilla.
Quin pilon, Ostrea.
Apo curaca, Princeps.
Curaca, Dynasta.
Apô, Generalis.
Nentoque, Gubernator.
Vlmen, Primates.
Pulmen, Nobiles.
Machi, Medicus.
Cona, Miles.
Retare caman, Faber ferrarius.
Quito woe, Textor.
Illuiboe, mendicus.
Alvee, Diabolus.
Challo acaman, Piscator.
Nilla caboe, Mercator.
Pettun, color.
Queli, ruber color.
Calbu, cœruleus.
Carel, viridis.
Choot, luteus.
Curî, niger.
Lye, albus.
Temunei, pulcher.
VVoranei, deformis.
Newoneî, fortis.
Leptungei, celer.
Chouwo, piger.
Aulonconey, sapiens.
Quennei, arrogans.
Culenei, dives.
Cunewal, inops.
Toucou, fatuus.
Molgei, nudus.
Ilungei, vestitus.
Queten, humidus.
Anguen, siccus.
Prequin, avarus.
Prequiboe, liberalis.
Buta, magnus.
Pichi, parvus.
Montimey, pinguis.
Tau, *Tou*, macer.
Touma, cæcus.
Topilgen, luscus.
Pilo, surdus.
Topil, claudus.
Puca, domus.
Vllin, janua.
Chaquana, scala.
Pylca, murus.
VVana ruca, tectum.

Lolcura, penuarium.
Lonquen, mare.
Leve, fluvius.
VVictum, fumus.
Tubquen, cineres.
Cujun, carbo.
Alél, flamma.
Ilon, caro.
Ouicha ilon, ovilla caro.
VVara ilon, vaccina.
Cuchi ilon, porcina.
Cancan, assa.
Avaun, ebullita.
Curam, ovum.
Yly, lac.
Iwyn, butyrum.
Methen, farina.
Chiquelen, furfures.
Tipanto, annus.
Tien, Mensis & Luna.
Tominco, septimana.
VVantarules, maturè.
Taptou, sero.
Biliente, semper.
Inche, ego.
Eimi, tu.
Tubei, ille.
Inchen, nos.
Teinengen ennen, vos.
Liengen, illi.
Emma, ita.
Muh, non.
VVoecan, foras.
Compay, intus.
Pulon, infra.
VVono, supra.
Innengen, ante.
Buri, retro.
Alengei, nimium.
Munala, parum.

VERBA ALIQUOT.

N*Ecul*, currere.
Amon, ire.
Vtalenge, stare.
VVi, *VVyn*, esse.
Cuchulein, jacere.
Tecanen, saltare.
Padenatum, cadere.
Vtaleuen, surgere.
Aninge, federe.
Dungune, loqui.
Temelenge, tacere.
Puronge, canere.
Pylconge, clamare.
Quipay, venire.
Ien, edere.
Eutun, bibere.
VVillan, mingere.
Mepai, caccare.

O o

Cude-

Cudepain, ludere.
Queguatum, pugnare.
Langawyn, occidere.
Mecowyn, ferre.
Chuquin, furari.
Guallutveno, restituere.
Lay, mori.
Rengalgey, sepelire.
Quedancapay, laborare.
Nilla vyn, emere.
Nilla Teuvyn, vendere.

Nilla cayu, permutare.
Illuwyn, dare.
Vmatum, dormire.
Limen, evigilare.
Tangnone, frangere.
Bemeine, reficere.
Playn, reperire.
Kanguenbyn, perdere.
Tuegnei, lætari.
 NUMERORVM NOMINA.
Quyn, unus.

Eppo, duo.
Quila, tres.
Meli, quatuor.
Quechu, quinque.
Cayn, sex.
Relgi, septem.
Pura, octo.
Ailla, novem.
Mari palaco, centum.
VVarama, mille.

Ut autem specimen aliquod habeant Lectores hujus linguæ, subjungendum putavi colloquium familiare, quod à nostratibus accepi.

Iuei pingeimi? quomodo vocaris? *Iuan pingem*? Ioannes vocor. *Cheo ruaimi*? quo vadis? *Moppo murrar*, in regionem. *Cheo tui mi*? unde venis? *Nirocomotoun*, ex ædibus meis.

Chumel quipa tuai mi? quando venies? *Chumel putuai mi*? quando ibis? *Ale pungei tamruca*? est ne domus tua procul hinc? *Pichirungei*: prope est. *Ale pungei*, procul abest.

Inchi quiparui mi camappumu: volo proficisci in aliam regionem.

Chemnibla quiparui mi camappumci? quare vis proficisci in aliam regionem? *Merelaya tiva mappumu*, inedia ciborum est in hac terra. *Aleibelaj tuvachi tipanto benibla ale genepayn*: Annus hic fuit sterilis propterea inediam patimur. *Cheo mappungen tamichou*? in qua terra est tuus pater? *Alueiei*, diabolus illum abstulit.

Aieimi ruani in chio? vis mecum ire? *Ailan*, nolo; *Aien*, volo. *Chuben quecken neieimi tamia*? habes ne aliquid quod comedamus? *cancan achawal neen*, habeo affas gallinas: *muwy*? quot? *munal ei enchin tavia*; quæ nobis sufficiant. *Chuben putuayn*? quid bibemus? *Aile mangunmeimi*, ago tibi gratias. *Chuben domo trwa*? quæ est ista foemina? *inchi tan curi*, est mea uxor: *ni nave*, mea filia: *ni domo*, mea concubina. *Ale temiragei vei domo*, est pulchra foemina. *Quipangnei*, veni huc; *amotunge*, discede. *Vmatuayn*? ibimus cubitum? *utaiuca*, surgamus. *VVira cuchaj Compaytan mapumu*, Hispani irruptionem fecerunt in hanc terram. *Quipa waicha laimi*? vis ne una pugnare? *VVaiquinagelan*, non habeo arma: *Ina en pea in waiqui*, sequere me inveniemus arma: *ali teun inchi*, consentio.

C A P. VI.

Observationes ex Historica Relatione P. Alonso d'Ouaglie, S. I. de anni tempestatibus.

QUatuor anni tempestates huic Regno accidunt, quemadmodum Europæ, verum diverso tempore: Ver enim exordium sumit à mense Augusto, & definit in medium Novembrem; & à medietate Novembris Æstas incipit usque ad medium Februarii; à quo Autumnus ducitur usque ad medium Majum, quem excipit Hyems, quæ admodum nimbosâ est, & spoliât arbores foliis, & cum vehementi gelu spargit altam nivem, quæ tamen à Sole dissolvitur; nisi, quod raro Sole non comparente, ad aliquot dies durant. Raro autem nives accidunt vallibus, nam licet copiosissimæ sint, & in tantum aggerentur, ut ad cacumina montium ascendant & cum iis exæquentur, & in aperturis montium veluti in puteis coacerventur, & pene toto anno durent, ibidem dissolutæ instant fluvios & torrentes, qui per valles cum magno impetu decurrunt usque ad mare, & terras mirum in modum foecundant. Verum licet hic non ningat nisi raro in planicie, frigus facit tam excessivum, ut in multis partibus Europæ vix tantum sentiatur, quod accidit partim ab altitudine Poli, sub quo hæc regio sita est, partim à vicinitate montium, è quibus descendunt venti subtiles & penetrantes, qui nonnumquam sunt insupportabiles. Unde fit ut loca maritima sint magis temperata. Nihilominus in his venti magis sunt molesti, quam in planicie, utpote remissiores ibidem, neque tam rigide ferientes. Contra hoc Frigus creavit Deus latissimos & spississimos montes, plenos Quercubus, quæ est communissima materies districtus S. Jacobi & aliarum vallium, è qua & carbones fiunt ad fornaces & alias officinas; in alijs partibus serviunt eidem usui Robora, uti in districtu Conceptionis, ubi tam innumera sunt & ita vasta, ut licet jam tam multis annis cæsa fuerint, silvæ & saltus hodieque ita abundant illis, ut vix penetrari possint, neque aditum dent nisi ad duo milliaria ab oppido, ulterius autem sint inaccessi, licet hæc regio plusquam centum millia hominum sustentaverit, ut scribunt Authores. Ista autem uti & arbores fructiferæ hyeme

amit-

amittunt folia; sed silvestres arbores maximam partem illa conservant, quia sunt crassiora, & licet gelu cooperiantur, non onerantur ut aliarum arborum, sed liquefacto gelu à radiis Solis, magis late virescunt. Vere enim ingrediente medio Augusto, tanta copia florum nascitur, & numeravi aliquando duas supra quadriginta diversas illorum species brevi tempore, & quidem omnes campestres, & maximam partem odoriferos, è quibus conficiunt aquam, quam vocant Angelorum, ob singularem ejus fragrantiam. Herbæ quoq; campestres tam feliciter germinant, tantumque sumunt incrementum, ut vix à satis distingui possint, & mense Novembri & Decembri ita adoleverunt, ut equis vix penetrari possint.

Sinapi, Foeniculum, Trifolium, Rapus, & Mentha, quæ plantæ in Europa seruntur & coluntur, hîc abundantissime in campis sponte proveniunt, & quidem tanta copia, ut campos ad multa milliaria occupent, & pecudes & capræ illis pascantur. Sinapi autem in tantam molem excrevit, ut caules viderim crassitie brachii humani, & tam proceros, ut arbores æmulerentur, & superarent altitudinem equitis.

Plurimæ hîc nascuntur herbæ Medicinales, & magnæ virtutis, Chilensibus solum notæ & illorum Medicis, quos vocant Maci, qui facultates illarum aut celant aut parce admodum docent Hispanos: magni hi fiunt non tantum ab Indigenis, sed & ab Hispanis cum gravi aliquo morbo affliguntur; & imprimis ubi aliqua suspicio est hausti veneni. Neque viri tantum, sed & fœminæ quædam hanc artem profitentur, in eaque excellunt.

Lib. I. cap. 2. Enumerat tres herbas quæ singularem usum habent in medicina.

Prima, inquit, est famosa illa herba quam vocant *Quincia mali*, quæ non assurgit ab humo supra dimidium palmum: cujus ramuli se dilatant ad modum fasciculi florum, & desinunt singuli in unicum florem, figuræ & coloris Croci in Indiis dicti *Romi*. Hæc herba evellitur cum radice, & ebullitur tota in aqua, quæ calida ægris exhibetur; & inter alia illius effecta, unum est, educere è corpore quemcunque sanguinem extra vasa constitutum & corruptum, cum maxima efficacia; quapropter Indi vulnerati quantocius sumunt hanc herbam, siquidem sanguinem qui per vulnus effluere non potest, educit antequam corruptatur.

*Alter*a est, quam Hispani vocant *Albaciga* (& Indiani *Culen*) quia habet folia similia ocymosive Basilico, verum in tantam altitudinem assurgit, ut arbor videatur, & folia sunt fragrantissima; Hæc contusa applicatur vulneribus extrinsecus, & guttæ aliquot succi eisdem instillantur & mirabiles edunt effectus.

Tertia est instar graminis, admodum subtilis & delicata, neque reperitur in omnibus partibus hujus regionis: usus illius est admodum mirabilis contra febres malignas & dolores laterum: coquitur tantum in aqua, & ita hausta insigniter mundificat sanguinem, introrsumque educit, ita ut ægri brevi tempore persanentur, uti sæpissime vidi.

Multæ præterea hîc sunt herbæ valde efficaces adversus dolores nephriticos, quæque calculum in vesica rumpunt, & ruptum expellunt. Quemadmodum & aliæ adversus dolores Sciatricæ, aliasque ejuscemodi infirmitates quamplurimas.

Siquidem jam de herbis cæpimus, addamus ea quæ alibi de illis tradit hic Auctor.

Lib. I. cap. XI I I. In valle Lampa, quæ distat ab oppido S. Jacobi milliaria quindecim, nascitur quædam herba, ad modum Ocymi, licet ejus folia potius sint cinerescens coloris neque tam late vireant, & planta haud supra palmi altitudinem à solo assurgat: Hæc granulis quibusdam salis æstivis mensibus cooperitur, instar minutarum perlarum, quæ super folia illius coagulantur, aut è rore qui noctu incidit, aut aliquo humore aut vapore, quem Sol in illa regione sullevat cum ascendit, aut quod herba ipsa sit ejus naturæ, ut exsudet aut protrudat hunc humorem, qui à Sole siccatus convertatur in granula salis: sive autem ab hac sive ab illa causa, aut etiam alia hoc procedat, hi effectus solum observantur in hac valle, & supra hanc herbam, quam Indigenæ maximi faciunt, quia sal iste est boni saporis & delicatus. Nescio an ad hoc alludat Joannes de Laet in descriptione Novi Orbis, in qua agens de Regno Chili & insignibus illius qualitatibus, postquam illud cæteris Americæ regionibus prætulisset, adjungit in aliquibus vallibus hujus Regni certis anni tempestatibus cadere rorem ita spissum, ut congelatus ad modum sacchari, & servatus, pene eundem usum præstet quem manna. Idem refert Antonius de Herrera Chronographus, &c. Et sane hæc illius fide retuli in descriptione mea; sed quod hic ab Authore affertur plane aliud est.

Eodem lib. cap. XV I. In tota ora maritima hujus regni crescit quædam herba instar cichorii, quam appellant *Luce*, quæ nascitur è rupibus, uti aliæ plantæ è terra, & verno tempore colligitur cum maxime adolevit, & cum Soli fuerit exposita ut siccetur, fiunt ex illa panes grandes qui pro deliciis habentur in illis regionibus, & præcipue in Peruvia, Cuyo & Tucumana, quia servit ad condimenta ciborum. Nascitur hæc herba in summitate rupium, quæ aliquando extant è mari, aliquando fluctibus operiuntur, quibus radices innituntur, è quibus profilit caulis, brachii humani crassitudine, quem vocant *Utea*; hic præciditur & paulisper igni admo-

tus decorticatur instar thyrsi, lactucæ aut cinaræ, licet habeat longe alium saporem. Ex hoc trunco nascuntur aliquot herbæ aut folliculi plusquam tres pedes longi, aut quatuor, sex etiam aut octo digitos, appellant *Cochayngo*, & sunt duarum specierum, & licet sint ejusdem figuræ & coloris, tamen Indigenæ magnam agnoscunt inter illas differentiam, nam bonas colligunt in usum Quadragesimæ, & inutiles relinquunt in mari, quod illas absolvit à rupibus, & expellit in littus.

Eodem libro cap. xxii. Faciunt & potum è fructu, quem Indigenæ vocant *Huigane* & Hispani *Molle*, qui habet figuram & colorem piperis: & arbor quæ illos fert est satis grandis, sed magis onusta frondibus, & potus ille valde est gratus. Reperiuntur hîc quoque (Herrera decad. ix. lib. 9.) fructus arboris silvestris, quæ nascitur à gradu trigesimo septimo & deinceps, quos Indigenæ vocant *Vnghi*, & Castellani *Myrtilla*, qui fructus sunt rubri & instar exiguæ uvæ, saporis admodum grati, & grana illius sunt instar ficus, nec sentiuntur inter manducandum: qualitate sunt calida & sicca: ex his fit vinum longe optimum, clarum, subtile, calidum, & palato gratum, ventriculo amicum, quodque vapores capitis absomit, & roborat ventriculum, promovetque appetitum: denique tantum aquæ tolerat quantum vinum: coloris est aurei, & durare potest octo mensibus, forte & pluribus: Acetum illius superat acetum vini nostratis, sapore & colore.

In toto districtu hujus regionis non reperiuntur viperæ, serpentes aut alia animantia venenosa, ita ut cuiusvis liceat recumbere sub arboribus, & inter herbas se volutare, sine ullo discrimine aut metu. Haud magis hîc inveniuntur cimices, quinimo si forte è regionibus transmontanis, ubi frequentes sunt, adducantur, statim emoriuntur, ubi senserint aërem hunc Chilensem.

Eodem lib. cap. xxii. Inter quadrupedes animantes, domestici & quasi proprii sunt hujus regionis, certi Cuniculi, quos ipsi vocant *Regus*, & mensis pro delitiis inferunt. Venantur illos infundendo aquam in ipsorum cavernas, quia cogunt illos progredi, ita ut à canibus capiantur.

Reperitur hîc & alia species Cuniculorum, qui familiares sunt, & variorum colorum, valdeque communes: secus quam illi, quos vocant *Arde*, dubito enim an alibi reperiantur quam in *Guasco*, vallium Chilenfium prima: hi sunt cinerei coloris, & pelles illorum maximi faciunt Indigenæ, ob subtilitatem & lævorem pilorum ad tactum. Et postquam egisset de Ovibus illis, ut vulgo vocant, Peruvianis, subdit; sunt illis satis similes capræ tam figura corporis quam velocitate, verum differunt colore, qui in his est rufus instar Rubini; & numquam cicurantur. Non est equus ita velox qui adultos assequi possit: juniorum caro admodum est delicata & manducatur recens; adultiorum autem salita & siccata, facile reliquas superat carnes. Hæc animalia generant lapides Bezoares in sinu quodam ventriculi, qui maximi æstimantur contra venena & febres malignas, ad roborandum & refocillandum cor, aliosque effectus: materia è qua generantur sunt herbæ insignis virtutis, quibus vescuntur naturæ instinctu ad sanitatem tuendam, aut morbos & venena superandum. Hi lapides inveniuntur in adultioribus hisce animalibus, atque interdum tam grandes, ut unum in Italiam attulerim qui pendet uncias duas supra triginta. Experientia autem docet, in regionibus in quibus sunt plures viperæ, aliique serpentes, & animalia venenosa, plures generari lapides, & causa est manifesta, nam cum hæ capræ sint tam veloces, & discurrant in varias partes, venenatis illis animalibus magis sunt expositæ, & ab illis læsæ, festinant naturaliter ad herbas medicinales. Unde in provinciis *Cujo* majores ejusmodi lapides reperiuntur quam in *Chile*, quia ibidem offenduntur multæ viperæ & alia animalia venenosa, à quibus libera est *Chile*, ut diximus; ad hæc cum *Chile* magis sit habitata, non sunt capræ ibidem tam frequentes quam in *Cujo*. In qua provincia & multi reperiuntur lepores, quorum quidam qui appellantur *Quiriquincios*, carnem habent qualem porcelli lactentes.

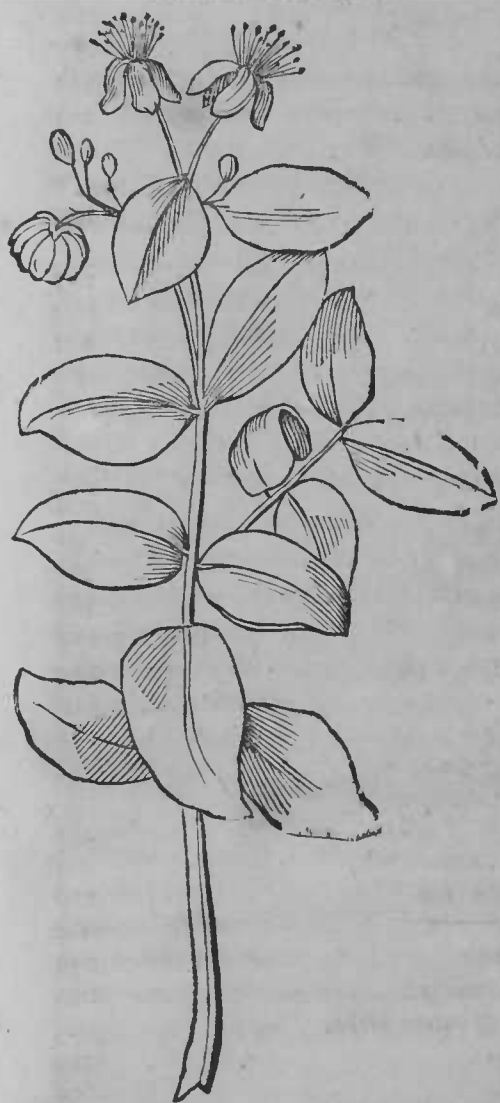
F I N I S

APPEN-

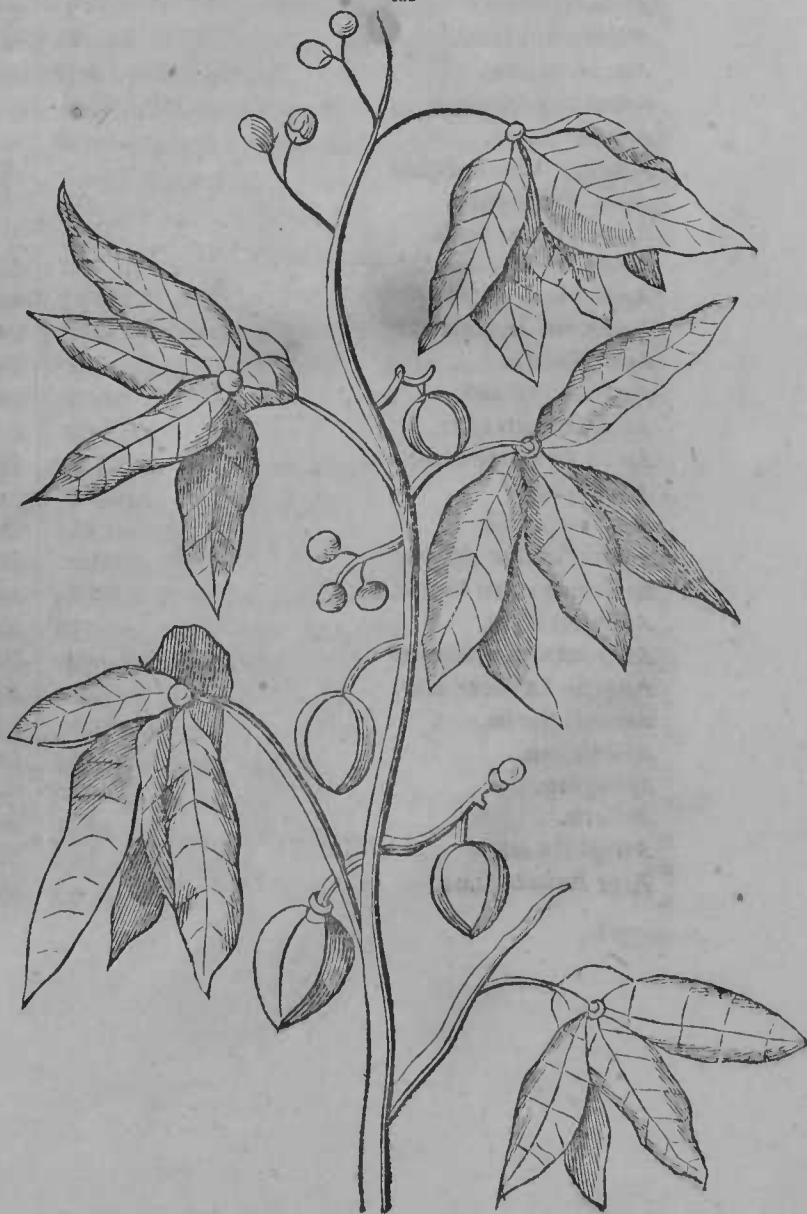
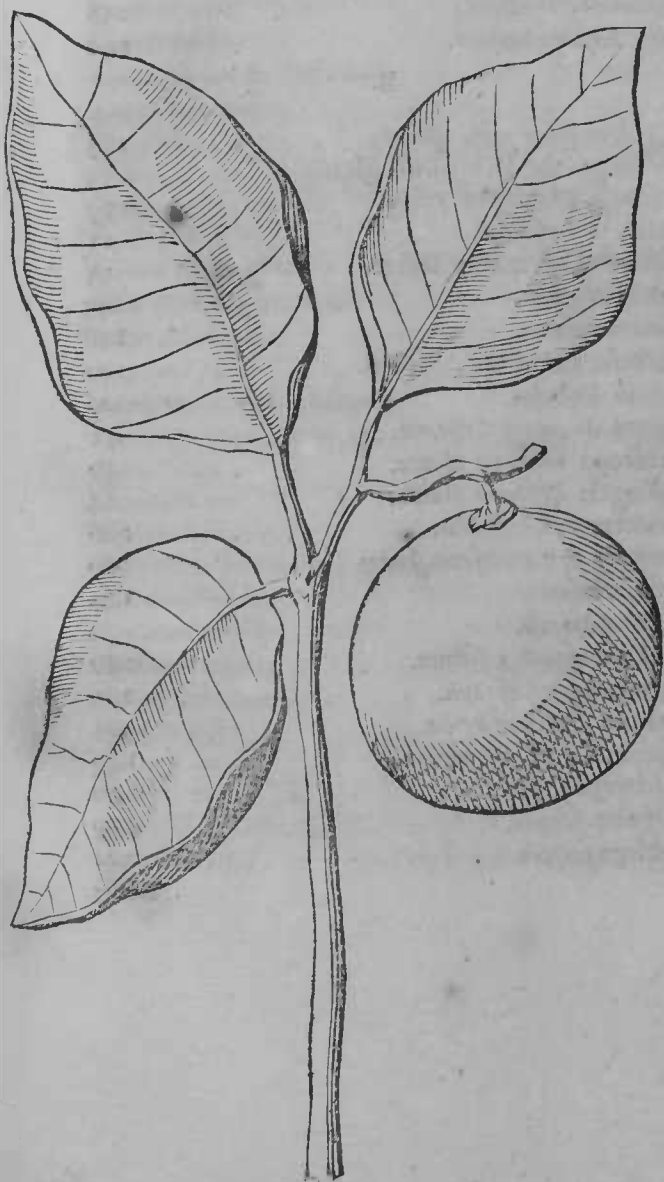
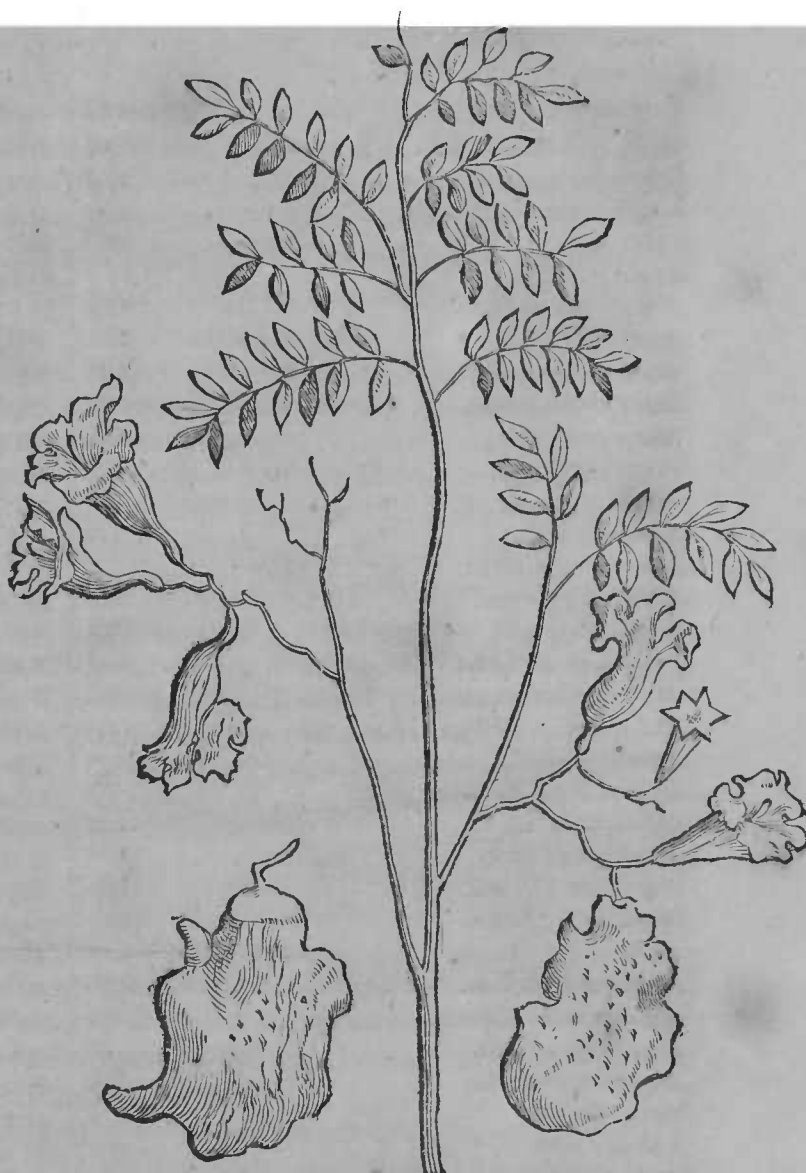
APPENDIX AD LIBROS DE PLANTIS.

Vnum hic addere Icones quatuor omiffas, quarum duas adhuc ad ipsas Plantas referre non potui; *Pekia* descriptionem apud Authorem non inveni.

UBAPITANGA.

PEKIA.

I N D E X

OMNIVM PLANTARVM ET ANIMANTIVM,

Quæ in his octo Libris describuntur & delineantur.

A.

Bacatuaja piscis.
 Abutylon Avicennæ.
 Acaja arbor.
 Acajaiba arbor.
 Acara piscis.
 Acara aya piscis.
 Acara mucu piscis.
 Acara peba piscis.
 Acara pinima piscis.
 Acara pitamba piscis.
 Acara pucu piscis.
 Acetosa Brasiliensis.
 Achiotl Mexicanorum.
 Aguape herba.
 Aguara ponda herba.
 Aguaraquiya herba.
 Aguti quadrupes.
 Agutiguepo obi herba.
 Ai, sive Ignavus quadrup.
 Aiaia avis.
 Aiereba piscis.
 Aipimacaxera Mandioca species.
 Aipimixira piscis.
 Aiuru psittaci omnes.
 Aiurucurau psittacus.
 Aiurucuruca psittacus.
 Aiurucatinga psittacus.
 Aiurnapara psittacus.
 Albaciga herba Hispanis.
 Alcea hirsuta herba.
 Algodon Lusitanis.
 Althea species.
 Ambaiba arbor.
 Ambua insectum.
 Ambuyaembo herba.
 Ameira lacertus.
 Americima lacertulus.
 Amimiu frutex.
 Amores herba Lusitanis.
 Amore guacu piscis.
 Amore pixuma piscis.
 Amore pinima serpens.
 Amphysbena serpens.
 Anaca avis perroquet.
 Anas silvestris.
 Ananas Lusitanis.
 Ananachicariri arbor.
 Anchic Peruvianis herba.
 And'a arbor.
 Andira aca avis.
 Andira Ibiariba arbor.
 Andorinha avis Lusitan.
 Androsace herba.
 Anettl-inan Mexicanorum.
 Angelin Lusitanor. arbor.
 Anhembi fluvius.
 Aubima avis.
 Aubingavis.
 Ani avis.
 Aninga iba arbor.
 Anir herba Lusitanis.

Anta Lusitanis quadrup. 229
 Apeare insectum. 257
 Apeiba arbor. 123
 Aperea quadrupes. 223
 Apes varia in Brasilia. 259
 Arabeci piscis. 178
 Araca iba arbor. 105
 Araca iba frutex. 62
 Aracazi avis. 217
 Araguagua piscis. 159
 Aramaca piscis. 181
 Arapabaca herba. 34
 Araneorum varia species. 248
 Araracanga psittacus. 206
 Ararauna psittacus. ibid.
 Arariba arbor. 106
 Araticu arboris species. 93
 Aratupeba cancer. 183
 Aratupinima cancer. 185
 Arborea innominata. 109, 133, 134
 Ardea species. 220. alia. 210
 Ardeola avis. 210
 Aries Guineensis. 234
 Armadillo Hispanus. 231
 Aroeira arbor. 90
 Arumatia duplex, insecta. 251
 Arundines & Canna. 3
 Atinguacucamucu avis. 216
 Atitara frutex. 64
 Atshoy apis species. 259
 Ave de Verano Lusitan. 202
 Avenca major & minor herba. 23
 Aves innominata. 219
 Aviantum herba. 23
 Aura avis Hispanis. 208
 Aurata piscis. 161
 Auricularia insectum. 258
 Ayng Tapuiys Serpens. 240

B.

Bagre piscis varia species. 173
 Bagre do Rio piscis Lusitanis. 149
 Balabolla Congensibus piscis. 177
 Balancia Lusitanis. 22
 Balsamina officinarum herba. 25
 Bamia Aegyptia. 45
 Banana arbor. 138
 Barboleta insectum Lusitanis. 250
 Batata Lusitanis. 16
 Batata de purga Lusitanis. 41
 Beldroga Lusitanis planta. 49
 Belingela Lusitanis planta. 24
 Bemtere avis Lusitanis. 216
 Benatshy apis mellifera species. 259
 Betis arbuscula. 124
 Betre Lusitanis. 73
 Bicho Lusitanis insectum. 249
 Bicuda piscis Lusitanis. 171
 Bobora Lusitanis herba. 44
 Bocamolle piscis Lusitanis. 149
 Boicininga serpens. 240
 Boiguacu serpens. 239
 Bottiapo serpens. 241
 Boni-

INDEX OMNIUM PLANTARUM ET ANIMANTIVM.

Bonito piscis Lusitanis.	150	Carara una cancer.	184
Brasilia olim St ^a Cruz dicta. 260. illius situs. ibid. illius praefectura. 261. soli ratio. ibid. & 262. aeris tem- peries & anni tempestates.	264	Cardon Lusitanis herba.	23
Brasilienfium statura & habitus corporis. 269. vestitus & ornatus eorum. 270. Icones. ibid. Suppellex. 271. Venandi & piscandi modi. 272. Cibus & potus. 273. Lingua. 274. Arma & exercitia. 278. Religio. ibid.		Cariamavis.	203
Bredos Lusitanis species Bliti.	13	Carigüeya quadrupes.	222
Bufo avis Lusitanis.	199	Carigüeyberu quadrupes.	235
Buraco de Velha Lusitanis piscis.	163	Cariri Tapuiya.	274
Buyobuyo Philippinensium.	75	Carucuoca mus.	229
C.		Casaca amargosa herba Lusit.	25
Caa-apia herba.	52	Cascauela Lusitanus serpens.	240
Caa-ataya herba.	31	Cassaon Lusitanis piscis.	164
Caao frutex.	73	Cavala Lusitanis piscis.	178
Caacica herba. 7. alia.	15	Caviacobaya cuniculus.	224
Caetimay herba.	26	Caxabu arbor.	126
Caaghiyuyo frutex.	59	Cebipira arbor.	100
Caaguacu ibi, arbor.	97	Cebola albaraa Lusitanis.	32
Caa-opia arbor.	96	Cega Lusitanis serpens.	239
Caapeba herba.	25	Ceixu Pleiades Brasilianis.	269
Caaponga herba.	49	Ceixupira piscis.	158
Caapomonga herba.	28	Centopea Lusitanis insectum.	253
Caapotiragoa herba.	8	Cercopithecorum varia species.	227
Cabocles qui dicantur.	268	Cereiba arbor.	127
Cabuibe arbor.	137	Chayaquarona Lusitan. piscis.	167
Cabure avis.	212	Chica potus Chilenfium.	285
Cachorro do mato Lusitanis quadrup.	223	Chilenfium statura & habitus corporis. 283. vestitus. ibid. Icones. 284. Domicilia. ibid. Suppellex. 285. Se- mentis. ibid. Connubia. ibid. Fœmina viris obnoxia; facile pariunt. 286. Sensus de religione. ibid. Regi- men Politicum. 287. Arma. ibid. Lingua Vocabula- rium.	288
Cagado do terra testudo.	241	Chilli Mexicanorum.	40
Cagni cercopithecus major & minor.	227	Churaqua Mexicanorum.	102
Caiu fructus.	94	Cicie ete cancer.	185
Camacari arbor.	102	Cicie panema cancer.	ibid.
Camarambaya herba.	3	Cicutaria palustris.	37
Camara herbae varia species.	5	Cigarra Lusitanis insectum.	256
Camara Iapo herba.	25	Cipo de Cobras Lusitan. herba.	25
Camara Nuba herba.	6	Ciri apoa cancer.	183
Camaron de Salgado Lusit.	186	Ciri obi cancer.	184
Camaru herba.	12	Coapoiba arbor.	130
Camaripuguacu piscis.	179	Coati quadrupes.	228
Cambui arbor.	108	Cobra de Cipo Lusitanis serpens.	241
Camuri piscis.	160	Cobra de Coral Lusit. serpens.	240
Cana do mato Lusitanis.	48	Cocoi ardea species.	209
Canambaya herba.	46	Cocos nuces ferendi ratio.	139
Canambaya frutex.	78	Colherado Lusitanis avis.	204
Canis Carcharias piscis.	172	Columba silvestres.	213
Canna Indica duplex.	4	Comanda guira frutex.	62
Canna Sacchari.	82	Convolvulus marinus.	51
Canna fistula arbor.	134	Copaiba arbor.	130
Caoi potus Brasilienfium.	273	Copyba arbor.	121
Capiraribi fluvius.	262	Coqueiro Lusitanis.	138
Capeuna piscis.	155	Corcovado minor.	172
Capupuba gramen plumeum.	2	Corocoro piscis.	177
Capybara porcus fluviatilis.	230	Corororoca piscis.	179
Cara herba.	29	Corta pao Lusitanis avis.	207
Caracara avis.	211	Coruina Lusitanis piscis.	177
Caraguata herba.	37	Cotia quadrupes.	224
Caraguata fruticis varia species.	88	Corvina species.	147
Caraiba Brasilens.	279	Craca de navios Lusitanis.	189
Carana Iba arbor.	130	Cranguersinho des Manges.	185
Caranna resina.	ibid.	Criolos qui dicantur.	268
Carapopeba lacertulus.	238	Crocodylus.	242
Carapo piscis.	170	Crustacei pisces.	182
Carara herba.	13	Crupshape Belgis.	181
Carara pinima cancer.	187	Cuandu quadrupes.	233
Carapicos Lusitanis.	28	Cubricunha piscis Lusitanis.	181
Caranna piscis.	147	Cucumis silvestris.	44
		Cucuri piscis.	164
		Cugua-	

INDEX OMNIVM

Cuguacu apara quadrupes.
Cuguacu atana quadrupes.
Cugupuguacu piscis.
Cuiete arbor.
Culex elegans.
Cuniculorum varia species.
Cunuri cancer.
Cupia formica species.
Curema piscis.
Curicaca avis.
Curimata piscis.
Curupicaiba arbor.
Curipira numen Brasiliensibus.
Curraes Lusitanis.
Curuata pinima piscis.
Curuba herba.
Curucucu serpens.
Curucui avis.
Cururu ape herba.
Cururu arbor.
Cururuca piscis.

D.

Dierada fructus apud Tapuiyas.
Dorada mas piscis.

E.

Ebeni species.
Ebenhne apis species.
Ema Lusitanis avis.
Embuyaembo herba.
Encuberto Lusitan. quadrup.
Enembuj insectum.
Enena taurus volans.
Enxaroco piscis Lusitan.
Erva Babofa Lusitanis.
Erva Cidreira Lusitanis.
Erva de Cobra Lusitanis.
Erva de nossa Senhora Lusitanis.
Erva de S. Maria Lusitanis.
Erva do Capitaon Lusitanis.
Erva do Rato Lusitanis.
Erva do Vina Lusitanis.
Erva de purga de Juan Paez.
Erva Moura Lusitanis.
Erva Pulgera Lusitanis.
Escaravelha Lusitanis.
Exquima Congensibus quadrupes.

F.

Faber & Gallus piscis.
Fedagozo herba.
Felis silvestris.
Ficus silvestris.
Filix Brasiliiana, 2. alia filicis species, ibid. filix an polypodium.
Formicarum varia species, 252. Brasilia pestis.
Frutices innominati. 61, 63, 68, 76, 77, 79, 80, 81

G.

Gafanhoto Lusitanis locusta.
Gallina Africana.
Gallinaceus pullus monstrosus.
Gandiroba herba.
Gangila Congensibus herba.
Garapa potus species.
Garyophyllata herba.
Garza Lusitanis avis.

235
ibid.
169
123
253
223
185
253
181
191
156
132
278
130
150
21
241
211
22
109
147
268
160
108
259
190
26
231
253
246
148
37
32
7
25
27
ibid.
60
28
31
55
25
246
227
161
6
233
268
ibid.
ibid.
262
262
245
192
219
46
21
84
45
210

Garbis Belgis.
Gaviaon Lusitanis avis.
Girgilim Lusitanis herba.
Gladus piscis.
Gnaphalium Brasiliense.
Golvaon herba Lusitanis.
Gossypium frutex.
Graminis varia species.
Granadilla Hispanis.
Guanyara locusta.
Guabiru mus.
Guacaguacu avis.
Guaeru frutex.
Guaia apara cancer.
Guaia alia species.
Guaia miri cancerculus.
Guacacua piscis.
Guacari piscis.
Guajabo arbor.
Guaiba arbor.
Guaiba pocacabiba arbor.
Guaibi aya piscis.
Guaibi Coara piscis.
Guainumbi avicula.
Guamaiacu piscis.
Guamaiacuatinga piscis.
Guamaiaguaru piscis.
Guanabanus arbor.
Guanhum cancer.
Guapereba arbor.
Guaperna piscis.
Guara avis.
Guara abucu pallia Brasiliens.
Guara capema piscis.
Guara vna avis.
Guaricuru gammarus.
Guara tereba piscis.
Guarerna piscis.
Guariba quadrupes.
Guarucu eremenbi insectum.
Guaruguaru piscis.
Guatacupa piscis.
Guayabara arbor.
Guebucu piscis.
Guayacan arbor.
Guira acangeta avis.
Guira coereba avis.
Guira guai numbi avis.
Guira guacu beraba avis.
Guira tenoia avis.
Guira pariba arbor.
Guirapeacoja vermiculus.
Guira perea avis.
Guirapunga avis.
Guirapunga faemina.
Guiraquerea avis.
Guiratu nhengata avis.
Guira tinga avis.
Guira tangerma avis.
Guiri arboris varia species.
Guiri coroya arbor.
Guiri toroba arbor.
Guiri iba arbor.
Guirucupa iuba piscis.

H.

Harder Belgis piscis.
Hautquilul Mexicanorum.

152
211
21
159
46
23
59
1
70
246
229
205
77
182
ibid.
183
143
166
105
104, 105
111
147
163
196
142
168
158
94
185
118
145, 150, 163
203
271
160
204
187
172
178
226
256
169
177
102
171
107
216
212
193
212
209
108, 118
83
212
201
202
ibid.
210, 211
ibid.
192
113
114
113
115
147
166
13
Hap

PLANTARVM ET ANIMANTIVM.

<i>Kay quadrupes.</i>	222	<i>Ibira obi arbor.</i>	141
<i>Henbuh apu mellifera species.</i>	259	<i>Ibixuma arbor.</i>	131
<i>Herba viva species.</i>	73	<i>Ibyara serpens.</i>	239
<i>Hintzomatzin Mexicanorum frutex.</i>	80	<i>Icicanba arbor.</i>	98
<i>Huberus arbor.</i>	102	<i>Icica refina.</i>	ibid.
<i>Huitzitzil avis Mexicanis.</i>	198	<i>Icipo herba.</i>	14
<i>Huitzilxochitl Mexicanis.</i>	99	<i>Igapeba Lusitanis Iangada.</i>	272
<i>Hydropiper herba.</i>	25	<i>Iecuiba arbor.</i>	127
I.		<i>Iendaya perroquet.</i>	206
<i>Iaciacira Scorpius.</i>	245	<i>Ietaiba arbor.</i>	101
<i>Iabebirete piscis.</i>	175	<i>Ieticacica refina.</i>	101
<i>Iabiru avis.</i>	200	<i>Ietica herba.</i>	16
<i>Iaborandi herba.</i>	36	<i>Ieticucu herba.</i>	41
<i>Iaborandi fruticescens.</i>	69	<i>Ignavus quadrupes.</i>	221
<i>Iaboti testudo.</i>	241	<i>Iguana lacertus.</i>	236
<i>Iabotapita arbor.</i>	101	<i>Iito arbor.</i>	120
<i>Iabuticaba arbor.</i>	141	<i>Iiya quadrupes.</i>	234
<i>Iacaranda arbor.</i>	136	<i>Inaja guacuiba arbor.</i>	138
<i>Iacamaciri avis.</i>	202	<i>Inga arboris species.</i>	111
<i>Iacana avis.</i>	190	<i>Inga opeapiiba arbor.</i>	112
<i>Iacapucaya arbor.</i>	128	<i>Inimboy herba, 12. Icon.</i>	56
<i>Iacape gramen junceum.</i>	2	<i>Insectum innominatum.</i>	256, 257, 259
<i>Iacapu avis.</i>	192	<i>Insectum instar fuci.</i>	258
<i>Iacupema avis.</i>	198	<i>Insectum magnitudine Erusci.</i>	258
<i>Iacarini avis.</i>	210	<i>Insectum volans musca figura.</i>	255
<i>Iacare Crocodilus.</i>	242	<i>Insectum volans Tauri species.</i>	256
<i>Iacarutu avis.</i>	199	<i>Iocara arbor.</i>	133
<i>Iacatinga insectum.</i>	254	<i>Ipecacoanha herba.</i>	17
<i>Iacua acanga herba.</i>	6	<i>Ipecati apoa avis.</i>	218
<i>Iacnarete quadrupes.</i>	235	<i>Ipecu avis.</i>	207
<i>Iæe herba.</i>	22	<i>Iperoba arbor.</i>	97
<i>Iaguacaguare piscis.</i>	156	<i>Iperu piscis.</i>	172
<i>Iaguacatiguacu avis.</i>	194	<i>Iperuquiba piscis.</i>	180
<i>Iaguara quadrupes.</i>	235	<i>Isocucu vermis.</i>	252
<i>Iaguaraca piscis.</i>	147	<i>Itaiara piscis.</i>	146
<i>Iaiama Oviedi.</i>	33	<i>Iua frutex.</i>	63
<i>Iambu avis.</i>	192	<i>Iua umbu arbor.</i>	108
<i>Iamacaru herba.</i>	23	<i>Iuapecanga herba.</i>	10
<i>Iamacaru arbor.</i>	125, 126	<i>Iupatiima quadrupes.</i>	222
<i>Iamacay avis.</i>	198	<i>Iupuiba avis.</i>	193
<i>Ianduy, regulus Tapuiyarum.</i>	269	<i>Iuqueri omano frutex.</i>	64
<i>Iauipaba arbor.</i>	92	<i>Iarepeba frutex.</i>	89
<i>Iapacani avis.</i>	212	<i>Iurucua testudo marina.</i>	241
<i>Iaparanduba arbor.</i>	109	<i>Iurumu herba.</i>	44
<i>Iaparuca scolopendra.</i>	253	<i>Iurura testudo.</i>	241
<i>Iapu avis.</i>	198	<i>Iurucapeba piscis.</i>	146
<i>Iaqueta piscis Lusitanis.</i>	156	K.	
<i>Iaracatia arbor.</i>	128	<i>Kakara fructus Tapuyis.</i>	268
<i>Iaroba herba.</i>	25	<i>Kantsu piscis Gracis.</i>	163
<i>Iasmini species.</i>	47	<i>Kitshara apis species.</i>	259
<i>Iataboca arundo.</i>	3	<i>Kura ura fructus Tapuyis.</i>	268
<i>Iatebucu ricinus insectum.</i>	245	L.	
<i>Ibahiraba arbor.</i>	117	<i>Abiab phaseolus.</i>	33
<i>Ibacuri-pari arbor.</i>	119	<i>Lectus pensilis Brasiliensium.</i>	271
<i>Ibacamuci arbor.</i>	141	<i>Lima metropolis Peru longitudo.</i>	260
<i>Ibametara arbor.</i>	129	<i>Lingoadia piscis Lusitanis.</i>	181
<i>Ibati herba.</i>	19	<i>Lobi echinoides Clusii.</i>	12
<i>Ibera puterana arbor.</i>	120	<i>Locustarum species.</i>	245
<i>Ibiboboa serpens.</i>	240	<i>Locusta tota atra.</i>	248
<i>Ibicurapari arbor.</i>	114	<i>Loutra Lusitanis.</i>	234
<i>Ibijau avis.</i>	195	<i>Luce herba Chilensium.</i>	291
<i>Ibipurunga arbor.</i>	116	<i>Lysimachia species.</i>	30
<i>Ibipitanga arbor.</i>	ibid.	M.	
<i>Ibira arbor.</i>	99	<i>Acaquo Congensibus quadrupes.</i>	227
<i>Ibiraba arbor.</i>	136	<i>Maci Medici Chilensium.</i>	291
<i>Ibirace arbor.</i>	101	Pp	
<i>Ibirapitanga arbor.</i>	101	MACH-	

INDEX OMNIUM

Macucagua avis.	213	Mundubi herba.	37
Macumba Congensibus herba.	24	Mundubi guacu arbor.	96
Maguari avis.	204	Mureci arbor.	118
Maguey, seu Metl Mexicanorum.	38, 88	Mures Brasilienses.	229
Malaguetta vera.	39	Murucuja species.	70, 71
Mameluco qui Brasilianis.	268	Mus araneus.	229
Mamoeira arbor.	102	Muscarum varia species.	254
Manaca frutex.	69	Myouros herba.	6
Mandatia Lablab Alpini.	33	Myrta Lusitanis.	108
Mandiiba frutex.	65	N.	
Mandioca radix.	ibid.	Nana, vulgo Ananas planta.	33
Mandiopuba.	67	Nana brava.	ibid.
Mandubi d' Angola herba.	43	Nari nari piscis.	175
Mangangai insectum.	257	Nasthos Gracis.	4
Mangaiba arbor.	122	Nebula rara in Brasilia.	265
Mange Veradeiro Lusitan.	118	Nhambi herba.	49
Mani Hispanis planta.	37	Nhambuguacu frutex.	77
Mantis locusta.	246	Nhamdia piscis.	149
Manucodiata rex, avis.	201	Nhamduguacu araneus.	248
Manucodiata alia.	219	Nhamdui frutex.	73
Mapreucauch fluvius.	268	Nhandiroba herba.	46
Maracana avis.	207	Nhanduguacu avis.	190
Maracana Arara species.	ibid.	Nhaquunda piscis.	171
Maracoana cancer.	184	Nhatiu culex.	257
Maraguo quadrupes.	233	Nil, five Nir, color caeruleus.	57
Marangigwana anima à corpore separata Brasil.	279	Niqui piscis.	178
Mareca avis.	214	Noitibo avis Lusitanis.	195
Marinheiro cancer Lusitan.	187	Nux Cathartica.	96
Marrubium Brasiliense.	16	O.	
Masarino avis Lusitanis.	191	Ocoembo Lusitanis herba.	16
Matatata iba arbor.	132	Oleum dantes planta.	47
Maruapoante numen Chilensium.	287	Omenapo Teima herba.	51
Matapasto herba Lusitanis.	10	Onca Lusitanis quadrupes.	235
Matutui avis.	199, 217	Ononis non spinosa floribus luteis.	3
Maturaque piscis.	169	Openauck radix.	43
Mauritia civitatis longitudo.	260	Opponne fluvius.	269
Mberuobi insectum.	254	Orbis muricatus.	159
Mecapatli Mexicanorum.	11	Orellana tinctura.	62
Melongela herba.	24	Orobis Brasiliensis.	9
Mechoacan radix.	41	Oischunogh fluvius.	268
Meeru canna Indica.	4	Oves Peruviana.	243
Mellus agrestis species.	259	Oves Chilenfes.	244
Melo aquaticus.	22	Ourico cacheiro Lusitanis quadrup.	233
Memeriam bacala Congenf.	234	P.	
Mentha Græca.	25	Paca cuniculi species.	224
Mentaistro herba Lusitanis.	25	Pacomo piscis.	148
Mergi aquatici species elegans.	218	Paco caatinga herba.	48
Meros piscis Lusitan.	169	Paco caatinga arbor.	102
Metl Mexicanorum.	38, 88	Pacoeira Lusitanis arbor.	137
Micambe herba.	10	Paco Seroça herba.	48
Mierén-eter Belgis.	225	Paomirioba herba.	9
Miiivapira piscis.	162	Paipaguacu insectum.	255
Millipeda species.	253, 258	Palmeira Brasilia.	261
Mitu, vel Mutu avis. 194. alia ejus species.	195	Panama insectum.	250
Molle arbor.	90	Panapana mucu insectum.	249, 250
Monguape fluvius.	262	Pao Brasil Lusitanis.	101
Monoceros piscis.	143	Pao d'arco Lusitanis arbor.	118
Monoceros piscis Clusii.	154	Pao gamelo Lusitanis arbor.	131
Mormylo Gesneri piscis.	156	Papa peixe avis Lusitanis.	194
Mosambes d' Angola herba.	10	Papay arbor.	102, 104
Mosquito culex.	257	Papilionum varia species.	250
Mozombo qui Brasilianis.	268	Paragua psittacus.	207
Mucu piscis.	161	Paranacure gammarus.	188
Mucuna phaseolus.	18	Pararo herba.	52
Mucutaiba arbor.	106	Parati piscis.	181
Muiva arbor.	117		
Mulato qui dicantur.	268		
Mulli piscis species.	156		

PLANTARVM ET ANIMANTIVM.

Paru piscis.	144	Quereiba arbor.	135
Pasfionis flos.	70	Quetele avis Congensibus.	192
Pastor piscis.	166	Quici insectum.	254
Pastinaca marina.	175	Quici miri insectum.	ibid.
Pata Lusitanis Anser.	218	Quillobo Congensibus herba.	31
Pati Maguey species.	89	Quimbatui avis.	207
Pegafrol avis Lusitanis.	196	Quinciamali herba.	291
Peixe agulha Lusitanis.	168	Quingombo herba Lusitanis.	31
Peixe gallo Lusitanis.	161	Quiriquincios Chilenfium.	292
Peixe pegador Lusitanis.	180	Quitii arbor.	113
Peixe ferra Lusitanis.	179	Quiya herba species.	37
Peixe viola Lusitanis piscis.	151		
Peixe volador Lusitanis.	162	R.	
Perexil Lusitanis herba.	14	R Aterellange Belgis Serpens.	240
Peo de Galinha vermiculus.	83	Raja species in Brasilia.	175
Petimbubaba piscis.	148	Rana in arboribus degens.	241
Phalangium maximum.	248	Remedium contra Serpentum morsus, 7. contra venena,	
Phoxinus Gesneri.	170	9, 26. contra calculum, 26. 48. contra morsus vene-	
Piaba piscis.	ibid.	natorum animalium, ibid. & 50, 52, 60. contra sca-	
Piabucu piscis.	ibid.	bium, 26. purgans, 32. abstergens, ibid. adversus	
Picacuroba avis.	204	ulcera, 53. purgans, 97. contra dysenteriam, 62. contra	
Picuipinima avis.	ibid.	venenum.	216
Pieterman Belgis.	178	Ren marinus Zoophyton.	189
Pillan numen Chilenfium.	287	Reri ostrea.	188
Pimenta Lusitanis.	39	Reri apiya hydrys.	ibid.
Pinahuizxihuitl Mexicanorum.	65	Rio S. Francisco descriptio.	262, 263
Pindoba arbor.	133	Robalo piscis Lusitanis.	160
Pinhones Lusitanis.	96	Roz a quid significet Lusitanis.	66
Pino herba.	48		
Piper caudatum.	73	S.	
Piquitinga piscis.	159	S Abaon arbor Lusitanis.	113
Pira aca piscis.	154	Sacchari machina, & consciendi modus. 83. & seq.	
Pira acangata piscis.	144	Sagittaria herba.	55
Pirabebe piscis.	162	Saimbaiba arbor.	111
Piracoaba piscis.	176	Sallenia piscis Lusitanis.	153
Pira iurumenbeca piscis.	149	Salmoneta piscis Lusitanis.	156
Pira metara piscis, 156. Icon.	181	S. lpa piscis.	153
Piranema piscis.	145	Sape Lusitan. gramen junceum.	2
Pira pixanga piscis.	152	Sargaparilla Hispanis.	10, 11
Piraguiba piscis.	180	Sardinha piscis Lusitanis.	178
Pira tiapa piscis.	157, 180	Sargus piscis.	147
Pira umbu piscis.	167	Sarigoy quadrupes.	222
Piraya piscis.	164	Sayacu avis.	193
Piscis innominatus.	153	Scarabeus parvus.	258
Pita quid sit.	89	Scurvogel Belgis.	200
Pitanga guacu avis.	216	Scyuri Brasilienses.	231
Planta innominata. 7, 8, 9, 14, 16, 18, 19, 21, 30, 31,		Sempervivum marinum bacciferum.	13
37, 43, 44, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 56		Senembi lacertus Iguana.	236
Polypodium Brasiliense.	2	Serpentaria major.	27
Pongi Congensibus quadrupes.	225	Sesamum herba.	21
Porcus Guineensis.	239	Silva d'agoa frutex Lusitan.	74
Porcus sylvestris.	229	Soco avis.	199
Poti atinga gammarus.	188	Solani vesicarii species.	12
Poti pema gammarus.	187	Solanum bacciferum.	55
Potiqui quiya locusta marina.	185	Soldanella herba.	51
Priguiza Lusitanis quadrupes.	221	Soldido piscis Lusitanis.	151
Pstiacorum majorum & minorum species.	205	Squilla lata.	186
Pstiacorum nidi.	ibid.	Squilla minus.	187
Pudiano vermelho piscis.	145	Stella marina.	189
Pudiano verde piscis.	146	Stella arborescens.	ibid.
Pulches Chilenfium natio.	288	Struthio avis.	190
Pulgera herba.	25	T.	
Punaru piscis species.	165	T Acomaree canna Saccharifera.	82
Puraque piscis.	151	Tajacu caaigora porcus.	229
		Taja oba herba.	35
Q.		Tai-ibi quadrupes.	223
Q Vauhaye huachtli Mexicanorum.	97	Tainha piscis Lusitanis.	181
Quahmecatli Mexicanorum.	11		

INDEX OMNIUM PLANTARVM ET ANIMANTIVM.

Taioia herba.	27	Tuiaputeiuba perroquet.	ibid.
Tamandua quadrupes.	225	Tuiete perroquet.	ibid.
Tamarindorum arbor.	107	Tuipara perroquet.	ibid.
Tamaruguacu locusta marina.	186	Tuitirica perroquet.	ibid.
Tamatia avis.	208	Tuinanti iba arbor.	136
Tamoata piscis.	151	Tunarum differentia.	127
Tamoatarana herb. t.	53	Tunga insectum.	249
Tangara avis species.	214	Tupa quid significet Brasil.	278
Tangaraca frutex.	60	Tupacumunga Tonitru Brasil.	ibid.
Tapacura Brasiliensibus.	269	Tupaberaba fulgur Brasil.	ibid.
Tapeti cuniculus.	223	Tyepiranga avis.	192
Tapera avis.	205	Tzopiloti avis Mexicanis.	208
Tapia arbor.	98		
Tapiaj formica.	252	V.	
Tapierete quadrupes.	229	Vca guacu cancer.	185
Tapyracoyanana arbor.	134	Vcajs Chilenfes nondum perdomiti.	283
Tapuyarum fines & sedes, 268. mores, 270. arma, 278.		Vca una cancer.	184
mores & consuetudines, 279. Icones, 280. progrediendi		Vermis terrestris.	255
modus, 280. victus, 281. semina pregnantes, & post		Vespertilio aquaticus.	143
partum quomodo agant, 281. mortuos suos comedunt,		Vespertilio cornutus.	213
282. lugendi modus, ibid. Habitus corporis, ibid.		Vipuba & Viabururu herba.	67
quibus rebus magnates a plebe differant.	ibid.	Vmari arbor.	121
Tarabe psittacus.	207	Vmbu arbor.	108
Taraguira lacertus.	238	Vmbulu Congensibus quadrupes.	225
Taraguira Aycurara.	238	Vnau quadrupes.	222
Tareira d'alto piscis.	157	Vribaco piscis.	177
Tariera do Rio piscis.	ibid.	Vrtica Vrentis species.	48
Tareraja herba.	33	Vrubu avis.	207
Tartaruga testudo marina.	241	Vrucatu herba.	35
Tatai iba arbor.	119	Vrucari iba arbor.	104, 109
Tatu & Tatupeba quadrupes.	231	Vrucu frutex.	61
Tatu ere quadrupes.	ibid.	Vrumaru piscis.	173
Tatu apara quadrupes.	232	Vrutaurana avis.	203
Tauri volantis species.	216	Vty arbor.	120
Taxafica piscis.	144	Vuba arundo sagittaria.	3
Teca Chilenfium far.	285	Vubarana piscis.	154
Teitey avis.	212		
Teiuguacu lacertus.	237	W.	
Teiunhana lacertulus.	238	Walterhoen Belgis avis.	190
Testudinum species.	241	Watermeloen Belgis.	22
Terimixara piscis.	145	VVilhelmi Glymmerii itinerarium.	263
Tiburonis species.	181		
Tijeguacu paroara avis.	214	X.	
Timucu piscis.	168	Xahuali arbor Mexicanis.	92
Tipioia, Tipiaca, Tipiabaca.	67	Xalapa radix.	42
Tlaquatzin quadrup.	222, 223, 233	Xalxocotl Mexicanorum.	105
Tomatzitzicaztli Mexicanorum.	6	Xiphias piscis.	160
Tongu Angolensibus herba.	24		
Tremate frutex.	61, 81	Y.	
Triangularis piscis.	142	Ypotinge fluvius Brasiliae.	268
Trifolii species.	2	Ytzlehuayo patli Mexicanis.	99
Trifolium spicatum.	ibid.	Yuca Americanorum.	68
Tuberaon Lusitanis.	172	Yzuatzo Sarçaparilla Mechoacanorum.	11
Tucana avis.	217		
Tururacu locusta.	245	Z.	
Tucurobi locusta.	246	Zinziber duplex, mas & semina.	17, 18
Tuidara avis.	205	Zoophyta duo innominata.	189
Tui vulgo perroquet.	206		

